

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

1001172826

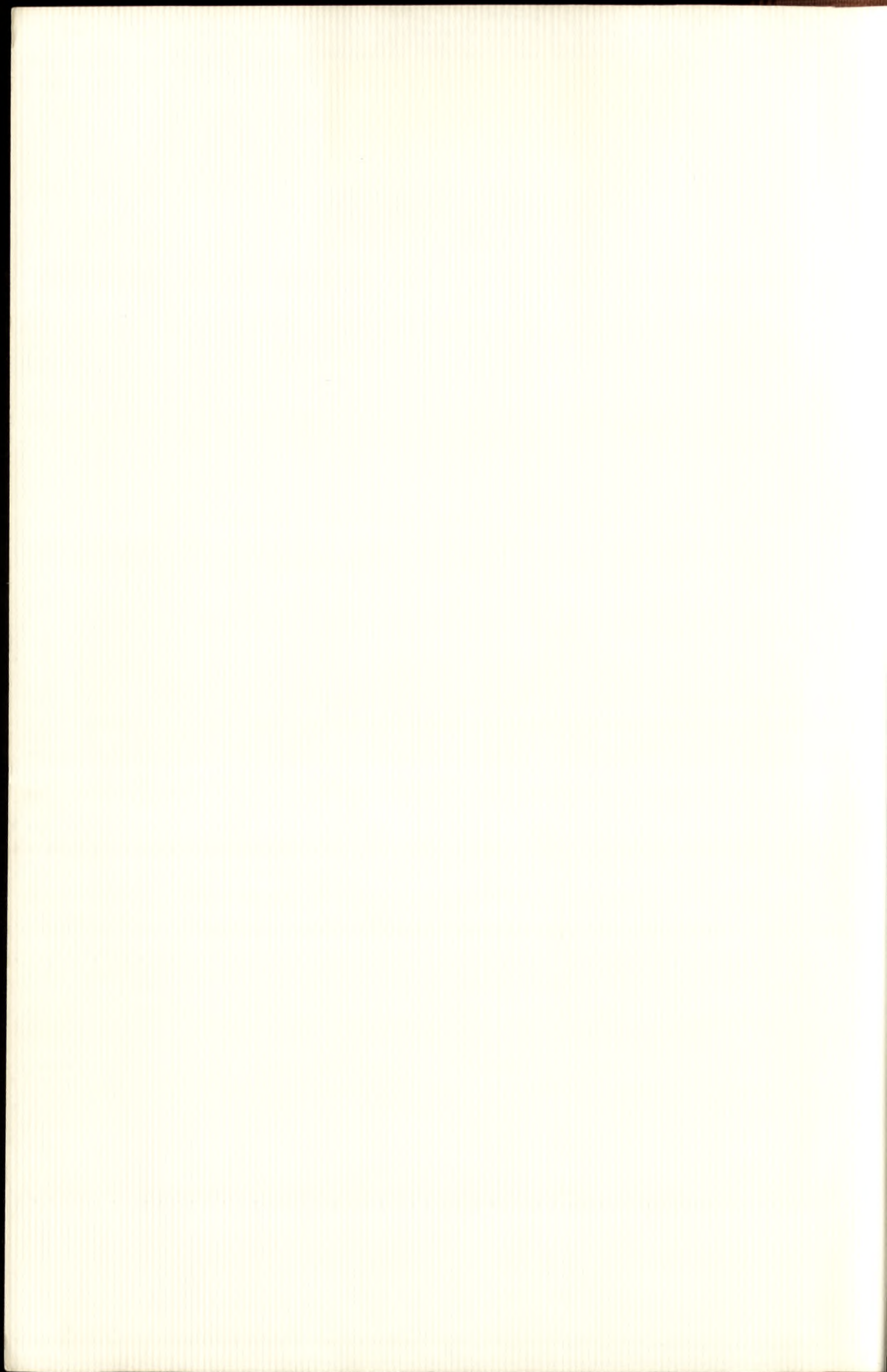
Centralbiblioteket
Biogr.
Sv.
(Bremer, Fredrika)

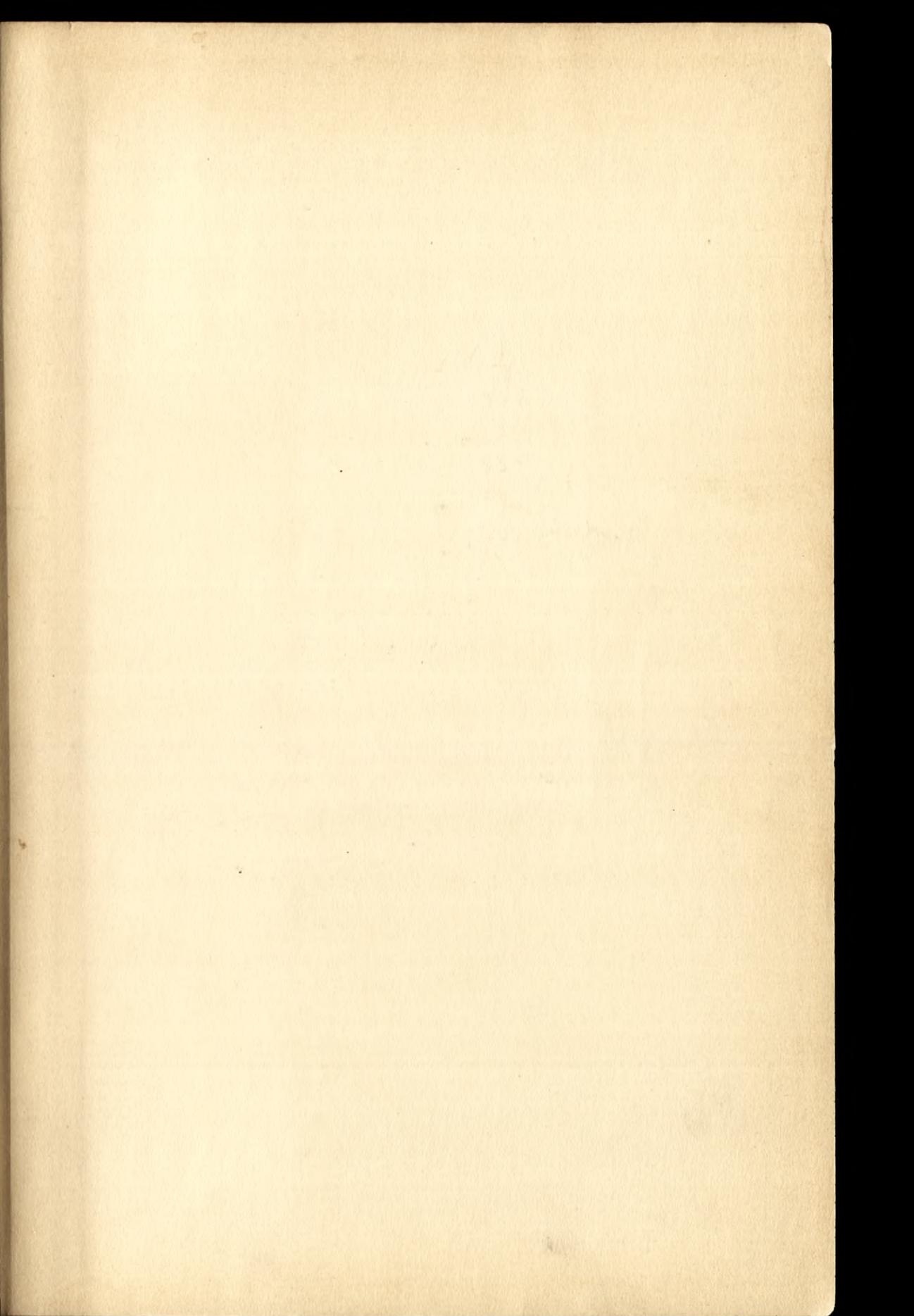
QOTEDONG UNIVERSITY LIBRARY

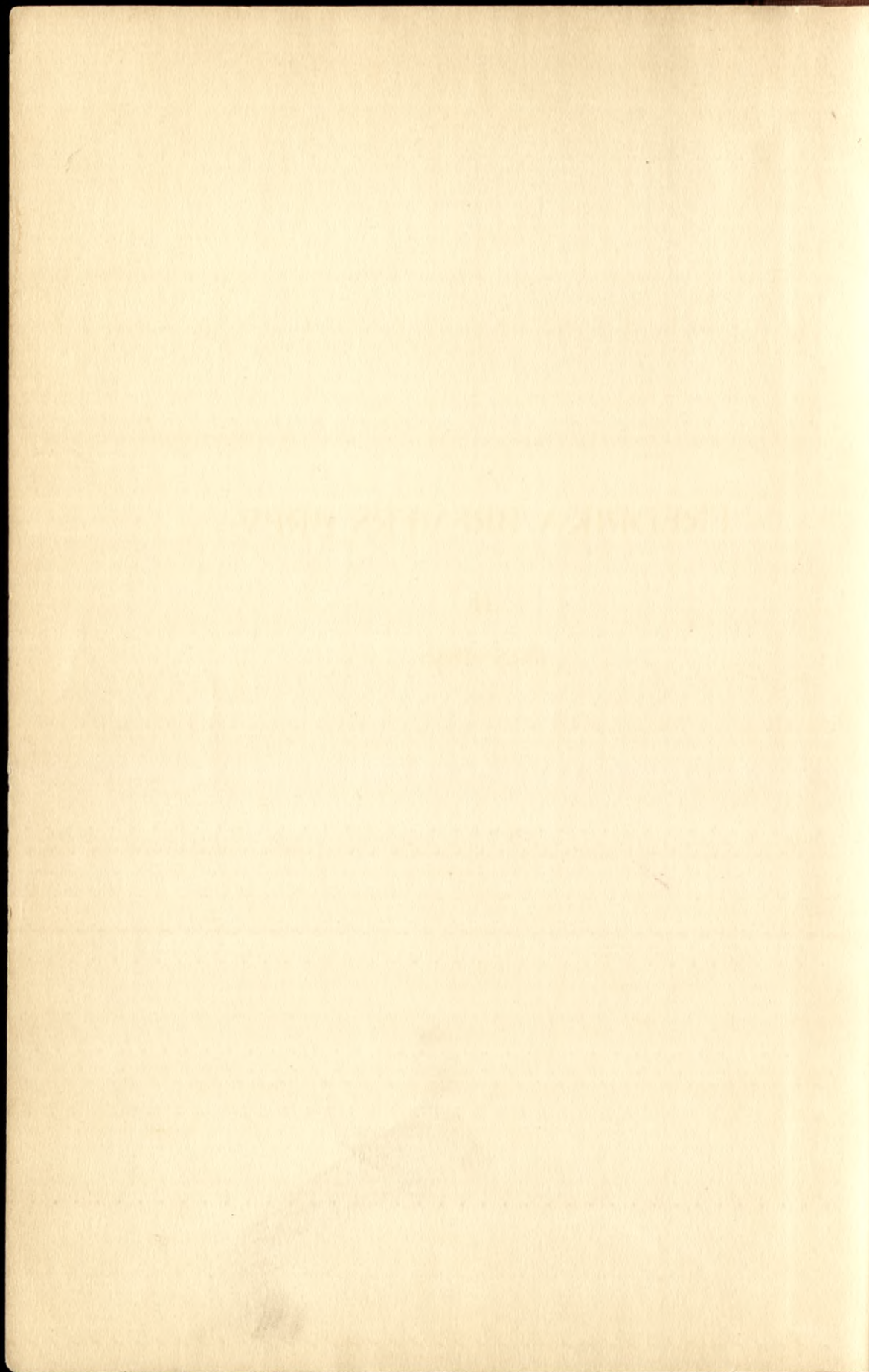

14000

000353885

FREDRIKA BREMERS BREV

II

1838—1846

FEDERICA BREWER
BREV

FEDERICA BREWER'S BREV

1847-1850

Vol. II

1851-1854

1855-1858

Printed by ...

FREDRIKA BREMERS BREV

SAMLADE OCH UTGIVNA

AV

KLARA JOHANSON OCH ELLEN KLEMAN

DEL II

1838—1846

J&L

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

PAPPER FRÅN LESSEBO

STOCKHOLM 1916

KUNGL. HOFBOKTR. IDUNS TRYCKERI-A.-B.

160691

Originalbrev till denna del ha lämnats av:

- Fröken *Hedvig Atterbom-Svenson*, Stockholm,
1 — till P. D. A. Atterbom (n:r 527).
- Kassör *Fr. Barthelson*, Stockholm,
1 — till Ulrika von Strussenfelt.
- Rådman *S. C. Bring*, Uppsala,
1 — till Fredrika Ehrenborg.
- Godsägaren *D. Böklin*, Täckhammar,
35 — till Per Böklin.
- Biskopinnan *Bertha Fahlcrantz* f. Valerius,
24 — till Chr. Er. Fahlcrantz.
- Landskapsmålaren *Hjalmar Falk*, Karlshamn,
1 — till J. M. Törner (n:r 532).
- Borgmästare *Ernst Flensburg*, Ronneby,
2 — till Bernhard Cronholm.
- Fru *Malla Grandinsson* f. Lindblad, Stockholm,
17 — till Adolf Lindblad och Sophie Lindblad f. Kernell.
- Fru *Therese Gylden* f. von Knebel, Djursholm,
2 — till Carl August Adlersparre (n:r 326) och Fabian Wrede (n:r 373).
- Översten greve *William Hamilton*, Stockholm,
1 — till Amelie Lewenhaupt f. Ramel.
- Fru *Anna Hierta-Retzius*, Stockholm,
16 — till Lars Johan Hierta och Wilhelmina Hierta f. Fröding.
- Fru *Agnes von Horn* f. Grafström, Stocksund,
10 — till F. M. Franzén.
- Jägmästaren *C. R. Hullström*, Marma,
1 — till fru Eva Hammarén f. Lilliehöök.
- Författarinnan *Ellen Key*, Strand,
1 — till Emil Key.
- Friherrinnan *Thyra Klinckowström* f. Gylden, Stafsund,
2 — till Carl August Adlersparre (n:r 358 o. 577).
- Friherrinnan *Agathe von Koch* f. Wrede, Stockholm,
10 — till Fabian Wrede och Aurore De Geer.

- Fru *F. E. von Kochs arvingar*,
41 — till Frances von Koch f. Lewin och Nils von Koch.
- Författarinnan *Sigrid Leijonhufvud*, Stockholm,
3 — till Sophie Adlersparre, Henry de Révérony S:t Cyr och Theodor von Wedderkop.
- Översten baron *Wilhelm Leuhusen*, Börstorp,
1 — till Wilhelm Leuhusen.
- Notarien *Birger Lundell*, Stockholm,
1 — till J. M. Törner (n:r 349).
- Bibliotekarien baron *Gustaf Rudbeck*, Uppsala,
60 — till Malla Silfverstolpe f. Montgomery och P. D. A. Atterbom (n:r 388).
- Fru *Wilhelmina Skogh*, Lidingön,
1 — till Ulrika Widström.
- Fru *Hilma Svedbom* f. Lindberg, Stockholm,
1 — till Ulla Linnell f. Löwenstedt.
- Kammarherren greve *Axel Wachtmeister*, Kulla-Gunnarstorp,
1 — till Ulla De Geer f. Sprengtporten.
- Överstekammarjunkaren greve *Hans Trolle-Wachtmeister*, Trolle-Ijungby,
1 — till H. G. Trolle-Wachtmeister.
- Professorskan *Hélène Ångström*, Uppsala,
9 — till Ebba Svanberg.
- Fredrika-Bremer-Förbundet*, Stockholm,
2 — till Georg Ameen och Mathilda Rolén f. Kihlblad.
- Det kongelige Bibliothek*, Köpenhamn,
5 — till Hans Christian Andersen.
- Kungliga Biblioteket*, Stockholm,
14 — till Carl Wilhelm Böttiger, Anders Lindeberg, Sara Wacklin,
P. A. Wallmark, Olof af Wannqvist och Lotta Öberg.
- Kungliga Vetenskapsakademiens bibliotek*, Stockholm,
2 — till C. J. Sundevall.
- Lunds Universitetsbibliotek*,
15 — till Esaias Tegnér.
- Nordiska Museets bibliotek*, Stockholm,
5 — till Maria Charlotta Erikson(?), Wendela Hebbe, Nils Ignell och Olof Södermark.
- Riksarkivet*, Stockholm,
13 — till August von Hartmansdorff och Marie von Hartmansdorff f. Ehrencrona.
- Uppsala Universitetsbibliotek*,
3 — till Carl Gustaf von Brinkman, Johan Börjesson och Erik Gustaf Geijer.

Fredrika Bremers Brev

291. Till Ebba Svanberg.

Tomb d. 14 Oct. —38.

Du har varit barn min lilla Ebba; det var en tid då ditt öga ej kunde fatta ljuset, ej de föremål det belyste; och likafullt var ljuset i världen, var der äfven för din skull, och det var under dess inflytande, genom dess kraft, dina sinnen småningom utvecklade sig till att förnimma det. Så är med all utveckling. Dagen, blomman, djuret, Meniskan, menskligheten, allt har sin dunkla morgon ur hvilken det framgår till middag ell. mognad. Men hvad som utvecklar dem är den lifsprincip, som på en gång hvilar öfver dem och verkar i dem. Såsom solen är tillstädes och verkar ren i morgonrodnadens första strimma, såsom dess stråle hvilar öfver den ännu slutna blomknoppen och bereder den sakta att öppnas och fullbordas i blomman, så Ebba, verkar Gud i din unga själ, så hvilar hans eviga sanning och kärlek öfver dig för att utveckla dig till ett högre lif.

Om jag tar med glädje emot ditt förtroende, om jag hoppas kunna vara till något gagn för dig, så är det icke emedan jag känner mig renare eller bättre än någon, utan emedan jag mycket lidit, mycket kämpat och tänkt, emedan jag tviflat och förtviflat, emedan min själ varit orolig och chaotisk lik din, emedan min första Nattvardsgång var mera mörk än din kunde vara det, — och emedan jag blifvit ledd ur denna kamp, ur detta mörker, emedan min själ fått frid — frid i det ljus som jag småningom lärt mig begripa och tillbedja.

Och nu tålmod! Tålmod min goda och ifriga Ebba. Ty jag ser frågorna i dina ögon, och jag kan ej nu svara på dem, ej här förklara den åsigt af det eviga och det timliga lifvet som är mitt lifs kraft och glädje. Men så mycket kan jag säga dig: det gifves ett sätt att förstå den Christna uppenbarelsen som låter alla störande motsägelser försvinna ej blott ur religionsläran men ur sjelfva Mskolifvet; som låter Gud, världen och lifvet, vårt eget enskilda lif jemväl, framstå i en dager som tillfredställer hjertats och förnuftets högsta fordringar. Hvad

säger jag? Tillfredsställer? Nej öfverfyller, öfverströmmar så att man måste nedsjunka i djupaste beundran och tillbedjande.

Men min lilla Ebba, — vill du kunna förstå detta en dag, vill du med ditt förnuft kunna begripa Guds underbara ordning (fullt kunna vi det ej här på jorden, men dock nog för att ha frid och ljus under vår vandring.) så måste du bereda dig dertill, både genom hjertats helgelse och förnuftets odling. Lika litet som man kan bli en stor sångare utan mycket studium af ton-konsten, mycken öfning i skalor och solfeggier, lika litet kan man intränga i vetandets djupaste helgedom utan förberedande kunskaper, utan öfning i att tänka säkert och följdriktigt. Och utan arbete och redlig ansträngning vinnes ej detta. Men det lönar mödan.

Fordom var sed att de unga Meniskor som skulle invigas till någon högre lära, genomgingo ett slags noviciat. De klädde sig i hvita kläder (symbol af renhet) ålade sig under flera år ödmjuk tystnad och stilla betraktelser. Du Ebba är i denna stund kallad till ett sådant noviciat, och lycklig du, att du ren vid så unga år blef kallad! Behåll din själ obesmittad, mitt lilla barn; (det är den rätta hvita klädningen), sök att rena den från onda känslor och tankar, och arbeta på att skaffa dig kunskaper så mycket du kan det i närvarande ställning. Ty din kroppsliga helbregd bör i denna stund skötas framför allt. Det är en pligt. *)

Se här de råd i anseende till detta sednare, din vän ville gifva dig. Skaffa dig (när du blir fullt snäll i tyskan): *Ideen zur Philosophie der Geschichte*, af Herder; du skall till börja med blott delvis kunna förstå dem, men du skall mogna till att förstå dem bättre. Jag anbefaller dig ej denna bok emedan den fullt tillfredsställer mig; tvertom, jag är alldeles obelåten med den punkt på hvilken den i spekulatift hänseende stadnar, (Och den förträfflige Herder var det i sednare år sjelf) men emedan denna bok är högst bildande för egen tanke, och emedan du der får en blick öfver Mskoslägtet och dess enhet, som är första steget till begripande af den lära som i en högre enhet försonar och förenar oss alla. Dernäst ville jag bedja dig att mycket studera en inhemsk författares, neml. Professor Geijers skrifter. Hans ande är sällsynt djup och ren; ingen har klarare blickar än han öfver sammanhanget i livets förteelser. Läs min söta Ebba hans »Svea rikets häfder» hans Svenska folkets historia, hans mindre skrifter i åtskilliga ämnen, om du kan skaffa dig dem. Juveler af renaste himlavatten skall du finna öfverallt sådda i dem. De skola kasta väl-

*) mot dina föräldrar och din syster Sophie, som den saken med skäl ligger så ömt om hjertat

görande strålar i din själ. Men Ebba lilla, det är ej nog att man läser igenom sådana saker; man måste läsa om och åter om, (särdeles Geijer som ofta är dunkel just emedan han är djup) man måste stundom kunna med resignation lägga bort dem för en tid då man ej förstår dem, och så återtaga dem och söka förstå dem bättre; Ja, för att rätt tillägna sig det goda af dem, och rätt veta om man gjort det, bör man göra sammandrag af innehållet så att man deraf griper det vesentliga, utelemnande det andra. Man har derigenom sjelf en öfning af oskattbart värde. Men man bör ej låta afskräcka sig af de första försökens svårighet och ofullkomlighet.

Jag skulle ej bedja dig om detta om jag ej hade mycken tro på din förmåga, när din vilja en gång rätt tagit fatt i den. Och skall den icke vilja det min lilla Ebba, för din egen skull, för min som håller af dig, för den högre bestämmelses skull som du kan och bör lefva dig upp till? Jag hoppas få råka dig under loppet af nästa sommar, och då skola vi tala närmare om saken. Emedlertid skrifver väl min lilla Ebba en och annan gång till sin vän

Fredrika Bremer.

Säg mig hur jag skall adressera mina bref på det de må komma dig snarast tillhanda.

Sedan jag skref föregående har jag fått ditt bref af d. 24 Sept. och 2 Oct. Tack för det mitt lilla barn, och för den öppenhet med hvilken du låter mig se in i din unga själ. Kan du väl tro att jag ej gerna skall se dig fortfara dermed, hälst då det kan bereda mig tillfälle att bättre vara din vän?! I afseende på brefvet öfver ditt hem och dina familieförhållanden, har jag svårt ge dig ett råd. Du måste pröfva dig sjelf min lilla Ebba och andan som drifver dig. Det sköna af vänskap är det att den ena vännen kan lösa gåtan af den andras inre, att man skall vara för hvarandra såsom en trogen spegel som gör rättvisa åt all skönhet, men äfven uppenbarar hvar fläck i ansigtet som ser sig deruti. Känner du dig behöfva en sådan spegel, tror du att genom att visa bilden för din äldre, erfarnare vän, du kan bli klarare öfver den, kanske säkrare på ditt eget förhållande till den och framtida handlingssätt — — då skrif min lilla Ebba, teckna för mig taflan af ditt hem. Jag behöfver ej tillägga att ditt förtroende skall vara mig heligt.

Hvad skall jag för öfrigt säga min lilla blomma, med hvilken vindarne husera så handlost? Jo det vill jag säga, att vi vilja tillsammans söka rota växten i en fast jordmån, *) så skall det unga trädet

*) Om förberedande medel dertill har jag talat i det föregående.

småningom ej mer böjas hit och dit för vexlande vindkast, utan det skall stadgas och starkna, och en gång skola himmelska fåglar sjunga i dess krona. Skulle du misströsta om ditt lif?! Din dag är ju nyss börjad, och ren vid dess början har du mött en trofast vän som gerna vill följa dig på vägen och innerligt skall glädjas åt din framgång. Gud signe dig mitt goda barn!

Din vän
Fredrika

Frukta ej min söta Ebba att missförstås af mig. Vid min skiljemässa från dig läste jag i din själ. De bästa tacksägelser jag vet äro de som ej behöfva ord.

292. Till Böklin.

Tomb d. 25 Nov. —38.

Det stundar en månad af lugn för dig min goda, förträffliga Vän, Julens månad barnens glädjemånad, min också emedan min barnomsglädje leker för mitt minne och derföre att jag måste fröjda mig för så många som hälsa December såsom deras helgdag. Du får nu hvila en stund från ditt mödosamma dagsarbete, får friare glädja dig af ditt hem, din hustru, ditt barn, af dina egna tankar som nu i helgdagens frid skaka stoftet af sina vingar; det gör mig godt att tänka derpå, och jag kommer nu till dig på ett litet besök blott för att glädja mig med dig åt — friden. Ty äfven jag är nu i fred, är åter i min kära, kära enslighet och får i ro sysselsätta mig enligt min smak och förmåga, och snön breder nu sina täcken rundtomkring och allt är så tyst och lungt. Mina böcker ligga omkring mig, — de äro ändå mitt käraste sällskap! — När skall jag så kunna förstå din Hegel, när så hunnit förarbeta innom mig det förstådda, att jag kan tala med dig derom? Kommer jag dertill, skall det mycket vidga min verld. Men jag får svårt att förstå honom; de orden, de der lärda orden och vändningarne de stå i vägen för mig. Hittills har jag blott tittat i boken (emedan jag ej vill fördjupa mig i den innan jag gjort ifrån mig en viss liten hvardagsbok) och fröjdat mig åt enskilda ljusstrålar, klara som Juvemens, Genialiska combinationer, och de stora, sköna aningar som de väckt hos mig. Jag gläder mig åt boken, ser på den, tänker på den som man tänker på en stor skatt hvars värde man ej fullt känner, men tror sig snart komma bättre underfund med, och då blifva rikare och lyckligare.

I somras fick jag händelsevis i händer en tysk tidsskrift utgifven af Fichte och råkade der på den Hegelska tankan om förnuftets väsen, förnuftet i ö för sig så vida det verkligen skall vara förnuft och att först detta förnuft kunde gälla som ett kriterium för sanningen eller det förnuftiga (äfvén i Gudomliga ting) emedan det sjelf är sanning och förnuftigt, och kan erkänna och igenkänna sig sjelf. Denna tanke (som jag kanske här illa uttryckt) slog mig med glädje; jag behöfde en sådan, jag längtade kunna fullfölja den och bli klar med den. Dertill längtar jag ännu, men nästan tviflar att jag kommer längre än till aning om dess väsen. När och hur skall det subjektiva förnuftet med visshet veta sig vara ett med det objektiva, den Gudomliga tanken i Mskan ett med den Gudomliga tanken i Gud? När kan mskotanken säga till den som tänkt verlden och mskan: »Nu förstår jag dig!» Jag tror att Du ö Hegel svara: när hon vet sig vara ett med hans ande, (ande af hans ande) (Jesus!) Jag känner den djupa, den gudomliga vigten af detta svar, och det är väl mitt fel att jag ej inser hvad som nödvändigt måste följa af ett sådant erkännande, ett sådant Gudsmedvetande i Mskan. Af presten Hadeln här har jag fått låna några Theologiska tidsskrifter och genom dem blifvit litet närmare bekant med den nyare kritikens försök med Evangeliska historien. Med stort nöje läser jag Weise, och gläder mig åt hans method i att forska och framställa. Jag har gladt mig åt hans ord: »den sanna objektiviteten är icke till utan betracktarens subjektiva ande, i hvilken det faktiskas bokstaf och omedelbarhet omstöpes till en andelig Gestalt, medan denna ande å sin sida, under den historiska ö filosofiska granskningen, träder ut af sin tillfälliga subjektivitet och i sin utveckling närmar sig objektets sanning.» Men denna tänkare som erkänner att blott genom andens inträngande i andan, genom bekantskap med Herrens sanna väsen kan man befria hans historia från all dikt alla osanna tillsatser, och bland underverken bepröfva hvilka som äro Gud värdiga, han förklarar Jesu födelse ö barndom för Myther, och Johanes's Ev. utom begynnelsen för oäkta, detta Evangelium fullt af så dyrbara vittnesbörd af Jesu om sitt eget väsen, ö mer än något annat Ev., uppenbarelse om Guds hjertelag, hvilket dock är en af de viktigaste ljuspunkter i Uppenbarelsen!! Vid Weisses förkl. af undret med brödet och fiskarne instämmer mitt förstånd särdeles i följd af frälsarens ord derom i Joh.; men vid hans sednare påståenden uppreser det sig och vill med Tholuck att man skall tillerkänna Ev. så väl som Naturen och historien att »stille Tanken dens Opgaver och at först göre den opmerksom paa hvad der er Omfanget af dens Indhold». Likväl är Weisses väg, (så tror jag) rätt och god, och kanske irrar han sig

blott emedan han är bland nybegynnarna vid det verk som vårt Arhundrades ande företagit sig att utföra, neml. (för att tala med Weise): »att återföda Uppenbarelsen till en sann, förnygrad Objektivitet». Törhända skall af denna riktning (öfver hvilken jag ej kan låta bli att glädja mig) befruktad af den nyare philosophiens ljus, en välgörande klarhet uppgå öfver Mskliga vetandet, och ett nytt tidehvarf uppgå för en klar och begripande tro. Blifve det så! Amen. Jag är öfvertygad att för otaliga Mskors frid och goda utveckling på jorden det framför allt fordras att Fridfurstens bild och sändning skall bli klara för deras begrepp.

Låt mig i sammanhang med detta tala litet om de tankar dina ord om »Kyrkans lära» väckt hos mig. Du säger »att den icke betvingar tanken men snarare väcker, befriar och fostrar den».

Jag vill tro detta, eller snarare, jag tror det, tror att den öfverhufvud snarare befriar än betvingar. Men att den äfven betvingat och ännu betvingar och vilseför Mskliga tanken i flera riktningar, inom alla de församlingar som kallas Christna, det kan ju icke nekas. Är det icke med kyrkans lära som med all annan lära eller vettenskap? Dess prester, lärare, vettenskapsmän forska i det dem gifna gebietet det må nu vara religionens eller Naturens, historiens eller philosophiens och uttala derefter hufvudsumman af de sanningar de funnit der, de förkunna lagarne efter hvilka fenomenerna skola tydas och tillämpas. Kyrkofäderna, Herodotus, Plato; Luther, Kepler, Linné, synas mig då ha gjort hvar på sitt håll samma slags arbete, och förtjena samma slags tro, tro neml. såsom redliga och lärda forskare hvilka genom arbete och snille upptäckt eller uppdagat sanningar dem mängden ej af sig har kraft komma till, men dock har förmåga att sedan pröfva och erkänna goda.

Men jag vet ju äfven att ingen Msklig kunskap är ofelbar, jag vet ju att Plato irrat sig, att Luther är ensidig. (För att icke tala om Consilierna, om Calvin, o många.) Man tillerkänner Vettenskapen en oupphörlig utveckling o fullkomning. Bör man icke äfven göra så med kyrkans lära (vettenskapen om religionen *) och äfven lemna den öppen för fullkomning? Det synes mig så. Det synes mig att Statsreligionen bör vara lika litet en stillastående anstalt, som någon annan anstalt inom staten. Låt vara att den till en tid bör stå orubblig för att uppfostra folket till ett högre medvetande (då den är mäktig deraf), men måste den icke, om allt får gå i naturlig ordning, den i tidens längd uppfostra sin reformator? Och är icke just den stränghet med hvilken all innovation på detta gebiet

*) Är icke Dogmen frukt af Theologien?

banlyses af kyrkans väktare, hvad som vållat på ena sidan liknöjdhet och ljumhet, på den andra så våldsamma strider? Är det icke ett misstag om arten af Kyrkans lära? Är det icke förblindelse öfver de misstag som i alla tider skett inom den, ett misskännande af den utvecklingslag som är vilkoret för allt högre och friare lif?

Och nu min godaste B. lemnar jag till ditt behag att bedömma eller fördömma dessa litet rabulistiskt framkastade tankar i ämnen der jag är alltförlitet hemma. Men jag bör och önskar innerligen att bli det mer. Jag vill lära känna Kyrkohistorien bättre (vill du ge mig anvisning på en sådan som är bra?) jag vill studera kyrkofädernas skrifter och alla deras som tänkt och känt djupt i religionsämnen. I denna krets känner jag allt mer att jag bör och kan bli hemma.

Men jag ville komma till dig för att glädja mig öfver friden, — och hittills har jag blott ordat om stridiga ämnen. Ack ja! Men bortom alla strider alla tvister och frågor räcka sig min själs armar och omfatta med djup och glad förtröstan — en vän; omfatta honom der han står i smärtans djupa natt, i Uppståndelsens ljus, och i honom och vid honom har jag frid med Skaparen, med världen, med mig sjelf, ty vid honom blir jag god och i hans ljus hvilar sig min dunkla blick. I hans famn hvilar Hedda, hon som »kom utu stor bedröfvelse och hade rentvagit sina kläder i Lamsens blod», han har »torkat alla tårar ur hennes ögon»; — och i honom ser jag upp till den försonade verld som allena tröstar för lidandet på jorden så bland mskorna som bland djuren. Ack för dessa sednare klagar jag ofta ännu. Jag har svårt att trösta mig öfver hvad somliga individer bland dem måste lida. —

Medan »Fridfurstens» bild tränger allt djupare in i min själ, medan läsning och enslighet vidga min synkrets, hvilar min tanke oafvändt på »Berthas bekännelser» och söker mogna dem till att bli värdiga deras mål, värdiga den goda lärare utan hvilken de alldrig mognat. Ännu skall det dröja länge innan de hinna dit; ännu behöfver jag lära, läsa, besinna och förarbeta mycket inom mig, för att hinna till sjelfständighet i öfvertygelse, till enkelhet i framställningssätt. Men jag är ungefär säker nu på formen och gången af sjelfva den religiösa bekännelsen. Jag har bifogat här den plan jag gjort deraf, på det du min goda vän må se och bedömma den. Jag tror att den i denna form skall komma Mskorna nära.

Med »hemmet» arbetar jag ännu, men kommer nog ej att trycka boken förrän till nästa höst. Jag har ett djupt begär att lemna något verkeligen fullbordat (så fullbordat som jag möjligen kan åstadkomma det) både till innehåll och form, derföre skyndar jag intet, arbetar

sakta, ger mig tid att tänka och mogna och söker redligen följa
Göthes råd att samla

still und unerschlaft
Im kleinsten punkt, die höchste kraft.

Få nu se hur det lyckas. Icke så litet arbete har jag heller, ty jag har ej mindre än sex döttrar att sörja för som alla skola bli lyckliga och färdiga hvar i sin sort och flera af dessa som ogifta.

Och emedlertid min goda vän är jag lycklig af att i fred kunna öfverlemna mig åt en stilla verksamhet som är mig kär och tillräcklig, lycklig af att lefva med en Meniska, en vän som fullkomligt passar mig. Hvad det är för en stor lycka att få lefva med någon med hvilken man passar! I ungdomen tror man sig passa med alla, men vid äldre år, när karakter, lynne vanor smak satt sig, finner man huru högst sällsynt och svårt det är att finna någon som man rätt innerligt och alltid trifves med. Pligtkänsla, aktning, tillgifvenhet, christlig anda kunna föra derhän att man lefver i fred ja i vänlighet med sina närmaste, och månet ögonblick af kärlek, ömhet, oskyldig glädje kan då lik en solstråle åter och åter bryta fram och försköna förhållandet, — men ändå kan detta vara långt ifrån den osökta, ljufliga harmoni, detta det faller sig af sig sjelf, det passar sig utan att man vet huru, som gör att Mskor känna ett så oändligt välbefinnande vid hvarandra. Man kan väl uppgifva det hvarförutan ett sådant tillstånd icke kunde vara, men icke det som egentl. frambringa det.

Jag ville tala med dig om Geijer och hans blad (jag har litet knotat öfver hans Sept. blad, och hans definition af Enheten i den Mskliga kunskapsverlden), men jag har ren pratat länge nog denna gång.

Gif mig till Julfröjd ett ord om att du är lycklig och lugn — åtminståne i din inre verld! Hälsa vänligen din hustru från

Din vän
Fredrika.

293. Till Henry de Révérony S:t Cyr. Tomb d. 8 Dec. [jan.]
—39.

Herr Baron!

Gerna skulle jag vilja kunna svara Er på Ert eget vackra språk, men fruktande att behandla det alltför illa, håller jag mig till mitt eget

kära, äfvenväl vackra, men i bref, jemförelsevis, något trögvända modersmål, och får härmed mycket tacka Er för Ert bref af d. 27 Dec. och för den välvilja som der uttalar sig, som är mig dyrbar, och som jag känner stå qvar äfven när jag blåser bort det Gullstoft som franska artigheten utstrött.

I afseende på Er och Gref Adlersparres önskan — hvad skall jag svara? Jo, först att den smickrar mig, att jag är tacksam för Herrarnes goda tanke om mig, och sedan — vill jag göra en liten framställning, som jag hoppas att milda granskare ej skola lemna utan afseende. Sysselsatt i ensligheten med odlandet af min egen lilla täppa innom litteraturens mark, och mer ännu med odlandet af mig själf, under allt djupare iakttagande af egna brister, allt djupare längtan till fulländning, har jag känt och känner en innerlig önskan att få i ostörd ro blifva vid detta arbete, bäst passande för min ganska ringa arbetskraft. Vid kallelsen att deltaga i ett företag, — hvars vigt man ej kan tänka sig för hög, — känner jag en billig fruktan, dels derföre att det något skulle draga mig från mitt, och mer ännu derföre att dess fält är mig på sätt och vis nytt, och att jag här lefver ur allt tillfälle att närmare communicera med personer hemma derstädes. Till en sådan skrift ville jag icke lemna något för obetydligt eller blott medelmåttigt; och skrifver jag något här, så har jag ingen som kunde säga mig: »det duger!» eller: »det duger icke!» Det är min uppriktiga önskan att man måtte göra afseende härpå, och derföre ej af mig, åtminståne »tills vidare» ej begära bidrag, hvilka kanske vore till föga bättnad. Vill man icke låta min ursäkt gälla, önskar man ändå af mig ett tillfälligt litterärt bidrag, välan! — jag vill då icke undandraga mig, utan göra det bästa jag förmår

Blir detta min dom, får jag väl framdeles höra något mer om saken, och — skulle (i så fall) Biskop Tegner vilja gifva mig ett ämne, och sedan öfver mitt försök uttala: »det duger!» eller ock: »det duger icke!» skulle det, tror jag, kunna inspirera mig att göra något dugligt.

Jag har uttryckt önskan att få ostörd blifva vid mitt, och ville gerna att detta ord icke tyddes i en sjelfvisk mening; ty i sanning, detta »mitt» hade för mig föga värde om icke det äfvensom jag själf, vore Sverges. Ingen man, ingen »Adlersparre», har varmare älskat sitt fädernäsland, än jag älskat och älskar det, så qvinna jag är. Denna kärlek var flamman i mitt ungdomslif; den är ännu i dag då min höst nalkas, elden som drifver mig att söka och verka, och bittert sörja hvar förlorad timma. Rikare naturer, kallade till högre värf, må på fäderneslandets altare lägga ädlare gåfvor; ödmjuk — som billigt — men med lika brinnande hjerta, vill jag vid dess fot offra mina blommor. Derföre hvilat jag ej i bemödandet att förädla dem.

Innerligen delar jag Barons tanke att corectivet för pressens missbruk förnämligast bör sökas inom pressen sjelf. De oridderliga vapen hvarmed den ofta kämpar, särdeles nu på politikens område, (och inom alla partier) böra brytas. Moralisk förnedring har fört att fatta dem; moralisk och intellektuell förädling af almäna opinionen skall låta dem falla, eller tillintetgöra deras makt; derom äro vi väl ense, och jag ville blott anmärka att hvar och en skriftställare kan i sin mån och på sitt område verka därför, och kanske icke mindre verksamt, derföre att han till formen kämpar indirekt. Kunde man så visst bli klar och färdig med sig sjelf, så blefve man nog färdig med mycket annat. Dertill sträfvar jag af alla krafter, och i behovet af stilla sjelfbegrundning, ropar jag jemt inom mig åt det yttre lifvet: »tyst, tyst! o låt mig ännu litet vara!»

När Baron skrifer till Gref Adlersparre, var då så mycket god att jemte mitt svar på hans önskan, framföra till den unga skalden min hjertliga tacksägelse för hans kärkomna gåfva, och särskilt för de lika originella som vackra Ephemeriderna »Tvifflaren» och tankan »på Medelhafvet», som i mitt minne, och jag förmodar i hvar tänkande läsares, icke skola hafva ett ephemeriskt lif. Tombs innevarinnor ha de gjort ett verkligt nöje.

Det snögar och yr förfärligt omkring oss i dag, men en roman af Ingeman, en liten The-souper med färska ägg till, och ett Schackparti (vid hvilket den förlorande är dermed helt förnöjd, och den vinnande ej yfves) skall låta qvellen på Tomb flyta fram i sommarklar stillhet, under det vi fågna oss åt att snön bereder godt före för de resande från Upperud och Nollhaga. Det skall bli roligt ännu en gång tala om detta Frankrike i hvars gäsande sköte hvarje Europas tanke, klok eller oklok, straxt bornerar, och der det vill en lugnad och klar själ till att icke förvillas af det mångskiftande spelet, och kunna skilja emellan en berusande men förflygande Champagne och lifvets eviga hälsokällor. Det skall bli roligt se i Hedvigs öga en klarnad blick för Charles, med hvilken man på Barnängen blir »allt nöjdare och nöjdare». Mätte blott för allas skull vår goda vän och värdinna bli bättre till hälsan än hon en lång tid varit det och ännu är. Jag hoppas och tror det också. Var god min bästa Baron, framför min hjertliga hälsning till Hedvig och comission att på mina vägnar kyssa mina små bekanta Stina, Alfred och »par anticipation» äfven lilla Carolina. Jag önskar hela det husliga bolaget på Upperud ett hjertligt godt nytt år. Ännu en gång tack för all godhet!

Vänligen och högaktningsfullt

Fredrika Bremer.

294. Till Ebba Svanberg.

Tomb d. 24 Febr. —39.

Lilla Ebba! Jag var ren halft rädd att vindarne fått tag i min lilla Ersta-blomma, och farit af med henne — — ja hvarthän? Naturligtvis till Nord- eller söder-pol, med hvilka hon ju har stark sympathi, i anseende till en viss förskräcklig »köld» i hjertat. Men nej! Gudskelåf jag ser henne åter stå på sin rabatt, och i ett klarare och vänligare solsken än hon sjelf vet af. Min lilla Ebba, orsaken hvarföre du ej skrifvit den påtänkta skildringen, har gjort dig kärare för mig. Du har gjort mycket rätt i hvad du icke skref. Det är en god och helig känsla som förer oss att för främmande blickar dölja våra vänners svagheter, och om vi i lifvet vänja oss att mera fästa vår uppmärksamhet på våra medmeniskors dygder och förtjenster än på deras fel, så inöfva vi icke blott en för vår egen lycka, vårt lugn högst viktig konst, — utan vi lära oss att se det verkligt positiva, det eviga i lifvet, Guds verk i alla, det som blir kvar när inför hans Domstol alla villor, alla lånade fjädrar falla bort. Ty se till min lilla Ebba, om icke ofta nog bakom det vanställande felet en dygd gömmer sig, om icke bakom t. ex. skrytsamheten, det finnes verklig välörenhet! Och om jag nu bad dig göra den teckning vi omtalat, och ur den synpunkt vi erkänna såsom den bästa och sannaste?! Jag ber dig derom min söta Ebba! Gif mig en teckning af ditt hem, dina närmaste deras karakter, lynnen, egenheter, förhållanden till hvarann; — tag af detta sol-sidan, låt din egen kärleksfulla blick, suga in de renaste strålar af den bild du vill återgifva. Din vänliga bild omgifven af den sköna kransen af älskande föräldrar och syskon, är ett af de behagligaste minnen jag tagit med mig från lilla Ersta. Låt den träda mig närmare, låt mig betrackta i mera sammanhang taflan af hvilken jag med så innerlig glädje såg de spridda men sköna dragen i dina ögon, dina ord, i dina systrars bref!

En af famillielifvets svåraste uppgifter är att förena huslig trefnad och glädje, och många döttrar i hemmet. Jag har sett mycket elände i sådana hem; ditt är det första som låtit mig skymta en bild så ljus och vänlig att jag innerligt önskar skåda den närmare. Jag har igenkänt der något af det som skänkt mig innom mitt hem de ljufvaste känslor jag erfarit på jorden. Någon gång äfven i verkligheten hoppas jag lära känna hemmet i Alunda.

Säg mig också min söta Ebba hur din fot befinner sig, hur du är nöjd med skärselden på skärgårdsgatan; (hvar hälsokur är en liten

skärseld). Och hör! Ett vill jag hviska i ditt öra: var icke så orolig öfver dig sjelf! Många olika vägar finnas i verlden på hvilka man kan komma till frid och sjelfbestånd, men en talisman behöfs för alla och den är: allvarlig och trägen bön! Med bön om ljus och kraft, samt flitig läsning af goda böcker, skall allt reda sig och bli färdigt en gång! Och nu kysser jag dig i andanom för denna gång; skrif min snälla goda Ebba snart till

Din vän
Fredrika.

295. Till Charlotte Quiding.

Tomb d. 2 Mars 1839.

Min goda Charlotte! Din beskrifning på den unga flickans tillstånd har gått mig till hjertat; för hennes skull och för deras, som tala för henne, vill jag så oändligen gerna göra hvad jag kan. Se här hvad jag tror det kunna bli. Min bok »Hemmet» är ännu under arbete, icke ens färdig till renskrifning, och ändock har jag redan på den förmodade förtjensten för henne måst upplåna 300 rdr för att bidraga till en aktningvärd familjefaders räddning. Förr än i höst blir boken ej färdig till tryckning och förr har jag inga medel att undvara. Jag tror mig likväl kunna utan betänkande nu lofva vid den tiden 300 rdr till flickans helsokur, om så blir nödigt. Af hjertans grund skola de lemnas. Gud, den allgode gifve, att det kunde fås bot för den beklagansvärda. Tack, Charlotte! för det ni vändt er till mig i denna sak. Måtte edra goda bemödanden för den arma lidande lyckas!

Att din man blifvit så frisk är mig och oss alla en sann glädje. Det är så roligt att få räkna er till de lyckliga paren på jorden. Jag kan räkna mig till de lyckliga omaka, är så nöjd och tacksam öfver min ställning, min enslighet, som skänker mig ro vid mina kära sysselsättningar och en vän, så god, så älskansvärd, så praktigt utrustad till hufvud och hjerta och för mig så fullkomligt passande. Mycket långsamt arbetar jag på min bok. Innerligt begär till helhet, till fulländning manar mig dertill. Huru mycken godhet har jag icke njutit på min författarebana! Mitt enda medel till att rätt tacka därför, är att gifva bättre arbete. Få nu se huru det lyckas mig. Känner du, Charlotte, några äldre fruntimmer, ogifta, goda och lyckliga? Ville du, i så fall, säga mig litet om dem och om det särskildta, som ger dem glädje i verlden. Jag har några sådana att försörja i min bok, och några friska drag ur naturen göra godt att få fatt i här och der. Kommer denna bok väl af stapeln i höst, så skola derefter under vinterns lopp följa ett par mindre pjeser.

296. Till Frances v. Koch.

Tomb d. 9 Mars —39.

O min lilla Frances, ditt bref i dag, ditt söta bref har gjort mig både ledsen och glad! Ledsen emedan det kom så oförtjent, emedan jag så lifligt dervid måste förebrå mig att icke förr ha följt mitt hertas böjelse att skrifva till dig för att lyckönska dig till din lilla gosses födelse, och till din egen lyckliga genomgång af denna farliga och smärtfulla stund som så ofta på en gång föder lif och död. Men jag har sagt mig: Frances har sin man, sina barn, den sollysta verlden i hvilken hon ser så mycket godt, så mycket att njuta; hennes lif är fullt; hvad bryr hon sig om ett bref från mig? Att jag håller af henne, innerligt deltar i hennes lidande och hennes lycka, det behöfver ej ett bref berätta henne; det vet hon så väl som jag. Och vid dessa ursäkter hvilade min skrif-lata hand från vecka till vecka, men ofta har jag in petto skrifvit till dig, och — men nu skulle jag väl äfven nämna om »min glädje» vid ditt bref. Jo min söta Frances jag blef både rörd och glad att läsa de så hjertligt vänliga orden att se dig så god, så älskvärd för mig nu som vid den tid jag först lärde att känna dig, när du lik en klar och vänlig stjärna bröt fram på min ungdoms dittills mulna himmel; jag var glad att känna att du höll litet af mig oaktadt mina fel! Jag har så ofta i sednare tider känt mig otreflig med meniskor, äfven med dem jag tyckt om och hållit utaf att jag ej kunnat annat än tro det de kallnat och ledsnat vid mig, och jag känner mig tacksam för hvart bevis att icke så är. Men nu måste jag tala om din lilla son, som Agathe berättat mig finner sig så särdeles väl i verlden, och att jag just tyckte jag höll af honom när jag fick veta hans tillkommelse. (A propos, vill du veta huru en af Grefvinnan Sommerhielms bröder (Gref Charles Emil L.) som liten, en gång i all oskuld talade om den saken? Han sade till sin mor i anledning af något: »var det innan mamma hade kalfvat Hedvig?») Och kunde bara din man sjelf ha besväret att framföda era tillkommande barn, så skulle jag önska er en hel mängd. Ty, (och jag har sagt det mången gång till Agathe) om några föräldrar förtjena att lyckas med sina barn, och få glädje af dem, så är det du och din man, emedan ni så rent och oegennyttigt söka blott deras väl. Jag har längtat ofta att tala med dig om lifvets rikedom och skönhet; och känna med dig glädje öfver den framtid som troligen väntar dina barn. Kärlek och renhet i hemmet, harmoni mellan föräldrarna det välsignar barnen, det öppnar tidigt deras ögon och hjertan för allt godt och ädelt i lifvet. Ack Frances! man kan glädja

sig öfver att vara född här på jorden, så mycket ondt och lidande der än finnes, när man begriper lifvet här som en uppfostran, under en Allsmäktig och allgod faders ledning, till fulländning; såsom en vandring uppföre till ett himmelskt hem. Du vet att lidandet i verlden varit mig en tung börda, så för mitt hjerta som för mitt förstånd; ja, det har förmörkat för mig all verldens herrlighet; men egen djupt känd sällhet har i sednare år öpnat mina ögon för denna, under det att den Korsfäste har försonat mig med lidandet på jorden, eller åtminståne borttagit dess mörker och bitterhet, genom det ljus han låtit uppgå bortom grafven, bortom allt mörker, allt lidande, all nöd på jorden.

O min lilla Frances! det är dock den sista och högsta instans till hvilken meniskan kan appellera för lösningen af de jordelivets gåtor och besvär, till hvilkas justering inga verldens Rätter räcka till. Men den räcker till, den förslår. Med blicken på den, kan man gå trösteligen fram i lifvet och glädja sig åt och hvar och en i sin mån lägga till det goda der.

Och glädjande är i högsta grad vår tids stora mouvemang, statens utbildande till constitutionelt samhälle, denna utveckling helt och hållet grundad i Christendomens ide om frihet och jemnlighet, och som gör hvar individ hvar gäfva, hvar kraft värd och nyttig i det stora hela. Christus är den sanna liberalismens första upphofsman; han gjorde Gudaläran populär, och med den och i den all annan god lära och vishet; ty äro i sanning alla meniskor barn af samma fader och lika inför honom, så ha dermed alla rätt till njutande af de välgerningar som menskoslägtets snille frambringar; och är det icke just detta medvetande som efter (och genom) långa och blodiga kamper nu genomträngt tidehvarvet och nu organiserar samhället, bygger skolorna, undervisar de fattigas barn, sprider till alla klasser vettenskaps-forskningens resultat, sjunger i Diktens strängar, *) närmar innom hemmen husbonde och tjenare, föräldrar och barn, släcker hatfulla fördomar och humaniserar verlden? Lefve derföre Tryckpress, ångbåtar med flera sådana anstalter ty de äro idernas postillioner, men framför allt lefve idéerna sjelfva (de stora och goda Neml.) och deras organer meniskorna, och öfver allt den Gode och store som sänder dem! Det var ett stort famntag min lilla Frances; men man behöfver ett sådant emellanåt för att sedan kunna hjertligt omfatta det lilla af egen verld och verksamhet, och ingen vet det bättre än du. Vid betractandet af den stora anstalten, fat-

*) hela den nyare romanlitteraturen är ju en sång derom, en utveckling af de moraliska sanningar som flyta af denna stora sanning!

tar man bättre sitt eget rum der, sin mission sina barns, de må nu vara meniskor eller böcker.

Till min nästa bok vill jag hafva en vignett och den skall föreställa en fjärl som fladdrar över sin puppa. Jordelifvet i alla sina former har ingen sannare bild af sin verklighet, sitt väsen. Och puppan Frances, den kropp af jordens stoft som omsluter och binder psyches vingar, den är det som binder som tynger och trycker dig, mig och de flesta meniskor på jorden. Hemmets puppa äro hushållets omsorger med alla dess åtföljande svårigheter och besvär; Jag känner många fruar, som liksom du bära och sköta dessa utan minsta böjelse, endast af pligt och nödvändighet, men för dig som för dem måste den tanken vara stärkande att blott inom denna puppa kan hemmets psyche utveckla sig; den bör trösta för de många till mattankar och andra hushållsomsorger offrade, skenbart fruktlösa timmar. Men nog vill jag hoppas att med tiden detta machineri för lifvet kan göras enklare och lättare; särdeles bör man önska detta för husmödrarne i Norden. I norrska hemmen är det ändå verre arbetsamt dermed än i de Svenska, och hur det är materialiserats själen vid alltför mycket sysselsättande med det materiella.

Sjukdom, nedstämda sinnen äro en annan puppa för själens lif, och när du lidit derunder, — hvarföre min söta Frances har du afhållit dig från ett meddelande derom som du känt håg till? Din elastiska natur blir ofta vederqvickt genom blotta meddelandet, lynnet återtar sin munterhet när det får ladda ur sig; så är det mer och mindre med alla. Jag vet det, känner dig nu, skulle så gerna höra dina uttrycksfulla ord, och skulle blott lagom ha ondt af ditt onda nu när jag vet hur nära det är att springa öfver i ett godt, i ett glädjande. Dina sorger söta Frances äro som dina grosseser, de föda dock slutligen fram ett — friskt lif.

A propos, vill du vara så god och inte sjelf bli puppa snart igen för någon liten fjärl så skulle det vara mig en hjertlig fågnad! Då kunde jag i sommar tänka mig dig sjelf helt fjärl-lik flyga ut från din täcka sommarbostad ut kring de sköna nejderna vid Carlberg och Solna. Min lilla Frances! Det har just hjerteligen glädt mig att höra om din utsigt för sommaren; jag vet hur du kan njuta af fri luft, natur, och alla landtlifvets rena och enkla nöjen. Ågrén skall du då också kunna se ibland. Jag tror du tycker om honom och hvad som är säkert är att det skall göra den goda gubben godt. Det har varit mig innerligt kärt att kunna vara med om att lätta hans sorger, men det är din man som Ågréns vänner ha förnämligast att tacka för att han återkommit till hälsan, kanske får man säga till lifvet.

Jag kan just begripa huru du kände min lilla Frances på den der soiréen, och hade visst blifvit desperat som du, om jag icke begripit de uppvisade fenomenerna. Agathe också kan jag så innerligen väl se, och måste skratta åt dina ord i det jag kände deras riktighet och just kunde se hur Agathe hade som Gaz velat »krypa opp» i kärlet som skulle innehålla den. Fabian också den goda, ifriga meniskan som lätt tar en sådan liten motgång »trop à coeur!» Det gjorde mig just ondt för er alla, men med en sådan aftons motgång är det som med så många annan aftons; den är förbi, och kommer ej mer igen!

Min lilla Agathe! Och min goda, goda Mamma! Gudskelåf för deras hälsa och goda lynne i vinter! Gudskelåf också för Fabian, som varit och är dem och oss alla hans vänner till så mycken glädje, och oss hans släktingar särskilt till stöd och tröst. Ack huru ofta flyger ej min själ hem till de mina och ser dem och talar med dem! När min kropps ögon få se dem vet jag ej ännu. Kunde jag vinna en nerv-styrka eller rättare öfvervinna en nerv-svaghet som i flera år har plågat mig; kunde jag genom någon välsignad smitta vinna litet af den sköna aplomb som gör min älskade vän och vädinna till »such a forteress» som du sade, så skulle jag glad komma igen till de mina; ofta söka en treflig språkstund med dig och din Nils (med »alla i gemen och hvar och en aparto», som Gr^{nan} Posse sade) och vara trefligare för er alla. Få nu se hvad Strömstad i sommar vill göra för så väl mig som min goda vän.

Hon är bra sannt älskvärd denna vän min söta Frances, och jag längtar ofta att du skulle vara en tid med henne för att rätt begripa det förunderligt på en gång förfriskande och hvilande som kommer fram af ett dagligt umgänge med henne; du skulle visst hjälpa mig att få namn och ord därför. Jag finner inga, ehuru jag lifligt känner det välgörande af att vara nära henne. Din stora landsman Johnson har sagt om någon som omtalades för qvickhet och förståndighet: »pumpen går nog, men man vet icke om det är ur en reservoir eller ur en springande källa»; han har rätt i att göra en stor skiljnad deremellan, den kännes i synnerhet under en daglig sammanlefnad, och jag tror att hvad som gör Gr^{nan} Sommerhjelm's väsen så förfriskande är just den friskt springande källa ur hvilken både känslor och tankar komma fram. Allt kommer så öfverlagt, så färskt, så lifligt och derjemte så träffande så sannt det må nu vara tanka eller känsla. Dock det sanna hör väl framför allt till hennes rena själsbildning och moraliska helhet. Den har hon sitt hem, framför allt sin mor att tacka för. Hon påstår också att »man är mycket mera slägt med sin mor än med sin far».

Nej min lilla Frances nu får jag låf att sluta, eljest slutar jag aldrig. Hälsa så hjerteligen din man och kyss lilla Tommy från mig. Jag gläder mig åt utsigten af »another scrawl» från dig lika rolig lika präktigt läslig som den sista. Grefvinnan Sommerhielm hälsar dig mycket hjertligt och jag är af hela hjertat

Din tillgifna
Fredrika.

297. Till Andersen.

Tomb d. 21 April —39.

Ack! Andersen är närmare »de varme Lande» än jag! var mitt ovilkorliga utrop, när jag för några dagar sedan erhöll Ert bref af den andra Jan. bästa Herr Andersen! Men också kom detta bref som en fläkt »fra de varme Lande», och tinade upp min skrifflata hand, och förde den att uppteckna hvad hjertat ofta velat säga Er, en innerlig och hjertlig tacksägelse för all bevisad vänskap och godhet! Min resa till Norrge förra hösten, och mitt vistande der, är skulden till att jag ej förr fått Ert sista bref, samt Era Börne-Eventyr. (De första tre häftena och den vänliga bilett som åtföljde dem, har jag ej heller fått förr än nu.) När jag i Era bref ser Er så liflig, så lefvande, så opputi både känslor och Litteratur, då är jag glad deråt, men känner huru stor skiljnad det är emellan oss båda. Medan Ni räcker er varma hand till vänner, bekanta, litterära förbindelser och samfalta företag i konstens verld, går mitt hemliga sträfvande jemt ut på att isolera mig från allt detta, och vara allena. Dock deruti äro vi lika, att vi båda hvar på vår väg söka att fullkomna oss, söka att gagna med det pund vi fått. Och när jag läser era arbeten, ja, då känner jag mig rätt hjertligt slägt med er, jag lyssnar till Er som till en broder som varit uppfostrad i samma fadershus med mig, hvars tankar och känslor jag känner och delar, och hvars egna erfarenheter af lifvet och egna sköna sätt att uttala dem, alltid göra mig ett nytt och lifligt nöje. I era Lyriska digter har jag — och i högre grad — funnit de egenskaper som göra Er så kär och värd för mig. En alldeles ovanlig lätthet att röra Er i språket, en mängd lyckliga och ädla tankar, en fin satyr, hvars udd är utan gift, en ack! mycket kunde jag uppräknat af denna Lyriks sköna Egenskaper men hvad som mest glädt mig i Era »samlede Digte», är den öppna och mångsidiga blick, för hvilken intet tillstånd, intet moment af tillvarelsen, är utan betydelse;

som i hvart och ett uppfattar en skönhet eller en karakter, ett ämne för konsten. Deruti liknar skalden Solen; han som den kan gifva en dag och glanspunkt åt lifvets minsta droppa. Så äfven bildas af det moln af dunkel magi, som omger den jordiska verkligheten, en »Sneedronning» hvars hemska skönhet ger ett underligt behag åt denna dystra region, hvars omfamning försonar med döden i dess trollkrets. Och öfver »Sneedronningen» och hennes rike, öfver jordens verld, och dödens, råder den Evige Konungen, den evigt gode och vise ordnaren af alla lifvets riken och tilldragelser, — ingen bättre än ni har fattat dessa lifvets förhållanden. Jag ville säga mycket häröfver, men känner ämnet för öfvermäktigt, särdeles för ett skriftligt meddelande. Er lilla Haf-Frue har äfven talat, och skönt talat här-om. Det är ett stycke fullt af djup, skön och målande poesi. Men jag håller med Er att det icke är för barn. Der är ett djup af smärta, som nästan öfverstiger mensklig fattning, och som vore mäktigt af att sönderslita ett barns själ. Jag hade som barn helt visst blifvit galen af den lille Haf-frue. »De vilde Svaner» har jag tackat för några förtjusande målningar, men Tommelise, åh Tommelise! den är en klenod, en riktig juvel i sin sort! Gr^{nan} Sommerhielm (den vän med hvilken jag här lefver) och jag, ha haft aldeles obeskrifligt roligt, af den lilla, obeskrifligt behändiga historien; och dageligen ännu utgör den ämne för skämtsamt tal emellan oss, och kommer nog alltid att vara det. Hon är en mycket stor Fru, (hon är ägarinna efter sin man Sal. Statsministern Sommerhielm till gården Tomb) har en mängd saker och förråder, och det är hennes sort att ha fullt opp af alla sorters nyttiga ting på jorden. Hon är ju tydligen »Markmuse». Mig kallar hon sin »Tommelise», emedan jag är ganska liten i jemförelse med henne, och min lust är att ha så litet af denna verldens materiella ting som möjligt. Dagligen tala vi i dessa två karakters rol (ty hon är en glad meniska ehuru med mycket allvar till grund för sin karakter, och skämtar gerna). Muldvarpen, »den rike och sindige mannen», felas icke heller. Men oaktadt min glädje öfver Tommelise, så ropar jag dock på Er bästa Herr Andersen, att skrifva »Eventyr för barn» af en annan art, — af en annan art särdeles, än alla de barnhistorier i boken, som icke ha Er till Orig. författare.*) Ack! ni som har naturens och barnverldens sanning på ett så förtjusande sätt i er makt, hvarför skulle ni icke taga era bilder ur den? Är icke här förtrollande lif och skönhet nog? Ja, vida mer än i den godtyckligt digtade trollverlden! Det sköna, intagan-

*) All liflighet i berättelsen, all lycklig naivitet i uttrycken som ni smyckat dem med kan inte hjälpa upp dem.

de, kunde här så lätt förenas med det moraliska och bildande. I Improvisatorn och i Spillemanden har ni visat oss de ljufligaste scener ur det sanna barn och naturlifvet. Jag tillstår, att jag och många i Sverge med mig, sätta dem öfver alla barnsagor. Dock lefve Tommelise! A propos om Spillemanden, måste jag säga er hvad ett utmärkt qvickt fruntimmer (en Friherinna Knorring) för korrt tid sedan skref till mig.

»Nu måste jag tala litet om de romaner som jag under denna tid dussintals dragit igenom. En enda har förtjust mig och det var: »Spelmannen från Svendborg» af Andersen, öfs. fr. Danskän. Se det är i min smak en verkl. talent förenad med den allradjupaste känsla. Visst sväfvar en dimma af mjeltsjuka och ledsnad vid lifvet öfver det hela, men hvem har icke sjelf känt en sådan, och hvem måste ej medgifva att den är väl målad här! Den måste du läsa!»

Ni säger Er vara i en »övergångsperiode» bästa Herr Andersen! Gå bara inte ifrån »de grönnne Bogeskove» och hela den naturfriska verld, som låtit oss njuta så mycket! Det sätter jag mig emot af all min kraft, och jag är ej riktigt god på »Mulatten», förr än jag ser att han icke fört Er på ett annat gebiet.

Min bok hoppas jag nu få färdig till hösten. Den har dröjt så länge emedan den gifvit mig mycket att fundera på. Jag har sökt att fatta »hemmet» och hvardagslifvet i deras renaste djup; jag ville göra uppmärksam på hvilka djup af interesse och lif här kunde uppgå för lifvet. Kommer ni händelsevis och badar i Strömstad i sommar? Då kunde vi samtala deröfver och öfver mycket annat, ty jag badar der i Juli månad med min vän Gr^{nan} S. och kommer der att sammanträffa med min Mor och yngsta syster. Få se om jag sedan följer med dem till Stockholm eller återvänder hit (Tomb ligger två mil från staden Moss i Norrge) der jag njuter den mig dyrbara lyckan af stor enslighet. Något markant inom Svenska Litteraturen på denna sednare tid vet jag ej att nämna. Under aftnarne i vinter ha min vän och jag läst högt Ingemans romaner, uti mitt rum »Fågelkammerset» kalladt, der vi alltid tillbringa aftnarne. De ha gjort mig stort, oändligt stort nöje, och endast smärta så vida att efter läsningen af dem, jag måste se ned på mitt hvardagslif, som på något torftigt, smått, och ringa. Dock gör en sådan blick mot solen godt, man blir stärkt och renad af den, man begriper det gudomliga och stora.

Ni är god och snäll Hr Andersen, om ni ibland skrifer till mig som hittills, utan att räkna med mig så noga med afseende på svaren. Era bref göra mig alltid glädje och ha uti sig denna flägt

från »varmare Lande» den själens sunnanvind som gör godt åt mitt hjerta. Jag tror att en viss tröghet och stillasittning äfven i afseende på själen hör till min nations lynne, åtminståne under lifvets lugnare perioder; — och såge Ni de snömassor som i denna stund omgifva mig värre än i Januari månad, så skulle Ni ej undra på om lifvet blir litet insnogat. Tro alldrig något rygte om giftermål för mig. Jag är vigd vid min penna. Att få lefva i ro vid den, med mina böcker — läsning är en af mitt lifs högsta njutningar — och några få vänner, är allt hvad jag önskar för mitt lif på jorden. Dock är jag innerligt tacksam äfven för mången tillfällig skön beröring med älskvärda meniskor. Det är alltid en droppa Evighet i sådana. Att få återse Er bästa Andersen ännu en gång är min önskan och mitt hopp. Var emedlertid lycklig som Meniska och som Digter. Jag tänker alltid med innerligt deltagande på Er, och är af hjertat

Er vän
Fredrika Bremer.

298. Till Böklin.

Tomb d. 5 maj —39.

Det är så längesedan jag skref till dig min goda vän, att jag är helt otålig deröfver! Talat med dig har jag tusende gånger i andan, men det har ej velat samla sig till ett bref. Men nu må det! Din Hegel har jag uppmärksamt läst, företalet två gånger, och mången sida och mången rad två, tre, fyra, fem gånger, och vill så åter läsa om den, blott jag fått ifrån mig mitt närvarande välsignade skrifveri. Det var en kostelig bok min goda B! tusen, tusen tack för den! mycket har den verkat, mycket skall den ännu verka på min tankes bildning; den har gifvit mig i månet afseende just de ord jag behöfde och sökte efter. Tack du min vän, som förstod mitt behof. En vesentlig olikhet emellan dina och H...s åsigter ser jag i uppskattning af det goda och onda, ehuru H. synes mig något sväfvande i sin åsigt deraf; men ofta säger han: »det goda kommer genom det onda» der du skulle säga: »det goda gör sig väg i trots af det onda och derigenom att det tar det till fånga och gör till verktyg för sitt ändamål.» Så gör Statsvisheten förbrytarn till vägläggare, eller byggare af allmän-nyttiga verk. Ofta har jag sutit och för egen räkning grälat med H. och tyckt att han motsäger sig, att han bestämmer saker om och om, så man blir alldeles confunderad;

men detta kan nu vara mitt eget fel, och vid en ny genomläsning skall jag kanske bättre inse det. Särskilt tackar jag honom för det han gifvit Smärtan dess rätta rang i världen.

Om du sett ett litet stycke som heter »tänkarens hvila» (borde hetat »Forskarens hvila»,) i en tidsskrift utgifven af Gr. Adlersparre, så gör mig rättvisan att tro att jag är missnöjd med det lilla suddet (sudd åtminståne i utförandet) och att jag alldrig utlemnat det om jag icke blifvit tvungen, verkligen tvungen ehuru på artigt manér, och då ej hade annat att lemna. Jag har varit riktigt ond i dag på morgonen, och stampade af vrede öfver Agahrds afh. i samma skrift. Gode Gud hvilken samhällslära! Hvilka åsigheter om lif, fädernäsland, folk, obj. och subj. interesse! Huru kan en man af lärdom och snille ha sådana?! Deremot har jag gladt mig åt en afh. af Fahlkrantz i den nya Eklessiastik tidsskriften öfver kyrkan; det är dock allvar och djup i den! Det skall bli roligt sedan att ur Hegels ståndpunkt försöka jemföra Geijers och Fahlkrantz's åsigheter i detta ämne. Det förefaller mig ofta att H. verkat på G. . . s sednare åsigheter. Sjelf skrifver G. att han börjar befinna sig »allt mera ensam» på sin väg.

Vill min vän veta hvad under vintern grott i den jord han odlat? Ack! jag har föga att säga derom; som arbetare har jag varit lat, men något har mer än vanligt arbetat innom mig, och det ville jag kalla begäret till en ny meniska, en enklare, sannfärdigare, renare, ödmjukare meniska! En karakter som jag sjelf skapat, — du skall göra hans bekantskap i Hemmet, i Assessor Jeremias Munter — har verkat underligt dertill hos mig. Han har — tror jag — gjort mig bättre. Min vinter har för öfrigt liknat en stilla vinterdag, dagarna ha som snöflockar fallit lugna och enahanda, till det yttre, — men då lefver jag mitt bästa, rikaste inre lif! En liten munter episod deri gjorde ett besök af Gr^{nan} Sommerhielms slägtingar, qvicka och lifsglada meniskor, som träta, skratta, gråta och skratta åter dagen igenom med hvarandra under ostörd vänskap och frid. Hvad som på sätt och vis gjort epok hos mig är en artikel öfver botanik af Professor E. Fries i gamla Litt. Tidningen. Den har låtit mig känna att jag skall i botanikens studium få ett nytt rike att lära och njuta uti, och äfven deraf befordras på min egen väg. Ack! detta studium såsom jag nu förstår det (det Linnæiska systemet — hvad jag hört deraf åtminståne — har alltid lemnat mig kall och dum) borde odlas af fruntimmer; det skulle göra dem mera du med naturen, det skulle göra rikare deras ofta så torftiga lif! Jag skall säga dem bara jag sjelf får litet bättre reda derpå först!

Norrge complimenterar sin konung, arbetar för sina fattiga och ordnar på Stortinget sin inre författning, smått tycker jag, men jag vill tro — godt. Inga stora tankar, men också inga anspråk derpå. Mycket gräl om formerna och uttrycken — brist på snille. Kanske också brist på stora intressen som väcka det. Ack! något nytt förstår visst världen, någon ny det mskliga eller Gudomliga snillet evolution, på det att freden må föda kraft och lif af sig. Men ren begynna »andans vägar gå öfver världen» i kapp med jernvägarne. Enskilta stämmor höja sig mycket ofta i Norrska tidningarne och ge råd och läror, ofta med toma anspråk; ofta äfven med mycket sundt förnuft; tydligt märkes hur opinionen under kampen klarnar, och ädlare ton och tendens uppkomma. Hemmet i Norrge ligger alltför mycket i skafferiet. Ack! der, som i Sverges hem borde högre intressen väckas.

Vi ha nu vår, och den ler väl mot dig och de dina, som mot de flesta meniskor! Af Charlotte har jag hört att du är frisk och tillfreds. Din hustru hvars goda och behagliga väsen, din lilla flicka hvars »genifulla» ögon Charlotte talar om, måtte jag väl få omfamna en dag. Min Mor och min Agathe råkar jag i Strömstad i sommar, dit jag far med min vän som är svårt plågad af gickt och som skall bada der. Få se om jag sedan får återvända till denna lugna strand, hvilket är min önskan. Tänk med ett ord, på

Din vän
Fredrika.

299. Till Frances v. Koch.

Tomb d. 18 Maj —39.

Ack! att jag kunde taga en stråle af solen, en vind af våren, eller bättre, Ack långt bättre ännu, ett af de ord, en af de blickar, som vår milda, förklarade Hedda hade i sin makt när hon ville hugsvala en själ, — min söta goda Frances! Huru gerna ville jag ej komma till dig dermed! Kanske har redan våren och solen vederqvickt din själ; kanske har dess egen spänstighet och de sällhetskällor du har innom och omkring dig, bortjagat de moln, förtagit den smärta som uttalar sig i ditt sista bref! Jag hoppas, jag tror så; men känner dock tydligt att det finnes i dina känslor och i din ställning, ämnen till lidande, som inga vårens vindar, inga mozartska toner kunna verkligen hjälpa, om än de för ögonblick kunna lindra, och upplyfta hjertat.

Ditt första bref min lilla Frances, middagen, Ackademien, min goda kusins horribla distraktioner, alla svårigheter och motgångar — o min söta Frances! det hade jag velat läsa tillhoppa med dig, och med dig hjerteligen skrattat åt alltsammans, den tragiska festen, och den lefvande, komiska beskrifningen, som gjorde äfven det ledsamma roligt. Jag begriper så oändeligen väl sådana ledsamheter, och har skrattat bort så många, så odrägliga de än kännas medan de pågå. Ditt andra bref fick jag en eftermiddag, och dess innehåll kostade innerligen på mig, och om aftonen, och i nattens stillhet led mitt hjerta för dig och med dig, och sänkte sig i din själ och i dina förhållanden. Men vad kunde jag säga dig min kära, goda Frances, som du icke än bättre kan säga dig sjelf? Och den tröst, den verkliga och sköna tröst för hvad du saknar af lifvet, och som ligger i sjelfva din lefnadsställning, den skall icke undgå din blick! O nej! Den skall torka ditt ögas tårar (mina tårar när jag tänker på dessa) den skall låta det i lugn klarhet se på jorden och till himlen, under det du känner dig lefva för båda.

Sannt är att en Maka Mor och husfru måste mer i Sverge än i sydligare land, (om hon vill uppfylla väl sina pligter,) egna sig åt det praktiska lifvet innom hus och hem, måste jemförelsevis mera försaka af det intellektuella lifvets och konstsinnets njutningar. Och låge meniskans värde i dessa, eller om de bidroge vesentligt till hennes eviga väsens utbildande, så vore det en hård lott att vara Maka och Mor i Sverge. Men Gudskelåf! det är icke så; och det äro vi ju ens om?! Hvad som egentligen utgör Meniskans värde är hennes moraliska godhet och adel, det är det enda som förenar henne med Gud, som ger henne rang som medborgarinna i hans rike här på jorden och i himlen. Ack Frances! detta var mig alltid en ljuflig tanke, och denna christendomens lära, som jemnar alla tillstånd på jorden, som borttar makten af alla yttre tillfälligheter var det som från mina unga år drog mig till Evangelium, ännu innan jag förstod allt det djup all den glädje, som ligger i dess »glada budskap». Ser du! detta gör ju att den fattiga fiskaren, den enfaldiga bondhustrun vid nord-Caps ödsliga kust, som kufvar det onda i sina böjelser eller i sin natur för att följa Christi läras föreskrifter, kunna stå Gud närmare, än den störste tänkare, den utmärktaste vettenskapsman, i Londons eller Paris's intellektuellaste kretsar, om de icke kufva det onda i sin natur, sitt högmod eller hvilka andra onda böjelser de kunna hafva.

Se vi nu på Qvinnans ställning i det Svenska hemmet, så ljusnar den oändeligen, då vi besinna, att just det praktiska lifvet derinnom, alla förhållanden till Make, barn, tjenstfolk o. s. v. tjena mera till

att utveckla de moraliska dygderna i Meniskan, än alla böcker, all intellektuell utveckling i världen, — jag undantar neml. Christendomskunskapen, som innehåller hufvudsumman af alla forntidens och nutidens visaste läror öfver lifvet Gud och meniskan, och hvilken kunskap vi behöfva för att lefva väl. (denna kunskap ha vi ju också alla, omedelbart eller medelbart genom Evangelium, i den civilicerade världen, ty världen — stat, samhälle, litteratur o. s. v. är nu destileradt på Christendomen, och nästan alla veta vi hvad vi böra göra.) Men dessa moraliska pligter äro icke lätta att uppfylla, denna moraliska godhet och adel, är svår att uppnå, midt ibland felande likar, och i strid med dem och egna fel och svagheter; — o Frances! huru djupt har jag ej känt och känner detta i min egen svaga och lättretliga själ! Men derföre bör också religionen vara så dyrbar för oss, ty allena dess lära om Gud, om hans kärlek till oss, om hvad han gjort för oss, och vill med oss, allena den kärlek till honom som följer deraf, allena bönen genom hvilken vi komma i correspondans med honom, och vi införlifva hans ande med vår, allena, allena det kan stärka vår vilja att vilja det verkligt rena och goda, kan skapa i oss den harmoniska, sinnesstämning ur hvilken sedan utgå i lifvet mildhet, fördragsamhet, tålmod, alla den christliga kärlekens dygder, som ge frid åt vårt eget hjerta, göra vårt hem fridfullt, våra närmaste lyckliga, och öppna för oss efter detta lifvet, det faderliga hem, der harmonier tona, skönare än dem de Mozartska genierna i Zauberflöjten låta vårt öra förnimma, och som tjusa oss som en aning om dessa högre och eviga.

Geniernas sång i Trollflöjten! Ja om något ger aning om ett paradisiskt tillstånd, så är det väl den! Huru väl jag förstår dina känslor dervid! Liknande har jag ofta känt uti Stockholms kyrkor under orgelns preludier, innan låf-sången uppstämnes. Det är något ljuft och allvarligt i dessa melodier som är skiljt ifrån all jordisk glädje, men låter ana de saligas i himmelen. Jag har alltid dervid måst tänka på dem om hvilka det står skrifvet i det 7 Cap. i Apocalypsen, 9 v., och i sednare tider, dervid påmint mig uttrycket i Heddas ansigte, den sista natt hon lefde på jorden.

Min lilla Frances, det är nu vår och så oändeligen vackert! Visst njuter du nu af våren och af solen, och känner lifvet — kanske ren ute på ditt lilla landtställe — skönt och glad. Säg mig att du gör det! Från Gr^{nan} Sommerhielm har jag så hjertliga hälsningar till dig. Det skulle vara henne säger hon ett verkligt nöje att få ofta vara med dig. I går aftons vid theet utropade hon: »kors! Jag har just i natt drömt om Frances! Och jag tyckte just ofantligt mycket om henne, och hon tyckte också om mig, och vi hade just roligt

tillsammans!» Den drömmen anser jag för en sann profetia, om hur det blir, när du och hon en gång råkas. Ibland säger hon skämtande att »små Bremrarne äro ett fågelslägte» och »Frances är också en fågel!» säger hon. Jag säger henne att hon är »ett träd för fåglar att sitta uti». Och liknelsen har sin sanning. Jag kan icke beskrifva huru välgörande jag finner hennes inflytande; det lugnar och vederqvicker på en gång; man blir mera sig sjelf med henne än med någon annan meniska, och med det samma mindre sjelfvisk; kanske just emedan man måste så mycket tycka om henne.

Om mig har jag blott litet att säga dig. Jag arbetar mycket inom mig sjelf och med mitt skrifarbete, känner mig lefva mycket, under det att dagarne till det yttre gå stilla och enahanda förbi. Jag tackar Gud för hvar och en. Jag är lugn och lycklig och tacksam för min lott, och önskar ingen annan på jorden.

Vill du hälsa din Man hjerteligen från mig! Samt befordra en kyss till lilla Tommy ehuru jag fruktar att han ej räknar mig bland sina bästa vänner!

Gud välsigne min lilla Frances, och gifve henne all fröjd och frid! Jag skall innerligen glädja mig åt ett bref som säger mig att du är lugnare och lyckligare; men äfven bref af annat innehåll äro mig kära och välkomna, då jag ändå ser af dem att du gerna talar om både ledt och ljuft med den som så af hjertat är

Din innerligt
tillgifna vän
Fredrika Br.

300. Till Böklin.

Tomb d. 19 maj —39.

Tack min goda, snälla B. för tvenne små på hvarann följande bref, som kommit att glädja mig, under det ett från mig reste till dig, för att säga dig att jag lefver, och hur jag lefver, men att den förr lifliga Fredrika, ifrig i brefskrifning och i mycket annat, nu blifvit gammal och trög. Dock min goda vän, finnes der ämnen för hvilka hennes själ nu som förr har värma och lif, och om dessa kan du tala såsom — ingen annan.

Jag kan icke nog säga dig huru den åsigt af Christus, och af det vesentliga i Christendomen, som du yttrar i ditt sista bref, gjort sig klar och gällande hos mig nu sen längre tid, och det isynnerhet sedan jag mera läst historien och blifvit uppmärksam på lifsytringarne hos stora karakterer, på personlighetens egna art och kraft. Sedan har

Jesus blifvit för mig den verkliga, lefvande meniskan, med Guds-medvetandet i sin ande, sonen ett med fadren. Jag kunde lättare tvifla på min egen verkliga tillvarelse, än jag nu mera kan tvifla på Gud-meniskans Jesu verkliga tillvarelse och historia. Och verkan af detta Evangelium på första församlingen, på sednare utvecklingar, på alla sannt troende, på Dig på mig — o! Huru innerligt håller jag ej med dig om, att man skall bra litet känna Meniskonaturen, för att anse att en sådan verkan kunde äga rum utan den allra starkaste verklighet*) i dess orsak. Det är från den lidande i Örtagården, från den korsfästa Christus, som kraften af hans testamente utgår, det är den döde den uppståndne Guden som fått makt att göra sin vilja till meniskornas; — i mitt hjerta känner jag detta, ty det tillhör och följer och älskar allena den korsfästa Jesum, — och finner i hans blodiga gestalt äfvensom i hans förklarade, tröst för lidandet och kraft mot synden. Ja, utan denna verklighet, är mig hela jordiska lifvet gåta och dröm.

Det oakadt önskar jag djupt och lifvligt en rening, en påny-födelse af Ev. historien; jag kan icke hjälpa att ännu alltid mycket der plågar och stöter mig, och jag vet att så många ädla meniskor genom dessa svårigheter blifvit aflägsnade från det Evangelium, som de så väl hade behöft till styrka och hugsvalelse för deras lif. Men du vet det, min älskade lärare, dessa svårigheter ha förlorat sin störande kraft på min tro. De stå som ovesentligheter för mig nu mera, i förhållande till det vesentliga och vissa; jag tror att många kunna ännu för mig upplösa sig genom en närmare bekantskap med skriften och hvad som dertill hör, och de andra vill jag tåligt och ödmjukt lemna derhän, till dess kanske i ett ljusare hem, det behagar min Eviga Mästare att lösa dem för min ande. All mitt hjertas diktan och traktan går nu ut på, att kunna göra detta vesentliga klart för mina medmeniskor, så som jag känner det, och kunna framställa det ovesentliga äfvenså, och derigenom kunna till likstämda meddela den frid och glädje jag vunnit. Men jag känner djupt att, såsom du äfven säger det, detta verk bör bli min själs egnaste, innerligaste; och huru långt ifrån jag ännu är att vara mogen dertill. Jag måste ännu mycket lära, lefva, och förarbeta innom mig; emedlertid skrifver jag upptecknar och samlar materialier både ur mig sjelf och andra till att begagna när — Gud behagar.

Dagen efter sedan jag fick ditt bref, der du talar om Kjellstorp, skref jag till Ex. Brahe. Min goda vän, jag kunde ej låta bli det,

*) Hvad jag har gladt mig åt Hegels uppfattande af denna verklighet. Hans ande är stor! Dig tackar jag att kunna förstå den.

och borde ej. Jag säger dig ej vidare om denna skrifvelse än, att den omöjligt kan i minsta mån compromettera dig; och skall, om du vill ha ytterligare säkerhet derpå, skicka dig conceptet. Med min älskade, för sin klokhet och säkra takt, så utmärkta Fru Stina rådgjorde jag om brevet.

Hvarföre afsäger sig icke unga T. en sådan protektion som den vid detta tillfälle bjudes honom, och i en sådan sak? Det skulle göra honom heder!

Mätte min vän ej bli bedragen på Hemmet! Nu då det snart är färdigt och i ordning är jag i så många stycken missnöjd dermed! Intet arbete har jag gjort med så mycket tanka, så mycket medvetande af hvad jag hade för händer och ville dermed; och likväl känner jag nu, som om jag hade låtit undslippa mycket af det älskligaste och bästa i hemmets lif! Förhållandet emellan det filosofiska och poetiska, är nog riktigt träffat här, men ack! huru långt är jag ej från att vara riktig konstnär! jag uppoffrar så lätt ännu hela gruppens hållning för små detalier som falla mig in och som jag ej kan få ur mig. Att jag djupt, ja ofta mycket kvalfullt, inser detta och anar konstens verkl. storhet och djup, borde ge mig hopp om att kunna stiga; — men ack! skall jag någonsin bli färdig? Lefver gör jag nu mera i konsten, af hela mitt hjerta och min själ; nya taflor ur lifvet framställa sig till nya arbeten. En dram vill nu nödvändigt fram, egnad för theatern. Få se hvad den blir; den har länge jäst i mig. Det är Pingst nu, och så oändeligen vackert! Men jag ger mig föga tid att njuta deraf.

Är din hustrus bröst-onda ett yttre? Då ville jag recomendera till henne ö gifva recept på en alldeles förträfflig salva, den hon sjelf kan bereda, och som hjälper allt slags ondt af denna sort. Hälsa henne hjertligen från

Din
Fredrika.

301. Till Wendela Hebbe.

Strömstad d. 11 Augusti —39.

Innerligt ledsen att Fru Hebbe så länge fått vänta svar, på dess vänliga bref till mig, af d. 24 Juni, skyndar jag att begynna mitt med förklaringen: att jag är oskyldig dertill! Jag var i Strömstad då brevet kom till Stockholm, och erhöll det här först d. 2 Augusti. Min syster som hade det med sig, insjuknade straxt efter sin ankomst hit, och då hennes mycket plågsamma sjukdom ännu varar,

och blott på få ögonblick tillåter mig att lemna hennes säng, ber jag Fru Hebbe förlåta om mitt bref idag bär spår af hast och oro.

Gerna skulle jag emottaga det nämnda arbetet till genomläsning, och äfven efter bästa förmåga gifva mitt omdöme deröfver; men en behandling deraf sådan författarinnan önskar den, är mig rent af omöjligt att företaga på långt afstånd ifrån henne, utan att känna henne personligt, och med åssigter af lifvet och konsten troligen mycket skiljda från hennes. Arbetet skulle på det sättet nödvändigt blifva ett oting. Bättre då att »fantasi-barnet» försöker sig på egna vingar, än ledd af den som är så förälskad i verkligheten att — hon blott i hvad den bjuder finner poesi och skönhet.

Jag kommer dessutom att öfver denna vinter vistas i Norrge och der på landet; och säkert inser Fru Hebbe att i så fatta omständigheter allt meddelande i sådant ämne, verkligen blir omöjligt. Det återstår mig således blott att önska att det vore annorlunda, samt att försäkra Fru Hebbe, det ett af mina smärtsamste lidanden är oförmågan att hjälpa bekymmer hvars tyngd jag så väl kan fatta. För den ledsamma känsla, detta föga hugnande bref, måste förorsaka, förlåt

Fredrika Bremer.

302. Till Lars Johan Hjerta.

Som jag åter ämnar trycka en bok i Stockholm, och har allt skäl att med tillfredsställelse ihågkomma de relationer jag förr i bokväg haft till Herr Hjerta, är det mig en pligt så väl som ett nöje att innan jag vänder mig till någon af dem som redan gjort mig anbud att trycka min bok, först höra om Tit. önskar öfvertaga den. Boken heter: Hemmet, eller Familje-sorger och fröjder, och blir i arktal, som jag tror, något mindre än Grannarne. Manuskr. kommer till Stockholm sednast i slutet af Sept. månad, och finnes då hos Hr Assessor Reuterborg, som godhetsfullt åtagit sig att för min räkning uppgöra affairen med den som vill blifva min förläggare. Skulle Hr Hjerta vilja blifva densamme, så är jag dermed ganska nöjd, lemna saken till Herrarne att uppgöra, och gör för min del blott tre vilkor:

1mo: att boken ej må kosta öfver 3 rdr B^o.

2° att få 30 fria exemplar.

3° Att Hr Julin Fabricius må, om han så önskar utbekomma boken ark efter ark, allt som de utgå från tryckningen. Jag har

läfvat honom göra detta villkor med förläggaren till min nästa bok.

Vidare önskar jag att Tit. ville sjelf välja en tjenlig person till att besörja korektoret, och att detta måtte handhafvas med något när samma trogna omsorg, som jag sjelf lagt ned på denna bok. Jag kommer att tillbringa denna vinter i Norrge, och vore det mig särdeles kärt att der få till Julklapp min bok — i tryck. Tit. inser för öfrigt lätt sjelf fördelen af att få den ut i bokhandeln till denna tid, och innan riksdagsangelägenheterna upptagit allas sinnen.

Svar på detta, torde Tit. ha godheten lemna till Assessor Reuterborg, antingen muntl. eller skriftl. Han har haft olyckan skada sitt ben, på resan upp till Stockholm så att han för närvarande ej kan gå ut.

Högaktningsfullt
Fredrika Bremer.

Strömstad d. 26 Aug. —39.

303. Till Frances v. Koch.

Strömstad d. 26 Aug —39.

Se så min lata hand! Tag nu fatt i pennan, ty vill jag änteligen säga min goda, söta Frances, hvad jag in petto hållit på att skriva till henne alla dagar, nu under en lång tid! Ja . . . hvad var det nu allt? Ack min lilla Frances! Jag får nu ej riktigt reda på något annat än dina egna ord (i ditt sista bref): »what a pleasure to love!» ty de ha så lifligt lefvat innom mig under hela denna tid af både sorg och glädje — (och Gudskelåf! nu sednast glädje,) som jag lefvat tillsammans med min mor och Agathe. What a pleasure to love! Ja väl! Det är glädjen, sällheten! Det är hjertats sommar. Huru väl känner jag ej sanningen af St. Therasas ord om de elaka:

»Les malheureux! Ils n'aiment pas!»

Kunde man blott alltid älska — först Gud, så meniskorna! Kunde man alltid ha sommar i hjertat! Ja, då vore lifvet icke svårt. O Frances! den som uppenbarade Gud, vår skapare såsom Kärleken, och som gjorde kärlek till honom och till vår nästa, till lag för vårt lif, till vilkor för vinnande af evigt lif (evig lycksalighet och fullhet) har han icke med detsamma gifvit oss det bästa system för sällhetens vinnande? I sanning han är den rätta lycksalighetslärarn. O huru mycket har jag ej känt honom vara detta, icke blott i mitt eget hjerta men äfven i mitt hem! Men jag behöfde tala och ej skriva om detta. Jag sade

något om detta what a pleasure to love! åt goda hederliga Agren härom dagen. Du skulle ha velat taga honom i famnen, om du hade sett det obeskrifliga uttryck af kärlek som målade sig i hans ansigte under det tårarne strömmade utför hans kinder och han sade att man hade väl fröjd men äfven »så ondt, så mycket lidande af att älska »så det var grufligt alldeles!» Ack! det kan så vara! Men äfven detta lidande har ljufhet. Det förbittrar ej, det förädlar! Själén möglar ej derunder, den lifvas och växer mot himlen.

Och nu till det som framkallat denna paraphras öfver dina ord! Agathe har här varit mycket sjuk och svag, allt följder af möda och sinnesoro under Claeses sista sjukdom. Mamma, stackars goda Mamma! och jag ha varit djupt oroliga öfver henne (och jag i följd deraf öfver Mamma), och ändå midt i bedröfvelsen, midt i oron så hade vi frid, så hade vi mången glad stund, ty vi höllo af hvarandra, och kände det då så varmt. Och nu, sen vår Agathe efter nära tre veckors plågsamt sjukläger åter är frisk, äter, såfver och badar, känner sig alldeles återställd, nu äro vi bra lyckliga och kunna ej nog säga: Gudskelåf! Och nu bevars är hon mer än någonsin familljens »lilla fröken» prisas högeligen för hvar bit hon äter, aktas för hvar vindpust, och dorloteras och dyrkas på bästa vis. Likväl har jag alldrig funnit Agathe mer allvarlig och älskvärd meniska än just nu. Säkert skriver hon snart till dig när hon blir ännu litet starkare. Ännu tillbringar hon sin mästa tid liggande på en soffa, med en bok i handen.

Med mycken ledsnad ha vi hört från Blomsholm att du, söta Frances fått frossa. Det var nu för innerligen ledsamt! helst då den dumma frossan inträffade med dina bröders ankomst till Stockholm. Det är ändå väl att man känner den onde och kan drifva honom ut med China. Mätte det snart lyckas, och du åter få njuta den sällhet som andades i ditt sista bref för hvilket jag nu sent men mycket tackar dig! En och annan bild af interesse kunde jag teckna för dig min söta Frances ur det panorama af meniskofigurer som jag skådat här sedan två månader, men posttimman tillåter det ej denna gång. Ett par rätt distinguerade hvar i sin sort kunde jag presentera dig i bröderna Lewin som gjorde en kort men oss angenäm påhälsning här. Men du ser dem redan på närmare håll. Mr Tom's bok om reformation har varit oss och är en förtjusande läsning och säkerligen en af de mest interessanta böcker man kan läsa.

Söta Frances förlåt att jag slutar så burdus! Men jag har börjat detta bref för sent och måste skynda. Mamma är frisk, och sen Agathe är återställd glad som en god Engel. Hälsa så vänligen Din Man och dina bröder! Mamma och Agathe helsa dig hjertligen,

Vi tala ofta om dig. Vi hålla af dig. Dear Frances, what a pleasure to love!

Din
Fredrika.

I dag skulle Mamma och Agathe ha för första gången rest ut till Blomsholm, men det har blifvit så fult väder. Majorskan v. K. har haft och har ännu mycket ondt i bröstet, dock är hon något bättre. Majoren är i Götheborg dit Borgmästar Hegardt äfven här-omdagen reste med sin älsta son. Sophie är frisk. De ha varit såsom alltid goda mot oss.

304. Till Ebba Svanberg.

Strömstad d. 9 Sept. —39.

Hvad har min lilla Ebba tänkt om sin vän, som så länge dröjt att tacka för Ebbas teckning af sitt hem? Säkert att hon måste vara död och begrafven. Litet begrafven har hon visst varit, min söta Ebba, i allahanda denna verdens bestyr, och är ännu, men i detta ögonblick har hon vältat dem alla ifrån sig, för att tala ett ord med sin Ersta-ros. Ditt bref min söta Ebba, — det var och det är mig så innerligen kärt! Det är aflagt ibland de mycket få bref, som jag sorgfälligt gömmer, emedan de visa mig en färdig bild af lifvet, i någon af dess utvecklingar. Hvad jag älskar din Fars vishet min Ebba! Hvad jag ville kunna likna honom i hans sätt att umgås med meniskorna; jag vill deruti allt mer taga honom till mönster. Din syster Sophie intresserar mig mycket, och det emedan jag oändeligen väl förstår henne. Hennes längtan till en mera vidsträckt, nyttig verksamhet, har i hög grad varit (och är) min. Må hon behålla denna längtan varm i sin själ, och säkert skall en dag den bära god frukt. Mycket är visst ännu att förbättra i afseende på Qvinnans ställning i samhällslifvet, mycket isynnerhet i afseende på hennes uppfostran och utveckling i förhållande till särskilta gåfvor och karakterer; men så mycket är visst, att nu mera är hennes väg icke stängd, och den som är mäktig att utbilda innom sig något dugligt, i hvilken riktning som helst, skall svårligen sakna en passande verkningskrets, så vida — hennes hem icke binder henne. En anmärkning måste jag göra vid detta större, i verkningskrets, som man tillägger Männerna. Det är mera skenbart än verkligt. Deras verksamhet rör sig mer i den yttre verlden, derfore syns den mera, gör mera buller af sig, o. s. v. Fruntimmernas är af full-

komlig lika vigt för samhällslifvet ehuru mera osynlig. Fråga din far. derom, min Ebba, och säkert skall han icke säga nej dertill. Och denna osynliga, tysta, anspråkslösa verksamhet — o Ebba, jag är mer och mer kär i den! Den är så menskovärdig och den är — Gudalik. När jag hör, såsom nu ofta, qvinnoröster höja sig, och ropa om Qvinnans rättigheter, pocka på att deltaga i statens styrande o. s. v. o! då kommer det öfver mig ett vemod, och jag säger till dem i mitt hjerta: »Ni veten icke hvad ni gören, och visen Guds bästa gåfva, och er största makt ifrån er!» En verkningskrets passande för hvar och ens egna gåfva och kärlek, behöfver hvar och en meniska; — och samhället söker allt mer så ställa, att ovanliga gåfvor hos Qvinnan äfven derinno skola kunna göra sig gällande, men alltid, alltid blir hennes skönaste del, hennes ädlaste ställning i lifvet att (som den bekanta men vackra liknelsen säger) »vara det gömda bandet, som sammanhåller kransens blommor så att dessa synas bestå af sig sjelfva».

Får jag någon gång glädjen att komma till Alunda, skola vi mera ordentligt tala om det kapitlet, och kanske finna, att intet blir skönt, stort och välsignelsebringande utom genom att fullt vara — hvad Gud gjort det till. Jag skrifver illa det här, min söta Ebba, men tiden är mig äfven nu knapp; till ursäkt derför, och för mitt långa dröjsmål att tacka för ditt snälla bref, skall jag till Jul sända dig en lång tryckt epistel, också om ett Hem, med flera döttrar uti. Få se hvad du tycker om dem.

I slutet af nästa vecka är jag troligen åter i Norrge.*) Jag har nu tillbringat öfver två månader i Strömstad, och större delen deraf med min Mor och min syster. Min stackars Agathe har här varit mycket sjuk, i följd af ansträngning och sinnesrörelse under min brors sista sjukdom. Hon är Gudskelåf nu återställd, och sjukdom och sorg under denna tid, ha dock ej kunnat hindra oss att jemte vår Engla-mor, vara mycket lyckliga med hvarandra, och innerligt tacka Gud för sällheten att älska.

Tack ännu en gång för din skildring af ditt hem, och straffa ej min långa tystnad med något liknande! tänk när du skrifver mig till, att du ger en sann glädje åt

Din
tillgifna vän
Fredrika.

Min mor och min Agathe hälsa dig; hälsa vänligen dina systrar från din vän.

*) Moss—Tomb.

305. Till Francés v. Koch.

Strömstad d. 9 Sept. —39.

Blott några få ord i dag min söta Frances för att hjerteligen tacka dig för ditt bref af d. 30 Aug. och säga dig att de som här älska dig innerligen deltaga i dina känslor vid din väns förlust, och innerligen längta att se dig frisk och glad igen. Glad?! Ack ja visst. ty som du säger det sjelf hon som gick bort, var färdig och då lefver och älskar hon dig i den skönare verld som Gud berett för de sina. Döden för en god meniska, har alltid något skönt för min tanke, emedan jag ser den i Christendomens ljus, neml. såsom en öfvergång, från detta till ett annat lif (för de goda till ett bättre). Jag undrar icke på söta Frances att läran om försoningen så ofta ännu förmörkas för dig; ty jag vet af egen erfarenhet huru fast de föreställningar vi i barndom och ungdom insupit sitta i våra sinnen och huru svårt det är att skilja sig vid dem, ehuru otillfredsställande och mörka de synas oss. Kunde jag dock så ställa mina ord att de rätt slog an på dig! Jag vill försöka om du önskar det, när jag kommer till Tomb att sätta på papper något af det vi ren ha talat om i den vägen och som tillfredsställde dig i de stunder, du fattade det. Jag kan blott nu anmärka i afseende på sjetten Cap. i Joh. Ev. att Jesus sjelf bortager allt materiellt begrepp från sina ord der, när han säger i v. 63. Anden är den som gör lifaktig; köttet är till intet nyttigt. De ord jag säger eder äro ande och äro lif. Blod i Hebreiska språket (och i många språk) är det samma som lif, bröd det samma som lära. Jesus förklarar sig här såsom själens spis, genom sitt lif så väl som genom sin lära. Med evinnerligt lif menas för öfrigt här, och öfverallt i skriften, icke ett evigt lif i afseende på tids-rymd, (äfven de onda ha på det vise evigt lif) utan det verkliga, fulla lycksaliga lifvet, med ett ord Guds, den eviges lif. Frälsaren säger i detta Cap. »Det bröd som föder kroppen (Mannan) är icke en himmelsk spis, och frälsar hvarken från andelig eller lekamlig död.» (Man kallar den förhärdade syndaren för en andeligt död Meniska.) »Men jag, mitt lif, (blod,) min lära (bröd), är den rätta födan från himlen som ger verlden lif.» Detta nya lif (Guds lif, »evinnerligt lif») genom hvilket meniskan blir kraftig att öfvervinna sina onda böjelser, bli allt renare och kärleksfullare, det har Jesus kommit att inympa på jorden (»Jag är Vinträdet, J ären qvistarne») genom sitt lif och sin lära, sin uppenbarelse om Guds hjerta och vilja, och vårt förhållande till honom och till den andra verlden. Genom att inympa det i verlden, i oss, har han

försonat (återförenat) världen och oss med Gud. Eller med Pauli ord: Gud var i Christo och försonade världen med sig sjelf.*)

Alla Momenterna i Jesu lif, så väl frestelsen som förklaringen på Thabor, så väl hans död, som hans uppståndelse, äro momenter af detta försoningsverk, ty alla inverka välgörande på olika momenter i våra lif.

Jag har ofta förvånat mig öfver de oräkneliga olikheterna i uppfattningen af försoningsläran, som varit allt sen Christendomens begynnelse, och äro ännu; öfver den mängd sekter som uttala sin trosbekännelse så olika, och dock kalla sig Christne; Och jag har kommit till den öfvertygelse det måste så vara. Dessa olikheter ha sin grund i menskornas olika intellektuella förmögenheter, och olika erfarenheter af lifvet; det måste finnas, (på grund af naturens mångfald,) rofva och äppelträd, mossor och Ceder, så väl i meniskornas som i Naturens värld. Och om blott hvar art tillagnar sig ljuset så att dess frukt blir god, så är äfven hvar art bra och god. Men det finnes högre och lägre växter, det finnes också djupare och ytligare sätt att uppfatta Christendomen. Men Christendomen har äfven denna likhet med solen, att de små liksom de stora kunna suga lif deraf. Ingen kommer till Christendomens djup, utan att ha förut dykat ned i lifvets djup, men äfven den svagaste tänkare, de mest grunda naturer, kunna af någon dess ljusstråle hemta klarhet och kraft nog för sina lif. Den är »den ström genom hvilken ett Lejon kan simma och ett lam kan gå».

Söta älskade Frances! förlåt det rapsodiska i detta. Jag skall skriva bättre derom en annan gång. Ack att jag kunde rätt uttala den sanning jag erkännt! och jag är viss på ditt hjerta och ditt förnuft skulle finna frid deri. Meniskornas behof i detta afseende är äfven olika. Må hvar och en finna hvad den behöfver, och må hvar och en (ty detta är det viktiga) följa Jesu lära, så kommer han till hans »vinnerliga lif». Jag har nyligen hört Mr Toms samt Ågréns religiösa trosbekännelser. Hvilka motsatser! och likväl, huru eniga äro de såsom Christi efterföljare! Derföre skola de gerna vara i fred för mig, så bedröflig jag än finner den förres, så otillräcklig den sednares åsigt af Gud och hans uppenbarelse. Må jag förtjena att en dag möta dem i den store fadrens hem.

Nej! Jag måste sluta. Agathe har åter varit sjuk, men är Gudskelåf åter bra. Hon är söt och glad! Vi äro lyckliga och ha roligt

*) När han gör oss goda, tar han ju bort våra synder! Detta kallas i skriften syndaförlåtelse. Christi »rättfärdigörelse» är att han gör oss rättfärdiga

med hvarandra. Vi fara verlden omkring i samtal och betrackta och moralisera, och sucka och skratta.

Posten far ifrån mig om jag icke slutar. Jag begick här den klumpigheten att säga till Mr Tom att jag tog för afgjort han skulle passera vintern i Stockholm. »Oh!» sade han, och syntes mycket frapperad.

Kyss till dig, hälsningar till Man och bröder från

Din
tillgifna
Fredrika.

306. Till Böklin.

Tomb d. 20 Sept. —39.

Med innerlig ledsnad och förtrytelse har jag min goda vän erfårit utgången af Kjellstorps-saken. Det ligger så mycken orimlighet och obillighet i den unga T...s framdragande framför dig, att jag ej begriper hur man haft panna dertill, och känner det bra litet ädelt af den stora skalden och af dennes son att i detta fall velat begagna Konungens svaghet för vissa namn och recommendationer. Hur det är, ligger felet hos dem, och detta synes mig här så stort att jag i denna sak hellre ville vara den förlorande än den vinnande. Dock förlåt mig bästa Böklin, att jag rör opp en sak, som måste ha kostat på dig! Tyst bär du din oförrätt, och välsignar ditt fädernesland med okufvad kraft; — och visst skall det en dag välsigna dig tillbaka, äfven genom den lott af jordiskt lugn och comfort, som tillhör den redlige arbetaren!

Med verklig glädje har jag emedlertid sett Tidningarne taga upp denna sak. En sådan skrikande orättvisa bör dragas fram inför allmänhetens domstol.

Jag är sen i förrgårs åter på Tomb, och skrifer åter till dig från mitt älskade Fågelkammerse, med sitt fredade läge, sin tystnad (som fågelsång och stormens sus derutanför — icke stör,) sin utsigt öfver närliggande gröna lundar och till fjerran blåa berg. Nära tre månader har jag tillbringat i Strömstad; en del deraf på såkallade nöjen, en del i såkallad sorg, en del (och den största), i omvexlande oro och glädje för en älskad varelse, som länge tycktes sväfva emellan lif och död, men slutligen dansade in i jordiska lifvet igen på glädjens och kärlekens vingar. O! Hvad denna samvaro med min mor och Agathe, oaktadt alla dess lidanden har varit ljuf! Huru har jag ej tackat Gud för den och dess njutningar — verk af hans verksam-

het i våra hjertan. Oaktadt Agathes sjukdomstillstånd och all den smärtsamma oro det vållat, har jag af denna tid blott qvar det renaste intryck af familjelycka och oskyldig glädje.

Bland den mängd fremmande ansigten som under denna tid gått mig förbi, äro några som stannat — i minnet. Bland dessa ville jag främst visa dig en ung flicka, med en Engels allvar på den sköna pannan. Rang, rikedom skönhet och tidig hyllning ha ej förmått draga henne från en henne medfödd renhet och enkelhet. Ett drag af stilla vemod beherrskar det unga, litet bleka ansigtet, kärlek till vishet, och tron på en tidig död bo innom hennes bröst, som synes draga sig innåt. Det är Mathilde Montgommery.

Så minns jag — en ung man, okunnig, obildad om man så vill, men med en kraftig Natur, och denna full af hjertlighet som helt naturligt uttalar sig i den behagligaste artighet. Ifrig att få styra och stöka, att få roa sig och andra, stark i en moraliskt sund och god vilja, barnslig, naiv; förtjust i allt vackert, rask och god — sådan var han.

En annan — skön som Apollo, särdeles när känsla (och den felades ej) målade sig i de lyckligt bildade dragen, var despotisk, kanske litet öfvermodig, något bortskämd af fruntimmer och ej rätt tålt af Herrar. För öfrigt med verkligt sinne för det goda och bra, och en stark längtan till ett verksamt och dugligt lif. Ädla drag, mäktig af passion. Jag är mycket rädd för hans blifvande hustru.

Här kommer den fulländade Gentelmannen, en rik, gift man. Blicken säker och lugn, talet äfvenså, hållning och klädsel af enkel elegans. Han är en kunnig och tänkande man, och uttalar väl sina tankar, — man har nöje af att höra honom; han är rysk Undersåte, men älskar Sverige som sitt Moderland, och afskyr utsväfningarne af dess fria press. Lefver på sina gods, för sin mycket vackra, något sjukliga hustru och flera små barn. Fruntimmerne sade om honom: »han ser interessant ut, och hvad han är väl klädd!» Herrar tyckte ej rätt om honom, särdeles ej de som jemt gingo i bonjourrockar. Af de tre, tålte jag bäst den första, men kunde mest tycka om den andra, och lefde kanske helst i den tredjes sällskap.

Fru G... tycker jag om och blir litet förtjust af hvar gång jag å nyo kommer tillsammans med henne. Många gåfvor ha blifvit slö-

sade på henne som göra henne till sällskapslifvets goda Engel. Jag tackar henne å nyo för hennes mästerliga sång, hennes Svenska på Italienska, hennes behagliga samtal och verkliga godhet, och jag beklagar hjertligen att hon ej kan bli — sann, och ej kan bära att bli — gammal!

På balsalongens bänkar såg jag en afton ett ansigte och måste dervid tänka på ordet: sorgbunden! Jag tänkte att det passade för detta uttryck, och hur förträffligt ordet uttryckte det. Jag lärde känna den sorgbundna. Hon hade för tre år sedan mistat sitt enda barn, en blomstrande och Englagod dotter, en sjuttonårig brud, och sen hade sorgen bundit henne med tunga kedjor. Troligen lyftas de alldrig för henne förrän i döden.

En lärd som runkar på hufvudet — af sjukdom, och runkar det dessutom åt vårt statsskick och dess ofullkomliga inrätningar, som han på sin väg söker förbättra. Bevisar gerna allting med axiomer som bevisa — ingenting, tror att Förnuftet kan af sig sjelf komma till all kunskap, äfven om Gud som personligt och kärleksfullt väsen och tar Christus som blott meniska. Odräglig att disputeras med, emedan han alldrig kommer ur fläcken, är han lycklig och qvick i uttryck och kärleksfulla ord-fynd. Oändligt älskvärd som meniska, måste man älska honom för sin rena vilja, sitt varma kärleksrika hjerta.

En Viking, — så kallade vi en man som tillbringat sitt lif på sjö-tåg och äfventyr, lefvat med dräggen af mskoslägtet, och som sett paradiset i Australien. Han har ett par ögon som se ut att kunna tas med världen, och det skola de troligen i både ondo och godo, om lamheten släpper honom, som nu håller honom fången.

Jag får ej glömma ett gammalt par; — det hade glömt sig sjelf kvar ett halft århundrade nedanom vår närvarande tid. Vi kallade dem vårt »Faubourg St. Germain». Der läste man »Lettres Peruvien-nes», »Oevres de Thomas» lågo vackert inbundna på divanbordet, der drack man svagt Thevatten kl. $\frac{1}{2}$ 6. Gamla herrn gick med pudrad peruk, cacherad stångpiska och knä-stöflor, berättade anekdoter om Versailles, Voltaire, etc, och talade alltid på artigaste fransyska till

sin något döfva fru som hade glömt att hon med åren blifvit gammal, och klädde sig med ungdomsanspråk. Han var för öfrigt en intressant man genom en redig tanke, lätt talegåfva, förträffligt minne och bekantskap med tidens utmärkta män och revolutioner, N. B. de förra ej yngre än sal. Ex. Steding och de sednare ej sednare än 1809. Hon var ohjelpigt ledsam, men båda voro mycket lyckliga med hvarandra, och kunde alldrig lemna hvarandra om för alldrig så kort tid.

Men jag vill ej längre uppehålla dig med mina ofullkomliga teckningar som nog visa huru ytliga mina intryck varit. Bland mängden gamla och unga, män och qvinnor som ännu skugglikare sväfva i fonden af mitt Galleri, ser jag dock lik en ljus solig fläck ett — Guldlockigt barn, en liten stilla Hulda, hvars behag för mig var obeskrifligt. Det är den enda af alla Strömstad-figurerna, som jag med glädje skulle återse hvad stund som helst.

Jag är åter på Tomb, och hoppas på en stilla vinter med min allt mer älskade men ty verr allt mer sjukliga fru Stina. Törhända bli vi för hennes helsas skull tvugna att resa in till Christiania.

Jag längtar att i Vinter studera Bibeln, samt åter studera om din Hegel. I strömstad skänkte D Aubignés »histoire de la reformation» mig de lifligaste njutningar. Jag läste den högt för Agathe. Sådan historia är en förtjusande läsning. Man ser Meniskan i meniskorna. När du får detta bref svettas troligen Hemmet under pressen. Jag försöker mig troligen i höst i ett drama som länge lekt mig i hågen. Det är hvardagslif men med eviga ideer i. Måtte jag lyckas, så blir det nog bra. Det är ingen vanlig, ingen timlig lycka som här skall stå på spel det är tron på den älskade, (Qvinnans på mannen) på dygd, på sanning, på allt! . . . Den skall heta »Profvet» och slutas väl.

Mitt minne förebrår mig plötsligen att bland mina Strömstad-minnen ha glömt att nämna ett af de angenämaste. Det återkallar några långa promenader med en gammal vän. Strömstad-trackten är sällsynt kal och ful, men hafvet, denna liffulla skönhet, med dess vexlande anlete, och som öfverallt skymtar fram lekande emellan dess klippor och stenbundna marker, ger den dock sitt egna behag; och hafsvinden på en gång frisk och mild far med hälso-anda landet omkring. Vandrande i denna vind kännes lifvet lätt, och man tackar naturen dubbelt för blommorna den föder på dessa sten-marker, för rågåkern, för några träd, för gröna sluttningar der kreatur finna bete. Här och der reser sig en klippa med djerfhet och blir skön;

och vilda rosenbuskar, och björk och rönn, och många fjellväxter klättra upp för dess terasser och bilda löfhyddor högt i luften. Chö-
rer af qvitter utgå derifrån ty fåglarna älska att bo i dessa löfkrönta
berg. Min vän och jag njöto af vinden, af blommorne och bergen
med fågelsång, och framförallt af hafvet som öfverallt mötte våra
blickar än himmelsblått och med lekande vågor, än dystert och frag-
gande, än som en omätlig spegel der solen älskade att bada sitt ly-
sande anlete. Vi åto hallon, vi läste verser öfver Wallin, vi talade
öppet och hjertligt om allting såsom vänner. — Hvad vänskap
dock är för ljuf och herrlig känsla! Så lugn och dock så mycken
fullhet gifvande, så hjertlig och dock så litet absorberande hjertat,
att den låter blott fullare upptaga och njuta allt godt och vackert
på jorden. Min goda, förträffliga Reuterborg, är ingen riktbegåfvad
meniska, men har ett så varmt hjerta, ett godt omdöme, och många
kunskaper. Hans djupa religiösa känsla, kärlek till Naturen, och
vänskap ha slutligen gjort honom lycklig, och förnöjd med ett lif
som för honom varit rikt på försakelse och möda. Han är mycket
tyst och stilla, men hör gerna, och mottager varmt. Också får jag
vanligen en välsignad »flux de bouche» i hans sällskap.

Skola icke vi en dag så vandra och så vara lyckliga min goda B?
Jag hoppas och tror derpå, men med den förändring att jag då ville
vara mindre talande och mera hörande.

Jag är innerligen tacksam för den förflutna sommaren, tacksam
för kropps och själs-hälsa, och får jag höra, som jag hoppas det,
godt från mina älskade i Stockholm, så hoppas jag kunna använda
den till något godt. Tänk på mig, och bed för mig att jag må bli
färdig, och säg mig någongång att du är Densamme för

Din
Fredrika.

Du skref en gång i frågan om Qvinnans rättigheter: »Att qvin-
nan förtjuses (kanske förvillas) af Statslifvet, förundrar mig icke; det
tillhör henne, men icke på forum utan bland penaterna.» Jag
älskar meningen som jag anar i de orden, jag tror på den, men —
vill du hjälpa mig att förstå den bättre i sin tillämpning på lifvet?
Just detta ämne ville jag lägga till grund för min dram, och skulle
vara innerligen tacksam om du på en ledig stund ville hjälpa mig
att bättre tänka öfver det.

307. Till Andersen.

Tomb d. 4 Dec. —39.

Till »de varme Lande» en rätt vänlig och hjertlig hälsning från den, som här fryser i snö och storm! Danmark är »det varme Land» för mig, och jag ville just nu kunna på en »Svalas rygg» flyga dit, för att säga en vän, jag har der, hur förtjust jag är i det varma som andas i hans land, så i skog som i skrift, så i ord som i gerning. Jag fick just i dag, från Skåne, bref om en ung landsmannina, som nu vistas i Köpenhamn, på Rikshospitalet der, för en plågsam och förskräcklig sjukdom; hon är allena, fattig, utan beskyddare, men läkarne och Stadsbor visa den arma, unga främlingen en godhet och en vård, så att man kan gråta af glädje deråt. Gud välsigne Era landsmän för detta! ett exempel bland många på deras hjertelag. När man frågar om tiden går framåt, då vill jag, bland flera goda tecken, förnämligast peka på den dagg af barmhertighet, som säkert alldrig i så rikt mått som nu fallit på jorden och vederqvicker dess barn. Gud signe också dem H^r Andersen, hvars skrifter bära vitne om den varma anden och som derföre så ljufligt värma hjertat och lifva själen! Innerlig tack för deras vänliga bref af den 1 Juli! Jag längtar nu storligen att få se hur Mulatten ser ut. »Lill-fingret» var mycket vackert, men . . . men jag har fått i mitt hufvud att jag ej skall tycka om hela den figuren, såsom era romaner, med deras förtjusande natur-målningar hvilkas make jag ej känner. Men få se! Jag har ingenting emot att bli rent af kär i Mulatten. Vår tids dramatiska scen behöfver pånyttfödas, lefvande ideer uppkallas och framställas. Det felas icke sådana i tiden; och det är Skaldens kall att med sin trollstaf bringa dem i ljuset. Gerna vill jag i Mulatten hälsa en ljusens Engel.

När Ni får denna Epistel, är väl »Hemmet» redan på vägen till er. Måtte Ni få boken riktigt! Jag har låtit lemna den i Viborgska bokhandeln att befordras till Köpenhamn; kanske hade jag bordt adressera den till den Reitzelska Bokhandeln, men det kom jag icke ihåg, utan lät reccommendera boken till H^r Stats-rådet Collin. Jag förmodar och hoppas likväl att den skall komma riktigt fram till Er. Ni skall finna många fel i min bok, i anseende till detalier, Gruppering, m. m. Med dess helhet tror jag ni blir nöjd. Det är ett mycket vanligt hem, men som idealiseras under dess utveckling; dess tanka är Professor Fahlkrans i Upsala sade till mig en dag »recensenter äro för litet artiga mot fruntimmer, emedan de äro

för — litet stränga.» Var nu rätt artig mot mig bästa Hr Andersen och rätt sträng mot min bok! Jag har intet större begär i världen än det att bli bättre och färdigare, och rättvist tadel är dertill ett kraftigare medel än godhetens beröm. Närmare våren kommer en liten pies till dem, som är af helt annan art än hemmet. Det är en liten utflygt till våra förfäders himmel och hellvete. Excuséz du peu!

Jag borde nu säga Er litet om mitt »Födelands» Litteratur; men ack! Jag är så okunnig i rörelserne derinnoth att jag nästan blygs. Och likväl vet jag knappt en större njutning än den att erkänna och värdera allt hvad lifvet producerar af skönt och godt, så i gerning som i skrift. Stunden kommer väl ock hoppas jag, då jag med uppmärksam blick skall kunna se på hvad andra skapa och bilda, men sanningen att säga är jag i detta ögonblick ännu alltför sysselsatt med att grunda mig sjelf, för att ha tid att begrunda andra. Derföre äfven flyr jag den rörelsefulla världen och alla litterära beröringar och begraver mig — rättare lefver opp mig — i ensligheten. Gudskelåf för den! Heliga, tysta och ändå så liffulla enslighet, sen mina ungdomsdar min bästa vän, mitt käraste sällskap, och nu detta mer än någonsin! Här njuter jag den såsom jag eljest ingenstädes kan få det, och dessutom när jag det önskar, en älskvärd väns välgörande umgänge, och sedan land, frisk luft, en vacker dal, med snygga stugor längs fjell-sidorna, en djup, herrlig skog, med susande fura och gran, och från mitt fönster en fri utsigt öfver land och Fjord och till blåa berg; — jag tackar Gud för hvar dag, och söker under dagens stilla och allfvarliga timmar försoning med — Bibeln, såsom jag redan har den med Christendomens Gud och med lifvet.

Känner Ni något till Törnrosens bok? Denna fantastiska blomma upprunnen på svensk grund! Dess planterare är en mycket lärd man (Rektor Almqvist), som haft underliga öden och nu skrifer underliga historier, dock rika på sköna drag. Arbetet, som fortfarande att utgifvas, innehåller mångskiftande skildringar hvilka åter innehålla dels en apotheos af det blott natursköna, (ofta hänförande, men alltför ensidig) dels några skärande dissonanser, utan upplösning eller försök dertill. De sednare häftena har jag ej sett. Kusinerna och deras kusiner äro öfversatta på Danska; (de äro författade af ett qvickt och vackert fruntimmer;) de sednaste af den släkten söka en sfer der de ej äro hemma och sakna derföre mycket af de förras lif och behaglighet. Strömstads opoetiska, platta och nakna klippor födde en vacker dag (jag vet ej genom hvad underverk) en författarinna. Waldemar Klein, Representanten, m. fl. äro hennes innoth kort tid framfödda barn. Snille äro de fria ifrån, men behaga genom

en viss talang i det naturliga, samt täcka och naiva; tappa dock bort sig i mången onaturlighet. Förf. (en ännu ung och täck Enka) söker ännu sig sjelf. Se der ungefär hvad jag vet om våra »belles lettres». Om våra stora, Tegner, Geijer m. fl. vet Ni genom allmänna bladen. Politiken hotar både i ondt och godt att uppsluka poesien. Dock har väl äfven den sin djupt poetiska sida, men se! den ligger väl djupt. I Norrge sjunger skalden Wergeland mången skön, äkta inspirerad sång, och skrifer mången ledsam prosa-bit i polemisk riktning mot sina recensenter. Många små Noveller af Norsk fabrik blomstra upp i tidskriften *Bien* och »Norske Laesefruktur», rätt friska och lifliga skogsblommor när de skildra landet och dess scener. Äfven på Norrska theatern ser man inhemska stycken, och skrattar åt egna qvickheter. I Sverge är man ej så långt kommen. Deremot fortfar den historiska litteraturen der att utmärka sig genom gedigna alster.

Jag längtar efter något nytt af Er! Ville äfven gerna höra att Ni är lycklig både i digtens paradys och i den verkliga världen. För Ingemans vänliga hälsning är jag hjertligt tacksam samt för den njutning jag vet att hans nya arbete skall skänka mig. Nu måste jag sluta. Ett hjertligt Godt Nytt är till Danmark och framför allt till dem bästa Hr Andersen

önskas dem af
deras vän
Fredrika Bremer.

308. Till Böklin.

Tomb d. 7 dec. —39.

Detta är en frids-månad för dig min goda B. och en glädjens månad för många! De fattiga och de små veta derom. Allt sen min barndom är mig denna månaden kärast af alla årets. Jul-ljusen, och Julbullarne och Julklapparne, (särdeles de som jag sjelf skulle gifva och som ofta bestodo i ohyggliga ritningar, utan rim och reson), huru präktigt lyste de ej opp hela den mörka tiden och läto hjertat klappa af fröjd under dagarnes vandring fram mot den heliga och herrliga natten då »ett barn blef oss födt». Ännu i dag är min själ barn med barnens och fast mina Julljus längesen slocknat (slocknat i mina syskons grafvar) kan jag glädja mig åt dem, som brinna i lyckliga hem.

Jag gläder mig också åt att du nu har ett ögonblicks ro, men ack! det är ändå för korrt att en gång hinna rätt draga andan.

O huru gerna ville jag nu i den lugna aftonen kunna flytta mig på en stund i ditt hem, sitta emellan dig och Carolina och med ert lilla barn på mitt knä och vid mitt hjerta, tala med er om det närvarande och om framtiden (icke verldens utan Er) och fråga och säga mycket, som jag nu måste tyst bära innom mig, emedan jag är så långt borta, emedan jag ej vet hur ni känna och tänka, och blott ytligt känner er ställning och era förhållanden. Jag längtar obeskrifligt veta Dig min B. fri från hvad som allt mera kännes och måste kännas för dig som en träl-dom; jag tänker på mången plan dertill O! att du min vän ville tala med mig som med en verklig syster!

Jag har nu varit lycklig en tid genom min älskade Fru Stinas förbättrade hälsotillstånd, som ger oss hopp om att möjligen kunna undvika hela Christianiafärden. Jag vore så glad deråt! Jag lefver ej rätt utom i ensligheten, och här njuter jag den så fullt och så angenämt man någonsin kan önska det. Jag tackar Gud för hvar dag.

Jag arbetar nu ifrigt på en försoning med bibeln, sådan jag genom dig vunnit den med Gud och med lifvet. Men jag stöter på svåra klippor. Af Presten Hadeln har jag fått låna Bährs Symbolik, läser den jemte Bibeln med obeskrifligt interesse och känner att jag på den sidan nog kan få frid med Judendomen. Men desto verre är det på den moraliska. Denna Judedomens Gud, som ropar om sin helighet, och som deremellan befäller att stjäla och att mörda, som ger så stora löften och gör så hårda pröfningar, och för det minsta knot, den minsta förseelse ger så grymma straff att de tillintetgöra löftenas uppfyllelse, som till sina gunstlingar, sina utkorade väljer bedragare som Jacob, och klenmodiga som Isak och Abraham (förhållandet med deras hustrur!), som förhårdar dens hjerta som skall bevekas och i blind Godtycklighet välsignar och förbannar — hvem är han? Min goda B! Jag vet väl att jag här ensidigt hållit fram skuggsidan, men hur det är, finnes den sådan i G. T., och är alltför stark att förbises för den ljusa sidans skuld. I min ungdom väckte sådana iakttagelser hos mig förtviflan och gjorde mig till tviflerska, åtminståne så ofta jag i Bibelen ville söka Gud. Nu är det ej så; nu anar jag att genom att lära begripa min aning om Bibeln såsom historiens historia skall jag äfven få frid med den och med den sig der, gradvis uppenbarande Gudomligheten.

Härom dagen for denna aning om Bibelen igenom mig:

Uppenbarelsen om Gud är i G. T. förnämligast subjektiv hos Mskorna och derfore behäftad med Mskliga fel och irringar. I Nya Test. framstår den deremot Objektiv i J. Ch. och i hans lärjungar.

Jag har uppmärksamt åter läst igenom Cap. hos Rust »Der Judenthum oder das Gesetz», Jag har uppsökt några ställen i dina bref

(som alltid i deras portefeulle ligga på mitt skrifbord) som ha afseende på läran i Judendomen, jag läser Bähr och tycker mig se er alla öfverensstämma uti att anse Mose's »och Gud talade med Moses» för — ett blott talesätt. Jag behöfver tro det så, för att ha frid med Gud — i Gamla Testamentet. Jag ville gerna tro att här såsom hos alla historiska folk Guds-medvetandet i begynnelsen yttrar sig i Culthen och i läran genom det ännu dunkla Mskomedvetandet, och att olikheten mellan Judendomens och andra folks medvetande endast bestått i dettas klarare uppfattande af det abstrakta Gudomsbegreppet, af Gud såsom En, helig, och personlig. Men huru har detta klarare vetande uppkommit? En omedelbar ingifvelse tyckes det att man måste förutsätta från Gud till Patriarcherne, och isynnerhet hos den herrliga Moses; de handla så tydligen under medvetandet af en högre ledning. Och denna underbara Ökenvandring, dessa under, syner, partiella uppenbarelser — hvad skall jag göra af detta allt? Hvar finna här gränsen emellan Gudomligt och meniskt, emellan sanning och illusion? Och hvad berättigar forskaren att uppdraga en sådan? Från hvilken stödjepunkt kan han utgå? Jesus åberopar sig på orden: »jag är Abrahams, Isaks och Jakobs Gud» på den »brinnande busken» på händelsen med Loths hustru såsom på sanningar! Ack huru skall jag förstå allt detta? Hvad kan jag hålla mig vid? Huru skall jag rätt tänka mig Guds verksamhet i hela denna underbara historia, för full af mskliga fel och småheter att vara Gudomlig, för rik på stort och betydelsefullt att vara menisklig i vanlig mening!

Jag måste säga dig att äfven i Christendomen plågar mig djupt den motsägelse (om jag får säga så) som jag tycker mig der finna i den Gud som uppenbarar sig som evig kärlek, som anbefaller obe-gränsad kärlek och barmhertighet till Meniskorna, och likväl ofta framställer sig såsom obeveklig domare som straffar Meniskans fel under hennes korta jordelif med »evig pina, evinnerlig eld». Evinnerlig Eld! O jag ville med mina tårar kunna utplåna detta ord. Hvarföre denna »evinnerliga eld» med dess »gråt och tandagnisslan»? Hvarför står den i Evangelium? Ty att den är till såsom »evinnerlig» det kan jag ej tro; det tror icke heller den hvars klara öga ser så mycket djupare än mitt och som så mången gång skådat för mig och upplyst mig; och äfven mitt öga kan nu i skriften läsa en mildare lära, en inre i hvilken den eviga kärleken säger: »jag skall en gång draga alla till mig!» Men hvarföre då denna lära om evinnerliga straff?

Jag hörde dig en gång antyda att den vore der såsom ett återhåll ett »akta dig, det bränns!» för den stora barnsliga eller råa Msko-

massan. Jag är böjd att så tro, men kan Jesus säga hvad som ej är sannt, kan han föra bakom ljuset, det må vara för hvad orsak som helst? O min vän! finnes det lösning på dessa kvalfulla frågor? Eller är det af dessa hvars svar jag måste afbida tills en ljusare dag förer mig till förbarmarens fötter?

Jag hade velat tala med dig om Hegel och om annat, men det blir för mycket. Detta må vara nog för i dag. Dock ett ord om Agards Ideal. Alldrig har jag sett något mera osammanhängande än dessa idealer. I andra afd. af detta stycke hör man på en gång helt oförmodadt sägas att samhällets idealer äro det goda, stora eller ädla och sköna; men huru de skola uppkomma begriper jag icke då enligt Agardh de tvenne grundkrafter som finnas i Meniskan »det Subjektiva intresset och det Objectiva D», äro, det första blott och bart egoistiskt och materiellt, det andra en blind och oförnuftig instinkt, utan rim och reson. Min goda B! Har icke A. här alldeles (till börja med) misstagit sig i begreppen Obj. och Subj? Måste icke all instinkt, drift, känsla kärlek intresse vara af subj. natur i hvad rike, hvad gestalt den än sedan må objektivera sig? Måste icke Men Gud välsigne orden! Det är just bra att tungomålen afkomma en gång. Då kommer man visst att gråla och äfven att fråga mindre.

»Hemmet» kommer rätt snart och begär hem i ditt hem. Var sträng mot min bok och god mot mig! Lär mig mina fel! Jag vill så allfvarligt bli bättre! Flera ser jag, flera torde vara mig fördolda. Hur det är, har jag frid med denna min bok, och känner att dess helhet kan låta förlåta dess många partiella brister.

Farväl på det gamla året! Gud välsigne min vän och hans älskade i det nya kommande! Hur gerna ville jag ej få kasta en blick i ditt hjerta och i ditt öga och se om icke himlen der utplånat de bittra spåren af liden orättvisa. O vore det så! Det gör så ondt att känna bittert; men det är ett stort verk att öfvervinna en billig harm. Huru gerna ville jag ej kunna förena mig med din hustru och din lilla flicka för att läka såret. Kärlek och vänskap äro bästa läkare, som lifvet har, näst Gud.

Din *Fredrika.*

309. Till Malla Silfverstolpe.

Goda söta Malla! Har det någonsin händt dig då du gifvit mycket, att man ropat: »gif mer!»? Jag fruktar det, och måste likväl öka denna erfarenhet med ännu ett st. D°. Ty i detsamma, som jag

hjärteligen tackar för ditt bref, för allt det goda och glädjande det för mig innehåller, erkänner jag att jag ändå är hungrig på mera. Dessa dina »enskilta intryck», och hvad med dem sammanhänger — — skall jag ej få se dem annorlunda än i perspektiv? De, just de vore mig så dyrbara och kära. Jag har sett nog af dig och vet nog om dig, för att väl veta huru mycket jag af dem skulle få att besinna att lära. Mina brister — de äro många — ville jag gerna bättre lära inse, vid ljuset af en så mild om ock allfvarlig blick, och för öfrigt — — det är blott omkring halftannat år sedan jag sist såg dig och likväl finnes nu hos mig hvad, som bättre än då, kan låta mig förstå dig. Mången gång sedan, har min tanke vändt tillbaka till dig, till de ögonblick då dina ord, ditt hela väsen röjde ett lidande, som ditt lugna öga tyckes förneka, för den, som blott betracktar det, och jag har sagt mig: »hon har gått emot meniskorna med varmt och kärleksfullt hjerta, och mött — — egoistiska mottagare. Hon har gifvit mycket och man har jemnt ropat: »mer!» Hon gaf sin »kjortel» ifrån sig, och man ville taga »kåpona med». O! Det vill mycket till för menskohjertat att under en sådan behandling icke sönderslitas, icke under fortfarandet af sådana sugande förhållanden tröttna, icke sjunka tyngt af verldsförakt, tärdt af missmod till lif och meniskor! Förlåt mig Malla om jag träffat det såra stället! — Jag vet ingenting derom, men det anar mig. Förlåt också om jag tecknat med för mörka drag. Derom är jag nästan viss, ty en verksamhet sådan som din har sin vissa välsignelse med sig, och »hvad som sås i snö, kommer opp i tö». Äfven Labyrinthen hade sin plan, sin hemliga väg och mening som Byggmästaren känner och som äfven vi en gång få se. Förlåt de så vanliga tröste-orden! de skulle synas mindre triviella om du visste till hvilken grad de äro erfarenheter ur mitt eget lif. De ha födt hos mig en tro — — får jag återse dig ville jag gerna tala mera derom. Säkert är, att det ännu i verlden finnes martyrdom på mer än ett sätt; ingen vet bättre derom än den mycket älskande och mycket offrande mskan. För att frälsa sig måste man fly meniskorna, eller bli en — — Engel!

Låt mig tala om mindre allvarliga ämnen. Jag ville ej väcka sorgliga intryck hos den som gifvit mig så många angenäma. Jag ville ett ögonblick kunna flytta mig i dina vackra rum, med deras herrliga utsigt, Salongen med det välbekanta runda bordet, och Cabinetet ur hvilket förr en gång så mycken glädje utgått till mig, för att der muntligen säga dig och dina vänner huru kärt ditt och deras bifall är mig. Särskilt gläder jag mig åt att du är nöjd med Evelinas historia, en bit som legat mig särdeles om hjertat. Professor Atterbom ville jag hjärteligen tacka för hans vackra Bibel-tal, och —

med hans tillåtelse — gräla för honom på Bibeln, d. v. s. på dess gamla historia och den rol vår Herre der spelar. På hans fråga om de två, som besöka Sara i hennes elände, har jag att svara: att de uppträda för läsaren, blott på det han må ana, i hvilka händer Sara kommer, och hvad som vållar hennes hjertas sednare förvandling. Deras verksamhet antydes äfven genom Saras ord i hennes sista skrifvelse: »barmhertighetens hand har upplyftat mitt döende hufvud och» etc. Om teckningen af prestmannen har något som väcker intresse, så är det emedan dervid ett ungdomsminne kom för mig, af en prest, som jag känt och som var en annan Joh. Evangelisten till utseende och hjerta. Han hette Coliander och var prest i Clara församl. i Stockholm.

Hvad det gör mig ondt att höra att Professor Fahlkrans ej är frisk. Men om hans convalescens låter Ansgarius gå fram på sin heliga färd, så . . . det är något i denna besynnerliga mans fromhet som ovillkorligt meddelar sig. Den påminner om den äkta ädelstens strålar. Jag har längesedan begynnadt ett bref till honom, fullt af bibelfrågor, men det blir nog alldrig färdigt. Det vill ej gå för mig att skriva i dessa ämnen. Jag hoppas på framtiden och på hans godhet, för tillfälle till muntlig meddelelse. Måtte han snart bli frisk åter!

Från Stina får jag framföra till dig en hjertlig hälsning. Hon har varit denna vinter och är ännu mycket dålig af giktplågor, men är ändå nu bättre än under första delen af vintern, som var faslig. Ett oväntadt sorgebud har i dessa dagar öfverraskat henne. Hennes vörnadsvärda, åldriga moder är hastigt död. Men hennes död kom så lätt, så plågfri, så lik ett ljuft insomnande, att man dervid omöjligt kan säga annat än: Gudskelåf!

Gud låte vederbörande koka ihop något klokt på riksdagen, och Geijer komma med lif och helsa derifrån! I vår hoppas jag återse honom i Stockholm, ty min lilla Agathes röst kallar mig hem, och den kan föra mig till verdens ända, ehuru väl och lycklig jag än finner mig i denna enslighet och i min förträffliga Fru Stinas sällskap. Jag säger dig ej farväl, jag hoppas på vidare skriftelig eller muntelig meddelelse! Jag måste ha reda på de der enskilda intrycken, och vill lära bättre känna dig och vill att du skall bättre känna den, som emedlertid af hjertat förblir

Din

tacksamma *Fredrika.*

Caroline Rosen! . . . säg henne ett hjertligt ord från mig. Mycken tack för din godhet att sända mig Palmblads recension, hvares

hjärtlighet jag känner — der sådant bör kännas. Han har alltid varit mycket god för mig, men — men ett sanskyldigt st. Loke måste han ändå innan våren emmottaga af min hand.

Tomb d. 26 Jan. —40.

310. Till Ebba Svanberg.

Tomb d. 11 Febr. —40.

Min lilla Ebba! Jag har tvenne bref att tacka dig för söta Ebba, och huru gerna ville jag ej till tack kunna säga dig några ord som vore dig goda. Skall jag säga dig det goda jag med glädje erkänner så i din själ som i dina bref? Det är — kärleken till ljuset, den djupa åtrån, samt arbetet att vinna det. Mins du att någon sagt: »den som älskar ljuset, han kommer till ljuset!» Min lilla Ebba! Det är icke vid din ålder (och särdeles med dina anlag) som man kan vara klar öfver sig sjelf, veta hvad man är, hvad man kan, och hvad man vill. Man är ännu i blifvande — det är lifvets morgonstund då nattens skuggor och den gryende dagens flammor ännu spela chaotiskt om hvarandra. Innan det blir dag inom dig, — innan du blir klar med dig sjelf, måste du ännu mycket, lefva, tänka, lära och — lida! O ja! Min söta Ebba, detta lida är af allt här i verlden, det som mest och ädlast utvecklar meniskan; det är lifvets bittra men hälsosamma medicin, — håll blott den tanken fast att den räckes dig af en allvis och kärleksfull faders hand, att det är den som i det bittra han ej kunde förmildra, nedlagt det lifgivande ämnet — och du skall dricka den — utan bitterhet. — Det är en god Engel som hviskat till dig att för att bli bättre och lyckligare, för att lugna oron i din själ, skulle du så mycket som möjligt lefva för andra, och taga interesse i deras verksamhet och sällhet. Ditt projekt att skriftl. anteckna de erfarenheter du rönt och röner af msko-karakterer, af »lycka och lidande i deras olika gestalter» är äfven mycket godt, och jag skall med sann glädje emottaga hvad du deraf vill meddela mig. Derigenom skall du öfva din blick att märka på huru mycket anmärkningsvärdt verkligen finnes på vår väg i lifvet och få öppna ögon för många dess skatter. Frukt ej att se verkligheten i syna, (jag menar se den sådan den är) frukta ej att se småheter, fulheter, det misslyckade, det sorgliga, mörka o. s. v. men framför-allt låt intet af allt detta bortskymma det gudomliga, det eviga så i mskorna som i tingen och händelser-

na. Ty märk väl: Det finnes ingen religion, ingen karakter, ingen talang, ingen konst, om ock urartad, som icke har sin tanke, sin eviga betydelse. Man bör ej sätta Palmträdet i samma rang som Mossan, ej Nektergalen bredvid sparfvén, men man skall erkänna skönheten äfven i mossans blomma, i sparfvéns qvitter. Och om du går så, fram genom lifvet, med kärleken till det eviga (det sanna och goda) i ditt bröst, och med din blick stadigt riktad derpå, och i det vaxrika lifvet alltid sökande Guds ord (det eviga Logos som är verldens ljus och lif) då skall en tid komma då lifvet skall ljusna för dig, och du sjelf se din bild klar — i Guds klarhet. Tanken, denna mäktiga och milda lugnare af all oro, all smärta skall lägga sitt finger på din panna och du — skall få frid! Mycket hade jag derom att säga dig, — åtskilligt hoppas jag att framdeles kunna säga dig om jag får lefva och utföra hvad som lefver innom mig. Mycket erfara, mycket lefva, mycket lida är alltsamman godt när man tar det rätt, tar det som lära, som ledning till ett högre lif. Framförallt Ebba lilla glöm ej på din väg — smulorna. Bettina Brentano såg en gång ett litet, rödt äple nedfallet i gräset, det var omoget, men hon upptog det och kysste det »på det (tänkte hon) att icke heller det måtte förblifva onjutet». Detta drag har lärt mig mycket och jag har sedan gjort hennes regel till min: »die Schönheit erkennen in allem Geschaffenen, und sich ihrer freuen, das ist Weisheit und fromm».

Helsa dina systrar hjertligt ifrån mig. Jag gläder mig att mitt Hem gjort dig och dem något nöje. Leonore har verkl. likhet med min älskade bortgångna syster; de flesta karakterer i boken ha sina förebilder i det verkliga lifvet men händelser och förhållanden äro för det mesta diktade. Din hälsning till min mor och syster skall komma riktigt fram. De äro friska Gudskelåf och lyckliga genom den innerligaste inbördes kärlek. I sommar får jag glädjen återse dem.

Adieu lilla Ebba. Uppfyll snart din goda föresatts, och skänk en och annan teckning ur det verkliga lifvet åt Din vän

Fredrika.

311. Till Malla Silfverstolpe.

Tomb d. 31 Mars —40.

Har jag misstagit mig söta Malla, eller ligger ej i det kära bref jag för några timmar sedan erhöll, ett tyst uträckande af din hand?

ett: »kom med mig om du vill och kan; hjälp att rädda denna själ!» Har jag ej gissat rätt?! Nå väl, då lägger jag af mitt fulla hjerta min hand i din och säger: »tag mig med dig!» Jag vill af hela min själ, och Gudskelåf jag kan äfven göra åtminståne något, till denna goda och viktiga sak. Men lär mig du hvad jag skall göra och huru det bäst kan göras.

Är den ifrågavarande unga mannen författare till ett poem (»Byron i Missolonghy» tror jag det hette) som jag läste då jag var i Upsala, intresserar han mig redan genom sin talang, men i alla fall, finnes intet mera värddt interesse och den ömmaste och allfvarligaste omtanka än en ung man i en sådan belägenhet och i ett sådant själstillstånd. Det första och viktigaste steget till hans räddning är taget. Han har öppnat sitt hjerta, han vet att en moderlig känsla och blick vakar öfver honom, — o! detta är för en sådan själ oändeligen mycket, ja, det viktigaste af allt, och hvarförutan materiell hjälp vore af föga kraft. Men näst denna själens staf behöfver han en materiell att resa sig upp vid. Vill du söta Malla säga mig huru hans saker stå och hvad du anser kunna göras för honom, och låt mig sedan få vara med derom efter min förmåga. Mycket kan jag visst icke göra, men något penningar kan jag genast disponera öfver, som jag med glädje skulle lemna om det behöfves. Jag vill säga dig en tanka, som kommit mig i hufvudet, om sättet hvarigenom jag bäst kunde verka för honom, men hemställer den helt och hållet till ditt bedömande. Om jag under tätaste anonymitet skulle tid efter annan (t. ex. hvarannan ell. hvar tredje månad) sända honom en viss summa penningar, åtföljd af en skrifvelse i hvilken sades honom att han hade en okänd vän, som följde hans steg och intresserade sig för hans bana, af varm kärlek för ett fosterland, till hvars heder han en dag kunde bidra,*) i hvilken (skrifvelse) han uppmanades, vid alla de motiver, som äro det unga och ädla hjertat kära och heliga, att använda alla sina krafter till ett sådant mål, m. m. Om, ville jag säga, en sådan hjälpare komme till honom då och då, så länge detta lät sig göras, skulle det ej verka upplifvande och stärkande? Förstås att skrifvelsen skulle vara utan all slags öfverspänning, men derföre icke utan exaltation. Till dig goda Malla, skulle jag i fall du gillar projektet förtro sändningen från den okända vännen och som bör vara okänd för alla utom allena för dig. Men för denna corespondence behöfde jag noga känna honom, namn, lefnadsomständigheter, karakter

*) det förefaller mig att för ett stolt och ädelt sinne skall detta motiv adla penninge-gåfvan och borttaga allt tryckande derifrån.

och lynne. Få nu se hvad du tycker och säger; derefter skall jag helt och hållet rätta mig, och för att du ej må tro för mycket om mina stackars medel, vill jag genast nämna att den summa jag för närvarande kan disponera endast är 200 rdr Rgs. men längre fram kan det bli mera, så vida icke en kraftigare hjälp gör min ringa öfverflödig. Således söta Malla, antingen denna summa hel nu genast, eller ock utportionerad i vissa poster t. ex. 50 rdr i hvar och en — huru du anser det tjenligast för den unga mannen! Och tack, hjerteligen tack för det tillfälle du här gifvit mig, att uppfylla en af mitt hjertas tysta önskningsar — — — Upsala har gifvit mig mycken glädje; — jag har derföre mycket önskat kunna glädja någon der. Få se om framtiden tillåter mig göra hvad jag önskar!

Hvad jag obegripligen väl förstår dig, ditt hjerta, din vilja, dess företag och dessas följder? Men En räddad Meniska och dertill en Lindblad — o det är ju redan ett stort ett välsignat verk! Och nu kanske äfven denne! Jag hoppas det. Gud gifve det! Du förtjenar denna glädje. Min söta Malla Linblads toner och den unga skaldens sånger skola, som en frisk blomsterkrans smyga sig kring dina tinningar, när den tid kommer, som för dig synes mig ännu vara långt borta — vinterns och hvilans.

Jag ville med omgående post besvara ditt bref, derföre hinner jag blott nu hastigt men varmt tacka, för alla så goda, alltför smickrande ord till mig och bedja dig framföra mina hjertliga hälsningar till dem som vänligt kommit i håg mig. Ack! att jag måtte kunna framdeles kunna visa dig och dem huru högt jag värderar detta vänliga interesse, visa det derigenom att mitt arbete blir bättre! Men — — få se, om det någonsin lyckas mig att hinna det mål, som jag ser och begriper?! Kometen »det går an» och dess svans, känner jag ännu blott af ryktet, men skall när jag kommer till Sverge genast sätta min kikare på fenomenet. Vill det nu inlysa mig att »det går an» alls icke går an, så skulle jag dock alldrig bli author till ett tviflande »månne det går an?» Ty det är alldeles emot min böjelse och grundsats att på litteraturens fält gå polemiskt tillväga mot medvandrare. Jag tror med Göthe att det är viktigt: »icke att något blir nedrifvet, utan att något blir uppbyggt, som är godt och kan skänka ren glädje». Jag vill derföre lemna andras hus i fred och endast arbeta ifrigt på att få färdigt mitt eget. A propos deraf, så har jag som hastigast upprest ett litet hedna-tempel, som snart skall komma till ditt allrachristligaste hem och be om »Hus-ly». Äfven till Professor Fahlkrans och Prof. Atterbom skall jag ta mig friheten sända Exemplar deraf. Mätte du goda Malla och dessa Herrar, i sådana sändningar af mig, endast se en

gärd af högaktning, af vänligt och tacksamt minne, som skulle sky att så komma fram om den framkallade ett tyst: »hå hå! Nu måste jag väl skrifva och tacka!» Ack nej! Må du och de känna fullkomligaste frihet från en sådan artighetspligt, blott då skall jag kunna fritt följa mitt hjertas böjelse. Nu får jag ännu blott framföra min Fru Stinas hjertliga hälsningar. Jag känner mig omfamna dig och af hjertat vara

Din tillgifna
Fredrika.

312. Till F. M. Franzén.

Tomb d. 31 Mars —40.

Min goda älskade Farbror!

Med innerlig oro har jag hört att min goda Farbror varit illa sjuk; med innerlig glädje att hälsa och krafter återkommit, och min lilla »BrefDue» vill i dag blott med andra vårfåglar säga ett hjertligt »välkommen åter till lifvet och våren, till vänners kärlek och glädje!» Ack! Sorgen kommer ty verr äfven och blandar sig i de helsande vännernas skara; den är »skuggan af lifvet» och jag vet att den gått genom ett ömt fadershjerta och att den hvars milda röst talade tröstens välsignade ord till min Mor för några månader sedan, nu sjelf blifvit pröfvad såsom hon. Men hvad han sjöng en gång för en sörjande vän och skald, i den bortgångnas namn:

»Upp! Din harpa tag
och du känner dig från jorden
lyft som jag!»

det är än i dag sanning för honom, och sång och Gudomlig sanning och kärlek lyfta honom högt öfver all jordisk sorg och all jordisk tröst. Men om det vore förmätenhet att säga honom ett trösteord, så vet jag att han dock ej ogera skall se, de som älska honom komma omkring honom, icke ogera höra huru de känna med och för honom, och nu så mildt som alltid, lyssna till deras enskilda sorger och fröjder. O min goda Farbror, derföre kom i dag Fredrika till — — och får jag ej säga Dig? Mitt hjerta begär det. Mot värdsnaden kan det icke fela, ty man säger ju Du till den Högste!

Jag hade tänkt, älskade Farbror, att ett visst »Hem» skulle träffa Dig i Stockholm, men du kom icke dit, och »Hemmet» var för tungt

att skicka med posten. Nu deremot tar jag mig friheten sända Dig med posten en lättare pies, ett slags hedna-troll, mitt första och jag tror mitt sista besök på hednisk mark, och som jag ville skulle väl-signas af Din blick. Det har under sednare år varit en af mina käraste tankar och sysselsättningar, att i forntidens religioner söka gryningen af den dag i hvars sol vi nu lefva, skuggan af det Ord genom hvilket verlden skapades, som var i verlden af begynnelsen och som blef kött i J. Ch. på det att allt kött må bli lefvande af hans lif. Jag såg denna stråle af det eviga ljuset äfven bland de nattliga skuggorna af vår hedniska forntid; under läsningen af våra älsta sagor och sånger, lärde jag bättre känna och värdera, hvad verlden fått uti Christendomen, och af de känslor, som härvid uppkommo, samt af den tillfällighet som berättas i förordet till mitt lilla stycke, uppstod — trälinnan. Ödmjuk kommer hon till min goda Farbror och ber om en vänlig blick.

I höst vill jag sqvallra för Farbror om allt hvad Norrges starar och skator pratat för mig. Huru roligt om jag äfven finge göra det munteligen! Jag är då åter i mitt moderliga hem, till hvilket jag återvänder i början af Juni. Samvaron med de mina i Strömstad, var full af både ljufhet och smärta. Af smärta, ty Agathe var i följd af fatigue och sinnesrörelse under Claeses sjukdom, mycket sjuk, och så svag att jag ofta fruktade att hon skulle nu följa sina förutgångna syskon, och då — min stackars stackars Mamma! Ty hennes käraste barn och största glädje i verlden är dock hennes »lilla Agathe». Midt under denna oro, voro vi dock lyckliga, ty alldrig hade vi hållit mer af hvarandra; allt gick så ljuft, så lätt, och när hon blef bättre, när dag för dag krafter återkommo och hälsans lif i ögonen, dess blommor på kinderne, då.... Ack! Alldrig har jag bättre förstått att kärlek är lycksalighet, att den är hjertats sommar, i hvars varma och friska luft nya blommor oupphörligt växa upp. Gud ske låf! Jag har mycket känt af denna hjertats sommar, och nog för att veta hvad himlen är. Min goda farbror undrar kanske hvarföre jag icke ifrån Strömstad följde hem med de mina, men detta behöfdes icke då, och min vän Gr^{nan} Sommerhielm*) var då så lidande af svåra giktplågor att det icke var mig

*) Hon är en förträfflig och mycket älskvärd meniska, som gjort mig mycket lycklig genom sin vänskap, sitt glada, lyckliga lynne och genom det skydd hon gifvit åt mitt stora begär till enslighet. Hela denna vinter har jag, tack vare den mest ostörda enslighet, ouphörligt sällskapat med — Bibeln. Jag har dermed begynt ett lifstids-studium.

möjligt lemna henne. Nu är hon bättre och jag lyder de älskade röster, som kalla mig hem. Hemma får jag nu äfven råka Charlotte och hennes man, ett barnlöst men verkligen lyckligt äkta par. Min Farbrors välsignelse har verkligen välsignat dem. Ack! den dagen var skön! brudparets lugna och lyckliga sinnesstämning, allt på Årsta så fridfullt och gladt! Min farbrors närvaro, talet du höll till de unga tu på förmiddagen efter predikan och som trängde genom allas hjertan, Din godhet emot mig, (gåfvan af Alfvastra och versarne) och som förtjuste mina syskon nästan lika mycket som mig! Ja dessa minnen äro sköna! Skola vi ej ännu en gång få äga Dig i vår krets, glesare blifven nu, men lika hjertlig? (Min Mamma — — hon blir för hvart år mer god, mer änglalik.) Med detta hopp i mitt hjerta vill jag nu säga Dig lef väl min älskade och vördade Farbror. Vördnad och hälsningar var god frambär från

Din
ödmjukt och hjertligt tillgifna
Fredrika.

Gr^{nan} Sommerhjem (som jag på hvardags-språk kallar min fru Stina) vet icke om hon är ihågkommen, men kommer deremot sjelf mycket väl i håg min Farbror och ber hjerteligen hälsa.

313. Till Emilie Flygare.

Tomb d. 5 April —40.

Bästa fru Flygare!

Jag hade önskat kunna berätta att »Professorn och hans skyddslingar» voro välbehållna under tak på »gamle Tomb», när jag till deras Moder framförde min hjertliga tacksägelse för gåfvan, äfven som för det vänliga brefvet af d. 10 Febr. Men som det ännu torde dröja en stund innan de infinna sig der (fröken Frölich som från Blomsholm kommer hit i Posk har låfvat taga dem med sig), vill jag icke dröja längre med att skrifva. Tack således goda Fru Flygare för bok och bref! hvilket sednare hade det felet att det slutade just der jag oändligen gerna velat veta mera. Ty att höra fru Flygare vara i en lycklig belägenhet och en som tillfredsställer den tänkande och kännande meniskans behof, helst vid inträdet på en bana så full af interesse, så rik på både rosor och törnen, skulle högeligen interesserat mig.

Att mitt Hem skänkt Fru Flygare nöje, är mig innerligen kärt. Älskligare och skönare bilder ur husliga lifvet finnas visserligen och kunna framvisas, men det är med flit som jag undvikit att teckna ett idealiskt hem. Det skulle då ha stått alltför långt ifrån mängden af jordiska hem. Min önskan var att visa huru inom de vanligaste förhållanden och bland de hvardagligaste karakterer, åstadkommes den rörelse uppåt som närmar till himmelen, till fullkomningen och saligheten meniskan och hennes verld. Den rörelsen är mig så kär, så utsägligt välgörande att iakttaga, så i blommans som i meniskans och i verldens, lif. När dessa sednare växa ur christen jord (sjelf-förbättringens) då blomma de i himmelen, och mossa lika väl som rosenbuske utveckla i solens ljus en egen och fulländad skönhet. Ifrån den stund jag i det stora verldsdramats rörelse fattade denna dess riktning, från denna stund fick mitt eget lif sin (riktning) och min själ en stilla och djup glädje. Hvad jag ser i lifvets vexlande former af denna eviga och ljusa sanning, det — talar jag om i böcker. Men jag kan ej nog säga, hur fattigt jag känner mitt arbete, hur svag min uppfattnings och framställningsförmåga, emot det rika, djupa som är. Ju öppnare blicken blir, ju skarpare tankan, dess mer vidgas lifvet, dess djupare och Gudomligare synas dess förteelser. Ack! man skulle förtvifla om — man ej måste jubla och tillbedja, och i ett hallelujah för skaparen glömma sitt eget hjertas Miserere. Från sådana känslor kommer man igen med ödmjukat och stärkt sinne, för att bedja Gud att gifva sin kraft till att blifva ett ringa verktyg i hans hand, till minskande af det onda och förökande af det goda på jorden, d. ä. att hvar och en med sitt redskap hjelpa att bygga hans rike. Eget hjertas renhet är dervid det förnämsta, allvar och arbete gör det öfriga.

Må vi alla lyckas hvar på vårt håll med vårt arbete! Med denna önskan bästa Fru Flygare får jag för denna gång taga afsked och får framföra Gr^{nan} Sommerhjelm's hälsningar, hvilken jemte mig, med glädje motser läsningen af ett nytt arbete af författ. till Waldemar Klein m. fl. Tänk vänligt på den som af hjertat önskar fru Flygare allt godt.

Fredrika Br.

314. Till Malla Silfverstolpe.

För brefvet af d. 16 April får jag så hjerteligen tacka min goda, söta Malla! Och om ett litet misstag af mig, blott vållat hvad som

gör dig nöje goda Malla och nytta åt en annan, så — kan jag ju äfven vara nöjd dermed! Ack! som jag förstod det var det i sanning ej heller skäl till annat.

I det jag mycket tackar dig för skildringen af den unga skaldens sinnelag, känner jag lifligt att det är bäst att den ringa hjälp jag kan bjuda, kommer till honom genom din vänliga hand. Jag fruktar att icke kunna skrifva till honom bra, fruktar att den anonyma väktaren skulle antingen såra eller smickra hans känslor, och intet-dera är bra. Nej! enklare är det och säkert bättre på allt vis, är att den materiella hjälpen kommer till honom genom den för hvars blick han ren upplåtit sitt hjertas sorgliga hemlighet, och att förmaningen till ordning, kommer från samma läppar, som ren moderligt talat till honom och varnat honom för den afgrund vid hvars brädd han stod. Godaste Malla jag sänder derföre till dig de 50 rdr B^e som utgöra återstoden af hans skuld, bedjande dig att dermed handla för honom. Säg mig hvad du för öfrigt anser viktigt att göra för honom, under detta år, som föregår den väntade beskyddarens ankomst. Jag har tänkt att några månaders resa skulle kunna vara oändligt välgörande för ett sådant sinne, både för att rycka honom ur gamla ovanor och förhållanden, samt låta honom draga några friska andetag i naturens och konstens hem. De 200 rdr Rgs jag omtalat kan jag nu (Gudskeläf) göra till banko, och jag ber dig söta Malla säga mig, om du tycker att dessa pengar vore riktigt väl använda, antingen till att bekosta tre à fyra månaders resa (jag menar de kunde räcka dertill) för den unga mannen, eller använda till hjälp i hans underhåll vid Universitetet under årets lopp, eller ock om du anser att denna lilla summa kunde bättre användas, då Nybom har snart att förvänta Erkebiskoppens understöd, och säkert mången fattig yngling finnes bland de studerande i Upsala, hvilken saknar, för att göra sig bemärkt, dennes lysande gåfvor. Till en bland denna ungdom är den i alla fall bestämd. Jag anhåller om dina ledande råd och goda Malla, om — — hemlighet.

Versarne du var så god afskref åt mig äro oändeligen vackra, och märkvärdiga, som en skalds »förstegröda». Om Aristokratihatet hos den unga mannen tänker jag alldeles lika med dig. Ack! det fordras ofta blott en närmare bekantskap med den, som man ser upp till med afvunden gömd under föraktets kåpa, för att vända dessa känslor i beundrande kärlek. Detta händer visst oftare nu än förr, nu då dalar och höjder blifvit mera jemnade, men äfven nu finnes väl mången kvarlefva af forntidens forskansade borgar, på hvilken hyddans barn se med rättvis ovilja. Jag tror det ligger i meniskonaturen att de, som jemt vistas på höjderna och i lyckans solsken,

glömma bort att det finnas varelser, som gå i mörker och armod, och ännu i dag finnes nog en och annan verkeligen ädel och god Frid, som ej har begrepp om Trälars lott och lidande, och ej aktar på om deras suckar qväfvas, blott »intet missljud stör högtidens skönhet» som firas kring henne.

Efter jag nu mig sjelf helt oföväntadt kommit in i »Trälinnan», så måste jag säga dig goda Malla att jag fullkomligt erkänner rättvisan af Professor Atterboms anmärkning om det moderna i språk och tankegång. Jag hvarken kunde eller sökte framställa mitt ämne i antika former. Vissa inre förhållanden lekte mig starkt i hågen. Läsningen af Eddorna lät tankar och känslor gäsa inom mig hvilka kommo ut i — Trälinnan.

Jag blir här afbruten och måste sluta i hast, men hade största lust att efterfölja Professor Törneroses innerligt roliga förslag, och nu egentligen för att muntligen tillägga allt hvad brevet icke hinner eller icke kan säga. Mottag söta Malla emedlertid min Fru Stinas hjertliga hälsningar, och var så god sjelf mycket hälsa dina vänner från

Din
tacksamma och tillgifna
Fredrika Br.

Tomb d. — April —40.

315. Till Frances v. Koch.

Tomb d. 28 April —40.

Du har förekommit mig min söta, goda Frances! Ty jag har länge varit på väg att skriva till dig och skulle just gripa till pennen då jag erhöll ditt bref af den 14 April. Tack så innerligen därför, och för alla goda, snälla, upplifvande ord till mig, om mina barn, ord som ingen skrifer vackrare än du! Ack min söta Frances! Kunde jag blott rätt utföra hvad jag ville och borde! Men det är med böcker som med gerningar, man vet det rätta, och man har ej kraft att frambringa det. När jag slutat en bok, känner jag ofta med oro och en slags ånger huru mycket jag kunnat göra bättre. För att trösta mig, ser jag då mot framtiden och mot andra arbeten. Men få se om jag blir nöjdare med dessa?!

Det är redan en god tid sedan Agathe skref mig till att hon visst trodde att det var »på tok» med dig. Jag gjorde deråt en

faslig grimas skriftligen, och anbefallte henne (Agathe) att skaffa sig ett samtal mellan fyra ögon med Nils v. Cock, och då ge honom det goda rådet att om aftnarne studera någon nyttig och nöjsam skrift anbefallande *Check on population*. Jag hade emedlertid en stark aning om att det goda rådet (liksom goda råd i allmänhet) icke skulle bli åtlydt, och ämnade sjelf uppvackta dig min söta Frances med en lång rad af Uj, uj, uj, uj! Usch, usch, usch, Uf uf, uf! öfver din constitution (eller situation) som jag fann vara alldeles på tok! Ty i sanning, jag har längesedan haft den öfvertygelse att knappt någonting i verlden var (på det lindrigaste sagt) mera onödigt, än att sätta flera barn i verlden, då verlden ren var öfverfull af barn och af stora meniskor som trängas om bröd, och då jag hört att en stor National-Ekonom tydligt ådagalagt den sorgliga sanning: att produktionen af lifsmedel icke kunde stiga i hand med populationen, om denna fick föröka sig med ohejdad fart. En hjertlig condoléance från mig, hade derföre säkert kommit till dig, med min första skrifvelse, om icke någon kommit emellan, som commenderat »höger om!» åt mina tankar och låtit mig se saken ur en annan syn-punkt. Denna »någon» var ingen annan än vår förträffliga — Geijer, genom dessa sina ord i ett anförande i presteståndet, och som jag för någon tid sedan läste i aftonbladet: »Min öfvertygelse är, (säger Geijer) att folkökningens obestridliga tendens att öfverskrida de förhandenvarande subsistensmedlen just är ett medel i försynens plan, att drifva meniskorna, vore det ock med nöden till läromästare, allt längre fram på odlingens bana. De svårigheter som möta på denna bana, tjena blott att allt lifligare inskarpa den stora läran, att med rättvis mätning af samhällets pligter och skyldigheter, med jemnhet i bördor, med full frihet för utvecklingen af individuella krafter, så vidt det utan andras förfång kan ske, meniskan ej behöfver fruckta att underkufvas af hvilken hotande nöd som helst.»

Denna tanka har gjort mig stor glädje. Ty jag känner att den är sann, och den sprider ett välgörande ljus öfver Försynens plan med ett förhållande, som syntes mig mörkt, neml. förhållandet mellan consumerter och produktionsmedlen på jorden. Och nu söta Frances, må du gerna för mig få ett dussin barn och deröfver, utan att jag skall grufva mig, utom — för din skull, som måste ha besvär att producera alla dessa consumerter och blifvande producer. Ja, öma och förståndiga föräldrar kunna ganska visst genom sina barn bli sitt släktes välgörare.

Du känner ordspråket: »der vår Herre bygger en kyrka, bygger Fan ett kapell»; och ett sannt ordspråk är det. Men Geijers ord ha låtit mig tänka att man med fog kunde vända om ordstäfvet och

säga: »der hin onde bygger ett kapell, bygger vår Herre straxt en kyrka» och det felas i ingen tid och ej heller i vår, glädjande bevis härom. Det är för öfvrigt en kuriös karl den der hin onde; men då han nu en gång är till i verlden, så gör vår Herre väl att. . . . men vi vilja lemna detta i fred så länge min söta Frances.

Om några veckor hoppas jag få nöjet att återse dig, och många, som jag håller af. Min enslighet här och min vän, kan jag dock ej lemna utan tungt hjerta. Enslighet och frihet ha blifvit för mig ett så starkt behof att jag dem förutan mycket fruktar att ej kunna göra mig sjelf eller andra någon glädje. Vi ha nu här Gudomligt vackra dagar, och jag tänker med njutning på dem, som innerligt njuta af dessa, i spetsen min lilla Agathe. Jag är på långt när icke så kär i solsken som hon. Om de roliga Soupeerna hos Cocks och hos H^{re} Lewin, har jag under vintern hört prisande berättelser från många håll, och att Agathe motionerat sig på dem som riksdagstälare, är mig mycket kärt, ty sådant gör godt åt hennes lifliga och qvicka sinne. Lef väl min söta Frances och Gud låte allt gå väl för dig! Grefvinnan S. . . s hjertliga hälsningar till dig medfölja, och var du så söt framför till din man många sådana från

Din
hjertligt tillgifna
Fredrika.

Hvad du säger om vår Svenska Psalmbok gläder mig hjertligen, och väl förtjenade dess ordnare detta Tegnériska låf-ord, som du kanske hört:

»Wallin man fritt må dömma, mästra, klandra; —
Han är ändå en Psalmbok högre än vi andra.»

Känner du Psalmen N° 201, »Skapa i mig Gud ett hjerta, som är heligt godt och rent»? Det är min älskade morgonpsalm. Och den herrliga Invocationen »Heliga anda, Sanningens anda» N° 131, jag vet inga ord som naturligare flyta från hjerta och läppar i ensliga och upprörda stunder. För öfrigt tycker jag att psalmen bör vara en utgjutelse, antingen anropande eller prisande, icke långa sjelfbeträktelser, som så många af våra psalmer äro. För sådant passar prosan bäst. Psalmen är bönen blomning, och bönen den är själens upplyftande för att blomma i himmelen. Bönen är konduktorn hvarigenom vi sätta oss i rapport med det eviga (det Gudomliga) lifvets ljus-ström, hvilken derigenom inflyter på oss upplyfter och lifvar (elektriserar) oss. Derföre är bönen af så stor vigt och så starkt anbefalld i vår Christliga lära, och utan den (neml. bönen i

Christendomens anda) är ingen genomgripande förädling tänkbar. Det är ett sannt och vackert ord af en af Kyrkofäderna att:

»antingen skall bönen låta oss öfvergifva synden, eller synden bönen.»

316. Till Ebba Svanberg.

Nu vill jag tala med min lilla Ebba! Och jag begynner med det, som du i ditt sista bref önskade mig att tala om, om — Herders Ideen. Min söta Ebba, jag vill nyttja dina egna ord för att tala om dem och säga »att de öppna våra ögon till att förnimma oändeligen mycket stort, skönt och godt, verdens fullhet och harmoni, rikedomen i det stora som i det lilla», ja Herder är derigenom en herrlig ledare för ungdomen ut i verden, han afslöjar herrligheterna i alla zoner på jorden, och det finnes ej kust så tjerran, ej föremål så obetydligt på hvilka ej hans Cherubs-blick kastar sin förklarande stråle. Men att ordna de föremål han framkallat, i den stadiga och oförvillade klarheten af ett högre ljus, det — — var sednare tider förbehållet. Herder förstod att se det sköna i hvarje lifvets utveckling, icke alltid att se dessa utvecklingar i deras rätta förhållanden till hvarandra, icke den sanna skiljnaden emellan plantans första skott och den utbildade vexten med knoppar och blommor, icke förhållandet emellan daggryning och Sol-uppgång, emellan Indiens Gudalära och — Christendomen. Det kom sig af att han var den förste som försökte uppdaga och framställa Gud i historien, d. ä. en Vis och god försyns uppenbarelse om sig, i verdens öden och fortgående utveckling. All vettenskap har sin barnaålder, då dess steg är osäkra, då den ännu trefvar efter en fast ståndpunkt. Historiens filosofi föddes med Herder, och hade äfven derföre då, barnets vacklande gång. Han säges sjelf under de sednare åren af sitt lif, ha insett det ofta ojemna och förvillande i sin tankegång, och så ha grämt sig deröfver att han vridit händerna i förtviflan. Ack! en sådan förtviflan är helig och vörnadsvärd, och den store Mannen hade blifvit tröstad om han kunnat förutse fortsättningen af sitt verk, och huru hans storartade och rika skizze skulle af sednare snillen begagnas, till att åstadkomma en tafla af verden, hvaruti det kärleksfulla gudomsögat i klarhet framblickar. Utan Herders Geschichte der Menschheit, hade troligen Hegel alldrig, några år-tionden sednare, skrifvit sin »Philosophie der Geshichte», en herrlig bok,

som jag hoppas att äfven du en gång, min söta Ebba, skall läsa och njuta af. Ty man mognar och bildar sig först efterhand till att förstå stora och djupa tankar. Tanken behöfver för att röra sig ledigt i tankens riken, lika så väl ansträngd öfning, som rösten för att bli mästare i sångens värld.

Men det är en lycklig, en innerligt glädjande sak, att tankens rike blir allt mäktigare på jorden, lycklig emedan deraf kommer klarhet och frid både i Stater, och i meniskoskjälur, lycklig emedan den kraftigt hjälper att befria mskorna från många bojor, hvarmed tillfälligheter eljest binda deras lif och verksamhet. Stor sak, i våra dagar, för en eldig själ, om dess tunga är stum, den kan med pennan uttala välsignelser öfver menskligheten! Stor sak om hand och fot är lama, blott hjertat är varmt och hufvudet klart, skall Meniskan dock kunna verka på jorden, som en värdig Christi lärjunge, och såsom mästaren framföda odödliga barn, barn som icke äro kött och blod, utan äro hugsvalande ord och gerningar.

Men vi måste derföre tidigt bereda oss till sådant kall, vi måste tidigt arbeta på att rena hjertat och upplysa och ordna tankarne.

Jag måste säga min lilla Ebba, att jag har en önskan för dig. Skall jag uttala den? Jag tycker mig se din samtyckande blick, och vill derföre säga, att jag tror det vore dig mycket godt att du inför en kunnig lärare fick öfva dig i skrifvning. Jag menar icke blott i det yttre deraf ehuru äfven detta är godt att kunna, men i att skrifte-ligen uppsätta dina tankar öfver åtskilliga ämnen, som läraren skulle gifva dig, och hvilka uppsatser du sedan skulle underkasta hans (eller hennes) pröfvande blick. Denna blick skulle då göra dig uppmärksam på så väl det riktiga som det oriktiga i din tankegång, på motsägelserna, oklarheterna, som visst skola förekomma, ty unga, lifliga själar äro fulla af sådana och bli alldrig klara deröfver, förrän dessa komma att uttala sig, och man får se dem, så tillsägandes, i synen. Och om denna syn kännes förödmjukande för den lilla stoltheten, så — — gif duktigt stryk åt sådan stolthet! ty den är en skugga från afgrunden, som vill hålla den unga själen i mörker öfver sina brister, på det dessa vid sednare år måtte blifva meniskan till rätt odräglig och ohjelpig plåga. Ja ohjelpig, ty vid sednare år äro förändringar i sådant ofta omöjliga, och oklarheten har liksom förstenat sig i hufvudet. Jag har sett sorgliga prof derpå.

Jag tror mig för öfrigt i denna önskan blott hafva uttalat din egen själs behof och tysta önskan. Ty du längtar efter ljus och klarhet, och ingenting förer bättre dertill än ett sådant upparbetande af sin tanke. Faller sig saken svår, och du tycker dig icke snart nog komma till klarhet, så trösta dig min söta Ebba med detta sanna och goda

tänkespråk: »den som tidigt blir klar öfver sig sjelf har troligen icke mycket att bli klar öfver.»

Men jag vet väl att utförandet af denna vår plan kan vara underkastad många slags svårigheter. Vill du tala med mig derom min söta Ebba? Vill du, som till en äldre vän, öppet tala om hvad du önskade för dig, och hvad som står deremot? Kanske kunde jag hitta på något råd, hvem vet! Låt mig åtminståne försöka!

Jag återkommer nu till Herder. Han har rätt deruti att Mskan är på en gång bunden vid en viss nödvändighet och — — fri. Så har hvar och en sin naturliga karakter, lynne, sitt gifna pund*). o. s. v. Men i behandlandet af allt detta är hon fri. Hon kan använda det till ondt eller godt, hon kan nedgräfva eller uppodla sina pund. I motsatts med en af dina Systrar (jag tror Thilda) som säger att »en meniska icke kan vara annorlunda än hon är», ville jag säga, att hvar meniska nästan, kan vara annorlunda än hon är, d. v. s. antingen bättre eller sämre, ty hon kunde alltid ha bättre brukat, eller ock verre missbrukat sitt gifna pund.

Hvar och en Mskas uppgift är att befria och förädla sin natur, så att den kan bli värdig Guds rike. Jordmeniskan skall förvandlas i ljus-meniskan.

Jag talade om vettenskapens barndomsdagar, och vill härvid anmärka att allt lif som utvecklar sig har sådana. Samma progression, som Moses beskriver i boken om världens första skapelse, igenfinne vi, som orubblig ordningslag för utvecklingen af allt organiskt lif, så i Guds som i Mskans verk, i så mätto neml. att allt fortgår från ett lägre till ett högre, från obestämdare till ett bestämdare, från ett ofullkomligare till ett fullkomligare och fullständigare. Så med hvarje växt, så med dagen, så med meniskan,**) så Vettenskaperna, så med menskligheten och alla dess begrepp: religion, frihet, m. m.

Mycket vore härvid ännu att närmare urskilja och förklara, men detta må vara nog för denna gång. Om du fasthåller denna tanke och tillämpar den på hvad du ser omkring dig, så skall du vinna mången välgörande och ledande klarhet.

Under det jag pratat med dig, har det blifvit alldeles skumt och jag måste upphöra. Skrif mig snart till söta Ebba. I medlet af Juni

*) dessutom beroende af tidens utveckling i hvilken hon lefver, klimat, och framför allt de religions begrepp i hvilka hon är uppfödd.

***) N. B. då utvecklingen fortgår enligt sina lagar, utan att afbrytas eller taga en missriktning, hvilket Gunås ofta händer i denna värld.

månad ämnar jag vara i Stockholm åter. Hälsa så vänligen dina systrar från

Din vän
Fredrika.

Tomb d. 5 maj —40.

317. Till Böklin.

Bort nu tidningar med era oändliga spalter, era riksdagsparagrafer, ordningar, förordningar, oordningar, era tal fram och tillbaka! Jag har nu sett mig så öfvermått på er, och längtar af hjertat att vända mig till något mig begripligare, mig närmare och kärare; och derföre — — — —

Tack min goda vän och lärare, jag tackar dig ödmjukt och innerligt för den kraftiga handräckning du i ditt sista bref (utan dato) gifvit mig på min väg genom — Bibeln. Den har varit mig oändligt välgörande, oändligt ledande — oändligt, ty det verkar dageligen på mina tankar, och skall nog alldrig upphöra att inflyta på dem ledande och upplysande. Jag har varit helt lycklig i Bibeln sedan ditt bref; jag känner, att jag nu skall kunna läsa den och tillägna mig den på ett helt annat sätt än förut. Ja, såsom du säger måste det vara, och endast genom ett sådant urskiljande kan Bibeln åter blifva för menskligheten en helig, en Gudomlig bok.

Men detta urskiljande — hvar sätta dess rämärken? rämärket emellan det Gudomliga och menskliga? Att här gå tillväga med säkerhet blir väl alltid omöjligt; — dock jag minnes att du sjelf i ett föregående bref i ämnet har anmärkt detta. Det behöfves icke heller någon säker vägkarta häruti för att befordra tro, frid och kärlek till Bibeln, ty blott det menskliga (det icke Gudomliga) elementet i bibeln medgifves, kan den sökande, den på det Gudomliga brödet hungrande själen urskilja detta och omfatta det med full kraft och kärlek. Som Bibeln nu i allmänhet framställes för oss är detta omöjligt. Och du har så oändeligen rätt i det du säger att: »vi ännu sakna en tillförlitlig och fördomsfri handledning för bibelläsare». Och förr än vi få detta kommer Bibeln att stöta bort lika mycket som hon drager till sig meniskor. Det är icke meniskornas fel att de icke fått hufvuden med djup och klar spekulationsförmåga, det är icke den stackars tviflarens fel att han icke fått som jag en vän, som kan och vill upplysa och leda hans svaga försök, hans ovissa steg. O? kunde jag

en dag komma derhän att blifva färdig med mig sjelf, och genom Berthas bekännelser blifva andra sökandes ledare, o! då skall det bli mig en glädje att säga dem hvem som tog mig vid handen och trofast håller den — jag hoppas för evigheten!

Ett ord om gamla Test. innan jag går ifrån det ämnet. Det har ofta förundrat mig att i dess Gudalära — der Christendomen eller den fullkomliga religionen skall innehållas som frö, icke läran om ett lif efter döden förekommer, och att i den första uppenbarelsen skall saknas den viktigaste ljusstrålen öfver jordiska lifvet, det starkaste motivet för renlefnad och lydnad för Guds vilja. Det förundrar mig att denna viktiga lära först synes bibringad genom beröringen med andra folkslag. Huru dunkel, huru blandad med fullkomligt mörker och misströstan synes den ej ännu i psalmerna (der jag tror att den först förekommer) i ordspråken, Jobs bok, predikaren! Först i Maccabeerna se vi den klarnad till en visshet som står i bredd med Christendomens ljus. Men i Mose böcker se vi ju intet spår till denna jordens högsta tröst, och bästa sanning. Min goda B! hvad kan väl vara orsaken till detta? Det tyckes deraf som hade »Hedningarne» ägt i detta fall högre religiös upplysning än det utkorade folket! Det är ändå underligt! Och Moses i hvars djupa själ Gud lät så mången herrlig öfversinnlig sanning uppgå, hvarföre blef han tillsluten för den som ger lifvet sitt bästa, ja sitt egentligaste värde?! Eller om han kände den (hvilket är troligt, då han var uppfostrad i Egyptisk vishet, och dessutom stod i så nära gemenskap med all sannings eviga urgrund) hvarföre meddelade han icke den till det folk han skulle leda till evigt lif? Det tyckes mig att om de tio buden hade till insegel haft löftet om »tillkommande lif» och om straff eller belöningar i detta så hade dessa bud måst blifva bättre åtlydda.

Jag tänker slå mig framdeles på att studera kyrkofäderna; hvad jag sett af deras ord och tankar anslår mig djupt. Med din och deras hjälp vill jag då allfvarligare än någonsin fördjupa mig i Skriftens skackter med gladt hopp att allt bättre finna ut det rena guldet, skiljande det från mer jordiska beståndsdelar. Och mitt studium af Hebräiskan kommer sålunda att fortgå, ty det har icke varit annat än hvad det framdeles blifver: bemödande att förstå det Gudomliga ordet under de Judiskt Nationella formerna. Du kallade ju sjelf Guds ord till Mskorna i G. T. »Hebreiska». Det är, tycker jag, bra och roligt sagt.

Hemmet min godaste B. måste jag nu säga ett ord om. Hufvudtanken i »hemmet» är medlemmarnes förhållande till hvarandra och till ett högre lif. Jag hvarken ville eller kunde skildra annat af hemmet, ty annat har jag så i godt som i ondt icke sett, i mitt eget, från yttre förhållanden, ovanligt isolerade hem. Äfven förekom mig detta

som det »ena nödvändiga» i mitt ämne. Föräldrarnes innerligare sammanslutande till hvarandra, syskonens, föräldrarnes och barnens allt under öfvervinnande af egna och andras fel, yttre olyckor m. m. samt under ett mycke vanligt på all yttre glans fattigt hvardagslif; de enskilda medlemmarnes fullkomnande genom hemmet, hemmets genom de enskiltas, det helas derigenom lyftande — uppåt, det är hvad jag i mitt hem förnämligast velat framställa, och det hvarigenom mitt hem kan verka på alla, så i slott som i hyddor. Min andra tanke var: att söka lösa en af hemmets svåraste uppgifter neml. att vara ett lyckligt och trefnadsfullt hem med många döttrar hvaribland flera ogifta; — jag ville i min mån hjälpa att borttaga den gängse fördomen att qvinnans enda mål och fullbordan är — äktenskapet, att hon det förutan är en förfelad varelse, en »vissnad gren». O! det är denna fördom som ifrån barndomen inplantad, gör så många olyckliga och misslyckade varelsor i verlden; ty det är en falsk tro att alla (äfven välbildade) fruntimmer få tillfälle att gifta sig; och huru många äro de, som i friaren icke kunna akta eller älska meniskan. Jag har skrivit för de ensamma, jag har velat göra dem uppmärksamma på hur de kunna uppfylla sitt lifsmål i Christlig och medborgerlig mening äfven utom äktenskapet; jag har velat uttala hemmets uppgift såsom den Elise i sina sista ord yttrar: »Min Ernst är lycklig. Han ser alla sina barn omkring sig. Och barnen kan han vara stolt öfver, ty de äro goda och färdiga hvar i sin art. De äro glada att ha blifvit födda till lifvet, de känna dess värde och äro nöjda med hvar sin lott. Den förlorade, den återkomna dottern hvilar sig under föräldrarnes tak, för att begynna ett nytt lif; — äfven jag är lycklig; — allt är frid och välbeställt i mitt hem!» —

Här är Hemmets uppgift fullbordad; derföre faller täckelset här, och det lemnas med flit ovisst om Gabrielle gifter sig eller icke, med unga L. Hon äfvensom sina systrar, har nått det högsta menkliga målet — klarhet och dygd i eget bröst, harmoni med sin omgifning. Om de få barn af kött och blod som Louise, eller om de blott verka för samhället genom goda och kärleksfulla gerningar eller litterära produkter o. s. v. det är detsamma, de löfvas och blomma då lika väl så för jorden som för himmelen. Detta är min trosbekännelse. Och den är bygd på — — Christus.

Att jag kunnat och bordt framställa hvad jag åsyftat och här an gifvit, med mera lif, innerlighet och kraft, o! det känner och erkänner jag så djupt, ofta så smärtsamt! Men jag är, och förblir, fruktar jag, så ofullkomlig! Att Hemmet oakadt sina svagheter och ofullkomligheter dock icke förfelar sitt ändamål, det finner jag med glädje af mången röst ur hemmens djup, och äfven af bokens ovanligt hastiga

afsättning. Ty inom tre månader efter bokens utkomst, var en upplaga af 1550 exempl. utsåld och en ny af 1000 måste uppläggas. Af Trälinnan gjordes genast en upplaga af 2000 ex. Som du sett har jag i slutet af stycket upplöst Kumbas motstånd. Du önskade det, och Agathe bad derom så att jag kände att det borde vara så. Jag tror för öfrigt att den lilla piesen ej hos Allmänheten finner mycken sympathie, och föga begripes.

Många planer röra sig i mitt hufvud och vilja bli utförda. Få se hur det går dermed. Få se hvad den nya beröringen med verlden drifver fram. I nästa vecka lämnar jag Norrge och min kära enslighet, men jag hoppas få återkomma. På politiken ser jag som en drömande; men skall väl vakna till litet klarare begrepp när jag får se riksdags-gubbarne i Stockholm. Af en verksam och inflytelserik ledamot i Const. utskottet, hade jag för någon tid sedan följande yttrande: »Jag kom hit för att i min mån få deltaga i arbetet på en förbättrad nationalrepresentations inrättning. Jag hoppades, att granskningen af den förra styrelsens åtgärder skulle vara snart förbi. Nu hafva vi dermed varit sysselsatta nära hela tiden, och det vore besynnerligt, om bland mer än 100 anmärkningar, alla skulle vara rättvisa; om en sådan samling som ett Svenskt RiksdagsUtskott, alltid skulle hafva gjort den goda viljan rätt. Jag får trösta mig dermed, att viljan nu åtminståne varit bättre, än hos dem, hvilka funno allt hos styrelsen förträffligt och hvilkas ihärdigt fullföljda system att öferskyla, alla brister hos denna styrelse bragt landet till det upplösningstillstånd, hvari det nu oemotsägligen befinner sig. Med Juni månads ingång hoppas jag emedlertid att få börja ett angenämare lif — att få deltaga i uppbyggandet, i stället för nedrifvandet, och hoppas jag i öfrigt, att denna Riksdag alla sina fel och olater oaktadt, skall göra landet godt. En bland dess goda verkningar bör blifva att minska Norrmännens misstroende till oss.»

Gud gifve dessa två sednare punkter. Jag önskar mitt fosterlands väl, men förstår det alltförlitet. »Upplösningstillstånd!» Detta låter förfärligt. Men hvad vill han säga dermed? Hvad menar han för en slags upplösning?

Nästa gång jag skrifer till dig blir det väl från Årsta. Det skall bli mig kärt att återse min mor, Agathe, och Quidings som jag ej sett sen 1835. Allt är nu så oändeligen vackert på landet; allt grönt så ungt och friskt, lärka och gök vid bästa röst och syren och Narcissa i blomma. Mätte du och de dina snart få njuta deraf! Lef väl min goda vän och lärare! I dina klara tankar, i dina böner också, kom ihåg —

Tomb d 31 Maj —40.

Din vän
Fredrika.

Fru Stina ber om sin vänliga hälsning. Hälsa mycket från mig din Carolina. Det är mig en glädje att hon tycker om några af mina barn. Det är inga jag hellre vill behaga än de ädla af mitt kön.

318. Till Malla Silfverstolpe.

Godaste Malla! I slutet af sistlidne April månad, hade jag nöjet skrifva dig till, och med det samma sända de 50 rdr B^o vi kommit öfverens om, för den unga studenten. Oviss om detta bref kommit riktigt fram, (det var ej recomenderadt) ville jag härmed nämna derom för dig, och bedja dig vara så god låta mig i Stockholm med ett par ord veta hur det är dermed.

Om några dagar är jag på resan till mitt Moderliga hem. Hvad jag här lemnar, saknar jag innerligen, men tanken på de varma, goda hjertan, de vänliga blickar jag far till mötes, ack! de trösta och värma hjertat. Gudskelåf för att hålla af! — »Ja ja, lilla du och för att — vara afhållen!» svarar alltid leende Fru Stina, när jag så utropar af hjertats grund. Vi strida ofta om hvilketdera gör lyckligare, utan att någonsin bli färdiga dermed. Men visst är att känslan af att älska gör mig så lycklig, så ljufligt sommarvarm i både själ och kropp, att jag är riktigt tacksam mot den meniska, som låter mig så känna.

Hvad jag väl förstår att du mycket håller af Lindblad! Han är visst en af de mest älskvärdt originella meniskor i verlden, och jag vet ingen af bekanta jag så mycket tycker om, och jag känner att äfven jag kunde hålla af honom. Men, men jag tror jag måste träffa honom på Ångbåt igen, för att rätt kunna njuta af hans behagliga sällskap. — Jag har hört att Lindblad är ett hittebarn. Ack om alla hittebarn liknade honom! Då vore det en glädje att göra adoptioner. Men — som det nu är, så är det en vådlig sak att åtaga sig en Evelinas embete. När jag var ung, trodde jag att man med god vilja kunde göra — allt, sig sjelf och andra till allt hvad man ville, till Clarissor, Corinnor, Grandisoner m. m. Jag begynnte med att — stranda på mig sjelf, och har äfvenså strandat på andra. Det är märkvärdigt hvad Naturen i Meniskan är för en stark och mäktig sak! Och det är förunderligt hvilken stor skiljnad, i visst afseende, det kan vara emellan Mska och Mska! Jag har nästan begynnt tro på den Indiska läran, att en del Mskor ha utgått af Skaparens hufvud, en del af hans fötter; d. v. s. jag tror verkligen att det finnes i Mskornas verld,

grader och ordningar, som motsvara dem vi se i Naturens, att det finnes Greker och Samoieder, som det finnes Palmer och Mossor, kålrot och Persika som det finnes Bager och Tegnér. Sannt är, och glädjande, att hvar natur kan förädlas efter sin art, att Solen försötmar kålroten, och Christendomen kan göra Lappen ell. Samoieden till sannt goda Meniskor, men här stadnar också konsten och Lapp förblir Lapp och kålrot kålrot, och dessa fattiga naturer medföra något tryckande, bindande för de lifligare själar med hvilka stundom skickelsen sammanbinder dem. I min modiga ungdom hade jag varit färdig adoptera hundra barn, nu mer vågar jag mig ej på ett enda, så grufligt rädd är jag för en Moss-natur.

Men värdera och prisa vill jag dem, som af sådan fruktan icke låta sig afskräckas. Ty visserligen behöfves den ena som den andra i vår Herres plantering, och det är ej de snillrika utan de goda, de renhertade, som han låfvat boningar i sitt himmelska hem. Mossan äfven, kan då der blomma vid hans fötter, i solen af hans kärleksblick.

Men lycklig är den, som får omfatta, får lefva för en rik Natur och i detsamma för ett godt och ädelt hjerta!

I den stund jag skrifver, är här så gudomligt vackert, så rikt på blommor, vällukt och all vårens herrlighet, att man är färdig undra på, att den befäckade och förbannade jorden, kan ha ögonblick af så mycken skönhet; men också är det — ögonblick. Jag lemnar Norrge med en aning om att — icke mera komma dit igen; — kärlek och tacksamhet för det sköna landet, tar jag med i mitt hjerta. Några scener har jag äfven samlat här för mitt ändå oändligt kärare Fädersland. Jag har i några år farit som en skottspole emellan Sverge och Norrge, det vore illa, om ej äfven jag, kunde med ett par trådar bidraga att väfva ihop bröderna.

Ett och annat om Riksdagen hoppas jag begripa litet bättre när jag får se på riksdagsGubbarne i Stockholm. — Gud vet hur det kommer sig, men jag tycker att jag icke skrifver annat än Jag. Goda Malla! förlåt Du mig det! Och tro att det är mindre farligt med den jagheten än det ser ut. Om hjertliga hälsningar till din omgifning ber

Din
tillgifna
Fredrika Bremer.

Tomb d. 7 Juni —40.

Fru Stina ber mycket och vänligen hälsa. Hon är nu temligen bra till helsan och är så söt och följer mig till Götheborg hvarifrån hon sedan far till sitt slägtmöte i Alingsås.

319. Till Johannes v. Hadeln.

[Juni 1840.]

Jag ber den goda Pastor Hadeln att bära denna bröstnål till minne af mig, som aldrig skall glömma den godhet Pastor Hadeln haft för mig, och de många sköna stunder han låtit mig upplefva. Bär för min skull den lilla nålen, och tänk att diamanterne stråla vida mindre klart, än vänskapens och tacksamhetens känslor i hjertat hos den, som alltid förblir Pastor Hadelns

tacksamt tillgifvna

Fredrika Bremer

320. Till Malla Silfverstolpe.

Goda nådigaste Malla!

Du förebrådde mig litet, en gång goda Malla, att jag gifte bort min Eva (i Hemmet) med den sextioåriga assessorn, men du visste ej då, hvad jag nu ser mig nödsakad att bekänna, neml. att jag allt sen min barndoms dagar haft ett gifvet tycke för Gubbar, ja, en svaghet för dem, och att egentligen Gubbar, eller åtminståne äldre män, äro de personer af det »motsatta» könet, som varit farligast för mitt hjerta. Jag gör denna bekännelse så godt genast emedan föremålet för detta bref, icke är annat än att utbedja mig, goda Malla, ditt vänliga interesse, och om möjligt medverkan i mitt försök att — — få fatt på en Gubbe. Och som denna Gubbe, ursprungligen och egentligen är min Gubbe, så vågar jag — om jag vinner din bemedling — hoppas på god utgång af mitt företag.

Saken bästa Malla, är i enkelhet och allfvarsamhet den, att nu afl. Generalmajor Hård, för några år sedan yttrade den önskan att ha en liten målning af min hand. Glad att någon ville ha någonting af mig, skyndade jag genast att genom min bror, (jag kände honom ej personligen då) tillstålla honom ett litet Gubbhufvud i Scepia, som jag målat efter en större Oljetafla. Den lilla taflan föreställer en gammal man, med skägg och en underlig mössa på hufvudet, samettsrock och korslagda armar och är blott bröststycke. Ramen är förgylld bronzekant, och utomkring den en svart trätafla. General M. Hård var sedan oppe hos mig och tackade för Gubben. Af tidningarne har jag sett att han är död, och min stora önskan vore nu att få igen min lilla ScepiaGubbe. Söta Malla! Förlåt att jag i saken vändt mig till dig såsom Upsalabo äfvensom Hård, och såsom den der har

mången budbärare, och månet medel till hands och såsom den der dessutom är mycket god och villig att hjälpa. Jag tror icke General Hårds släktingar kunna vilja neka denna begäran af en småsak, för dem af intet värde, men för mig af något. Dessutom är det vanligt att sådana presenter återlemnas till gifvaren, efter den persons död till hvilken de gåfvos, såsom tecken af högaktning, vänskap, o. s. v.

Vill du vara så mycket god och säga ett ord om saken till någon af de personer den kan röra? Eller skulle jag skriva sjelf derom? Men till hvem? och hvart? Jag är med allt detta som i ett Egyptiskt mörker, och utber mig Godaste Malla en dagstråle genom dig, så att jag kan finna min Gubbe.

Min Mamma och hennes gifta barn (ett barnlöst, men så oändligen trefligt och lyckligt äkta par!) äro nu i staden. Min Agathe är här med mig, glad till lynnet som en Lärka, men mager och affallen som — jag vet icke hvad. Hon ber så hjertligen hälsa vår goda Upsala Fru. Om hälsningar till hennes omgifning ber hennes

tacksamt tillgifna
Fredrika.

Årsta d. 20 Juni —40.

321. Till Böttiger.

Bästa Herr Böttiger! Välkommen är ju en vida bättre hälsning än det går an! helst boken med den titeln, verkligen gör uttrycket något misstänkt och okreditabelt. Dessutom svaras icke här på Herr Böttigers bref (hvars begynnelse lät mig spärra opp ögonen) med »det går an», utan med: »välkommen hjertligen välkommen!» hvilket ropas af Mamma Agathe och Fredrika, som i Augusti månad väl befinna sig ensamma på Årsta.*) Mätte ett vistande här, skänka Herr Böttiger någon trefnad, något välbefinnande! Det önska vi alla så hjertligen. Hvad vi låfva är: frihet och frid i Hemmet, inga Grannar, stilla hvardagslif, mycket filbunka, land så fritt, luft så frisk som någonstädes i Svea rike, långa promenader i alla väderstreck och hemma i huset deltagande vänner och samtal, som visst icke åtminstone skola verka störande på Nach-kuren.

Och nu tack min goda Herr Böttiger för skrifvelsen, för den der yttrade vänliga önskan, som gick min till mötes, och ännu en gång:

*) Nu äro Quidings med oss.

var hjertligen välkommen till klöfverbladet på Årsta, i hvars namn detta skrives af Herr Böttigers

vän
Fredrika Br.

Får jag bedja om en hjertlig och tacksam helsning till Lanshöfd. Kræmer och hans fru

Årsta d. 14 Juli —40.

322. Till Malla Silfverstolpe.

Förlåt goda, söta Malla den bref-trasa som kom med Geijer! Våra herrars resa kom så häftigt på, att jag blott fick tid att i hast slå ett kuvert om pengarne. Och om jag ej hade skickat dem nu, hade de ej kunnat komma till Upsala förrän om Lördag, hvilket jag fruktade kunde vara för sent. Just der jag sist bröt af, ville jag säga, att jag var glad att få lemna den stackars unga skalden något till ett visst bestämt mål, som verkligen kom honom till goda. Ty med hans sätt att eljest handhafva pengar (så naturligt för en sådan karakter) är det mindre honom sjelf man torde hjälpa med gåfvan till honom, än åtskilliga andra, som möjligen icke äro hjälpen värda. Det är mycket svårt med en ung man af sådant sinnelag. Man vill och man kan ej göra honom stålsatt för kamraters nöd, men det är ej heller bra eller rätt att understödja der — der man ej vet hvad eller hvem man understödjer. Jag menar, att den unga mannens meddelande sinnelag och troliga oförmåga att göra det med urskiljning, gör det svårt att lemna pengar till hans fria disposition. Har jag orätt söta Malla, eller talar jag för sträft? Jag tycker sjelf det låter så; men visst är att jag tror han borde ha en vän nära sig som tillika vore hans förmyndare. Att dessa 50 rdr B^o användas till en resa för honom är jag innerligen nöjd åt; det förstås af sig sjelf att de äro gåfva, och var söt säg honom det, när du finner det vara bäst antingen nu genast eller i höst. Kanske det sednaste blir med honom det bästa.

Det är en glädje att se den unga mannen på en bättre väg, och det är så naturligt att »vissheten att följas af vänliga blickar» hjälper honom fram derpå.

Nu måste jag tala litet om Fahlkranz! Ty jag är riktigt innerlig[t] tacksam för de dagar han skänkt oss här, och att kunna känna

så hjertligt för en meniska efter få dagars bekantskap, som jag nu gör det för honom. Och hans Ansgarius! Jag har ej på länge så njutit och så gråtit åt något. Men sådana tårar måste man gråta en gång i himmelen när Guds heliga djupheter uppgå klarare för våra blickar! Ack! hvad jag gläder mig åt Ansgarius.

Öfver Söndagen hade vi här Geijer, Lindblad Lewin och Kock. Men ett sådant besök af sådana personer är alltför lik ett yrväder att vara rätt trefligt. Lindblad tyckte nog att »här var bra tråkigt här i Göteborg!»*) Vädret var också oväder. Geijer var allt emellanåt ett lifslevvande yrväder. Gud välsigne honom! Jag håller af honom, hurdan han är. Lindblad också.

Böttiger är snäll och kommer hit i Augusti.

I medlet af September ämna vi resa ut för att tillbringa vintern i Paris och låta vår lilla Agathe andas en luft som alltid varit hennes hälsa. Jag tror hon blott behöfver denna stärkt, för att vara en af de lyckligare varelsor, som andas på den gröna jorden; så lifligt njutande af det goda, så i stort som smått, af Sol och af blomma, af högsta kärlek och af minsta grand af treflighet innom hemmet, af ädla meniskor och af deras verk. Hennes lif är som fjärlins, — en honungs-skörd. Måtte blott ej kroppslig svaghet nedtynga hennes vingar! Det är för att hindra detta, som vi fly med henne till »de varme lande». Vi hoppas föra henne hem i vår, med förnyad kraft att bära Sverges snöiga vintrar. Ty det är just snö-kölden, som gör henne ondt. Gudskelåf för ett kärleksfullt och fridfullt hem!

Mammas och Agathens hjertliga hälsningar, får jag framföra till dig goda Malla, som vi hoppas få glädjen att råka innan vi resa ut. Tänk som hittills i godhet och vänlighet på

Din
tillgifna
Fredrika.

Årsta d. 14 Juli —40.

323. Till Böklin.

Årsta d. 19 Juli —40.

Har du någon egen slags midsommar i Christianstad min goda B.? Någon som låter Engeln i meniskan blomma, blicka och tala,

*) Ett uttryck som tål en liten förklaring, att gifva vid tillfälle.

såsom vore jorden ren förklarad till himmel, och ingen tyngd och ingen inskränkning och inga kalla dimmor mera till? Så tyckte jag på ditt midsommarbref. Innerlig, sol-varm tack för detta bref, min egen goda Böklin! Det träffade mig i mitt moderliga hem, och lycklig der, och innerligt tacksam därför. Det var skönt att återse Charlotte och hennes man, ungdomligare, friskare, lyckligare och älskvärdare än för fem år sedan, att finna min mamma så frisk så god som någonsin, och min lilla Agathe om ock försvagad till kroppen, likväl förkofrad och stärkt till själen. Och vet du hvad vi nu ämna göra för att stärka henne, för att söka återvinna åt henne en hälsa, hvarpå hennes mors hälsa och lif hvilat? Jo, vi ämna fara med henne till Paris i höst, och låta henne vintern öfver andas en luft, som alltid varit hennes hälsa. Planen är ej från mig, (ty resor, helst utomlands är ej min sak) utan från Mamma, men jag följer med, emedan — jag ej kan göra annorlunda. Agathe jubilerar åt saken, men får tårarne i ögonen åt att man skall göra så mycket för henne. Med våren återkomma vi till Sverge och slå oss mer allfvarsamt än hittills ned på Årsta, och tänka ej mer på att slå oss ned annorstädes.

Hvad skall jag göra i Paris (utom att följa de mina)? Det vet jag sannerligen icke. Och likväl tycker jag att bland den massa af ämnen och interessen som der arbeta och koka, borde jag väl äfven finna hvad som kunde passa mig och föra mig framåt. Men huru få fatt på de rätta, och huru rätt begagna dem och tiden, den korta och dyrbara? Det frågar jag mig, men kan ej svara. Jag sade härom dagen något derom åt Geijer. »Du har ögon i skallen, (svarade han), nyttja dem!» Men att gå omkring planlöst och bara gapa och vänta på att begrepp och kunskap af sig sjelf skola flyga på en, tror jag just icke blir den bästa methoden, åtminståne för mig. Jag undrar hur du tror derom.

Vi skola resa i medlet af September, men innan vi resa, skall jag söka få mina Norska fjellblommor så i ordning att de kunna sändas ut till amatörers betraktande.

Quidings ha lemnat oss nu. Det är tomt efter dem. Vi ha ofta talat om dig, och jag har njutit af Quidings redliga indignation åt behandlingen af den Källstorpska saken. Icke heller spar han på att meddela den åt andra. Fahlkrans hade redan hört åtskilligt i saken (deribland det bekanta uttrycket af T. . . r, att han ämnade begära en »f. . . d orättvisa»,) men när han fick höra den i sin helhet, blef han lika så förvånad som djupt harmsen. Likaså Geijer, som blott var ledsen att ej förut ha vetat af hela förloppet, emedan man verkl. ämnat i Const. Utskottet göra anm. öfver denna sak, men Biskop

Herlin hade förstått att afstyra det, genom att med vackra och bländande ord, rentvätta sig sjelf inför Utskottet. Emedlertid blir kunskapen om förloppet snart likaså (och jag tror, på ett bättre sätt) spridd, som om det skett genom almäna bladen, hvilket jag hör varit i fråga och som Quidings mycket önskat.

Fahlkrans har skänkt oss här några dagar, som jag alltid skall minnas med tacksamhet. 1mo emedan han med oss gjorde en början till en länge af mig efterlängtd botanisk kurs, som nu efter hans inledning fortsattes på egen hand af Agathe och mig, med ifver och stort nöje. 2° För hans Ansgarius, af hvilket poem han läste åtskilliga sånger (ännu i manuskript) högt för oss. Jag grät dervid, men af den högsta, innerligaste njutning, sjelf grät han åt de heliga och herrliga djup han här öpnat för mskoblicken, — djup dem man anar, dem man känner i sina heligaste och bästa stunder. Och denna man så djuptblickande i lifvets och mskosjälens allraheligaste, förefaller mig i sina samhällstheorier, sin statsmansblick så förunderligt inskränkt, ensidig, ja orimlig! För öfrigt måste man tycka om honom. En mera hygglig, treflig och förtroendeväckande meniska kan man ej se, oackadt hans arga ögonblängningar och böjelse för satyr. Man kan omöjligt vara rädd för honom.

Med Quidings återsänder jag din Hegel min goda B. så oändligen tacksam för hvad han gifvit mig, och ber dig förlåta om ett och annat viket blad skulle vittna om att jag under min uppmärksamhet för vissa ställen, glömt bort att boken ej var min. Min skall den boken i alla fall nu snart blifva ty det är en bok för mig att studera för lifstiden. Det hufvudsakliga inkast jag ville göra vid boken, är att den vid betraktandet af Mskans utveckling till frihet, till fulländning, icke sätter (som mig synes) medlen i deras rätta ordning. Hegel synes mig böjd att liksom Cousin, sätta hjelten och den lycklige vettenskapsmannen t. ex. en Cesar, en Columbus, såsom Mskoslägtets egentliga anförare som de hvilka egentligen föra detta ett steg framåt.

Min goda B. borde inte här en skiljnad göras på de mekaniska och moraliska medel hvarmed Gud för sitt verk fram till dess mål? Den i det goda verksamma, om äfven för historien anonyma Meniskan, är då en sådan moralisk kraft; Alexander, Cesar, Keppler, Columbus, Napoleon äro egentligast endast mekaniska medel, ehuru gigantiskt stora de stå på verldstheatern. Är icke detta i grunden Christendoms lära? Och manne icke en dygdig Julianus Apostata har, just emedan han (som dygdig) förädlade hedendomen, verkat mer för Guds rike, än en Fanatisk Påve eller konung, som utbreder Christendomen med eld och svärd? Detta är emedlertid emot Helges

äsig, manne äfven emot Christi lära?*) Gäller icke äfven här ordet: »icke hvar och en som säger till mig »Herre, herre«, utan den som gör min faders vilja» etc.

I afseende på begreppet om evigt lif, inser jag väl min goda B., huru rätt du har att skilja på detta och de för-christliga begreppen om lif efter döden; men äfven i afseende på dessa sednare, synes mig Judarne bra illa lottade i jemförelse med andra folk, och detta förundrar mig, då just det utvalda folket som skulle utbreda guds sanna dyrkan tyckes bordt vara medvetande af alla de djupaste motiverna till denna Guddyrkan. Borde ej detta folk som så blindt måste lyda, och så mycket försaka, ha fått blicka upp till ett Canaan bortom tiden der deras lydnad skulle få sin lön? Och hur kom det sig att begreppet om Guds helighet hos Lagstiftaren Moses kunde vara så klart och begreppet om hans billighet, hans barmhertighet hans eviga ordning så dunkelt. I sanning de djupt melankoliska, knotande frågor och tvifvelsmål, som höjas af Job, af Predikaren och flera Judiska vise, synas mig väl motiverade. Mina frågor äro ej knotande min goda B jag har gjort af med den sorten. De äro frågor, men stilla och ödmjuka, som ana och tro på hugsvalande svar.

För denna gång lefväl! Lefväl min goda, älskade vän. Mången plan för vår framtid här på Årsta, ha vi gjort upp med Quidings. En som alltid lefver inom mig, är att en gång få rå om dig här. Större salar, friare fält träfvar du ej lätt i Svea land, och ingenstädes en mera tacksamt

tillgifven vän
Fredrika.

324. Till Frances v. Koch.

Söta Frances! Här gå åtskilliga personer, som mycket undra »huru det står till hos Kocks?!» Och som gerna ville veta något derom. Att vara med om att styra verlden, i så kritiska tider, är en mycket kinkig sak, och att vara med om att befolka verlden, är alltid betänkligt. Derföre, midtibland landtlifvets idylliska scener sysselsatta med blommor och bär, blott bekymrade för att kunna rätt betrakta de förra och hederligt få slut på de sednare, (Agathe

*) och den nödvändiga ordningen i Guds — ordning? — jag får ej fatt i ett bättre ord.

då och då distraherad af tanken på att mörda en liten gris eller ett lam för hushållets bästa) ja midtibland alla dessa menlösa ting tänka vi med hjertligt deltagande på våra vänner, som ha så olika sysslor att sköta. Derföre — hur är det min söta Frances? Huru må ni båda två till själ och kropp? Jag hoppas din Man ej ser så mörk ut i hågen, som då vi en gång mötte honom på Carl d. trettondes torg och han var bister på Nerman, utan så ljus och tillfreds som då vi sågo honom sist! Och du min lilla Frances! Jag längtar bra mycket höra hur det är med dig. Och om du ännu väntar den lilla medborgarens ankomst, eller ren välkomnat honom till ljusets verld, ja, ljusets, ehvad ock mörkret må protestera deremot! — En båsmans-hustru här, kom en dag och frågade Mamma om den som fått fyra gossar efter hvarandra, icke var berättigad till en belöning. I så fall ville hon anmäla sig. (Mamma kunde ej upplysa henne härom, men tviflade att så förhöll sig.) Få nu se min söta Frances om du kommer på samma meritlista med henne. Gud låte det gå väl antingen det blir så, eller annorlunda!

Vi lefva lyckliga här min söta Frances, lyckliga i ordets innerliga betydelse, d. v. s. att hjertat blommar i de känslor som äro dess lycka. Mamma så söt och rask, Agathe bara för lefvande till själen, att kunna få rätt hull på kroppen; men litet börjar det ändå fylla sig; jag, alltid tjock i syna och innerligen glad i de mina. Vår Fabian ha vi haft ute nu i en vecka, som har varit ett stort nöje.

Nu kommer skymningen och tar pennan ur handen på mig. Hälsa hjertligen din man, som vi alla här hålla af. Mamma och Agathen sända dig tusen hjertliga tankar och känslor. Gud välsigne dig min lilla Frances, så i plågans som i glädjens timma!

Din
innerligt tillgifna
Fredrika Bremer.

Årsta d. 7 Aug. —40.

325. Till Ulrika Widström.

Till Fru Ulrika Widström!

En kär och oväntad gåfva, skänker mig i dag nöjet att till gifvarinnan frambära en hjertlig tacksägelse. Ty det är alltid en stor glädje att närmare lära känna dem, som bidragit till menskoväl och trefnad, till sitt släktes utveckling i det goda. Och dertill bidrager

hvar och en som handlar ädelt och skönt, hvar och en som i rena toner besjunger det ädla och sköna. O! det är dock en tröstlig och ljuflig sak att besinna, att intet skönt i lifvet kan dö eller försvinna ofruktbart från jorden, att rosen i dess hastigt bortdoftande lif icke har mindre värde än de oförgängliga bergen, som stå igenom årtusen. Ty rosen, den lefde, den doftade dock en Juni-dag, den var ett moment i sommarns lif, en uppenbarelse af dess skönaste tanka; meniskorna sågo den, njöto dess doft, och rosens skönhet lyfte deras blickar till Skaparen. Så äfven med gerningens eller med diktens blomma. Om meniskor, om böcker försvinna, glömmas, — — hvad gör det! De hafva lefvat och verkat, de lefva och verka ännu tyst i den saft, som löper genom mensklighetens ådror. De voro ett steg på utvecklingsbanan, en vind i verldsseglet, en droppa balsam på mensklighetens sår, ett ord i sinom tid, och då äfven ett godt ord, som förde framåt den stora boken, det Eviga Ordets verk. Hvad meniskan har känt, hvad hon har tänkt och skrivit (med bokstäfver, eller i gerningarnes mäktiga språk) det har från henne uppspirat hos andra och fortlevver och fortgår under det författaren sjelf förstummar, går bort från jorden, för att i bättre verldar tala på bättre tungomål.

Skall den åldriga Skaldinnan, som ännu känner och sjunger med så ungdomsfriskt hjerta, ej nicka ett vänligt samtycke till dessa tankar? Jag hoppas det, och att hon skall känna det skönas odödlighet dessto lifligare, i en stund då de blommor hon skänkte verlden i sin ungdom, nu fläta sig i frisk krans kring hennes tinningar, och föra med sig till henne, landsmäns vänliga känslor, och önsknningar för hennes väl. Bland dessa upptag med godhet de som här egnas Fru Widström

tacksamt och högaktningfullt
af

Fredrika Bremer.

Årsta d. 18 Aug. —40.

326. Till Carl August Adlersparre.

Tack Gref Adlersparre, innerligen tack för ett så vänligt, ett så skönt bref! Det var mig öfverraskande att se mitt Hem så uppfattat af en Man och af en ung Man, då likväl detta arbete är förnämligast skrivet med afseende på mitt eget kön, och med flit beröfvat den

yttre glans, som ger tjusning åt romanens taflor, det var mig i synnerhet oväntadt att se det så beträckt, så bedömt af ett öga, som nyss och länge solat sig i glansen af Frankrikes färgprakt, och vant sig vid praktscenerna, de djerfa och bjerta contrasterna inom dess närvarande litteratur. Behöfver jag väl säga att det är mig kärt och välgörande att se min enkla hustafla så förstådd?! Jag ville med den säga huru hemmet under de alldagligaste, ja under flera störande omständigheter kan idealisera sig, (uppstiga till sitt begrepp) och på en gång utveckla skiljda anlag och karakterer, och förena dem med hvarandra inbördes, i innerlig och helig harmoni, säga huru sällheten inom hemmet bör och kan utveckla sig innifrån, utan all hjälp af lyckskott, såsom granna giftermål o. s. m. Jag ville ställa hemmet på dess eviga, obäfvande grund och måla en tafla, ej för hög och ej för låg för någon, att berga på någon vägg i sitt hem. Ingen har förstått allt detta bättre och djupare än Gref Adlersparre. Derföre äfven är det mig så lätt att säga Er, att jag djupt, ofta smärtsamt känner att utförandet af mitt arbete, i flera afseenden icke motsvarar dess tanke, att jag djupt erkänner dess många brister och svagheter. Mätte jag i andra arbeten kunna afhjelpa dem! Kunde jag dock rätt låta känna allt det himmelskt ljufva, som Hemmet kan alstra inom sig — låta känna det, såsom jag sjelf känt det. Men fåfängt! Dessa innerligaste, heligaste mysterier, undandraga sig menckliga ordet och verdens blickar. Förtviflat! Och godt och välsignat på en gång. Förtviflat att vara så vanmäktig, godt att vanhelgande blickar ej hinna det, som förtjenar att skådas af vår Herre allen!

För Gref Adlersparres grannlagenhet att tillfråga mig, i afseende på den tillämnade artikeln, i »läsning i blandade ämnen», är jag erkännsam, och kan blott svara, det jag anser att författaren, som lemnat sitt arbete i Allmänhetens händer, hvarken kan eller bör undandraga sig kritikens granskareblick. Hvad kan jag dessutom önska bättre för mina stackars barn, än att de må beträktas af en djup-blick lik den som nyss så skönt och klart skådat in i hemmet?! För öfvrigt önskar jag lika litet att den må vara blind för deras fel, som jag sjelf vill vara det.

Emedlertid, — döm mig icke som en redan färdig författare, en som ren gifvit hela sin verldsåskådning. Det är långt derifrån. Få äro de sferer af tillvarelsen, som jag ännu belyst. Dess djupaste riktningar, dess djupaste hälsokällor har jag ännu knappast vidrört. Vill Gud, skall jag ej dö förrän mitt arbete blir fullgjort, och jag fått frid med den manande rösten inom mig.

Ett arbete af mindre omfång och inre utveckling, (några Fjellblommor från Norrge,) utkommer väl under loppet af denna höst.

Jag skall göra mig nöjet sända Gref Adlersparre ett exemplar deraf. Emottag det, som ett ringa bevis på min tacksamhet och högaktning, känslor med hvilka jag i denna stund säger Er: lef väl! Lef lycklig! Och som Er Far för fosterlandets Ära!

Fredrika Br.

Årsta d. 26 Aug. — —40.

327. Till Frances v. Koch.

Stockholm d. 29 Aug. —40.

Rapport till dear Frances,
från sällskapet, som skulle
resa till Paris.

Ingen resa till Paris! Resa till Årsta, botanisera, plantera, lefva af sol, goda vänner, goda böcker, eldbrasa m. m. och försöka så komma öfver höst och vinter. Så min söta Frances ser det sista beslutet ut som togs i dag när solen var som högst på himmelen och gaf mesta upplysning åt jorden. Ack! Gud låte det beslutet vara för vår Agathens bästa. Af fri inre drift och tro har hon fattat det, och är innerligen nöjd dermed. Nu ber hon så hjertligen hälsa dig och ber dig ej vara missnöjd dermed. Vill nu den lilla »Löken» icke rätt trifvas under snön i Vinter, då skola [vi] till den följande beslutsamt fatta spaden för att flytta henne under blidare himmel. Mer från Årsta till den ärorika modern för fyra raska pojkar, hvilken vi alla hålla hjertligen af. Mamma hälsar Agathe hälsar Fredrika hälsar och förblifva

Dina vänner på Årsta

328. Till Ebba Svanberg.

Årsta d. 27 Sept. —40.

Min söta Ebba! Jag har så länge varit på väg att skrifva till dig min lilla Ebba, att jag knappt kan förlåta mig att jag ej förr satt handen vid det lätta och kära verket. Ser du, jag har ämnat, och ämnar nu på det kraftigaste protestera mot det afsked du i ditt sista bref ville gifva mig. Mitt lilla hjerta! Hvarföre skulle vi så der af-

sluta en tråd, som gjort oss nöje och som kanske ej utan högre mening blef spunnen emellan oss? Och om den ej genast synes föra till något, så — — tålmod, tålmod, förr eller sednare skall den göra det! Ja, tålmod äfven med sig sjelf, det måste man lära att hafva; »man måste ibland vänta på sig sjelf» sade min englalika syster Hedda, och de orden sade hon äfven för Ebba.

Mins du söta Ebba då jag föreslog dig läsningen af Herder, hur du fann omöjligt att göra den med någon nytta, »du hade ej frid nog hvarken i rummet eller i sinnet» m. m. Med ett ord, det kunde ej gå! Nå väl! Några månader sednare hade du läst Herder och icke blott haft njutning af honom utan äfven — hvad som innerligt gladde mig — förstått att fatta den vacklande punkt, på hvilken han som filosofisk tänkare står. Ser du deraf min söta Ebba, att du kan tryggt vänta på dig sjelf under det du arbetar med dig sjelf. Jag känner igen hos dig så oändligt mycket af mina egna ungdomskänslor, att jag ej kan låta bli hjertligen interessera mig för dig, och hoppas på en lycklig utveckling af hvad som rör sig och arbetar inom dig. Vill du icke min lilla Ebba låta mig vara närvarande dervid, vill du icke låta mig vara med om dina behof, dina önskningar, dina planer, dina tankar och känslor, när dessa tränga till att yttra sig, vill du icke låta mig hoppas att under det jag bär dem hos mig, kunna en och annan gång vara dig nyttig, kunna gagna dig med erfarenheterna af mitt eget lif, förr så fullt af oro, nu så lugnt? Jag tar fast i den lilla lama handen och håller den qvar och släpper den icke! O min lilla Ebba den, den fäster mig vid dig nästan lika mycket som ditt varma hjerta, din lifliga, arbetande tanke. Det är en lamhet, som rätt behandlad, kan blifva en driffjäder till mycket lif och till just det goda som du behöfver för din sällhet. Vet du hvad Ebba — jag tror jag vill tala med din syster Sophie om dig! Hon synes mig ha en klar blick och denna blick ömt fästad på dig. Jag tror vi kunde prata ihop något om dig, som skulle duga.

Det är mig alltid ett innerligt nöje att höra dig tala om de dina, det låter så varmt och kärleksfullt att man dervid måste bli varm om hjertat. Den lilla teckning af din familj du en gång skänkte mig skall alltid vara mig kär och dyrbar.

Jag har varit nära att komma till Paris för denna vinter, men kommer i stället att tillbringa den i största stillhet här på landet, hvilket jag tillstår är mig vida kärare. Min syster Agathe och jag ha under den (ty verr) snart förlidna sommaren, med ifver slagit oss på botaniken, och spana nu så snålt efter hvarje dröjande blomma. Det finnes knappt ett roligare umgänge än det med gräsen och blomorna. Om min lilla Ebba, som jag hoppas, skrifver till mig, så

adressera dina bref på Stockholm, och glöm icke att jag är och skall förblifva

Din
hjärtligt tillgifna vän
Fredrika Bremer.

P. S. vid förnyat genomläsande af ditt lilla midsommarbref ångrar jag mig hjertligen att ej förr ha grälat på dig därför att du så der ville slå opp med mig, och att jag så länge behållit min allfvarliga protest för mig sjelf. Du måste trösta mig min lilla Ebba och snart säga mig att du haft lika litet tro på saken som jag. Till Jul skall jag språka med dig genom en liten norrska, som skall säga dig några af mina lefnadsintryck under de sednare åren. Men hvad jag gerna ville tala vid din syster Sophie om — — gissa om hvem!..

329. Till Henrik Wergeland.

29 Sept. 1840.

Så hjertligen tack, bästa Henrik Wergeland, så för den sköna, poetiska och poesirika blomsterbuketten, som för det sköna, intressanta brevet. Ert vänliga emottagande af min lilla skänk, gör mig säkert större nöje än den ringa gåfvan kunnat göra er. Men det är så med verkliga rika naturer — man måste alltid stanna i skuld hos dem; och underligt nog, man gör det icke ogärna med sådana. Med andra — Gud bevare oss! Ert bref ville jag gifvit mycket att ha några månader förut haft i händer. Der äro saker, som anslå mig innerligen, drag, ord, som man känner träffa sanningen, såsom man vid ett förträffligt porträtt kan svära på att det är likt, utan att någonsin ha sett den person det föreställer. Och jag, som — ehuru på afstånd (från sitt fönster ser man alltid verlden på afstånd) sett den person som är fråga om (Norska folket) igenkänner i er teckning klart den physionomi jag sjelf anat. Ack! hade jag blott erhållit den tidigare, skulle mina teckningar erhållit en annan, och, som jag tror, mera intressant hållning, och mer individualitet. Dock, sådana de nu bli, skola de ej, hoppas jag, förfela all god verkan. Innan året är slut, skall ni, om alt går väl, ha ett vänligt besök af Harald och Susanna.

Det skulle mycket fågna mig, om de kunde träffa er lyckligen kommen till lyckligt slut med den lilla roman, som ni blifvit inspunnen i, och som ert bref så lifligt och roligt (moersomt) omtalar. Ack! det är en något hårdsmält, men ändå oafvislig sanning, att den eldiga och eldande Champagnen föga [?] i alla verklighetens romaner nu för tiden, eller förflyger den i sekunden — det finns för mycket qväfve i samhälls- och sällskapsförhållandena. Jag tror i sanning, att det nu för tiden finnas mera roman i äktenskapen efter än före detsamma. Jag har verkligen haft, mig nära, flera glädjande exempel på, att vatten äfven på det gebiet kan gå öfver till vin, om icke precist till Champagne, så till ganska godt, ädelt och

vida mera magstärkande vin. Något sådant finnes äfven i innerlig vänskap, ja, i mången ädel riktning af lifvet — — vi borde engång tala derom munteligen, ty derom är mycket glädjande att säga.

Kommer ni alldrig till Sverige, till Stockholm?

Er
tacksamma vän
Fredrika Bremer.

330. Till Frances v. Koch.

Arsta d. 2 Oktober —40.

»The sweetest of all sweet Mamas» kom lyckligt ut till oss i Onsdags afton, och hade med sig »a sweet letter» från vår Frances, och för öfrigt, af allt stads och flyttningsbråket, för oss endast den muntra berättelsen derom, och den hjertliga fagnaden att nu fri derifrån, åter vara i lugn och hos sina älskande barn, som voro så hjerreligen nöjda att ha deras mor tillbaka, frisk och munter som då hon for.

Och sen jag hade läst ditt bref, tänkte jag: nu vill jag sätta mig bums att skrifva, ty det vore stor skam om en enslig landtbo, som icke har annat än sig sjelf att sköta, ingenting att se på utom gråa ängar och flegmatiska oxar, ingenting att styra utom sin gås-penna, det vore skam säger jag, om hon ej skulle finna tid att skrifva ett skickligt bref, när en Sous-Chefs maka (en sous Chefinna?) i hufvudstaden, som skall representera för verlden, se folk till middag och afton, vara fru åt sin man, vaksam mor för fyra pojkar, ha ögonen oppe så öfver veden i huset, som öfver riddarhusets muvemanger, öfver felande medmeniskor och verldens förbättring, m m. m. ja, när den som har allt detta att sköta, likväl hinner sköta sina vänner med bref.

Ack min lilla Frances! — gif akt! nu skall jag komma med en riktigt vacker och artig svensk fras! — hvad jag är glad att ej vara i dina kläder! D. v. s. hvad jag är nöjd att icke vara opp i verldens bestyr som du.*) Men tro ändå icke att jag dertfore beklagar dig! Nej, alls icke. Jo, när du är trött till själ eller kropp då vill jag beklaga dig och säga: »det är så synd om dig min lilla Frances! Men. . . men du skall få se att du är bättre i morgon!» Men för sjelfva det lif du för, beklagar jag dig ej. Vår Herre har verkligen så inrättat denna verlden, att man i hvarje riktning i hvarje tillstånd deraf kan

*) och det emedan jag skulle dervid känna mig oskicklig och borttappad.

förkofra sig, kan utveckla en egen skönhet och förträfflighet. Och den som lefver med i världen, verksam i alla husliga och i alla sällskapslifvets pligter, vinner derunder krafter, säkerhet aplomb och förmåga, som alldrig den ensamma vinner, finge hon än alla de böcker i sitt hufvud, som hon samlar omkring sig i sitt tysta, stilla rum. Gudskelåf! Hon kan också utveckla sig och verka godt i sin riktning och i sin stillhet, men mycket skall hon sakna, ofta smärtsamt sakna af det som utvecklar sig och vinnes under ett rörligare, i det yttre mera praktiskt lif. Ack min lilla Frances! Det gör mig innerligen glad att känna huru hvar och en kan gå fram på sin väg till förkofran och till lycka. Du på din (en rikare och ädlare gifves ej) jag på min, hvar och en på sin. Allt kommer blott an på att man går fram i den rätta riktningen. Det stilla läsrummet har sina frestelser sina farligheter likaväl som verlds-salarna. Man kan mögla eller förtorka i det förra, under det man evaporerar i gaz i de sednare. På alla vägar finnes af-vägar. Derföre är så angeläget taga med sig den rätta vägvisaren.

Nu som bäst hör jag Agathes glädtiga röst klart sjunga, lilla Stina St. Cyrs visa:

»Lika gör dä mej, lika gör dä mej
hvilket jag är herre eller dräng!»

Och den glada, sorgfria tonen ger så riktigt an den ton, som för närvarande genomgår hennes lif. Det känns så roligt och så lätt att höra den der sjungande rösten vandrande genom huset, så i rummen som i kök och vind, och veta att lilla meniskan som så der sjungande sköter huset, nu är frisk till själ och kropp. Gud låte det så fortfara! Det är Mammans bästa glädje i lifvet och min också. Det är mig en njutning att se på henne om mornarne medan hon säfver, ty hon ser då så blomstrande frisk och bra ut. Om dagen är hon i trädgården, skördande äplen och plommon och njutande af sol och luft, så mycket som möjligt. En liten korg af våra »paradisäplen» och astrakaner, utvalda af hennes egen hand följer härmed som vi bedja dig och din goda Man att hålla till godo, och önska hjertligen att de måtte smaka er väl.

Hvad det vore roligt lilla Frances att få se dig här! Men dagarne äro så korta, och luften så kylig, och vädret så osäkert att man ej vågar mycket ropa derpå. Emedlertid vet du att rum och armar alltid stå öppnade för dig på Årsta.

Slut nu med blommor och botanik ty verr! reducerade att formera närmare bekantskap med gemena »Sonchus» (Mjölktistlar) och landsvägs-»Leontondon». Magert! I denna Månad hoppas jag nog få mig några lugna stunder med dig söta Frances! Mamma och

Agathe hälsa dig så hjertligen, och var du söt hälsa äfvenså din man från oss alla. Alltid och af själ och hjerta Din tillgifna

Fredrika.

331. Till Malla Silfverstolpe. Årsta d. 12 Oktober --40.

Goda Malla! När jag skiljdes vid dig sist i Stockholm, hoppades jag säkert få se dig åter innan din afresa till Upsala, men som det icke vill falla sig så, måste jag med några skriftliga ord fullfölja samtalet vi då begynte och afbröto. Det är mig ett verkligt hjertats behof, att litet utgjuta mig öfver boken, du var god frågade min mening om, och jag måste begynna med en liten reservation mot mina egna ord, att »den gick på sidan om frågan». Detta gäller blott handlingen i boken, som — och det förmodeligen med afsigt — icke angriper den egentliga frågan, eller: huru samhällslifvet i allmänhet, och äktenskapet i synnerhet, skulle blifva, under en praktisk utveckling af den Almqvistska läran? men reflexionerna göra det, och den förträffliga Carlson utvecklar lika klart, som djuptänkt, allt det bästa, som man i den vägen ville hafva sagt, och säkert har han derigenom spridt ljus i många skumma själar och kraftigt bidragit att stadga den åsigt, som jag tror, nu Gudskeåf, blifvit rådande i ämnet. Och för öfrigt, kan jag icke nog säga, huru mycket jag tycker om boken! Jag njuter oupphörligt af klarheten och behaget i målningen, af den innerliga naturen i känslor, i sättet att tala, af sanningen så i de minsta detaljer, som i hållningen af det hela, och denna hur ädel, hur vacker! Och så månet ord, så månet uttryck fattar ovillkorligen hjertat med ljuf makt, så att ögat tåras och ser — uppåt. Godaste Malla! säg mig en sak: — hvarföre den som kan skrifva så, icke skrifer mera?!

Ack! det finnes för den sköna litteraturen en riktning, som i denna stund vore mer än all annan välgörande. Den skulle intränga i jordvåningarne, i hyddorne och verkstäderna på jorden, den skulle låta klara sol-dagrar falla på skomakarens verkstad, på väfstolen, på blomkrukan i det lilla fönstret, på alla de minsta detaljer af ett inskränkt lif, men äfven framställa detta i sina stora förhållanden till det allmänna, till naturen (i bestämda lokalliserade omgifningar) till samhällslifvet i dess olika utgreningar och till det eviga, till himmelen. En sådan litteratur skulle mer än någonting annat verka samman-

bindande på olika samhällsklasser, göra den, som bor bättre opp be-
 kannt med den lägre boendes dygder sorger och fröjder, dess inre
 lif och sjelfständiga värde, under det den för dessa jordvåningarnes
 innevånare sjelfva, skulle blifva en uppfostran till ljus, en väckelse till
 att märka upp på allt hvad deras lif kan hafva af stort och njutnings-
 rikt; — och läsande de blad, der de känna igen sig och sitt lif,
 skulle de glädja sig att de härigenom bli liksom förenade med hela
 den bildade världen, och känna sig lefva och handla i ljuset af en
 välgörande offentlighet. Detta låter kanske som en svår uppgift; och
 likväl är mycket af hvad jag här menar, realiseradt i den lilla gröna
 boken.

Du frågar kanske, hvarför jag sjelf ej arbetar i den riktning, som
 jag prisar? Goda Malla, — jag kan ej! Det är ett mig smärtsamt
 men ett sannt ord. Orsakerna till min oförmåga vore för långt att
 här tala om.

Almqvist har gjort försök i den riktning jag menar, och ingen
 kan varmare än jag beundra hans blick för det natur-sanna och
 sköna; — men det högsta sköna, det sedligt vackra och goda och
 sålunda välgörande, finnes icke der. Åtminståne kan jag icke se det.
 Äfven det lilla vackra stycket Kapellet, upplöser sig i en blott fiskar-
 lycka, och glädjen häröfver är blandad med orena drag. I andra stycken
 förekommer midt ibland det naturliga så mycket onaturligt och be-
 synnerligt att allt interesse och allt nöje förgår för mig. Någon-
 ting så helt vackert och så välgörande som: »månne det går an» har
 han ej, i mitt tycke skrifvit.

Se så! Nu har jag gifvit mitt hjerta luft och det gjorde just godt.
 Det är så roligt att innerligt tycka om något och få säga ut det.

Jag får troligen ej nöjet att se dig med mina ögon mera i höst,
 men kommer väl ändå på besök till dig — i tryck, och ber få pre-
 sentera ett Norrskt herrskap; — men ingen bland dem så hygglig,
 som Carlson och Moster Gustava, — det måste jag säga på förhand.
 Jag ber om min hjertliga hälsning till Charlotte och till Ava Wrangel.
 Min Mamma uppsöker dig i staden. Att vår lilla, blyga Afrikanska
 får komma till Upsala, med samma Ångbåt som du, är oss alla kärt
 och tryggt att veta, ty om någon skulle vilja stjåla hennes hjerta eller
 hennes pirat så får hon ju ropa: »Öfverstinnan Silfverstolpe!» Och
 se, då är allt väl. Och nu — så länge — ett innerligt lef väl! Och
 måtte den som är så god äfven vara lycklig!

Med hjertlig tillgifvenhet
Fredrika.

332. Till Malla Silfverstolpe.

Jag kysser din hand goda Malla, för både bref och Manuskript! Det sednare är redan läst och med sannt och lifligt interesse af vår Årsta-trio. (Jag fick ju dela med mig detta! Ack jo, det är ju icke annorlunda än om jag ensam läste det, blott roligare, ty — men jag har icke tid lägga ut detta!) Söta Malla! detta ditt arbete bör, måste för all del fortsättas; för mig är det särskilt af mycket stort värde, men vill du förlåta mig att jag ej kan närmare redogöra för mina intryck derom, förrän i slutet af denna månad?! Jag har nu ett pensum i skrif-väg för mig, som nödvändigt skall vara färdigt till utsatt dag i nästa vecka och som upptar hvar timma och stund af min dag. Sedan blir jag ledigare och mitt första kära nöje, skall bli att tala om din sista sändning, ty mycket nöje skänkte och skänker den mig, och då äfven skall jag ordentligt besvara ditt goda och kära bref. Ack! hvad det gör mig ondt att du är så plågad af gikten. Men ryck inte ut dina tänder goda Malla! Det hjälper ej i rheumatisk verk! Försök med imbad af iläderblommor för hufvudet. De pläga säkert hjälpa i sådant ondt.

Ännu en gång och af hjerta och hufvud och djupaste öfvertygelse fortsätt, fortsätt, fortsätt slägtminnena! Och icke för döden, utan för lifvet och de lefvande! Innom kort Goda Malla ett ordentligare bref från din

tacksamma och uppriktigt tillgifna
Fredrika.

Årsta d. 19 Okt. —40.

333. Till Brinkman.

[4 nov. 1840.]

O! hvad det gör mig ondt att ni lider. — — Lidandet! plågan! se der verdens mörka förfärliga gåtor, under hvilka min själ så länge arbetat med utsägligt qual — qual, som förnya sig hvarje gång detta lifvets Medusahufvud blickar på mig ur en medvarelses tärda anlete. Kunde jag, genom att göra mig sjelf något ondt, låta detta anlete ljusna — jag skulle tacka Gud för denna vederqvickelse! Och likväl är mig icke gåtan så som förr nattlig och mörk; den stundande dagens ljus intränger bland skuggorna, och jag tror på en glad lösning och hör ren från fjerran fröjd- och lofsångerna från de goda, »som komma utur stor bedröfvelse».

334. Till Malla Silfverstolpe.

Förlåt mig goda, bästa Malla att jag så länge dröjt att fullgöra din önskan! Jag har varit så upptagen af åtskilligt lappverk, och har ej ännu fått ordning derpå, men kan ej längre uppskjuta att säga dig några tankar som dina Slägt-minnen väckt hos mig. Du ville veta mina intryck, och jag vill då framlägga dem för din blick, ehuru de i flera fall sakna bestämdhet. Jag känner att jag behöfde se mera af samlingarne för att rätt kunna tänka öfver saken. Hvad jag sett har storligen intresserat mig. Jag önskade att inom alla slægter sådana minnen skulle skrivas! Hvilka rika källor skulle ej derigenom uppvälla för tänkaren, för författaren, som gerna ville se lifvet i dess mångsidighet och enhet, och undgå ensidigheten af sina blott enskilda erfarenheter.

Friherrinnan Rudbeck, hennes dotter Charlotte, Öf. Montgommery äro karakterer fulla af interesse; Fru^{nan} R. . . s ensliga resor in till staden om vintern, med den förfärliga mordhistorien för sina ögon, — tjennarens uppförande, när han lägger sig vid sin fängslade herres dörr; Öf. Montgomrys bref berättelsen om hans oroliga lif, vaknande känsla för qvinnovärde vid sina döttrars uppvext, hans frieri till den dygdiga och älskvärda Charlotte R. och sällheten som deraf sedan uppgår inom hans hus, allt detta äro drag omöjliga att glömma sen man en gång sett dem, bilder inför hvilkas rena, originella verklighet alla diktens skapelser blekna. Skulle du ha ämnat dessa Slägt-minnen för ofentligheten, så skulle jag efter min känsla säga: tag ej ett ord bort ur Öf. M. . . rys bref, men förvandla Charlotte R. . . s till ett eller två; de bära stämpeln af en skön och fridfull själ, inom ett stilla lif, men de likna hvarandra för mycket, och innehålla för litet. Framhåll hufvudfigurene starkare i deras egenheter, om möjligt egenheterna af deras utseende, klädsel, vanor, och ställ omkring dem i bakgrunden, med få men målände drag den misslyckade Carl, guvernanten Zelia med dess försyrade ansigte och de öfriga bipersonerna hvilka så mycket bidraga till taflans sanning och verklighet. Vill du åter icke låta Slägtminnena i deras nuvarande form se ofentlighetens ljus, så tillstår jag att jag icke önskar någonting borttagit utan snarare ett och annat tillagt, som kunde göra personerna mera åskådliga. För mig särskilt, har detta ditt framställningssätt ett stort värde, emedan jag derigenom får se menskorna själfva tala och röra sig och icke betrackta dem genom en annans synglas. Så, för min egen del, ville jag icke ha ett enda af Fru Arnells bref borta ur samlingen. Just deras flerhet och likhet ger mig ett klart begrepp om detta inre och yttre still-leben som karakteriserar henne. —

Du nämnde en gång att du ville låta mig få begagna dina samlingar. Skulle du framdeles goda Malla vilja begagna min hand för att låta ett större publicum få njuta frukterne af ditt mångsidiga och på erfarenheter rika lif — (detta ville du väl ändå! Icke skall man sätta sitt ljus under skeppan!) — så ser jag två sätt att gå till väga härmed. Det ena vore att med bibehållande af hufvudmomenterna (så t. ex. Öf. M. . . s bref) gruppera de öfriga så att det hela utgjorde en troget sann och tillika lätt åskådlig tafla. Det andra vore att upp- taga karakterer och händelser i Slägt-minnena med poetisk frihet och uttala i en roman den sanning som Minnena bevarat. I båda fallen skulle hedern blifva din och jag anse det en glädje att öppet hem- bära dig den och »ära den som ära bör». Huru du nu deri vill be- sluta goda Malla, så är det dock min innerliga önskan och bön att du må fortfara med det verk du begynt, och som troligen ingen annan än du kunde utföra! I sanning, det är en viktig och helig sak att icke låta lifvets skatter förmultna, utan ur de dödas aska låta ett nytt lif uppstiga, en phenix som bär till jorden ett nytt ord om lifvets och dödens mysterier. Slägtminnena är en skön tanka och som, vill Gud, skall bära rik och god frukt. Jag är innerligen glad åt dem, och önskar och hoppas att det exempel du gifvit, skall bli följt af många. Det är att bidraga att bryta dödens och förgängelsens makt och låta odödligheten segra, äfven på jorden.

Mycket, mycket ville jag ännu säga härom ur hjertats djup, och hoppas att en gång få göra det muntligen. Jag har lemnat till Fru Geijer ditt Manuskript förseglat, och hon har låfvat återlemna det i dina händer.

Det förslag sednare delen af ditt bref innehåller, fruktar jag goda Malla att jag icke tar mig väl ut med. Jag kan ej skildra folkscener, emedan jag icke sett sådana. Hos de arbetande klasserna har jag sett — sjuksängar, sura ben m. m. krämpor; och detta är förnämsta erfarenhet jag haft af deras lif. Mitt eget har varit alltför kringgärdat af murar och nu då jag är fri ack! nu — är jag gammal, maklig! Dock har jag mina tysta tankar på en emancipation — — blir den af, skall jag kunna se och säga något mer om de arbetande klasser- nas lif. —

Jag längtar nu obeskrifligt att höra något om din hälsa! Låt mig ändteligen snart få några ord derom! Denna mulna och regniga väderlek verkar ofördelaktigt på alla, som icke ha dess starkare hälsa. Igår aftons sågo vi månan genom molnslöjan, men Gud vet när vi få se solen. Min lilla Agathe syr gröna blad kring gredelina blom- mor, och dansar galopp i skymningen, då hon får bestå sig sjelf både Cavaljer och musik; eller marcherar hon (utgörande ensam hela rege-

mentet) efter »Vikingasäten» som jag spelar; Mamma lägger patiance; jag skrifver om, hvad jag skrifvit illa; emellanåt under dagen sammanträffa Mamma och jag vid Agathes bäge och beundra hennes blad och blommor och — sjelfva naturens stå sig icke mer än jemt bredvid dessa!!! Om aftnarne komma vi tillsammans till läsning. För närvarande gäspar vi vid Balzac eller skratta åt hans hopvispningar; uttrycket är just icke ädelt men jag vet icke ett annat för hans — oppblåsta och besatta beskrifningar.

Och nu god natt min söta Malla! Det har blifvit sent. Gud låte dig vara bättre till hälsan och med nöje kunna återgå till ditt icke lätta men tillfredställande verk! Jag kan icke nog säga huru det intresserar mig! Min mor, min Agathe bedja så hjerteligen hälsa. Våra samtälta hälsningar till Gr^{nan} Wrangel och hennes döttrar be vi dig vara god framföra. Ännu en gång goda Malla tack för det nöje du skänkt

Din

tillgifna och tacksamma
Fredrika Bremer.

Årsta d. 11 Nov. —40.

335. Till Malla Silfverstolpe.

Hvarföre tackar du mig goda, bästa Malla, då jag endast uttalat min öfvertygelse och min glädje öfver hvad du förtrott mig?! Nej, det är jag som bör tacka, och det gör jag nu af hjertat för ditt bref af d. 15 Nov, samt för din sändning dat. d. 19de dennes! Med största interesse och uppmärksamhet skall jag genomläsa och jemnföra dessa Manuskripter, och som förut, framlägga för dig de intryck de gjort. Jag har ej minsta tvifvel på ditt arbetes interesse och värde, men för att göra det tillgängligt för en större allmänhet, kommer mycket an på styl och form. Fullkomligt tror jag med dig att arbetet blir bättre som familjekrönika, eller Slägtminnen (den titeln, tycker jag, är präktig!) än behandlat som roman, men jag tror att allt hvad af roman, eller romantiskt i denna Minnes-serie kan finnas, bör med förkärlek framhafvas och behandlas, ell. rättare, allt hvad som i den är glanspunkt, epok bör releveras så mycket som möjligt; och Öf. Montgomerys bref så väl som skriften »Männe det går an», låta mig tro att ämnet skulle vinna på att af dig mera fritt behandlas. Men jag skall kunna tänka klarare häröfver när jag sett mera af arbetet. För närvarande är jag i Stockholm, hos min kusin Agathe Wachtmeister,

för att sköta korekturet till ett litet arbete, och är upptagen och förströdd af åtskilligt, men när jag om fjorton dagar åter är i Årsta-stillheten skall jag genast sätta mig in i slägtminnena, och var viss om att jag skall akta dem som mina ögon. Vår litteratur saknar alldeles en af litteraturens mest intressanta grenar — memoirer (Minnen). Måtte dina, goda Malla, bli dess första friska växt i denna riktning, och visa att sådant går an äfven här, (ty vårt fel i Sverge är att icke komma oss för, att icke tro att det går an att företaga saker) och dermed framkalla efterföljare. Ty ännu en gång, jag vet intet af högre intresse och nytta än sådana minnen och sjelrbiografier, ärligt och sannfärdigt berättade. Och ju djupare de taga ur eget bröst, eget lif, ju djupare tränga de in i andras. Men den som efter många själspröfningar, många erfarenheter af lifvet och sig sjelf, kommit till besinning, till klarhet, till en stadgad och välgörande lefnadsåsigst behöfver icke frukta för att afslöja sin själ, äfven i dess hemligaste djup och gömmor, ty hon vet sig dermed kunna träffa, leda, utveckla de många, som känna likasom hon. Jag har några sjelfbekännelser (icke på vårt språk) att tacka för bekantskapen med mig sjelf så i ondt som godt, och för mängen utvecklande ljusstråle. Bland dessa nämner jag med innerlig tacksamhet Göthes »aus meinem leben». Denna bok gjorde äfven epok i min unga, älskvärda broder Augusts lif. Han var en god, men något trög och liksom trångtänkt gosse. Vid 19 års ålder vaknade han med ett, och mycket genom inflytandet af denna bok. Med klara, lifliga ögon såg han sig nu omkring i verlden. Ack! att de goda ögonen så snart skulle tillslutas i döden! Han hade kunnat vara mycket lycklig på jorden. Men Gud vet bäst.

Gud ske låf goda Malla att din hälsa är bättre. Lycka till att så fortfara, lycka till att med rätt friskt mod fortsätta ditt stora och goda arbete!*) Kanske i Sommar, på Årsta, der din mor varit, i den trackt der hon lefvat en del af sitt stilla och sköna lif skola vi muntligen tala om minnena och deras framtid. Jag önskar och hoppas det!

Till Charlotte Wrangel skall jag med det första gå. Jag ber om hjertlig hälsning till hennes Mor och systrar

Ännu en gång, innerlig tack söta Malla, och tänk på mig som på
Din

tacksamma och tillgifna
Fredrika Bremer.

Stockholm d. 26 Nov. —40.

*) de personers likgiltighet därför, du omtalar, liknar den vi se hos meniskor i allmänhet för det goda som de ha nära sig. Men visst måste det också vara någon brist på sinne för det äkta och verkliga i lifvet.

336. Till Malla Silfverstolpe.

Min söta Malla! Var så god håll till godo en liten bok om Norge, som mina minnen derifrån fört mig att skriva i-hop. Jag vet icke om den har hvad som kan vinna mera allmänt interesse, men jag ville icke lägga på kistbotten några tilldragelser och situationer som mycket roat mig sjelf.

Snart goda Malla får jag nöjet skriva till dig från Årsta om ämnen som interressera oss båda

Din tillgifna
Fredrika.

Stoklm. d. 12 Dec. —40.

337. Till Trolle-Wachtmeister.

[Dec. 1840.]

När jag för tre år sedan anhöll om att få underkasta min lilla bok om Norge, före dess utkommande på trycket, Excellencens Wachtmeisters blick, hade jag i skriften upptagit och behandlat några politiska frågor. Snart insåg jag dock huru svag kämpe jag var på det fältet, kastade bort min rustning och gick vackert — hem igen.

Den Strid och frid jag der genomförde har ingen den minsta rätt till Statsmannens uppmärksamhet. Den framträder således nu på Årup endast i den afsigt och önskan att skänka en aftons nöje åt de personer jag så högt värderar och påminna dem en tacksam, ödmjukt tillgifven vän.

338. Till Böklin.

Det är så länge sedan jag hört ifrån dig, min goda Böklin, att jag vore nästan frestad att tro att du aldeles glömt att du här har en vän, för hvilken åsynen af din handskrift alltid varit en glädje, och som känner det ängsligt och underligt att på så många månader, ingenting veta om dig, om ditt närvarande lif, dina planer för framtiden, icke se en skymt af de tankar som under deras flygt genom din själ, så ofta viftat hugsvalelse och klarhet innom min. Jag sänder dig nu en liten bok för att påminna dig din vän. Der är åtskilligt som är svagt, men åtskilligt annat, skall hoppas jag ej misshaga dig. Mina minnen af Norge ha samlat sig i denna lilla skrift.

Måtte julens klaraste ljus tindra i dina och i din lilla flickas blickar,
dess gladaste frid hvila i ditt hem!

Skänk också derunder en vänlig tanke till

Din
Fredrika.

Stockholm d. 13 Decemb. —40.

339. Till Ulla De Geer f. Sprengtporten. [Dec. 1840.]

Grefvinnan de Geer önskade »en rolig bok till hösten!» Ehuru något sent på hösten och något orolig kommer nu här en liten bok, åtföljd af en innerlig önskan att den må skänka någon stunds nöje åt Den som hugsvalar så många sorger, som med så mild och verksam hand lindrar olyckorna på jorden!

340. Till Leuhusen. Stockholm d. 18-Dec. —40.

Goda Leuhusen! Du har ibland funnit dig road af mina skrifter och det är mig så kärt att kunna skänka dig något nöje; — derföre bästa Leuhusen, kommer jag nu till dig med mina Norska minnen, med Strid och frid och ber dig vänligt upptaga dem. Om de gifva dig någon stunds nöje så tänk bästa Leuhusen att det innerligt skall glädja

Din
tillgifna
Fredrika Bremer.

P. S. Du är ju granne på landet med ett herrskap vid namn Hård? Ack! Jag ville så gerna veta om en liten Sepia-målning af mig (ett Gubb-hufvud) som jag skänkte salig General Hård i Upsala, finnes hos dessa hans släktingar! Då jag i Norge fick veta General Hårds död, skref jag för att reklamera min lilla tafla, men — det var för sent. Boet var redan skingrat och jag kunde ej få upplysning om hvart min lilla tafla tagit vägen.

Om du skrifer till mig goda Leuhusen, och gläder mig med några ord om dig, din hälsa och trefnad, så kanske får jag på köpet veta något om min Sepia-Gubbe!

341. Till Malla Silfverstolpe.

Arsta d. 23 Dec. —40.

Jag hade framlefvat en tid utan glädje, utan intryck utan rätt lif, sett meniskor utan att möta dem, läst böcker och skrifter utan nöje och nytta, »inte sett, inte hört inte lärt något grand, som var vackert och lärorikt alls», med ett ord haft i själen ett slags vintersolstånd, som var för mig mycket nedtryckande, — då goda Malla, kom jag ut till mitt friska lugna Årsta och kommen der i lugn, företog jag läsningen af ditt manuskript. Jag kunde ej släppa det förr än det var slut, och slutat blef det på samma dag läsningen börjades, men jag kan ej säga dig med hvilket nöje, hvilket interesse, hvilken djup tillfredsställelse jag vandrade genom detta galleri af sanna och originella teckningar, hur jag njöt af den rena, i sanning och allvar sjelfbeskådande blick, som Malla fäster på sig sjelf, uppdagande sitt inre med den i sanning himmelska klarhet, som skiljer emellan godt och ondt och upptar så väl skuggorne som dagarne i sin tafla af lifvet. Det är så, som sjelf-biografien blir af värde, och af ett värde inför hvilket, i min tanka, alla diktens allster måste buga. Min söta Malla, mitt tycke om ditt arbete är: att jag icke läst något intressantare i skön litteratur på svenska, och att detta arbete, genomfört, kommer att få ett värde oberoende af land och släktförhållanden, att det är ett arbete för menskligheten, att det bör tryckas, och att mängd af meniskor der kommer att finna nöje och nytta, bättre bekantskap med lifvets verkligheter, och ljus för eget hjerta, egen utveckling.

Mycket ville jag säga om dessa minnen, men det hufvudsakligaste infattas i hvad jag nu sagt; det öfriga ville jag helst uttrycka i en innerlig omfamning. Ty jag älskar så innerligen andan i dessa blad, andan den stränga och ödmjuka för det egna jaget, mild och ädel för alla andra, äfven för de som felat och gifvit tecknarinnan smärtsamma sår! Huru olika de flesta fruntimmers sjelfprisande, egenkära memoirer, Mme Genlis, Mme Merlins och äfven den eljest storsinnade Mme Rolands!

Ännu en gång, jag gläder mig uppriktigt öfver detta arbete, såsom produkt af — — en svenska. Ty Svenska äran, Svenska hedern i dess rätta mening och i hela dess tillämpning är och förblir min kärlek.

Jag har sjelf för flera år tillbaka skrivit min biografi, ämnad att framställa min själsutveckling och derföre att hänga ihop med en religiös bekännelse, hvilken skall blifva mitt sista ord till verlden, till mitt älskade, dyra fosterland; — jag trodde att ingen skulle kunna vara mer uppriktig än jag, så skoningslös i blottande af egna svag-

heter och uselheter, — blottande som målet allena kan helga, kan förvandla från fulhet till skönhet, med ett ord jag trodde mig vara ensam om en sådan sinnesstämning, — — I ditt arbete, bästa Malla, har jag hälsat en beslägtad och hälsat den med glädje. Det är så man mötes och känner igen hvarandra — i Gud.

Jag har äfven i dina minnen igenkänt och fått bekräftelse på en min älsklingsöfvertygelse, den neml. att hvad som hos barnet visar sig som dunkel, om än icke god eller älsklig drift, kan och bör sednare utveckla sig till en gagnelig verksamhet. Är icke det samma anlag som visar sig i lilla Mallas envisa fasthållande vid det gamla, vid vissa intryck, vid väderqvarnen m. m., samma anlag som sednare har burit frukt i dessa slägt-och-barndomsminnen, der med förunderlig noggrannhet allt är bevarat, som eljest för mängden af meniskor förlorar sig som vågen i sanden, som droppar i hafvet? Och i sanning här äro en mängd droppar som blifvit till verkliga äkta perlor. Härtill kommer att Mallas lif rört sig bland betydelsefulla Meniskor och förhållanden.

Hvad brefven i den första samlingen beträffa, kan jag icke, söta Malla, säga annat än sist. De äro icke innehållsrikare i originalen än i öfversättningen och Franskan är icke god. Det är min tro att ditt arbete skulle vinna på, om du, på ditt sätt, sjelf berättande redogjorde för deras innehåll och blott i några få citationer anförde Fr^{man} Rudbecks målningar af sitt stilla lif med man och barn sin kärlek för föräldrarne, sitt intryck af verldslifvet, de drag som egentl. karakterisera hennes sköna och stilla själ och som synas mig det vesentliga af hennes bref. Hvad åtskilligt mer jag ville säga måste jag gömma tills en gång muntligen (om du vill höra det, förstås!) ty skriftligen blir det så långt och ändå ej bra. Och man måste ha både tal och svar i saken.

Min Mor och min Agathe, som väl kunna värdera Minnen sådana som dina, njuta dem nu som aftonläsning, och var viss på, goda Malla, att deras innehåll icke går ut ur vår lilla krets. Straxt på nyåret får jag ett säkert tillfalle att sända Manuskriftet till staden. Skall jag då lemna det till Ch. Wrangel, eller sända dig det med Diligencen? Säg mig huru du vill.

Och nu ett innerligt lef väl på det gamla året och lycka till allt godt på det nya! hjertliga hälsningar till Dig från de mina och från oss alla till de dina. Och tack af hjertans grund för den njutning Du skänkt

Din
tillgifna *Fredrika B.*

342. Till Frances v. Koch.

Arsta d. 12 Jan. —41.

Du lilla Frances! som alltid målar dina tribulationer och svårigheter så att man måste ha roligt af dem — haf hjertligt tack för ditt bref! Ja, det är ändå bra tokigt att vara så långt ifrån dig och icke få säga eller visa dig huru vi hålla af dig! — Jag har nu hela tiden gått och skrivit smått in petto till dig, ty sist i staden fingo vi ändå alldrig tala ut. Ibland vill det icke falla sig och då — är ingen hjälp. Jag var också, jag vet ej hvarföre, lite moraliskt förstoppad hela tiden. Själens och sinnet har sin vinter så väl som sin vår, och det är ledsamt att de tilltagande åren ha det med sig att de oftare breda det stela snötäcket öfver sinnet. I ungdomen är man nära att smälta opp och förrinna i bara känslor, i ålderdomen är det fara att man stelnar till is, och den sednare faran är större än den förra. Men derföre finnas också i verlden Evangelium, Solen och goda, ädla människor. Och värmd af dessa eviga vår-andar töar man opp, och ack! hvad det är för en ljuflig känsla att få töa opp i stilla tårar af kärlek, i glädje eller mild smärta! Det kännes som den ljufligaste musik.

Hvarföre i alla bilder och beskrifningar om himmel och himmelrike finna vi alltid Musik? Emedan Musik allena uttrycker det outsägligt djupa och ljufva i Mskliga känslorna, den sammansmältande harmonien, själens upplösning eller rättare förklaring i ett element af renaste kärlek och lycksalighet. Säkert kommer du och din man att sjunga en mycket vacker duett en gång i harmoniens fullkomliga värld.

När jag sist var tillsammans med er i staden, sjöngo ni för tillfället icke duett; hvar och en hade sin, litet stridande stämma i frågan om vrede och om denna rörelse var klandervärd, oädel eller icke.

Jag minnes att vi ett par gånger förut talat om ämnet, och jag ville nu skriva rent hvad jag sist ebaucherade derom.

Jag tror att vrede, så som hvarje själens affekt och drift har sin sanning och sin godhet. Den är rätts och billighetskänslans starka uppresande emot det orätta och ovärdiga. Sådan är den i sin renhet, i — Gud. I sin orenhet är den sinnets uppgäsande mot allt som sårar dets tycken och vilja, lika mycket hvad. Och när min söta Frances så snällt sade: »jag tror icke att jag syndar mycke för det jag blir ond!» (N. B. förutsatt att denna vrede är rättmättig, d. ä. att den gäller det onda) så står jag styft på hennes sida. Men när hennes man säger: »Vi handla alldrig så klokt när vi äro i vredesmod som när vi äro lugna, vi låta vanligen bortföra oss ifrån det förnuftiga, och låta i vårt häftiga lynne de oskyldiga lida med de skyldiga», då

böjer jag mig med ödmjukt erkännande på hans sida, och sedan ställer jag mig midt emellan och ville gerna avsluta frågan sålunda.

Det finnes en ädel och en oädel vrede. Det finnes stunder och belägenheter då man behöfver ha vredesmod för att kunna ta uti med kraft, och gifva rättvisan ett duktigt handtag. Men dessa stunder komma sällan, och faran att under det hvardagliga lifvets rörelser och små förteelser sjunka från en ädel vrede till en oädel, är så stor att vi böra göra allt hvad vi kunna för att hos oss styra och bekämpa denna rörelse och dess yttringar.

När frälsaren i ädel vrede slungade sitt Anathema mot de skrymtande Phariseerna, så — viste han hvad han gjorde. Men vi svaga, inskränkta meniskor veta ofta icke hvad vi göra, när våra känslor äro starkt upprörda. En ädel, en storsint karakter bör derföre icke undertrycka någon af de känslor som Skaparen inväft med dess natur, men han bör styra och leda dem så, att de likt vågorna i en flod fylla och befrukta dess stränder utan att öfversvämma dem.

Och nu till någonting annat och lättare.

Det var just bra att Fabian tog sin syster under armen och spatserade med henne till dig. Mindre behöfdes icke för att hon skulle öfvervinna sin svårighet för nya bekantskaper. —

Medan du krigar här och der i verlden min söta Frances, spinna vi här vårt lif i största ro och stillhet, men Gudskelåf, det är innerligen godt, och jag tror nu fullt och fast att vi för Agathe ej kunde taga ett bättre parti, än att bli stilla på Årsta i vinter. Jag trodde icke så i höstas; men vid alla öfvergångar från ett tillstånd till ett annat, är det vanligen en stund någonting sväfvande, ovisst, ofullkomligt, ofärdigt, otreftigt med ett ord. Så är det om hösten, så innom som utom hus, när man skall gå ur sommar i vinter. Seglet skall vända, men det flackar slappt och oroligt medan vändningen sker och innan det å nyo blifvit fattat och spännt af vinden. Så var det i höstas för oss; men nu är vändningen skedd och seglet spännt, om just icke af en stark, så dock af en jemn och tranquil vind och seglatsen går och vi ropa allt emellanåt »alls well!»

Om dagen är jag mycket för mig sjelf, men om aftnarne kl. $\frac{1}{2}$ 8 går jag in till Mamma och Agathe, som sitta i blå rummet, och då läser jag högt för dem till vår lilla thesouper, som är kl. $\frac{1}{2}$ 9, och efter den till kl. 10, då vi säga hvarandra god natt, och bästa barnet lyser bästa moder till sitt rum. Sedan språka Agathe och jag tills vi somna. Mycket roligt har jag ofta att tala med Agathe i — hvad som helst. »Vive les gens d'esprit!» Frances! Det är ändå en njutning och vederqvickelse att lefva med någon som allting kan begripa och har förstånd och qvickhet jemt till hands, helst när verklig god-

het är förenad dermed. Med de verkligt goda, som med de sannt förståndiga andas man frisk luft, och om än små stötestenar komma då och då, strandar man icke på dem eller fastnar på grund.

Du, lilla Frances, har bra olika seglats (Gud vet hur jag så kommit mig ut på sjön?! Jag tyckes alldrig komma derifrån) med oss. Din är lifligare, men också oroligare, och de fyra små pojkarne blåsa ihop många slags vindar, och farvattnet har många skär och klippor. Men stå kärlek och förstånd vid styret så går farten ändå lyckligt, och säkert efter mången orolig dag sjunger det innom dig i nattens stilla timma ett tacksamt och hjertligt: »Alls well!» och då vill jag af hjertat säga med dig: »thank God!» Ty det är hans anda i men-skornas hjertan som gör att de kunna segrande gå igenom faror och svårigheter.

Men nu måste jag segla i hamn med min epistel. Jag omfamnar dig söta Frances i andanom, och ber dig hjertligen hälsa din Man samt Sophia. Hjertligen deltaga vi för olyckan på Blomsholm. Det kostar på när så goda och välgörande meniskor skola ha stora förluster! — Hvar middag dricker vår lilla bleka Agathe af det sköna röda vinet och prisar det och gifvaren. Jag skref straxt i staden en liten bilett för att tacka därför som jag hoppas kom riktigt fram. — I morgon skola vi ha till middagen hela vårt presthus och strida för att roa dess ledamöter. Vi ämna hålla ungdomen i halaine genom spök-scener, samt andra konststycken. Vore bra roligt ha dig till hjälp!

Mamma hälsar dig hjertligen, Agathen sänder dig sin bästa kyss och skall skrifva en annan gång. När vintern är mycket skarp och kulen tala vi för henne om en resa till Nizza nästa år, och hur hon der skall bada i varm luft och sol och blomdoft; dermed göra vi henne ett litet solsken i själen som låter henne bättre bära bristen af Sol i naturen. Adieu min söta Frances! Allt godt och glädjande för det nya året önskas dig innerligt af

Din
tillgifna
Fredrika.

343. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 12 Jan. —41.

Hvad det gör mig innerligt godt, söta Malla, att jag kunnat göra dig ett nöje, och det blott genom att uttala hvad jag innerligt känt.

Tack för bref, tack för de varma lefvande orden i dem! Tack för löftet om fortsättningen af Manuskriptet, och låt mig som hittills

få säga hur jag känner och tycker! Med Fransyskan i brefven har du så rätt; förlåt mitt lilla, onödiga och obetänkta klander. Men brefven, brefven! och alla bref, som icke direkte röra Mallas utvecklings-historia, (skriftens kärna och stora interesse) och som icke i sig sjelfva äro märkvärdiga bered dig på en skarp attaque på dem, om vi en gång komma muntligen ihop! Jag ämnar ej släppa lätt något som jag är djupt öfvertygad om att ha rätt uti, och skulle det hända att du blef ledsen, så kunde det hända att jag icke brydde mig derom, utan höll ändå uti, och blefve du slutligen rätt god och medgörlig i den saken så skulle jag kyssa båda dina händer, ty du skall veta att jag har ackurat samma känsla som du för handkyssning. Jag skulle vara mindre envis i saken, om hela detta företag vore mig likgiltigare. Men efter min djupaste och bästa öfvertygelse så är arbetet af stort värde och bör göras njutbart för allmänheten, just i den form det nu är och genom den hand som nu skrifver det och af ingen annans. Men hufvudvilkor för denna njutbarhet är, att inskränka vidlyftighet, och klippa bort alla utväxter, som kunna bortklippas utan skada för det hela. Må framför allt, allt consentreras kring malla. Mallas bästa och interessantaste bekantskap är — Malla, och den som hon bäst känner, och kan tala om, så som ingen annan, lika mycket om i godt eller ondt; det vesentliga, det som ger lif och kraft och originalitet och nytta är — sanningen.

De personers skenbara glömska, som en gång intresserat sig för ditt arbete, betyder nog intet för detta. Det är en egenhet med manuskript. De måste gå igenom pressen, innan de få rätt vikt och värde för de flesta meniskor. Jag har mycket fått erfara detta. Och snillen sådana som Geijer! — ack de ha så mycket i hufvudet, att intrycken tränga ut hvarandra, men . . . men jag hinner ej skriva längre. Jag ville blott med ett par ord tillfredställa mitt behof att innerligt tacka dig för de intryck ditt sista bref gifvit mig. Hälsning och tack till dina vänner från

Din
hjärtligt tillgifna
Fredrika.

Med säkert bud skall jag sända Manuskriptet till Fru Lindblad.

344. Till Carl August Adlersparre.

Årsta d. 15 Jan. —41.

Bästa Gref Adlersparre! Haf hjertligt tack för de förnyade bevisen af Er välvilja, som ha skänkt mig här midt uti kulna vintern mången som-marglad känsla. Gerna ville jag munteligen tacka för Psyche och tala om henne, men bläck och penna äro för klumpiga organer att dermed vidröra et etheriskt väsen.

Fullkomligt delar jag Er och Er vän C. ms tanke att Qvin-nans natur bestämmer hennes verksamhet mera uteslutande för det enskilda lifvet, likasom mannens riktar honom mot det offentliga, under det att båda ar[beta fö]r samma mål och bådas verksa[mhet] är af lika vigt för det hela. Det är inom det enskilda lifvet, som Qvinnans emancipation bör äga rum, ty en sådan fordras, men mera ännu af opinionen än af la-garne. Och vill man försona qvinnan med sin del, sin sfer af lifvet, så upphöre man att framställa denna såsom inskränkt och trång man upphöre att i moralsystemer visa qvinnan ägande värde blott såsom små barns leda-rinna, som hushållets vårdarinna, man upphöre att, som Hegel i sin lika [lilla?] citerade förunderligt ophilosophiska bit, misskänna hennes djupa förmåga att fatta och fattas af det Ideala, särdeles i dess högsta sfer — religionens, och man misstake icke många kunskapers vinnande, begrep-pens ofta ytliga logik för den andens klarhet och säkerhet, som kan vinnas på helt andra vägar (Jag har känt mer [än] en fattig piga, kla-rare och fastare i sin åsigt öfver lifvet och dess mål än mången lärd med Craschan och doktorshatt.) Man upphöre att stänga öronen för hvad san-ning och verklighet predika ö[fver] hela jorden i lifvets, i gerningar[nas] tysta men djupa språk, — en predikan om qvinlighetens inverkan på menskolifvet i alla stadier, alla tillstånd af hennes lif och under alla de former hvori menskligheten utvecklar sig, man öpne ögonen öfver hvad den sanna qvinnan kan verka och verkligen verkar i det enskilda lifvet som meniska, vän, medborgarinna, christen med ett ord; man före Qvinno-könet till klart medvetande af sin rika krets, sin stora och mångsidiga be-stämmelse, man göre qvinnan fri i den sanna frihetens verld, man utveckle fröet dertill som Kristus utsått, och då, — då skall knotet tystna, miss-riktningarne upphöra, och glädje och kärleksfullt lif skall uppblomstra ur nu täppta och mörka hem, hvars murar nu innesluta och stänga för verldens öron djupa utsägliga suckar. Framför allt upphöre man att sätta den offentliga yttre verksamheten — ut-arbetet på jorden, såsom något högre.

O Gref Adlersparre blicka högre! Och Ni alla unga män som före-tagen Er att beskåda och belära verlden — blicken högre! blicken den högste och lyssnen huru han bestämt meniskovärdet, och huru det blir en gång i den krets der inga jordiska illusioner mer skymma och för-villa, —

Det är den märkvärdiga ensidigheten hos mängden af ena hälften af menskoslägtet, som väcker knotet och uppresningen hos de modiga af den andra, under det otaliga tysta offer sjunka

Men nog! Här åtminstone nog öfver ett ämne, som århundraden ej skola uttömma. Jag har hört männer frimodigt höja rösten för qvinnans

emancipation, jag har sett männer verka därför, — hvad jag högaktat, hvad jag älskat dem! Ingen vackrare uppgift finnes för ett ridderligt sinne än tråda i skrankorna för de misskända, de i sitt menskovärde nedsatta, och detta påkallas i dag starkare än i den så kallade riddare-åldern. Och valspråket bör vara: »Rättvisa och heder åt Meniskovärdet hos qvinnan!» Rättvisa, billighet! Der de gå fram lugnas bitterhet, känslan renas, tanken klarnar — och kärlek och vishet intaga riket.

Jag har låtit mig gå till denna utgjutelse emedan jag tror mig höras och förstås af ett ridderligt sinne. Gref Adlersparre har i så varm och vacker känsla upphöjt min litterära verksamhet. Och om den har något värde — är det ju genom hvad den har af sann qvinlighet! Det blef min del att lägga på papperet hvad de flesta af mitt kön tänka och känna, lefva och verka i det enskilda och tysta — och det säkert vida renare och större än jag mäktat uttala det; Ja, jag vet det, och erkänner det i både glädje och smärta!

Men jag har hittills blott fäst mig vid den minst lyckade delen af er väns afhandling. Och der finnes dock mycket, som man måste glädja sig åt, som är klart tänkt och bra sagt, särdeles i hvad som rör den nya franska skolan. Ja, väl ett chaos med »mörker på djupet!» Och ännu svärfvar ej Guds ande öfver vattnen, ännu intet: »Varde ljus!»

Men vare det vårt Valspråk! Ett i helig anda uttalat »Varde ljus!» Som skiljer natten från dagen och ordnar och bestämmer hvar på sin plats de förvirrade elementerna.

Och nu farväl! Och hjertlig tack ännu en gång för allt godt både på det gamla och på det nya året. Mina uppriktiga och varma välgångsönskingar följa Er åt!

Högaktningsfullt
Fredrika Br.

345. Till Böklin.

Stygga Böklin! Att låta mig genom tidningarne först få veta en sak som rör dig så nära och som just derföre är mig af så stort interesse! Kom sedan och säg att du icke glömt bort mig! Hade du rätt kommit i häg mig, så hade du icke låtit en stor, lång, tom led-sam paus gapa mellan oss, då du lätt kunde fylla den med en ton af glädje! Men denna glädje gör nu att jag vill glömma allt utom den.

Ack! hur det ljöd, då härom morgonen min lilla Agathe med en tidning i hand kom springande efter mig, ropande: »Fredrika! Fredrika! Böklin har fått sig pastorat!» Vackrare musik har jag sällan hört. Gudskelåf och åter Gudskelåf min vän! Du är då snart be-friad ur det långa, enahanda dagsverket, som bundit din ande när den längtade till friare kretsar, du får en dig kär verkningskrets den din

organiserande ande kan mångsidigt ordna och utveckla, du får landt-lifvets lugn, din hustru får sina gröna ängar sin glada friska verk-ningskrets; för ditt barn eller dina barn kan du se mot en gladare tryggare framtid; du får dina mödors välförtjenta lön och för ditt lif en utsigt full af frid — af den frid som flyter af jordiskt bestånd i förening med ett lif af stilla välgörande verksamhet, ty stort och mångfaldigt är presthusets inflytande, särdeles på landet.

Hvad jag gläder mig åt allt detta! Hvad Carolina skall känna sig lycklig, hvilka glada, grönskande samtal nu måste föras er emellan, och hvad jag gerna ville flyga till er för att höra dem och omfamna och lyckönska er!

Som pastoratet utgöres af tvenne församlingar, så förmodar jag att det är stort. Nu ville jag blott så gerna veta litet hur der är, om du har det trefligt der, eller först kan få det så genom eget arbete; om du har hygglig boning, träd, någorlunda vacker natur, när du skall tillträda det o. s. v. Jag vill hoppas att det är så att du der i glädje kan slå ned dina bopålar och icke drager dit blott som flytt-fågel! Jag vet att du icke gerna gör det sednare.

Hvar morgon sen jag fick denna post vaknar jag med en glad känsla och när jag frågar hvaraf den kommer, svarar det: »Böklin har fått sig pastorat!»

Om mig skall jag tala när du vill veta något derom. Detta här kommer blott som ett glädjeqvitter öfver dina gröna ängar. Hjertlig hälsning till din hustru och kyss till Din lilla flicka från

Din vän
Fredrika.

Årsta d. 22 Jan —41.

346. Till Böttiger.

Årsta d. 29 Jan. —41.

Tusen tacksägelser bästa Herr Böttiger för det vänliga och vackra lilla brevet, som skulle ha skänkt mig, och oss alla här, en odelad känsla af nöje, om icke deruti stått de sorgliga orden: »jag är mycket plågad!» Ack! hvad detta gör oss innerligen ondt!

Nog märker jag att det sjuka hjertat ännu icke blott ger »för hvarje sång ett lidande», utan äfven »för hvarje lidande en sång»; men så intagande och vacker den än må vara (profbiten i brevet är en liten skön bit) är den dock för dyrköpt genom eller hur?

Mitt hjerta reser sig och protesterar mot meningen jag ville nedskrifva och känner att det hellre ville lida, äfven »till blods» och dermed skapa och sjunga, än slå jemt och smärtofritt som klockpendeln, men icke säga mera än den! Och jag anar att häruti Ert hjerta slår mitt till mötes.

Mätte dock våren komma med hälsa såsom med glädjande lif, och det hugsvallade hjertat slå fritt och lätt till nya skaldestycken, som ej förr hinna födas än de sjungas vidt omkring i landena, förskönande och lifvande den ensligas timma, såsom sällskapslifvets kretsar!

Vi lefva här omhvärfda af snödrifvor och nordanstormar, men hålla oss varma, pro primo med sprakande Tall och Granved, sedan med tal (stundom blandat med litet förtal*) om våra goda vänner, tal om våren, projekter till botaniska excursioner, m. fl. värmande och lifvande ämnen. Agathe är för närvarande litet het i politiken och mycket stött öfver de alierade makternas behandling af Frankrike; — vill ha krig!

Hjertligen hälsar hon Herr Böttiger äfvensom min Mor, tillönskande allt hvad som är godt och glädjande, och till dem sluter sig innerligen min bästa Herr Böttigers

tacksamma vän
Fredrika Bremer.

P. S.

Respekt för statshemligheter jag ber! Vare detta nog sagt om mitt »hemlighetsfulla mascopi med Öfverstinnan»!

347. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 14 Febr. —41.

Innerlig tack, goda Malla, för brefvet af d. 19 J. och 7 Febr.! Att du kan skrifva med något nöje till mig, att du gör det med öppet hjerta, gör mig i själen godt och jag önskar blott att du rätt kunde se huru kärkomna dessa bref äro, huru de läsas och förstås och du skulle då icke tala om att kunna skrifva »för ofta».

Med Caroline Rosen, som hitkommer om Mondag, hoppas jag få N° 3 af Manuskriptet, så vida neml. det är ankommet till Lindblads;

*) Men det är som sprakningarne af vår tallvedsbrasa, de kolen bränna icke.

och med Caroline skall jag till dem återsända N° 2, som jag hittills behållit, emedan jag ej haft något bud som jag varit fullt nöjd med. Ty, ser du, jag är mera rädd om detta, än om . . . ja jag tror icke att jag ljuger när jag säger mina — ögon!

Med stort interesse motser jag fortsättningen af dessa Minnen, och hvad jag har af uppmärksamhet och begrepp skall egnas dem. Måtte hvarje skymt af oangenäm känsla försvinna ur din själ vid att tänka Malla så ohöljd framstå för främmande blickar! Den »fåfånga» den »egenkära» Malla, som du kallar henne, är ju verkligen död i samma mån som den sanna, den rena och klara höjer sig öfver henne dömande och fördömande. Ack! Jag vet ingen mera hugsvalande och upplyftande syn, än den af en meniska som klart dömmar sig sjelf. Det är i detta, ett »gif Gudi ärona», ett hyllande af det eviga, som bättre än den renaste dygd, bättre än alla philosophier bär vittne om det evigas tillvarelse, det heligas seger. Den meniska som kan så göra, står redan mycket högt, vore hon än behäftad af brister. Meniskorna likna hvarandra alla deruti att de alla ha fel, men skilja sig deri att blott ganska få mäktat fullt inse dem, ändå färre öppet och ödmjukt erkänna dem, och lägga sig ned som en skugga för att upphöja det sanna ljuset.

Men den som så gör står sjelf redan i ljuset. De flesta Meniskor gå och sola sig i skuggan af sin egenkärlek och dåra sig eländigt. O! man kan bli mörkrädd af att se många sådana, och tvifla på högre lif och högre kärlek i det arma släktet. Men genom de kvalmiga rökverken, som vi tända för oss sjelfva, går som en vederqvickande fläkt bekännelsen: »jag fattig, syndig Meniska», som en sann christen uttalar med blicken lyftad till fullkomlighetens herre.

Min Mor läser dina minnen, så som hon skulle gå i ett galleri af porträtter af intressanta personer, bland hvilka hon med nöje igenkänner många bekanta. Agathe känner interesse för dem, äfven som trogna teckningar af tid och meniskor, men framför allt omfattar hon med varmt och fullt begrepp teckningens kärna, — sjelfbiografien, och Mallas utveckling är för henne som för mig den gyllne tråden i väfven kring hvilken de andra skapa en botten, eller leka i fantasirika gestalter.

Agathe är en egen liten person af ett fullkomligt sjelfständigt och i de flesta fall ovanligt säkert och riktigt omdöme. Hon kan vara orättvis mot det medelmåttiga, alldrig mot det verkligt goda och förträffliga. Hon är af naturen utrustad med en *connaisseurs-organ*,*)

*) Jag vet ej om Gall antager en sådan, men nog finnes den, det är säkert.

och resor och bekantskap med sköna konstverk och intressanta människor ha utvecklats den. Och när jag ibland förebrår henne att vara för kinkig, för äcklig, kunde hon svara med en af Shakespears personer: »det är emedan jag tidigt sett den fullkomliga skönheten!» Verkligen tyckes en klar förnimmelse om den, ha följt henne ända ifrån vaggan.

Vi strida ibland om böckers och människors värde. Om Mallas Manuskript strida vi icke.

Nästan tror jag med dig att tiden för dettas utgifvande till allmänheten ännu icke är inne; men det faller mig icke in att ej detta utgifvande är och skall blifva dess bestämmelse.

Säkert måste vi munteligen ännu tala mycket om dessa Minnen; emedertid är jag glad att i stillhet och under längre tid få betrakta och besinna dem.

Och goda Malla, tillåt mig att såsom motvigt för intrycket af vissa personers brist på interesse för ditt arbete, påminna dig om detta ord af Lichtenberg:

»När en bok och ett hufvud stöta ihop och det ljuder tomt, så — är det icke alltid bokens fel.»

Är det värdt att ge professor Bergfalk en comission? Nej, visst icke! Och det skall jag behålla i minnet för framtiden. Strax på nyåret erhöj jag genom honom Professor T . . s bok, och bad honom ifrigt och uttryckligt att till utgifvaren framföra min innerliga tacksägelse. Men blef detta af? Nej, ser jag nu, fast Bf—k just i de dagarne reste till Upsala. Söta Malla! Var du så god sätt saken i ordning och tolka min tacksamma känsla för den som med så mycken godhet kommit ihåg mig. Jag läser nu om aftnarne högt för min mor och syster dessa bref och vi hafva af dem mången god och rolig stund. I Upsala hörde jag Prof. T. tillsammans med Ava Wrangel och Theckla Knös sjunga: »Ora pro nobis!» Det genomträngde mig då, och är mig ett ljuft och heligt minne af den hädangångne.

Var äfven så god och framför min hjertliga hälsning till Prof. Atterbom. Det är mig innerligt kärt att han skänkt min lilla Norska bok någon uppmärksamhet. Hvad Pr. A . . s yttrade önskan angår, så får jag nämna, att Norska folksagor och traditioner äro samlade och utgifna af en Rektor Faije,*) och skulle Pr. Atterbom önska se boken, så står den till tjänst; men jag tror han skall finna innehållet bra fattigt. En samling af norska folkvisor är äfven å bane, men äfven här lär skörden vara mager. Jag tror verkligen att Norge står långt under Sverge och äfven Danmark i poetiskt lif och Natursinne.

*) mycket aktad i Norge för lärdom och grundlig forskning.

Dessutom har landet efter de blodiga inbördes krigen och digerdöden legat i en fyrahundra-årig dvala och kanske derunder glömt många af sin barndoms sköna fantasier. Säkert är, att jag mycket sökt, mycket frågat och forskat och — föga funnit. H. Wergeland, (en intressant man,) med hvilken jag brevexlat, tror att mången sång af interesse gömmer sig ännu i de djupa bergsbyggderna, och klagar öfver att ingen af de många resande, som besöka dem, haft sinne och ihärdighet att locka dem derur. Kanske har han rätt, men hvad jag hört af dessa bergsbyggdssånger är icke sinrikt. Det liknar dunkla och råa Natur-ljud.

Emedlertid gäller äfven här ordspråket: »som man frågar i skogen så får man svar!» Och för Felicias skald skulle kanske brödralandets skogar upplåta djup och hemligheter, som de dölja för mindre djupa sinnen.

Min söta Malla, jag slutar i det jag framför Mammans och Agathes hjertliga hälsningar, och ber dig frambära våra samteliga till din syster och hennes döttrar. Jag gläder mig åt manuskriptet, gläder mig åt resultatet som jag väntar att det skall komma till och leda till, gläder mig åt att samtala derom med dig, och gläder mig att ditt hjerta vill öppna sig för

Din
tacksamma och tillgifna
Fredrika B.

348. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 19 Febr. —41.

Och vore i hela huset bara en enda säng (utom Mammans N. B.) och den sängen enda nattliga tillflykt för husets två döttrar, så skulle du, lilla Frances ändå i den ha godt rum emellan de två, ty såsom ordspråket säger: »hjertrum ger sängrum» och du som bor i våra hjertan, skall i vårt hus ha rum hvar helst du vill! Varm skall du bli, det låfva vi. Ingen fara! Min lilla Frances! Vi hålla af dig, vi äro lite förtjusta i dina bref, och mycket i dig, vi tycka att det vore så kärt och roligt att lite rå om dig, här, och vi ropa på dig att komma! Låt oss nu se och tänka efter, på skarpa allvaret — kan det icke gå för sig? »Ponera nu» (ett af Geijers talesätt) att du skulle komma hit i Morgon med Geijer och bli här öfver söndagen,*)

*) Vi skola spela och sjunga för honom hans stycken; — Vi äro kära i dem.

och sen om Mondag fara in med Caroline Rosen som för affairers skuld nödvändigt måste då fara in?! Hvad säger du om det? Men går icke det så — »ponera nu» att du sätter dig om tisdag i slädvagnen som härifrån far om Mondag med Carolina Rosen och om Tisdag skall återvända? Hvad säger du om det? Vi låfva, och Mamma i spetsen, att icke qvarhålla dig fången här, utan sända dig åter till din herre och Man när du har lust att återvända till honom. Hvad säger du till det? Jag tycker du skulle säga: »ja! jag kommer!» Och var oss då så hjertligen välkommen söta Frances! — det skall bli så roligt att se dig och tala med dig litet i ro. Och du skall få rifva ner »scener i Norge» så mycket du vill, midt för min näsa, och jag skall midt för din näsa rifva ner Shakespears Hamlet som jag icke rätt kan med och af allt det der skola vi rifva ihop något mycket godt, och Agathe skall mata din mun med hvad bäst finnes i huset, och Mamma mata dig med en och annan liten moral-kaka som du af henne tar i lika vänlig mening som hon ger dem och vi skola ha Strid och frid och drabba ihop och komma öfverens i allt det der!

Vi ha rakt intet hopp om att se din Nils, därför sträfvar jag ej nu dertill, men nog vet han huru hjertligen välkommen han vore oss.

Sophie, med brodern Jean, hoppas vi på för litet längre tid, och förmana henne härmed att tänka på sitt löfte.

På dig hoppas vi ej på längre tid, men nu lilla Frances, kunde det ju ändå gå på en korrt? Åh ja! Låt det gå och kom nu! I morgon eller om tisdag! Det vore oss så kärt! Mamma Agathe och Caroline R. hälsa så hjertligen och mana dig att komma. Och så gör din

hjärtligen tillgifna
Fredrika.

Åh jo! Åh ja min söta Frances, kom! kom bara!

349. Till J. M. Törner.

Årsta d. 19 febr. —41.

Bästa Herr Revisor Törner! Jag har haft glädjen emottaga Er vänliga skrifvelse, samt skänken som åtföljde den, och får härmed hjerteligen tacka för Er godhet. Haf den godheten att framföra till fru Widström min hälsning och tacksägelse. Verserna till Svenska Ackademin äro verkligen vackra och liffulla. Det är innerligt glädjande att

se ett sådant lif vid en så högt framskriden ålder. Det kan ge lust och mod att åldras. Hjertligt gläder det mig äfven att erfara den lyckliga utgången af era omsorger. Måtte all god gerning belönas af sådan framgång, äfvensom af Medmeniskors aktning och tack!

Med uppriktigaste högaktning
Fredrika Bremer

350. Till Böklin.

Årsta d. 2 Mars —41.

Jag vet hur det skall kännas i himmelen! Det skall kännas så ljuft och fritt som det blef i mitt hjerta efter läsningen af ditt bref (af d. 28 Jan.). Och huru ofta har icke du väckt detta lif i min själ. Tack! innerligen tack!

Det har varit en af de ljusa hvilopunkterna i mina framtidsdrömmar den att åter en tid få dröja i din närhet. Blifve det så som du säger! Din vänliga, klara blick måste lysa öfver frukten af det träd du ympade, innan denna frukt skall lossas från sin stjelk. Det känner jag så klart.

Det är så oändligt mycket jag skulle vilja tala med dig om, men just derföre att många ämnen trängas och strida om plats, kommer intet rätt zum vorschein.

Ledsamt att du skall bygga i din nya församling! Det är så besvärligt och kostsamt. Ligger Ugerup, som jag tror, inom ditt område, så får du i Gr^{nan} Ulla Barnekow en älskvärd bekant och snart vän; och en henne kär önskan uppfylles. Det är en rik och älsklig natur, men fastkedjad vid ett alltför prosaiskt lif, som hon dock bär med en Engels fromhet.

Jag ville gerna tala med dig, egentl. höra dig tala öfver vissa me-teorer innom litteraturen »Det går an» (luftbläddran) och dess följe. Consistoriums skrapa till författaren gör säkerligen honom verre och ej bättre. Men jag tyckte ändå om den, såsom opinionsyttring af en corps som i sådana ämnen ej får vara slapp och indifferent. F... kr—s läste upp manuskr. dertill här (i somras) och hans ögon voro icke goda — dock brann deras låga af ädelt bränsle.

Litteraturbladet har slutat sin korta men storartade bana. Jag vet ej om det uppfyllt hvad det låfvat, om det fullkomnat sin evolution, men jag andas der en rikedom af lif, förstånd och kärlek, som utvidgar och upplyfter min själ. Jag tycker att Geijer der upptagit tidens unga hedningar och döpt dem till christligt lif och christliga

samfundsllemmar. Besynnerligt! Geijer har icke läst Hegels philosophie der Geschichte och likväl går han i samma riktning, ofta med nästan samma språk. Dock älskar jag G. som den högre moraliska karakteren. Deraf hos honom en högre, fullare rättvisa. Han ser så djupt hur allt och alla sammanhänga, och ser försynens medel så väl i den fattiga men dygdiga bonden, som i hjeltarne på verdens höjder.

G . . . s behandling af representationsfrågan väckte vid tredje bladet deraf allmän obelåtenhet — och — som mig tyckes — med skäl. Detta blad utkom i Augusti sistledne år. G. har ej ännu gått vidare i den frågan och låter stormen och missnöjet gny omkring sig — och de drabba honom både när och fjerran från. De fordna vännerna, som Litteraturbladets första häftiga muvemang sårade, vända sig allt mer emot honom inga nya vänner sluta sig till honom; — han är allt mer ensam. Men Geijer, i denna stund, är för mig en skönare syn än någonsin i de dagar då hans stjerna lyste i dess fullaste glans. Man kan ej ädlare och älskvärdare bära motgången. Ingen högdragenhet, intet förnämt nedblickande på motståndare,*) ingen vrede, ett mildt vemod, ibland en alfvarsam, halft sorglig blick på sig sjelf, men derunder dock ett stort lugn, ofta en hjertlig och barnslig glädtighet — — osynliga vingar tyckas lyfta den ädla, kärleksfulla anden. Beröringarne med honom och det förhållande i hvilket jag kommit till honom har under sednare tid utgjort ljuspunkterne i mitt lif. O! Böklin huru rik är jag ej! Jag har dig och jag har honom till vänner!

Och likväl har jag på sednare tid alls icke känt mig rik. Mitt inre lif har legat som i dvala och då känner jag mig alltid fattig. Jag lefver med mina friska själs och kroppskrafter i ett alltför makligt tillstånd. Intet är som utom min egen afgjorda vilja manar mig till verksamhet. Mitt yttre lif har tendensen att sjunka i hvila. Jag känner behovet att genom någon bestämd och frisk yttre verksamhet upplifva mina domnade lifsandar och uppgör och öfverger åtskilliga förslag dertill. Nästa vinter gör jag väl någon revolution.

Denna vinter på vårt goda och trefliga Årsta har varit utmärkt genom sin fullkomliga stillhet, upplifvad då och då af några vänners besök. Hvad vi dageligen lyckönskat oss öfver, har varit Agathes hälsotillstånd som just detta lugn passar både för själ och kropp, nu då efter förutgångna skakningar båda äro svaga och ytterst ömtåliga för all ansträngning eller sinnesrörelse. Kalla vattenbaddningar ha

*) ehuru han känner dem kärlekslösa och ensidiga, men han gör det med smärta, utan minsta skymt af bitterhet.

visat sig högst välgörande och ha stärkt henne mot kölden, och jag hoppas vi skola så lofvera henne helbregda fram till våren, då med de varma vindarne också full medvind kommer för hennes skuta. Vi tala mycket om vår och sommar och bespetsa oss på åtskilliga små botaniska excursioner.

Hvad det skall bli roligt se den bok af Steffens du talar om! Jag har ofta längtat efter en sådan som i lefvande sammanhang skulle framställa lifvets och vetandets alla sferer. —

Jag har icke, oaktadt allt bemödande kunnat fatta hur du menar med den Steffenska speculationen öfver: »Gud är kärleken». Men jag känner lifligt ämnets djupa interesse. »Guds Natur!» — Hvilket underligt djup öppnas ej vid detta ord för tanken. Vi skilja hos Meniskan på hennes natur och på den karakter hon genom sjelfverksamhet förvärfvar. Men hos Gud — måste Natur och karakter ej vara ett och samma?

Och Menskans nya födelse — är den annat än en rening, ett fränskiljande af den syndiga naturen, hvarvid hennes medfödda Gudomliga, nu i förening med Guds ande (den objektiva) kommer till fullt lif?

»Guds Natur» — måste den icke innehålla alla de positiva egenskaper som finnas i meniskans? — Christus är ju hans uppenbarade natur! — i honom finnes flera egenskaper och känslor utom kärleken; — om än denna är öfvervägande. —

Ack! Jag har lärt och läst, och sjelf upprepat många gånger att »Gud är kärleken» och ändå, ändå kan jag ej komma derhän att rätt känna det så, att rätt älska honom som sådan. För mycken smärta finnes i verlden, för mycket mörker öfver hvarföre det blifvit så, och i sjelfva försonarens mun för många hårda, förskräckliga ord!!! — —

Du ser den gamla, mörka alltid lätt uppstörda grunden i min själ. Förlåt! och tro ej att den är mörk som förr. Guds ande har sväfvat deröfver och uttalat sitt »varde ljus!» Men det har ej fullt genomträngt.

Den som kunde rätt födas på nytt! Få en helig, ljus natur! Kanske skulle då mycket blifva ljust, som nu ej vill klarna för det ovissa irrande ögat. O! huru vinna den? Lifvet måste vara lätt då, och säkert och klart. Men äfven J. C. hade anfäktelser och frestelser! Det föregick äfven hos honom kampen mellan en lägre (Msklig) och en högre (Gudomlig) natur. — Ju mer man betracktar honom ju förunderligare synes denna gestalt. Han går att frälsa verlden genom sitt lidande och död — han vet det och han är icke full af glädje deröfver, Nej! han klagar, han nästan svigtar — ett ögonblick misströstar han! Mången vis, mången martyr bar korset bättre, kraf-

tigare än han! — Och likväl hade han ej kommit oss alla, äfven de svagaste så nära, så innerligt nära om han ej svigtat, ej misströstat — — kanske ligger just höjden af kärleken i att låta hellvetet få makt att för ett ögonblick så förmörka Gudomen. Svårt blott att tänka sig detta möjligt och verkligt hos Gudomsväsendet. Men på den verkligheten vill jag svära. Den ligger hellebergsfast (för den som har ögon och begrepp) i den enkla berättelsen derom. Djupa, underbara Mysterier måste rufva här!

Du ser hur jag söker och famlar vid de heliga djupens bräddar! Jag måste sluta men har ej sagt dig fjerndelen af allt hvad jag ville. Hälsa din hustru på det hjertligaste. Behåll i ditt trogna rika hjerta

Din

Fredrika.

351. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 4 Mars —41.

Goda Malla! Du kan verkligen ha skäl misstänka att jag i tysthet för egen räkning låter trycka ditt arbete, ty jag behåller det ännu alltjemt, oaktadt mina löften att återsända det. Och nog bekänner jag att jag kunde hafva rätt god lust att derur tillägna mig mången godbit, men se! ärligheten är en sträng geweldiger, som håller vakt deröfver.

I dag reser jag sjelf till Stockholm och skall sjelf taga det med mig, och sjelf afsända det till fru Linblad. Häftet N° 3 är med de tvenne andra i samma konvolut.

Malla växer och utvecklar sig; vi följa henne med mycket interesse under hennes rika, ovanligt lifliga barndom. Egenkärlek har hon icke mer än hvarje annan liflig ung flicka skulle ha i hennes belägenhet och omgifningar. Hon är sann och bra.

Vid detta häfte känner jag ett stort behof af starkt sammandrag och jag tror att det lätt kunde åstadkommas. Några rader kunde karakterisera hvad som nu upptar många sidor; åtskilligt borde tror jag alldeles uteslutas, dels emedan det hör till hvad man kan kalla »dödfödda småsaker» (och sådana finnas många i lifvet, ehuru det icke alltid är lätt att urskilja dem från småsaker i hvilka finnes en levande gnista, en som kan tjena för det hela, som bindingsord för meningen) dels emedan de falla alltför mycket inom det som alla meniskor kunna se alla dar. Så t. ex. fågelns badning, och åtskilligt annat.

Bland saker som mycket roat oss och låtit oss hjerteligen skratta är försöket med herrarnes öl-sinne och dess följder. Det är innerligt

lustigt, och förträffligt beskrifvet. Af stort interesse syntes oss Miss d'Altons historia, också förträffligt berättad, i sanning och enkelhet. Men vi riktigt knotade öfver att vi icke fingo se den unga roman-hjeltinnan mera åskådligt på hennes bröllopsdag, hvilket hade, efter allt det förutgångna, varit af stort interesse, och att vi icke fingo det ringaste titta in i hennes husliga lif bortom den dagen.

Bland de många sanna och naiva anmärkningar som finnes strödda i arbetet, har jag märkt mig den, då Malla förundrar sig öfver att man berömmar hennes uppförande, »det hade ännu alldrig fallit henne in att hon kunde ha något uppförande!» Detta är så bra, och skildrar så målande den lyckliga omedelbarhet i hvilken barnet så säkert och sorglöst går fram, men ur hvilken det ohjelpigt ryckes dels genom beröm, dels genom klander. Men man måste gå derigenom, och lycklig den som fullt går det igenom och kommer till en högre, fullkomligare natur. Då återkommer det vissa, inspirerade tillståndet men ur högre källor.

Hvar gång jag går öfver hötorget, eller nalkas det, kommer jag säkert att tänka på historien om Sass. —

Se goda Malla i hvad jag skrifer med hvilken tillförsigt jag kommer till dig, viss på att du så godt och väl fattar den sinnesstämning ur hvilken jag talar! Mycket af hvad som är att säga närmare i ämnet, tarfvar nödvändigt muntligt meddelande, med Manuskriften för ögonen. —

Hufvudintrycket är fortfarande det af stort interesse och nöje, så väl af sjelfbiografien, som af det rika galeri originella och verkliga figurer som här framträda, och de vidgade blickar öfver lifvet och dess förhållanden som födas af dessa bekantskaper.

Jag måste sluta i hast och får blott framföra de hjertligaste hälsningar!

Med sannaste tillgifvenhet

Fredrika.

Vi få ju följa Malla vidare fram på hennes väg?!!

Stockh. d. 5te. Söta Malla, just i detta ögonblick erhåller jag ditt bref af d. 3de Mars och hinner blott med få ord innerligt tacka derför. Caroline rosen oskyldig som ett nyfödt barn till villervallan. Jag skyldig, men nu klar och ren, ty nu äro Manuskrifterna 1, 2, 3, hos fru Lindblad. Huru innerligt gaf ej mitt hjerta echo vid ditt utrop om G. Ja så är han! Din goda hälsa är mig en riktigt glad tanke. Om en hjertlig hälsning till din syster och hennes döttrar ber

Din

Fredr.

352. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 23 Mars —41.

När man börjar känna hvarandra litet djupare, så att man hör och förstår hjertats blott halft uttalade rörelser, då är ju ofta ett enkelt ord, en blick, ja blott ett tyst men innerligt närmande det svar som bäst säger det myckna och hjertliga, som i alla fall aldrig kan sägas med ord. Så goda Malla kommer jag i dag till dig!

Saliga äro de varmhjertade, de älskande! Om de ock nu lida deraf; — en gång skola de dess rikare njuta. Och sjelfva detta lidande, huru mycket skönare än — känslolöst lugn!

Skönast vore att kunna älska utan att fordra något igen, skönt — men kanske onaturligt och — omöjligt, der man rätt varmt älskar! Jag erkänner att jag tror mig derom; — kanske är det förmåtenhet.

Låt Malla sorglöst gå fram på sitt egna vis! Efteråt kan ordnas hvad hon i förståne ej haft tid med. Den som i några fall kunde kallas Mallas yngre syster, neml. Fredrika följer henne kärleksfullt och uppmärksamt, och vill blott emellanåt litet ordna toaletten på det Malla rätt prydlig och städad må träda ut i stora förmaket. Hon säger vid ett tillfälle som Malla vet: »du må gerna behålla lilla gula fågeln på din hand men ser du jag sätter badningen icke bland de »dödfödda» småsakerna utan endast bland de alltför alldagliga. Den lilla täcka bilden kunde i fullo återgifvas i två rader, så att den blef lefvande för hvar och en.»

Vidare säger Fredrika att Malla är god som så vänligt upptar hennes anmärkingar. Hon motser med stort interesse fortsättningen af berättelsen, (Autobiografier ha alltid varit hennes passion) hon tackar Malla oändligen för den nytta och det nöje hon har deraf och känner sig af hjertat vara Mallas

tillgifna
Fredrika.

353. Till Franzén.

Sommarfläcktar från nordnen! och ett Bi, som har hvarken gift eller gadd, utan bär endast den ljufligaste honung på sina vingar! — se det hör till tidens glada underverk! Goda, goda Farbror Franzén! hur skall jag kunna tacka för denna sköna, hugsvalande

gåfva i gör ousägligen godt att se sitt arbete, sin afsigt så helt så väl, så skönt förstådda, så belysta! Och när den som lyfter den förklarande facklan är icke blott ett stort snille utan en djupt vördad och älskad meniska — — huru gerna ville man ej då, åtminståne få trycka hans hand till sitt hjerta och låta hans blick spegla sig i de tacksamma tårar han framkallat!

Du goda, älskade Farbror, har alltid behandlat mig så som jag tänker mig att den store Fadren i Himmelen skall behandla sina barn från jorden, när de träda fram inför hans ansigte. Han skall då se dem djupt, djupt i hjertat och säga till evighets-meniskan der: »träd fram!» Och han upptager denna i kärlek, under det han låter det svaga, det irrande, det icke lyckade, som vidlåder henne undfalla sin stora, sin Gudomliga blick. Och den som så ädelt behandlas måste äfven bli bättre och ädlare deraf!

Det är nu elfva år sedan du, min goda Farbror, första gången lyfte mig på din vinge, för att låta mig andas friare och gladare. Du har allt sedan följt mig i godhet, och det var mig alltid ett dyrbart medvetande att veta mig lefva under ditt öga, om än jag icke såg det. Men nu ville du att jag äfven skulle se det, och sände en blick full af ljus och kraft. Och jag — — jag kan blott af dig mottaga, blott se tacksamt upp till min goda Genius! O! i den verld der inga jordiska afstånd skilja, i det hem der allt är frihet och ljus, må jag få komma dig närmare! Låt mig der knäböja vid din sida och luta mitt hufvud under din skyddande vinge!

Tack! Jag kysser din hand, och är för tid och evighet

Din
ödmjukt tillgifna,
innerligt tacksamma
Fredrika.

Mamma och Agathe tacka med mig af rörda och glada hjertan. De hälsa så hjertligen!

Årsta, d. 2 April, —41.

354. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 23 April —41.

Tack, så hjerteligen tack goda Malla för dessa dagars stora intresse och nöje! Detta häfte synes mig ett af de interessantaste af

dem jag genomgått. Allt är så fullt af lif och rörelse och en rörelse framåt, under all denna omvexling och mångfald af personer och tillfälligheter. Det unga hofvet med dess jordiska gloria af unga skönheter och all slags prakt är glanspunkten i det hela, såsom denna bild är det, och måste öfver hela verlden vara det, i verlds och sällskapslifvet. Det culminerar deri; och för med sig sin ofelbara tjusning. Stilla går fram, under det glittrande hvimlet, den djupare ådern af ett rent menskligt interesse, evighetsådern i lifvet hvilken upprunnen på jorden, löper fram med svällande strömmar för att utgjuta sig i öändligheten — himmelens eller afgrundens! Vi se denna åder i arbetets hufvudfigur — såsom rätt är — i Malla, och jag kan icke nog säga dig hvad jag finner henne ha för ett stort och allmänt menskligt interesse! Hon har det, tror jag, just emedan hon står som en typ för den bättre delen af jordens ungdom. Hon har i hög grad erfarit allt hvad den erfar i mindre grader och spridda riktningar, och det sätt på hvilket hon redogör därför, den oförvillade blicken med hvilken hon ser sina och andras förvillelser, kastar i högsta grad välgörande och vägledande ljus öfver det hela. Jag tror att man icke kan säga nog mycket godt om denna figur (äfven ur konstens synpunkt betraktad) och de verkningar den bör ha på unga sinnen. Djupt rörande är den punkt på hvilken Malla just nu (för oss) befinner sig, och man känner en lust att med tårar kyssa dessa vackra ögon som nu fördunklas af sorg öfver den synd och oreda som skymmer bort hennes själs ljus, hennes kärlek, och smittsamt antastar hennes eget hjerta! Frappant och utmärkande framträder hos Malla kärleken till det goda, det förträffliga. Jag tycker mig ingenstädes ha sett den så ren.

Vi kände det helt tomt och ledsamt, Agathe och jag — Mamma är sen några dagar i staden — då vi i går aftons slutade manuskriptet midt uti en interessant period; — och det är med längtan vi motse fortsättningen. Wilhelm Liljehök hålla vi riktigt af; Eva Braunerhjelm följde vi med en tår till hennes tidiga graf; Lagerheims skryt voro vi oppgifna på; men jag hade mitt lilla nöje af att se, här lagt för ljusan dag, hvad jag så ofta, till min öfverraskning, fått se under mitt lif — egenkärleken och inbillskheten hos det starkare könet i förhållanden till det andra. Jag har härpå haft många och märkvärdiga exempel. Ett särskilt behagligt intryck skänkte oss Mallas och Charlotte Posses sätt att taga Mallena Ratzkys anmärkning i anledning af fattiga. Detta är så rent och godt. Äfven njuta vi af de många vackra och värdefulla qvinnokarakterer som förekomma; ja, goda Malla, jag skulle ej sluta om jag ville säga dig

allt som intresserar och roar oss i dessa Memoirer, som i lif och interesse kunna mäta sig med hvilka memoirer som helst, under det den sanningsfullhet och enkla natur som råder i dem, ställa dem på en originell och visserligen öfverlägsen punkt.

Några anmärkningar mot dem, skall äfven Malla i godhet upptaga; de röra dock blott några småsaker, och gå egentligen ut på inskränkningar, som jag tror vore verket nyttiga. Dessa äro dock i detta häfte mycket få. Jag tror att man bör utesluta ett par bref som ingenting verka på handlingen, och ingenting märkligt uttala i öfrigt. Af andra bref kunde man anföra ett par fraser, som skulle karakterisera hela brevet; — de flesta af fröken Poletts bref kunde så behandlas. Charlotte Posses bref kunde äfven litet mera reduceras. Det är dock i dem alltid saker, som göra nöje, genom den goda karakter, det klara och sunda omdöme de röja. Öfvergångarne från berättelsen till brefven kunde äfven ske litet naturligare, eller mjukare; så neml. att de mera sammanhänga. Mycket, goda Malla, skulle jag önska uteslutandet af de då och då anförda bönerna. Jag kan ej fullt redogöra för mina skäl dertill. Men dessa böner störa mig, och jag känner som om deras nedskrifvande af Malla, borttager tron på hennes verkliga andakt i dem. Den djupa, innerliga andakten är ju en själens hänryckning, en ren utgjutelse, som hjertat utsänder liksom blomman sin doft, och som icke kan fasthållas mer än denna utan att förlora sin äkta skönhet, sin renhet. Blott i vissa stora momenter, i lifvets brytningspunkter, kan bönen få fixeras i bokstafven, utan att förlora sig; men då är den äfven kort, energisk; den är en handling, ett vitnesbörd, ett historiskt moment i menskans lif, stundom i Mensklighetens. Men då bör den ock nedskrifvas af en annan än den som uttalade den. Den är karakterens djupaste yttring, och vissnar, om ej uppburen af hela dennas kraft. Jag fruktar att jag ej gör rätt tydligt hvad jag känner, men säker är jag på att Malla kommer att vinna på att hennes böner bli tysta, ehuru det kanske kan vara godt att nämna att »Malla ofta innerligt bad om kraft och klarhet». Man ser derigenom hennes förhållande till det religiösa lifvet.

Jag ursäktar mig icke öfver dessa anmärkningar bästa Malla. För din klara blick kunna de blott röja mitt djupa interesse till ditt verk, min kärlek till — Malla. Och jag har blifvit trygg genom att der se huru Malla upptar anmärkningar som vänskap och sann välmening framkalla. Jag är ej heller främmande för denna känsla. Jag vet öfverhuvud ingen känsla mjukare och mer välgörande än ett erkännande af orätt, uppkalladt af kärlekens värmande ljus. En sådan känsla erfor jag, då jag läste ditt bref af d. 8 April, för hvilket jag

nu innerligen tackar. Mitt lilla skryt till dig, att kunna älska utan att begära något igen, hade allt sen jag afsände det, kommit igen i mig, emellanåt, ungefär som en oppstötning af surkål; men först vid läsandet af första sidan i ditt bref såg jag rätt tydligt hela dess fåfänglighet och barnslighet. Du har rätt min söta Malla, du har tusen gånger rätt i hvad du säger;*) jag är »ej ännu pröfvad», ty jag har ej ännu stått Ensam och om jag nu kan bära missräkningar i kärlek, och smärtan att förlora tron och tillgifvenheten för en Meniska, att lossna ifrån den jag hjertligt fäst mig vid — ehuru jag visst ej är främmande för en bitter smärta dervid och dess härjande verkningar i själen; men om jag ändå lugnt nog, kan bära den, nu mera, så erkänner jag att det mycket kommer af »författarskapet»; och att sen den stund jag mera afgjort vände mig dertill, har mycket blifvit annorlunda för mig; — min penna har blifvit mig en tröstande och stärkande vän.

Jag skulle icke utbreda mig häröfver, om jag icke kände att Malla har samma resource, som jag, har den, så fort Malla vill taga sitt arbete mera på allvare än hon hittills gjort det, och som det i högsta grad förtjenar. De ändringar och reduktioner som kunna fordras, vore allt mycket godt om du med egen hand ville göra. Man måste gå igenom sådant om man vill ha sitt arbete riktigt bra, och njutbart för en större allmänhet. De af mina böcker, som gjort lycka, har jag flera gånger arbetat igenom och rensat ut visst en tredjedel af deras första innehåll; och några hade allt kunnat tåla mer.

Mallas förmåga att gå fram, under det hon för med sig denna stora mängd vänner och bekanta och bekantas bekanta och hålla ihop allt detta, väcker min förundran och beundran. Jag hade i detta predikament tappat bort minst två tredjedelar deraf och mig sjelf på köpet.

I Maj skall jag sjelf föra in detta häfte, och låta det komma till Lindblads, och med riktig glädje skall jag höra underättelsen om att jag der kan få afhämta ett annat. Jag vet ingen intressantare läsning, och min syster Agathe är opputi den såsom jag.

Lycka till bästa Malla att finna dig väl i den nya bostaden, dit jag är viss på att du för trefnaden med dig! Och den stygga koliken, måtte den alldrig hälsa på dig der! Agathe har stundom svåra attacker af denna plåga, och kan efter dess upphörande icke bra tåla annan mat än magra små kött-frikadeller dem hon fått anvisning på af en gammal kolik-patient. Känner du till dem? Hvad

*) Och tack, tack för den så kärleksfulla rättelsen!

jag gerna ville laga sådana åt dig, ty matlagning är mig ett nöje, och utan att skryta så

Vi hälsa här våren med lyckönskningar och välkomst-tal alla dagar, och ha ren börjat botanisera och prisa Fahlkrans för allt det nöje han berett oss, genom sin undervisning härutinnan. Al-blomman, blåsippan, vår-löken, *Caltha palustris* m. fl., ha vi ren gjort närmare bekantskap med, och just i dag har jag till min förtjusning upptäckt lilla Gullpudran blommande i parken. Och dessa blom-bekantskaper — — jag kan ej säga hur angenäma jag känner dem!

Framför en hjertlig hälsning till din syster äfvensom till hennes döttrar. Man lär i Slägt-Minnena att känna henne på ett sätt som ovillkorligt intager för henne, och man påminner sig då med nöje hennes goda och behagliga ansigte, som tyckes vara ett aftryck af hennes själ.

Tack min söta Malla, tack så innerligen för allt nöje, all ljut känsla du skänkt mig och de mina, för all Din godhet mot

Fredrika.

355. Till Böklin.

Årsta d. 26 Apr. 1841.

Lycka till, min goda vän, till den andra lilla dottern! och lycka till åt lilla Fredrika att ha en syster! Må hon känna Systergåfvan så ljuf, så välgörande som jag gjort det! Bättre kan jag ej önska för henne och hennes goda föräldrar. Jag spår att »Masculus» kommer härnäst, sedan han, som artig kavaljer, låtit systrarne gå förut. Dina små flickor — jag håller af dem! Jag längtar att en gång närma dem till mig, låta mitt hjerta hvila mot deras späda bröst, bada min blick i deras oskyldiga ögon, som i klara källor; lära dem känna blommor och örter — ty barn och blommor bli härefter mina käraste vederqvickelser på jorden!

Tack för ditt bref, bästa Böklin! tack för dina ord öfver vigseln, som ha det djupa, det tillräckliga, som så ofta kommit till mig från dig med livvets fullhet, med — nog. I detta nog får sinnet en stor klarhet och frid. Hvad kunskap, hvad insigt verkar befriande! Jag känner detta äfven kroppsligt. Jag mår väl af att förstå mer, se klarare. Jag liksom andas friare, lättare. Det är något inom mig som dansar dervid. Jag känner detta ofta för närvarande under min närmare bekantskap med naturen. Jag är visst ännu blott vid a. b. c. men äfven det gör mig stort nöje och låfvar mig ett ännu större,

när jag gjort det tekniska ifrån mig, och bättre kan akta på lifvet, andarne i denna rika symboliska verld, och bättre kan fatta analogieerna med den som lever i människans bröst, i menskliga förhållanden. Ett stafvande barn blir jag väl äfven häruti, som i så mycket! Dock — Gudskelåf för att ha begynt dermed.

Har du någonsin, Böklin, liksom sökt dig sjelf? Under tider af sinnesmattning, tyngd, skymning sökt anden, som du stundom, fordom känt i dig så kraftig, så lif-full, så rik, — mäktig af allt, och som nu liksom öfvergifvit dig — och hvars tillvaro du blott anar på den dunkla smärtan i djupet af din själ, — som vore der en bunden, en i dödsqval suckande?!

Så måtte Jesus ha lidit, i örtagården och på korset — han måtte ha känt sig förlåten af sin Gudom! Svårare pröfning har icke jorden. Jag har förstått den under denna tid; under en tid då mitt yttre lif varit som den klaraste flod, och lifvets behagligheter smekt mina dagar. Och dock kom derunder öfver mig ett ohjelpigt qvalm, — och de bilder som vederqvickande draga genom denna sommar-dagsluft äro motsatsen till allt som man kallar skönt, behagfullt, trefligt! Lifvets stormar — — energiska lidande, djupa kärlek, kraftfulla sjelf-försakelse, j ären dock herrliga! På era vingar stiger man uppåt!

Jag tar pennan ibland och skrifer, men låter den åter falla. Ingenting synes mig värdt att skriva om. Men i höst, när jag blir ensam, skall jag skriva. Det skall bli bättre då!

Meniskan är som verlden; det är tider då den suckar efter frid; det kommer andra då den suckar efter upplifning.

Hvarföre, bästa Böklin, skall man beundra Oedipus i Collonos och andra Sofocles' tragedier? Del kan jag icke rätt förstå. Man talar om den grekiska naiveteten, den friska, glada känslan af lifvet, den stoiska storheten hos hjeltarne i lidandet och döden!! — Jag vet ingenting fulare och ynkligare än Oedipus' sanslösa sorg, än Herakles' låga vrede i smärtorna (då han grämer sig öfver sin makas död emedan han ej kan få glädjen slå och misshandla henne,) och Philoktet — — allt är ju bara klagan och förtviflan! Och Ajax — —!!! Hvar finnes en skönhet en storhet att upprätta sig vid?! En platt reflexion öfver vigten af besinning, af försigtighet, är ofta hela frukten af dessa blods och förvirringsscener. Ett enda drag af stor sanning beundrar jag i dessa stycken och det är — — makten af det kroppsliga lidandet öfver dess offer. Det är målat efter naturen; men är det efter naturen hos hjeltar?! Gamla historien visar oss annat. Hvarför skall skalden neddraga Msklighetens ledstjornor? Och hur kunde grekerna tycka om sådant. Och

hvarför skola vi prisa sådant? Antigone är skön och ren, men äfven hon går i döden med hopplös klagan! Ingen skymt af de elyseiska fälten tränger igenom denna skugg och nattverld.

Jag läser nu Baders 10 Thesen aus einer religiösen philosophie och skall läsa Göschels »beyträge zur spekulativen philosophie» med afseende på Strauss. Det förefaller mig att Strauss' försök att skaka Christendomens verklighet, genom dess förening med mythologierna, nu förer till att än mer bekräfta denna genom uppdagande af hvad som i de sednare är verkligt, och som i den förra fullt förklaras och fullkomnas, att låta kraftigare fatta det Logos, som Johannes omtalar, som var före verlden och hvarigenom verlden är gjord och som manifesterat sig i alla tider igenom representanter och slutligen kom sjelf i — Christus.

Tvonne skrifter som synes mig afhandla samma ämne ser jag anoncerade. Jag ville förskrifva en af dem. Känner du dem eller deras författare? Var god i så fall säg mig hvilken af dem du anser böra föredragas! (Jag bifogar annoncen.)

Jag har varit litet matt åt konstitutionsutskott och riksstånd, som ingenting mäktat åstadkomma för den önskade representationsförändringen. Geijer är dock, till min förundran, icke missnöjd med utgången, utan har tvärtom glada förhoppningar för framtiden, i följd af de samtal och begrundanden som nu ha varit och bane. Man anser dessutom för alldeles omöjligt att någon slags förändring i representationen skall ske under denna Konungs lifstid. Han är så bestämd på att den ej skall ske.

Man ser (som vanligt) med förhoppning upp till thronföljarn. Men hvad som är mindre vanligt är den allfvarliga riktning, som denne i sednare år tagit, det intresse han börjat fästa vid det som befordrar samhällets väl. Han arbetar sjelf med hufvud och hand härvid, och skall ha en ganska sällsynt förmåga att fatta klart och helt, och äfvenså uttala sig. Hans förträffliga maka har nog inverkat mycket välgörande på honom.

I Maj skall jag göra besök hos de fyra riksstånden och då säga dig hur de se ut. Hälsa den unga modern med barnet vid sitt bröst, från

Din vän
Fredrika.

[Bilaga.]

Entwicklungsgeschichte der Lehre von der Person Christi von den ältesten Zeiten bis auf die neuesten, v. I. A. Dorner, ordentl. Professor der Theol. zu Kiel.

Die Idee der Gottheit. Ein Versuch den Theismus speculativ zu begründen und zu entwickeln. v. Dr. C. Phil. Fischer, Prof. der philosophie in Tübingen.

356. Till Brockhaus.

Högädle Herr F. A. Brockhaus i Leipzig.

Er välvilliga och mig hedrande skrifvelse får jag hjerteligen tacka för. Som en lärjunge hvilken gillas af sin lärare så gläder jag mig öfver bifall från ett land, som jag har att tacka för oändligt mycket godt i lära och ledning. Och huru kärt vore det mig ej, om jag kunde, som Ni godhetsfullt smickrar mig med, bereda mina tyska läsare något nöje, i det jag af tacksamhet och villigt hjerta söker motsvara Er önskan i meddelande af ett och annat öfver min lefnad och gången af min bildning. Jag har ställt detta meddelande i form af ett bref till Er sjelf min Herre, Tysklands största och allmänt aktade Bokhandlare, och önskar att denna form ej må förändras, utan ber Er (om Ni för öfrigt gillar den lilla artikeln och vill införa den, i den nya upplagan) ha den godheten att tillse det öfversättningen ingenting förändrar dervid, utan att den blir så trogen som möjligt, så i ord som i anda.

På Er fråga om jag är nöjd [med] Dr Gans som öfversättare får jag svara, att jag tror hans öfversättning vara på det hela god och trogen. Meningen synes mig i allmänhet vara bra återgifven, men i småsaker, såsom benämningar, bi-ord, lekande uttryck är öfversättningen ofta mindre lycklig. Flera tryckfel torde äfven ha insmugit sig som här och der alldeles förändrat meningen af vissa uttryck. Hvad öfversättarens misstag beträffar så tillstår jag att det vore mig så ledsamt att öfverallt uppsöka dem, och så svårt att på detta afstånd meddela mig öfver hvad som kunde förbättra dem, att jag ej har mod företaga detta arbete, så vida Ni icke vidare yrkar det. Men då dessa små fel hittills icke förhindrat böckernas framgång, så tror jag att de kunna anses såsom af mindre vikt.

Att Nina och Strid och Frid utkomma inom samma år tror jag icke är lyckligt för någondera; ty naturscenerna i båda ha för mycken likhet att icke skada hvarandra när de komma så nära ihop. Dessutom hör Nina till en äldre period. Den kom ut emellan Presidentens döttrar och Grannarne Den är en öfvergångsbildning, en tankarnas folkvandring innom mig, och torde först längre fram kunna betraktas och bedömmas ur en rätt synpunkt. Idyllen Strid och Frid, en frukt af mitt tre-åriga vistande i Norge, och utkommen fem år sednare än Nina, bör taga sig bättre ut om den kommer allena.

Då Ni min högt ärade Herre önskar upplysningar angående mina öfriga skrifter så får jag bland dem nämna Trälinnan en dramatiserad teckning, som utkom under loppet af år 1840 och som det skulle glädja

mig att se af Tysk djup-blick betrackad. Af flera mindre stycken som föregingo Familjen H., torde trenne, neml. Den Ensamma, Förhoppningar, samt Tröstarinnan förtjena att öfversättas på tyska. Hvad mitt närvarande arbete beträffar, så är det ännu inbegripet i ett chaotiskt tillstånd, och en lång arbetsvecka torde åtgå innan elementerna ordna sig och deraf framgår ett harmoniskt helt.

Ert godhetsfulla löfte om meddelande af några tyska litterära alster, gläder mig mycket, och det skall glädja mig att framdeles, såsom nu, få betyga Er min uppriktiga Erkänsla och högaktning!

Fredrika Bremer.

P. S. Härmed följer den äskade lefnadsteckningen.

[Bilaga.]

Till Herr F. A. Brockhaus i Leipzig.

Verehrtester Herr!

Ert bref har väckt hos mig känslor af nöje och tacksamhet, som jag ville kunna visa Er genom uppfyllandet af Er der yttrade önskan: att jag skulle meddela Er något »öfver mitt lif samt gången af min bildning». Men detta har sina svårigheter, då jag här blott ytligt kan vidröra ett inre, och i detta inre ligger dock det förnämsta af min historia.

En gång, när jag ej mera är till på jorden, torde jag som ande gå der igen och säga människorna det djupaste af hvad jag lidit och njutit, älskat och lefvat. Må dock ingen härvid känna sig spökrädd. Ty om jag än i midnattlig timma kommer till en sökande och orolig själ, så är det blott för att göra dess sinne lungnare, dess natllampa klarare, för att blifva dess vän och syster.

Emedlertid må gerna en välvillig blick titta här och der genom för-låten som döljer ett i sitt yttre skick temmeligen vanligt och obetydligt lif. Den må gerna se att jag föddes vid Auras*) strand och hade en god del af Åbo vördnadsvärda och vittra Herrar Ackademicii till faddrar, hvarutaf denna blick (om den har Siare-gåfva) torde spana någon rapport, något inflytande, som — — jag har svårt att närmare utreda. Vid tre års ålder fördes jag ifrån min födelsebyggd — Finnland, och har derifrån bevarat, blott ett enda minne. Det minnet är ett ord, ett mäktigt namn; — — i djupet af hedendomen nämde Finska folket det i fruktan och i kärlek, och nämmer det än i dag med samma, af Christendomen förädlade känslor; och ofta tycker jag mig höra det ordet i Thordönet, som går öfver den skälfvande jorden, eller ock i den ljufliga vind, som hug-svalar och vederqvicker den, det ordet är — — Iumala!**)

*) Namnet på en Å som löper igenom Åbo stad.

**) Finnarnas namn på Gud, så i Hedna som i Christna-tid.

Om Ni välvilligt följt mig ifrån den Finska till den Svenska jorden (der min far blef gods-egare efter att ha föryttrat sina bruk i Finland), så vill jag ej besvära Er att följa mig vidare under en barndom och ungdom, i det inre full af chaoticiska elementer, och i det yttre visande den föga interessanta och mycket vanliga taflan af en familj, som hvar höst reser i täckvagnar från sin egendom på landet till sin våning i hufvudstaden, och hvar vår reser från sin våning i hufvudstaden till sin egendom på landet, och inom huset unga döttrar, som spela sonater och sjunga romancer, rita i svartkrita och läsa romaner, bildande sig på allt upptänkligt sätt och seende längtansfullt mot framtiden för att der både se och göra underverk. I ödmjukhet torde jag få bekänna, att jag alltid såg mig, som — — krigshjelte.

Och vill Ni kasta en blick in i familjekretsen, så se den församlad till en samfäld läsning, i en af de stora salarne innom den landtliga boningen, och märk, om Ni behagar, intrycket af vissa, Tysklands litterära alster på en af döttrarne. Om man kunde dö af häftig sinnesrörelse, så hade hon ofelbart, under läsningen af Schillers Don Carlos, fallit stendöd från sin stol, eller snarare, upplöst sig och svallat bort med hast i en flod af känslor och tårar.

Men hon öfverlefde denna fara. Hon lefde för att ännu mycket läsa och lära från det land, som med skäl kan kallas Europas hjerta, och ur hvars rika bildningsströmmar hon ännu i dag hemtar rik näring.

Vill Ni längre fram se in i hennes själ; — — se då huru en tung jordisk verklighet småningom drar sitt molntäckelse öfver lysande ungdomsdrömmar, se skymningen komma öfver vandrerskan tidigt på hennes väg, se henne ångestfullt sträfva att komma undan den, men förgäfvets! Luften tjocknar som af tätt snöfall, mörkret tilltar, det blir natt. Och i den djupa, oändliga vinter-natten hör hon klagande röster, från öster, vester, från djur och vexter, från en döende natur, en förtviflande mensklighet, och hon ser lifvet med all dess skönhet, dess kärlek, dess klappande hjerta, lefvande begrafvas under fuktiga is-lager. Himlen är mörk och tom; — — det finnes intet öga, intet hjerta der äfvan. Allt är dött, — eller rättare, allt är döende utom — smärtan.

Kanske har Ni lagt märke till den betydelsefulla bild hvarmed alla djupare Mythologier begynna. Man ser i begynnelsen en ljus och varm, gudomlig princip sluta sig till Mörkret, dimman (Ur-fukten). Och ur denna omfamning af ljus och mörker, eld och tårar födes — — en Gud. Jag tror att något sådant föregår innom hvar meniska, som födes till ett djupare lif; och något sådant föregick äfven med den, som skriver dessa rader.

Om Ni ser henne flera år senare, skall Ni finna att en stor förvandling föregått med henne, Ni skall se det i långa tider tårskumma ögat stråla af utsäglig glädje; hon har likasom uppstått ur grafven till nytt lif. Hvad är det som vållat denna förändring? Ha hennes lysande ungdomsdrömmar gått i fullbordan? Är hon krigshjelte? Är hon segerrik i skönhet, kärlek eller ära? Nej! Intet af allt detta. Ungdomsillusionerna ha slocknat och ungdomens tid är förbi. Och likväl är hon nu ung på nytt, ty i djupet af hennes själ har skett en befrielse; öfver dess mörka chaos har blifvit uttaladt ett: »warde ljus». Och ljuset har genomträngt natten och upplyst äfven den, och med blicken stadigt fästad [på] den, har hon

med glädjetårar sagt: »du död hvar är din udd? Du graf hvar är din seger?» Mången graf har sedan öppnats och borttagit flera af dem hon ömmast älskat; mången smärta har låtit känna sin udd, och låter känna den ännu; — hjertat slår dock friskt; den mörka natten är borta. Ja, den är borta, men ej dess frukt; ty såsom vissa blommor öppna sig först om natten, så är det först i den nattliga stunden af ett stort lidande, som Meniskosjälen öppnar sig för eviga stjernors ljus.

Kanske önskar Ni här höra något om mitt skrifveri. Detta tog sin början, då jag vid otta års ålder, på fransk vers apostroferade månan sålunda:

»O Corps céleste de la nature!»

Och under större delen af min ungdom fortfor jag att i samma sublima anda skrifva, hvad jag vill förskona, äfven min fiende (i fall jag har någon) från att läsa. Jag skref drifven af unga känslors oro, skref som små vågorna i viken, upprörda af vinden, skrifva på stranden meningslösa spår, skref för att skrifva. Sednare fattade jag pennan af en annan impuls och skref — hvad ni läst.

I dag, då jag står på gränsen till lifvets höst ser jag ännu omkring mig samma föremål som i mina första vårdagar, och är lycklig nog att (af många kära) ännu äga nära mig en älskad mor och syster. Ångarne som omgifva vår boning, och på hvilka Gustaf Adolf mönstrade sin här kort innan han som befriare drog till Tyskland, äro icke mindre sköna nu för mina ögon, än de voro det för barnaårens; de ha blott vunnit i intresse, ty deras gräs och blommor känner jag bättre nu.

För min egen framtid har jag blott en enda önskan, och den är: att kunna utföra det arbete jag föresatt mig, och hvartill mina hittills utgifna skrifter utgöra begynnelsen. Lyckas mig detta, skall jag en gång känna mig mindre oförtjent än nu, af den myckna godhet man visat mig. Och om detta lyckas mig, så må de goda och redliga hvars bifall lifvat mig, till stor del tacka sig sjelfva därför. Huru hjertligt tackar jag ej dem!

Emottag, min ärade Herre, detta uttryck af min känsla, så för Er som för Era landsmän, och var försäkrad om sann högaktning och tacksamhet från

Fredrika Bremer.

Årsta d. 3 Maj 1841.

357. Till Lotta Öberg.

[1841.]

Goda Lotta! Jag är nu i staden och längtar höra huru det står till. Skall jag komma till Lotta, eller vill Lotta hellre komma till mig? I förra fallet skall jag komma i morgon f. m. om det då passar Lotta. I det sednare, så skall jag vara hemma i eft. mid.

kl. mellan 5 och 6. om Lotta då vill komma. Jag bor en trappa upp i huset N° 5 på Norrlandsgatan vänster hand då man kommer från trädgårdsgatan.

Vänskapsfullt
Fredrika Br.

Onsdag morgon d. 5 Maj.

358. Till Carl August Adlersparre.

»De bättre tonerna» de friska, liffulla och ljufva äro många i de poesier jag nyss genomläst. Kärast äro mig den friska sången Wermland, Sången öfver Italien, Roma, Byrons Monolog, och det ädla och höga lif som i Zeuxis själ föregår hans död hvilken jag ej fattar. Bland de mindre och mera ljufva digterna synas mig Englarna på jorden Dikten och drömmen och den bästa Hamnen utmärkta för sköna känslor och tankar, uttryckta i ett skönt språk. Men Gref Adlersparre har sjelf gifvit sin poesi en farlig rival i mitt hjerta i ett stycke prosa, — Gref Adlersparres sednaste bref! När man tar bort de öfverdrifna uttrycken, hvilka liksom champagne-blåddror bopper ur ett ungt och varmt sinne, står dock kvar en själ så ren, en sinnesstämning så älskvärd, att man blott innerligen kan glädja sig åt den, och njuta af den som af ett skönt och godt Guds verk, en ren källa till all sann poesi på jorden, den må nu yttra sig i toner eller i gerningar.

Hvad mitt bref beträffar öfvervärderas det af Gref Adlersparre.*) Dess bästa är den verkan det frambragte i ett ädelt hjerta. Bränn opp brefvet, men behåll minnet af en vän i dess tecknarinna

Fredrika Br.

Stockholm d. 17 Maj. —41.

P. S.

Jag ser att jag ej skrivit ett enda »tack» i dessa rader. Men hvad som lefver så lifligt i hjertat måtte väl för en klar blick röja sin närvaro i orden, om ock det lefver der anonymt.

*) såsom de varmhjertade Tyskarne öfvervärderat mina teckningar.

359 Till Bernhard Cronholm.

Till Herr Magister R. Cronholm.

I det jag mycket får tacka för gåfvan af den vackra Hertha, får jag meddetsamma bekräfta löftet, redan gifvet genom Gref Adlersparre, om ett prosaiskt bidrag till den nordiska digtkransen för nästkommande år. Mätte styckets beskaffenhet motsvara min goda vilja att göra det välkommet för Calenderns utgifvare och dess läsare! Tiden för afsändandet deraf torde jag framdeles få veta.

Mycket tacksam vore jag för en underrättelse om, hvar ett bref med säkerhet kan träffa den danska författaren H. C. Andersen, under loppet af sommaren. Jag har hört att Herr Magister Cronholm brevexlar med Andersen, och Ni vet då förmodeligen hvar han under sin resa hamnar. Visa mig den godheten att upplysa mig härom! Med hjertlig ledsnad har jag hört att det gått honom emot i Danmark med hans sednaste tragedi; ty jag vet hur detta måste verka på hans ädla, men alltför känsliga själ. Må han lemna theaterns bräder och kulisser, och återvända till sina fria fält, sitt herrliga naturlif och han skall glädja och glädjas åter!

Tack för all god tanke och känsla med afseende på mig! Till Herr Cronholm, såsom till alla dem, som nu tala till mig välviljans och artighetens, stundom öfverdrifna språk, säger jag in petto, med öknens barn: »blifve din skugga alldrig mindre!» Och likväl är denna förminskning särdeles trolig i denna skiftesrika verld.

Högaktningsfullt
Fredrika Bremer.

Stockholm d. 21 Maj — 41.

360. Till Malla Silfverstolpe.

Stockholm d. 10 Juni — 41.

Det goda, varma, det kärleksfulla hjertat, som så mildt tyder andras brister, så varmt uppfattar andras förtjenster, hvarföre skall det se i svart hvad som närmare rör dess eget lif och andras intryck deraf?! Min söta, goda Malla tag dessa ord till svar på ditt lilla, sista, så vänliga bref, för hvilket jag nu, äfvensom för dess före-

gångare, hjerteligen tackar dig. Det ligger i sakens natur att brev-vexling i ämnen, sådana som nu samfällt interessera oss, icke är lätt. Man säger otillräckligt eller ofullkomligt hvad man menar, och det lilla ord, som i muntligt samtal, så lätt skulle svara på inkastet, eller upplysa meningen, skulle i skrift bli en lång historia, som dock åter kunde behöfva förklaring. Jag vill i sådana skrift-förhållanden icke se ut att vilja hafva sista ordet. Och det är min tro, att emellan människor, som söka och vilja det rätta, det sanna, kunna, sedan man ömsesidigt uttalat sin mening, vidare förklaringar gerna lemnas — tills vidare. Om man har något när samma riktning, om man söker samma ändamål, så utplånas oftast de små skiljaktigheterna såsom af sig sjelfva, och mången¹ närmning, mången ljuf förening sker i det tysta. Ja, det bästa och djupaste gror så i det stilla, tills det på en gång slår ut i klara ord eller gerningar.

Blott ett, min söta Malla, låt mig här säga till svar på ditt anti-sista brev. Jag har ej glömt de orsaker jag har att tacka för det verkligen stora nöjet, som dina Slägt-minnen skänkt mig, men, goda Malla, du tillät mig denna läsning på ett villkor det att säga dig »min uppriktiga tanke om hvad jag läste». Och det har jag gjort efter bästa vett och vilja. Om jag skall bedömma arbetet alls, måste jag göra det sådant det nu är, sådant det nu synes för mig, och i dess närvarande skick. Just mina anm. visa att jag ej anser detta annorlunda än du sjelf gjort det, med den skiljnad att jag tror det i stånd att fullkomnas lika mycket som jag anser det fullkomning och fullbordan värdt. Jag står som en främmande för dinna minnen, ditt lif, ditt hjerta; jag läser dig som publicum och dömmar, som ett stycke sådant.

Mitt bedömande, mina tankar lägger jag ned inför dig, öppet och uppriktigt, som du begärt det. Till dig hänskjuter jag att upp-taga eller åsidosätta dem, i det samma som jag hyser det hopp att framdeles och under närmare beröring och samtal, vinna dig på min sida och ifrån Mallas i vissa ämnen rörande henne. Få nu se hvad framtiden skall säga till denna förhoppning.

Tack min söta Malla, hjertlig tack för din välkomning till Upsala! Det har länge varit min önskan att få vistas der en liten tid, och gerna ville jag derunder få vara nära Geijer och hans milda hustru. Då, goda Malla, hoppas jag äfven få komma i närmare beröring med dig och då ja då skola vi törhända kämpa en och annan strid, som, jag känner det på mig, skall grundlägga en rätt hjertlig frid. Dock den är längesedan grundlagd.

Det var långt till det fjerde häftet! Med glädje skall jag välkomna det när det kommer. Det fagnar mig af hjertat att du skall

vara på landet i sommar. Der är så härligt. Lef väl goda bästa Malla och se från alla skymmande eller ofullständiga ord, in i hjer-tat på

Din
sannt tillgifna
Fredrika.

361. Till Charlotte Quiding.

Årsta den 15 Juni 1841.

Nu, min lilla Charlotte, ville jag utföra hvad jag så länge ämnat, nem-ligen det storverket att skriva till dig ett ordentligt bref, i hvilket vänner och bekanta äfven träda fram och figurera huller om buller. Men allt sedan i går förmiddags sitter här en ohygglig fru, som oupphörligt upp-repar: Göthe säger — Byron säger — Börne säger — Schiller säger etc., och härpå följa sägningar så vanliga och alldagliga, att hvar beskedlig man och kvinna, med litet sundt förnuft, kunde säga detsamma. Dess-utom citationer ur Euphrosyne, Grafström, Böttiger m. fl. skalder. Allt detta har särdeles mattat mig. För att få litet förfriskning, sätter jag mig att skriva till dig och inleder mitt bref med att hjertligen tacka för ditt af den 4 Juni. Jag har allt sedan pingst lefvat ganska rörligt och lifligt med en hel hop med människor, som jag här skall presentera för dig. Först friherrinnan Knorring, född Zelow, som här tillbragte pingsttagarne. Hon är en i hög grad liflig och äfven mycket qvick fru; men hon är också hvad som är bättre än det: hon är mera hjertlig och älskansvärd än mängden af människor, fastän detta icke märkes förr än man kommer henne närmare. Hon liknar häri sitt ansigte, som just ej har synnerligt behag då dess uttryck är likgiltigt, men hvare de täckaste, af lif och be-hag sprittande miner liksom spricka ut när hon under samtal lifvas såsom talande och berättande, och detta är hennes grannaste sida. De dagar hon med sin dotter här tillbragte, lemnade ömsesidigt ett ljust och vänligt intryck i flera afseenden; äfven voro väder och natur utsägligt herrliga, så att man var böjd att gå in på den gamla folktron, att Herrans englar, denna tid, jemt sväfva upp och ned mellan himmel och jord för att göra den sednare delaktig af den förras herrlighet.

Måndagen efter pingstveckan foro mamma och jag till staden. Der var jag å nyo mycket med friherrinnan Knorring och hade nöjet att föra henne tillsammans med åtskilliga litterära notabiliteter, såsom Franzén, Geijer, Brinkman, Grafström, hvilket föll sig rätt lätt och roligt och gjorde henne hjertligt nöje. Brinkman blef gruffligt uppiggad af den nya bekant-skapen. Han bjöd oss på the tillsammans med åtskilliga andra, och fort-sätter nog att kringsvärma den qvicka friherrinnan under hennes brunns-vistande i Stockholm. Brinkman och jag hafva, efter tre års stillestånd, åter börjat litet fyrverkeri tillsammans. Det blir dock till slut bara aska deraf. Icke så af umgänget med Geijer. Du, som sett honom så kort, kan ej tro hvilken skatt af godhet, af friskt och ädelt livvande lif ligger hos denna människa. Han verkar i hög grad befriande och förädlande;

jag vet ibland ej huru. Hans blotta närvaro för detta med sig. Som havvets våg drifves han eller tyckes drifvas af impulser; men dessa ledas af en himmelsk vind, så ren, så frisk. Jag håller bra mycket af honom, och talar derföre ej mera om honom; ty jag talar mig icke i lag. Men Gudskelof för att jag fått lära känna honom. Friherrinnan Knorring var mycket betagen af Geijer, han mindre af henne, ehuru han var vänlig och ej gjorde hvad Brinkman och Franzén icke kunde låta bli: bry henne för sitt förmodade författarskap. Franzén har mycket åldrats och det ser ut som skulle han ej länge dröja här nere. Men han förfaller i ädel stil, såsom forntidens tempel, han är vacker i sin blekhet, med sitt poetiska uttryck och milda, patriarkaliska väsende. Mot mig är han obeskrifligt god.

För att nu tala om en person, som hör till de mindre notabla i menniskornas värld, men som torde i vår Herres stå lika högt, som de utmärkte, så är R—g frisk i år och vid godt lynne, går jemt med de Franzénska verserna öfver »Strid och Frid» samt en tysk recension öfver »Teckningarne» på fickan och läser upp dem när han det kan à propos. Jag fruktar att det stundom sker icke så alldeles à propos; men jag är tacksam för hans lifliga välvilja.

Det säges vara afgjordt att Jenny Lind skall i Juli resa till Frankrike. Hennes spel och sång i operan Norma hafva höjt hennes anseende än mera. Vi voro på första representationen af Norma och hade stor och innerlig njutning af mamsell Lind. Hon var så ren i sitt spel, så artistisk ända igenom, på ett par momenter när, som jag tror hade kunnat vara högst intrycksrika om de rätt fattats. L. satt tätt bakom oss och omtalade, att detta var Jenny Linds första repetition af Norma, hvad sjelfva spelet angick. Hon kan aldrig agera under de vanliga repetitionerna, utan lemnar detta tills det gäller på allvar, då inspirationen och ofta de skönaste, mest oväntade ingifvelser infinna sig. L. var riktigt orolig för henne, emedan denna roll hade varit henne motbjudande och hon icke vetat hvad hon skulle göra af den. Desto mera öfverraskad och förtjust blef han af hennes sköna, energiska spel. [— — —]

Under mitt vistande i staden uppkom en eldsvåda, som lyckligtvis stadnade vid att taket och vinden af ett hus afbrunno. Jag var den aftonen hos bekanta icke långt derifrån. Anblicken var präktig. På stället tog man saken lugnt. Litande på de goda brandbottnarne satt, i våningen näst under det brinnande taket, en herre uti sitt rum och läste, vid två tända ljus, med en vattenkanna i handen, sedan han fått brandmästarens löfte att bli i tid tillsagd om elden skulle behaga komma in till honom. Men elden kom icke och herrn fick sitta i ro med sin bok, sina ljus och sin vattenkanna. Desto värre anfäktade sig öfver eldsvådan våra bekanta, fru och Betty G. . . , hvilka, ehuru boende långt derifrån, ville hvarken sjelfva sofva eller låta någon annan ha ro. Dessa två menniskor hafva mera oro i sig än ett dussin andra. [— — —]

362. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 13 Juli —41.

När jag läste ditt bref, min söta Frances, kände jag en alldeles obegriplig lust att kunna dela mig i tu. Jag ville vara på Octogone

och hjälpa att packa in dig och Nils i en vagn, som tog vägen till Arsta, läfvande dig att med mitt lif ansvara för alla barnens välfärd medan du vore borta, och meddetsamma ville jag vara på Årsta för att der, jemte Mamma och Agathe, emottaga och välkomna dig och din man. Det är för rasande att denna tu-delning alls icke kan gå ihop!

Emedlertid ha Agathe och jag sett i synenom huru vädret skulle bli vackert och stadigt till den första Augusti, huru våra stickelbär då äro mogna, och huru vi då skulle ha vår stora barn-fest, och huru roligt det vore att då ha Kocks båda hos oss, som åskådare och deltagare, (åtminståne såsom vakthafvande, och prisutdelare), under det att deras unga söner Tommy och Fabian skulle illustrera sig i hvarjehanda olympiska spel och lekar bland den öfriga ungdomen på stora gården här. Få se min lilla Frances om icke af den synen kan bli verklighet, och om icke efter denna dagen kunde följa flera i rad, på hvilka våra vänner skulle skänka oss sitt sällskap och vi kunde få tillfälle till mångt stilla samtal i trädgårdens löfviga gångar, medan de unga herrarne anförda af — en betjent, rekognoscera trackten vidt omkring.

Du talar om att bli »old» min lilla Frances, och om dess följder. Också jag har sedan några år (och jag är ett par år äldre än du) tydligt känt i mig denna öfvergång till en sednare årtid af lefnads-året. Och jag har välsignat och välkomnat den. Ack! Det gör så godt känna den svalkande flägten på panna och hjerta, att känna lugnas derinnom, och då kunna se på lifvet med lugnare, klarare blick. Hösten är mig kär. Dess sol är mindre brännande och ofta klarare än sommarens hvilken skymmes af heta dunster. Och om vänner gå bort — så draga de vårt hjerta med sig upp mot bättre hem; och om mången njutning dött bort så ha äfven nya njutningar tillkommit, och många, många lidanden försvunnit. Så åtminståne har jag känt det. Ja, hösten i lefnadsåldern är äfven en god, rik ålder; man måste blott ackta sig för — frosten. Den är vådan under denna årtid, och jordens bästa blomma — menskohjertat — är lika i fara att vissna derunder, som dess ringare och materiellare barn. En mor för unga söner och en lycklig Maka står dock i föga fara därför. Så många hjertan i djup rapport med hennes, slå varma omkring henne, att det är omöjligt för hennes att kallna. Större är faran för den jemförelsevis ensamma. Enda räddningsmedlet är äfven här — kärlek. Och Gudskelåf, denna känsla kan ägas af hvart hjerta som vill det. Kan det, just emedan ett evigt varmt hjerta klappar i verldens medelpunkt, och att vi alla kunna stå i rapport dermed.

Jag tänkte i dag något öfver kärleken, som jag vill söka rätt reda ut för mig i det jag här omtalar det för dig. Men nej! — — jag tror icke det blir roligt och kanske ej så uppbyggligt heller som jag först trodde. Jag skall ännu litet ligga på det ägget.

Du frågar hvad Frey för i skölden? Vid första bekantskapen tyckte jag mig höra honom tala ungefärligen så här:

»Vi Frey, med Guds Nåde, Kritikens Esthetikens, tankerikets konung, Upsala Studioses och arfvinge till alla snillet och lärdomens gebiet m. m. göre vetterligt: Att vi nu draga ut till strid från tankens Marsfält, så att det skall knaka och braka igenom hela världsträdet. Må fosterlandet förstå oss och må det förstå sig sjelft, ty vi äro sanningens starka härförare; och alla våra bragder bli så manliga att alla feminina anspråk måste i stoftet falla neder, nöjande sig att der baka sitt husbehofsbröd. Vi ha för oss högre värf! Från familjens låga tråg klifva vi opp på Statens Alphöjder att der stifta ett samhälle, värdigt förnuftet, värdigt den manliga kraften och oss, med ett ord, värdigt den hedniske Guden -- Frey!»

Detta, min lilla Frances, ser elakt ut, men är blott ett litet skämt (emellan oss) i anledning af den något öfvermodiga tonen i den för öfrigt rätt vackra prologen och i ett annat stycke (af mycket inconsequent hållning) i skriften. För öfrigt tycker jag mycket om skriftens indelning som gör att man på en gång kan följa med fortgången inom alla grenar af litteraturen. Och namnen på utgifvarne af tidsskriften äro borgen för att der blir stycken af värde. Sjelfva tendensen i afseende å de nu för tiden kämpande politiska partierna synes mig vara en medelväg, neml: ett framåtgående men i följd af redan lagda grunder, en utveckling i normal ordning. Kommer nu an på hur detta förstås och tillämpas. Men mörkret hinner på mig min lilla Frances, och jag måste sluta. I nästa vecka komma vi till staden och få då se dig. Mamma sänder sina hjertliga hälsningar. Agathe stoppar en liten lapp i mitt bref; och jag min söta Frances omfamnar dig i andanom och ber dig hälsa din Man hjertligen från

Din tillgifna
Fredrika.

363. Till Frances v. Koch.

Stockholm d. 24 Juli —41.

Det blef ingen bulletin afsänd i går min söta Frances, och derföre sänder jag dig en liten i dag. Agathe är bättre och tänker snart kunna prata som annat folk, och har i plan att proba detta i morgon ef. m.*) på Octogone, då Mamma och jag vilja understödja henne deri, om våra vänner der kunna ta emot en sådan öfersvämning.

Tusen tack till dig och Nils för all godhet i Thorsdags! Din i synnerhet, min lilla Frances gjorde godt åt ett sjäpigt hjerta, och minnet af ditt klara och glada ansigte har följt mig som en liten solstråle från djurgården och hit, tvärs igenom hvarjehanda strömoln. Gud vare låf att de icke äro af annan art! Hjertliga hälsningar till dig och Nils från Mamma Agathe och

Din
Fredrika.

364. Till Brinkman.

Stockholm d. 14 Aug. —41.

Ni ville ha ett litet manuskript af min hand! Får jag nedlägga i Era händer »den lilla brevexlingen», i det skick den först dansade ut ur mitt huvud eller mitt hjerta? Jag säger »dansade» emedan dess tillkomst verkligen kändes som en dans, och den begyntes och slutades på 48 timmar. Af en händelse fann jag häromdagen i en gammal portefeuille första uppräningen till det lilla upptåget, och då ni alltid haft en särdeles godhet för detta mitt första tryckta försök, torde ni äfven i godhet upptaga »kladden» dertill, oaktadt alla spår det bär af en bråstörtad födelse och af en slarfvig skrifvarinna. Dess genomläsande nu, påminte mig lifligt om stunden då det blef till, och om de öfverraskande känslor, som under skrifningen liksom sprungit upp inom mig. Ty, fastän jag allt sen min barndom klåttarat fullt papper med både prosa och oprosä (det vore synd att säga — vers!) så var denna gång den första, då jag kände mig drifven af något oemotståndligt, kände orden bornera ur mig som champagneblåddror ur en butelj och kände att hvad jag skref skulle duga, ja,

*) Vi ha Gubben Brinkman [till] middagen, då man för det mästa får tiga medan han ensam pratar

oaktadt all svaghet och omogenhet som kunde vidlåda det. Och Ni har ju sagt mig att det duger!

»Gån då mina barn Axel och Anna till en huld beskyddare och bedjen om hans fortfarande gunst och godhet eller rättare, det är Er Mor, som derom ber för eder! men ni ären bra dumma och stumma om ni ej kunnen framföra en rätt hjertlig hälsning från henne, samt försäkran om vördnad och — lingon från

Husrådinnan!

365. Till Lindblad.

[Aug.? 1841.]

Bästa Herr Lindblad! Rycktet har sagt oss att Herr Lindblad ämnade sig till oss i afton, men som ödet velat att vi på första delen af ef. middagen skulle vara Caffe-systrar och sedan spektakel-folk, fråga vi, om det ej går an flytta det tillämnade besöket, tills i morgon afton, då vi skola vara skickligt hemfolk. Om det låter göra sig — var hjertligt välkommen bästa H^r Lindblad! Den som tiger — samtycker.

Undine — få se hur det går med henne! Jag kan ej släppa tron att ämnet är bra*) och min tanke också, men känner att framställningen fordrar flera förändringar. Jag var lite hebeté här om afton, som icke — — lika mycket! Jag skall försöka vara det mindre i morgon! Vänskapsfullt

Fredrika Br.
Thorsdag ef. m.

366. Till Lindblad.

Stockh. d. 25 Aug. [1841]

Onsdag morgon.

Fordom hette det: efter berget ej vill komma till Mahomet får väl Mahomet låf att gå till berget! Nu säger jag: efter Mahomet ej vill komma till berget, får väl berget låf att gå till Mahomet! eller: efter A. Linblad ej vill komma till operan, får väl operan komma till A. Lindblad. Men bästa Herr Lindblad! gå ändå några steg för den uppståndna Undines skull! Hon väntar här i huset N° 5 på Norrlandsgatan kl. mellan

*) och passande för den compositeur — vi veta.

fem och sex i eftermiddag. Hon vill ändå icke låta begrafva sig; hon vill lefva i poesi och musik. Mamma och Agathe som resa i morgon ville äfven säga Herr Linblad ett vänligt lef väl!

Vänskapsfullt
Fredrika Bremer.

Om den nämnda timman ej passar, så går det kanske an att komma litet tidigare eller litet sednare på ef. m. Gif ett muntligt ord till svar åt filosofhen som bär detta.

367. Till Malla Silfverstolpe.

[19 sept. 1841?]

Söta Malla! Jag har måttat på Dig allt sen jag kom till staden, men har ej ännu funnit rätta stunden att träffa. Tusen tack för lilla bilettan, som äfven gick mina önsknings till mötes! Jag skulle nu på stunden (efter kyrkan) skjuta af till Dig, men måste gå åt annat håll. I eft. m. far jag till »de dödas stilla, furukrönte läger» Solna. I morgon f. m. är jag ostadig i min handel och vandel; i morgon ef. m. tror jag mig säkert vara stadigt hemma, och tror mig därförinnan finna en stund för att säga dig bestämdare derom, samt fråga om du då ville med ditt besök glädja

Din
tillgifna
Fredrika.
Söndag middag.

368. Till Cronholm.

Herr Magister Cronholm.

Ert bref af d. 23 Juli (för hvilket jag här får aflägga min tack-sägelse) samt den tryckta anmälan om Hertha erhöi jag först om afton d. sista Juli. Det var mig således rent af omöjligt att följa uppmaningen den innehöll: att sända det låfvade bidraget till kalendern till Lund »innan d. 1 Augusti».

Att jag nu dröjt så långt öfver den utsatta tiden, har sin grund deruti att jag gerna velat sända ett bättre bidrag än det som här

medföljer, och har väntat på — ingifvelse. Men den har ej velat komma. Och då jag ej längre vill pröfva Hertha Utgifvares tålamod sänder jag denna ringa skärf, som efter behag kan sättas eller icke sättas ned i den poetiska offerkistan.

Ursäkta, så det långa dröjsmålet, som den ringa gåfvan!

Hjertlig tack för det goda tillbudet att framföra ett bref till Andersén! Jag har skrivit till honom på Köpenhamn och fått från honom ett bref fullt af interesse och poetiskt lif. Han synes fullt frisk till hjerta och fantasie.

Emottag mina goda önskningsar för detta års Hertha, samt de hjertliga D^o att Herr Cronholm måtte vara fullt befriad från sin svåra ögonsjukdom, och ej deraf hindras från nya studier, nya skapelser och nya njutningar!

Högaktningfullt
Fredrika Bremer.

Stockholm d. 20 Sept. 1841.

369. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 28 Sept. —41.

Ack! om min dröm vore sann, min lilla Frances! Då skulle din lilla gosse vara på god bättringsväg åter. Jag drömde neml. att han slog omkull mig i ett raptus af lefnadsmod. Och så gerna skulle jag vilja falla platt næsegruus ned, om bara lilla Geijer-Edvard gaf mig puffen. Jag längtar höra hur det är med honom. Jag hoppas på buljongen som han skulle förtära, och på hans goda starka konstitution. Jag hoppas derpå för din och din mans skull, ty i öfrigt, som du äfven sagt det, min lilla Frances, har jag svårt sörja öfver att folk dör. Jag har nästan alltid sett döden komma, som en efterlängtd befrielse från ett eller annat ondt; jag har så mycket sjelf önskat mig att få dö, under en stor del af mitt lif, så att döden är djupt förenad i min känsla med begreppet om något godt, önskvärdt, lugnande. Likväl vet jag att den ofta icke är sådan, och jag har äfven i dag haft ett prof på dess bitterhet. En ung hustru här, har förlorat sin man i en svår vattusot. Han var en ovanligt hygglig man, och de lefde mycket lyckligt tillsammans. Nu är hon ensam vid 28 års ålder med tre små barn, hvaraf det

älsta är 7 år gammalt, det yngsta blott otta månader, och hon har med sin Make äfven mistat sitt bröd, ty familjen lefde förnämligast på hans arbete, som dräng. Det var rörande att höra hennes stilla men djupa klagan: »Ack! att han skulle gå ifrån mig i mina unga dar! . . . Många bittra tårar gråter jag hvar afton, när de andra (statdrängarnes hustrur) få hem sina män och — ingen kommer in till mig! Och så roligt vi hade när han kom in om aftonen! . . . Han var den allra bästa man! — Och så lyckligt lefde vi samman! Se! Nog kunde det väl hända, som det händer ibland makar emellan, att vi icke alltid voro fullt sams! Och nog kunde han väl ta sig en sup ibland, men, — aldrig behöfde jag vara rädd när han tog i dörren!»

Detta sista drag gick mig till hjertat. Jag fann det så karakteristiskt af förhållandet innom äktenskapet, och jag kom i håg hvad du sagt, min lilla Frances, om hur du kände vid din mans steg på din tröskel, och huru jag sett mindre lyckliga hustrur blekna och förvandlas i ögonen då de hört deras Mans steg i dörren, taget af hans hand på låset! Jag måste gråta med den arma ensamma, hvars dörr ej mera öppnades af en älskad hand, hvars tröskel ej mer beträddes af dens fot, som var hennes hjertas ljus och hennes lefnads stöd. Och de tre små barnen som jemt fråga om deras far ej kommer snart igen!!

Samma hustru som så ömt sörjde sin man hade dock endast en ganska tarflig ömhet för sina barn. I somras, en gång, påstod hon att yngsta gossen (ett präktigt barn) hemtat henne olycka, emedan då han föddes, så dog hennes gris. Jag moraliserade henne litet öfver detta sätt att se sakerna, och påstod att hon borde anse gossen som en ersättning för grisen, men jag tror ej jag lyckades få henne till denna åsigt.

Jag har haft bref från paris, min lilla Frances. Sjöresan till Havre har varit bra svår och min lilla Agathe bra svag och skral. Men »la belle France» förnekade ej sitt namn, utan tog emot de resande med solsken, drufvor och glada artiga Meniskor »och jag» skrifver Agathe, »ja du, jag tycker om mina Fransoser!» Om hvad Agathe sett i Paris, om Mlle Lind som tycks ha gjort ett stort steg in i Agathes hjerta m. m., hinner jag ej skrifva nu. Gudskelåf, allt stod väl till för mina älskade resande då brefvet afgick. Mätte nu äfvenså stå till hoss mina vänner i staden! Jag längtar höra derom. Jag mår bra och är lycklig här, men befinner mig, till min förvåning, alltjemt utan mensklig röst. Kanske det föregår med mig någon metamorfos. Mätte jag ej bli förvandlad i en Åsna! Den är det enda kreatur jag vet som min röst nu brås på. Emedlertid är

hjärtat sig ännu likt, det känner ömt för Frances och Nils och sänder, de bästa önsknigar för deras lilla älskling. Good bye söta Frances.

Din
Fredrika

370. Till Esaias Tegnér.

»Tack Tegnér!» sade jag när jag for ur staden och blickade hälsande ut öfver torget der jag gått vid din sida och såg solen lysa på ditt hufvud, öfver de höga lindarne. Och, tack Tegnér! säger jag nu af allt mitt hjerta, tack för din personliga bekantskap, för det ljufva, sommarvarma intryck den lemnat af din godhet och älskvardhet, för det jag känt mig så väl till mods, så lycklig med dig! Denna sednare känsla i förhållande till en meniska och särdeles en man, är för mig så ovanlig men derjemte så ljuf och välgörande att jag är tacksam därför, som för en himmelens gåfva. Det var tomt efter dig när du hade rest, dock hade jag en glad fullhet i mitt hjerta, i mitt minne.

När jag kom ut hit, om lördagsaftonen, dansade norrskenen i en ring af flammor och strålar kring min ensliga borg. Det var en präktig syn. I dag, efter en skarp frostnatt, fälla träden flockvis sina löf, så stilla, men så sorgligt, som sylfiden sina vingar. När jag i fredags såg den sköna baletten, längtade jag att du hade sett den med. Jag tyckte att du skulle ha njutit af den och jag hade då njutit dubbelt. Taglioni tack! Efter denna syn förstår jag bättre den hemliga dansen som rör sig i allt skönt, poesien, harmonien, så i lifvet som i döden.

Du skulle ha sett, Tegnér, denna varelse väfd af luft och glädje, af öfverjordisk kärlek, hur hon leker kring den hon älskar, hur hon omger hans lif med tjusningar, och det i rörelser så lätta, så harmoniskt sköna att man anar dervid ett fullkomligt tillstånd, då ingen materiens boja mer fångslar tillvarelsen. Den som Sylfiden så älskar är en ung student. Han är också förtjust af henne och sörjer öfver att ej kunna fasthålla henne; ty Sylfiden försvinner alltid, som hon kommit på hastigt och oförklarligt sätt. Han rådfrågar sig hos en gammal Hexa hur han skall kunna fångsla sin älskade, och hexan förskaffar honom ett trollskärp hvarmed han skall fånga henne. Sylfiden sväfvat in; den glada, goda varelsen flyger i

lätta språng mot den hon älskar. Han kastar omkring henne trollskärpet och lindar det kring hennes lif, axlar, armar. Från detta ögonblick begynner hos henne en förvandling af djup och rörande skönhet. Hennes vingar falla. Hon ser sig om på dem, mildt sörjande. Hennes gestalt, hennes lemmar förlora deras luftiga spänstighet; det tyckes krypa bly genom hennes ådror och det blir henne så tungt, så tungt! Hjertat sväller i hennes bröst af dödens bitterhet. Den unga mannen rycker henne förtviflad till sitt bröst, han vill upplifva henne vid sitt hjerta. Här tycks hon ett ögonblick uppressa sig; den älskeliga gestalten höjer sig på tå och vill liksom taga sin flygt åter. Men fåfångt; hennes lemmar rätas ut och stelna hon ser på den hon älskar, så utsägligt lidande; hon förebrår honom icke; hon kan blott icke lefva, icke älska mer. Det är så synd, så synd om henne. Älskaren aflägsnar sig i förtviflan och hon sjunker ned på knä, vacklande, men med blickarne längtansfullt riktade upp mot den fria rymden, hennes glada hem. Några få ryckningar ännu, och hon ligger stel, med hufvudet hvilande i dens knä som vållat hennes förvandling; och man sitter häpen och ser härpå och sörjer häröfver som öfver en verklig händelse, och begriper mycket af det ljufvaste och det bittraste som lifvet äger.

Jag lefver nu här i djup enslighet; djupare har man icke lätteligen, och jag njuter obeskrifligt häraf. Dock följer jag dig med mina tankar, följer dig med förmaningar, som jag tar mig full rätt till, innerliga förmaningar och böner att akta din hälsa, att såfva allt hvad du kan, att icke anstränga din tanke, att hvila, hvila bästa Tegnér, så att du må återfå dina krafter, och under njutning och utöfning af dem upphinna din Mors ålder. Jag tror att jag måste resa till dig, blott för att rätt eftertryckligt mala derom. Söta Tegnér, hör min bön, för de dinas, för mångas, för min skull! Jag har så mycket att tala och tänka med dig, och med dig kunde jag lättare tala än med någon annan, ty du är af de få snillen, som höra på hvad andra säga, och du har en godhet, som kan låta dig förlåta eller öfverse med hvad hos mig är för — — hvad skall jag kalla det! — dumdristigt tror jag är ordet. Derföre skulle äfven ingen såsom du kunna se med huru glad ödmjukhet jag kan böja mitt hufvud för en stråle af högre ljus, vore den än straffande.

Så mycket, mycket hade jag äfven att höra af dig. Först och främst Kronbruden! Jag kan gräma mig öfver att den historien jemt blef afbruten. Jag har nu blott klart kvar i minnet den vackra,

poetiskt geografiska inledningen, och sedan, hur galant du moraliserade bruden vid vigseln, och glömde alldeles bort att ge brudgummen sin del, som dock han, liksom alla brudgummar, så oändeligen väl kunde behöfva. Så skulle jag ha vetat litet om dina utkommande dikter. (De komma ut, har man sagt mig.) Kommer Naturen med bland dem? Ack! Hvad jag önskade det. Jag tycker du skulle tala så djupt och bra i det ämnet. Ord äro jord! sade jag till dig en gång; men säkert är att jag ofta vid dina ord tänkt och känt: ord äro eld! Och en eldsjäl lågar ju i hvart Guds ord, hvar gestalt af lifvet, af naturen, lefver der förborgad för mängdens ögon, till dess snillet trollstaf kallar gnistorna fram. Då flamma äfven Menskornas hjertan upp i glädje och de prisa den i tingen uppenbarde Guden.

Söta Tegnér! Du talar ibland som en riktig moralisk rabulist. Men jag tror dock djupt på ett Allraheligaste i din själ, der lagens taflor hvila oantastade, i rent gull, och der Cheruber med strålande vingar vaka öfver dem. Så många dina verk vittna dessutom klart nog derom. Och lag är ju grunden för all skönhet, stommen kring hvilken denna bildar sig. Samhällets lagar de stränga och rena, äro senorna på hvilka det (samhället) upprättar sig i atletisk kraft, en Herrans kämpe. Evangelium bildar af kött och blod den sköna kroppen deromkring.

Gud vet hur de här sista styckena hänga ihop! Men det får gå. Jag tycker mig se dig sitta med den goda minen du hade ibland när du satt i soffan hemma hos mig, och lät mig tala för dig; och derföre låter jag det gå, och tror att du förstår det bättre än jag säger det.

Vet du hvad jag håller på med, här i min enslighet, medan jag vandrar omkring i de höga rummen, så stilla och tyst, så att jag sjelf icke hör ljudet af mina steg? Jo, jag — strider, strider rätt allfvarligt och rätt af hjertats lust, strider med Strauss. Ty jag går med hans förbudna bok i handen och roar mig att andeligen brottas med honom. Han är en ärlig kämpe, men ingenting mindre än oöfvervinnelig. Den molniga grund på hvilken han ställt sig är en, som måste skjunka, och upplösa sig för en stråle af den sanna solen. Äfven i detta ämne ville jag så gerna tala med dig. — Årets tider, vinter eller sommar, höst eller vår äro mig eljest lika goda, men i år tänker jag med förkärlek på Maj. Vet du hvarföre?

Min Byron sänder jag dig med första paketpost. Det skall glädja mig att tänka att ditt öga någon gång hvilat på mitt arbete. Teckningen af hufvudet är efter en blyhartsteckning af Byron, som jag fick af en resande, som vistats i England och som sade att denna

teckning var likare honom än hans andra porträtter. Colorit, kostym m. m. är mitt eget tillhörande, jag vet ej om det duger, men tycker allt att det ser lite bra ut, hvarförutan jag icke skulle våga skicka dig den lilla taflan.

Ser du, hur hastigt jag lydde din uppmaning att skrifva till dig! Ack! om jag eller mina bref kunde strö ett och annat salt eller pepparkorn för dig på den »fadaisen» som du kallade lifvet, huru gerne ville jag ej! Det gjorde mig ondt att höra detta uttryck af dig; jag ville gråta deröfver! Jag förstår så oändeligen väl denna känsla, men — jag känner nu lifvet så utsägligt rikt och fullt, och just af den fullhet, som du mer än någon borde känna.

Och du skall känna det så, när ännu brusande och bittra vågor fått lägga sig, när den stora lugnaren — tiden fläcktat med svalkande vingar öfver dem. O! jag vill lefva att se dig lycklig och lugn!

Framför min hjertliga hälsning till din hustru och dotter. Bed dem tänka vänligt på mig. Och du, söta Tegnér, tänk på mig, som på en, som är dig innerligt tillgifven och kalla mig din egen lilla vän, Din

lilla
Fredrika.

Jag har nöje af min lilla teckning af dig, och känner så välgän dig i den, och hälsar på den emellanåt: god dag Tegnér!

Årsta d. 30 Sept. —41.

Du ville ha en förteckning på mina tryckta skrifter. Se här är den.

De tre första delarne af Teckningar ur hvardagslifvet innehållande flera smärre stycken samt Familien H. —

Presidentens döttrar. —

Nina —

Grannarne —

Hemmet —

Trälinnan —

Strid och frid —

Ett par små stycken utkomna i Linnæa Borealis för förledet år neml. »vid 40 år» och »Örninnan». —

Mina stackars barn äro bra fulla af fel och brister. Ingen är rätt som jag ville ha den, utom — trälinnan. Hon har vunnit föga gunst hos publiken, men jag har för henne en moderlig — — kanske svaghet. Eller hur, söta Tegnér?

371. Till Böklin.

Årsta d. 1 Okt. —41.

Har du icke hört ifrån mig på denna sednare tid, min bästa Böklin? Ja, då ligger felet i dessa ohyggliga bommar och tullar och stängsel, som det materiella lifvet reser upp för andens rörelser. Ty alldrig har min ande mera talat, mera lefvat med din än just i dessa dagar. I min djupa enslighet, ombrusad af höststormens röster, och medan om aftnarne norrskenen dansa i en krans af flammor och strålar kring min ödsliga borg, har jag, vandrande genom de stora rummen, så stilla, så tyst att jag sjelf ej hört ljudet af mina steg, stridit och kämpat rätt af hjertats lust och allvar, kämpat med Strauss! Jag har skaffat mig hans förbudna bok. Du känner längesedan sjelfva originalskriften, skrifven egentligen för lärda. Den bok som är utgifven på svenska och sequestrerad, är, af »en evangelisk theolog» bearbetad efter den förra, för olärda, dock så (bedyrar författaren) att allt vesentligt som originalskriften innehåller är upptagit i denna, och så att Strauss sjelf skulle kunna underskrifva alla dess satsar, såsom sina egna. Många ordagrannt öfversatta ställen ur den straussiska skriften tyckas äfven bevisa riktigheten af detta påstående. Boken är i hög grad populärt och angenämt skrifven, och genom sin klarhet och precision lättfattlig för alla sinnen. Också är den mycket spridd, oaktadt, eller kanske just igenom det fäniga förbudet, och tidningarne ha dragit försorg om att i ännu större krets utbreda dess läror; som bekymra och nedslå månet fromt och redligt sinne. Och nu, bästa B. nu brinner mitt hjerta af begär att uttala mig öfver boken, att rycka de vacklande sinnena från skal till kärna, från förgården in i det allraheligaste. O! hvad jag har tackat dig i dessa dagar, att icke behöfva skakas af dessa anfall på lifvets och tillvarelsens helgedom, att känna mig stå på obäfvande grund, och med ousäglig glädje kännande mig lefva klar i det vesentliga, kunna lugn och orubbad betrackta striden der nedanför. Dock nej! icke lugn, ty den klarhet, den visshet den glädje jag har, den behöfver jag meddela andra. Jag har ingen ro för detta behof; jag känner mig oemotståndligen drifven, kallad. Allt hvad jag hört af dig, allt hvad som i klara ljuspunkter blifvit lefvande i mitt hjerta, i mitt begrepp, det rör sig nu och blixtrar chaotiskt inom mig. Skall det kunna reda sig till ett harmoniskt helt; skall jag kunna återgifva det »varde ljus!» som blifvit uttaladt öfver mitt eget chaotiska inre? Jag måste försöka! I vetenskaplig rustning, kan och ville jag ej gå fram; men som en lägande aning, en klar åskådning en morgonväckt, så kunde, och ville jag framgå, profet om ett klarare ljus,

om en full Sol-uppgång och glad att för den få slockna och dö. Ger du mig dertill din välsignelse min lärare och vän?

Jag har i många år motsett mitt fyrationde år, som tiden då jag ville skriva min religiösa bekännelse. Det året kom och jag var liksom bortvänd från ämnet; det låg i djup dvala innom mig. Nya tankar, nya intressen uppfyllde mig. Jag skref på en Opera, jag skref på Dagboken min nyaste romantiska teckning och var full af den, och längtade till ostörd enslighet blott för att få lefva därför och deri. Jag kom i ensligheten, men Strauss kom med mig, och sen denna stund är jag förvandlad, och har ingen tanke ingen känsla utom den att uttala mig och prisa Gud, Gud i Christo.

Hvad jag nu ville bekänna, är dock icke mitt eget lifs bekännelser, utan endast min tro oberoende af dess historiska utveckling innom mig, oberoende af hela mitt sjelf, och endast med afseende på de läromeningar, som nu göra uppseende i verlden, i det de draga moln för livvets sol och tillvarelsens lifsprincip. Jag rycker derigenom bort en vesentlig beståndsdel i de bekännelser du en gång läst, och som skola bli mitt testamente till mina medmeniskor; men det kan ej hjelpas. Nu är vingen spänd, hjertat brinnande, alla ögon öppna, alla sinnen vakna. Nu eller — aldrig! Åtminståne aldrig med den kraft, som jag nu har i min vilja.

Strauss' mythiskt-rationalistiska lära stödjer sig på det antagande att Underverk äro omöjligheter, äro toma dikter af uppdrifna inbillningar; Att allt ovanligt genombrytande af naturlagarne, är emot naturen, att, i vår upplysta tid inga under mera ske, och att således allt som i en berättelse är underverk, tyder på saga eller något som är historiskt överkligt. Hela detta antagande är synbarligen falskt och inskränkt, och den byggnad han uppfört på denna molniga grund måste sjunka med den.

Äfven du erkänner i den heliga historien ett mythiskt äfvensom ett jordiskt bristfälligt element, hvilka i dimmiga gestalter, och i kroppsliga skal omhölja den eviga kärnan. Men kraftigt urskiljande denna och fasthållande det underbara, som är verkligt, emedan det utgår af sakens innersta lif och natur, stannar du lugn vid ärligt erkännande af svårigheten att, i allt, här urskilja det underbara, som är verkligt från det, som subjektiva intryck ha diktat; men du släpper ej det förra, under det du fäster en stilla frågande blick på det sednare fenomenet.

Så har jag förstått dig och hvad du sagt mig i ämnet. Är det riktigt? Så t. ex. tycker jag att man ur inre grunder måste antaga, som verkligt, Christi underbara födelse af d. heliga anda; Jesu undergörande kraft och verkningar på sjuka och ofärdiga, och framför

allt Jesu uppståndelse och förklaring efter döden. På dessa underverks verklighet står Christna kyrkan, med dess predikan om Gud, dess sång om odödlighet, dess i helgelse och hopp uppåtblickande församling. Och dess grund och sanning och orsak är att: »Gud var i Christo och försonade] verlden med sig sjelf.» När det som är oss kärt och öfver allt heligt och viktigt rjentlygt antastas, då vaknar kärlek och tillförsigt dertill till en grad som höjer oss öfver egen svaghet, och segrar på alla egna tvifvel. Så åtminståne har jag känt det i dessa dagar.

Jag är så opp uti denna sak att jag har föga sinne att tala om annat. Jag hade dock mycket att säga dig i andra ämnen. Jag har köpt Hegels Phämenologie des Geistes för namnets skull. Begärligt har jag slagit upp i den, efter de många aptitliga titlarne och — begriper alldrig ett ord af den dialektiska röran! Hvarföre skall folk skrifva så der? I sin Philosophie der Geschichte är H. så gudomligt klar och fattlig!

Min Mamma och lilla Agathe äro väl nu vid laget i Nizza. Jag har haft bref från Paris dit de lyckligt kommit, men efter svåra sjöresor. Jag är så glad och tacksam att denna resa kunde göras. Agathes försvagade tillstånd fordrade den; och den är vårt enda hopp för hennes upplyftande till lite mer styrka och kraft. De äro nu i blommornas och drufvornas sköna land, och jag — i djup enslighet på Årsta. O! det är mig så väl i denna min själs Bethesda. Jag har blott i ensligheten att frukta ett alltför fullt och exalteradt tillstånd. Jag sväller ballong-liket af känslor och tankar. Men känner jag att det ej rätt bär sig på längden, så far jag till staden och laddar ur mig. I staden var jag för icke länge sedan och lefde några rika och sköna dagar. Jag såg der Sylfiden Taglioni och förtjustes som de andra, och har upphemtat djupt i mitt sinne denna uppenbarelse af fullkomlig harmoni, af den incarnerade poesien. Tegnér's personliga bekantskap, som jag då gjorde, är mig ett ljuft och dyrbart minne. Han sjelf hade förberett denna bekantskap genom bref och på det älskvärdaste vis. Dock var jag lite fruktande för sammandrabbandet. Men jag såg honom och — blef glad i honom, och hade sedan många lyckliga timmar i samtal och umgänge med honom. Gud vet hur det var, men — jag tyckte om, jag måste hålla af honom. Det gjorde mitt hjerta lätt. T. är nu alldeles bra från sin sinnessjukdom, men är kroppsligen mycket försvagad. Hans knän vackla och han ser ut som om han vore sjuttio år och är dock blott 58. I hans inre har nog åtskilligt förändrat sig och skridit framåt, och blifvit mildare och allfvarligare. Dessutom är han oändligen älskvärd att tala och tvista med. Han hör så vän-

ligt på och erkänner stundom, så godt egna misstag och förvillelser. T. liknar ett tempel i hvars förgrund vilda vindar grasserat; det heliga har äfven lidit af dem, men det allraheligaste är ännu oantastadt; der hvila lagens taflor i rent gull, och cheruber med strålände vingar vaka öfver dem. Gud bevare honom! Jag fruktar dock att hans snille och hans lif luta till deras nedgång på jorden. T. ogillade starkt mesyren med Straussiska boken, och på samma grunder som du. Fahlkrans gjorde så äfven; dock försvarade han steget såsom lag-enligt. Man skyller gamla Törneblad, som egentliga upphofsmannen.

Ett år är nu snart förbi af tiden som måste löpa ut innan du tillträder ditt pastorat. Min själ solar sig i tanken på din lugnare framtid. Och jag skall äfven få sola mig någongång i ditt hem, i ditt umgänge, se med dig på hvad du älskar och lefver i! O tack, tack min vän! Ljuflig är mig den tanken, Ljuflig vissheten att ha i dig en vän i lif och död, och bortom denna! Jag har ofta tänkt att jag icke skulle kunna dö glad utan att se dig vid min sida. Och din hand ville jag då lägga på mitt hjerta och kalla mig

Din
Fredrika.

372. Till Frances v. Koch.

Min söta Frances! Jag vet, genom Fabian, att Gud tagit bort ifrån dig din lilla gosse, och jag skyndar i morgon till dig för att vara med dig och Nils, och se er och tala med er om ert lilla barn, och säga er — hvad som godt kan finnas i mitt hjerta. Ack! der finnes dock blott ett enda rätt trösteord, såsom för allt sorgligt i verlden det blott finnes en enda stor och tillräcklig tröst. Och den är: öfvertygelsen att öfver oss alla och för oss alla råder en god och kärleksfull Fader, att han är Gud och allsmäktig såsom allgod. Hos honom är din lilla gosse. Hos honom skall du se honom en dag åter, så, som jag min älskade, bortgångna Hedda. Gud välsigne dig min lilla Frances och din Nils! I morgon är jag hos dig och

alltid Din
innerligt tillgifna
Fredrika.

Årsta d. 4de Oct. —41.

373. Till Fabian Wrede.

Tack min bästa Fabian för ditt bref och ditt budskap! I morgon dag (förr kan jag ej) skall jag komma till staden och med dig deltaga i bemödandet att trösta eller lugna våra sörjande vänner.

Med sannaste tillgifvenhet

Fredrika.

Årsta d. 4 Oct. —41.

374. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 15 Okt. —41.

Förlåt mig, min lilla Frances, som så länge behållit Geijers bref! Och tack för den njutning jag haft af dess läsning. Der äro så sanna och djupa tankar, och uttryckta i vackra ord! Från den grund han här lagt, tyckes mig ej svårt att med begreppet uppstiga till sjelfva hufvudpunkten i ämnet. »Vi lida för hvarandra, bära hvarandras bördor eller skulder, äro i följd deraf frälsare för hvarandra» säger Geijer. Godt! Men vår inskränkta kraft vårt redan sjunkna och syndiga tillstånd hindrar oss att på egen hand komma långt härmed. »Take the Saviour as the pharo on this ocean of mercy.» Huru bra och vackert sagt! frågan är blott att rätt förstå på hvad sätt man så skall fatta honom och hans verksamhet. Jag bifogar till Geijers blad ett försök af mig att reda förhållandet på ett rätt fattligt och enkelt sätt. Få se om jag i någon mån lyckats.*) G...s bref äfvensom min förklaring äro lika grundade på antagande af det faktum, som så väl alla folks älsta traditioner, som förnuftets djupare forskningar intyga (och sjelfva försöningläran förutsätter) neml: på antagande af — ett syndafall, genom hvilket en del af Guds skapelse kommit i missriktning och skiljmissa från honom, hvaraf nöd och förmörkelse af mångfaldig art uppkommit.

Jag vet icke min söta Frances om du i detta ögonblick är böjd för begrundanden af denna art. Ett lidande sinne plågas oftare än det lugnas af tänkande öfver abstrakta ämnen. Jag vill därför nu

*) dock är det blott formen af handlingen jag söker förtydliga. Jag måste säga med Geijer: Volymen räcka ej till att uttala dess djupa och mångsidiga innehåll.

blott lägga för dig en enda reflexion, och den emedan jag tror att det ligger mycken hugsvalelse i den. — Du talade sist om den Naturliga religionen, och yttrade böjelse att blifva vid den, som den enda sanna. Men säg mig söta Frances, hvad skulle den i närvarande fall gifva dig för tröst? Hvad skulle den svara på dina frågor efter ditt lilla barn? Skulle den icke svara: Gud är stor och vis! Han har i sin vishet och ordning fastställt att ett visst antal individer skola födas, ett visst antal dö årligen bland slägterna på jorden, de må nu vara sparfvens eller meniskans, ty för slägternas bibehållande och förkofran måste individerna uppoffras, för det stora helas väl, måste det enskilta ge vika. Gud är stor!

Hör nu den uppenbarade religionen, hör Gud faders röst i J. Ch. . i ord:

Gud är stor och god. Hans eviga ordnings lagar styra världen, så i det stora som i det lilla, så i det allmänna som i det enskilta. Under det slägterna fortgå på jorden, försvinna individerna derifrån, men icke ur Guds kärleks rike. »Ingen sparf faller till jorden utan Guds vilja och vetande; och Meniskorna äro ju mer värda än många sparvar. »Äro ock edor hufvudhår all räknad! Derföre skolen J icke räddas för nöd eller död. Gud är kärleken.

O! min söta Frances, är icke detta en tröstligare lära och mycket mera värdig det högsta begrepp om Gud. Så är i allt den uppenbarade religionen den naturligas fyllnad och fullkomning.

Jag vill nu föra fram till dig några jordiska röster, som vilja tränga till dig med varma hjertans alltid välgörande ord. Fru Silfverstolpe skrifver från Upsala att hon fått veta lilla gossens död och säger: »de stackars ömma föräldrarne! det gör mig innerligen ondt om dem och jag ber dig säga dem att också i Upsala har man gråtit deras lilla vackra Geijer. Gerna hade jag sjelf skrifvit till Frances, men alla ord förefalla så toma och kalla då de skola träffa ett af sorg fullt och brinnande hjerta.»

Fru Silfverstolpe känner varmt och starkt, ja allt för starkt både för eget och andras lugn. Men jag ville, Frances, att du hade sett och hört Gumman Manderström då hon talade om dig och med tårfulla ögon och det innerligaste frommaste lugn i sitt åldriga, genom dess uttryck riktigt vackra ansigte, sade: »ja, den fullkomliga undergifvenheten och förtröstan den allena hjälper, den ger ro!» — Hon följde mig sedan till dörren, och sade: »hälsa henne (»lilla fru Kock», kallar hon dig) och säg henne från mig att jag förstår henne och känner med henne! Jag vet att hon har ett lika rent hjerta, som hon har ett rent ansigte; och säg henne att hon skall lefva för de små hon har kvar, och att vår Herre sköter om den lilla

som han tagit till sig!» Ja, det der är orden, men du skulle sett uttrycket, hört rösten, så viss så klar och ljuf. O min lilla Frances till sådana röster skall man äfven lyssna. Jag ville kalla dem de moderliga rösterna på jorden, ty de äro fulla af fromhet och tröst och passa väl att komma från åldriga mödrar, som mycket ha pröfvat och mycket ha älskat och som derföre veta mycket af hvad lifvet har djupast. En sådan visshet i en menskosjäl vittnar om sanningen, som den grundar sig på; så vittnar rot-skottet om trädet hvarifrån det uppväxt, äfven sen detta försvunnit från marken.

Jag har skrivit till Geijer om dig och om sista afton jag tillbringade med dig och de dina. Den står så behaglig i mitt minne. Och dina små Gossar, Fabian och Ricky! jag blef just lite kär i dem, och ville emellanåt ge ut någonting för att få rå om en af dem på en liten stund. Tommy också var snäll och hoppgiftande, och jag måste ännu le när jag kommer i-håg hans experimenter i det qvicka, och huru de läto oss hjertligen skratta. Det der är så gosslikt; och en syperb contenance höll han vid vår »irreverent roar of laughter».

Jag lemnar dig för denna gång min söta Frances! Må jag snart få några goda ord från dig och om dig! Mätte den bittra vågen komma mindre ofta och mindre tung, och himlen allt klarare spegla sig i dina ögon! Hälsa Nils rätt hjertligen från

Din
tillgifna
Fredrika Bremer.

Mins du min lilla Frances, hur snällt och godt och klokt, midt opp uti din egen sorg, du kunde glömma den, för att sysselsätta dig med mig och trösta och muntra mig i mina tribulationer? Jag är viss på att du glömt det! Men jag glömmer det ej och omfamnar dig äfven nu af hela mitt hjerta tacksamt derföre. God bless, God bless that benevolent heart of yours!

375. Till Andersen.

Årsta d. 19 Okt. —41.

Huru skall jag rätt kunna tacka Er, min danska vän, för Ert så vänliga och så interessanta bref?! Kunde jag visa Er all den glädje det gjort mig, så vore det visst den bästa tacksägelse, efter Ert hjerta!

Men den åter kunde jag ej bevisa, utan att uppräknat för Er alla de personer till hvilka jag meddelat det, eller rättare vissa delar deraf, och det blefve en alltför lång lista, ty när jag har fått något rätt godt, då måste jag också tracktera dermed, om jag skall rätt kunna njuta det sjelf; och stycken sådana som Er fart på medelhafvet vid de mystiska fakkelskenen ur djupet, ert förbund och samtal under stjernorna med Persern, så oemotståndligt rörande och lustigt på en gång; Er beskrifning på natten i Constantinopel, på Grekiska posken, på Akropolis, m. m. nej! sådant får man ej låf att behålla för sig allena, sådant måste, som vår Herres stjernor på fästet, och liljor på marken, vara allmän egendom! Den första som fick del af ert bref var Biskop Tegnér, som jag vid den tiden jag fick Ert bref hade glädjen se hos mig flera dagar årad, och Gudskelåf fullkomligt återställd till sin själshälsa, ehuru försvagad till kroppen. Sedan har jag läst dem för litterata och olitterata personer, för damer vid hofvet och för fruntimmer, som icke se annat af verlden än sin katt och sin kokerska (samt psalmboken emellanåt) och alla, alla ha glädits med mig åt de friska originella fresko-målningarne, och njutit som jag af den lifvande fläkt af sydlänst lif, och den poetiska anda (Er egen) som genomgår era skizzer. Tack nu så innerligen för alla denna glädje, och återigen tack för den bok Ni låfvar mig i Januari. O! det anar mig att den skall bli rätt skön, rätt hjertligen upplifvande. Och upplifning det behöfver och söker meniskan här på jorden lika ifrigt som dagligt bröd. Den är Jästen i lifvets deg. Den är Champagnen vid gästabudet i lifvet, och den som skalden Andersen iskänker är af äkta art.

Det gör mig ondt att man gör Er ondt, nu vid hemkomsten till Ert hem. Det är oädelt och skadar de skadelystna vida mer än Er. Det onödiga, och oförsvarliga utfallet emot Er i Heibergs poem, är en fläck i hans bok, som så skadade den i mitt tycke, att jag, då jag fick se den åter lade bort boken, som jag var på väg att köpa. Men ni, min bästa Vän, har vid detta allt dock tillfälle att utföra en ädel och upphöjd rol, som dessutom tillhör ert hjerta och er karakter. Descartes sade: »när man vill förolämpa mig söker jag att höja min själ så att förolämpningen icke når mig!» Detta är bra. Men det finnes ännu en högre höjd. Och för min del vet jag ingen friskare och stoltare känsla än att kunna i sin själ säga till den som anfaller oss smädande: »jag skall dock en dag kunna välsigna och glädja dig!» Detta är Christendom och ädel hedendom på en gång, och en verklig sinnets befrielse från deras makt som ville kufva oss. — Ni önskar veta något om hvad som lefver och rör sig inom mig! Ja, min goda Vän, det är i detta ögonblick, så mycket, att jag har

svårt att redogöra derföre. Lifvet strömmar mäktigt in på mig, och jag söker uppfatta det i nya och friska former. Jag samlar de nya bilderne i en romantisk teckning; men lemnar den troligen icke till allmänheten förrän till nästa höst. Närmast sysselsätta mig tvenne bra heterogena ämnen. Det ena är Straussiska skrifttolkningen, som denna höst, med stort buller och bång, brutit in i Sverge; och öfver hvilken jag törhända kommer att yttra några ord, trots dem som med Strauss upprepa det Pauliska, men icke Christliga ordet: »Qvinnan tige i församlingen.» Mitt andra ämne är en — Operalibretto. Jag gör den för en älskvärd kompositör härstädes, af mycken talang, och som länge sagt till mig: »skrif åt mig en Opera!» Jag gör det nu, och mitt ämne har jag tagit ur Svenska historien och det heter: »Blenda, eller qvinnorna i Varend.» Tilldragelsen är den att vid en tid då alla Männerna i Småland voro ute i härnad, bröto Danskarne in i Varend (i Småland) och härjade rysligt. Då tog (säger krönikan) en Qvinna benämd Blenda »mans hjerta till sig» och församlade alla qvinnorna i Varend och anförde dem mot fienden som de öfvervunno genom både list och tapperhet. Jag kommer således att på Theatern fäkta mot era landsmän. Ett helt qvinnoläger ha vi i Operan, som jag hoppas skall bli rysligt skön. Jag hoppas en gång få bjuda Er på den. Och Dansken och Svenskan skola icke känna sin vänskap störas deraf att deras landsmän slåss på lif och död.

Jag lefver allena denna vinter på vårt familje-gods Åhrsta. Och finner mig så utsägligt väl af denna fullkomliga enslighet. Stormens svepande kring min högt belägna boning och tornflaggans gnisslande äro de enda buller som tränga till mitt tysta rum, och tornklockans slag allena säga mig att tiden går framåt, att timmarne vexla; så lika sig äro mina stilla dagar. Blott en och annan gång är jag i Stockholm. Dock har jag rum der, och om Ni adresserar Er bok till någon af våra bokhandlare derstädes, t. ex. Herr Fritze, så får jag den med säkerhet. Lef väl! Och Gud välsigne Er! Dock det har han redan rikeligen gjort, med de gåfvor som ingen kan fråntaga Er. Låt mig lefva i er tanka, som

Er
 uppriktiga och tillgifna Vän
Fredrika Bremer.

376. Till Lindblad.

Årsta d. 22 Okt. —41.

Bästa Herr Lindblad!

Jag sänder Er i dag fjerde akten af Blenda, som jag först utfört, enligt min gamla vana, att vid compositioner begynna med slutet. Jag ville äfven se huru denna tvistiga, qvistiga, och viktiga sista akt tog sig ut, och jag kunde nu skriva ett långt commentar till den, och öfver den nödvändiga utvecklingen af Blendas sinnesstämning och slut; men jag lemnar till Er känsla att hjälpa mig deri. Bästa Commentar och förklaring blir i alla fall Jenny Linds spel, hvilken jag jemt sett för mig i dessa scener, och som jag är säker skall utföra dem, så att man skall både rysa och smälta N. B. med hjälp af »vår utmärkte compostörs» musik.

Jag har gjort mäterligt dåliga verser alltemellanåt (i första delen af första Monologen har jag plundrat Stagnelius!). Jag är en ytterst skral rimmerska, och är nu, dertill, liksom skumögd och förtappad på vers-gebitet, genom att jag icke rätt förstår hvad som passar för den musikaliska rytmten och förnuftigheten; och att verserna förefalla, som puppor färdiga att undergå förvandling. Bryt deras skal och ringar, och sätt vingar till dem, bästa Herr Linblad, hur Ni vill och kan! Säg mig blott om jag kan gå på, så der i musikalisk halfblindhet, som jag begynte.

Hvad handlingen angår, så kan jag ej frångå min tanke, att vi måste tåla att här återse qvinnofurierna, som vi ryste för i tredje aktens slutscen. Scenen då de belönas af kungen, är interessant genom dess enskilda historiska sanning och genom den almänna karakteren den har af denna tid, då Kungen, som förste domaren i sitt folk, församlade det omkring sig, under den fria himmelen, och skipade rätt och lag. Denna scen hör vesentligt till vår historia. Och om Geijer säger deremot, så

Säg mig emedlertid hur Herr Lindblad vid närmare betraktande tycker om saken. Var god behåll denna akt. Jag skall efterhand skicka de andra. Operan skulle ren vara nära färdig, om jag ej vore så upptagen och distraherad af . . . Strauss, att Jag först i förrgår kunde vända min själ till Blenda. Må jag blott icke alldeles misslyckas i mitt ringa arbete och Herr Linblad skall nog lyckas i sitt stora, och då — ska vi få roligt!

Vänskapsfullt

Fredrika Bremer.

I afseende på Blendas upprepade antydning på sin fader, måste vi komma ihåg att det var faderns död och uppmaning till henne, som gaf första impulsen till hennes bedrifter.

377. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 27 Oktober —41.

Åh jo, söta Malla! Det är icke utan att jag icke ibland känt starka dragningar till att bli, om just icke »ottkantig», så åtminstone fyr- och sexkantig. Så många omkring mig som du haft och har, har jag aldrig haft; men nog ändå för att väl begripa huru utslitande för kroppskrafterna, särdeles vid äldre år, dessa omsorger för många, dessa dragningar till att bli »ottkantig» måste kännas. Men hjertat, sinnet, — — behålla ej de sin ungdom, sin friskhet, sin värma under och äfven genom detta arbete, detta tjenande af välvilja, af kärlek? Ja, männe ej dessa krafter utvecklas och stegras derigenom? Ack! detta är dock det vesentliga! Och att detta är förhållandet hos dig vittnar äfven ditt bref om. En hjertlig tack därför, goda Malla, och tack för ditt vänliga minne af de stunder vi voro tillsammans i Stockholm, äfvensom för dessa sjelfva! De voro mig profeter om huru många goda och rika stunder jag kunde få med dig, om jag vore dig lekamligen närmare. Men hvad som nu ej är, kan ännu kanske komma. —

Det är Göthe, tror jag, som anmärkt huru illa vi vanligen begagna de tillfällen, som erbjudes oss till uppbyggelse, kunskap eller nöje genom meniskor vi komma i beröring med. Och sanningen af detta kände jag äfven sen du var bortrest, goda Malla. Det var så mycket jag hade ämnat och velat fråga dig om, i anledning af åtskilligt i Minnena; — men den närvarande stundens intryck och interessen lät minnena träda tillbaka — tills vidare. De återtogo ganska snart sin rätt, och nu då jag försummat tillfället till muntliga upplysningar, får jag blott hoppas att vinna dem under fortsättningen af dina Minnen, som du är god gläder mig med. Utom det myckna enskilda interesse de ha, äga de ett stort allmänt värde genom den sanning hvarmed de framställa lifvet. Man ser i all enkelhet, alla dess sorter, här det poetiska, romantiska; der det prosaiska tungt hvardagliga (t. ex. i Emelie d'Altons öden); här det originella, ovanliga; der det mest vanliga; här Cedern der Mossan, o. s. v. Dessa minnen förhålla sig till romanen, som krönikan till den pragmatiska historien. Så tycker jag; men måste anmärka att krönikan ofta är

vida intressantare och sjäfullare än de mest konstrika historier. Och enligt min bästa öfvertygelse måste dina minnen behålla den form och ton de ha; och allt vesentligt tillgörande vid dem är en — utgallring och rensning. Förlåt min söta Malla att jag vidhåller och åter yrkar detta sednare! Jag kan ej annat.

För skildringen af din lilla, interessanta Ottilia, kan jag blott bjuda dig en episod ur — bond-lifvet. I lördags hade jag här kron-brud och vigsel, hvilket är en vanlig förteelse här om höstarne, då vi ofta ha tre a fyra brudar att kröna, kläda och viga. Det är godsets gamla underhafvande hvars döttrar ha rättighet till denna utmärkelse. Dessa tillställningar äro allt litet besvärliga, men de ha alltid något gladt och upplifvande med sig, ty brölloppen äro de enda tillfällen här på orten då folklifvet blommar i någon egenhet och glans. Bruden var denna gång en tjuguarig flicka med en kropp som särdeles påminte om en ek-stubbe; hon var äfven känd som en af de starkaste flickor under godset och som tog sin tunna råg på ryggen, som ingenting. På den stubbiga kroppen satt ett ganska hyggligt hufvud med blomstrande ansigte och ett par vackra blå ögon uti, och den starka ryggen, hindrade ej att ett ganska vekt och varmt hjerta satt på motsatta sidan, och att kärlek, varm och trofast kärlek hade fäst den förmögna bonddottern vid en fattig men hygglig statdräng, och låtit henne besegra alla svårigheter som föräldrarne ville lägga i vägen för deras förening. Det såg bra ut när brudskaran kom ridandes, med två spelmänner framföre brudgummen, hvilken jemte brudsvennerna voro prydda med stora brokiga pappersbuketter på bröstet. Det såg bra ut också, när bruden strålande af glitter och krona och krimskrams spelades upp för trapporna, åtföljd af sina fyra, vitklädda och blomprydda brudpigor och af en stor skara folk. Brud och brudgum möttes i salen, och jag förde, i min Mors ställe, moderligt fram bruden till vigseln. Solen sken öfver hela det brokiga upptåget med sina klaraste strålar, hvilket mycket bidrog att göra det gladt. Om lördag har jag ett annat sådant upptåg, och önskar, ändå mer än sist Solen till brölloppsgäst; ty denna gång skall brudskaran öfver sjön, innemot en half mils väg.

Till Frances v. Kock har jag framfört din hälsning, med dina egna hjertliga ord. Jag tillbringade några dagar med henne straxt efter lilla gossens död; och fann henne, på det hela, mera lugn och undergifven än jag väntat; ty hennes känslor äro mycket starka, och hennes uppfostran har icke gifvit henne medel till deras lugnande genom den olja, som Christlig tro gjuter i det svallande, oroliga sinnet. Att vid sednare är tillkämpa sig den, är icke lätt. Dock är hon ren och sann i sina bemödanden därför. Det är stunder då man

verkeligen ser att en dödsskugga går öfver hennes själ; och blekt och stelt blir dervid hvart drag i hennes ansigte. Men huru vackert blickar ej vid andra stunder det behagliga ansigtet upp ur lidandet, förklaradt och förskönat af smärta och hoppfull undergifvenhet!

Af Tidningarne har jag sett hur Geijer väcker och lifvar sinnena med stora ämnen och stora tankar. Hur det är, så är Upsala »närmare Europa» än alla Sverges andra städer. Jag sörjer ej mycket att jag ej får höra honom på lärosalen, ty folkträngsel gör mig alltid litet olycklig, men gläder mig i hoppet att framdeles i mitt stilla rum få njuta af hans verlds-tankar.

Var god min söta Malla framför mina hjertliga hälsningar till din omgifning, och låt mig få lefva i din åtanka som en

innerligt tillgifven vän

Fredrika Bremer.

378. Till Böklin.

Hvad jag sist skref till dig om, min goda Böklin, att min håg lekte på, det var utfört få dagar derefter, under ett tillstånd af lefnadsfullhet och fröjd, som nära nog var ett rus. Resultaterna af tio års lif och lärande strömmade in på mig med oemotståndlig makt. Jag hade blott att så hastigt jag kunde fästa dem på papperet. Alldrig var ett arbete lättare eller rättare intet arbete, det var en dans, en musik! Du har känt mig nu i elfva år, bästa Böklin, och vet om det hos mig finnes charlataneri. Du har ofta sett mig i min andes och mitt lifs fattigdom och förkrosselse; du skall då ej nu se något barnsligt skryt i det föregående, utan tro mig då jag säger dig att jag vid Morgonväckternas författande känt mig under inflytandet af — en högre ande, ett högre lif. Föga har jag under denna tid vetat af jorden, men mycket af himmelens lycksalighet. — Nu, sen lugnare stunder ordnat hvad på några få dagar utgöts, sen jag är mera aflägsen från denna period, nu är jag ofta i annan sinnesstämning öfver mitt arbete och jag häpnar öfver min djerfhet att företaga något sådant och jag säger mig: »hvem är jag att jag skulle kunna tala i sådana ämnen? Hvad vet hvad förstår jag så grundligt att jag kan uppträda och tala i sådana frågor? Mitt arbete kan ej duga! Det kan ej ha något verkligt värde!» Och jag blir helt nedslagen. Men jag går till manuskriptet, läser några sidor och jag — blir förtjust, och slår ihop mina händer af glädje och räcker dem ut jubilerande

mot dig, min lärare, och upp till Gud i himmelen, som sändt dig till mig med din djupa vishet, och som gifvit mig känslor så lefvande, ord så präktiga att uttala det lif de tankar som — slå mig som sanningens egna! . . . Säg mig nu min bästa Böklin: är jag klok eller är jag galen? Ty någon medelväg tror jag här icke gifves.

Jag kommer helt barnsligt till dig, min goda lärare och ber dig leda och upplysa mig. Någon annan än dig vill jag i dessa ämnen ej tro på. — Hemligen hyser jag hoppet att ditt omdöme skall öfverensstämma med min egen lugnare tro om det lilla arbetet. Den är nämligen att der äro många brister och ofullständigheter, men att de öfverskyllas af — ljusblickarne in i lifvet i sanningen. Och ack! just några sådana blickar tycker jag framför allt nu behöfves. Jag skulle vara sjuk åt den flod diskvatten af falsk förnuftighet som från en del tidningsblad nu flödar öfver svenska allmänheten (och väl in i den med) om jag ej hoppades kunna motverka den. På andra sidan petreficerar man sig emot allt sundt förnuft, och för att rätt stå emot Strauss ställer man sig med knutna näfvar mot den högre sanningen sjelf. Stockholms prestsällskap håller tal emot all mythisk tolkning och för en skriftlära, som det dock erkänner sig ej kunna förklara — på denna sidan grafven. Nu ville jag så gerna tro att »Morgonväckterna» skola gifva några klara blickar i rätta förhållandet, en djupare insigt i försoningsläran än som är vanlig, och dermed upplysa de trånga sinnena och lugna de varma, de som ängestfullt söka Herren, som man vill taga ifrån dem, och som likt Maria gråta vid den toma grafven. O! säg mig, har jag orätt i mitt käraste hopp? Är din lärjunge ovärdig sin lärare och hans mångåriga omsorg? Hon är det om hon här misstagit sig om sig sjelf och sitt verk.

Var nu god emot mig, bästa Böklin, och säg mig så snart du det kan ett ord om hur du ser saken! Dock — jag vet att du denna tid är mycket upptagen af materiella bestyr för dina skolor; och vet äfven att den som dykar så djupt efter sanningen, som du, för att taga den på sjelfva dess botten icke kan vara, så fort färdig, som de hvilka ha sin vishet närmare ytan. Jag skall försöka vara tålig och — förnuftig.

Gerna hade jag velat gifva ut skriften innan Jul-litteraturen öfversvämmar allmänheten, och innan Straussiska namnet blifvit slagdänga i dess öron, men kanske är ej detta att tänka på.

Jag har på ett par ställen nyttjat dina egna ord, med citations-tecken, och ett par gånger Hegels egna, med ringa omskrifning, utan citationstecken och utan att hänvisa till honom. Detta pinar mig i grunden, men jag vet ej rätt hur jag skall göra dermed. Jag har satt de orden i min skrift emedan de blifvit till den grad lef-

vande i min själ att jag icke kan tänka den meningen jag ville uttrycka, utan just i de orden. Jag ville icke nämna mästaren emedan jag i denna skrift ville undvika utseendet af stöd af lärdomsauktoriteter och är trött vid det eviga återopandet af lärda mäns namn och auktoritet som man nu ser i alla skrifter i dessa frågor, och har trott att just genom friheten derifrån min skrift skulle få mera friskhet och verka friskare på sinnena. Dessutom äro några få ord en ringa sak i jämförelse med allt det väsentligare och djupa af tankarne, som jag är skyldig mina lärare, och som jag så gerna vill och skall erkänna för hela världen. Hvad dig beträffar så är detta redan gjort i »mina bekännelser» som jag till en del omskrifvit, och som efter den nu utgående yttre trosbekännelsen, komma att få en annan och mycket innerligare karakter, och komma att koncentrera sig i din läras utveckling innom min själ och verkan på mitt lif.*) O! jag kunde ej gå bort i frid utan att ha gifvit världen din vänliga bild i min själ, i mitt tacksamma hjerta. Säg mig emedlertid hur du tycker i anledning af ord-citaterna. Kanske är det bäst och rättast att hänvisa till källan.

Stycket öfver forskningens och förnuftets sanna art, är, tror jag, af de minst bra i arbetet, och kunde kanske komma bort. Men så mycket oförnuft skrives nu öfver dessa ämnen att jag ej motstått hågen att uttala några ord till bättre ledning och som kunna vara allmäntfattliga.

Genom ändringar har skriften på sina ställen blifvit bra klättrig, men jag tror likväl att den är läslig. Meningen har ibland, äfven i följd af ändringarne, blifvit litet stel. Detta skall jag hjälpa sednare och skulle ha gjort det äfven nu om tiden tillåtit.

Mycket, bästa B. rör sig nu i min själ och i mitt hufvud, och mer än jag väl fullt hinner reda ut. Men säkerligen måtte jag vara biten af Strauss, ty knappt har jag slutat en allfvarsam afhandling mot honom, förrän jag är på väg att skriva en Comedie med anledning af hans skrift. Dock är den här blott bisak. Min hufvudperson är Fieldings Mr Adam, nu förvandlad till professor Adamson, som kommer till hufvudstaden för att låta trycka föreläsningar emot Strauss. Figuren kan bli kostlig så genom sin moraliska ädelhet, som genom sina distraktioner. Få se om jag kommer ut med honom.

Jag håller också på med en roman och med en opera, och lever så lycklig i min enslighet och med tanken att de mina äro lyckliga i solens och drufvornas land.

*) samt särskilt utveckling af denna lära i afseende på naturlifvet, hvilket jag i Morgonväckterna blott i förbigående vidrört.

Jag har också varit mycket sysselsatt af en ny bekantskap, neml: den finska hedna-sångmön Kalewala. Jag var högeligen begärlig derpå; men känner mig något bedragen, på den vilda skönheten. Vild skönhet har hon dock verkeligen, men som de gamla, djupa furu-skogarne med deras dystra gömmen, och deras underliga, behagligt-vilda dofter, som gifva en viss häpnad och ett visst nöje, men föda hvarken tanke eller känsla. Det är ett hedniskt, magiskt trolllif, på en gång groft materiellt och öfvernaturligt, med en och annan ton af rörande behag, såsom då gamla sångarn Wainemöinen gör sig en harpa af en klagande björk, och af en flickas hårstrån, hvilken sjunger vid solens nedgång i ljuft yemod. På denna harpa spelar nu Wainemöinen och sjunger dertill så att

»Dalar höjdes, dalar sänktes
Alla klippor gåfvo genljud
Stubbarne i dans sig rörde
Furorne af fröjd betogos.
Granarne sig ödmjukt böjde
Blommorna af kärlek tjustes», o. s. v.

Mycken kamp med naturens krafter, som af mäktiga andar bindas med »ursprungsord» och andra trollkonster, synes i dessa sånger, men ingen högre tanke eller känsla. Djerfva och friska liknelser, mycket rörelse och raskt lif fäster dock ovillkorligt interesstet. Det är en alldeles originell skapelse.

Ett finskt ordspråk smeker mitt öra och tjusar mina känslor. Det hviskar:

»Lyssna till den Granens susning
vid hvars rot ditt bo är fästadt.»

Det ligger mycken och vacker tanka deri.

Finland är mitt födelseland, och har kanske derföre ett eget intresse för mig. Enda minne som kvarblifvit hos mig derifrån är ordet: Jumala.

Lef väl min goda vän! Tänk i godhet på

Din
Fredrika.

Årsta d. 6 Nov. —41.

379. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 7 Nov. —41

Se så! Manuskript renskrifvet, färdigt, och afsändt till den djup-sinnigaste men också den långsammaste af alla kriticii i världen. »Haf tålmod! Var from och god!» — Och nu till dig, min söta Frances, som jag hjerteligen längtar att tala ett ord med! Hvad ditt bref var mig kärkommet! Det var tre långa veckor sedan jag hade hört något ifrån dig och jag tänkte jemt på dig och frågade om »dödsskuggan» gick öfver din själ och öfver ditt ansigte, om du dukade under för »den bittra vågen» eller om du blickade upp derur, så klart så rent, som jag sett dig blicka upp mot himmelens ljus. I ditt bref ser jag både det förra och det sednare. Och det kan ej vara annorlunda, och — jag är nästan färdig att säga: Gudskeåf för både det förra och det sednare! Lidandet och smärtan ha länge synts mig, som lifvets mörka genier. Nu icke mera så. Jag har sett att de kunna vara lifvets goda englar. De bli det för oss, om vi med djup och energisk förtröstan hålla oss fast vid den makt, den Fader »som slår och som helar» och som af sjelfva såren skapar öppna sinnen för sig. Jag glömmmer alldrig ett ord af Gref Spens (riksdagsmannen) ehuru det är mer än femton år sedan jag hörde det, och jag då alls icke förstod det. Jag var vid denna tid försänkt i ett tillstånd af bittert själs-lidande, i hvilket jag upptog allt lidande i världen, och kände plågsamt i synnerhet naturens och de oskyldiga djurens lidanden. Jag sade något om detta sednare en dag till Gref Spens (hvilken eljest icke med oss talte i annat än de hvardagligaste ämnen,) och yttrade något om orättvisan af djurens lidande. Och jag kan icke beskrifva uttrycket i hans stilla blåa blick och den ton i hvilken han svarade: »jag skulle icke vilja att ett enda väsen vore undantaget från förmågan att lida.» Mer sades icke i ämnet, ty jag förstod honom ej, men var dock frapperad af uttrycket, särdeles det i hans ansigte och röst. Sedan har jag förstått det, förstått det genom min egen erfarenhet, och är nu böjd att anse lidandet, som en företrädesrätt för lifvet. Ty utan att gå ned i smärtans djup, i dess bittra »örtagård» kan man icke uppstiga till klara och sälla höjder. Hvad som ej kan lida kan icke heller njuta. Dock beror dervid på att man låter lidandet rena och förädla själen.*) Och Christendomen står i verlden på det lidandet hos meniskorna måtte

*) i afseende på djurens lidande kan ej detta bli i fråga, men deras lidande sammanhänges djupt med — — en slutlig försoning. Härom en annan gång.

bli ett lidande i hoppet och icke i förtviflan. — Jag har skrivit utförligt i detta sednare ämne, hvad du, min söta Frances, längre fram kan läsa om du vill det. Ack! huru gerna ville jag kunna meddela ditt goda hjerta någon hugsvalande känsla. Dock vet jag, och ser äfven i ditt bref, hur det reser sig af egen kraft, eller rättare genom dens kraft, som i dina lugnare stunder talar till dig, på det att de stormiga må gå snarare öfver, och icke bryta din själ, om än de skaka den.

Jag har i dag fått bref från Nizza, och skulle vara så hjerteligen glad deråt om inte det lilla trollet, Agathe, vore så oppgifvet ledsn åt att ej ha fått bref från mig, så att två tredjedelar af hennes bref endast är beklagelser deröfver. Och jag begriper ej att ej mitt bref på Paris kommit till henne. Emedlertid äro Mamma och Agathe friska, bo förtjusande, ha full sommar och ha på allt sätt trefligt i sällskap med den hyggliga och glada Agathe W. och hennes präktiga lilla gosse.

Ack! bara jag kan vara trygg i tanken på att de ha det bra, så skulle jag vara så lycklig här i min enslighet. Ty ensligheten (den fullkomliga) har alltid en på en gång välgörande och exalterande verkan på mig. Och när jag ej kan meddela mig med någon meniska, sväller jag som en ballong af tankar och känslor och lifvet kännes så utsägligt fullt.

Jag gör nu som bäst bekantskap med den älsta finska folkspoesien och är helt frapperad af dess originella lif. Men jag är icke så förtjust åt den nu, som jag var det i aningen om dess innehåll. Det är en vild skönhet, som liknar den af våra gamla stora furuskogar med deras dystra gömmor, deras friska underligt-behagliga dofter, deras vilda storartade brus, men som dock ej gifva föda åt tanke eller känsla. Det är ett magiskt naturlif, fullt af trollkraft, och fullt af kamp emellan kraftiga och kloka menskoandar och naturens vilda makter, som af de förra bindas och besegras med »ursprungsord», och med sångens makt; den sednare har ibland stor naturskönhet, men man saknar allt — moraliskt lif och höjning. Och själen känner sig efter en vandring i denna region lika hungrig på fast mat, som kroppen känner sig efter en lång promenad i skog och mark.

Ett finskt ordspråk talar till min själ med ett underligt behag. Det säger:

»Lyssna till den granens susning
»vid hvars rot ditt bo är fästadt.»

Det är mycken mening i dessa ord och de genomsusa mig med friska och ljufva tankar.

Bredvid denna läsning går en annan, af bra motsatt art, och som skulle gifva själen just det bröd, som den i Kalevala (Finska nationalpoemet) icke får. Det är Broughams eminent Statesmen. — Jag undrar om det är en brist hos mig, att jag finner den under min väntan? Jag längtade se — karakterer, utmärkta meniskor, och jag får framför allt se — talare. Brougham synes mig så preoccuperad af personernas tal och talang i den vägen, att han nästan förbiser deras handlingar som moraliska meniskor, eller åtminståne behandlar dem i andra rummet och ibland i förbigående. Lord North, är den enda person, af dem jag ännu läst om i boken, som jag tycker mig riktigt känna och se, och det ej af Broughams biografi utan af hans dotters (Lady Lindsays) öfver honom. Ty hon uppfattar just sådana momenter uti hvilka karakteren naturligast och fullast yttrar sig. För att känna en meniska skall man se honom i motgångens och i lyckans stunder, man skall se honom älska, man skall se honom vredgas, man skall se honom lida och man skall se honom — dö.

Jag hade en längtan att i Broughams arbete se Meniskan utträda ur det moraliska elementar-lifvet (ur hvilket stora mängder meniskor ännu knappast kommer) och prononcera sig i kraftfulla gestalter så i ondt som godt, så i lifvet som i döden. Men jag får ej hvad jag der sökte. B...s sedliga känsla är just af Engelsk natur, tycker jag, ren och ädel och stark. Men jag saknar »la scintilla Celesta» i hans yttrande af låf och tadel. Jag saknar — den Geijerska nerfven i anda och ord.

Uf! der kom en hel resencion ur mig, helt oförhappandes! Säg mig du, om den är rättvis eller orättvis.

Hvad jag under dessa olika intryck af lifvet, förnämligast känner, är, — en stilla och tacksam glädje öfver — att lefva. att ha vaknat på jorden, och fått ögon att betrackta lifvets många arter och gestalter, och himmelen öfver dem alla, med dess strålande ljus. Och du Frances, måste dela med mig denna känsla, och Gud gifve alla kunde dela den!

Jag ville också tala med dig om bondbrölloppen här och brudarne, som jag klädt och bortgifvit vid vigseln till deras äkta män. Brölloppen äro de enda tillfällen då folklifvet, här på orten, blommar i någon prakt och egenhet. Och vid dessa båda bröllop hade vi vackra brudar, och mycken granlåt och det klaraste solsken; så att allt var rätt gladt och vackert. Den ena bruden, (min favorit af de två) var till växten som en ek-stubbe, men på denna stubbe satt ett hyggligt hufvud med blomstrande kinder och ett par rätt vackra blå ögon. Hon var känd som den starkaste flicka under godset, och som den der bar sin tunna råg på ryggen, som ingenting. Det hindrade ej

att på motsatta sidan af ryggen satt ett rätt vekt och varmt hjerta, hvars troгна kärlek för en viss ung bonddräng (nu hennes man) kämpat i flera år mot föräldrarnes och släktens motstånd mot hennes förbindelse, som ansågs som en mesalliance; ty hon är en förmögen bonddotter och fästmanen var blott en fattig dräng. Emedlertid segrade kärleken och presten och solen välsignade de troгна älskandes förening här i salen, d. 23 Oktober. Och apropos — hvad brudvigseln är oändligt vacker! En riktigt värdig förklaring på jorden af vår herres vilja i himmelen! Jag blir alltid så rörd deraf när jag hör den, att jag vore färdig att låta viga mig, om — en brudgum vore till hands. Och a propos om bröllop — får jag den äran att rätt hjertligt lyckönska Hans v. Cock och Octavie Stakelberg! Jag vet ej hvem eller hvad hon är, men hoppas allt godt; och tycker alltid det är roligt när folk gifter sig. Ty det svärfvar alltid en doft af lycka och glädje omkring ordet giftermål; fast — Gunås! den ofta snart förflyger. Men Hans Kock är en så bra och god man att han säkert blir en lycklig make.

Nej! Nu skall budet fara! God bless you my dear friend. Jag omfamnar dig och alla de dina.

Fredrika.

Gör med mina bref hur du vill, du skall bäst sjelf dömma om när de böra ses af andra eller icke.

380. Till Frances v. Koch.

[Nov. 1841.]

Dear Frances!

Jag skulle vara, som profeten Jonas uppsväljd och fången i en hvalfisks buk, eller något liknande, för att låta hindra mig att svara en vän, som talar till mig; och om jag derinno hörde en väns röst, så skulle jag visst göra en sådan evolution så att hvalfisken blefve tvungen »utsputa» mig. — Af ditt bref min lilla Frances ser jag att du icke då ännu fått det jag skref till dig i Söndags d. 7. Och så ondt det gör mig att se dig, i vissa stunder, så smärtfullt lida, så kan jag icke säga annat deröfver än jag i detta bref sade. — Du känner icke i dessa stunder af ångest och bitterhet den hemliga välsignelse, som hvilar öfver dig osynlig under dem, som en faders varma hand öfver ditt böjda hufvud; — men, — i lugnare stunder måste

du dock se det. Dina egna ord, min söta Frances, vittna om smär-
tostundernas heliga kraft. Låt mig här citera dem, just ur ditt upp-
rörda bref:

»My chosen occupation is that of religious reading and contem-
»pation. It interests me so, that I forget for the time the sorrow
»that Geijer is gone, in the pleasure of clinking up to him!»

Detta, och dina fasta ord af tro och förtröstan, (som lilla Harriet
från sitt osynliga hem egentligen väckt i din själ,) — o! säga de
icke till din själ hvad som måste lugna dess qual, hvad som måste
låta dig se att du är under en högre ledning; under en allvarlig
men kärleksfull faders vård! Ack! att det måtte komma dertill för
dig, och för mig och för oss alla att när den bittra kalken sättes till
våra läppar, vi må dricka den om än med tårar, dricka den med
undergifvenhet, och i vår djupaste ångest kunna säga: »Min Fader,
om det icke är möjligt att denna kalken går ifrån mig med mindre
jag dricker honom, så ske din vilje!»*)

Medan jag skrifer detta rinna mina tårar och skymma mina ord.
Ack! jag minnes för väl, för väl hur i mina frestelsestunder jag
icke kunnat säga så; för det upproriska hjertats bitterhets skull.
Nu tycker jag att jag skulle kunna det! Mätte, om pröfningsstun-
den kommer, mitt hopp, min tro ej svikas! Jag vet att ingen
bättre vishet finnes, än den Christus här, i lefvande lära predikar;
jag vet att först efter den vunna kampen komma Englar (himmel-
ska sändebud = himmelska krafter!) och tjena meniskan; och jag
vet, jag vet så väl af egen erfarenhet lidandets utvecklande och väl-
görande kraft. Jag vet att —

»det växer mycket bröd om vinternatt.»

Och en gång skall du äfven besanna det! [— — —]

381. Till Lindblad.

Nu är det väl tid på, goda Herr Lindblad, att jag låter se, det
jag lefver, och att Blenda lefver i mig. Litet, för mig, angeläget
skrifveri, har hindrat mig derifrån hitintills. — Men först måste jag

*) Matthei Ev. Cap. 26, v. 42. En liten vers af en svensk skald
(djupt lidande och tidigt död) sänder jag dig som ett vackert com-
mentar häröfver.

säga, huru hjertligen det gjort mig ondt att höra Er sjuk, och det af en så plågsam sjukdom! Min tröst är att den vid era år kan fullkomligt och lätt öfvervinnas. Assessor Reuterborg hade för några år sedan en allvarsam och hotande attack af detta onda, men blef fullkomligt botad genom Porla brunn och saltsjöbad. Af Fru Kock har jag fått veta att ni nu är bättre och — Gud ske låf för det!

Här kommer nu den andra akten af vår opera. Och hvarföre den kommit ur mig före den första, det — vet jag icke; om icke af det tysta behovet att blifva närmare bekant med, att bättre begripa Blendas karakter och väsen. Det har äfven nu skett, och på ett annat sätt än jag först fattat dem. Förlåt mina dåliga vers! (och som ibland äro prosa eller opros). Jag har ren erkänt min oförmåga att rimma, och den är här förökad genom känslan att gå i mörkret, och icke veta om hvad jag skrifver duger i afseende på il maestro, Signore Musik, hvars ödmjuka tjenarinna, och tjenarinnas trasa, mitt skrifveri här endast vill vara, lycklig om hon blott förstod sin nådiga herres behag.

Nunnornas första cantate är en vers ur psalmboken. Går det ej an, kan lätt något i samma anda sättas ihop, så vida icke Nunnorna egentligen borde sjunga latin, som helt säkert de gjorde på den tiden; och man kunde då få fatt i någon gammal invocation på detta sköna, metallklingande språk.

Att jag ofta brukat Stagnelii verser, som ett purpurinslag imellan mina hemspunna trådar, skall den odödliga Skalden, från sin ljusa Pleroma, nog se utan minsta rynkning på sin panna. Och för nådiga eller onådiga kritici på jorden, skall detta, när tider blir, förkunnas i ett litet förord till libretton, med ett tillbörligt: »ära ske den ära bör!» Och ju mer vi kunna få af Stagnelius poesi i Blenda, ju bättre är det för oss, och för honom — icke sämre.

Imedlertid är min Blenda nu en helt annan än Stagnelii Blenda. Hos honom är hon en förtviflad dotter och en på en gång rasande och svag qvinna. I Operan är hon en fosterländsk hjeltinna, och så blott är hon mitt hjerta kär. Blenda, sådan hon nu framträder i andra akten, är för mig en verklig ädel och stor gestalt; och jag kan icke tänka mig denna utförd af Jenni Lind utan som i hög grad dramatisk och poetisk. Men denna andra aktens Blenda, skymmer något, för mina ögon, den jag låtit uppträda i fjerde akten; åtminstone måste hon något annorlunda framställas; och vissa uttryck om »mord» och »brott» samt sjelf-anklagelserna aldeles gå ut. Tredje akten måste blifva den förmedlande, försonande länken. För närvarande är den mig den gordiska knuten, och denna får icke afhuggas utan måste lösas. Fabian har framställt några betänkligheter öfver

hufvudmomentet i denna akt, som jag inser att han har fullkomligt rätt uti, och måste därför rätta mig efter, ehuru jag ordentligt kan sörja öfver den effekt, som man måste ge bort, då man tar bort sjelfva handlingen. Jag drömde, härom natten om den scen, i hvilken Blenda och prinsen äro i tältet, och man väntar på signalen, som hon fördröjer, men som man vet måste komma, och som man ser nalkas under det hon släcker lampa efter lampa, och natten rufvar öfver lägret, med mordlågor dolda i sitt sköte, som man väntar hvart ögonblick skola utbrista, och tystnad råder som man anar skall förbytas i vildt tumult, — jag hörde musiken under denna paus, hörde lifvets pulsar slå i den, i spända, flämtande, nästan döende slag. Och sedan Åskan, stormchören, furiedansen »på blix-om-fladdrad hed» — ja, det var någonting att bli galen åt af hemsk förtjusning. Adieu nu med detta! Vi få väl vara nyktra och kloka på scenen som i lifvet. Törhända förlora vi dock ej så mycket, med den ändring, som [— —] Och kanske kan handlingen få mera [—] och ädlare skönhet, genom en annan behandling. Jag har mina aningar, men ser saken ej ännu klart och skall nu slå mig på att rätt fundera på den, och se till att jag i nästa vecka kan sända ett betänkande öfver den tredje akten och dess sammanhang med de öfriga; ty längre kommer det väl ej.

Trion, som slutar andra scenen, tänker jag mig vacker, genom de tre sjungandes olika karakterer, Thora vild och hämndfull, Abedissan blott genom religiös tro hållande sig uppe, i det hon sjunger de bekanta bibliska uttrycken (i Judits m. fl. bibliska segersånger), Blenda viss och hög genom sin inre klarhet och kraft, genom viljans inspiration.

Första Akten, som snart är färdig, skall jag sända i nästa vecka. Den får en gladare ton än de öfriga. Det öfvernaturliga i spådom, tradition; bör tror jag träda tillbaka och blott framskymta, som aning genom den historiska grunden. Denna är här tillräckligt poetisk och rik att kunna umbära främmande prydnad. När Herr Lindblad fått dessa återstående akter, längtar [— —] betänkande öfver dem, och om vår Opera, som jag här i min stillhet kan få begrunda.

Har Herr Lindblad sett hvad en hederlig Herr G. O. H. C. skrivit ihop åt oss, helt expres, i tredje häftet af Läsning för folket, om Blenda och hennes qvinnor? Djupsinnig kritikus är han då icke, då han ens kan sätta i fråga möjligheten af hela sägnens dikt, eller historiska överklighet. »En sjelfständig uråldrig lagstiftning i Wärend enligt hvilken Man och qvinna ärfva lika», skulle gifvit anledning till denna Myth. Men hvarifrån då en lagstiftning, som så

märkligt skiljer sig från tidens och folkens lynne och sed? Hvad vissa »skarpsinnigheter» synas mig trubbiga!

Roligt är att vi i Forsells »ett år i Sverige» kunna få reda på den ursprungliga Wärendska drägten. Roligt att den är »vacker!» Apropos! Blenda slipper lagerkrans i fjerde akten, men bör ha fält-tecknet, tror jag; om vi bibehålla denna scen.

Hvad tyckes om den variation af Blenda-sagan, som omtalas sid. 237? Tänk om vi använde den för vår [—] akt! Det höga och det sköna kan ju stundom få vika för det nya! Och något så nytt på scenen har man ej ännu sett. Det vore just pikant.

Variation, längre ned, på samma sida är kanske mera frappant, men något svår att verkställa på Scenen. Skålla folk går ej an, utom på allvar. Och om Belleti skulle få en skål het välling i syna så... hu!...

Jag fick under läsningen af dessa sägner, en liten frestelse att sluta Operan gladt. Men då måste den förflyttas innom hedna-tiden; och — — — ja, jag tycker att det glada slutet får äfven någonting glatt och futtigt, om än vi skulle låta det firas med »dansande och springande» och offer åt Odin. Och huru skola de »dansa och springa?» Derom veta vi ingenting. Säkert icke som Taglioni. Nej! Bättre att Blenda dör än dansar på sin bragd.

Nu skall jag sluta, för att snart åter begynna med Blenda. Lef emedlertid väl bästa Signore Lindblad och tänk i vänskap på Blenda och på

Fredrika Bremer.

Årsta d. 19 Nov. —41.

P. S.

Ännu ett ord! Jag har låtit barnröster höja sig under natt-scenen. Går detta ej an? Dessa små röster ha något så genomträngande och rörande. Och det kan väl ej vara omöjligt att få barn till små Chorsångare. Jag menar att det brukas i kyrkor och vid skolor. För de små barnens skull måste åhöraren dubbelt välkomna räddarinnan.

Adolphs namn måste vi ändra. Det låter för civiliserat och modernt. Hjalmar tror jag låter bra och passar bättre.

382. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 19 Nov. —41.

Du gör mig lycklig, min lilla Frances, då jag får tro att mina bref äro dig till någon glädje! Du får bara aldrig säga och aldrig tänka, att dina kunna »trötta» hvarken att läsa eller att besvara!

Hjertlig tack till Nils och dig för tredje häftet af läsning för folket, som var mig särdeles välkommet. Det var en för hederlig Herr G. O. H. C. som så expres för Lindblad och mig plockat ihop sägner om Blenda! Jag skickar Lindblad i dag 2 Akten af Operan, och har proponerat honom att till den tredje akten taga den handling, af Qvinnorna i Wärend, som står omtalad sid. 237 i läsn. f. folket. Jag undrar hvad han skall säga! Det går an om han icke dånar af blotta tanken derpå.

Det är sena aftonen nu, min lilla Frances, och stjernorna tindra i den vinterklara qvällen. De vänliga, de underliga! Hvar afton, då jag, innan jag går till sångs, ger dem min afskedshälsning, ser jag Orion, som då svängt sig upp midt för södra fönstret till mitt skrifrum; han förefaller mig alltid, som en dansör i attityd på ett ben, men tindrar så härligt med sitt bälte af Juveler att jag ovillkorligt äfven måste ställa mig i attityd (ehuru i en annan) och tänka med den gamle Siarens (Baruchs) ord: »Stjernorna lysa i deras ordning med glädje, för dens skull, som dem skapat hafver.» — Ack! de äro så värtaliga i deras tysta strålande.

Nästan lika stilla som de vandra, vandra också mina dagar. Gudskelåf för deras frid! Enslighet, under en längre tid, är mig en ny bekantskap, och, till börja med åtminståne, mig lika förtjusande, som för andra, den första lyckliga kärleken. Utom en och annan individ af det hedervärda bondeståndet, (mäst i stubb), ser jag om dagarne blott min beskedliga piga Marie; som lyser, som en stjerna af första ordningen i pigornas planetsystem. Hvad hennes värtalighet deremot angår, så är den icke, som Broughams talares »of the highest order», äfven inom pigornas parlament. Hon står deruti betydligt under Karin. Det frapperade mig särdeles, då hon härom afton, under det hon gjorde eld i min kakelugn, berättade mig sitt lefnadslopp, och det var den ledsammaste historia jag hört; icke just för innehållets skull, utan för formernas skull hvarigenom innehållet, icke utreddes utan intrasslades. Der förekom beständigt meningar af följande slags sammanhang: »Och så hade jag en moster, som var gift med en vaktmästare hos prinsen, som hette N. N. och så wardt hon död; och så sade hon åt mig: du kan just komma och bo hos

mig!» etc. etc. Att vid sådan tingens ordning »förståndet står stilla för Nikodemus» och man frågar »huru hänger det ihop?» är icke underligt.

Och apropos om saker i hvilka mitt förstånd står stilla, — kan du begripa för hvem och hvilka andra häftet af Frey är skrifvet? För folk är det då icke, och icke för vanliga meniskor. Det måtte vara för — Bergfalkar! Och fortfar det i den riktningen, så tar jag min Matts ur skolan, ty den skolan är icke för min Matts.

Äfvenså misstänker jag att Ågrens stora Opus icke är skrifvet för vanliga meniskor utan bara för Ågrenar. Vid flygtig blick derpå, förefaller den mig med sina »stillkomstmöjligheter, då-åskådningens och då-begreppsbara Er- och Öfvererfarbara, Kategoriska egenskaper, kännemärken och beståndsdelar, som något alldeles o... o... omöjlighets-obegripligtmissigt. Kanske ligger en skatt af vishet i botten: men ack! hvarför är den så höljd af kant och kullersten? Kunde hjertat skriva skulle Ågrens prosa vara himmelskt klar och skön.

God natt min söta Frances! Orion svänger sig upp och jag skall lägga mig ned! När du skrifver — säg mig om Lindblads helsa, och äfven om din Man vet hur det går med Quidings befordran! Var så söt! Hälsa Nils hjertligen från

Din
tillgifna
Fredrika

383. Till Fabian Wrede.

Goda Fabian!

Får jag ännu en gång besvära dig med att adressera och afsända ett Nizza-bref, bästa Fabian? Sedan skall jag väl lära mig konsten. Agathe skrifver att om man adresserar à Nizza Maritima, så går det fram dit på fjorton dagar; men om frankering visste hon intet. De bref som De Rong, i sin vishet, eller rättare, ovishet lät taga omväg öfver Paris, ha dröjt tre veckor på vägen. Goda Fabian! jag lägger detta bref i din vårdande hand, och ber dig låta det afgå om tisdag. Förlåt mig!

Jag har nyligen haft bref från både Mamma och Agathe; och

den sednares breforo hade nu förvandlat sig i bref-fröjd. Men för öfrigt stod det just icke så fröjdefullt till. Utom din syster, så hade alla inom den lilla kolonien varit mer och mindre skrala, särdeles af snufva och hosta. Mamma har ej varit rätt frisk sen de kommo till Nizza, har måst hålla sig inne och allt känt hemsjuka; detta har gjort lilla Agathen helt betryckt. Eriander, stackars karl, har varit oupphörligt sjuk, i en blandning af gallfeber och Gulsot; han har dock för det mesta gått uppe, och man trodde honom nu vara på bättringsvägen. Med det ena och med det andra var det (som Agathe säger) just icke så fasligt roligt. Men så Gudskelåf, är ingenting af detta af mera oroande beskaffenhet, och man hoppas att blott hälsorna komma rätt i ordning igen, så får lifvet en muntrare couleur. Så hjertliga hälsningar till dig från Mamma och Agathe får jag framföra. Ellen visste att Agathe skulle komma till Nizza, men måste resa, emedan en Onkel (England är just ett land af Onklar och Tanter) på hvilken hennes barns förmögenhet helt och hållet berodde, hade uttryckeligen fordrat att hon skulle tillbringa denna vinter hos honom i England. Ellen hade nu varit fyra år i Nizza, och kommer kanske dit nästa vinter igen. Detta är Fatalitet. Men just derföre tycker jag man kan bättre ta sitt parti dermed. För allt oafvändbart har jag en slags ödmjuka tjenarinna inom mig. Mätte Agathen ha så med!

Goda Fabian! Var så snäll sänd mig åter mitt lilla manuskript, antingen med detta eller med nästa bud (om onsdag). Jag ville göra en liten revision med åtskilligt der. De små märken jag vet du brukar sätta, skall jag nog ta vara på, för att sedan med dig tala om deras bemärkelser. Jag vill icke gerna komma till staden innan det kan bli fråga om tryckning, i fall tryckning blir utaf. Dessförinnan måste jag äfven ha B—s yttrande, och om han ofta dyker rätt djupt efter sanningen, för att ta den på dess egen boten, så dröjer han också bra länge att komma opp med den.

I dag skickar jag till Lindblad första akten af Blenda färdigskrifven (andra och fjerde har han redan), samt ett nytt förslag till den tredje. Få se hvad du säger om detta! I vissa afseenden är det kanske bättre än det förra, men sannolikheten i åtskilligt är något klen och knapp.

Bästa Fabian! Jag låfvar dig att alldrig mera skriva till dig så här om du icke vill låfva mig ett, och det är: att icke svara mig! Jag vet att sådant småskrifvande icke är din sak eller smak. Det är deremot par excellence fruntimmers-sak, och de behöfva blott att ett vänligt öga ser på deras rader, för att låta dem rada af obe-

hindrat när det så faller sig. Och detta vänliga öga, det vet jag ju mig ha här.

Och nu God natt, goda, bästa Fabian!

Din
tillgifna

Fredrika Bremer.

Arsta d. 25 Nov. —41.

384. Till Frances v. Koch.

[Nov. 1841.]

Gudskelåf, min lilla Frances, att vi en gång slippa den här materiella kroppen. Det tycker jag just är en härlig inrättning, ty jag känner ofta så djupt sanningen af hvad som står i Wishetens bok, att: »den dödelige kroppen besvärar själena, och den jordiska boningen förtingar sinnet», och känner att vi skola mycket bättre älska och mycket bättre tänka när vi bli befriade från puppan, som jemt åter och åter sluter sina ringar kring anden, som vill frigöra sig. Jag känner det äfven nu, då ett litet dröjande migraine-moln i mitt hufvud nedtrycker tankar och ord, som gerna ville marchera upp för dig, och som trycker äfven sinnet så det känner sig bundet! Ack ja, det är bra skönt att kunna en gång bli af med det der tunga och skröpliga. Kropp (form, organer), få vi nog ändå, ty den är själens motbild och nödvändiga uttryck. Jesu uppståndelse är den faktiska uppenbarelsen härom. Paulus utvecklar detta i sitt härliga Corinthierbref, (1 Cor. 15 Cap ifrån v. 35 till v. 57) der det heter: »det varder sådt ett naturligt lekamen och skall uppstå ett andeligt lekamen» — »det varder sådt i snöplighet och skall uppstå i härlighet» o. s. v.

»Uppstå i härlighet, i kraft!» Ja, men på vilkor att vi här i dödligheten må utveckla det lif, som bortom döden, så skall uppstå i äfven yttre härlighet. Finnes det på jorden en näring, en föda som kan stärka och utveckla meniskan till att bli himmelsk, till att bli medborgare i härlighetens rike? Finnes det på jorden ett himmelskt bröd, ett himmelskt vin?

Du vill till himmelen. Se till den symbol deraf som hvälfver sig öfver våra hufvuden! Kommer icke allt ljus derifrån? Ljuset det glada, det varma, det upplifvande, som åt alla väsen, alla tillstånd ger utveckling och skönhet, uti hvilket alla nå sin förklaring, som brytande sig i millioner strålar, gifver sig åt alla väsen och comuni-

cerar alla i och af sitt lif. Så finnes det äfven i allt hvaraf vårt inre lif utvecklar sig, i allt hvaraf vår själ närer sig, en hemlig Guds-kraft, ett himmelskt bröd och vin, oss gifvet till vårt väsens utveckling och förklaring. Det finnes i kärlekens lif, i forskningens arbete, i konstens skönhet, i Naturens härlighet, det finnes i glädjen, i sorgen och lidandet, i allt ja, äfven i hvardagslifvets bestyr, i sjelfva födan som vi kroppsligen njuta; men vi måste — fatta det der; vi måste fatta det himmelska, som är i det jordiska, vi måste i oss upptaga det eviga som lefver och utvecklar sig i ändliga, (öfvergående) timliga förhållanden; så blott bereda vi vår rätta förvandling, och skapa ren här vingarne som skola utveckla sig i härlighet när jordskalet brister.

»Jag är det sanna brödet som nederkommer af himmelen!» säger Jesus, och åter: »utan J äten mitt kött och dricken mitt blod, så hafven J icke lif i eder.» och sednare i samma tal (Joh. 6, 63.): »Anden är den som gör lifaktig; köttet är till intet nyttigt: de ord jag säger eder äro ande och äro lif.» Och i Nattvarden säger han: tager och äter — detta är min lekamen! Tager och dricker, detta är mitt blod! etc.

Djup är läran, men ingenting mindre än mörk och mystisk. Här säger Jesus: »Jag är verldens lif ty Gud är i mig och jag är i honom, och vi äro ett. Såsom jag här gifver mitt lif för eder, så ger Gud sig åt er i evighet,*) såsom jag här kallar er till min Nattvard, så kallar er Gud i all evighet till sin kärleksmåltid för att meddela er sitt lif, till eder själs och eder kropps förklaring. Mottagen mig i eder; nären er af mitt lif, af mitt väsen, då skolen J äfven bli lefvande af mitt lif, och allt hvad J lefven och njuten och verken skall blifva eder nyttigt ty er helgade själ skall i allt utvälja den helgande födan. Blifven ett med mig, så att J upptagen mig uti eder, då skall jag i uppståndelsen kunna göra er lika mig, ty »jag lefver j skolen ock lefva, och der jag är der skola de mina ock vara!»

I Nattvarden, med ett ord, uttalar sig den djupa läran om Guds förhållande till Menskligheten (han föder oss med, han comunicerar oss alla i sitt lif) och läran om förhållandet emellan det andliga och kroppsliga (såsom anden är skall ock kroppen warda, det yttre såsom det inre). — Ack Frances! huru svagt min tunga stammar om dessa den eviga vishetens djup. Ja, jag vet det väl, det är blott endels, men i dessa delar af ett outsägligt helt, i dessa bok-

*) Ty Jesus är blott det på jorden uppenbarade momentet af hvad Gud är i evighet.

stäfver af det eviga ordet får dock själen ljus och glädje. Så har min fått; därför öppnar den sig för din.

Blott ett ord i ämnet ännu: Verlden är full af lös och äfven af dålig föda; i andligt afseende. Vi skulle föruslas och förderfvas deraf om icke vi stärktes och upplyftades af ett himmelskt (evigt) bröd (mat) och vin (dryck). I Nattvarden framträder detta concret. Nattvarden är försoningsläran uttryckt i handling, den gudomliga synthes i hvilken alla lifvets antitheser upphävas (som sådana) och förenas, ell. försonas i en högre enhet.

Angående frågan om dina små barns lidande som »atonment» så kan jag blott säga: att det lidande som kan ha en frälsande eller med Gud försonande egenskap, måste vara ett lidande, som utvecklar något godt innom meniskan, och derigenom kan göra henne verksam för andra. Den frälsning Geijer talar om, och som jag äfven allena menar, är ingenting mystiskt och obegripligt; det är ett klart och naturnödvändigt förhållande. Att dina bortgångna barn verka välgörande och frälsande på dig, det är mig klart just genom den riktning som ditt sinne fått mot det osynliga hem till hvilket Gud kallat dem. Men om deras lidande (jag menar sjukdomslidande, ty annat lidande kändes ju icke dessa små lyckliga barn vid!) verkat något dertill det — vet jag icke. Kunne vi antaga att detta lidande verkat utvecklande på deras barnsliga själar, (och det är nog troligt) så ha de genom detta fått en högre förmåga. Icke dina synder, men hela menskoslägtets synder och sjunkna tillstånd verkade på dem och verkar på hvar medlem som födes på jorden. Han blir delaktig af dess onda, men genom menskoslägtets (äfven dina) dygder och sanning äfven af dess goda; och i den mån han utvecklar sig i detta sednare, blir han i sin mån en frälsare ur det förra för sitt släkte; ty ingen meniska står isolerad. Hvad hon innom sig utbildar af godt eller ondt, det verkar vida, ehuru ofta osynligt, omkring.

Jag vet så väl af egen erfarenhet huru svårt försoningsläran fattas, oaktadt dess klarhet och enkelhet när den rätt förklaras, just emedan vi sen barndomen fått den så tillbråkad i våra begrepp. Men småningom vinner man vissa hufvudpunkter, och kring dem klarnar efter hand det öfriga.

Min Anti-strauss har jag ej nu här, min lilla Frances. Framdeles skall den nog komma till dig. Men hvarföre finner min söta Frances det svårt att läsa saker som kunna vara af lättare art, och mera muntrande för Nils? Den der himmelska födan vi talat om kan ju finnas innom alla grenar af litteraturen. Din Nation, är i allmänhet, tror jag, alltför böjd att göra en skarp skiljnad emellan det reli-

giösa och verldsliga (jag menar icke ondt-verldsliga) lifvet. Och likväl är den egentliga öfningen (Askes) i bön och religiös läsning, blott en disciplin eller ett medel till utbildande af det egentliga lifvet i Gud eller i Christo, neml. det kärlekslif i hvilket vi blott andas och lefva för att göra alla omkring oss lyckliga.

Jag skrifver detta allt, under en jemt tilltagande hufvudverk, men säger ej detta för att klaga, utan för att du må vara god ursäktad hvad som i mitt bref är mindre bra sagt; samt om molnet i hufvudet något skuggat af sig på papperet.

D. 29. Bra i dag igen Frances lilla! och lycklig åt solen, åt mina blomsterlökar som öppna sig i dess strålar, åt mina böcker, åt min enslighet; men framför allt åt de ljusstrålar, som lysa och värma själens lif, de eviga! O att de kunde tränga till alla hjertan, i alla sinnen! Men lifvet har så mycket skymmande moln, så mycket störande bekymmer! Gud hjelpe oss alla! och God bless you my Sweet Frances and all your loves!

Din
tillgifna *Fredrika Bremer.*

385. Till Lindblad.

Årsta d. 7de Dec. —41.

Det är icke utan, goda Herr Lindblad, att äfven mina tankar ha tagit samma riktning, som Edra, och känt behovet af en skarpare riktning i 1ta Akten, mot styckets hufvud-thema, och begäret att från början låta prins Olof framskynta, som ett slags förtjusande monstrum, en Cherub med flammande svärd och skallerorms-blick. Men huru skall detta ske?! Förståndet står härvid stilla för Nikodemus. Men vi måste måste hvar på vårt håll fundera på saken, och så — så skall jag göra som Herr Lindblad säger, jag skall komma till staden och köpa Julklappar, eller ock — Nyårsklappar, och då skola vi i lugn kunna orda om Blenda.

Blenda får ej, skall ej bli oss tråkig. Hon skall badas i tankens, i konstsinnets, framförallt i tonernas ande-vågor till dess hon uppstår ur dem som Skönhet.

Hon skall genomgå den process, som man nu processar så mycket emot, och som ändå är lifvets bästa och högsta sanning, neml. förnyelsen; uppståndelsen. Det finns ingen gladare, ingen mer stärkande och upplifvande känsla än den man vinner af att begripa denna förnyelse och uppståndelsekraft i. — allt. Ty den lefver

i allt, och kan upplyfta och befria allt, först vårt eget jag och dess dagliga lif; så alla våra förhållanden, äfven det till gamla bekanta, som blifvit oss »tråkiga», ehuru detta stundom är hårdnackat. Vi måste tala en gång derom, under någon af Blendas entre-akter. Vi möttes så bra vid den Operan sist; jag hoppas vi skola ännu vidare »sammandrabba» der i harmoni.

hjärtligt och vänskapsfullt —
Fredrika B.

386. Till Böklin.

Arsta d. 20 Dec. —41.

Icke för länge, min egen goda B. icke för länge vänta! Kom i [håg] att den vise Salomon har sagt att allt hafver sin tid. Och vänta har par excellence sin, och sen kommer: icke vänta. Kom äfven i håg att min tålmodssena icke är någon evighets-sena; och jag skall berätta dig att i närvarande fall räcker den — just jemt tills jag hinner få svar på detta. Hör jag då intet ifrån dig, så springer den och — jag trycker, trycker och utsänder mina Morgonväckter, och får då i undergifvenhet taga följderna af de fel jag fåfängt sökt undvika. Jag får trygga mig vid min älskade Geijers ord om morgonväcktarne: »det är morgon i dem, en morgon som skall uppriska många.» — »Det fägnar mig att det första förnuftiga ord jag ser och sett skrifvas mot Strauss kommer från en Svensk qvinna.» Jag har hvilat så fromt och stilla vid dig, min B. i tron att din ande hvilade öfver min och dess verk, ljus och bildande; ja, jag tror så ännu »och salige äro de som tro utan att se», men den saligheten får jag dock vara af med, ty när jag trott en tid så behöfver jag äfven se. Och nu börjar jag att icke mera kunna tysta rösten, som hviskar i mitt öra: »hade han gjort något afseende på ditt behof, på din bön, hade han velat vara »god mot dig», så — nog hade han, på denna tid, kunnat ge dig ett ord!»

Fredr.

Riktigt ledsen är jag att du fått mitt mskript i så ostädat skick. Jag har sedan arbetat öfver stycket och fått mera ordning och harmoni i åtskilliga delar deraf. —

387. Till Frances v. Koch.

Arsta d. 21 Dec. —41.

Söta Frances! Då jag ej lekamligen kan komma till dig, under denna Jul, vill jag i andanom göra dig ett litet besök. Jag vet att i dessa dagar ett sorgligt minne bor i ditt hjerta, och jag skulle gerna vilja — icke förjaga det, — nej, nej, sådana minnen äro för heliga gäster! — men bidraga att göra det rätt lungt och ljust. Låt mig nu prata en stund för dig. Talar jag illa, så — slipper du höra på mig; talar jag bra, så — ja, då är det ju bra!

Det är en allmän folk-tro, den, att barn äro lyckliga, som tidigt tagas bort från jorden, emedan de då äro frälsade undan alla detta lifvets faror och lidanden, och leka som oskyldiga englar i ljus och salighet omkring Guds thron. Man må anse denna tro ha i alla delar förnuftig grund eller icke, så är den dock sjelf en skön oskyldig engel, vid de små barnens dödsbäddar och som fläcktar med frid månget blödande moders och fadershjerta.

Interessant är alltid att höra utmärkta personers tankar i detta ämne, och sådana har jag just i dessa dagar läst. Jag vet ej om du hört talas om den Svenske lärde och Andeskådaren Swedenborg. Han är ännu ett problem och ett under för våra tänkare; många ha försökt att förklara det och stannat vid att — det är oförklarligt. Alla komma dock öfverens i att Swedenborg var en man af nästan vidunderlig lärdom, och af den högsta sedliga skönhet i karakter och lefnad. Hans syner och umgänge med andarne störde icke hans sinnes jemnvigt, och han uppnådde derunder en hög ålder, i den gladaste och älskvärdaste sinnesstämning. Hvad jag läst af hans syner och uppenbarelsen ur andevärlden har icke frapperadt mig som djupare — uppenbarelse; men som ofta mycket sinnrika åskådningar (ofta äfven barocka och orimliga). Öfverhufvud utmärker sig hans lära genom dess sedliga ädelhet och skönhet. Ingen talar skönare om t. ex. den äktenskapliga kärleken än Sw., och hans syner öfver ädla äkta makars tillstånd i lifvet efter döden, äro verkliga — himmelska. Dessa syner och uppenbarelsen meddelar han med en märkvärdig enkelhet. Han bevisar alldrig något; han säger blott: »jag såg det!» eller: »det är så och så.» Öfver barnens tillstånd efter döden har han en så vacker åsigt, eller, som han anser det, uppenbarelse, att jag tror ditt modersöga icke utan njutning skall hvila derpå. — Jag begynner afskriften vid hans ord om föräldrarne:

»När Mannen blifvit af Qvinnan invigd i barnkärlekens erfarenhet, samdelar han med henne denna kärleks-art; som i kraft af sin oegennytta och sina uppoffringar, i hvilka den sätter sin vällust, är, af alla

menschliga kärlekar närmast lik den Gudomliga. Hvaraf klarligen synes, huru stora och välgörande barnkärlekens inflytelser måste vara hos makar, som i sanning äro lif af hvarandras lif, eller till »ett kött vordna» — i detta yttrandes fulla, heliga mening. Och utredas behöfves icke hvilken sällhet det för dem är, när dem tillåtes att behålla sina barn lefvande omkring sig, ända tills i så ljuflig omgifning deras ögon till-lyckas. Men äfven det är en välsignelse, att hafva (såsom man plägar uttrycka sig) förlorat barn genom döden, i deras späda ålder. Ty dessa, som då i Himmelen uppfostras genom enkom dertill förordnade Englar, till dess de sjelfva mognat att blifva det, sammanhänga med de på jorden kvarvarande föräldrarne genom kärlekens odödliga, sympathetiska band. Detta band är roten af deras varelse; deraf följer, att det, i och med deras medvetandes utveckling, sjelft utvecklas i ständigt högre innerlighet, och gör, att de från den tredje eller högsta himlen, som just är Oskuldens och barnens himmel, oafåtligt besöka föräldrarne i vederqvickande och re-nande inflytelser.»

»Alla barn, som i sin första spädhet borttagas från jorden, upp-födas först inom den himlakrets, som först blifvit nämnd. Dertill begagnas qvinliga Englar, hvilkas utmärkande egenskap under jord-lifvets förlopp varit hög Gudsfrucktan och hög barnkärlek i förening. Sedan fortsättes deras fostran af manliga englar, i de slag af him-melsk kunskap och vishet, åt hvilka deras anlag äro rigtade. Under denna sednare fostran, eller såsom uppväxande, förflyttas de till andra himlakretsar; det beror sedermera på dem huruvida de kunna å nyo inom den tredje himlakretsen upptagas. Fullt vuxna och uppfostrade äro de, när Barndomens Oskuld är hos dem förvandlad till vishetens; ty just derigenom och icke förr, äro de verkliga Englar. — I sin allmänlighet är denna förvandling allt himmelskt lifs gemensamma grundvillkor; fastän särskilta grader äro möjliga. Det är detta grundvillkor, som finnes utsagdt i Herrens ord: »hvilken som icke undfår Guds rike som ett barn, han kommer der alldrig in.» — Efter fullbordad uppväxt och uppfostran erhålla de varelsor, som så-lunda blifvit beredda för en himmelsk samhällslefnad, de englamakar hvilka från evighet varit dem ämnade. Men i daningen af gestalter och anleten stanna de för alltid vid utseendet af yngling eller Jungfru.»

»Ju flera tusen år englarna lefva, desto ljufligare och sällare blomstras de; och så i evighet: att åldras i himlarna är att för-yngras.»

Så långt Svedenborg. Och medan han talat har aftonen skridit fram, och det har blifvit för sent för mig att skriva längre. Svedenborg var

en varm Christen och som i Christus tillbad Gud. Och man må dela eller icke Svedenborgs åskådningar i partiella ämnen, — huru innerligt kan man icke i det viktigaste och väsentligaste förena sig med honom, det neml: att när man i Kristus fattar uppenbarelsen af Guds hjerta, väsen och vilja, så kunna vi så trygga så gladeliga lemna oss sjelfva och våra älskade i hans händer, vissa att han skall göra allt på det kärleksfullaste och bästa. Och nu — kysser jag dig och säger: »lef väl, lef lycklig!» — En Leviathan-bilett från dig skall bli den lilla allra sötaste sak jag härnest får se. Hälsa innerligt Nils från Din hjertligt tillgifna

Fredrika.

På gamla året kommer jag ej till Stockholm. Men jag skall komma och önska dig: godt nytt år.

388. Till Atterbom.

[Dec. 1841?]

Röst ur en eremit-boning.

Hvilka gäster komma så sent på vinterqvällen till min ensliga boning? — Svedenborg andeskådaren! Ehrnsvärd den starka tänkaren, i Orakeldunkla ord! De två stora men underliga, obegripliga! Så tyckte jag dem förr. Men nu — hvilken förvandling! De stå ej som förr i mystiskt dunkel; de äro ljusa, förklarade. Jag kan se, jag kan förstå dem nu. Hvilken glädje! Välkomna höga främlingar! Fattig känner jag mig i denna stund, men jag skall bjuda Er det enda man kan bjuda sådana gäster: ett varmt hjerta, ett öppet sinne.

Svedenborg! Dig har jag frågat mången gång om lifvets hemligheter, men fick blott brutna svar, ja svar, som hos mig väckt fördömelse öfver vissa dina läror och öfver dina syner — löje. Du kommer för att förklara dig. Sådant är värdigt en stor och ädel Meniska; sådant väcker kärlek och — ett fromt sinne. Jag vill lyssna, jag vill söka förstå dig, jag vill lära värdera dig. Värdera rätt, vörda innerligt är så roligt! Ren ser jag skymtar af ett högre ljus än det jag fattat. Hvad din syn är skön Svedenborg! den af de äkta markarne! Väl förtjenar den att förklaras för jorden af poesiens genius.

Har du sett flera lika sköna eller djupsinniga då — har du verkligen sett in i himmelen och skådat den eviga sanningen.

Ehrnsvärd du stränge och starke, dig har jag äfven förr sett i det allfvarliga anletet, och du hade för mig ett stort fast dunkelt behag. Tala nu till mig och lär mig att bättre förstå dig, tala i ditt strängaste allfvar och lär mig att — bättre fatta mig sjelf. Ack! det är ljuft böja sig för sanningen vore den än förkrossande, att skåda den eviga, den sanna skönheten om ock allt eget verk skulle sedan synas — elände. Jag har läst om en som ville kosta hvad det ville skåda obeslöjad den stora Gudinnan och dolde sig om natten i hennes tempel. Morgonen derpå fann man honom död vid Gudinnans fötter. Mån hans död var smärftfull?! Ehrnsvärd, du stränga konstdomare, dig älskar jag, tror dig ej alltid, följer dig ej alltid, men vördar dig alltid, och vill af din hand mottaga dopet till en renare smak, en högre, ädlare verksamhet. Jag skall komma, och återkomma till dig, som lärjungen till Mästaren.

Hvad skall jag slutligen säga den Genius hvars verk det är att de döda uppstå förklarade för jordiska ögon, den vänliga Genius, som i vinterqvällen fört eviga andar till mitt ringa hem?

Jag skall säga honom min innerliga tacksamhet, så för det goda han med sitt verk skänkt mig, som för det han gjort det allmänna. Ty det är en stor tjänst man gör sitt fosterland, den att lära det rätt förstå sina stora medborgare; det är den ädlaste gård så åt de döde, som åt de lefvande.

Får jag uttala här en fråga, som under läsningen af Ehrnsvärds förträffliga framställning, åter och åter trängt sig till mina läppar? O ja, ty den som förklarat sina berömda landsmän, är i hjertat god och stor som de! Jag har frågat: hvarföre den, som genom många skymmande skuggor kan skåda den eviga och sköna anden i menskliga personligheter, och kalla den fram och ge den ära, — hvarföre denne klarseende icke vill se äfvenså de gudomliga dragen i den store mannens anlete, som afbildas med vingar och lia, men borde afbildas med fackla i handen? Äro än moln på himlen, så är ju dock solen bakom dem. Och finnes en ögonblicksrepublik, flygtig och tom, som hafvets skum, så finnes äfven alltid det eviga folket, djupt och allfvarligt, som hafvet sjelft hvilket när stormen tystnat och skummet — dunstat bort, återspeglar i klarhet och lugn alla himmelens ljus.

Skulle ej den ädle verka dubbelt mera och i vidsträcktare krets, om han såg med samma blick på Tiden, som på Svedenborg och Ehrnsvärd? Månne ej den förtjenar det? Eller har Försynen nu öfvergifvit sin verld? Månne ej tusen hjertan skulle öppna sig för den ädle

skaldens ord, som nu tillsluta sig, när de behandlas föraktligt och höra sägas att en endaste skugga af forntidens bilder och minnen, är mera värd —

»än ett helt meniskoslägte af Nu.»

Äfven jag, liten atom, som jag är af Nu'et, blir dervid trillsk, och tycker och påstår att min själ och min goda vilja är mera värd, än jag törs icke säga hvilken gammal romersk ruin jag var på väg att gripa till!

Emedlertid — må alla, som tadla tiden göra som Felicias skald, och medan de uttala ett Anathema med orden, välsigna med gerningen. Och må de, som i fåvitsko prisa tiden i ord, icke i gerningarne göra — just motsatsen! Ett verk sådant, som jag här har för mig, är bästa vederläggning för fördömmelsen öfver en tid, för hvilken man anser värdt att så förklara Sverges Siare och skalder.

Med hjertligaste högaktning och tacksamhet

Fredrika Bremer.

389. Till Fabian Wrede.

Goda Fabian!

Får jag ännu en gång komma och öka min skuld till dig i tacksamhet och postpengar för ännu ett Nizzabref, som jag ber att få anförtro i dina goda händer?! Det första bref du afsände kom så fixt och fermt fram i jemförelse med alla de föregående, att jag icke kan förlita mig på någon annan, innan jag sjelf i staden fått taga vidare lection af dig i expedierandet af dessa bref. Agathe ber att de skola skrivas: »poste restante.» Goda Fabian, förlåt!

Jag fick en kär Julklapp i dag, neml. ett bref från Nizza. Mamma är alldeles bra åter, Gudskelåf, och blomstrande och förnygrad, skriver Agathen. Men Agathen sjelf är en liten stackare ännu. Den svåra sjöresan har gjort mycket ondt. Gud bevara henne! Gudomligt vackert ha de der de äro. Det låter som en förtrollad verld så härligt. Ack att Agathe blott kunde njuta deraf rätt! Din syster Agathe är frisk och glad; lilla Hans så opputi sina studier att han ej har tid att låta sig hållas af, säger Agathen. Eriander är frisk och vid det hyggligaste och gladaste lynne. Den lilla koloniens lif låter

så trefligt fast stillsamt. Allt vore bra, vore blott min Agathe bra. Jag spar icke att förtala vår vinter för henne; gjorde horribelt väsen af kölden i November, har alltsedan hållit på med duskigt och rusligt, och rusligt och duskigt, Egyptiskt mörker, o. s. v. och gör nu en faslig beskrifning på den Snö-gröt hvarmed Julen trackterar. Hvad dina Mariebergs-färder, bästa Fabian, måste vara obehagliga i detta obehagliga, ledsamma väder!

Tack för ditt bref, min goda Fabian! Du hade alldeles riktigt fattat min mening, fast jag icke så riktigt uttryckt den. Du vet väl Fabian lilla huru fullkomligt Friherre du är för alla dina vänner.

Hvad Tegnér's poem Resignationen, är vackert! Detta djupa fridsrop ur krossadt bröst, denna flamma som så ren och varm stiger mot himmelen emellan tvenne nattliga afgrunder, den ur hvilken Tegnér nyss uppstigit och den andra, i hvilken han är nära att nedsjunka — jag vet ingenting mera sorgligt-skönt.

Lindblad och jag kalfatra med Blenda. Få se om deraf kan bli något helt, en gång.

Böklin fortfar att vara stum som en fisk. Men jag har skrivit och sagt opp mitt tålmodskontrakt till 1842. Kung Salomon har sagt att allt har sin tid. Och vänta har sin och sedan kommer: icke vänta.

Af Geijer har jag några ord öfver mina Morgonväcker (som jag sändt till honom för att få hans omdöme och några historiska upplysningar) som äro mig, ack! så dyrbara och uppmuntrande.

Också dina, goda Fabian, voro det för mig. Snart hoppas jag få höra dina närmare tankar i ämnet. Få se om jag icke redan anat en och annan anmärkning och rättat anledningen dertill. Flera torde återstå, och jag vill gerna ha stränga och noga kritiker vid detta arbete innan det tryckes. Det är mig viktigare än allt annat jag skrivit.

I Nebbet på 1842 kommer jag och önskar dig godt nytt år. Mätte jag finna dig, goda Fabian, frisk och — — rask höll jag på att lägga till, men det passar icke som önskan ty det är du alltid; det får då heta frisk och — tillfreds!

Jag skrifer icke opp Mammans och Agathes hjertliga hälsningar till dig. Du vet dem ändå.

Må du hafva en så treflig Jul som möjligt i Stockholm, bästa Fabian, min enda slägt här nära, och min goda vän!

Din
tillgifna
Fredrika.

Årsta d. 23 Dec. —41.

390. Till Lindblad.

Årsta d. 29 Dec. —41.

Ingenting i verlden begriper jag bättre än Bländas sinnesstämning. »Skallerormsblicken» är den dämoniska tjusningen, som kan gripa äfven de ädlaste sinnen, men som de uppresa sig emot och vilja besegra i kamp på lif och död; ty de känna att den är en afgrundsdrift.*) Blenda har blifvit träffad af denna blick, utan att rätt förstå det. Men hon är tankfull och drömmar och aningar skaka henne. Den försmådda älskarn bryter in som hämnare och MordEngel i landet; och nu uppreser sig i Blenda den fosterländska qvinnan; och hennes goda genius flammar opp i ädel harm mot den onda. Michael vill brottas med Lucifer och underkufva honom. Just emedan härjaren har gjort intryck på hennes sinne, just derföre skall han bli hennes offer. Ty hon vill i det hon straffar honom, äfven straffa sig sjelf. Det är en öfverspänd heroism, och som ger vika då Olofs ädelmodiga handlingssätt förenar sig med den gamla tjuskraften, för att verka på henne, och då äfven tar i anspråk hennes bättre sjelf. Allt det der är mig oändeligen klart och naturligt; men är törhända för mycket metafysik för Opera-känslor. Hvad som är bra i denna uppställning är det motiverade i Olofs härjningståg, såsom hämnd för det han nödgats fly för en qvinnas spända båge. Men hvad som icke är bra, är det omotiverade i Jägarens (Olofs) inkomst på scenen; och hvad som blir mycket bra i följd af Herr Lindblads proposition, är igenkännings-ögonblicket i tredje akten, då Blenda i den hon vill mörda igenkänner sin räddare, och dolken då måste falla ur hennes hand. Voila! C'est ça. Det är Opera-skick.

Vänta lite! Skola vi ej kunna få ihop allt det der? Ingen nöd med fara och frälsning! Det skola vi nog åstadkomma. Ingen Herr Lojld hade på den tiden ännu, skjutit bort alla björnar i Svea rike. Detta högst romantiska djur kan ju komma . . . Vänta! Det rinner mig något i hågen. Den ena djerfva idén föder den andra. Vi kastade oss nyss i björngapet; hvarför icke direkte in i — heden-
domen?!**) Vi resa opp Gudinnan Freijas stod, i en skön lund, vid sjöa-strand, och unga flickor i festliga drägter, komma med korgar på sina hufvuden, med blommor och frukter att offra till henne. Blenda är i spetsen för tåget; under sång frambära de sina offer. Men, o fasa! En svart björn rusar sårad ned från berget, midt ibland tärnorna, som förskingras i förskräckelse; och Blenda skulle bli Nal-

*) Almqvist har hvarken reda på himmel eller hellvete. —

**) Strauss för oss dit med sin Christendom.

les rof om icke en Jägare båd störtade fram och med sitt spjut genombårade honom. Jaha! Det der är bra; men hur skall det bli sedan? Hur skall Blenda och hennes räddare skiljas; och hvarföre skall Olof återkomma som härjare om Blenda gjort intryck på hans hjerta? Det der ser jag icke ännu. Men hvad jag klart tycker mig se är att det blir bra att flytta hela historien upp i hednahös. Derigenom få vi en vacker offrings-scen; derigenom få vi istället för gamla vanliga kloster och Nunnor, ett spiller nytt tempel, samt Diar och Asynior; och en Öfversteprest i stället för en Abbedissa. Bravo! Och vi få en resonlighet och trolighet för Blendas slutliga sjelfmord som icke är fallet så fort hon är Christen. Bravissimo! Kunde det gå an att låta Kung Alle och hans här draga bort utan att de tala om det först på scenen, och i dess ställe straxt införa Prins Olof med sitt följe, som förklädd under ett jagttåg bespejar landet, och finner det försvarslöst — så vore åtskilligt vunnet, men — kanske för mycket förlorat. Snart kommer jag till staden och då måste vi laga ordning på allt det der. Tänk emedlertid litet derpå och äfven på Opera-skrädderskan

F. B.

391. Till Frances v. Koch. Tisdag afton [4 jan. 1842?]. —

Posten af, och andan dragen, och så ett ord till min lilla Frances, hvartill både frihet och nödvändighet drifva mig: När jag kom ut, sen du var bortgången, fann jag Gorgone stående i extas framför ett fat med pastejer och en skål med Gélé: »Nej, se hvad fru Kock hade med sig åt Mamsell! Och en hel skål Gelée! Och pastejer, eller hvad det är!» Och jag som genast tänkte på budet: »du skall älska din nästa såsom dig sjelf», gaf Lisette en pastej och åt sjelf två på stående fot, hvarefter jag utropade: »jag måste gå till Kocks till middagen för att tacka dem för mat!» Men nu först till Fr^{na} Manderström! Trask, pjask och framme der.

Gumman i sin säng; men icke sämre än förut, som mig tycktes; snarare bättre. Men Charlotte Benett gjorde sinistra miner, och puffade två gånger hatten af mig i häftiga embrassader. Stötte på Fr^{na} Ridderstolpe vid utgången; sötsur igenkännings-scen, efter att ej ha sett hvarann på sex à 7 år. Off to Lindblads. Projekt der för att drabba tillsammans och gräla der i morgon afton Kocks och the författarinna, som var helt hjertevillig deråt, men sitter nu förkyld i

strupen och hes och fruktar det var en voeu téméraire. Hemma äter och ämnande att gå till vännerna på Malmskilnsgatan. Men posten stirrar mig ofärdig i syna och säger: »sitt du hemma och skrif, och gör hvad du skall göra, framför allt!» Tyckte mig höra kung Salomo sjelf, blef hemma, skref, åt Nils och Frances skål i hummerpastejer till middagen (medan Gorgone gjorde väsen af »så mycket nu att välja på!») Och har sedan skrifvit, skrifvit, skrifvit ända tills nu, då jag lägger bort pennan efter att ha hjertligen genom den tackat och kysst min lilla matmoder och goda vän! À demain! på ett eller annat sätt.

Geléet! Ja du, ge mig icke så goda saker, ty dem kan jag omöjligt behålla för mig sjelf. Inte kommer det i Gorgones strupe heller, men . . . f. e. a. g.

Godnatt bästa Nils!

392. Till Brinkman.

[Jan. 1842.]

Vulkanen kan då äfven i Norden och midt i gråkalla vintern framkalla en skön blomstring! — så tänkte jag, när jag fick era verser. Ännu mer än den poetiska blomstringen gladdde mig kraften, som här lät den uppblomma, den odödliga elden, som segrar öfver lidande och natt och vinter i ett människobröst och låter skönhet uppväxa ur sjelfva qualens jordmån. Sådant hör till den skönaste poesi lifvet kan uppvisa.

Meningen med mitt lilla stycke var i öfrigt visst icke att hederligt begrafva det beskedliga och långtrådiga året 1841. Det är helt enkelt en offergnista åt mensklighetens sköna och förskräckande meteorer, som under namn af Alexandrar och Napoleoner först förhärja, sedan befrukta och välsigna jorden. Eger det lilla stycket någon poesi, så ligger den i denna tanke.

393. Till Böklin.

Nå Gudskelåf, så är då den förtrollningen löst, och jag har paketet i händer. Det har legat på paketposten och hade kunnat ligga der i evighet, om jag ej blifvit underättad om att du afsändt det med den. Paketposten från Skåne har alltid den methoden, att behålla paketerna i all tysthet för sig, till dess man upptäcker och eftersänder dem. När du sände mig din Hegel, låg den der i två månader, emedan jag ej fick veta att du sändt mig den.

Emedlertid är jag nu så glad att se med förnuft förstånd och alla sinnen dina tankar och ditt hjerta. Tack! så innerlig tack! Din oväld förtjusar mig, och din rena, kärleksfulla stränghet är mig kärare än all verdens låfsång. Mången din anmärkning har jag verkligen anat och i förhand rättat mig efter. En och annan, tycker jag, har icke full grund. Flera äro mig af oändligt värde. Främst bland dessa hvad du säger om min orätt emot den äkta Strauss. Det låter mig se huru oförlätlig[t] stympad den framställning af hans lära måste vara som vi fått i skriften Strauss och Evang. *) och jag hade djupt sörjt om jag genom den blifvit förledd att begå en stor orättvisa. Men det är den oäkta eller illa framställda Strauss, som blifvit allmän i Sverige, som bearbetad och utspridd af tidningarne har spriddt sitt gift genom folkets ådror; det är den jag vill och bör antasta. Hvad du sagt mig om den äkta Strauss skall jag begagna till en öppen förklaring.*

Jag tycker, min goda B. att du förbisett min ledande tanketråd emellan paragr. 4 och Parag. 10. Den är en blick in i menskolifvet för att erkänna dess tillstånd, nöd och behof af en Gudomlig uppfyllelse. Insigten af behofvet leder till erkännandet af Gud i Christo. Det behöfdes »Menskomen en god vilja» (§ 4). Genom det rätta begreppet om Gud gifvet i Christi uppenbarelse födes det lif den vilja som säger: »Din vilja min Gud, gör jag gerna!» (§ 10). Att i sednare delen förekomma blickar och tankar utan ordnat sammanhang det erkänner jag gerna. De äro och alla tankar i detta stycke äro blott morgonväckter (Ack! hela mitt väsen är och blir ej annat) gifve Gud för ett högre, och mera omfattande ljus, för — ditt. I detta vilja mina väcker gerna försvinna. Dock bana sådana vägen och väcka och bereda sinnena; sjelfva deras brist af vettenskaplighet gör dem populära. Låt mig gå fram, gå förut med dem. Dock — detta är besinningens stund. Mera skall jag säga dig i nästa vecka, och då återsända din dogmatik, som jag imedlertid vill studera.

Ditt yttrande om Josephii vittnesbörd och råd angående detta, är en tvillingbroder till Geijers.

Emedlertid och i all tid innerlig tacksamhet från

Din
Fredrika.

Stockholm d. 7 Jan. —42.

*) t. ex. de ord om tro och vetande som jag anført äro i den strausisska skriften citerade, såsom ordagrannt öfversatta utur den Originella Strauss och ha ofta blifvit upprepade i dagbladen såsom särdeles erkläckliga

394. Till Lindblad.

[17^e jan. 1842.]

Jag har orätt! Jag har hundra, tusen, millioner gånger orätt. Almqvist förstår himmelen; han har själf varit der och der hört — ej hvad han gifvit oss i romaner och philosophemer — men hvad han säger i toner, i Musik. Han har hört himlarnas Chörer. Han har upptecknat dem. Ack! att jag först i dag fått höra dem! Det är det enda af A...s ande som trängt mig in i själens innersta, det enda af hans i hvilket jag utan en fråga, utan en tvekan, utan ett men kunde tillbedja i stilla förtjust hängifvenhet.

Säg mig vid tillfälle om jag i detta är klok eller galen.

Fredrika.

395. Till Malla Silfverstolpe.

Stockholm d. 18 Jan. —42.

Tvenne vackra hyacinter blomma och dofta i mitt fönster, och jag känner en obegriplig lust att få bjuda en af dem åt Malla! »hon med de goda ögonen», såsom Sophie Zelow en dag sade, då hon ville närmare beteckna dig för sin dotter. Jag ville bjuda de goda ögonen ett angenämt föremål att hvila på, efter de flera sorgliga, som kastat en skugga öfver dem; men, goda Malla, »detta hafver sig icke så lätt» på sju mils afstånd fast man har lika god vilja, som Lunken-tus hade långa ben.

Du har haft ett vemodigt afsked af det gamla året. Måtte det nya gifva gladare känslor, ljusare utsigter! Hos Geijers är det ju bättre?! Atterbom! Måtte han snart bli frisk! Söta Malla framför till honom min ödmjuka hälsning. Han är ädel och älskvärd; jag känner det innerligen och har känt det längesedan. Hans personlighet har något så mildt; och den inger ovillkorligt ett förtroende, som ger mod att — säga honom allting. Ack! Nog vore det innerligen roligt att få tillbringa en tid i Upsala med många der, som man kunde älska och lära utaf, roligt att tänka och tala med de goda, tänkande, vänliga!... Den som blott vore det rätt värdig! Men min ovärdighet hör till ett stycke af min bigt, som för att rätt förstås bör höras i sammanhang med — åtskilligt, som likväl nog ingen förstår, och som jag icke förstår själf. Den der meningen tycker jag är litet à la Lindblads. Och a propos om honom så var han för hyggelig, lefvande och älskvärd i går aftons i ett litet sällskap hos Kocks, ett litet utvaldt och hyggligt sällskap, som sjöng Almqvists sånger (det vackraste i min smak, af alla hans fria fantasier) skrattade pratade, åt

blancmangé, drack Carolina och hade roligt, medan jag hemligen önskade dem allt godt och mig — i Mesopotamien eller på Årsta. Se der, stack ovärdigheten fram. Så ser den ut. Frances krönte aftonen med ett par små Engelska ballader, som hon sjöng — utan röst, men med så mycket karakter och uttryck, ett så ljuft och stilla allfvar, att — alla rördes deraf till innerligt nöje. Du tycker om hennes vackerhet. Men du skulle ha sett henne i de första tiderna af hennes giftermål, då hon var ung ännu, och kär och tillbedd och lycklig, — man kunde ej se något mer förtjusande i vissa stunder. Det var Gazellens naturglada nästan skygga behag, dess klara öga; det var också den förklarade Menskoanden, som genomstrålas af himmelens fullhet. Det var ett särdeles och intagande väsen, kristallklart och fantastiskt; — — men så mycket behag och så mycken glans uppenbarar sig blott i korta sommarstunder på jorden. Dess atmosfär är för tjock och tung. Den har varit så för henne. Passionsblommorna stråla skönt men vara kort. Dock är Frances hjerta af de, som blomma åter och åter upp. Jag har sällan sett henne älskvärdare än nu, sedan sista barnets död. Sorgen har gjort henne vingar. Sedan gästerna aflägsnat sig, i går, såg jag en liten scen mellan hustru och man, som var mig mera förtjusande än Almqvists Ande-chörer. Musiken är den enda konst, som Siarena säga vara hemma i himmelen; den har äfven uttryck för det oändligt myckna i Menskosjälen, som alldrig kan sättas i ord; men äfven tonernas makt kommer till korta för kärleken i Menskoblickar, för ömhetens röst och uttryck. Det djupaste i lifvet, kärlekens lif kan icke tolkas eller öfversättas på något jordiskt tungomål. Det har sitt eget, det Gudomliga. Det har lifvets ursprungs-ord och toner.

Efter att ha tillbringat nära tre månader i stor enslighet på landet har jag kommit hit för en liten tid, halft godvilligt, halft tvungen, och tillbringar tiden med att se på tryckfel, se på hyggliga meniskor, och emellanåt på Norrström, som brusar så full och stormig fram under brons arkader, och vill fara fram i sin vilda rytm eller orytm, fast gardesmusiken deräfvänför slår en nästan döfvande tackt med sina trummor och pukor. Stockholm är en stad efter mitt sinne, hvad skönheten anbelangar; men näst Stockholm är Upsala. Det finnes inga andra städer i Sverge. — Storligen frestas jag att på vår-sidan komma och betyga den sednare och dess innevånare min hyllning. Emedlertid anbefaller jag mig hos de älskvärda »Theklorna», hos Gr^{nan} Gustava och »barnen»; hos den bästa af alla Stats-fruar, och framför allt hos Vår Fru af de goda ögonen, såsom hennes

hjärtligt tillgifna

Fredrika.

Lindblads Opera går, hvad texten rörer, i mycket ojemna rörelser — framåt. Ett betydligt steg i denna riktning anser jag vara att den gått ur Christendom in i Hedendom. Jag fruktar ibland att jag ej har fantasi nog för denna slags komposition. Men jag har tron att det står skrifvet i stjernorna att jag skall skriva en Operalibretto åt L., och Stjernorna skola hjälpa mig!

396. Till Franzén.

Min älskade Farbror!

Hvad djupast jag genomlevvat, hvad bäst jag funnit, fruckten af mitt lidande, mitt sökande på jorden, mitt lifs fröjd och starkhet lägger jag inför din blick i denna min trosbekännelse. Och om den i ett eller annat afviker från Din, — måtte du ej bli missnöjd med mig! Måtte du ej fördömma mig att ha vågat stiga fram och tala i så viktiga frågor, utan att dock rätt kunna lösa de svårigheter, som tiden uppkastat till pröfning! Detta är min bön och min ödmjuka förhoppning.

Ser du! De frågor öfver bibel-ordet som röra sig i tiden, de ha äfven varit mitt lifs mäst plågsamma, mäst skakande frågor, frågor i hvilkas labyrinthiska gångar jag lidit riktiga förtviflans qual. Så fick jag en tråd, som förde mig ur dem, till ljus, till räddning; — denna ledtråd, så viktig, så välsignad för mig måste jag meddela åt andra sökande.

En sökande är jag ännu sjelf och blir det alltid, men en sökande med förhoppning, ej mer i förtviflan, och Bibeln, mitt beständiga studium, är också min beständiga, min själs stigande dagning och fröjd. O! huru hjertligt instämmer jag icke i Luthers af Dig anförda ord: »det finnes inte ett träd, inte en buske i den heliga skogen, af hvilken ej frukt kan nedskakas.» Och allt djupare upptäcktsresor i denna heliga skog äro nu mitt lifs glädje och förtjusning. Men jag måste der gå min egen väg.

Hvad som drifvit mig fram att nu yttra mig i dessa ämnen, var något starkare än jag sjelf, och starkare än ord kunna beskriva.

Deismens, eller rättare Atheismens läror predikades för Sverge. Det gamla hjertat uppreste sig; — jag var ock en blodsdroppa deri; -- den måste strömma ut, för det heliga, för sanningen.

Men Men jag vill ej i förväg möta de inkast Du torde göra vid mitt sätt att gå till väga. Vill du godhetsfullt låta mig veta dem, skall jag inför dig i ödmjukhet framlägga min förklaring.

Älskade, goda Franzén! Om än en eller annan åsigt torde skilja oss åt, ett vet jag dock, som evigt förenar oss, segrande öfver alla frågor, alla skiljaktigheter; och det är min glädje att jag det vet. Ty skulle än en gång förföljelse uppstå på jorden för Christi bekännare, och bål uppresas åt dem, der — på bålet, skulle jag få stå vid din sida! Är det ej så? Jag känner att så är, och att jag evigt är

Din

Fredrika.

Stockholm d. 31 Jan. —42.

397. Till Frances v. Koch.

[Febr. 1842.]

My dear, sweet Frances!

Ditt bref gick jag igenom från början till slut utan att stappla och stanna utom vid några få ord, hvaraf ännu ett par figurera som stenar och stubbar i min väg, men de genera mig icke, ty när jag går om dem, så ligger gångstigen för mig lika tydlig, med blommor i sina lekande bugter. Min lilla Frances, tack! Du kommer som en god, söt vän, som har samlat de bästa blommor och frukter hon fann på sin väg, för att glädja dermed den vän du kommer till. Det rör mig ty det är så snällt, det är så Hedda-likt. Så kom hon. Och det är denna sinnesstämning af välvilja och kärlek hos en vän, som gör att dess varningar, dess rättelser och allfvarsamma råd äro ljufva att få, ljufva att följa. I den rena spegeln vill man gerna se fläcken i sin egen själ; af den så milda handen vill man gerna låta borttaga bjelken i sitt öga, och kyssa den tacksamt dertill. Man vet icke det bästa af en sann vänskap innan man vet, innan man på sig sjelf erfarit detta.

Vet du, söta Frances hvad jag tycker att Hedda i denna stund skulle säga dig, dig som hon näst sina egna systrar ömmast bar i sitt hjerta, i sin tanka, och som hon i sina sista stunder talade om? Jag tycker mig höra henne säga så:

»Min lilla Frances! Du har nu gått en lång besvärlig väg, och är trött. Sätt dig nu ner under detta träd, och hvila dig, och låt det räcka sina skuggrika grenar öfver dig, och luta ditt hufvud mot dess stam, och låt sommarvinden*) kyssa dina kinder och ögonlock,

*) den sommarvind som är — Guds kärleks andedrägt.

och tänk att nog allt blir godt en gång. Hvila så en stund tills du samlat kraft, att åter börja vandringen, — — — målet hinner du nog en dag och då skall du se att allt är godt!»

Och trädet under hvilket hon ber dig sitta, — det är det under hvilket hon sjelf hvilade, och som gaf lugn och skydd åt hennes lif, det träd under hvilket du nu ofta står, — —

Du frågar hur jag kände när jag for ut till Årsta?

Jag läste nyligen i fransysk mode-journal att »man skall hålla sin sällhet tyst, och icke tala om den för meniskorna, ty de tåla den ej». Men detta är ett stycke af den Rochefoucauldskas vishet, som jag hatar som pesten, emedan den sjelf suger hela sin must eller rättare, sitt gift, ur Mensklighetens pest-böld — egoismen, som den mistager för den sanna, sunnda meniskonaturen. Och emedan jag har en bergfast tro på denna sednare, och vet dess älsklighet och kraft att deltaga och sympathisera, att »gråta med dem som gråta, och glädjas med dem som glade äro», så är jag alls icke rädd för att säga dig hur jag kände när jag reste ut till Årsta, så litet det än är att tala om. Det var en vacker vinterdag. Solen sken så gladt på den nyfallna snön, och skogarne doftade friska. På klipporna omgifna af snö-drapeerier lyste mossorna och Lafvarne (mina vänner bland alla växter*) gröna, och brokiga i det de drucko must af den smältande snön. Öfver de hvita sjöarne drogo böndernas foror, och min egen vagn gled så lusteliga med klingande bjelror genom skog och mark. Det var en vinterdag i sin vackraste blomning, och som är mig behagligare än all sommarns prakt; och bredvid mig satt min beskedliga Marie, med sitt varma hjerta, och öppna natursinne, helt färdig, att vid minsta vink töa opp i förtjusning. — Och när jag efter den angenäma lätta färden kom hit ut, till dessa goda, välviljande meniskor här, till de stilla, stora rummen, der nu några blommor doftade; när jag om aftonen genom en skir, silfverfrostdimma såg glimma de rödaktiga ljusen ifrån statbyggningen och visste att alla hushåll der, genom kloka anordningar och förståndig ledning lefde i komfort och hygglighet, när jag sedan såg mina älskade stjernbilder (Orion, och kronan) tåga upp på den vida klara himlen och såg i andanom fram-

*) de äro beskedligheterna, fromheterna innom vextriket; det finnes ej kalhet, ej fulhet, ej fattigdom, som de försmå att betäcka med sina vackra, lefvande mattor, och genom dem förena med ljusets och skönhetens region. Endast det förrutnade och rent af skämda lemna de — åt de parasitiska svamparne.

för mig en tid af enslighet och frihet — — Ack! Vist kändes skönt, och lifvet välsignadt. Mamma och Agathe förkofrade sig i Nizza; Fabian, Frances, Nils, Lindblad, alla de i hvilkas umgänge jag nyli- gen känt mig njuta lifvet, voro mig så nära, så behagliga och lef- vande; mitt hjerta »warmed to them», — —

Ack min lilla Frances! i sådana stunder af vårt lif, då allt är för oss och inom oss innerligen godt, då skall man vara rädd för ett, neml: att i sin egen känsla af välbefinnande glömma att det är fullt af elände och lidande i verlden. Men vi svaga varelser äro bra fallna därför.

Vore allt godt i verlden, allt skönt, så finnes icke det behof af en förvandling en upprättelse som vi nämna med orden: frälsning, för- soning, m. fl. Vi skulle då utveckla oss i skön harmoni »från den ena klarheten till den andra». Vore allt ondt, — så vore ingen sådan förädling möjlig och en god Gud ej heller.

Nu finnes både godt och ondt. Naturen bär tistel och törne (som det symboliskt uttryckes i 1 Mosebok Cap. 3) men den har äfven ros och lilja. Hos meniskan finnes synd och sjukdom, men äfven kärlek, sanning och hälsa. En riktig verldsuppfattning erkänner båda delarne och måste säga om jorden (ty Meniskan och hennes verld ha ett or- ganiskt sammanhang) i Tegnér's sköna (Nonobstant Lindblad!) sköna ord om Naturen:

»Men i den fallnas anlet genomskina
de höga dragen af ett himmelskt ursprung,
Och Daphnes hjerta klappar under barken.»

Jag är icke riktigt au fait i finessen af frågan om »Moore och Sheridans life». Den hör väl till någon anekdot som jag ej känner. Men angående din fråga om att öfversätta Morgonväkterne, min söta Frances, kan jag blott svara att jag — ej kan svara, ty, ser du, jag är part i den saken.

Vid dessas närmare bedömande, så glöm icke, min lilla Frances, hvad de kalla sig, neml. »Morgonväckter» d. ä. ljusningar i den första brytningen emellan natten och en ny dag. Dessa lemna nat- urligtvis en mängd föremål blott halft belysta, många äfven obelysta; de upplysa egentligen blott höjderna, blott grunddragen af landskapet. De förebåda och påkalla ett fullständigare ljus, och — vill Gud — skall detta äfven i sinom tid komma.

Då du önskar veta Geijers tanka om min lilla skrift, sänder jag dig hans bref deröfver. N. B. jag hade enkom begärt hans utlåtande om Josephi vittnesbörd. Från annat håll har jag fått ett mera motiveradt sådant, och för äktheten af detta vittnesbörd, dock i det hufvudsak-

liga öfverensstämmande med Geijers. Men Du måste ändtligen vara snäll sända mig åter brevet snart, ty det är mig kärt och dyrbart.

Ditt intryck af Morgonväckterne gläder mig, och är allt hvad jag för närvarande vågar önska. Du har rätt uppfattadt deras hufvudtanka: Det rätta begreppet om Gud (gifvet i Christi uppenbarelse) föder i meniskan ett högre och ädlare lif, och frälsar henne från oro och mörker. Vi lära här känna Gud som kärleksfull Fader, och vi, och våra kära hvila trygga vid hans hjerta, i hans vård.

Fru Silfverstolpe skrifver till mig om händelsen i Geijers hus. Jeana Liljebjörns dödssäng måste ha varit en skön syn. »En vackrare lyckligare dödssäng än Jeanas kan man ej bevista! säger Malla. Utan våldsamma plågor, närmade hon sig långsamt målet, och den sista veckan var hon mäst plågfri, tålig, nöjd, glad och kärleksfull. Lycklig i medvetandet att hafva kunnat väsentligen bidra till sina k äras väl och trefnad, att ej lemna efter sig en enda förebråelse, ett enda missnöje, såg hon nästan redan här lycksalig ut. Jag minnes henne orolig, missnöjd, irrande i känslor och önsknningar; — men dessa sednare åren, sedan hon helt och hållet egnade sig och inskränkte sig till vårdandet af ekonomien innom sin systers hus, blef denna stilla husliga verksamhet, nog för hennes interesse, och verkade så välgörande på hennes lynne. Tyst och sluten innom sig, bar hon en outtömlig skatt af välvilja och kärlek i sitt hjerta, och nu först på sjuksängen visade hon sig förklarad i tacksamhet och välsignelser för alla som nalkades henne.»

Hvad man kan få lust på döden i denna dess skepnad! på jorden sällsynt och skön. Men så borde den komma i Geijers hus. Der lifvet står i ädlaste blomning bör äfven döden blifva ljus.

Jag läser här för första gången Mme de Sévignés bref, och är helt förtjust af lifvet och qvickheten i dem, och förvånad öfver huru obeskrifligt roligt meniskorna då och der hade med hvarandra. Det var andra »parties» och andra känslor än vårt Benedickianska et Comp.! Men bra rädda voro de menskorna för ålderdomen och döden. Hellre än att möta dem, ville den tjusande Sevigné ha försakat hela det lif hon lefvat, och dödt i sin ammas armar. Den jemt bornerande Champagnen i hennes bref skulle icke underhålla intresset, om icke detta thema af innerlig, lefvande kärlek: »Ma fille! Ma fille!» jemt hördes genom allt brus, jemt värmdes hjerta och sinne för den älskande, älskvärda modern.

Jag har goda bref från Nizza; Agathe förkofrar sig med stora steg. Det är så skönt och präktigt!

Din tjocka bok, vill jag gerna ha och studera på min söta Frances, om du vill sända mig den. Och vill du säga mig något om

dess hufvudläror, så blir det mig en god hjälp på vägen. Jag var ledsen öfver att jag glömde be om den innan jag reste. God natt lilla Frances, det är sent. Jag håller af dig, hälsar till Nils och är af hjertat

Din
Fredrika.

Bevara mig! hvilket långt bref jag skrivit! Och ändå hade jag mycket kvar att tala om. Hvad Toquevilles tal i Deputerade kam-maren har gjort mig nöje! Jag tycker mig höra tidens bästa förstånd der tala i ämnet, och så för Sverge som för Frankrike.

398. Till Böklin.

Årsta d. 10 Febr. —42.

Åter i min enslighet, åter sittande vid brädden af livvets källa och drickande derur med glädje. Skål Böklin! Skål ur den djupa, evigt flödande klara vågen, hvars droppar äro varma känslor, klara tankar, — ty till dig som fostrat de bästa af dem vänder sig nu sjelfmant min själ.

Mina morgonväckter äro nu hos dig. Och jag längtar höra om din blick nu hvilat gladare på dem; Om du finner dem mer än förr motsvara deras kallelse att vara ljusa blickar kastade i spridda riktningar öfver livvets grundfråga, dock så att denna genom dem framstår i klarare ljus för olärda frågandes blickar*).

Du vill gifva mig en klarare »åskådning af det Straussiska Christus-idealet». Tack därför! Jag känner mig häruti arbeta med aningar, som kanske i åtskilligt äro oriktiga. Det förekommer mig att den S..ska Christus, är den ensidiga uppfattningen af Gud i menskligheten, utan att utom denna fattas som personlig och utvecklande makt. Gud är i verlden blott så vida han sjelf är verlden, och utvecklande den utvecklar han sig sjelf. Gud och verlden sammanfalla i ett. Detta begrepp förkroppsligas mythiskt af menisko-medvetandet i Christus. Är detta ej S..ska åsigten? Och är denna lära annat än en till sedlig skönhet sublimerad pantheism? Grundfrågan i striden synes mig vara: huru eller på hvad sätt är Gud i verlden?

*) Mitt förbehåll med afseende på den äkta Strauss, sid. 2. var tillagdt i en not. Den behagade sättaren på tryckeriet flytta opp i sjelfva hufvudstycket, och jag hade den efterlåtenheten att låta det vara. Derigenom har stycket fått en vacklande hållning.

huru lefver han substantiellt i de manifestationer, som vittna om hans lif?

Din Genius-lära frälsar mig ur den afgrund som S. synes mig vilja åter öppna; och i denna lära finner jag Gud personligt lefvande i verlden, och verlden själfständigt lefvande i honom, såsom han äfven utom den har själfständigt lif och derföre kan ge sina väsen att hafva eget lif.

Denna Genius-lära närmar sig mig allt mera med oändligt ljus och skönhet, såsom gudomlig sanning. Hvarifrån är den min B? Tillhör den det mensklighetens medvetande om sig och tillvarelsen som du så djupt rådfrågat? Den synes mig i fantastiska gestalter lefva hos hela forntiden, uttalande sig i myther och mångfaldiga bildningar. Är det denna samma lära hvars tråd vår tid i sina sysselsättningar släppt, som den djupa tänkaren upptager, och framställer i Christna vishetens renande ljus.

Mensklighetens medvetande! Jag vet ej hvarföre just i dessa dagar detta begrepp blifvit mig så underligt viktigt och lefvande. Just som om jag nu först fått en skymt af källan hvars ådror rinna genom lifvets betesmarker. Men så är det med mycket. Man umgås dagligen med en mängd uttryck och begrepp som man icke begriper, förrän de i vissa stunder afslöja sin betydelse. Huru skumögd öfver mycket har jag ej gått fram i lifvet! I denna stund af mitt lif skulle jag, tror jag, om understödd, eller lefvande i omgifningar som kunde utveckla mig, fatta lifvet djupt och organiskt i sina förhållanden emellan medelpunkten och omkretsen i dess olika sferer. Min själ känner sig ung och lefvande i intellektuellt afseende. Der är en lust att tränga igenom, en känsla af förmåga att kunna göra det, särdeles i vissa stunder.

Jag ville fråga dig mycket om detta mensklighetens medvetande. Jag tror äfven att du ren sagt mig mycket derom, som kanske först nu skall bli mig klart. Hvad söker menskligheten? Söker den annat än att få rätt på sig sjelf? Att utveckla sig till fullt medvetande af sitt lif, sin — Genius? Tänkarn som förhjelper den dertill, hvarigenom gör han det? Genom att skåda djupare än andra i detta medvetande, — genom att uppfatta höjderna deraf? Fattar han dessa, så fattar han äfven Guds vetande eller lif. Gud uppenbarar sig i mensköfornuftet. I Christus framträder objektivt Guds förnuft eller ande, väcker meniskans medvetande om Gud och om hennes eget lif och mottages af detta. Och lifvet — kan allt som lifvet innebär uppgå i vetandet, i det klara menisko-medvetandet? De flesta säga: nej! Men du säger ju: ja! Gud har gifvit oss sig sjelf i J. Ch. har han ej gifvit oss allt med honom? Ja jag vet ej hvarför jag frågar om detta.

Så nödvändigt förefaller det mig att lif och vetande, handling och begrepp, känsla och tanka måste vara ett i mensklighetens Genius.

Jag tror jag fått frågan i mig i följd af ett citeradt yttrande af Schelling. Under en föreläsning den 2 December, säges han ha gifvit högt beröm åt Hegel, såsom den »hvilken allena räddat identitet-philosophiens grundtanke åt en sednare tid». Emedlertid vill han säga sin tanke »om Hegelska philosophiens svaga sidor». »Ty om »han ock hyllar densamma som förnuftswettenskap (»Wissenschaft »der Vernunft») medgifver han likväl ingalunda, att förnuftet icke »allenast i sitt medvetande uppfattar innehållet eller materien af allt »varande, utan ock är sjelfva varandet, d. v. s. Gud, hvilken icke kan »blifva förnuftets omedelbara innehåll. Att bevisa detta, blir ämnet »för Schellings nästföljande föreläsningar.»

Jag undrar om detta yttrande kan vara riktigt anfördt om Hegelska läran? Emedlertid — hvad den gamla Schellings återuppträdande är vackert och ädelt, värdigt en äkta vishetens vän, både lärjunge och lärare!

Geijers föreläsningar, efter hvad jag hört af yngre litteratörer, ha väckt lefvande interesse, men inte tycks man ännu rätt slug på deras tendens.

Två studenter midt emot hvarandra på Upsala torg. Den ena säger »Nå i dag sade han då riktigt ut om Strauss att han var en präktig och duktig karl!» »Hvad? — ropar den andra — nej tvertom. Just i dag sade han att Strauss var ett för . . . t fäl!»

Geijer skrifver icke dessa föreläsningar. Han extemporerar dem. Men ett par unga män lära sysselsätta sig med att uppteckna dem under hans föredrag. Jag hoppas de förstå honom bättre än de unga herrarne äfvanföre.

Du säger: »Menskosläktet är rättfärdigadt i sin Genius.» Ja, men väl blott så vida att det blir delaktigt af denna Andes lif! Det är något i detta ämne der jag icke rätt förstår dig. Du talar ofta om en mskosläktets allmänna försoning och saliggörelse genom Christus. Hvad vore skönare, kärare, ja nödvändigare för min känsla, mitt förnuft än att få tro derpå? Men frälsarens egna, ofta upprepade ord förneka det, och uttala en evig förkastelses dom öfver den del af menskligheten, som icke följer honom, icke ingår i hans lif. Hvem skall lösa mig denna ofta uppkastade svåra fråga?

Den danske professor Martensen, i sin lilla, af klarhet och liflig bestämdhet förtjusande bok: »Moralphilosophiens system», antar äfven en alla menskosjälars frälsning och saliggörelse, och ställer sålunda (som mig synes) Christus i opposition mot sig sjelf, eller åtminståne mot sina egna ord. Nästan svårare ännu är likväl att antaga en evig

osition innom Guds värld, Jag har skrivit till M. häröfver, i min själs hunger och törst att få reda och lungn i saken, men vet icke om jag afsänder mitt bref. Hvad du i sådana frågor icke löser för mig, det löser väl ingen annan. Men du skall ej förtänka den sökande att hon under sitt behof att låna eld, äfven ibland går »till grannas».

Jag lefver nu opp uti min nya bok, och sträcker ut min själs armar i begär att omfatta lifvet, att rätt fatta den bild derur jag nu vill framställa. Men Idén gäckar mina bemödanden under det strödda tankar och bilder uppehålla och leka med fantasien. Detta är min felaktiga natur.

Mamma och Agathe komma allt mer på grön qvist i Nizza, under det gudomliga klimatets inflytande. De tänka på hemresa i April.

Min lilla bok kom först i går ut i Stockholm. Man hade förnummit att det »osade strängt emot den», ren innan den var utkommen. Få se hur det blir efteråt. Må det osa! Luften är frisk här. Emedlertid skall all ren och billig stränghet finna mig ödmjuk och hörsam. Min goda B. tala litet snart med Din

Fredrika.

399. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 11 Febr. —42.

Ja väl, goda Malla: »Gud gifve oss alla en sådan död!» Huru hjertligen sade jag ej så, med dig, efter läsningen af din vackra berättelse om Jeana Liljehöks*) bortgång, som lät mig icke blott vattnas i ögonen, utan äfven hjertligen uppröras i själen af lust på en sådan död. Hvad hon måtte ha känt sig lycklig, och hvad det måtte ha varit skönt att se henne. Ingen bröllopsprakt, inga jordens fester kunna i mina ögon jemföras med skönheten af en sådan syn, der klarheten af »det andra ljuset» tränger igenom det jordiska lifvets högsta skymning. Jag har också sett något deraf, Gud vare låf, men ändå icke nog, icke så som jag önskade det skulle vara och så som du visar mig uppträdet i Geijers hus. Och i hans hus borde döden vara ljus.

*) Älskande och offrande varelser sådana som hon finnas i mängd i världen. Och ändå envisas världens vise och moralister i att betrakta qvinnans värde på jorden blott som en Makas eller en moders. Hvad som är utom denna krets är noll!!! Thorild har likväl talat bra i detta ämne. Geijer skulle göra det om han talade deröfver en gång.

Tack min söta Malla, tack så innerligen för dina vänliga uppmaningar till ett besök i Upsala. Tro att mitt eget hjerta manar dertill, och att både hjerta och förnuft icke spara att säga mig huru godt det vore mig att få på nära håll (jag menar icke blott med afseende på tid och rum) umgås med flera älskvärda och intressanta personer der. En nära och innerlig beröring med dessa har länge stått som ett önskvärdt och efterlängtat mål, som jag äfven hoppas att en dag uppnå. Och kommer jag en gång dertill, så — ingen fara att jag önskar mig i mesopotamien eller någorstädes utom der jag är! Det är approacherna som i umgänge med meniskor äro mig svåra, det är convenans och anständighets-rörelserna eller rättare sagt stillaståndet. Tränger man derigenom en gång, och blick tränger i blick och själ öppnas för själ i ohöjd klarhet — då är allt godt och stort och friskt och fritt. Och lifvet blommar paradisiskt. Gudskelåf! Jag har mången gång känt det blomma så, och skall hoppas jag känna det så än mången gång med Meniskor, hvilkas inre lif är starkt nog att spränga det conventionella lifvets hylsor och höljen. Skada blott att de snart nog sluta sig åter kring den arma Psyche. Det är jordelifvets elände. Men i himmelen, der inga convenanser och inga skymmande höljen finnas, der — måste det bli skönt, der måste man få bra roligt med hvarandra och af hvarandra.

Du anmärker på ett ställe i dina minnen att meniskorna icke nu mera, så som förr ha nöje af hvarandra, och äro glada af att råkas och komma tillsammans. Och detta är visst mycket sannt. Jag känner det lifligt medan jag här i min enslighet läser Mme de Sevigné's bref, och är helt förtjust åt det lif, den rörelse den munterhet som visar sig der i umgänget meniskor emellan. Ja, bra annorlunda är det nu. Men är det sämre? Man nästan häpnar när man hör denna älskvärda Sevigné, som lefde midt opp uti hvad verlden hade qvickast och snillrikast, sjelf road och røande, förtjust och förtjusande, lycklig i alla verldsliga afseenden likväl bekänna att hon vid betraktelsen af sitt närvarande lif, och af framtiden och döden helst hade valt (om hon fått välja) att få dö i sin Ammas armar. Härvid kommer man att tänka på »huru Verlden gifver».

Men jag låter mig af Fru Sevigné föras bort ifrån Upsalafärden, eller från att anföra de skäl hvarföre den icke blir af för mig denna vinter. En sak är att jag så förälskat mig i min enslighet här, så att jag ej kan tänka på att öfvergifva denna min första kärlek, som jag kanske ej mer får så ostördt njuta, och detta yttrande bör icke förnäma de älskvärda och älskade meniskor med hvilka försynen i sin godhet behagat förena mitt öde. En annan och viktigare sak är: att jag här har en gammal trotjenarinna, som vårdat mig och mina syskon

som barn, och som nu sjelf behöfver trogen vård under det hon går på grafvens brädd dit hon tyckes hvar dag nära att sjunka. Min piga passar upp henne och kan ej vara ifrån henne. Utan piga kunde jag ej resa, och — med ett ord, min tilltänkta resa får uppskjutas tills vidare. Men tanken på den behåller jag kvar. Söta Malla, var god lägg fram detta jemte min hjertliga hälsning till Carolina Rosen, hvars godhet jag tagit i anspråk för mina små spekulationer i afseende på den tillämnade resan, som ej blir utaf detta år, men som jag hoppas en gång få verkställa under mera gynnande auspicer.

Böttiger hade jag glädjen att se i Stockholm, friskare och gladare än jag ännu sett honom, och hade stort nöje af några bra vackra stycken han nyligen skrivit.

När får jag se mer af Malla och hennes ungdomsverld? Hon är rätt efterlängtd af den äldre Mallas tillgifna och tacksamma vän

Fredrika Bremer.

Kallt vatten! Kallt vatten för rheumatismen! Säg våra lärda i Stockholm. Men nog tycker jag ett varmt bad och svettning är behagligare. Vore jag närmare dig, goda Malla, skulle du ej slippa mina huskurer. Min syster Charlotte och jag ha alltid haft en vurm för att föreskrifva sådana, fast jag moquerar mig något öfver hennes kurer, och jag ej tror att hon har särdeles respekt för mina. Men vi ha desto större inre öfvertygelse hvar om sin konst. Min snälla Fru Stina tror på min som på en Archiators. Men du skall slippa höra mera af mina kurer och mitt skryt blott du rätt snart blir bra af ditt ledsamma onda!

400. Till Frances v. Koch.

Fredag afton [18 febr. 1842].

Efter den »stora huggaren» var för stor för dig min lilla Frances, så skola mindre huggare en vacker dag komma till din port (huggare blott af sex a 8 punds vigt) men icke förr än om en månad ungefär, om du kan lefva »fläsklös» så länge.

Richerts ord äro gyllne ord! Jag har sällan förnummit några, som gladt mig, mera. Jag är föga nyfiken att se »Lions» och utmärkta personer, lifslevande men gerna ville jag se den man, som så grund-djupt uppfattar tidens frågor och tidens (och lifvets) högsta tanke, och som för att dömma meniskorna ser på dem med »ögon

fulla af godhet»; Jag ville tillägga »och allvar»; men allfvaret följer af sig sjelf i domarens blick, och med de förutsättningar öfver Msklighetens tillstånd Richert gör. Friskt och fullt talar han ut. Hans ord ha följt mig som en ljuflig musik äfven i mina drömmar.

Den nu lefvande person som jag dernäst helst ville se vore tror jag O'Connell. Den tredje (ty tre skall det vara om det skall vara färdigt) är Schelling.

Hjertlig tack till Nils, för sändningen af Freija. Jag hade redan bladet genom Reuterborg, som är god sänder mig allt som i tryck förekommer för eller emot min skrift, N. B. af det som är något salt eller peppar uti.

Men hur skrifver du min sötaste Frances?: »Morgon-väckter does not give me, as you say a »högre ädlare lif!» Nej! lilla du, så har jag aldrig sagt om någon af mina skrifter. Det vore lite för starkt. Och skulle jag i ett raptus råka på att tänka något ditåt, så är jag likväl för mycket meniska att säga eller skrifva det. With that J embrace you and hela familjen and am hjertligen

Din

tillgifna *Fredrika*.

Good news from Nizza! Agathe blir »fetare för hvar dag». Dont You see her coming back as a Mrs Bibau?! Men de ha haft snö i Nizza och det är horribelt

401. Till Malla Silfverstolpe.

Tack söta Malla, tack så innerligen för den välviljande känsla som ingaf ditt sednaste bref (af d. 16 Febr.)! Ty väl kunde du veta huru ditt varma intryck af min bekännelse och Fahlkrans' bifall (som jag knappt vågade hoppas) skulle glädja mig. Det var så godt att få dem, så godt af dig att genast föra dem till mig.

Det gör mig äfven godt att se huru väl du förstått hvad jag känt vid denna skrifts författande. Ja, högre salighet bjuder icke jordelifvet; — jag har försökt mången livvets sällhet; men all sådan bleknar bredvid denna högsta — om hvilken jag icke vill tala mer, ty jag skulle göra det illa. Jordiska ord kunna ej tolka sådana känslor. Men Gudskelåf att de finnas på jorden. Måtte många, många erfara dem. Det är himmelen!

Var mig så hjerteligen välkommen i vår, »när träden grönska», goda Malla! Mätte blott den klosterlika stillhet här råder icke förefalla dig alltför ödslig, och Eremitiskan på stället alltför o-hygglig. Jag har deröfver i förhållande till andra meniskor »missgivings» som deras älskvärdhet väl stundom förmår aflägsna, men alldrig fullt öfvervinna. Sanningen tar i tysthet ut sin rätt. Kom dock och försök! — i värsta fall är Stockholm nära. Och gröna träd och ett innerligt välviljande hjerta skola väl förmå hålla trollen på afstånd till en tid.

Hvad det gör mig innerligt ondt om Böttiger. Han var så glad så friskt opp uti tanken på sina föreläsningar; och nu! sådant är bra hårdt, bra pröfvande för en ung man.

Gud bevare den älskvärda fru Kremer åt sin familj, åt sina många små! Ett sådant dödsfall är af de sorgligaste på jorden. Mätte döden här ha missräknat sig på sitt rof. Jag är eljest en god vän af den bleka Engeln med nedsänkt bloss, och tror att han kommer oftare som befriare än som härjare. Jag tycker att jag för egen del gerna ville se i det allfvarliga anletet — t. ex. i höst. Men då ville jag veta af det i god tid. Vår-svalan skulle ha budet med sig. Och om den nu hade det?! Det blir mig dervid på en gång så varmt och så svalt, så godt om hjertat. Ålderdomen, med dess segnande makt, dess förslöande stelrande inverkan är någonting nästan fruktansvärdt. Ty bra sällan gynnas meniskan så af inre och yttre omständigheter att hon kan öfvervinna naturlifvets makt, och öfvergå med ålderdomen i ett högre andligt lif. Men då så är, då är det härligt och — färdigt. Men att ännu i årens kraft få säga farväl till jordelifvet, att kyssa med ännu varma läppar hvad man högst älskat, fosterjord, vänner, och varm i hjertat och klar i blick och tanka få beträda den dunkla bryggan — det är också skönt och friskt. Ack! mycken dödsfyla (ty mycken sådan finnes i lifvet) slapp man då. Men jag vill ej som en Uf sitta och ropa »hu!» öfver ålderdomen. Jag vet att aftonen kan vara dagens skönaste stund. Och för mången, för de varmaste och bästa hjertan på jorden torde dess svalka vara en välkommen, en efterlängtdad vän.

I denna stund tindra stjernorna så vackert på nattblå himmel, och skicka öfver geraniumsträdet i fönstret deras strålar in till mig; och så tyst är det rundtomkring, som om all verlden såf. Men just då tala helst ljudlösa röster, underbara; — och då kan örat oförströdt af andra röster, höra dem. Så talar en osynlig genius vid hvar meniska; så talar Gud till folken. Ja, hela verldsutvecklingen är i grunden ett samtal emellan Gud och verlden, emellan skaparen

och hans barn. Bibeln framställer detta rätt begripligt, fast vår Herre särdeles i gamla testamentet ofta talar på Hebräiska.

Och nu säger jag dig en hjertlig god Natt, söta Malla, och ber dig till de dina framföra vänliga hälsningar från

Din
tillgifna
Fredrika.

Årsta d. 22 Febr. —42.

402. Till Fabian Wrede.

Arsta d. 25 Febr. —42.

Goda Fabian!

Jag får begynna med att hjertligen bedja dig om förlåtelse för det besvär jag här kommer och förorsakar dig, och som du nog inser vid första blick på de bref, som här medfölja. Det är mig alldeles omöjligt att på egen hand taga reda på det sednaste af Franzéns bref; men hvad jag kommit underfund med deraf, det har jag skrivit upp, och prickat emellan för det öfriga. Och min bön till dig, bästa Fabian, är att du ville hjälpa mig få reda på dessa mig obegripliga mellanstycken, ty jag vet att du kan ta reda på de svåraste handskrifter och som jag vill minnas äfven på Franzéns.

Det tyckes som den goda, vördnadsvärda Gubben tagit illa vid sig öfver Rec. i Freija, och fäster på den ett afseende, som jag omöjligt kan fästa, då dess inconsequenser ligga klart i dagen. Möjligt är likväl, att jag för litet accentuerat skiljnaden emellan min idéela uppfattning af Christendomen, som är andlig men också derföre en réel, och den Straussiska, som är en abstraktion från det réela, från det egentl. lifvet. Jag är böjd att tro det, då så olika personer som Franzen och Rec. i Freya komma på samma tankar i den åsigten. Emedlertid tänker jag aldrig, som jag tror Franzén vill det, uppstå och försvara mig mot Rec. af min skrift. Det må den sjelf göra, eller ock andra skrifter som kunna följa den, och der jag bättre kan utveckla hvad denna begynn timer eller ock rätta dess irringar.

När min lilla skrift kom ut, drömde jag om natten mycket om en mängd Oxar som stängde vägen der jag skulle gå fram, och mellan hvilka jag med svårighet lyckades att bana mig väg. Sådant, säger man, betyder: »mötande besvärligheter». Och får jag många

liknande bref af Franzén att studera på och att besvara, så är drömmen i sanning sannspådd. Ty svara på dessa måste jag; Och det blir mig en svår och kinkig sak, med afseende på den vördnadsvärde gubben sjelf, som jag är skyldig mycket tacksamhet och ej vill såra eller stöta. Jag sänder dig äfven hans första bref samt Nils Franzens afskrift deraf, ifall de kunde tjena dig till utredande af ord och bokstäfver i detta sednare brefvet. Och än en gång, goda Fabian, förlåt mig den ledsamma sysselsättning som härmed inkrächtar på din så upptagna tid!

En ann är så god som en ann och får äfven bref från Nizza, och goda bref dertill. De tala bara om folksfester och stadsbaler, och om Agathes dagliga tilltagande i krafter och hull. Mindre roligt var likväl att de trettondagen haft snö i Nizza och som legat kvar ett helt dygn. Sedan dess hade luften blifvit betydligt afkyld. Jag är nu grufligt rädd att vintern farit härifrån och dit. (Med sunnan vind få vi alltid kallare här, i år, än med nordan.) Det vore just hårdt mot min stackars lilla Agathe. Så här skrifver Agathe om återresan: »det är så godt som beslutadt att Agathe och vi följas åt till Neuchatel. Vi skulle taga en vagn tillsammans och fara öfver Aix och Grénoble in i Schweits (den enda väg man kan komma härifrån tidigare om våren). Från Neuchatel kommer man lätt till Basel och derifrån på jernväg, på fyra och en half timma till Strassburg; derifrån åter på Ångfartyg hela Rhen utföre till Amsterdam hvarifrån man far med Ångfartyg till Hamburg.» Brefvet slutar med: »träffar du Fabian, så hälsa och tacka honom innerligen ifrån oss alla för de snälla raderna han smugit in i ditt sista bref.»

Nu får jag också sluta mitt, ehuru jag först tänkt anförtro det några majtankar som leka för mig och som skulle stå i sammanhang med hvad jag skref till Agathen angående din kungliga Vinter-vakt: »dess goda sida är att Fabian blir sin egen Friherre i sommar, och kanske att han då äfven litet blir vår.» Och i sammanhang härmed komma tankar på huru roligt det vore att här i sommar få göra en liten kurs i Chemi och Geologi m. m. att tala och tänka tillsammans i dessa ämnen. Allt ganska egennyttiga tankar som du ser och som kanske derföre blåsas bort af vårvindarne. Emedlertid glädja de mig. Jag har sen en tid en törst och hunger efter någon liten närmare bekantskap med naturen. Den drar mig till sig mer än jag kan säga, och jag vet hvad en sådan bekantskap skulle blifva för mig. De förutseende och allt förberedande Quidings som jag är viss på att icke en gång Yttersta domen öfverraskar, ha ren längesen skrifvit och beställt sig en badsump för att

bada här i sommar. Vi skola då alla församlas här om vår Herre så tillåter, och att äfven Du blir en af den lilla församlingen det kan ju få hoppas tills vidare

Din
tillgifna
Fredrika.

Kunde de Franzenska hjeroglyferna komma tolkade hit med Onsdagsbudet, så vore det bra godt och du bra snäll.

403. Till Franzén.

[3 mars 1842.]

Min goda Farbror!

Jag har längtat att förr få tacka dig för dina båda bref, men jag har haft så svårt att läsa det sista, och har äfven derfor måst söka främmande hjälp, och det har vållat dröjsmålet. Nu har jag dock dess innehåll temmeligen klart för mig, och tackar dig på det hjertligaste, så för brefven, som för ditt poem (Tron och förnuftet), de förra så fulla af faderlig godhet för mig, det sednare så rikt af den skönaste heliga poesi.

Till svar på anmärkningarne i Dina bref, öfver min uppfattning af vissa frågor, har jag begynt skrifva ett bref, som jag nu ser vill växa till en hel afhandling och dertill till en bikt i hvilken jag skulle söka att lägga mitt inre lif öppet för din blick, och derigenom låta dig se hvad som fört mig till min antydda åsigt af Bibel-ordet, samt af förnuftets förhållande till Uppenbarelsen. Men jag ser att jag tagit en för vidlöftig omväg, och att brefvet, om den skall tilltillryggaläggas, icke blir färdigt, åtminståne till denna post. Och jag vill dock ogera längre dröja. Jag skjuter derfor tills vidare opp min långa historia, och vill blott här, med några ord söka göra reda för mig, i de frågor du upptager.

Min åsigt af Bibelns bokstaf, har utgått ur min själs behof. Jag har ej kunnat fatta Gud, som god och fullkomlig utan antagande af Menskelig inblandning (och stundom äfven irring) i de ord och läror som skola uttala hans väsende och vilja, och det särdeles i Gamla testamentet. Stöd i denna åsigt, har jag funnit i det sätt på hvilket Christus och Apostlarne citera det gamla Testamentet, hvilket de göra på ett mycket fritt sätt och ingalunda troget efter bokstaf-

ven; dels äfven i besinnandet af det sätt på hvilket Bibelns skrifter tillkommit, samt blifvit samlade i sin närvarande form; och framför allt i de många olika utläggningar och tolkningar som ännu finnas öfver samma ord och meningar inom Bibeln. Men dessa iakttagelser tillhöra icke min olärda, inskränkta panna, de äro allster af djupa tänkares, och Christliga forskares allfvarliga bemödanden att komma till sanningen. Bland dessa vill jag blott nämna, Ohlshausen och Tholuck. Båda erkänna och bekänna högt Christendomens stora Grundläror, båda erkänna skriftens inspiration, med det samma som de erkänna bokstafvens, ordens otillförlitlighet, såsom absolut rättesnöre. Men om du tillåter, så vill jag låta Tholuck sjelf tala, på den punkt der jag fullt sluter mig till honom:

»De som yrka på bokstafvens inspiration måste någorstädes kufva fordran på handgriplig evidens; det kommer blott an på hvad punkt det sker. Denna riktning har vid hvarje steg stött på otaliga svårigheter, och om äfven alla andra kunde undanrödjas, så står dock sluteligen kvar den stora hären af 40000 (fyrtiotusen) nyatestamentliga läsarter, att förtiga de gammal-testamentliga, af hvilka hos de Rossi endast i Genesis finnes 331 och han ville dock icke som Kennikott samla alla, utan blott de viktiga. På den andra sidan är emedlertid lika säkert, att den ande som icke hade någon kropp, för oss icke vore till, och om man i det andelösa bokstafvens rike kväfves utaf Grufluft, så dör man i det bokstafslösa anderiket under luftpumpen. Så återstår då intet annat än att emellan de båda ytterligheterna af bokstafsvång och andeifver (Geistdrängen) söka en gyllene medelväg. Men på hvad sätt finna vi den? Den måste vara ett Dogmatikens och exegetikens gemensamma resultat. Om å ena sidan den förras yrkande, att den Gudomliga sanningen förutsätter tillförlitligt vittnesbörd om henne, måste leda exegesen, så måste å den andra, det som följer såsom ett obestridligt resultat af exegesen också yttra sitt inflytande på utbildningen af inspirationsbegreppet. Och alltid skall man dervid vara pligtig att komma ihåg, att öfvergångarna af inspirationsgrader wanligen undandraga sig våra blickar. — — — — —

Nödvändigt leder oss det fria sätt, på hvilket Evangelii första förkunnare begagnade det gamla Testamentet, till det antagande, att deras tro på de gammaltestamentliga ställenas inspiration gjort en åtskiljnad emellan bokstaf och anda. Samma förteelse möter oss, då vi se med hvilken frihet de apostoliska fäder och den första tidens kyrkofäder anföra nytestamentliga dicta, oakadt sin tro på deras inspiration; också säger Clemens Alex. uttryckeligen, att han vid

sina anföranden håller sig mera till skriftens mening än till orden. Häruti måste vi nu se och erkänna en wink äfven för vårt förfarande» — — —

Så långt Tholuck. Men jag har behof att för egen räkning tillägga, hvad jag äfven yttrat i min lilla skrift, att jag har den starkaste öfvertygelse om att på alla ställen af hög vigt, i Christi historia, är bokstafven ett troget barn af den heliga anda; och sjelfva vigten af de läror, som genom just detta ord, denna bokstaf, här blifvit uppenbarade vittna derför.

Jag ser väl, min goda Farbror, hvilka stora svårigheter uppstå vid frågan om en gränsskiljnad emellan Guds verk och menskors verk, men den möter ju oss öfverallt, så på bokstafvens som på andens gebiet. Genom ordet komma vi till andan, andan åter måste föra oss att i högre mening förklara ordet. Och här är en stor skiljnad emellan att uppfatta det andliga såsom en blott abstraktion från lif och verklighet (Det Straussiska andliga) eller att uppfatta det, såsom ett reelt och verkligt lif, utgånget just af en reel och historiskt verklig uppenbarelse.

Och kanske har jag begått ett fel uti att icke nog, uti min skrift, accentuera denna väsentliga skiljnad emellan den Straussiska Christendomen, och den, i hvilken jag sjelf lefver och tillber Gud.

Att jag sagt Christendomen vara perfektibel är ett misstag antingen med eller utan afsigt af Rec. i Freija. Nej, min goda Farbror, jag tror icke på en fullkomning af den fullkomliga, annorlunda än i den mening som Christus sjelf lärt den, under den sköna bilden af senapskornet som växer till ett högt träd på hvars grenar fåglarne under himmelen bygga sina nästen. Jag tror neml. att alla riktningar af lifvet i menskligheten, måste genomträngas af det eviga lifsfröets kraft och förädlas och utvecklas deraf.

Tankens Örn spanner i vår tid djerfvare än någonsin sina vingar, och vill i sin blick uppfatta alla lifvets gebiet; men nu är denna blick döpt i Christendomens ljusvåg, och han bygger ren bo i verldsträdets qvistar, och sjunger om det djupa sambandet emellan Naturen, meniskan och Gud, om lifvets sanning blifven uppenbar i Guds Meniskoblifvande på jorden.

Ack! det är några toner af denna sång som nått mitt öra, som fört mig till Christus, och efter långa, svåra kamper gifvit mitt lif lugn.

Jag vet väl, min älskade Farbror huru ofullkomligt jag uttryckt mig här, och mycket hade jag ännu att säga, för att rätt förklara mig. Men denna gång hinner jag ej mer. Må du i din godhet förlåta det (den) ofullkomliga!

Hvad mina ofentliga Recensenter beträffar, så önskar jag att icke svara någon af dem. Jag har icke gjort det hittills under den tid jag varit med på skriftställarens väg, och ville det mindre nu än någonsin, dels emedan jag som qvinna tycker mig böra afhålla mig från denna slags strid, dels för att det är säkert att jag icke kommer i striden att behålla sista ordet. Äfven är det mer än sannolikt att mina recensenter på detta gebiet komma att bekämpa hvarandra. Men skulle flera (och om dessa bli af olika theologiska partier) komma att öfverrenstämma, så att jag ser att här en allmännare opinion uttalar sig, och denna opinion tadlar eller uppfattar i annan mening än min egen, någon del af min trosbekännelse, så vill jag framdeles besvara detta, icke direkte till recensenterne, men genom bättre utvecklande af min tanka i saken, eller ock genom öppet och hjertligt erkännande af min irring i fall jag inser att jag begått en sådan. Ack, här är det som det är en glädje att låta det enskilda jaget försvinna i det oändliga, i det eviga.

Hvad Rec. i Freija beträffar, så tycker jag att dess inconsequens ligger för mycket i dagen för att kunna förvilla någon. Ty det är ju ett oting att på ena spalten säga att man bekänner sig till en viss lära, då man på den andra erkänner att man skiljer sig derifrån just i det hufvudsakliga och vesentliga. Äfven en annan Rec. (i Aft. Bl.) gör, som jag ser samma Salto mortale i logisk väg. Om man sade att jag på förnuftets grund försökt bekämpa Strauss; med den sanna rationalismen försökt att bekämpa den falska, så skulle jag bekänna mig dertill. Och jag hemställer till dig min goda Farbror om striden kan föras, med utsigt af seger, på någon annan grund. Den sanna rationalismen, är säkert ett med den sanna supranaturalismen, och männe icke deras sanna och djupa förening ses just i din förklaring öfver Christi underverk (i Rab. och Landtpr.) till hvilken jag är innerligen glad att se min prosaförklaring sluta sig, ehuru jag ej då jag skref den kom ihåg stycket i ditt poem, åtminståne icke mig medvetet.

Jag måste nu sluta, orolig öfver att ha sagt på en gång så mycket och så litet. Framdeles torde jag bättre kunna utveckla aningar och tankar.

Låt mig ännu en gång tacka Dig innerligen för din godhet, så i ditt öfverseende och ditt bifall, som i dina varningar. Låt mig äfven säga dig min beundran öfver ditt poem, hvars poesi riktigt förtjusat mig. Den tro som här talar är en ErkeÄngel, som på starka vingar sträcker sin djerfva flygt öfver jordens djupaste afgrunder, öfver alla dess små bekymmer, frågor och svårigheter, öfver dess högsta Alper,

öfver dess dunkla molnkrets, och med saligt leende på sina läppar sjunger han lifvets höga visa, klart blickande upp mot de eviga ljus hvarifrån han sjelf hemtar sin klarhet och sin kraft.

Lycklig den som så kan skåda, och så kan sjunga! Han är derigenom lyftad öfver mycket som plågar och oroar dem, som utan de starka vingarna dväljas i jordens dunstkrets.

Innerlig vördnad och tillgifvenhet

[— —]

Min Mamma och min Agathe äro i Nizza, der Agathes vacklande helsa Gudskelåf håller på att återfå någon kraft och friskhet. I slutet af Maj väntar jag dem åter hit.

404. Till Fabian Wrede.

Årsta d. 3 Mars —42.

Så hjertlig tack, goda Fabian, så för ditt bref, som för uttydningen af de Franzénska hjeroglyferna. Det har nu satt mig i stånd att skrifva till honom i dag, och jag har inte sparat att göra stora berg af de svårigheter hans styl förorsakat mig.

I sista brevet jag hade från Nizza och om hvilket jag sist skref till dig, var ingenting utsatt om tid för resan eller adressering af bref under resan. Jag förmodar att det skall stå om, i nästa bref, som jag nu väntar med hvar postdag. Jag tänker skrifva än en gång på Nizza, men tänker afvakta bref dessförinnan. Så fort jag får det skall jag skrifva till dig hvad der står om våra resandes vändningar. Nu god natt, och än en gång innerlig tack, bästa Fabian, från din

tillgifna

Fredrika.

405. Till Tegnér.

Årsta d. 9 Mars —42.

Ack Tegnér! Hvad det var mig kärt att åter höra ifrån dig, att se att du så vänligen minnes mig, och att se att din hälsa är

bättre. Bättre, jag håller af det ordet; det är bättre än bra; det är ett löftets, ett hoppets ord, det är morgonrodnad, det är vår i det ordet; känslan af bättring är en af de gladaste känslor lifvet äger. Summa är: att jag vet intet bättre än att blifva bättre.

Årets bättringstund är också nu inne, bästa Tegnér, och våra känslor leka ute och inne, ute i Naturen och inne i Meniskans bröst, — redan sjunger lärkan. För mig sjunger hon att jag skall få råka dig när den vackra årstiden kommer, och den sången gör mig godt in i själen. Kunde jag som TummeLise i Andersens lilla täcka saga, sätta mig på en Swalas rygg och flyga med den öfver berg och sjö, — vet du hvart jag styrde kosan? Du gissar alldrig! Eller hur? Jo, jag styrde rakt på Wexiö, på Östraby, till — Dig; och mellan din hustru och dina barn skulle jag vara som en af de dina. Ty det är jag i botten af mitt hjerta. *

Och det är jag allt sedan jag lärde personligen känna dig. Det är ändå en underlig historia att känslor och tillgifvenhet, så der, med ett kunna uppstå, der de icke voro så förut. Kan du gifva mig rim och reson för det, du som gifvit rim och reson åt så mycket underligt och djupt, som andra meniskor blott undra och fråga på. Har ordspråket rätt: »en stor man slipper man icke med mindre man älskar honom?» Eller finnes det omedelbara sympathier, likasom Anthipathier i världen. Jag tror på båda resonerna. Och rolig, ljuflig är sympathien, den Orfeiske sångaren vid hvars toner allt lifvas och rör sig i ljuv hänryckning, — ack hur rolig! Och det dess mer hans värde frambryster i lifvet blott i enstaka uppenbarelser, när vi sjelfva under vandrigen fram i lifvet kommit att känna litet i enlighet med Göthe då han säger: »diese Welt der neigung», borde man egentligen kalla »Welt der abneigung»; ja, då är det roligt att i en känsla af varm sympathie för en Meniska, äfven få sluta hela världen till sitt hjerta. Det är mig en ljuflig tanke att ännu alldrig sådana känslor ha bedragit mig; de personer (få ha de varit) som så helt hastigt ha kommit mitt hjerta nära; ha äfven förblifvit det; ja, under en närmare bekantskap ha de blott kommit mig närmare.

Men jag ville nu tala om mina sommarprojekter för att få träffa dig. Dessa komma väl mycket att bero på min Mors och systers vändningar, och deras återkomst till hemmet, som ännu icke är bestämd, men blir troligen i början af Juni. Hur det nu blir dermed, så måste jag se dig antingen i Wexiö eller i Stockholm, eller — hvad som vore mig kärast, i mitt Årsta-hem. Der skulle jag få strö några blommor för dig och säga dig — tusen saker; och öfva på dig allt det tyranni som fruntimmer tycka om att öfva på dem de hålla

af och vilja väl, och som är så ganska hälsosamt för herrar Auto-krater.

Emedlertid sitter jag så ena här, som någonsin fordom en Eremit i sin Cell; sitter så sedan månader och är sedan månader lycklig.

I min äfventyrs-fattiga, men äfventyrs-törstiga ungdom tecknade jag en gång i en melankolisk stund en figur, som gäspande suckade: »det värsta utaf alla öden är att inga öden ha!» Och ju stillare verlden blir, ju mer »de fridsamma komma att besitta jordena» ju mer blir det vårt öde att inga yttre öden ha, och att jäsna ihjäl oss på kuppen så vida vi ej skapa oss en egen verld och nya öden inom eget bröst. Der innom måste vi kunna göra upptäcktsresor, der kämpa med stormar, der upptäcka goda hopps uddar, eller med Columbus ana nya verldar, se ljusen skimra ifrån dem under nattens djup, och taga dem i besittning; söka Guld och samla skatter och hemföra till fäderneslandet, ja om än detta fädernesland sedan skulle slå våra händer i bojor till tack!... Och det är en underlig och nådefull inrättning att sådant lefvande står i menskans makt under det mest stilla, till det yttre mest enformiga lif. Det är något sådant, som gör mig, ringa sökande på jorden, så lycklig i min djupa enslighet, och gör mig lifvet så fullt och rikt; särdeles så under det jag gör upptäcktsresor i bibeln, och i denna ännu så hemlighetsfulla verld tycker mig spana nya guld-ädror. Men härom ville jag tala mycket med dig. Du är rolig att tala med.

Hit komma äfven hvarjehanda resande, stumma och dock högst intressanta att samtala med, neml. böcker. Hit kom nyss Fryxell (som jag kallar: svenska historiens Södermark) med sin Kristina. Jag tål inte den Kristina! Hvilket urartadt qvinnfolk! Mordet på Monaldeschi förlåter jag henne aldrig. Här är också Gabriële Mimanso; ligger ännu sen fjorton dagar oläst på mitt bord. Jag tycker mycket om vissa af Almqvists fantasier, hans reflexioner här och der, vissa blickar och blixtrar, men jag kan icke med honom på det hela. Jag tycker han icke har djupsinne i omfattande mening; jag saknar utveckling i hans framställningar och saknar framför allt opartiskhet, full ärlighet; med ett ord — jag tror ej på honom; och bäst jag är med honom, så är jag mot honom.*) Men kanske bör han bedömmas efter den titel han gifvit sina produktioner, neml. Fria fantasier. Han förefaller mig då som en elektriserande kraft, men hvarken ledande eller... — eller hur söta Tegnér?

*) Han är en dyrkare af det natur-sköna, men misskänner den högre, den af ren bildning förklarade naturen, eller huru tycker du?

Locharts Life of Walter Scott, är mig en förtjusande läsning. Om man ock ej kan kalla W. S. en stor man, (ty hans mål voro alldrig stora), så måste man i honom erkänna en af de älskvärdaste naturer vår Herre skapat. Man måste älska honom, det kan icke hjälpas, och i hans olycka innerligen vörda honom, ty i den blir han verkligen stor, så i ödmjukhet som i styrka. Det är både rörande och innerligt glädjande att betrakta honom under denna period af hans lif.

Men jag får ej nu längre prata med dig; — Jag är dagligen med dig i mina tankar; är omkring dig med din hustru och Disa, de goda, vänliga, som jag så mycket tyckte om. Skänker du mig snart några rader, så skall det bli en hjertlig glädje för Din, så allfvarligt och innerligt tillgifna

Fredrika.

406. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 11 Mars —42.

Dear me! Gott bewahre uns! Kära hjertandes!

Min lilla Frances! Min »Pegase» som var minst niohundra mil ifrån »glada tillställningar», blef så sporrad af din önskan att den med ett salto mortale kastade sig midt i bataljen. Mätte det nu bara duga till något! Du ser att jag tagit min tillflyckt till salig Sibylla. Jag påminte mig huru en gång vid en liten improviserad tillställning i Strömstad, Sigurd Ribbing utförde en sådan rol, och att det lilla upptåget gjorde stort nöje, och hela sällskapet strömmade till för att fråga Sibyllan, som gaf en mängd ganska goda svar. De personer jag här låtit uppträda före Pilgrimen, äro visst bra litet roliga, och de glada sällskapsmeniskorna i din krets kunna lätt föra fram bra mycket roligare, än Eremitiskan här hittat på. Lilla »Gumman» tror jag ändå kan ha sitt värde, och låta skratta.

Mätte den lilla uppsattsen tjena dig till något, söta Frances, så vore det roligt! Och sedan den tjenat, så var snäll bränn upp den; ty sådant kram kan passera under röstens och scenens beskydd men gör på papperet ingen hederlig figur. Din bror, tycker jag, skulle bli en präktig, högst inspirerad Sibylla. Jag bifogar för turbanens och hållningens skull Dominichinos vackra Sibylla, som jag sedan kan återfå.

Lycka till, min söta Frances, att gå väl igenom din grande Sonate med tillbehör, och att sen sitta ned i ro på dina lagrar, och göra dina »reflexions Chrétiennes et morales», med ett förnöjdt sinne öfver att allt är väl öfver. Hur tycker du om lilla svägerskan?

Med sista posten hade jag ett bref från Agathe som var alldeles förtjusande. Hon frisk, lycklig, både gråtande och skrattande af förtjusning öfver skönheten af det paradiset i hvilket hon lefver och i hvars sol hon badar både själ och kropp. Gud ske låf!

Våren preludierar äfven här i milda vindar och lärk-sång. Jag gläder mig vid tanken på det innerligt vackra »Parken» der du och de dina få njuta sommaren. Kunde man ändå flytta ut till landet alla land-längtande och behöfvande själar.

Agathe skrifver: »Jag fick ett så sött bref från Frances i förrgår; tänkte svara i dag, men hinner ej; det blir till nästa gång. Hälsa henne innerligen.»

Var så god och låt Jean Kock få medföljande bref, innehållande mitt qvittens, på räntan som han sände med sista budet.

Och nu, God natt, min lilla Frances! Skulle gerna vara med på din fête spela gumma eller Gubbe, om jag ej visste att andra göra det bättre. Skall vara med i tankarne och önska allt godt.

Din
Fredrika.

407. Till Fabian Wrede.

Årsta d. 11 Mars. —42.

Med sista budet, goda Fabian, fick jag bref från Nizza, och så sköna, så förtjusande bref! De lefva der i ett riktigt paradiset, fullt af sol, och blommor, och sång; rulla sig i gräset, vandra långa vägar utan schawlar, och äro nöjda och lyckliga på allt sätt, så med naturen som med hvarandra. Agathe kan inte nog omtala hur härligt der är, huru präktigt stjernorna lysa i den klara, rena luften; hon säger: »Ack! här borde Fabian vara för att göra sina ljusexperiment!» Solen låter nästan aldrig skymma sig af moln. Och Agathe badar själ och kropp i dess ljus och är frisk och ser hela lifvet i sol-glans. Så mycket om solsken, bästa Fabian.

Till den femtonde April bli de säkert i Nizza, och bref som skall hinna dem der, måste afgå från Stockholm sist d. 22 Mars. Ett uppehåll tänker Mamma göra under resan i tyskland och låta Agathe

dricka brunn och bada i Langen Schwalbach, för att dermed kröna denna hälso-resa; och deråt är jag bra glad, ehuru jag då icke får se de mina här, förrän i början af Juni. Agathe W. s vistande för sommaren var ännu icke bestämt, men skulle troligen bli i trackten af Lausanne. Hjertliga hälsningar sändes dig från den lilla Colonien. Se der mina Utrikes nyheter.

Från Biskoppinnan Tegnér hade jag bref med sista posten. Tegnér är nu åter redig till sinnes och lugn, men i hög grad aftagande till kroppen. Han orkar mycket litet vara oppe. Låsa kan han, men skrifva vill ej gå.

God natt söta Fabian! Må så väl och lef så trefligt, som det önskas dig af Din

tillgifna
Fredrika.

408. Till Frances v. Koch.

Arsta d. 17 Mars —42.

Ditt bref, min söta Frances, kom till mig som en Svala med sommarvind på sina vingar, och var så välkommet!

Hvad det glädde mig hjerteligen att det lilla Sibylla-upptåget kunde tjena dig! och roligt var att höra huru hederligt det blef uppsatt och utfört. Unga De Geers ansigte och ögon, som jag minnes dem, äro »just the thing» för Sibylla. Men hur Ed. Lewin med sitt lefnadsfriska och starka utseende kunde se ut som en »Gentleman Spleen» det begriper jag icke. Jag tror, min lilla Frances, att du måste vara god ursäktad mig hos Gr^{na} St. och hos Hans Kock för att icke låta dem se — bakom kulisserna. De ha nu sett Sibyllan i vacker kostym (i din representation) skulle de nu se henne okostymerad och utom scenen, så skulle de missnöjda utropa: »Åh! var det inte mera än så?!» Och det vore icke förtjusande hvarken för dem eller för mig. Till det unga paret ber jag dig framföra min hjertliga lyckönskan. Det anar mig att de skola bli ett rätt lyckligt par, och att Sibyllans spådom för dem skall gå i fullbordan.

Jag hade glömt fästmöns rätta namn. Men hon hade så gott kunnat heta Ottilia. »Octavia» rimmade sig icke alls i versen, och orden »och Octavia» är en sammanställning öfver hvilken hvar poet måste ropa: Ack O! Ack O! Ack O!

Ack O! min lilla Frances, hvad jag väl begriper ditt dagsverke och arbete för det opptågets skull. Jag har varit med om sådana*) och vet hur de vända opp och ned på hela ens verld. Men Ack O! hvad det nu är skönt att hela fêten är öfver, och väl öfver, och du kan sitta ned i ro på dina lagrar. Nu måste du väl få i frid njuta tidens helgdagar — årets, lifvets skönaste fest som nu stundar. Jag skall fira den i min enslighet, med större innerlighet än vanligt.

Om Söndag skall jag deltaga i den stora kärleksmåltiden (låt detta vara emellan oss!) Och tankar gå igenom mig som lyfta och röra mig. Ack! att jag kunde mottaga honom rätt, så att han blef lif af mitt lif — då skulle äfven hans frid, hans kärlek vara i mitt hjerta, »hans namn [—] mitt ansigte» och allt vara godt.

Hur det är, så är ändå detta min enda stadiga sträfvan i lifvet; och den enda som gör lifvet stort och älskansvärdt; — men det svaga, vexlande sinnet sväfvar åter och åter från vägen och — målet förblir fjerran. Derföre är det godt att samla sig vid vissa perioder, —

Du känner det rätt, min lilla Frances, — det vore mig påkostande att nu och på länge lemna Årsta. Friden, tystnaden, denna djupa, stilla enslighet — Ack! det är välsignelse i dem. De göra vingar åt lifvet, som på en gång lugna och lyfta det. Och nu God-bless You my sweet Good Friend, You and yours. J am

Din hjertligt tillgifna
Fredrika.

409. Till Franzén.

Årsta d. 29 Mars 1842.

Det var icke utan oro, min goda Farbror, som jag öppnade ditt sednaste bref; ty jag fruktade att se dig missnöjd med mig, och med de bristfulla förklaringar mitt bref innehöll, och som jag sjelf var så litet nöjd med. Men du var blott mild, undseende, full af godhet; och ^mglädje och tacksamhet blefvo mina enda känslor. Jag ville här

*) Jag har mer än en gång tagit ner hela Olympen för att låta den agera; och andra gånger stapplat upp Englar på uppstaplade bord så att både de och borden hållit på att ramla; och sjelf gått igenom alla möjliga roller ända ifrån Pygmalion och till Jerusalemsskomakare, från Minerva och till en snus-madam och allt detta af hjertans lust. Nu begriper jag det icke.

förklara dem för dig; må du se dem i dessa fattiga ord, och i den vidare bekännelse jag här för dig och blott för Dig vill aflägga, om de grunder som föranledt min trosbekännelse i »Morgon-väkterna». Ty om jag vågat höja min röst i ämnen der Du och mången andans man och Christlig tänkare i Sverge talat härliga och djupa ord, så är det ursäktligt blott på grund af en egen lifs-erfarenhet, som låtit mig på eget och sjelfständigt sätt kämpa med lifvets stora frågor, och vinna ljus i dem, — åtminstone ljus nog, för att gå förtröstansfullt genom all skymning på jorden, fram till det andra det fullkomliga ljuset, i hvars klarhet allt blir klart. Många meniskor få ljus på andra vägar än jag, d. v. s. komma till Christum; men jag har tyckt mig se att en stor mängd meniskor stå på den punkt af tvifvel der jag stått; — — det är till dessa framför allt, som Morgonväckterna vilja tala, vilja vinka dem till uppmärksamhet på den bro, som förenande hvälfver sig emellan tvenne ännu skiljda höjder, och der Tro och förnuft, Supranaturalism och Rationalism (båda i sin sanning och heliga renhet) mötas, förenas och bli ett i Gud och med en röst bekänna honom uppenbarad i Jesu Christo, verdens herre och försonare.

Men nu till min bekännelse. Din godhet ger mig mod att uttala den eller de rörelser i mitt inre lif, som egentligt stå i samband med närvarande ämne.

De första känslor jag minnes mig ha haft, voro kärlek till det fullkomliga, så i godhet som skönhet, och motsvarande skarp känslighet mot allt ondt, särdeles som orättvisa och som smärta. Tidigt väcktes min kärlek för en Skapare som man sade mig vara kärleken och fullkomligheten sjelf; men tidigt äfven lärde jag känna smärtan, och tidigt äfven öppnades min blick för alla missförhållande alla lidanden och ohyggheter i menskligheten och dess historia. En underlig instinkt drog mig att framför allt fästa min blick på dessa ohygliga tillvarelsens gåtor, — jag vände ögat till lifvets Meduse-hufvud; men detta åter fixerade mig, allt skarpare, allt mera genomträngande, kom mig allt närmare, tills ormarne som hvisslade kring dess tinningar och fasan i dess blick blefvo liksom lefvandé i mitt eget bröst. Och jag sade: »denna verld full af ondt och lidande vittnar icke om en god, en fullkomlig skapare! Hvar skall jag finna honom?» Man sade mig: »Verlden är fallen i synd och är ej mera en bild af Gud; men i Bibeln i Guds ord, skall du finna Gud i sin rätta uppenbarelse, som fullkomlig och helig.» Jag gick till Bibeln, sökande Gud. Och jag såg honom der — men i spridda drag, som afvexlade med andra drag hvilka åter alldeles vanställde Gudabilden, den helige, fullkomlige Guden för min blick. I historien om syndafallet, i Guds behand-

ling af Pharao, i hans befallning till Israeliterna att »blotta de Egypter» på deras guld och silfver, att utan förskoning mörda och utrota de Kanaanitiska folken» i allt detta och mycket annat i Bibeln, såg jag en annan Gud än den som på andra ställen framställes såsom evig rättvisa och godhet och förnuft. Och i budorden gaf Gud befallningar alldeles motsatta dem han på andra ställen (se åfvan*) gifvit sitt folk; jag såg, med ett ord, i Gamla testamentet, Gud, som en sträng, despotisk, nyckfull verldsregent, full af menckliga passioner och svagheter, och mitt sinne reste sig upp mot denna Gud. I nya testamentet framstod en hög och underbar gestalt, — den drog mig till sig; men mycket hos honom stötte mig äfven bort emedan jag ej förstod det i dess djupare mening och sammanhang (så t. ex. Marcus 4: 11, 12 och flera andra ställen). Dessutom såg jag alltid Jesus som ett annat väsen än Gud. Och Gud måste då alltid blifva för mig en hård, orättvis regent, som fordrade offer och blod för en af våra första föräldrar begången synd. Och denna synd, mitt slägtets brott — Ack! Jag visste bra litet derom innom mig. Jag visste då med mig blott en gränslös god vilja, en gränslös kärlek för allt godt. Och den djupa känsla jag hade för lidandet, gjorde att jag tyckte det vara så djupt synd om det arma menckoslägtet, och Gud — Gud blef allt mörkare för min själ. Så chaotiskt stod det innom mig då jag läste till Nattvarden för en förträfflig meniska och prest, Coministern Coliander i Clara. Jag har svårt att tala med rättvisa om den lära han bibringade mig, ty jag minnes blott klart det intryck jag hade deraf; och detta kunde vara lika mycket mitt som hans fel. Detta intryck var — blott förökadt mörker och lidande. Jag hade behöft upplysning för mitt förstånd, och den gaf ej Coliander; åtminståne ej så som jag behöfde den. Jag mins att jag en gång (jag läste enskilt för honom) gjorde honom några ångestfullt ifriga frågor angående försoningsläran, och att han då ej utan häftighet och stränghet sade: »så får icke lärjungen fråga läraren; vi böra tro, det vi ej förstå!» Jag teg från denna stund; men blef outsägligt olycklig; ej för det att jag ej fullt förstod; men för det den lära jag hörde var emot mitt förstånd, emot det förnuft, emot den känsla för godhet och rättvisa som ju dock voro Guds verk i mig och som man sade voro lif af hans lif. Var det nu mitt eller min lärares fel, allt nog, försoningsläran förblef mig obegriplig, Guds Son en annan än Gud,

*) d. v. s. Guds heliga lag i budorden befäller: du skall icke stjåla; du skall icke dråpa! Och i den historiska berättelsen befäller Gud genom Moses att både stjåla och dråpa N. B. så snart man tager berättelsen efter yttre ordaldyelsen efter bokstafven.

Gud sjelf en mörk gåta, och jag sjelf en af de olyckligaste varelser på jorden. Ett mera förmörkadt och upproriskt sinne har ej knäböjt vid nådens bord. Från detta bord gick jag ut i verldslifvet, berusades deraf, och hade, genom bristen af klarhet och fast grund inom mig, kunnat bli hvad som helst, som omständigheterna hade gjort mig till. Omständigheterna skyddade mig och förde mig till en utveckling som var bitter men helsosam. Den förde mig djupare in i lidandet. Jag blef under en lång tid af mitt lif ganska olycklig i min lefnadsställning, och lifvet var mig en börda. Under känslan af eget lidande och under långa, tunga år, utan distraktion, utan vederqwickelse, skärptes min blick allt mer för lidandet i verlden; — jag kom nu närmare Naturen; och samma motsägelser som jag sett i Menskolifvet, samma disharmonier mötte mig äfven här; jag såg grymma instinkter rasa bland djuren, jag såg dem lida af mångfaldigt ondt*) och då jag ej för djuren trodde på odödlighet på rättvisa bortom döden, var de lidande djur-individernes öde, för mig en ännu större protest, mot en god skapare, än de olyckliga meniskorna. Så skarpt och bittert kände jag detta att jag fattade hat till solen; — ty dess glada sken syntes mig en kall grym ironi öfver en verld hvars hufvuddrag var — elände. Naturen trädde emellan mig och skaparen, såsom Bibeln hade gådt emellan min själ och Gud, icke förenande utan åtskiljande dem. Mitt hjerta blef fullt af bitterhet mot

Jag har sagt nog, för att du må förstå mig, min goda Farbror; ehuru svag än denna teckning är af ett tillstånd, som under flera år var ett verkligt nedstigande till hellvetet. Dock var ej detta tillstånd utan afbrott. Många ljusningar bröto in; mitt hjerta reste sig åter och åter upp till »den okände Guden» hvars härlighets sken jag dock så ofta skymtade genom alla nattliga töcken; och från kyrkans och philosophiens läro-stolar träffade mig månget upplyftande, månget lugnande och hoppgifvande ord; men det trängde ej igenom det hela. Bibeln drog mig åter och åter till sig med sina stora läror, sina många enskilda skönheter, sin medelpunkt — Christus och hans församling; men jag kunde ej se den som ett helt; ty det dunkla begreppet: Guds-ord, som bjöd mig att se hela Bibeln som Guds omedelbara ord stängde mig ifrån dess djupare lif och mening. Och jag förblef oviss och vacklande.

Vid denna tid kommo älskvärda utländningar till Sverge; kommo med en moral grundad på Lockes, Helvetii Volneys med flera Deis-

*) Menskornas grymhet, vettenskapsmannens forskningar — hvilka rysliga plågor försaka ej de åt millioner djur.

ters läror. Jag grep begärligt efter dem, i hopp att genom dem få fäste och harmoni i min verldsåskådning, och säkert rättesnöre för mitt lif. Men deras makt på mig var kort; jag såg snart, det inskränkta i deras synkrets; det vacklande i deras moral, som ingen basis hade i ett evigt rätt i ett evigt personligt lif. Jag lade bort dessa ledare, som otillräckliga och kraftlösa, och stod åter allena

Men nu — jag var nära trettio år — sände mig Gud en vän och lärare, som blef min räddare ur ovisshetens alla qval. Han var en prest, och lika djup tänkare som from Christen; — och genom filosofien förde han mig till Kristus. Han lärde mig neml. att se det djupa sambandet emellan alla lifvets sferer, emellan Menskligheten och Naturen,*) och dessas samband med Gud; Guds väsen och personlighet åter uppenbarade i Jesus Kristus,**) — i hvilken Verlden lär att känna Gud och blir försonad med honom. Jag lärde se hur en försonad, genom rening i Ch^{sto} med Gud förenad Mensklighet, måste upphäfvå naturens tillstånd af söndring och lidande; lärde att se mig själf som del i honom och del af det hela, och i följd deraf äfven verksam för det hela, för det stora försoningsverket, fullbordat och förklaradt bortom grafven i en förklarad lycksalig verld, så samhälle som natur.

Ack! inga ord, icke musikens djupaste harmonier kunna uttala mina känslor allt efter som dessa klarheter dagades i min själ, och verlden och lifvet utvecklade sig i sammanhang, och Gud framstod, som dess medelpunkt, rättvis, förnuftig, evigt ljus, evig kärlek och helighet, och jag kunde tillbedja honom!!! Ack! inga lifvets bitterheter uppväga en sådan salighet; intet lidande är för stort att dermed köpa det.

Några drag af detta lif och detta ljus har jag framställt i Morgonväckterna; men taflan hel; med dess finaste skuggor och dagrar har jag upptecknat till att en gång gifvas ut, när jag icke mera är på

*) samt emellan forntid och nu-tid, och det organiskt fortgående i Mensklighetens utveckling. Jag hade förut hört alla förchristliga religioner rent förkastas för Christendomen, och jag frågade mig: Har då Gud i årtusenden alldeles öfvergifvit verlden? Och de ädla hedningar som kämpade och dogo för sanningen, de stora tänkare som i forntiden lärde och helgade folken, enligt den vishet de fattat, voro de förkastade af Gud? Och under sådana frågor som ingen på denna tid ur Christlig synpunkt besvarade aflägsnade sig mitt hjerta allt mer från Gud.

***) Jesus icke mer ett väsen af annan natur än Gud, utan Guds son enligt vår kyrkas lära om Guds tre-eniga väsen.

jorden. Ty den kan för flera personliga förhållandens skull ej komma ut förr.

Den åsigt af Bibeln, så gamla som nya Testamentet, som nu gör denna bok för mig till Böckernas bok, till det heligaste och käraste på jorden, har jag blott antydt dunkelt i min sist utgifna lilla skrift; men har utvecklat för mig sjelf i en särskilt liten afhandling, som jag skall fullkomna allt efter som jag sjelf kommer djupare in i de djupa förhållanden, som lefva i denna underbara bok. Fela kan jag härefter, som hittills i oändligt mycket; men törsten till sanning är mitt lifs starkaste törst; och ärligt skall jag uppgifva hvad jag funnit. Många Meniskor skola icke förlåta mig det egenmäktiga sökan-det; men Meniskor sådana som du skola göra det, och — Gud skall i nåd se till sitt sanningssökande, till honom ödmjukt skådande barn. Detta är nog.

Och nog, är väl äfven, min goda Farbror, af orden i hvilka jag här biktat för dig. Men jag behöfde stå klar för din blick, och jag är viss på att du i godhet har lyssnat till mig. Denna blick har hittills så godt, så Gudalikt (ty om Gud ej såg så till oss, huru kunde vi bestå i domen?) sett till mig och mitt verk, öfverseende dess brister och i kärlek upptagande det välmenta, med glädje anmärkande det lyckade.

Ack! Var så än för mig, äfven der du närmare vill utmärka dessa mina brister, (hvilket jag innerligt skall tacka dig för) och lät mig, äfven som felande, få hvila trygg vid din förlåtande godhet. Och äfven vid detta tillfälle, och i ditt sednaste bref har du varit så för

Din
 evigt tacksamma och inner-
 ligt tillgifna
Fredrika Bremer.

410. Till Frances v. Koch.

[5? Apr. 1842.]

»How sweet it will be to read her hand-writing» skref du sist min söta Frances om Agathe och si! bums kom hennes »handwriting» till dig. Denna biljett fick jag i mitt bref med denna veckas bud. Och brefvet jag fick, var ett riktigt glädje-bref, ty det visade mig Agathe fullkomligt återställd till hälsa och krafter. Nu skall denna

hälsoresa krönas med brunns och bad-kur i Tyskland, och i medlet af Juni få vi lilla Meniskan, med sin lyckliga och vårdande mor, hem åter.

Tack för ditt sista bref min lilla Frances! Det är April i dig ännu. »Haf tålmod, var from och god» och Maj kommer väl och Juni.

»Inte lotsa om Fläsket?»! Om »the pigs» stå opp på domedag, så skola de berätta dig att just jag och ingen annan skickade dem till dig. Men när får man vänta rättvisa på jorden?! Emedlertid är jag glad att du blef nöjd med din bargain.

Be happy with your budding spring (Gud vet om det är riktig Orthodox Engelska!) so in as out of doors! Du begriper nog Din tillgifna

Fredrika B.

Intet bref härifrån träffar mera våra vänner i Nizza. Nästa bref jag skrifver blir på Strassburg.

411. Till Mathilda Rolén f. Kihlblad.

Goda Thilda! Då du önskar att känna litet närmare till den såkallade Strausslitteraturen i Sverge, sänder jag dig Tidsskriften Freij, der denna litteratur är följd och recenserad af en klar och ädel ande. Min skrift är äfven der nämnd. Öfver Methodismen finnes, i första häftet, en liten förträfflig uppsats af samma hand, (L. A. Anjou).

Jag måste berätta dig att jag i går aftons fick ett så skönt så glädjande bref från Nizza. Allt var nu bra, så bra som vi någonsin kunna önska det, och Agathe glad och lycklig, lycklig nu äfven i tankarne på hemkomsten och återseendet af alla goda vänner. Gudskelåf för denna glädjepost!

I afseende på hvad vi sist talade om, bästa Thilda, så känner jag, att jag nog blir vid min föresatts att ej svara, ej inlåta mig i någon strid; ehuru säker jag känner mig om seger i sak. Men der icke motparten är ärlig, icke ärlig i fråga om det heligaste hvad skulle han då sky när det gällde att försvara sig? Dessutom, — jag blef döpt i min vagga till ett fredfullt kall; jag måste blifva det trogen, om jag ej i mycket skall förneka min natur. Enda grundliga strid jag vill föra skall bli mot fridsstöraren i eget bröst och det kan vara

tillräckligt. Jag blir derföre vid min method att stilla bygga på det jag begynt; andra må rifva ned bäst de vilja och kunna.*)

Och jag kan i öfrigt icke tro att min skrift väsentligt kan skadas. Der äro yttre fel och brister. Må jag lida för dem. Men der äro äfven ord och tankar, utvecklande tankar, som skola som Lejontandsörten skjuta opp ju mer de trampas, och göra sig hemligt eller uppenbart gällande i meniskornas bröst. Detta vet jag, och det gör mig lugn.

Jag skall nu afbida slutet af A . . . s anfall, och om jag sedan skall tala till honom, så skall det bli på — den inre vägen.

Tack för sist, Thilda lilla! Hälsa din man, önska honom från mig godt tålamod, och var välkommen åter till Din

tillgifna
Fredrika Bremer.

Årsta d. 5 April. —42.

412. Till Fabian Wrede.

Årsta d. 8 April —42.

Goda Fabian! Jag har blifvit ombedd att framföra en bön till dig, och fastän min åtgärd troligen är öfverflödig, då professor Sefström lär ha åtagit sig framföra saken till dig, kan jag ej underlåta att komma fram med mitt uppdrag, äfven med fara att vara dig besvärlig genom upprepande af möjligen ren kända och afgjorda saker.

Detta som företal, min bästa Fabian, och nu till sjelfva ämnet, som angår Mlle Alhbom. Hon skall d. 21 April anträda en resa till Paris, der hon ämnar tillbringa ett år, och hon anhåller om ett förord af dig till Baron Berzelius för att af honom kunna få ett recommendations-bref till någon wettenskaps-man i Paris, som kunde förskaffa henne sysselsättning med gravering af instrumenter för Akademiens räkning, i likhet med hvad hon haft för härvarande wettenskapsackademi. Hon tillägger: »Vore det så lyckligt att Baron W. personligen äger några relationer i Paris bland dem som jag önskade att företrädesvis få anlita och Mlle B. tror att Baron W. skulle vilja öka måttet af sin godhet genom en skriftlig reccomendation för mig hos

*) Min lilla skrift är mera förmedlings än stridsskrift. Men just emedan den går emellan tvenne partier har den fått båda mot sig och det var naturligt nog.

dem, känner jag att jag kunde bortlägga min timidité och vara djerf nog att bedja derom.»

Och nu — har jag fullgjort mitt uppdrag. Du känner Mlle Ahlbom och hon behöfver hos dig ingen främmande reccomendation.

I mandags fick jag bref från Nizza, och ett det allra präktigaste, skönaste bref; ty det var fullt af goda underättelser från den lilla Svenska Colonien, och särdeles om min Agathe, som nu jemt upp är den friskaste af alla friska meniskor på jorden. Så verksam har denna sol, detta härliga klimat varit för henne. Hon bara längtar att kunna flytta alla dem hon håller af, ja hela Svenska folket på en tid till denna välsignade nejd.

Emedlertid bereder sig nu det Svenska bolaget att lemna »det af solen älskade Nizza» i medlet af April, och resan sker efter den plan som ren blifvit oss här meddelad. Agathe W. har för sommaren tagit ett Landhus nära Lausanne och ämnar till nästa vinter komma hem till Sverige. Förrän i medlet af Juni kunna vi ej vänta Mamma och Agathe. Nästa bref jag skrifver blir på Strassburg poste restante. Ett par unga landsmän, baron Oscar Ahlströmer och Löjtnant Cederbaum hade nyligen besökt dem i Nizza och berättat dem Stockholmsnyheter.

Vår och blommor och botanik öppna åter sina glädje-källor. Fries's tankar och åsigtter äro mig förtjusande. Han är ett snille som liksom antagit blomsternatur för att rätt stilla, fromt och skönt lära vishet. Jag har just nu fått plocka en af de blommor han anser höra till de fullkomligaste, emedan de genomgå de flesta metamorphoser — vårhästhofven (Tussilago). I maj, min bästa Fabian, får jag väl återse dig, hoppas jag. Din

tillgifna
Fredrika.

413. Till Franzén.

Årsta d. 10 April [1842].

Jag skref en gång till en dansk författare (Andersen), som önskade sig en skrifvelse ifrån dig, min goda Farbror: »Hans tryckta skrifter äro hans folks dageliga njutning och andeliga bröd, men endast Englar kunna läsa hans handskrift.» Och i dag, vid erhållandet af ditt bref af d. 2 April, känner jag mer än vanligt huru litet jag är en Engel; ty blott föga af detta bref har jag förmått tillägna mig, efter förnyade genomläsningar. Det förra läste jag dock utan särdeles svårighet och jag sänder dig nu, min goda Farbror, mitt

svar på detta, hvilket svar någon tid legat färdigt i quarantaine hos mig, emedan jag var föga nöjd med det samma. Det bref som jag i dag erhållit tillåter mig dock ej att längre dröja med mitt försök att göra reda för mig, och så må detta försök nu afgå, åtföljdt af ännu några förklarande rader.

Men först vill jag innerligt tacka dig för ditt bref med denna post. Det jag kunnat läsa deraf framkallar inga andra känslor än de af vördnad och tacksamhet. Då du ansett mig fela, i en del af min offentligt uttalade öfvertygelse, så är det rätt att du, så offentligt som enskilt uttalar detta. Jag vördar handlingen och älskar den mildhet med hvilken den är utöfvad. Ack — gjorde alla så! Och i det deltagande och uppmuntrande du enskilt för mig yttrar, igenkänner jag min goda, kära faderliga vän. För allt, allt således — innerlig tack!

Jag har i min nu följande skrifvelse af d. 29de Mars visat dig huru bibelordet skiljt mig från Gud. Det skulle nu återstå mig att säga huru Bibelordet nu förenar mig allt djupare med Gud; men att göra reda för detta i korthet, är icke så lätt. Det hufvudsakliga af åsigten ville jag uttrycka så här: det finnes ett ord inom ordet, som förhåller sig till det sednare som kärna till skal. Denna kärna är Guds ord, Guds ingifvelse. Så i Gamla Testamentet är Guds ord till Israelitiska folket det: att det skall på jorden utbreda den sanna Gudens sanna dyrkan. Detta bud är hos de stora folkledarne omedelbar inspiration. Men tidens utbildade sedliga begrepp och de ur dessa icke fullt befriade stora Männerna göra, att under tillämpningen af denna idee eller Guds uppenbarade bud, uppkomma sådana åsikter och gerningar som de hvilka vi igenfinna i åtskilliga befallningar till Isreliterna, i behandlingen af Pharao, o. på fl. st. och der säkerligen blott den judiske Moses talar, och icke den evigt rättfärdige och gode Guden, hvars värdiga och härliga tolk Moses dock på så många andra ställen och i helheten af sitt lif, så tydligen är.

Jesus-Christus är Bibelns innersta, alltgenomträngande ord, såsom han är lifvets ord, och verldens ord, ordet till verldens gåta. I honom framstår Guds personliga väsen (äfvén karakter, vilja) uppenbaradt. Här är typen, normen, rättesnöret efter hvilket allt begrepp om Gud måste rätta sig. Det är således Christus sjelf som tillbakavisar de origtiga begrepp om Gud som i all historia, äfvén i den bibliska förmörka den djupare och sanna uppenbarelsen om hans väsen och vilja. Det är i detta eviga personliga ord, som all skriftens ord likasom bör döpas, renas, förklaras för att begripas i sin rätta sanning och mening. Man måste från medelpunkten utgå till periferien.

Jag ville här, min goda Farbror, blott antyda min mening om förnållandet emellan det Gudomliga och Menskliga i bibeln, i dess större förhållanden. I de inskränktere synes mig äfven nödvändigt att komma till samma förklaringsgrund. Så i Bibeln som i all historia, se vi, att när två eller flera personer berätta samma sak, så berätta de den alla på olika sätt. Äro berättarna kunniga och trogna så se vi dock vesentliga likheter i berättelsen om en sak eller person. Huru göra vi då för att komma till ett säkert resultat om sanningen? Vi jemföra berättelserne emellan sig och vidare med den personlighet, eller med karakteren af den händelse de framställa, och söka sålunda komma till egentliga grunden och sanningen. Är det icke så Kyrkan har gått till väga i alla tider? Är icke detta grunden så till alla stridigheter som derinnoft rådt och ännu råda, så väl som till de härliga dogmer och läror den kämpat sig till? Allt detta visar dock tydligen på detta ord innoft som icke är fullt undandraget höljet af menskliga irringar och brister, och som måste under kamp framhafvas i dagen af ett förnuft, som sjelft är träffat af det Gudomliga ordet, upplyst af det Gudomliga förnuftet. Alla Evangelisterna ha i hvar sin berättelse af Jesu historia stora olikheter; den ena utelemnar ett viktigt ord, som den andre anför (ibland en viktig tilldragelse, t. ex. Joh. Nattvarden). Hvar och en har då tydligen brister och ofullkomligheter. Men tillsammans tagna komplettera de hvarandra, isynnerhet när man betracktar deras berättelser i deras förhållanden till den personlighet kring hvilken de röra sig,*) och

*) Så t. ex. är det uttryck jag nämt, Marcus 4. 11, 12 och som återfinnes Matth. 13. 12 och följ. samt Joh. 40, af så mörk och ohygglig syftning på alla dessa ställen, så snart jag betracktar dem enstaka, att de allena äro mäktiga att rycka den själ ifrån Christus, som ej är djupare grundad i honom. Det är först när jag jemför den här ofullständigt uttryckta tanken med dess ursprungliga ställning hos Esaias samt isynnerhet i dess förklaring i Apostlagerningarne Cap. 28, 26 som jag kommer till denna förnuftiga förklaring: »detta folk har sjelf förstockat sitt hjerta, derfore blir deras förstånd förmörkadt, och Jesus kan ej fattas af dem.» Och der sådana jemförelser ej räcka till att förklara ställen som motsäga Gudomlig vishet och Gudomlig godhet, der är Jesu egen personlighet, sådan han i allt det väsentliga af sin historia framträder, mig en borgen för att det som i mindre saker motsäger denna personlighets karakter — icke är Guds ord; icke är ett felfritt organ för Guds uppenbarelse; (t. ex. förbannelsen af fikonsträdet då det icke var fikontid)

denna i förhållande till hela historien, hela lifvet — hela kretsen af Mensklighetens medvetande.

Erke-Engeln Michael, behöfver ej för att inspireras af Uppenbarelsens högsta sanningar gå in i de labyrinther der dessa inhöljas; han är höjd deröfver genom sin i Gud skådande blick, sina vingar, sin sång. För den Gudomliges bild öfverser han allt Menskligt dunkel. Lammet Oscara finner genom verldsfloden sin fredade stig öfver till andra stranden. Mellan dessa är en oändlig mängd olika naturer, som på olika sätt måste söka samma ljus för att komma till samma mål. Och Christendomen vore ej den verldsreligion som den är, om icke den vore till fyllest för alla intelligenser och alla Mensklighetens behofver. Behofvet att allt klarare begripa innehållet af sin tro och sitt lif, begripa uppenbarelsen och allt hvad dermed sammanhänger, att i klar tanka fatta hvad Menskligheten skådat, anat och trott, är väl närvarande tids tydligt uttalade behof. Det är väl ej fråga om att komma till fullt begrepp om Gud och lifvet men ändå till ett enigt ett som ej motsäger sig sjelf, ett der förnuftet i Meniskan (det är ju Guds ljus i henne!) må komma till klarhet och försoning med Guds förnuft, och i full klarhet och fröjd erkänna detta och — ödmjuka sig.

Och du min goda Farbror måste i detta se klarare den tanke som jag haft i min själ när jag yttrat i M. V^{ne} att för Mensklighetens djupare försoning med Gud, och framåtgående till förädling fordras framförallt i närvarande tid en — djupare försoning med Bibeln. Men Bibeln sjelf kan och skall gifva denna. Det andliga lif, som der finnes är, som Christendomen sjelf, en ström — »Genom hvilken ett Lejon kan simma och ett lam kan gå».

Många irringar och felsteg af menskliga förnuftet utmärka nog och komma än vidare att utmärka dess väg upp mot ljuset. Ack! All utveckling på jorden är full af sådana. Men — hafva vi icke äfven här framför oss, innom oss, den gode Herden, som icke blott är vägen men äfven ljuset, och som när han gifvit sig åt oss äfven gifvit oss allt med sig; icke blott Guds kärlek men äfven Guds förnuft, m. ett ord: Guds fullhet. Derföre säger ju äfven Paulus: »Anden utransakar allt, ja, ock Guds djuphet.» Men med Guds anda.

Mitt bref växer till volym men — jag har känt det lätt att tala inför dig. Mätte det ej fallit dig ledsamt att lyssna till mig. Tänk blott att jag gerna af dig ville bli förstådd. Andra, som det vilja må gerna missförstå mig.

Jag ser i ditt bref ord, som vilja taga bort udden från mitt sinne af några mina Recensenters törne. Och jag kysser den Christligt

milda handen som så kärleksfullt söker detta. Detta bemödande är så helande, så ljuft att kännas vid.

Det vore affektation att förneka att jag blifvit smärtsamt rörd af åtskilligt i de anfall som riktats mot mig och min skrift, men sanning är att denna känsla icke räckt länge, och icke trängt djupt. Jag bär inom mig något som styrker och upplyfter mig, — ja, jag tror sannerligen ej att jag velat vara utan dessa anfall.*) De voro mig för öfrigt ingalunda oväntade.**) Men hvad som förvånat mig är den uppenbara oärlighet med hvilken Almqvist (i A. Bl.) behandlar de heliga ämnena. Detta är icke förlåtligt. För öfrigt skall jag, som hittills, icke säga ett ord till mitt eget försvar, men fortgå stilla att bygga på mitt begynta verk, utveckla bättre hvad jag antydt och söka undvika de fel som jag hittills allt för ofta begått.

Din med innerlig tillgifvenhet,
lefvor och dör jag.

Fredrika.

414. Till Tegnér.

Årsta d. 17 April —42.

Dufvan hade en vacker dag flugit ut ur sitt dufslag och begifvit sig på en resa i främmande land. Några jägare der fingo sigte på henne och ropade: »hvad är det för en fågel? Hvarifrån kommer den, och hvad har den här att göra? Den tyckes ha temmelig vacker fjäder. Den måste vi ha ned och plocka.» Och dermed begynte de skjuta på henne. Men hur det var träffade de blott en och annan liten fjäder. Dufvan kretsade lika friskt i skyn, och sedan jägarne skjutit en god stund begynte de förlora henne ur sigte och blefvo trötta vid sitt arbete.

En Örn, en riktig kungsörn, hade emedlertid från sitt bo sett på den oädla leken, och vredgades härvid i sitt sinne, lyfte de väldiga vingarne, flög till dufvan och sade: »Frukta ej; din sak är god, är oskuldens och jag skall skydda den och dig med min vinge.»

Men när jägarne fingo se kungs-fågeln i skyn, som spred sina vingar öfver dufvan och hånade deras försök, då blefvo de alldeles

*) Icke heller är jag i allmänhet mycket känslig för publicistiskt beröm eller tadel. Långt innan jag sjelft blef mål för någondera hade jag gifvit akt på att dessa andar ofta voro villo-andar.

**) Snarare var mig Anjous (i Frey) så ädla och älskvärda uppfattning af min skrift mig en oväntad syn.

besatta och skriade och ropade högt: »Se Örnen, Örnen! Och dufvan under dess vingar!» Och nu begynte de skjuta ännu häftigare än förut för att om möjligt få ned både den gamla, stolta örnen, och den stackars dufvan. Och dufvan blef hårdare anfallen än hon ännu varit det, och det sista blef värre än det första.

Och i denna lilla saga, ser Du, min bästa, för mig innerligt goda Tegnér, min tro om hur det nu står med min lilla skrift och dess rabulistiska recensenter, samt hur det skulle bli om Du, uti den ifrågavarande Recensionen, som genom H. M. v. Beskow kommit mig tillhanda, skulle uppträda till dess försvar.

Du säger sjelf: »Nedsmutsad blir man nog. Men det äro vi vana vid.» Sannt! Och Örnen behöfver föga bry sig om hvad helst man kastar på honom. Han har redan flugit upp för högt för att hinnas af de lågsinte, och bor i lugn på sina alper. Men dufvan, dufvan som är ännu stadd på resan, som icke flyger så högt hon kan hinnas och — träffas. Och om än detta ej kan hindra hennes flygt, ej kan stäcka hennes glädje i den, så kan hon ej, — hvarken hon eller hennes vänner, — likgiltigt se sina vingar fläckade af orena händer. Hon måste derföre vara glad ju förr förföljelsen slutar, och hon glömande den får bada sina vingar i något klart och helande Bethesda-vatten rördt af himmelens Engel. Och jag har detta Bethesda i mitt eget rena medvetande, i glädjen att högt inför meniskor ha bekänt den helige, och äfven deri att ha fått lida derför. Jag har det, i så mången ärlig och ädel själs, dels enskilda, dels offentliga (Anjou, Reuterdahl!) erkännande, i vissheten att jag i min skrift, ehuru ofullkomlig den är, dock har uttalat ord och tankar, som icke skola vara fåfänga, som skola som Lejontands-örten gro upp dess mer de trampas. Allt detta gör mig lugn och glad. Och derföre — frid, frid bästa, goda Tegnér, frid och icke strid med verlden, åtminståne icke för min skull. Jag bönfaller till dig derom.

Der äro saker i din Recension och i dina versar, dem jag så väl för mitt egenkära jags skull, som för tankarnas egen sannings och skönhets skull icke kan annat än önska offentlighet. Men de kunna nu icke få denna, med det erkännande som de i sednare afseende förtjena, emedan de stå i för nära sammanhang med saker, som — icke äro så vackra (förlåt Tegnér!) och som för mängden ögon skall bortskymma de förra, i synnerhet i närvarande stund. Men framdeles, framdeles när sinnena på många håll lugnat sig, efter närvarande gäsning, då skall det kännas godt, och troligen hälsas med glädje, att äfven ur denna Recension se T—rs ande sväfva öfver djupet, och öfver Morgonväckterna uttala sitt vänligt förklarande: »warde ljus!»

Du har begärt mitt uppriktiga yttrande och jag har här gifvit det efter min bästa och allfvarliga öfvertygelse. Nej! Min söta Tegner. Jag vill icke att denna gård af ett stor-sint hjerta till mig, skall »ned-smutsas». Låt mig tills vidare behålla den ren i mitt erkännsamma hjerta, behålla den der som ett skönt, uppfriskande vittnesbörd, så i dess bifall, som i dess rättelser, (hvars riktighet jag hjertligen erkänner), behålla den som ett af de rika, sköna minnena af min bekantskap med dig, och för hvilket jag här med våta ögon tackar dig. Denna solstråle öfver mig och mitt verk är en af de odödliga i min själ.

Och nu, måste jag äfven tacka dig för dina vänliga små bref till mig. De och din önskan att återse mig äro mig så oändeligen kära. Och vore jag ej bunden af åtskilligt så skulle jag flyga till dig för att bevisa dig detta rätt åskådligt. Ja, hade man bara vingar så vore det ingen nöd. Men det är ej nog att man saknar detta; man behöfver, särdeles som fruntimmer, äfven så mycket annat om man skall kunna resa. Dessutom är jag för närvarande bunden här af en gammal, långsamt bortdöende trotjenarinna, som jag icke kan öfvergifva och som torde kvarhålla mig länge. Jag måste afbida detta, och bidar emedlertid med stilla förhoppning på om icke ett vänligt öde skall föra dig hit, och jag, på mitt gamla, kära fädernegods få emottaga min älskade och Sverges älskade Tegnér.

Jag roar mig nu att låta plantera träd och anlägga en liten engelsk park eller promenad, på södra sidan nedanför byggningen, hvilken är mycket kal. Denna park ville jag ge ett namn efter dig (ty här är en annan park, som sen lång tid kallas »parken») men vet ej ännu hur jag skulle vända det, »Via Tegneriana» eller blott Tegneriana. Går det an? Min söta Tegnér! Ditt namn får ge réliëf åt promenaden; ty den låfvar visst icke ännu att på något sätt bli värdig sitt namn. Jag planterar — så som jag gör allting — på måfå, utan bestämd regel och uträkning, blott efter tycke, efter denna aning, som du talar om, så sannt och vackert, och som väl ofta leder till det rätta och sköna, men som ibland icke hindrar betydliga fel och förirringar.

Go'a trädgårdsmästarn (så tituleras denna notabilitet, sen tretton år vid gården, emedan han sjelf alltid titulerar folk »Goa») följer mig troget i min oefterrättlighet, och sätter blindt ned träd der jag sätter ut käppar. Vi ha verkligen öfverträffat oss i en rotunda af popplar och syrener, hvars mest framstående egenskap är att icke vara rund; icke heller är den fyrkantig, icke heller har den någon bestämd form, som jag kan se. Det är en rotunda Quasi modo.*) Emedlertid

*) den liknar deri intrigerna i mina romaner.

rördes våra hjertan, »Goa» trädgårdsmästarns och mitt, då vi i går under det arbetshjonen gräfd, betraktade hvad som kunde med tiden blifva af denna vår poetiska anläggning, och han suckade med beveklig röst: »Goa herrskapet må väl alldrig tänka på att göra sig af med denna gård; nu då herrskapet byggt upp en så Gudommelig Lagård!» Jag försäkrade honom att vi visst icke tänkte sälja den, utan deremot allt stadigare slå oss ned här och förkofra och försköna hvad vi kunna. Och så är det. Ty Årsta är ett trefligt och bastant ställe, och en god gård för inkomstens skull. Jag kan icke så bestämt säga dig — ty jag håller mig så fri jag kan från allt hvad affair heter, — hur högt den årliga behållningen räknas, men jag menar att det är femton eller sexton tusen rdr B°. Hvad jag vet säkert är att gården, då det var fråga om att sälja den, värderades till 200,000 rdr B°. Men jag tror ej att vi nu mera sålde den för något pris. (Hesslingby deremot ett Säteri vi rå om och som stöter till Årsta sälja vi gerna för 100,000 rdr Rgs.) Vi känna oss lyckliga på Årsta äfven för det trefliga och glada lugn, som råder der, i förhållande till folket. Min Mors verkliga talang att välja och bemöta de personer hon använder, och en förträfflig Inspektors jemna styrelse, vålla detta. Sen hon öfvertog gårdarne (det är nu omkring tretton år sedan) råder en god anda och stilla förkofran öfverallt. De tre Rättarena vid gårdarne äro alla kvar sen denna tid; man glömmar att det finnes flyttningstider; och så är det öfverhufvud med allt folket. Detta gör något så lugnt och vänligt i atmosfären.

I ladugårdens (den gudommeliga) atmosfär är jag högst sällan, ty den vill alls icke behaga minom näso; men härom dagen gjorde jag dock en ceremoni-visit der, och hade roligt af Dejans stolthet och förnöjelse med sin styrelse och sina kor. Hon höll ett ordentligt thron-tal, och ingen enda ko råmade deremot. Alldrig fanns mindre opposition i ett rike, och alldrig heller så lycklig drottning. Jag tror dock ej, söta Tegnér, att du, om jag får se dig här, kommer att särdeles interessera dig för detta absoluta rike och dess tama innebyggare. Hellre, kommer du säkert, att lyssna till de små ostyriga volontairene i plantagens träd. Och min rotunda Quasimodo får jag låf presentera för dig; kanske äfven en roman! Ty jag håller åter på med en sådan, men har likasom en stigande missaktning för genren. Det är ändå Champagne, och berusar ungdomen i stället att härda och upplysa den, och är det inte Champagne så blir det svagdricka och blir icke begärligt. Dålig rörelse på det hela! Men hvad skall man göra med prosan, när man ej med den kan hålla Tal som Tegnér, eller skriva Biografi som Lochart om Walterskott? Ger man folk moralen blott och bar, så säges det: »Nej, tackar ödmjukast.

Det kunna vi bestå oss sjelfva!» Man måste förgylla pillen, och förgyllning blir amouretter (O. F. försvenskar ordet med: kärletter) stora och små, intriger, knutar och upplösningar, sådana som verkliga lifvet högst sällan består. Och Formens bländvärk förvillar mängden i afseende på sanningen derunder, neml: lifvets utveckling under kamp och strid, allt lifs innersta sanning.

Hvad jag älskar historien och biografien! de gifva den rätt sunda själafödan vid alla åldrar. De verkliga skaldernas sång går, som en eldåder genom lifvet, tändande, inspirerande. Romanerne — kunde så godt vara borta ur verlden. Den vore då sjelf en skönare roman,

Min penna far utaf med mig när jag skrifver till dig; det är emedan den följer mitt hjerta, som så lätt och gerna talar med dig. Lef väl för denna gång, goda, älskade Tegner! Alltid din

tacksamma och tillgifna

Fredrika.

415. Till Frances v. Koch.

[Apr. 1842.]

Min lilla Frances! Låt dessa blommor vara en söt lukt i dinom näso! Jag kan omöjligt lukta på dem och se på dem ensam!

Fredrika.

Jag planterar träd och gör rotundor, som icke äro runda, utan ha, som mina roman-intriger, figuren Quasimodo.

Mitt Slutbetänkande öfver Almquistiska recensionen:

Denne Goliath dräper ej min lille David.

416. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 22 April —42.

När jag skref mera till dig, min söta Frances, så skref du mera till mig. Mina bref voro svar på dina, försök att möta dina känslor och tankar. Du har ej sednare gifvit mig dessa anledningar att skriva. Men när du säger mig att du gerna vill ha bref af mig, så är det en stor anledning för mig, och — — bums tar jag till pennan. Ack! att den kunde rätt säga dig något af det som jag vet kunde ge din

själ allt större lugn och glädje. Ty detta finnes Gudskelåf, finnes fullt och tillräckligt; det behöfver blott att allt klarare inses, för att allt djupare kännas.

Dina små vers-stycken äro vackra, och målande särdeles det större.*) Det Engelska språket och uttrycken för känslorna har ett eget stort behag för mig. Jag vet ej hvarifrån det kommer, men säkert är att dessa, ofta i stafningen så tillbråkade ord, ha en klarhet och en tjustning för mitt sinne, som intet annat mig bekant språk äger. De låna sig så lätt till att tolka allt innerligt i meniskan, från den gigantiska passionen hos Byron och Shakespeare och till den naiva känsligheten hos Goldsmith, Charles Lamb, och till de ömma, djupa känslorna i en sörjande moders själ. En Tysk borde utreda hvarföre det ena spåket kan ha denna skönhet framför ett annat; ty tyskens sinne är djupt men hans språk — — Abscheulich! Jag har så mycket att tacka tyskan för, men kan alldrig finna språket annat än fult och ocharmant i hög grad.

Men åter till Versarne eller till deras sista tanka, vid hvilken jag ville knyta några tankar, som allt liffigare klarna inom mig.

Den tröstande tanken i dessa versar, visar de sörjande föräldrarne till himmelen, d. v. s. till Gud. I hans vård är det bortgångna barnet; han är dess fader; han skall göra allt väl.

Denna röst full af tröst och viss förhoppning går icke blott öfver de dödas hvilostäder med odödlig vår-vind; — den genomgår hela lifvet inom Christenheten; vid alla missjud, vid allt mörker i lifvet låter den höra sig försonande, förklarande, och menskor af alla bildningsgrader, menskor af skiljda folk och sekter förena sig uti samma glada blick upp mot ett himmelskt rike, upp till en verld af ljus och fullkomlighet.

Hvarifrån denna tillförsigt?

Kommer icke den från den kännedom om Guds personlighet, som är gifven i Christus?

Ty personligheten är i alla förhållanden den yttersta och enda säkra garantien.

Är en personlighet (en persons karakter) ädel, god, och vis, så kunna vi äfven veta huru han i vissa fall skall handla. Kännedomen om

*) Ja, detta är för sött! Målningen öfver de tre gossarne är förtjusande. Du har icke förr sagt mig något om dessa versar. Äro de en målning öfver dina barn?† Den passar väl in med dina små gossars karakter.

† Nej! Det är sannt; i Versarne är det tredje sonen som dör.

denna hans personlighet, förer oss till tro på honom, eller (hvilket är det samma) till ett fast förtroende, en innerlig, hängifven tillförsigt.

Aningen om att Gud, världens skapare och styresman, är en sådan god och ädel personlighet, genomgår all jordens historia. Den skymtar fram hos alla förChristliga folk, i klarare eller dunklare strålar, — men är på det hela ännu blott en sol bakom molnen, och molnen, och alla de nattskuggor, som skymma och vanställa detta ljus — (ja, än idag göra det, ty mycken hedendom dröjer ännu kvar inom Christendomen) Ack, dem känna vi alla, och kunna se på historiens blad. Äfven inom Judendomen, — denna mensklighetens religiösa lifsådra — finnes i begynnelsen af folkets historia rysliga förvillelser öfver Guds väsen och vilja, blandade med de mest sköna och sanna åskådningar. Men detta begrepp klarnar dock allt skönare under folkets utveckling. Hos Profeterna framträder det i härliga, rena strålar, och David inspirerad af det eviga ordet sjunger vid sin himmelska harpa: »Den som örat planterat hafver, skulle han icke höra? Den som ögat gjort hafver, skulle han icke se?» Och klarare och klarare blir det för meniskan att den som gifvit henne förnuft och klokhet äfven sjelf måste vara vis, att den som gifvit kärleken i meniskornas hjertan sjelf måste kunna älska.

Men först i Christus blir det uppenbart att så är. Först i honom få vi bestämt veta att Gud är öga mot vårt öga, hjerta mot vårt hjerta, förnuft mot vårt förnuft, men i allt detta fullkomlig. Att han är icke blott en verldsmakt, utan en moralisk person. Tänk dig nu Frances att denna Jesus Ch. vandrade på jorden (sådan Evangelium visar oss honom,) och tänk dig att din mäst älskade son låg i plågor på sin dödsbädd, — är du icke viss på att om du uppsökte denna Jesus, och knäföll och bad: »Mästare! Kom till mig innan min son dör!» — är du icke viss på att han skulle komma, att han skulle uppfylla ditt hjertas bön och återgifva dig din son? Jo, du är det, du kan icke tvifla derpå.

Nå väl! Denna Jesus hvars hjerta du så väl känner, — han är Guds incarnation på jorden. Sådan Jesus är för våra ögon i sin vilja, sitt allvar, sin kärlek, sådan är Gud den Allsmäktige evige. Han är icke blott stor, han är god, han är icke blott skapare, regent och domare, han är framförallt kärleksfull fader och vän. Detta blir uppenbart i Christus, och i honom ha vi då den säkra borgen för att alla våra rättvisa fordringar, alla våra ömmaste behof bli behjertade och uppfyllda. Vi veta att han hör oss, att han ser oss, känner med oss, älskar oss och vill göra allt för att föra oss till fulländning och lyckalighet. En stor filosof (Hegel) har sagt: »Jesus Christus är

verldens axel. Till honom och ifrån honom går all historia.»*) Ja, icke blott verldens och historiens lif rulla kring denna axel, hvart menskolif gör det. Och den meniska, som i klart medvetande uppfattar detta, som omfattar J. Ch. som axeln af sitt lefnads-hjul — den kan ej bäfva och misströsta, hur än dess öden bli på jorden. Den »vet på hvem den tror».

Mycket ondt och mycket lidande skola vi ännu se och erfara på jorden (Mätte vi blott icke sjelfva bidra dertill!) slumpen skall som hittills drifva sitt spel, och mången oordning och ryslighet uppstå deraf — men öfver det hela råder äfven för vår tro ordnaren, som är allsmäktig så i sin kärlek, som i sin rättvisa, och äfven slumpen subordinerar under en regel, och kan ej på längden störa någon Guds ordning, ja måste slutligen äfven tjena den.

Fabian sade mig en gång något om probabilitetskalkyln, som mycket frapperade mig. När man neml. kastar med tärningar, så komma olika sidor upp; detta kan på vissa tider göra en stor olikhet, så t. ex. att Ess, under [viss] tid kommer oftare upp, douse under en annan tid (Fabian skulle uttyda detta riktigare) men på en längre tids förlopp visar sig det märkliga att tärningens olika sidor ha kommit alla ungefär lika många gånger upp. Vi se här slumpen slutligen subordinerar under en lag. Detta exempel tror jag tåla en verldsapplikation, och kunna i vist fall gälla lifvet i stort och i smått.

Viktigt är blott för alla lifvets inre förhållanden, att känna karakteren af den lag, eller den makt som har makten öfver det hela, och öfver alla enskiltheter och phenomener.***) Derföre är begreppet om Guds väsen och personlighet af så stor vikt för menskligheten. Derföre är äfven, enligt min tanka, af så stor vikt, att icke tänka sig orsaken till det onda immanent i Gud. Någon af Morgonväkternas Recenter har sagt: »Om det onda är utom Gud, så är det en makt jemte honom och kan i evighet stå emot honom.» Detta synes mig mycket falskt resonerad. Om det onda (eller principen dertill) är utom Gud, så är det icke en makt jemte Gud, utan under honom, och kan derföre af honom öfvervinnas. Men är det icke utom Gud, så är det innom honom (jag talar Ågrenska) och då först kommer i fråga en makt jemte det goda, och som i evighet kan gälla.

*) Det var äfven när jag på allfvar läste historien, och gjorde bekantskap med alla tiders största personligheter, som den alldeles egna karakteren af Jesu personlighet medvetande och lif blef mig så frapant, så olikt allt annat som historien företer.

**) Men vi måste skilja på denna andeliga lag, och den naturlag som väl ligger till grund för tärningspelets fenomen.

Och då kan man fråga med Christus: »om ett rike är söndrat med sig sjelf, huru blifver det ståndandes?» Och hvar finnes en borgen för att det onda skall någonsin upphöra, om den ej finnes i Guds verldsstyrarens fullkomligt goda personlighet?

För öfrigt anser jag denna åsigt af det ondas ursprung fullkomligt tillbakavisad genom Christus sjelf, som så starkt och äfven strängt uppträder mot det onda, hvilket han ej kunnat göra om dess rot varit på något vis immanent hos Gud, och dess makt utgörande en constitutiv princip i verldsordningen.

Utveckling, all tillvarelses vilkor och lif, behöfver ej det onda till rörelsemotif. Det goda blir i annat fall ett evigt tillkommande, som alldrig på någon punkt i tillvarelsen fullkomligt realiseras; eller ock blir det likmätigt med stillestånd.

Detta blef ett långt och allvarsamt bref min lilla Frances. Ämnet tog mig med sig. Om det har tröttadt dig, så — förlåt! Jag är nu sysselsatt med några uppsattser som skola utgöra en följd till M. V^{ne} och utveckla åtskilligt af det de antydt. Äfven är jag opp uti en ny romantisering af hvardagslifvet, och skrifver flitigt derpå.

Allt hvad du säger om Lindblad håller jag så hjerteligen med. Det kostade på mig att han rest bort, utan att jag fått säga honom ett vänligt ord, eller snarare, utan att jag fått höra ett af honom. Men sådant kan icke hjälpas. Det är af de saker och känslor som man får svälja.

Lita på att du och alla de dina bli bjudna till Årsta under sommaren 1842. Men om du hade lust, hvarföre skulle du ej komma ensam förr? Port och hjerta stå här öppna för dig; häst och vagn kan ej fela i staden, och — »ce que femme veut Dieu le veut». No »love-letter» this, but yet a loving friend in your

Fr. B.

Hjertlig tack för små noveller som du så snällt ger eremitskan här. Jag tackar dig allt emellanåt för din läpp-pomada, som har varit och är mig en stor välgerning. Jag måste riktigt kyssa dig en gång för den, när jag får alldeles färdiga och värdiga läppar.

417. Till Böklin.

Tack för din bref-dufva Böklin, med sitt oliveblad i munnen! Jag visste den skulle komma så, om ock den dröjde länge. Tack för din godhet!

Åter är en vinter förbi, och åter hälsar oss våren med sina blommor, och jag, — som vanligt — »förgäter (rättare, bortvänder mig från) det tillryggalagt är och räcker mig mot det frammanför är» för att lefva och verka. Men en blick ännu vill jag här kasta på det nyss för mig förflutna. M. V.^{ne} ha, som jag sjelf anat det, blifvit mottagna dels af stormar, dels af vänliga västanvindar. Jag är glad åt de sednare och — icke ledsen öfver de förra. Jag ville icke (för flera orsakers skull) ha varit dem förutan. Ett väntar jag ännu på, som skulle göra mig godt in i själen, och det är — begripande. Men får jag det ej offentligt, så har jag fått det enskilt i många mig dyrbara, opåkallade skrivelser. Och hade jag alls icke fått det, så hade jag likväl haft frid med min skrift, som med alla sina ofullkomligheter dock har sagt ord i sinom tid, och ord som icke skola vara förgäfvade. Förlåt mig skrytet, min goda vän! Ville man icke låta mig »dricka af bäcken vid vägenom» så skulle jag ej så »upphäfva hufvudet».

En enda sak har förvänat mig under all denna recencering, och det är Almqvists (i A. B^{det}) uppenbara oärlighet. Det är så klar-skenligt att han i sin Rec. ofta talar emot bättre vetande. Han kan icke tro på den skriftens ingivelse, som han försvarar;* han kan icke tro på en bokstafig inspiration, som utom alla andra svårigheter har det emot sig att det finnes (enligt Tholuck) icke mindre än 40,000 olika läsarter innom Nya Testamentet; och innom Genesis allena, 300 af vigt; han kan ej som lärd och Theolog ignorera detta. Och ändå . . . ! Huru kan man, hälst i sådana ämnen, vara oärlig? huru tala mot bättre vetande?! Jag begriper det icke. Och så har han gjort ända igenom, i denna sin Rec. Jag kan åtminståne icke tro att han sjelf kan vara blind för skefheten i sina argumenter. Men detta är dock möjligt i vissa fall. Ty det finnes hos honom underliga luckor men bort ifrån honom.

Af nyare bekantskaper bland skriftställare, som jag gjort denna tid, är Tholuck, som jag mycket tycker om för både stort och skarpt sinne. En ung, tidigt bortgången man, Ernst Kjellander, har jag att tacka för några rika och utvecklande tankar, t. ex. »Personligheten är i alla förhållanden den högsta och yttersta garantien»; (med tillämpning på J. Ch.). Jag har haft stor glädje och många tankar af denna tanka.

Glädje! O ja! Sådan har jag, som man icke lätteligen nu mer skall taga ifrån mig, Och för den välsignar jag dig. Den bär mig,

*) och hvilken dumhet med interpreten som blott i detta fall skulle vara tänkbar.

upplyfter mig; den är grunden och lifvet i allt. Dock har jag äfven annan glädje, som jag består mig sjelf, ehuru äfven den är en gåfva. Den har jag i detta underliga lif, i denna ande, som leker för mig och skapar innom mig i njutning och i smärta, och hvars makt jag alldrig lärt bättre känna än under denna tid af en enslighet, som knappt fången i sin Cell har större (ehuru han visserligen ej har den så angenäm).

O Böklin! Hvilka dagar har jag ej lefvat under denna vinter och vår! hvilken lifvets fullhet har jag ej njutit? Jag har ofta anat hos mig en periodisk lifsstegring hvar dag; men icke förr än nu klart fattat den. På f. m. vanligen från kl. 8 till kl. 1 lefver jag i känslor och tankar, hvad som ej kan beskrivas, hvad jag ej skulle tilllåta mig att så för mig sjelf lefva och njuta, om denna njutning icke vore grunden för min verksamhet för andra; och likväl, när jag ser på hvad jag gjort och hvad jag gör, så förlåter jag mig knappt att det är så litet, så ofullkomligt, så litet motsvarande lifvet innom mig. Men det har dock stämpeln af detta, äfven i dess Ebb och Flod. Ebben infinner sig dagl. kl. omkring 1, och sedan blir jag allt mer och mer Beata hvardagslag ända tills afton. Dock kan floden återkomma på ef. m. om vinden blåser. Men säkert kan jag räkna på den med hvar soluppgång. Så har jag nu lefvat allt sen Oktober månad utom den månaden jag vistades i staden (Januari) och utom ett och annat samtal med en och annan ledamot af det hedervärda bondeståndet (mest i stubb), består mitt dagliga tal, för det mesta blott af tre ord, som uprepas vid åtskilliga epoker om dagen, och sägas till min beskedliga piga, när hon tillsäger mig om fruckost, middag etc. De äro: »tack Mari lilla.» Och detta lif, ville jag, kunde räcka beständigt. Så åtminståne känner jag det nu.

Jag skrifer på Aningar bihang till M. V^{ne}. Jag skrifer på en ny romantisering af hvardagslifvet. Botaniken drar mig åter till blommorna, som blommorna till Botaniken. Dübens Handbok ger mig glada Maj-tankar. E. Fries har först lockat mig till naturen. Hans snille är sjelf en blomma, som lika anspråkslöst som skönt med stilla djupsinnighet tolkar naturens tankar. Jag är innerligt tacksam att ha fått detta nya rike att lefva uti, att lära utaf. Alla meniskor borde komma dit in. Ty religion och natur, Bibel och botanik äro för en och för alla.

Min Mor och Agathe väntar jag hem i Juni, Agathe på god väg att bli en riktig liten Herkules i helsoväg.

Tegner är bättre åter. Han har skrifvit en Rec. öfver M. V^{ne} jemte inledande poem. Der är märkvärdig reda i mycket, äfven mängen vacker tanke, men Ack:

den gyllne harpan klingar inte mer!

Och dessa döende ljud skola blott bevaras af mitt, för hans välmening, tacksamma hjerta.

Det är ju i höst, — eller är det först i vår, som du tillträder ditt pastorat, och begynner en lugnare bana? Ack! Gud ske låf för detta!

Och mina små Gudöttrar — äro de snälla? Jag håller af dem ren.

Vare du lycklig min goda B. och behålle din trofasta vänskap för

Din
Fredrika B.

Årsta d. 24 April —42.

418. Till Lindblad.

[1842.]

»Vår utmärkte compositeur A. Lindblad» reste utan Operalibretto, utan afsked till sin »Operaskrädderska», hvilket tör hända är så godt som ett afsked åt henne. Må vara! Jag tror uppriktigt att hon i grunden icke förtjenar annat, som sådan, men i en annan egenskap tar hon alldrig afsked, ja, hon följer äfven nu Herr Lindblad med de hjertligaste önskingar för lycklig resa glada, musikaliska intryck ö allt godt, följer och blir kvar, i alla tider, som en hjertligt tillgifven

vän
F. Bremer.

Årsta d 30 April.

419. Till Tegnér.

Årsta d. 3 Maj —42.

Är du ond eller är du god Tegnér, pockar eller lockar du, så är du dock alltid min goda, älskade Esaias, hvars vilja och önskan jag så gerna, gerna ville hörsamma! Men ödet, den stränga Gudinnan öfvervann de Greker och Romare; huru skulle då en liten svag meniska, som jag, stå emot dess domar? Och se nu här hvad det föresatt mig under de närmaste månaderna, och som hindrar mig att

följa din och mitt eget hjertas kallelse. I Maj får jag besök af Fru Silfverstolpe (Malla Montgommery) som kommer att bli hos mig en tid. I Juni får jag hem min Mor och syster från deras Italienska resa, och skall då mottaga dem. I Juli komma min gifta syster och hennes man hit, från Christianstad, och vi skola här festivera »en famille» tillsammans. Enda utsigt jag ser för ett besök i Vexjö är deras återresa, då jag kanske kunde följa dem ett stycke på vägen och stanna en stund — jag vet väl hvar! Ack! jag ville det så gerna. Men denna återresa blir väl ej förrän i September. Jag skulle då få hälsa dig välkommen tillbaka från Udevalla-baden, få återse dig stärkt till hälsan, och få tala med dig om mycket! Hösten är en god, mig kär årstid, mognadens och fruktens tid; hösten har skänkt mig mycket godt, den har skänkt mig lifvet — den med all dess bitterhet, ändå så sköna gåfvan — den skänkte mig Din personliga bekantskap; den skall, hoppas jag, skänka mig glädjen af några dagars samvaro med dig detta år, med dig och de dina. Ty de dina håller jag också af, de utgöra en skön grupp i din lefnads-målning.

Brinkman skall slippa få ditt poem; (Pantheismen); jag unnar mig sjelf att behålla det bättre än någon annan. Der är bra vackra saker, — så Tegnériska! Din Recension öfver min lilla skrift knep Beskow. Han begärte den »till förvaring» (skref han), och jag måste återlemna den. Så att den nu är i hans behåll.

Du bannas lite öfver »min feighet» vid detta tillfälle, och så litet jag bryr mig om att försvara mig inför dig — ty jag har en djup frid i dig och känner dig i botten god för mig — så ville jag ändå öfver den säga några förklarande ord.

Ser du! Jag har en djup öfvertygelse om att en skrift måste vara sitt eget försvar, och att intet annat försvar hjälper den, än det som ligger i dess egen kraft. Och jag har likaså en djup tro på rättvisan af Allmänhetens mognade omdöme i saker, som fullt falla inom dess omdömessfer och bland sådana är min lilla skrift. Jag tänker härutinnan som en klok Fransyska (Mme de Sevigné):

»Mon ami le public à bon nez, il n'est pas long tems la dupe. Le monde n'à point de longues injustices.»

Detta allt förutsatt att den kan fullt se saken den bedömmar. Modets eller ögonblickets hänförelser, i fredliga tider, äro icke långvariga när de gifvas inom ett så utveckladt folk som det Svenska, och man kan i sådana stunder tryggt appellera ifrån Philipp den rusige till Morgondagens Philipp den sansade. På dennes dom vill jag nu bida, och utfaller den slutligen i vissa fall ofördelaktigt, så — skall jag böja mig för den, ty troligen har den rätt. Ack! det är

mig en glädje att kunna i det samhälle jag lefver erkänna en spegel der individen kan se fläcken på sin panna och lära att bättre känna sig sjelf. Och huru dunkel denna spegel ännu må vara, så finnes den dock och bör respekteras. Men det finnes omdömen, enskilda omdömen, och kämpar som man kan förakta, och det är icke feighet utan tillåten stolthet att icke vilja att den vän man är stolt öfver skall uppträda i strid mot sådana. Tystnad och glömska är det enda svar de förtjena. Och ännu en gång, min skrift måste kunna försvara sig sjelf inför den bättre allmänheten, eller måste den falla. Framtiden skall fälla domen. Och min tro är att om än min skrift faller, skall dess väsentliga grundtanke stå upp igen i många andra.

Ödet är emedlertid för otäckt, som ställer mig så här i opposition mot dig, som varit och är så älskvärd för mig och som jag håller så mycket af.

Jag tror du har rätt när du säger att jag icke egentligen har sinne för den känsla som Du kallat:

»Gudomlighetens friska flägt,
i lifvets qualmuppfyllda lunder»,

men en känsla, som är mig i hög grad egen, är — ömhet, en slags outsäglig innerlighet, som mycket litet fordrar, men har sin glädje i sin känslas fulla ljuflighet. Det ligger något barnsligt i denna känsla, men därför äfven är den glad och leker i sjelfva allfvaret. Den har ingenting att göra med röt-månaden i lifvet, utan är ett majbarn, dock ej ett flygtigt. För öfrigt är min plats i lifvet, i förhållande till en annan Meniska, snarare vid dess fötter än vid dess hjerta. Jag älskar att se uppåt. Hellre än Johannes, hellre än Maria i Evangelium ville jag ha varit qvinnan som kysste Frälsarens fötter, vätte dem med sina tårar och torkade dem med sitt hufvudhår. Men det är mindre för ödmjukheten än för hängifvenhetens skull, som uttalas i denna handling.

Ja visst håller jag öfverallting af vår Herre, men jag är blott alltförmycket fallen att alltförmycket hålla af hans afbilder. Dock Gudskelåf ändå för att kunna älska, för denna sommar i hjertat! Gudskelåf för hvar och en som väckt och väcker den. Så tackar jag nu för Dig och är och förblir

Din
innerligt tillgifna
Fredrika

Min hjertliga hälsning till Fru Anna och unga Disa!

420. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 8 maj —42.

Vår Fru af de goda ögonen har sett direkte in i min själ, i afseende på vissa tankar, som rörde sig der. Dessa rörde Magisterpromotionen och en viss önskan att en gång bivista denna för mig nya och i sig så vackra och betydningfulla högtid. En inbjudning dertill af Bergman, på redaktörernes af »Linnea Borealis» vägnar, väckte först en närmare tanke derpå, och ditt bref, goda Malla, och vänliga uppmaning lifvade den. Det är äfven i Upsala en och annan vän som jag så gerna ville få se en skymt af, och ett par mig personligen främmande till hvilka jag har behof att säga det lilla ordet: »tack!» Och detta, äfvensom Magisterpromotionen drager hjerta och sinne. Men ett och annat drager deremot, och jag fruktar vinner segern. Deribland är min Mors och systers återkomst som torde blifva just vid denna tid. Närmare underättelser derom, väntar jag nu med hvar post. Skulle jag komma till Upsala, så vore min önskan att just som du tänkt, få hyra ett par rum för en veckas tid i något godt hus, och hälst i det der en god vän bor, och att få derifrån göra mina små utfärder till några kära vänner. Ja, nu när jag tänker derpå, rör sig hjertat af en glad känsla dervid och det tyckes så trefligt.

Du är innerligt välkommen när som helst till Årsta söta Malla och ehuru jag ej Midsommartiden mera är ensam rådande här, svarar jag »djerfvemang» därför, äfvensom för att när du det behagar, du skall bli enleverad och förd hit med piga och kappsäck, utan att du behöfver ha någon tanka på hästar, kusk och vagn.

Sednare.

Just som jag skref föregående blef jag afbruten genom ett kärt bref från Mor och syster. Det underättar mig att de ämna komma till Stockholm d. 19 Juni.

Hade det passat sig så i anseende till dina ungdomsvänners resa, så hade det visserligen fallit sig bäst, om din första plan kunnat gå i verkställighet, och jag fått se dig här, före den fjortonde Juni. Kanske äfven blir Årsta angenämast för dig, då de glada, vänliga meniskorna, min mor och min syster, efter att ha blifvit litet husvarma och hvilade i hemmet, få der samfällt med mig mottaga dig. Hur det nu blir, så var säker goda Malla, att när det passar dig att komma så skall det äfven passa oss, och Du vara oss hjerteligen välkommen.

N° 4 af dina minnen har jag genomläst med samma interesse hvilket jag alltid har för dessa enkla och sanna skildringar. Jag

lemnar dem aldrig (d. v. s. att jag icke läser något annat emellan) innan häftet är slut, och saknar alltid att det ej räcker längre. Det är mitt intryck. Men — nog sjunger jag ändå på min gamla visa, och den blir du väl ledsen vid en vacker dag.

»Charlotte Posse!» Hvad jag tycker om hela hennes meniska. I hennes bref finnes ett ovanligt vett, och så goda saker äro så bra och behagligt sagda. Hon är för innerligen hygglig.

Jag har denna tid haft godt af Kjellanders »minnen». Der äro djupa tankar kända och uttalade med ungdomlig styrka, tankar som föda många barn. Och i brefven, hvilka herrliga blickar in i lifvets och lidandets allraheligaste! Det är Ragnar Lodbroks kraft, men helgad i det christna dopet — och en skönare segersång stiger här högre och högre under de stigande dödsqvalen och medan natten mörknar klarnar ögat för det eviga. Detta är vackert och stort. Hvilken hälsa andas ej ur denna sjuka ynglings bröst!

Hur det är — kommer jag väl icke till Upsala denna gång, det känner jag på mig,*) utan blir här med mina böcker och blommor och promoverar mig sjelf i deras kunskap så godt jag förmår. Söta Malla! Tack för att du ville se mig i din stad. Låt mig i det stället få se dig på mitt land, der jag lever

Din
hjärtligt tillgifna
Fredr. B.

421. Till Olof Södermark.

Om det skulle passa Herr Öfverste L^t och professor Södermark, så ville jag gerna i den stundande veckan inkomma och sitta för det portraitt, som varit fråga om. Jag ville gerna syrprenera med detta mitt bättre eller bästa sjelf, af Herr Södermarks hand, min Mor och syster, som i början af Juni månad hemkomma från Italien. Kan min önskan uppfyllas och Herr Södermark nu har tid med mig, så kommer jag in om tisdag eller onsdag. Var så mycket god och gif mig ett ord till svar!

Högaktningsfullt
Fr. Bremer.

Årsta d. 12 Maj — 42.

*) Jag har lefvat för länge ensam nu för att icke litet hisna vid ett sådant företag. Dessutom . . . f. e. a. g.

422. Till Frances v. Koch.

[1842.]

Just som jag ämnade tacka dig, min söta Frances, för din förra billet doux (om Lindblad) så kom din N° 2 D^o. Tack nu hjertligen för båda. Aj! för lilla Fabians fross-mine, och usch! för detta väder, som gör sig så surmulet just som ni skola flytta ut på landet. Men de Lindblads! Hvad tala de om Opera? Allt hvad som af Operan är färdigt har Lindblad sjelf längesedan. Och sedan jag såg honom sist, har Blenda såfvit dödssömn i mig, ty hon blef, stackars meniska, så turbulerad i staden att hon förlorade alla concepter. Och uppriktigt: jag tror ej att jag duger att skrifva åt Lindblad, och kanske öfverhufvud icke har geni för Operagenren. Icke heller tror jag nu att ämnet Blenda passar Lindblads Geni. Hans toner spela på en mildare och mera fantastisk grund. Den som kunde hitta på det rätta åt honom! Ty jag känner att något sådant finnes.

Från Nizza »hjertliga hälsningar till Kochs», och goda nyheter i öfrigt. Den 12te Juni hoppas jag få omfamna de mina i Stockholm. Dessförinnan gör jag ett litet besök der, troligen i nästa vecka pour affaire. Jag längtar också att få se några goda vänner. Jag har lefvat för mycket och för länge blott inom eget bröst. Det hämnar sig slutligen på ett eller annat sätt. Vore jag blott sjelf hyggligare för andra, så skulle jag gerna vara med dem; gerna också se dina söta fröknar de Geer, min lilla Frances, ty ingenting är hyggligare i världen än hyggliga, unga fruntimmer. Men

Ack! det är skönt och godt att känna att: »meniskan är meniskans glädje!» Jag har mycket litet känt detta på sednare år men är riktigt tacksam för hvarje sådant intryck. Härom dagen kände jag det under ett besök af Professor Bergfalk. Och det är visst att intressantare meniska att tala med, tror jag ej finnes under solen. Han förstår så väl hvad man menar, och man förstår så väl hvad han säger, och både hans stora kunskaper och hans i grund ädla sinne verka i hög grad upplifvande under det han öppnar vidgade utsigter för känsla och tanke, i det han från enskilda saker fäster blicken på dessa samma förhållandens karakter och verkningar vid vissa epoker i historien. Så t. ex. hade jag ett stort nöje af hans uttryck — — nej! det blir en för lång historia att skrifva, helst det nu mörknar. Jag skall tala om den muntligen. Summa är: att denna Professor, så oskön han är, vore verkligen (för att nyttja ditt uttryck) »farlig» för hjertat, om han icke vore farlig äfven på ett annat sätt. Jag har mera hört derom än sett deraf, men i prestgården der han släpper lös sin natur och sina ovanor, der spottar han till höger

och vänster på fruntimmerna, stjelper öfver sig och andra både våta och torra ting som komma i hans händer eller i hans väg, med ett ord, gör en sådan otrefnad i huset, att de som högst njuta af hans snille draga andan lättare när de förlora hans person, neml. när han reser bort. Emedlertid vet jag, att han, oakadt detta, väckt två stora passioner. Det är hederligt tycker jag, så för honom, som för fruntimmerna som så kunna förbise de yttre bristerna för den inre skönheten.

Jag tänkte få sända dig lite blommor i dag min söta Frances, men då du väl nu är på landet, så har du blommor nog. Jag tillbringade hela gårdagen från morgon till afton på en obebodd ö, botaniserande bland klippor och lundar; men nog misstänker jag att Nomad-lifvet icke igrunden passar mig, ty jag såg ofta på min enda klocka — solen, och tyckte den gick bra trögt mot väster och den tid då jag bestält en farkost att afhemta mig. Sannt är att blomsterskörden var rätt klen.

Måtte du min lilla Frances njuta rätt grundligt landet och våren med de dina på ert vackra Parken! Good Night, för denna gång my sweet Friend!

Din
Fr. B.

Årsta d. 12 Maj

423. Till Malla Silfverstolpe.

Det går syperbt ihop söta Malla! Och din sista plan är äfven den bästa. Jag är för närvarande i Stockholm, och skall dröja der öfver d. 25 Maj. Den 27de eller hvilken dag du vill, resa vi ut till Årsta, och d. 8de Juni följer jag dig åter till staden, der jag dröjer kvar för att emottaga min Mor och syster hvilka enligt sednaste underättelser redan d. 12te hemkomma. Detta gör naturligtvis min Upsala-färd ogörlig.

De proponerade raderna i ditt bref, goda Malla, skall jag visst icke klippa ut och återsända, ty först och främst vore det alldeles oförsvarligt gjordt af mig, och jag skulle alldrig förlåta mig det, om än du skulle kunna göra det. Och sedan — tala de icke nu efter mitt sinnelag. Det sanna förhållandet är att jag för närvarande haft nog af enslighet, och att det afbrott deri, som Ditt besök skall göra, är mig äfven för min egoistiska del kärkommet.

Ack! Du har ju älskat och lidit, velat väl och blifvit bedragen, du vill ännu väl och vill försaka det egna, du kämpar ännu med dig själf och andra, kämpar med lifvet, och söker den hamn der hjertat kan på en gång lefva fullt och hafva ro, — vi äro då, vågar jag säga, icke mycket långt ifrån hvarandra hvad det inre lifvet angår, och jag kan då hoppas att du i det yttre närmandet skall finna något nöje, och att Årsta-enslighet icke skall förefalla dig som ödslighet.

Måtte mitt hopp icke komma på skam, och måtte solen och vår vinden vara med mig för att göra ditt korta vistande angenämt.

Söta Malla! Du kan icke annat än känna hur allfvarligt detta är känt och sagt.

Hamburgs olycka är en hemsk tafla. Men huru hugnelig är icke den af den kraft och ordning som af styrelsen utvecklas straxt efter och äfven under sjelfva branden. Sådant tyder på stor kraft och hälsa i ett samhälle.

Dessa olyckans stora representationer på jorden, äro, för öfrigt, ofta mera frapperande för sinnena, än i djupare mening tragiska. Och Hamburger-brand synes mig höra till händelser af denna art. Ingen meniska har blifvit innebränd.*) Jag bekänner att branden af Frösunda ladugård synes mig en fasansfullare tilldragelse. Och dessa olyckor exponera blott i tungor af eld en smärta, ett ondt som existerar oupphörligt på jorden. När blöder ej lifvet, när brinner ej smärta, när ske ej fasansfulla gerningar? Hvar minut är full deraf. Men våra ögon och öron hinna ej långt utom våra egna hem, — se ej i det fördolda. Och detta är Guds nåd och barmhertighet. Ty skulle blott en milliondel af den smärta, som ständigt brinner i verlden göra sig väg till vårt öra, som klagorop, så — skulle vi bli galna af förtviflan. Blott den kan se och höra allt, som kan allt förklara, som kan, och vet att han kan upplösa alla lifvets missljud i harmoni.

Och ändå — borde vi lyssna mera åt det hållet. Vi vända för gerna örat till fåglasången i lifvet.

Geijers bref har jag fått. De voro egenteligen svar på något jag skrifvit. Gerna hade jag velat nu i Upsala trycka hans hand och se hans hustru i de milda ögonen. Men det får nu bli till en annan gång. Af Professor Bergfalk fick jag för kort tid sedan litet klarare begrepp om föremålet för G...s föreläsningar denna vinter. Jag gläder mig hjertligen deråt och att äfven jag en dag få del

*) jag har nu sednare fått veta att många meniskor blifvit lågor-nas rof, det rysliga i händelsen stiger i samma mån.

af dem. Historiens kärna behandlad af Geijer — — det skall smaka något.

Om otta dagar söta Malla, får jag väl samtala mera med dig och mindre ensidigt än nu. Hälsa så vänligen alla som ha en vänlig tanke för Din

tillgifna
Fredr. Bremer.

Stockholm d. 20 Maj —42.

424. Till Frances v. Koch. Mondag Morgon [23 maj 1842?]

My dear Frances! J long to see you, and see yon little Evening cloud off your brow! J long too to thank you and Nils for the harmonious Evening of Yesterday, then it was harmonious and gladdening to me in more than one respekt. And now dear — — har du lust hälsa på Egyptens och Greklands Gudar på Museum dit jag ämnar begifva mig omkring kl. 12 i dag? Får jag dig med i procession så vore det hederligt. Car. Rosen möter oss i Gallerierna. Säg blott ett ord munteligen åt min Ganymed om du vill komma och om du då kommer till mig eller om jag får afhemta dig. Ever Yours my sweet Friend.

Fredrika.

425. Till Brockhaus.

Högädle Herr F. A. Brockhaus!

På det hjertligaste får jag tacka Er för gåfvan af så många goda och till det yttre äfven vackra böcker,*) hvarmed Ni rikeligen lönat min lilla biografiska teckning. Ni har med dessa böcker tillskyndat mig en sann glädje, och jag har äfven rätt af hjertans lust skrutit med dem, haft dem uppställda på ett bord i mitt förmak, med de förgyllda ryggarne i vädret, och sagt åt mina undrande och beundrande bekanta: »En present från Brockhaus!» Och fägnat mig åt deras utrop: »Ah! Det var ju en riktigt vacker present!» i hvilket jag grundeligen instämmer.

*) dem jag genom Bokhandlarens Herr Magister Bagges försorg erhållit,

Äfven får jag nu tacka Er för Ert bref af d. 10 Dec. 1841. Den önskan, som der yttras, angående ett meddelande af mina blifvande skrifter till tysk öfversättning, innan de utkomma på trycket i Sverge, har, långt före detta Ert bref och före Herr Gans's skrivelse i detta ärende, blifvit framställd till mig af en bokhandlare i Hamburg, Herr Robert Kittler, för hans egen räkning. Hans förslag i hvilket han förenat mitt intresse med sitt, samt hans vänliga artighet mot min Mor och syster då dessa förleden Augusti månad reste genom Hamburg, bestämde mig att gå hans önskningar till mötes, så till vida, att jag låfvat att om jag kan finna mig uti att uppskjuta mitt eller mina arbetens tryckning i Sverge, för att lemna försprång åt den tyska öfversättningen, så är det till Herr Robert Kittler som en afskrift af mitt manuskript skall till detta ändamål meddelas. Men jag har öppet sagt honom att jag mycket tviflar på, att jag kan finna mig uti ett så långt uppskåf, som han anser nödvändigt. I alla fall anser jag mig nu bunden till honom, så att jag bör gifva honom företrädet framför någon annan Bokhandlare i Tyskland. Och hans förhållande vid tryckningen af min sednaste lilla skrift gör att jag erkänner denna förbindelse med nöje. I det samma är jag ledsen att genom den vara hindrad att svara på Herr Brockhaus's önskan, så som jag nu gerna hade velat det. För öfrigt tror jag icke att jag på längre tid kommer att utgifva något arbete i roman-väg.

Det gläder mig att nu ändå i en ringa ting kunna göra Er till viljes, och Ni skall finna den begärda Autografen på andra sidan af mitt bref. Den är skriven ur mitt hjerta. Jag är i detta ögonblick på mitt familjegods jemte en äldre vän sysselsatt med läsningen af några af Era mig sända böcker. Ännu en gång innerlig tack för den glädje Ni genom dessa skänkt mig! Huru mycket godt och kärt har icke kommit till Sverge och äfven till mig från det rika, warmhertade Tyskland!

Emottag försäkran om min tacksamma och uppriktiga högaktning —

Fredrika Bremer.

Stockholm, Årsta d. 3 Juni, — 1842.

[Bilaga.]

»Gif mig en stor tanke att värma mig vid och — dö!» har någon sagt. Christus har gjort det att hvar ringa meniska kan gå genom lifvet med en stor tanke i sitt bröst.

Fredrika Bremer.

Mitt pappers genomskinlighet som lät en del af brefvets innehåll bli synbart har låtit mig smyga in en lös papperslapp på hvilken jag tyckte att Autografen kunde stå beqvämare.

426. Till Malla Silfverstolpe. Stockholm d. 14 Juni —42.

Du, godaste Malla, är upptagen af Promotion och af dina gäster och främmande, jag af mina återkomna resande och tusen prat med dem, — och staden är het som en uppeldad ugn, och meniskan i den ugnen är — derefter; — jag skrifver derföre i dag blott några ord, för att i dessa hjertligen tacka dig för de dagar du skänkte mig på Årsta; — jag kände under dem lifvet lätt, en känsla som jag icke ofta erfar, ehuru jag ofta känner det fullt, särdeles då jag är alldeles ensam. Tack också för din lilla bilett från staden, för din välsignelse! den gick rakt från ditt hjerta in i mitt, der den nog skall bära sin goda frukt.

De mina kommo den 12te tidigt på morgonen. De voro friska och så glada och det var en glädje att se dem åter. Nu ha vi tillsammans med Fabian och andra vänner Jubilerat i två dagar, i all stillhet. Gudskelåf för allt fröjdefullt!

Det gläder mig att solen skiner på lagerkransarne i Upsala och på all den mängd resande, som skyndat dit för att se på dem. Jag hoppas den skall väl skina en annan gång också, när jag kan få se på dem. Denna gång ville det sig icke för mig.

Jag har haft en särskilt glädje i dessa dagar, som du skall litet intressera dig för; neml. tvenne tyska, utmärkta Theologers vackra bedömande af min sista skrift. Där fick jag då begripande, och det af ädla och storsinnade naturer. Sådant gör godt, äfven deri, att det stärker tron till det stora i Menskligheten. Och det är stort när Män och lärde män höja sig så öfver allt skrämsigt högmod, att de med glädje hälsa en Qvinnas framträdande på ett gebiet, som man vant sig att anse dem ensamt förbehållet, när de med Gudomlig mildhet öfverskyla äfven hennes fel, förlåtande dem för den entusiasms skull, den kärleks skull, som dref henne fram. Sannerligen, sådant är stort och ädelt, och Män som så handla, ha höjt sig från Pauli ståndpunkt till Christi egen. För sådana män skall Qvinnan alltid bli ödmjuk, till sådana skall hon alltid se upp, och sådant är roligt så för dem som för henne. Äfven i mitt fädernesland har jag i närvarande fall, lärdt känna och beundra sådana män, men hvarföre ha de ej fullare begripit?! . . . —

De mina bedja så hjertligen hälsa dig och hoppas [med] mig att Årsta får se dig åter. Du måste ännu se der några gröna dagar, om jag får kalla dem så, och jag gör det blott i den mening att de hade något af naturens lugna, friska lif. Malla blåste vind ibland i

träd och blommor; — men det var blott Maj-vindar — — Måtte hon sjelf ej känna det annorlunda än det kännes för hennes hjertligt tillgifna

Fredrika.

Zanoni skall jag skicka med Diligencen. —

427. Till Böklin.

Årsta. Midsommar-afton [1842].

»Fyra à fem år ännu» innan du kan komma till lugn inom din nya verkningskrets, inom ditt nya hem! detta är långt, min goda B; långt och ledsamt. Men icke skall du begravva dig i de nya bestyren, de ohyggliga med tegel, stock och murbruk? Skall du icke gifva din plan, ditt uppdrag åt en duktig och skicklig byggmästare och så låta honom styra och ställa, och sjelf lyfta vingarne till en flygt ut i verlden till ett grundligt Europeiskt andedrag innan du slår dig ned i ditt Herdetjell, der omsorgerna för hjorden sedan hålla Herden fast?! Vore jag din syster, så skulle jag frimodigt be dig lita på mig för att undanrödja de »men» och »nej» som genom några tankar på framtiden och på det nya hemmet och på dina små, torde uppstiga emellan dig och en resa, som jag vet att du önskat; — och nu — är jag dig icke närmare än en syster? — har du icke varit mig mer än en bror? Har jag således icke rätt och skäl i att tala fritt? Men äfven det outtalade kan och bör förstås emellan sanna vänner, och jag kan då hoppas att min B. förstår huru gerna jag ville kunna bidra att förskaffa honom något som vore honom kärt, huru kärt det vore mig att vara medel till att undanrödja några små hinder, — och att han således icke skall låta några sådana binda sig, utan lägga dem i min hand och — känna sig fri. På gränsen emellan tvenne lefnadsbanor af trägna mödor är en lustfärd af några månader sannerligen icke för mycket.

Jag har nu fått hem min Mor och min Agathe, friska Gudskelåf, och glada, som — sällan meniskor äro det. Quidings komma hit om en tre veckor; kusiner komma troligen äfven; — familje-slupen är prydd till lustfärd och medlemmarne färdiga att sjunga: »Gläd dig af lifvet!» — Jag skall — såfva i farkosten och låta vågor och vindar styra. Jag vet dock en tanke i mig som vakar, som aldrig kan eller skall söfvas. Men den kan ej nu sätta sig vid styret. Den afbidar stund och tillfälle att stiga i egen båt.

Hvad du säger i anledning af Reuterdahls afhandling öfver Tro och Vetande är skrifvet såsom ur min själ; der du längesen fört till klarhet hvad som i den vägen (och i mången annan) var aning och tro. Men jag har förundrat mig öfver R. Har han sundt förnuft? Men jag har också beundrat honom; ty det vill mycket ädelt och storsint till att så upptaga och omtala en skrift, hvars hufvudsakliga riktning är i rak strid med ens eget tänkande. R. måste ha en vacer och ren karakter?

Jag har sednare fått ifrån tyskland ett erkännande, som varit mig mycket välgörande. Det är från tvenne af dess förnämsta Theologer. Dr: Hand' har i enskilt skrifvelse till mig yttrat sig öfver »Morgonväkterna» och Dr: Baumgarten-Crusius har offentligt uttalat sig öfver skriften i Jenaische Allg. Litteratur Zeitung n° 101 och hälsat den som »eine reine, volle Volkstimme mit welcher sich selbst die gelehrte Theologie wohl orientiren kann in der Wirre ihrer Schulen»; Och i öfrigt uppfattat och fattat den, såsom ännu ingen offentlig stämma i Sverge.

Detta gör mig godt icke blott för min skrifts skull, utan emedan det är så skönt att se männer, och lärda männer, som så upptaga en Qvinnas uppträdande på ett gebiet, som man vant sig vid att anse dem ensamt tillhörigt, och att se dem i storsinne och mildhet höja sig från Pauli Ståndpunkt till Christi egen. Och som sådan har jag känt dig min B; dig och ett par till, — och du och dessa ha stärkt min tro på det stora i Menskligheten och de ha gjort mig — ödmjukare.

Inga låfvord öfver min skrift, intet kärleksfullt öferskylande af dess brister skall hindra mig att allt klarare inse och erkänna dessa. Jag gör det med en smärta, som — jag dock ej ville vara förutan. Begynnelsen af min skrift hade bordt vara i ett lugnare, ödmjukare sinne, och slutet — hvarföre blef det icke bättre, fullare? Hvarföre sammanfattade jag ej der, så som jag gjort det sedan, begreppet om den personliga Gudens uppenbarelse i dess hela vigt och kraft för jordelivvet, — skriftens grundtanke, och som vid skriftens slut hade bort stå fram klar och stark, som solen — — ja, hvarföre? Svaret ligger i mitt eget bröst. Jag var det icke värdig. Jag var icke ren nog att rent och fullt vittna om — honom. Jag vet det, och därför välkomnar jag slagen som låta mig känna detta. Allt som skedd mig vid detta tillfälle, så ondt som godt är mig godt, — och jag kan väl säga — rätt.

Men du som varnade mig före skriftens framträdande och som efter detsamma var mig blott god och stödjande, på dig tänker jag med ren glädje. Glad är jag ock öfver de ord om Strauss som jag

skref i anledning af din anmärkning. Huru viktig och riktig denna reservation var synes äfven af Baumgartens recension.

Nu icke mer om M. V. Jag har för mycket talat om den skriften. Men ingen af min hand har ännu legat mitt hjerta så nära.

Jag är i denna stund åter på ett par dagar ensam på Årsta. Mamma och Agathe äro i staden, komma ut i afton, en Statsfru med dem (Gr^{nan} Rosen) som icke liknar det Stereotypbegrepp deraf som romaner framställa, utan är en enkel tänkande meniska, mera rättfram och mera disputerande än meniskor i allmänhet.

En poetisk flyttfågel Gr^{nan} Hahn-Hahn från tyskland kallar mig till Stockholm. Jag vet ej ännu om jag kommer. I hennes »Jenseits der Berge» är en originell och väckande anda. Hon törstar till det stora och fulländade, hyllar det der hon ser det, men ser det sällan och alls icke i närvarande tid, som äcklar henne genom sin brist af lif och gerning. (Ack! ibland vill äfven något sådant gå öfver mig, och dock förstår jag väl tillbedjandet i andanom.) Hon »reser för att lefva» och under sin flygt genom lifvet kastar hon mången klar och storartad blick i dess innersta förhållanden; — dessa blixtra fram i synnerhet under betraktande af forntidens konstverk. —

Jag skrifver, bästa Böklin på en historia, men den vill ej rätt gå, — jag känner behofvet att gå djupare in i lifvet. Hvardagslaget i konst och i verklighet är mig mattande, — — det vill växa mögel på det der stilla lifvet, — jag törstar efter unga friska källor, om bittra eller söta — lika mycket.

Jag har också skaffat mig en tjock bok: Neml: »die Bibel, ein werk der Göttlichen Weisheit af Köppen» och väntar af den åtskilligt godt. Det förefaller mig allt klarare*) att man vid betraktande af Christendomens väsen borde fästa uppmärksamheten på huru dess uppenbarelse besvarat eller fullkomnat allt, som förut varit aning och föreställning innom Menskliga medvetandet. Man borde lyssna till detta medvetandes röst i saga och sång, i Tempeltjenst och filosofi — och så ge akt på bekräftelsen i det uttalade ordet åfvanifrån: Christus. Är icke Straussiska läran i dess sanning försöket att uppfatta eller föra till medvetande det subjektivt Gudomliga i Menskligheten? och är felaktigt blott deri att han förbiser dess förklaring och bekräftelse i den objektiva uppenbarelsen. Jag tänker det här dunkelt och skrifver det väl äfvenså. I Stockholms Museum har jag sett på Egyptiska grafstenar de döde sitta till bords och framför dem bröd (runda bröd) och vin. Denna tanke förekommer mycket

*) Och denna klarhet har jag ju fått från dig, fast jag först sent fattat den!

ofta. Har detta ej sammanhang med d. Christna nattvarden? Och tyder det ej på ett begrepp om den lekamliga födan (eller om förhållandet emellan det andeliga och materiella*) som af Christus får sin fulla förklaring. När du får ledighet ger du mig väl några af dina djupa rika ord att lefva på — du vet att de äro heligt bröd och Vin för Din

Fredrika.

428. Till Fredrika Ehrenborg.

Årsta d. 24 Juni —42.

Vore jag nu i Stockholm, så skulle du snart finna, bästa Fredrika, huru villigt jag skulle gå en din önskan till mötes, för hvilken jag är tacksam ehuru jag är den föga värd. Men nu är jag icke i staden, utan tre mil derifrån, på landet, har der gäster att sköta, och vet icke ännu när de och jag vända till staden åter. Skulle det bli medan du ännu är der, hoppas jag få visa dig att intet hjertligt närmande skall i mig finna en otacksam, icke heller ett vänligt frågande finna en stum och sluten figur.

Om mina skrifter har jag alldrig gerna talat, och om den sednaste lika litet som om de andra, icke i följd af någon grundsats eller föresats, utan blott emedan det ej faller sig för mig annorlunda. Om jag kunde göra undantag för någon, så vore det för denna sednare, emedan jag uti ingen lefvat och lefver så fullt. Öfver de offentliga kritiker hvarmed den, eller snarare jag blifvit hedrad, har jag icke varit »ledsen» och är icke. Ty långt för detta har jag erkänt huru mycken nytta man kan draga af sådana på ett eller annat sätt, och bland de förnämsta fördelarne kan visserligen räknas att man i dem får se sina fel såsom i förstoringsglas och således kan lära inse dem bättre. Det är mitt allvare att jag icke ville ha varit dessa Recensioner förutan, och icke hade velat byta dem ut mot låf-ordande.

Hade emedlertid allt erkännande af denna sednare art, uteblifvit, så hade det varit mig påkostande, och det icke blott för min skull; — men så har det icke varit; de vänliga rösterna ha varit flera än de ovänliga, och månget ädelt och varmt erkännande har hugnat mig, så väl från älskvärda meniskor i mitt eget land, som från ädla och djupsinniga tänkare utom detsamma. Dessa ha stärkt min tro på

*) Jag menar att i flera för-Christliga religioner bröd och vin har en vigtig symbolisk bemärkelse.

det storsinta i menskligheten. Och i deras milda öfverseende af mina brister ha de böjt eller höjt mig sjelf till att djupare känna dem. Gud välsigne dessa ädla!

Om fröken Betty är för första gången i Stockholm, lyckönskar jag henne till bekantskapen med vår vackra och minnesrika hufvudstad. Måtte hon der samla rätt många rika intryck, så till sin som till sin moders glädje. Jag hoppas ännu att i Stockholm få höra dem tala derom, och få muntligen tacka för den skriftliga, täcka sången, och för de vänliga ord du skänkt —

F. Bremer.

429. Till Tegnér.

Detta, min bästa Tegnér, kommer till dig bland duscherna vid Gustafsberg, som en liten droppa anda och*)

Stora Skalder brukar man kalla Siare; och du är en stor skald, men ingen rätt Siare ty du skulle i annat fall se hvad som bor i mitt hjerta för dig. Kunde du se in i alla de meniskohjertan, som äro dig tillgifna, (dig som Meniska icke endast som Skald betrackad,) så tror jag icke att du i något skulle finna en mera innerlig tillgifvenhet för dig än i mitt. Men jag vill hålla af dig på mitt eget vis, och om du är mig god, rätt god, så skall du följa mig derutinnan, så i dina ord, som jag är viss du gör det i ditt ädla och redliga hjerta. Det gör mig en så hjertlig glädje när du säger att du håller litet af mig. Låt mig få njuta af denna känsla utan att någon annan skyggar undan dervid!

Jag måste en gång säga dig min Religion i kärlek,**) denna sol som kastar sina strålar in i alla de känslor som vi kalla tillgifvenhet, ömhet, vänskap m. fl. Men tänk om jag då börjar tala på tyska! Söta Tegnér! Jag vet att du icke tål det Tyska för närvarande, men Mig får du låf att tåla, äfven der jag litet pröfvar ditt tålmod. Jag låfvar deremot att tåla att du kallar mig »feg» och »envis Finska» och allt hvad du vill, blott det tål jag icke att du säger att jag icke älskar dig, ty det är en stor Osanning.

*) jag hoppas att du är för poetisk för att här tänka på — bläck!

**) ja och i allt hvad vi kalla passion —

Jag begynner derföre att tala på Tyska och ber Dig ha för tankarne en skön Triton, öfver hvilken säges följande:

»Die Pferdefüsse, der Fischschweif sind Symbole der übermenschlichen Kraft und des Elements, welches sie beherrscht, zugleich »Andeutung der gewaltigen, tobenden Leidenschaft, die da am heftigsten, wo ihre macht unumschränkt ist. Auf einmahl treten alle »diese gährenden Kräfte und Leidenschaften in den Schatten, die edle »Menschengestalt, das heilige Menschenanlitz erheben sich über sie »wie ein Freier über die Knechte und gehen aus dieser Verbindung »nicht erniedrigt, sondern geadelt hervor. Zugleich kommt durch das »Bewustseyn was allen den Kräften zu gebot steht, was alles dem »Willen unterworfen werden muss, was Alles beiden unerreichbar »bleibt, eine erhabene Schwermuth in den Ausdruck, nicht bloss bei »diesem Triton, sondern bei den schönsten Gestalten des Alterthums;» . . . —

Och nu, förlåt mig, bästa Tegnér att jag så länge talat tyska! På Ditt eget sköna, kära Modersmål vill jag nu säga dig att jag bekänner mig till tro på denna lära. Och Du gör väl det äfven, i djupet af din själ. Men en Qvinna i min belägenhet har så oändligt mycket lättare att följa den än en Man hvars Sångmö

»— är en sköldmö, älskar ej att skona»
trifs helst i natten, tingens älsta mor,
trifs uti stormen, i oroligt Kaos» —

Tyskan jag citerat kommer ifrån en Tyska, Gr^{nan} Ida Hahn-Hahn, som nyligen gjort mig ett besök här på Årsta, och som skriver rätt vackra saker. Hennes blick in i lifvet är djup och stark. Blott det äkta kan hon älska och beundra. Men under blickandet upp mot Solarne glömmar hon Lysmaskarne som glimma i natten. Hon är ingen hvardagsnatur och kan ej rätt finna sig i det hvardagliga.

Är du frisk Tegner, är du tillfreds och nöjd? Eller lefver det i dig som i Naturen, sen en tid, der regn och solsken, storm och stilla vexla jemt. Mätte det vara dig godt vid Gustafsberg! Många, många ha sina goda önskningar der med dig. Ingen mera än jag. Ty jag håller hjertligen af dig. När du återkommer till Wexiö skall jag återsända hvad du sist sände mig, men som af något misstag icke var: »Jul-ottan», utan begynnelsen till ett poem som du kallat »Hrane Skald». Och denna begynnelse — Söta Tegnér du hinner snart till samma höjd som Franzén, den neml. att blott Englar kunna läsa hvad ni skrivit; så otydlig är picturen för stackars Meniskoögon. Och det är icke roligt för Meniskorna.

Straffa mig nu icke för min Tyska med att skrifva till mig på Grekiska eller Arabiska, utan gif mig några ord på krystallklar Svenska, som säga mig huru du mår och finner dig vid dina bad.

Jag har återfått min Mor och min syster från Italien, friska och glada Gudskelåf. Hela sommaren får jag främmande att sköta och kommer väl icke härifrån, så kärt det än vore mig att få göra en Wexiö-resa.

Säg mig snart att du är mig god! Men hur det än är dermed, så trotsar jag dig och hela världen att ta bort den glädje jag har i [min] barnsligt tillgifna känsla för dig.

Fr. Bremer.

Årsta d. 31 Juni [1 juli?] —42.

Tack Tegnér för den sköna tillegnan till Franzén af Idyllen Kronbruden!

Bland Juvelerna i denna krona älskar jag strofen som begynnes:

»En dunkel hågkomst fyller diktens lunder,»

Hur sann och poetiskt skön!

Och Du hvars Sångmö »trifs helst med natten, trifs uti stormen» — —

Jag tycker om dig för denna smak, som är så litet min, men känner behovet att kalla dig ur denna stormiga verld till fredligare nejder. Men trifdes du väl der?? Hur det är ropar det sakta och ömt innom mig: Tegnér!

430. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 11 Juni [juli] —42.

Innerligt tack söta Malla, för tvenne bref och för alla goda, kära ord i dem; tack också hjertligen för din godhet mot våra Polackar! Jag ville ha skrifvit till dig före detta; men hade icke reda på din adress. Nu skall min Mamma ta med sig till Stockholm några rader för hvilkas hast jag ber om ett förlåtande öga.

Huru jag minnes Malla? Som en Fru, hvars goda ögon jag gerna vill återse och inför hvilka jag icke fruktade att öppna själ och hjerta, — Och därför äfven, — hvarföre söta Malla borttaga Gullstoffet af fjärlvingarne? Ack! låt psyche flyga fritt i sol och skugga och just under sina fria rörelser bäst förklara hvad hon är. Du förstår hvad jag vill säga, det vet jag, och vi skola förstå hvarandra allt bättre,

det tror jag innerligen. I det allraheligaste af själen och lifvet kommer man icke förr än efter längre och djupare bekantskap, och likväl — vore du här nu, kanske vi vore snart der! — Hvad du är ung till hjertat Malla! Jag är mycket gamlare än du, fastän yngre i år. I lugnare stund skola vi mera tala om detta.

Gräfin Ida! Ja öfver henne och hennes »Compagnon de voyage» ha vi gjort »många reflexions Chretiennes et Morales», ty att en från-skiljd, ännu ung fru, och en ogift, icke gammal herre, icke slägt med hvarandra, jemt resa allena tillsammans och alltid säga: »nous», och att hon till reskamraten skrifer i »Jenseits der Berge»: »an mein Herz, du mein viel-lieber!» Det är dock litet, lite kuriöst och luktar lite hedendom. Men hvad gör jag nu? Följer icke Christendom!

Ett par dagar före jag fick ditt första bref fick jag visitkort och en biljett från den vittra Tyskan. Mamma och Agathe voro i staden; jag bad dem besöka henne. Hon anoncerade sig hit för lördagen. Jag satte mig bums att läsa en af hennes böcker; tyckte icke mycket om Meniskan, men mycket om den riktigt djupa och snillrika blick hvarmed hon uppfattar konstens mästerverk och i allmänhet det som karakteriserar en sak. Der blixtrar en verklig »scintilla Celesta». Hon kom, »le Compagnon de voyage» med henne. De gjorde intet rätt fördelaktigt intryck. Hon såg litet ut som en gammal »belle», han som en gammal »beau». Hon talte inte hyggligt om Bettina Brentano, Han talte inte qvickt om Schelling och Hegel. Inte god början; men under fortsättningen af dagen och mycket tal »über die Kunst und das Leben» blef det allt bättre och bättre. Gräfin Ida fick själ och lif och fick likhet med Kronprinsessan, hvilket först upptäcktes af Car. Rosen, som vi hade glädjen att då ha här; M. de Bystram syntes klarligen vara en verkligt god meniska, och fick allt större likhet med Mentor. Jag tecknade af Gräfin Idas profil, som riktigt blef vacker då den under det Car. Rosen sjöng med en Nektergals ljufhet, några svenska visor, förklarades af nöje och hon den ena gången efter den andra sakta sade: »Entzückend! Gans entzückend!»

Ifrån Stockholm skref hon mig sedan till en liten innerligt snäll biljett med skänk af hennes »ReiseBriefe» öfver Spanien. Och behaget i denna handling kastar en rosenskimmer öfver mitt minne af Gräfin Ida, som jag väl aldrig återser.

Nu är jag lycklig och glad här med de mina, dessa innerligt älskärda Meniskor, så goda, så innerligt glada. Ack . . . Men jag får ej skriva längre. Blifve din sommar glad söta Malla! Du skall få se att jag minnes dina adresser. Halsa mycket Sophie L. hennes hyggliga Man med sina vissa ohyggliga fördomar skall det bli roligt

få återse. Adieu Var alltid min fru af de goda ögonen, af det varma hjertat, och jag skall trofast vara Dig

Fredrika.

Böckerna kunde du ha behållit hur länge som helst. Förlåt! förlåt min hast och mitt slarf. Mammans resa blef så hastigt besluten.

431. Till Böklin.

Nu har du väl redan, min otroende Petrus, sett, svart på hvitt, att jag icke glömt bort dig, under den tid af — en månad, tror jag, som jag icke skrivit till dig. Underliga misstanka! då du efter att låta mig i två, tre, ja, väl fem månader sakna ett ord från dig, ändå begär af mig att icke tvifla på ditt trogna minne. Och du har lika rätt, min goda B., i det sednare, som du har orätt i det förra. Men sådant är »Männer-art». Glömma dig? Jag skulle då så gerna kunna glömma hvad som gör min lefnads högsta glädje, dess frid, dess grund dess mål, lifvet i mitt lif; jag skulle beröfvas dessa tankar som ordna för mig lifvet, som i det de allt mer bestämdt organisera sig efter en viss lag, som kännes som tänkandets egen, ge mig en egen välgörande känsla af klarhet och säkerhet, dessa tankar som alltid likasom samla sig i din tanke eller i den ordning, det ljus du gifvit! Min vän och välgörare! Om du trött efter mödor, någongång känner liksom en krans af friska rosor kring dina tinningar, så tänk att det är mina känslor, mina tankar som så omgifva dig.

Hvad du i ditt sista bref säger om Tron, är mig mindre tillfredsställande än hvad du säger derom i det förra. Jag tycker att du har gifvit med för mycket åt Reuterdal. Genom att sätta trons väsen och fenomen utom förnuftet ger han ju en dödsknäck åt Christna tron, neml. om man tror på hans lära. Men alldrig var mig något orimligare. Den Christna tron, i sjelfva dess uppkomst, är ju så tydligen produkt af ett förnuftigt tänkande och kännande. Den har förnuftet innom sig. »När (säger R. i sin recension) har man kommit till tro genom vetande?!» R. skulle ha påmint sig att äfven i våra dagar kommer man icke dit på annat sätt. Den religiösa undervisningen i hemmet, skolan och vid Confirmation är ju icke annat än en förnuftets uppfostran till att inse det högsta förnuftets ordning och i följd deraf komma Meniskan till tro eller förtroende, tillförsigt. Så är väl åtminståne meningen, ehuru den så ofta illa fattas och illa utföres.

Och förr än trosläran fotas på det fullt utvecklade förnuftet och af detta fattas och begripes, förr blir icke närvarande tid Christen, och förr kommer icke Christendomen sjelf att få fullt fast fot på jorden. Min goda B. jag parlamenterar här mot R. icke mot dig, utan genom och i dig. Ehuru du skulle tänka och säga det bättre. Dina ideer öfver ideernas utveckling i lifvet och tiden äro mig oändligen dyrbara och tillfredsställande; de tolka eviga naturlagar, så i stort som smått, jag känner igen dem i blommans lif, i Meniskans i vetenskapens, i historiens. De ha stor rikedom och tröst med sig.

Du skall se dem lefva i den lilla sång jag härmed sänder dig, och som jag på anmodan skrifvit för Naturforskarens möte i Stockholm. Jag vet emedlertid icke om den passar därför, och vore rätt så nöjd att icke den antoges. Jag fruktar att en del Menskor, som icke förstå hur jag tänkt, skola i den se en ensidig rationalism. Säg mig min egen goda B. hvad du ser i sången. Jag vet väl att mycket som följer med naturvetenskapen är att beklaga, (t. ex. grymma experimenter med djur) att all vetenskap har sina ensidiga och skefva utvecklingar o. s. v. — men sedd i sin helhet och vesentlighet kan den väl tror jag betraktas såsom i sången.

Kommer du en gång till Stockholm, min vän, så måste vi tillsammans besöka Museum der. Jag börjar nu der bli temmeligen hemmastadd, och vill då en gång i mitt lif vara din Cicerone. Det är icke rikt, vårt Museum, men det är dock så ordnat att man kan betrakta konstens utveckling ifrån dess larf-tillstånd i Egypten (det är märkvärdigt huru larfkarakteren till det yttre präglar de Egyptiska Guda och Mskogestalterne) och till Grekernas frigjorda sköna gestalt och romarnes skarpa individualisering. Vi skola se på Isis och Osiris På Niobe och Apollo, på Cicero (ett aldeles dråpligt hufvud) och Seneca och många andra. Och Sergels kabinett der hans egen konstnärs utveckling synes i hans konstverk. Det skall bli bra roligt. Jag skref sist att jag på de Egyptiska monumenterna sett de döda sitta till bords etc. Detta var icke aldeles riktigt. Det är alltid under formen af Offer, som brödet och vinet här förekommer. Antingen offras det af den döde till Gudarne eller ock af dess slägt. En vacker ide är den kvinnliga Gudomlighet*) som är målad i botten på de Egyptiska likkistorna och i hvars öppnade armar liket nedlägges.

I mitt sista bref talade jag tror jag om Gr^{nan} Ida Hahn-Hahns anoncerade besök hit. Hennes personlighet har ingenting utmärkt eller behagligt; men hennes blick för konstens verk, och för det djupa och stora i dem har »la »scintilla Celesta». Mera genialisk uppfattning

*) Hon har en nyckel i hvar sin hand.

uttalar ingen i mera lefvande ord. Hennes ena kroppsliga öga är blindt.

Geijers samlade skrifter, i delen, äro utkomna. Han har i slutet af den delen, infört ett stycke af sina sednast hållna filosofiska föreläsningar. Det är en hårdnackad bit, och jag har knappt ännu vidrört den med mitt begrepps tänder. Det synes mig att han vill göra det Onda i sin rot utgående från skaparen, som dermed frambringar världsevolutionen. Vill han det, så vill jag hans filosofi ingenting. Ty är Gud på något vis upphofvet till det onda och således till allt lidande som kommer deraf, så kan jag ej förstå, ej mer älska, ej tillbedja honom.

Menskoslägtets fall ett »Culpa Felix»! O! min B. måste det ej blifva så genom Guds Nåds rikedom? och är ej denna nåd rättvisa då så mycket oförskyllt lidande drabbar millioner i följd af de första Fädrens fel? Och måste icke de och blott de, som fattat lifvets djupaste hellvete, äfven kunna uppstiga till dess högsta himmel. Redan här på jorden se vi ofta hos den förlorade men återvände sonen en högre skönhet än hos den i hemmet förblifne. Hvad jag tror och anar häröfver skall du finna uttalat på sista bladen i Sommarhäftet af Linnea Borealis i »drömsynen: Yttersta domen». Jag var så lycksalig när jag i min enslighet nedskref detta stycke, och hade i tanken dina sköna ord: »Ärret efter ett smärtfullt sår kan blifva ett förklaradt drag i den friska själen.»

Hade jag ej känt så djupt världens lidande, så hade jag aldrig njutit så utsägligt när jag i min själ uppfattade förlossningens och försoningens stora lära. O! Dessa strängar dallra ännu, och skola göra det ända till min graf.

Jag har lefvat en liten ljuf och glad tid, ihop med min Mor och syster. De äro så älskvärda! Agathe blir min »ålderdomströst». Till hennes naturliga qvickhet kommer allt mera godhet, till hennes glädtighet allt mera rent allvar och det ena goda förhindrar alls icke det andra. Hon är en liten väl organiserad varelse.

Tyskland är propist för M. V. Man kallar dem »verkliga M. V.» Hederliga Tyskland!

Naturforskarne i Stockholm tror jag ej att jag kommer att se på. Jag har en kräfte i mig (neml. ett baklänges gående) för sådana företag. Dock skulle det vara mig kärt att se E. Fries, dansken Örsted och den älskvärda Ex. Wachtmeister. Få se!

Må du och de dina njuta af den sköna sommaren såsom nu

Årsta d. 12 Juni [juli] —42.

Din
Fredrika.

432. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta, Söndag ef. m. d. 31 Juli, —42.

Det är en skön dag, lungt, varmt, soligt. Från stora ängen köres det torkade höet in under glada rop; i s. k. Engelskan sitter ett stort Caffeparti i gröngräset firande dermed gamla Lenas namsdag; det är husets hjon jemte gårdens notabiliteter; i Trädgården spatsera med parasoletter min Mor och mina systrar, Charlotte och Agathe jemte Charlottes hederliga goda man. Alla äro de glada. Det är nu helt tyst i huset; jag sitter der ena, men har sinnet lätt och frimodigt och derföre — — kommer jag nu till dig, goda Malla; och med annat sinne ville jag helst aldrig komma till den vän som är för mig värd och kär. Men man är icke alltid värd att vara så till sinnes. Vore man det, hvad vore då svårt? Sjelfva — — men nu, först till ditt bref af d. 13 Juli. Hjertelig tack derför, söta Malla och för den vänliga Notisen från Upsala. Det var generöst af Gräfin Ida att vilja unna mig den. Jag »nejjar» djupt för hans Sachsiska Majestäts nådiga tanke, men med hans tillåtelse är han icke alldeles rättvis mot den tyska författarinnan. Att hon har vida mera Geist än den Svenska är säkert, och den svenska beundrar hjertligt och njuter af hennes herrliga konstsinne, som tillika öppnar för henne alla lifvets djup. Med mera genialiska blickar ha aldrig konstverk och den verld de upplåta, blifvit uppfattade. Jag lär mycket af Gräfin Ida.

Angående hennes eget förhållande, söta Malla, skola vi icke strida. Jag vill gerna tro att det är rent. Men har svårt derför, i anseende till min egen beskaffenhet. Allt hvad som väcker hos mig en känsla af ömhet har jag behof att sluta till mitt bröst, ja, jag har ibland omfamnat träd och kysst blommor, i kärlekssvallning till dem. Och nu skapelsens Mästerstycke! Nej! Alldrig vågade jag experimentet att i längre tid resa med en Man*) till hvilken jag hyste kärlek (och denna känsla är det som Gr^{nan} Hahn offentligt erkänner för sin »Reisegefährte»). Hon kan likväl härutinnan vara annorlunda än jag; billighet och rättvisa fordra att antaga det och i följd deraf att icke fördömma. Men tycker du ej att, äfven om förhållandet emellan dessa två är fullt rent, så kan det med skäl tadlas, ur den synpunkt, att det ger ett vådligt exempel åt de svaga? Jag har hört personer i liknande förhållande ifra för frihet från convenensens band, för vänskapens frihet emellan man och qvinna, egna samvetets vittnesbörd, och dess tillräcklighet när verlden i sin blindhet förkastar. Så ha de

*) som icke vore eller som jag ej ville hafva till min Make

ifrat, tills det — gått på tok, och det blifvit dem sjelfva klart, att Naturens drifter äro sådana, att samhället för att bibehålla renhet och ordning, nödvändigt måst väfva convenancens band kring de enskiltas lif och rörelser. Att Menskorna till dessa band lagt många trådar och trassligheter dem man kan och bör stundom spränga, är visst; men visst är äfven, att det finnes antagna seder och regler, som icke böra trotsas, emedan de komma ur samhällets vakna medvetande. Och när samhället med en allfvarlig och icke gillande blick ser på resande sådana vi nu omtalat, så skulle jag tro att dess tanke är: »Ni sätta er sjelfva i fara; och ni gifva ett farligt exempel. Det är vigten af exemplet innom samhället, som föranledt den Apostoliska förmaningen: Fly allt som ondt synes! Och från denna frucktan bör ingen emancipation ske.»

Ack! jag svaga, lättörda, bristfulla varelse älskar så högt naturens och sedlighetens lagar just derföre att de äro så stränga, så oböjliga, att de ej veta af några concessioner; ty såsom de förra blott veta af en ordning, så veta de sednare blott af ett rätt. Dock älskar jag högre den som kan förlåta den felande meniskan; som väl gaf henne lagen till evigt rätt-snöre, men som genom sin kraft kan bota hennes fel mot dess helgd.

Frances v. Kock sade för några dagar sedan: »Jag försöker att göra och vara det bästa jag kan; men när jag ej räcker till längre, när jag med allt mitt bemödande, dock känner mina brister och fel verka ondt, då kastar jag mig med dem och allt till frälsarens fötter, och ber honom hjälpa mig och ställa allt till rätta. Och då känner jag att allt blir bättre, och att det finnes likasom ett andeligt kitt i lifvet, som uppfyller och botar alla luckor och sprickor som våra fel förorsaka.»

För tio år sedan läste jag i en tysk mystisk filosofhs skrifter*) denna liknelse om det andeliga kittet, och glädde mig då åt dess sinnrikhet. Nu glädde jag mig att höra samma tanke uttryckt af ett fruntimmer, som alldrig haft något att skaffa med tysk filosofi. Det var mig ett bevis på huru känsla och tanke, när båda äro djupa, komma till samma resultat.

Och detta andeliga kitt, detta försonande, helande element, ack! huru dess tillvaro låter sig känna i lifvet der man är vänd till den från hvilken det utgår, huru välsignande det verkar, huru hugsvalande det kännes! Man kan gråta i glädje och kärlek deröfver. Man kan ge det mångahanda namn, men dess verksamhet är alltid helande, förenande, och alla här i jorde-våningen behöfva vi det.

*) Franz Baader

d. 1 Augusti. En annan dag, en annan bild af lifvet. Icke innom hus, ty der är allt godt; men utom, ty der är mulet och stormen reser sig. På en stormig dag i förra veckan läste jag för första gången ett stycke af Äschylos. Det var Prometheus. En herrlig Titanisk skapelse. Prometheus är en hedning efter mitt sinne. Smidd vid klippan och hotad af oändliga qual, trotsar han sina fiender och profeterar deras fall och sin befrielse. Må de störta honom i afgrunden, döda honom kunna de ej. Och ur djupet af sina marter ser han himmelen klarna öfver sitt hufvud. Så inför de hånande Gudarne. Men »oceaniderna» komma och klaga vid hans fötter, sörja öfver hans qual och fråga om dess orsak. För dem veknar, för dem öppnar han sitt hjerta. Den vansinniga, vanställda Jo kommer irrande, jagad af bromsars stygn till denna öcken. Det blir gifvet den fastsmidde att trösta henne. Och hvilken bild uppstår ej under det han profeterar hennes öde?! Jagas skall hon öfver vida jorden, se mångahanda folk och vidunder; den vilda förfärliga vandringen beskrifves i titaniska drag. Men en dag skall hon komma till Nilflodens källor och der vid dessa klara vatten skall Zeus möta henne, sakta vidröra och stryka henne med smekande hand; — då skall besinning återkomma och lifvets fullhet. — Hvilken bild! Denna olyckliga, vansinniga, som vid de klara källorna mötes af en Gud, omfattas i barmhertighet och får lugn och salighet. — Jag har hört om Äschylos hårdhet och vilda jättkraft. Jag vet ingenting ljufigare än denna bild, ingenting mera rörande, liksom för öfrigt ingenting herrligare än denna Titaniska skapelse, i dess art. Hvad är emot den Sofokles' tragedier med deras klagande, jemrande, förtviflande hjeltar, med deras olycksnatt, bortom hvilken ingen himmel dagas, under hvilken ingen segerkänsla lyfter eller styrker. Vål förstår jag nu att Äschylos kunde harmful fullt öfverge sitt fädernesland då det från hans skapelser vände sig till svagare stycken och hyllade dem framför hans. Men nej! Jag förstår det ej (jag talar Linbladiska) så vida neml. harm blef boende i hans bröst. En så stor ande anstod det, att icke låta kufva sig af någon litenhet, egen eller andras, ett sådant snille tillhör kraften att använda hvar sten kastad mot honom till ett trappsteg för att stiga än högre, för att höjd öfver orättvisa, misskännande, afvund och hämd, kunna förlåta, kunna välsigna. Detta är högsta frihet och högsta fröjd. En mera frisk, mera Gudomlig känsla gifves ej i jordelivvet. Men jag talar från Christlig ståndpunkt, och dit var kanske icke den store Hedningen kommen. Många hedningar voro dock komna dit.

Men, goda Malla, det är väl tid att jag nedstiger från Kothurnen och talar litet hvardagslag. På Årsta är det gladt och friskt. Min syster Charlotte och hennes Man äro två redbara, goda och glada

meniskor, som öfverallt medföra en känsla af treflighet. Det ges många meniskor af den sorten i verlden, men kan icke gifvas för många. Saltet i hvardagslaget är dock den lilla Agathen som ger »haut gout» åt både allfvar och skämt. Fabian och Casper Wrede, som komma hit för något längre tid skola ej skämma bort målron. Till Fahlkrans (som Agathe litet fruktar, »sitter och blir obeskedlig i Upsala» hvartill hon säger att »han är mycket för god») ämna vi genom Quiding låta utgå en vänlig kallelse, och det vore oss alla kärt om han följde den.

Orleanska familjens olycka beklagas innerligen och deltages uti af alla som icke ha OO-hjertan. Man talar äfven om olycka för Frankrike och fara för Europa, men vår Herre vet bäst.

Tegnér är värre åter. Ack! hvad det är plågsamt höra förvirrade ord och tankar af honom. I våra gamla sägner om förtrollade meniskor berättas, att den förtrollades Christna namn, ropadt af en älskande röst hade makt att lösa förtrollningen och återkalla den olycklige till besinning och till sin fordna gestalt. Jag har i mitt lif en djupt rörande erfarenhet af sanningen i denna dikt. Men Tegnér! på honom har väl ingen menskoröst makt mera. Men en gång skall väl vår Herre ropa: »Esaias!» Och den fordna, den nu fördolda Esaias Tegnér skall vakna och stå upp! Ack! att det vore snart.

Böttiger har varit mycket lidande en tid af sitt hjert-onda, men skall nu resa ut för att försöka en »Molkenkur» i Tyskland och kunna till hösten återkomma friskare. Men allt detta vet du väl redan.

Jag lemnar dig nu, goda Malla, för att göra ett kort besök hos — Necken! Vi här bada alla dagar i öppna sjön. Och vet du, det är lifsuppriskande känsla att sköljas af de klara svala vågorna, under Alarne som spegla sig i vatnet, och se öfver sig och dem den blå himlen, och utåt fjärden de blå krusiga böljorna. Ja, mycket här är lefnadsgladt, och likväl gör det mig ej glad, ty jag lefver ej deri. Mitt lifs lif ligger i andra länder.

Min Mor som reser till staden i dag skall taga med sig mitt bref; hennes och min Agathes hjertliga hälsningar får jag frambära. Vare du lycklig goda, bästa Malla, och bibehålle din godhet och vänlighet för

Din
tillgifna
Fredrika.

Från Sophie Z. hade jag för någon tid sedan bref der hon säger: »Jag förmår ej gifva dig en enda detalj af denna Upsala-färd, jag vill blott säga att Malla S. och hela hennes hus stå i minnet deraf som gnistrande Juveler.» —

433. Till Tegnér.

Du är icke ändå rätt god, Tegnér, ty du straffade mig för min Tyska, med att svara mig på Arabiska, eller Gud vet hvad för språk, men christligt är det icke, och vore jag närmare dig, så skulle jag — banna dig derföre. Och till sådan djerfhed skulle jag taga mod, först af tron, just på att du ändå är »Eje-god», och af min tillgifvenhet. Stor tillgifvenhet gör stort mod. För öfrigt — skall ingenting störa mig i denna känsla. Min Esaias Tegnér skall inga moln eller bokstäfver skymma för mig; min Esaias är en evigt herrlig ande i hvilken jag alltid skall hafva frid, Min Esaias Tegner är den som skall stå fram på den dag då Herren ropar hans namn, och han skall fullt känna igen sig sjelf. O! då skall jag vara bland dem, som vid lifvets klara ström sitta vid hans fötter och lyssna till hans lyra och se i glädje upp till honom.

Låt mig nu hjerteligen tacka dig för de stycken du sist sände mig. I ditt tal glädde mig hjerteligen den ungdomsfriska håg med hvilken du vid 60 års ålder vill tränga in i nya vetandets gebiet. Sådant vittnar så skönt om Meniskans eviga ungdom. Kronbruden tycker jag oändligt mycket om, och just emedan jag så mycket tycker om den, och emedan den ännu är otryckt, ber jag dig att få göra ett par anmärkningar till den, som du kan förkasta eller gilla, hur du vill blott du förlåter mig min djerfhed för den känslas skull som leder mig. Kunde icke förhållandet emellan Kellgrén och Christina af Biskoppen lyftas alldeles ur tadlets rymd, genom att förklaras till ren och helig vänskap! Huru lätt kunde han icke göra det med några herrliga ord, och huru skönt skulle han icke dermed vindicera åt himmelen förhållanden, som vanligen misstydvas på jorden, som väl ofta nog sjunka till dess lägre njutningar men som kunna vara fullkomligt rena och som ofta äfven äro det; särdeles der qvinnan är genom en ren beundran fästad vid Mannen. O! jag vet, jag vet så väl att så kan vara. Och skulle biskoppen i sitt lifs erfarenhet sakna exempel härpå, så måste dock den store Siaren icke sakna insigt uti att så kan vara, och äfven derföre icke bidra att kasta skugga öfver ett förhållande, som törhända alls icke förtjenar det.

Du säger pag. 32:

»qvinnan som älskar kan falla
mindre af eget begär, än att göra den älskade lycklig.»

Detta är en skön och djup blick i qvinnans väsen. Det är hennes glädje att få hängifva sig i beundran för något stort och ädelt före-

mål, hela hennes lif vill gerna vara ett uttaladt du för något stort Jag.

(Michael Angelo har sinrikt uttryckt skilnaden emellan det Manliga och Qvinliga väsendet uti sina bilder af skapelsen, dem man ser i Sixtinska Kapellet. Man ser Adam väckas till lif af en stråle utgående från Guds finger; och hans första lifsytring är sjelfbesinning, han blickar tankfullt framför sig emedan han blickar innom sig, beskådande sig sjelf. Hans första känsla är: Jag. Så väckes Eva, äfven af en Gudastråle äfvanefter, och hennes första rörelse är att se upp och tillbedja. Hennes första känsla är: »Du».)

Och nu detta Jag på jorden — skulle det icke kunna vara ett som säger Du till Gudomligheten just emedan det icke är du med det djuriska lifvet, utan herre och Mästare deröfver. Sådana ädla Jag ha funnits och finnas i mängd, och ifrån den dag då den högste vandrade på jorden i Manlig Gestalt och qvinnor följde honom i lif och död tjenande honom med sina egodelar i renaste kärlek, ha qvinnor så älskat och så tjenat Männer som förtjenat det. Du säger sjelf så bra:

»Många gestalter tar kärleken an, förtroende, aktning,
Vänskap, beundran» —

Och så är det. Och Jag tror det är ett misstag då man, såsom vanligen i romaner, låter Man och Qvinna närma sig hvarandra blott under inflytande af köns-kärleken. Jag tror att det, som närmar de olika könen till hvarandra har en djupare grund. Jag tror att de ömsesidigt söka i hvarandra sitt eget väsens förklaring. Och när Skalden gerna diktar för den sköna Qvinnan, så är det emedan hon sjunger hans verser. Hon sjunger dem så gerna emedan de förklara för henne lifvet, och han åter hör henne så gerna, emedan hennes sång ger ton och skönhet åt hans verld. Vore jag skön och kunde jag sjunga, så skulle jag rätt klart bevisa dig detta, min älskade skald. Nu får det stadna vid att jag ber dig tro litet på mina ord och låta dem gälla något för din behandling af Kellgren och Christina.

Och nu vidare: Rysshattet har jag intet emot, sådant det der är uttryckt, — jag instämmer deri af allt hjerta; Äfvenså i strafpredikan öfver tidens fel och kallelsen till Kellgrens ande. Vore jag nära dig skulle jag dock be dig om en och annan medlande rad, en rad som visade att du icke öfverser eller misskänner Guldådern, som löper genom slagget och smutsen, och äfven derföre väcker ditt folk till medvetande af den sanning det vill och söker i närvarande tidsutveckling. Slutet lemnar mig otillfredsställd. Att Bispen i sin vagn försvinner »i dammande sporrstreck» är bra, men du dröj ett ögon-

blick kvar och kasta en blick på hemmet, der natten och kärleken nu ensamma dröja, en blick af välsignelse, ren som Månans ljus, god som Englars blick på svaga Meniskor. Den sköna Idyllen ropar på ett skönare slut än du nu gifvit den. Så tycker jag, men kanske orätt.

Att brudgummen vid vigseln borde få sin goda andel af den pres-terliga moralen som nu spenderas ensamt på bruden är en önskan som jag uttryckt långt för detta men den lär väl förbli ohördan. Men om än alla mina böner och önskningar för Kronbruden förbli så, så skall du likväl icke vägra min bön att icke taga illa den frihet jag här tagit mig. Jag litar så gladt på att du är min egen goda, med mig öfverseende Esaias Tegnér.

Jag skall hitta på ett litet hyggligt souvenir åt dig; men emed- lertid, — söta Tegnér skicka mig en lock af ditt hår, af ditt hvita hår! Jag vill hålla af den och kyssa den med mina ögon, ty man kan kyssa med ögat och det, tycker jag, är det vackraste sätt att kyssa. I nästa bref, låt mig få en af dina lockar!!!

Säg mig om du riktigt och oskadad fått min Byron, som jag sände dig förleden höst.

Dina poemer: Hrane Skald och Kronbruden, samt Talet och Jul- ottan afsänder jag till Wexiö med nästa Paket-post.

Ännu en gång, hjertlig tack för dem, bästa Tegnér.

Håll litet af mig, ty jag håller mycket af Dig!

Fredrika.

Årsta d. 9 Aug. —42.

Jag har nyligen läst Æschylos i Voss' öfversättning och är för- tjust af denna mäktiga ande. Hans hjeltar äro hedningar efter mitt sinne, bra olika de Sofokelska klagande jemrande! Kan du säga mig hvarföre Grekerna tyckte så mycket om Sofokles? Jag undrar om Du tycker om honom? Men du måste ha mera sympathi med den andra.

434. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 18 Aug. —42.

Godaste Malla! Så mycken tack för brevet af d. 8de Augusti, hvilket dock gjorde mig litet ledsen, då det lät mig se att mitt bref, som afgick d. 5 eller 6te Aug. från Stockholm till Sollentunaholm, icke kommit fram som det bordt göra. Jag vill likväl tro att det nu kommit riktigt i dina händer, och det har då äfven gifvit svar på

dina vänliga frågor. Fahlkrans reser i ögonblicket efter att ha tillbringat här några dagar som han gjort för oss rika och trefliga. Vi tycka om honom, vi hålla af honom; han är så bra och god och särdeles. Jag önskade att du nu vore i Stockholm och skulle träffa honom. Jag tror visst att de moln du talat om, skulle lätt skingras. Böttiger reser icke innan hösten han har varit och är ännu så sjuk af sitt hjert-onda. Om Söndag ha vi vår hundra-barns-fest, och åtskilligt storfolksfrämmande. Söta Malla jag hinner nu ej mer. De mina hälsa hjertligen. Hälsa äfvenså Gr^{nan} Gustava från

Din
Fredrika.

435. Till Tegnér.

Årsta d. 6te Sept. —42.

Ehuru hundra små dämoner, i skepnad af förströelser, dels af sorglig dels af glädlig beskaffenhet, tyckas sammangaddat sig att hålla mig från skrifbordet, så vill jag icke låta afhålla mig längre från att tacka dig, bästa, goda Tegnér, för dina skrivelser af d. 19 Augusti. Tack så innerligt för den älskvärda vänlighet för mig, som alltid ger mitt hjerta sommarkänslor. Öfver de skrifter af dig, som du tillåter mig att läsa, gläder jag mig, isynnerhet åt Gerda för dess härliga, storartade föremåls skull. Jag träffade nyligen Brinkman i Stockholm och förevisade honom dina befallningar, som han låfvade efterkomma och sända mig de nämnda skrifterna. När jag läst och begrundat dem, skall jag så gerna efterkomma din uppmaning att utförligt uttala mina intryck af dem. Du, såsom alla verkligt öfverlägsna snillen tycker om att höra ett rent språk när det kommer ur en ren sinnesstämning. Tack för din gråa hårlock! Jag har kysst den med mina ögon och skall ofta göra så. Det är en blick af ren kärlek som så hvilar öfver ditt hufvud. Kalla den »blek, flegmatisk» och hvad du vill; jag känner att den är innerligare och allvarligare än mången som kallas glödande. Och allvaret är kraften i känslan. Det är också allvaret i min känsla, som gör att jag midt i min tillgifvenhet för dig kan strida med dig. Och i vissa ämnen komma vi alltid att stå som stridande emot hvarandra om du icke, som en ädel riddare, vill nedlägga vapnen — icke för min, utan för det heligas fot. Du säger: »Vi skola ej göra oss förnämre än Naturen!» — Jag säger: »Jo, vi skola det ty vi äro det, vi äro barn af en helig och helgande anda och skola genom den råda öfver blinda Natur-drifter. Och den som icke erkänner detta — den är ännu fången ö förblindad af

Naturmakten och icke en fri Meniska.» Hör mig tåligt och allfvarligt ett ögonblick, min älskade Tegnér, i denna sak, ty den är sanneligen ingen lapprissak. Icke heller är här fråga om en lekfull strid emellan Man och Qvinna, utan här är fråga om öfvertygelser på hvilka sjäalars välfärd hvila, och här samtala andar, som churu olika i mycket, dock äro lika deruti att de förstå hela makten, hela tjustningen af den jordiska njutningens dryck. Och det är ingen Nunnelik sinnesstämning icke heller pruderie, (denna missväxt på sedlighetens träd alstrad af lifvets saftlöshet,) som låta mig yrka att man icke kan dricka njutningens bågare utan under vissa villkor och med en vis måtta, utan att berusa och försoffa sin själ, utan att neddraga sitt lif, sin ande ifrån den höjd, det Thabor der allena »det är oss godt att vara». Nej, det är en fritt vunnen öfvertygelse, vunnen under kamp och forskning. Men innan jag vunnit den har jag frågat Menskoslägtets medvetande från historiens älsta tider, frågat den Gudomliga, objektiva uppenbarelsen, gifven i Christo, frågat mitt eget klarnade och väckta själfmedvetande. Alla ha de öfverensstämt i samma svar. Alla säga de: Den själ som blindt lemnar sig till sina djuriska drifter, vare sig i gerning eller i fantasispel, den öfverger sitt hem sitt lif hos Gud och intager en lägre region af tillvarelsen, och blir delaktig af dess mörker och brist. Den jordiska njutningen, som ej sker Gudi till ära, blir till vår egen skada och skam. Endast i Guds ordning, i hans anda blir den sinliga njutningen ett godt; och då måste den alldrig vara mål i sig själf, utan underordnas ett högre, ett andligt mål. I annat fall bär den innom sig dödens och upplösningens frö. Huru sinnrikt uttalas icke detta i de gamla religionerna. I landet som kan kallas meniskoslägtets vagga, der den gungades af gamla Nilen som en skön lifsrik och mystisk Lotusblomma der tala än i dag grafvarne om domen öfver de döda enligt deras lif på jorden. Der se vi själarne vägas inför den rättfärdige Gudens öga, och de som lefvat i ljusets och helgelsens element ingå i lycksaliga boningar, de åter som hängifvit sig till sataniska eller djuriska lustar jagas tillbaka på jorden i skepnad af orena djur. Och hvad säga härom dina älskade Greker i deras djupaste åskådningar af lifvet? »De själar» säger Plato »som på jorden hämtat sin förnämsta njutning af sinligheten irra efter döden kring begravningsplatserna, de längta åter in i sina kroppar, emedan dessa varit de förnämsta organer för deras fröjd. De längta efter det omöjliga; deraf deras Tantaliska törst och qual.» Huru hemsk men huru djupsinnig, huru förskräcklig men huru skön är ej denna bild af ett tillstånd, som måste vara verkligt, i följd af den andliga verldsordningens eviga lagar. Christendomen bekräftar dessa mensklighetens klara aningar, och förklarar

dem i deras väsentlighet för eviga sanningar. Hon uppkallar till full klarhet Meniskans innersta lif och medvetande, bjuder henne att försaka allt orent all synd och bjuder henne handen för att inträda i Guds rike, i de heligas samfund, ty blott der finnes lycksalighet, lifvets fullhet eller evigt lif, ja meddelar henne sitt lif för att införlifva henne dermed, för att frälsa henne från synd och andlig död, för att helga och saliggöra henne. Och dessa läror uttalade af menskligt och Gudomligt förnuft, dessa sanningar som jag förnummit utifrån, de ha blifvit så lefvande i min tro emedan de öfverensstämma med den inre rösten i min själs allraheligaste, med de aningar som upprörde min ungdom och kallade mig till strid mot orena böjelser, äfven då jag ännu icke förstod att ge dem namn, emedan de bekräftats af mitt vakna medvetande af mig sjelf, mitt eviga väsen, dess mål och sammanhang med en evig verldsordning. Så min älskade Tegnér har en öfvertygelse uppkommit för hvilken jag är färdig att dö, och som bestraffar eller belönar mig allt efter som jag illa eller väl följer dess lagar i djupet af min varelse. Och nu — talar jag icke mer i dessa ämnen. Jag har sagt nog för att bli fullt förstådd af en snilleklar blick och ett ädelt hjerta, och jag vet till hvem jag skrifver och på hvem jag tror, om än han stundom skulle antaga främmande och fränstötande skepnader. Första gången jag såg dig höll jag af dig med en djup och innerlig känsla; — jag såg och älskade evighetsmeniskan i dig och jag skall blifva honom trogen äfven då han gömmer sig. O! det är mig en glädje att känna det jag kan och skall alltid älska dig så.

Med din förra sändning till mig följde verkligen ett litet poem kalladt »Tro och förnuft» för mitt Album. Min söta Tegnér! det är detta som jag kallar Arabiska och det språket — läser jag icke. Äfven i detta sednaste bref är åtskilligt af det der språket — som jag icke läser. Skrif det derföre icke, min egen goda Tegnér! din handstyl skall jag nog reda mig med, helst när den är så klar som i sista brefvet och har till underlag ord som äro mig så kära. De äro som den gyllne fonden på de gamla målarnes taflor, som lyser igenom och förskönar alla färger.

Brinkmans Sångmö kan jag icke sända dig utan att först — döda honom. Han har en Herkuleisk kraft för att hålla qvar hvad han en gång fått i händer.*) Men jag skall nog hitta på sända dig något annat litet minne, som skall finna nåd inför dina ögon.

Bulwers Zanoni har jag läst. Den vackra och djupa tanken af de ädla känslornas företräde och värde öfver alla kunskapens skat-

*) Dessutom har jag skänkt honom den.

ter, har glädit mig. Men huru kan man interessera sig för en hjälte som är 5000 år gammal, som går upp och ned i Kratern af Vesuvius?! Det är verkligen för starkt.

Jag hade mycket att säga dig, men hinner icke mera i dag. Var mig god, var mig huld som hittills, och missförstå icke

Din
innerligt tillgifna
Fredrika B.

436. Till Böttiger.

Årsta d. 16 Sept. —42.

Det har gjort mig hjerteligen ondt, bästa Herr Böttiger, att af Era bref se huru sjukdomens dämoner fångslat Era steg och tillintetgjort Era resplaner för denna höst. Kanske är det ej så illa menadt dermed, som det ser ut, och att den korta resan 1842 blifvit hindrad, endast för att lemna rum åt en längre och mera fruktbarande år 1843. Ni tyckes sjelf se saken i detta ljus, och dervid vilja vi blifva. Den ljusa och glada konstruktionen af vårt lufs skickelser är ganska säkert den riktigaste, liksom den är den mäst och bäst filosofiska.

Nyligen tillbringade jag en vecka i Stockholm och hoppades att derunder få träffa Er, och då få höra om Er hälsa och resa. Men då det icke ville falla sig så, och jag troligen icke snart återkommer till staden måste jag beqväma mig att tala till Er genom pennan, hvilket alltid faller sig ovigare än det muntliga meddelandet.

Efter Ni vill nu återställa den ifrågavarande lilla penningesumman, bästa Herr Böttiger, är jag beredvillig att mottaga den, men endast med vilkor att hålla Er den tillhanda, ifall Ni nästa sommar skulle vilja hafva den. Kom vänligen ihåg detta.

Brefvet med p^{ne} kan med all säkerhet lemnas till Mamsell Bremberg, som bor i vår Våning vid Norrlandsgatan. Jag skall skrifva till henne att mottaga och bevara det, till dess det med säkert bud kan komma i mina händer.

Att Er hälsa nu är betydligt återställd har jag med glädje hört af mina kusiner Wredens på Djupa-Dahl, som rest med Er på Ångbåt. De kände genast igen Ert porträtt i mitt Album. A propos! Rycktet sprider ut, att Ert hjerta icke med någon makalös förhärkelse genomgått ett visst »eldprof», och att Ni alls icke håller prof som oförbrännelig. För min del, tycker jag, att när Eros håller facklan, så kan man ej göra bättre än att låta sig antändas och helt genombrännas af dess eld. Den för-askar ej utan förädlar.

Jag känner djupt sanningen af allt det Ni säger om Tegnér. Äfven i hans bref ser jag den goda och högsinta anden genombräta den djuriska larfven. Jag håller uppriktigt och allfvarligt af honom och äfven derföre önskar jag att han snart måtte — dö!

Här ha vi haft och ha ännu sjukligt. Min goda svåger Quiding har varit rätt illa deran i en gastrisk nerffeber, och nu, då han är i det närmaste återställd, har Charlotte blifvit sängliggande, men blott i stark flussfeber. De bo i stora sängkammaren der de underhålla ett Egyptiskt klimat och innesluta sig i en viss mystisk tystnad inom väl stängda dörrar. Agathe och jag kalla dem Osiris och Isis och uppvackta dem med adorationer libationer och upptåg, som förorsaka — godt skratt, detta bästa af alla slags fräspulver mot lifvets täppa.

Lycka till föreläsningarne och ett angenämt Upsala-vistande, till allt godt och skönt (både visa och Disa!)! Önskas er hjertligen af alla här.

Tack för det ni så varmt och vänligt upptagit min välmening! och glöm icke att jag förblir densamma.

Aktnings och vänskapfullt
F. Bremer.

Min hjertliga, min tacksamma hälsning till Atterbom!

437. Till Malla Silfverstolpe.

Jag vill berätta dig »huru jag minnes» en viss Fru (somliga kalla henne: »vår Fru af de goda ögonen»). Jo jag minnes henne som en gestalt med varm blick, välviljande, hjertlig min och öppnade armar, färdiga att varmt och vårdande omsluta hvad som nalkas henne i det godas eller i det skönas namn. Så ser jag henne äfven i hennes bref af d. 23 Aug och jag tackar henne hjertligt derför. Hvem vill ej gerna komma dit, der den blir så väl emottagen. Hade man blott alltid något att komma med! Ack lifvet är en snillrik Scherazade, outömlig på nya och sinnrika berättelser; men menskosjälen är ofta sömnigare än Sultan — chose? — och hör och förnimmer ingenting med klarhet. Hade man blott alltid öppet öra, vakna sinnen — huru rikt vore lifvet, rikt äfven der det ej är roligt!

Här på Årsta ha vi sen en tid haft rätt molnig himmel. Men äfven de mörkaste moln ha likasom ögonlock, och dessa framsläppa stundom klara solstrålar, och dessa solstrålar genom molnen, de synas mig skönare än de som strömma i ohämmad fullhet från klaraste himmel. Utan alla liknelser: vi ha haft och ha ännu sjukdom i huset. Min goda Svåger Quiding har varit rätt illa deran i en Gastrisk-nervös feber, och hans hustru, min syster Charlotte, i hvars sjukrum jag skriver, är ännu sängliggande af en reumatisk feber, som i sin begynnelse syntes oss obetydlig, men som tilltog med så svåra symptom att vi varit mycket bekymrade. Läkarens besök i förrgår, och hans föreskrifter ha Gudskeå förändrat tillståndet till det bättre; och det ser ut som dessa goda Makar åter skulle få lefva i glädje för hvarandra. »I lust och nöd» säger svenska vigseln skola makarne i kärlek lefva för hvarandra, och säger detta så väl. Den eviga lag den uttalar, hvilar på lifvets skönaste underbaraste Mysterium. Ty det är först i nöden, som kärleken fullast kan uppenbara sin rikedom, och skapar då ofta högsta lust af högsta smärta. Lida med och för hvarandra — det knyter band emellan själarne hvars ljufhet och styrka inga ord kunna beskrifva. Och sedan, — de ljusa stunderna, som genombryta de mörka, — de der solstrålarne jag talade om, — hvad de äro sköna! hvad de värma och glädja! För att smaka detta, behöfves i öfrigt icke att vara Make och Maka; det behöfves blott att älska, att vara innerligt förenad med en annan, det må heta i vänskap eller kärlek.

Fahlkranz, som gerna är i sorgelhus, och som jemt var hos Quidings då Q. var som mest sjuk i Stockholm, sade något af samma art öfver nödens och sorgens sköna makt. Men jag säger icke, hvad jag här sagt, efter honom.

Du frågade om jag någon gång talat med Fahlkrans om Geijer. Ja, och mer än en gång, i anledning af G. . s litteraturblad; och jag har alltid funnit F. villig att lyssna till hvad jag af själens och hjertats fullhet har så lätt att säga i detta ämne, ja, äfven i visst afseende eftergifven därför. Med F., och ännu mer med T. . r har jag haft nöje af att tala om detta blad, så fullt af framtid, och — hvad man än må säga om vissa enstaka uttryck — så fullt af försoning, och af en försoning grundad på eviga lagars kraft.

F. har varit både sträng och god mot mig i en recension öfver M. V^r uti Ecklessiastik tidskrift och i båda delarne God. Ty god är den stränghet, som har sin grund i ett rent och allvarligt sinne, i sinnet för det fullkomliga. Och der jag känner mig träffad af denna, böjer jag mig lika villigt därför, som jag nedslår mitt ögonlock för solens stråle, och erkänner med glädje dess kraft och min

svaghet. O! att the Recensenter i allmänhet förstode värdet och väldet af en med sann välvilja brukad stränghet, af en så i tadel, som beröm ädel och högsinnad anda. I hvad som rör de Theologiska frågorna behåller jag emedlertid mina yttrade tankar, i motsatts med F..s. Motsattsen torde dock vara mera skenbar än verklig, mera ligga i ord än i sak. När »tungomålen afkomma» är jag säker på att Meniskorna skola förstå hvarandra bättre än nu. För F..s godhet mot mig, för den så skönt uttalade välsignelsen öfver mitt kommande arbete tackar jag och välsignar honom af hela mitt hjerta.

Hvad skola vi säga om Zanoni? Jag säger att det är omöjligt fatta något deltagande för en meniska som är 5000 år gammal och som går upp och ned i kratern af Vesuvius. Två ting i boken ycker jag om: 1mo: Bokens Grundtanke: att känslornas, att kärlekens lif är högre och skönare än vetandets, att hjertat är rikare på djupa mysterier än hjernan. 2°: framställningen af spöket: »the dweller of the Threshold». Detta är ingen dikt, detta har grund i en förfärlig verklighet. Men Bulwer har rätt, man kan kämpa med denna Phantom och besegra den med heliga maktens hjälp.

Att känslans lif står högre än tankens tror jag på och jag är färdig att säga: »lycksaliga de som älska!» Men det måste vara under vissa harmoniska förhållanden. Jag har mycket njutit af tankens klarnande lif; jag har mycket lidit af att älska för mycket. Nu är jag tacksam för hvar varm rörelse, som lifvar min själ; men vill alltid vara kapabel af att kunna sjunga den visan:

Jag bryr mig om ingen ej alls, ej alls,
om ingen vill bry sig om mig.

Och har blifvit temmeligen snäll i den konsten.

Och jag ville råda alla, för känsliga hjertan att öfva sig i den. Och med den önskan, söta Malla tar jag afsked af dig i dag.

Jag förmodar att du nu är hos Lindblads och ber om min hjertliga hälsning till Herre och Fru.

Att ha skänkt din milda syster någon tillfredsställelse är en verklig sådan för

Din
tillgifna
Fr. Bremer.

Årsta d. 23 Sept. —42.

Huru lider det med Mallas Minnen? Det är nu så längesedan jag såg något af dem.

Min mor och syster bedja hjertligen hälsa.

438. Till Böttiger.

Årsta d. 23 Sept. —42.

Att sitta till råds i de Nordiska angelägenheterna skulle vara för mig af stort och hjertligt interesse, ehuru jag tror att i sådana frågor sjelfva Drottning Disa skulle varit rådlös; — och huru mycket mera då jag!

Men äfven skickelsen har skilt mig från all möjlighet till ett sådant deltagande; ty här i Egypten står ganska illa till, (ehuru nu bättre än som varit) och här måste vakas både natt och Dag.

Gud skelåf för de känslor af lefnadslust och kraft, som låfva Er, bästa Herr Böttiger en rik framtid! Sådana pläga icke bedraga. Och hålla de, så hoppas jag att framdeles få, i en viss sak, — icke råda, utan välsigna.

Vänkskapsfullt
Er Cassörska,
F. Bremer.

439. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 2 Oktober [1842].

Hela min ambition är nu att vara för dig, goda Malla, ett glas Soda-vatten, då jag icke kan, som jag så gerna ville, komma till dig, som lifslevande meniska och rivalisera med en Soda-butelj om att lyfta på det nedstämda sinnet. Jag vill slå vad att jag skulle vinna. Ty först skulle jag säga så mycket ovett åt den sak, som gör dig ledsen att den skulle bli alldeles »förknusad», ja, jag skulle använda ord så — att du sjelf skulle hisna. Och så — skulle jag sjunga för dig den der lilla allrasomnättaste och förnuftigaste visan:

»Jag bryr mig om ingen ej alls, ej alls,
Om ingen vill bry sig om mig»

tills du började att sjunga med och vi riktigt stämde riktigt öfverens i den duetten.

Ack ja! jag vill och jag skall alltid hålla mig färdig att sjunga den visan, men på min egen behagliga melodi och i min egen mening; d. v. s. för en del folk blir den alldeles efter ordalydelsen; ta mig — — Carlavangnen om de flesta menskor förtjena annat! Men för somliga är andemeningen så här:

»Jag bryr mig ej om att du ej bryr dig om mig; jag tänker hålla af dig lika fullt. Gå du! Kommer du ej till mig, så skall jag ändå

komma till dig i den stund du skall bli glad deråt! Jag trotsar dig att störa något i mitt innersta lif.»

Ack! Sådant kännes friskt och lustigt. Och om jag kan sjunga så så är det emedan detta innersta lif har sin rot i — ja, du vet i hvad och hwem; och att jag der känner mig så djupt så evigt förenad med de älskade, hur det än må se ut i denna verld der så vexlande vindkast blåsa. Men som Geijer säger så snällt: »Vindkasterna höra ock till Guds väderlek!» Hans anda herrskar dock öfver dem, derföre: Godt att blifva i den!

Något som hjälper mig att sjunga min visa är väl äfven, att jag blott behöfver stänga in mig och vara ensam för att få besök af någon, — någon, som är min bästa vän i verlden näst En; — denna någon är — min Spiritus, och han skänker i åt mig både Sodavatten och annat vatten, låter mig dricka du med hela menskligheten och roar mig ibland med hvarjehanda upptåg. Så har han nu hjälpt mig packa både Lindblad och Geijer och ännu en tredje person i en Officer vid Kongl. Majsts flotta och af detta allt göra — en roman-hjelte. Men tala om för ingen den ohyggliga Contrabands-sak. Den kunde eljest konfiskeras af vederbörande och min lilla vän förklaras för en dumdristig tok, (som han väl är ibland) och landsförvisas. Och då reste jag bort med. Ty utan honom hade jag ändå icke rätt roligt mer. Ack! han är den enda som alltid brytt sig om mig i trofast vänskap och se, när någon bryr sig om mig i trohet och godhet, tålighet för mina brister, och sympathi för alla mina känslor, ja — den bryr jag mig om i lif och död, och kan älska mer än den kan älska mig.

Aj! Jag ville vara som Soda-vatten, och nu har jag varit hela tiden egoist! Fåfånglighet! fåfånglighet! Jag måste fly till kung Salomon för hjälp och råd. Det säges att en österländsk furste en gång begärte af honom ett tänkespråk tjenligt att göra själen ödmjuk i medgång och modig i motgång. Den vise konungen gaf honom då följande ord: »Och äfven detta skall gå öfver.» Söta Malla! är icke detta för dig? Men för dig och alla känsliga varma hjertan blott emedan då olika tillstånd gå öfver, ett evigt godt förblir evigt kvar, och lockar oss på olika vägar upp i sitt lif. Och på dessa vägar uppåt är hälsa och lif och förnyelse och förening för alla som vandra dem. Goda, bästa Malla! jag afstår från rolen af Soda-vatten som jag så illa uppfyllt, men förblir af hjertats allvar

Din
tillgifna
F. Bremer.

Säg mig med budet ett litet ord om du är kvar i Stockholm ännu om Thursdag och om jag får med min Svåger som då reser in sända dig litet af våra Astrakaner? Mycke hälsosam fruckt!

440. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 3^{dje} Okt. —42.

Dear lilla Frances! It is a saying of my good friend Gr^{nan} Sommerhielm, that: »när vi icke höra någonting ifrån våra goda vänner då kunna vi vara säkra på att de må mycket bra och ha förträffligt roligt.» Och jag vill hoppas min söta Frances att detta slår in med våra vänner på Parken under denna tid af tystnad emellan dem och oss Årstafolk. Hvad oss beträffar ha vi icke haft så glada skäl till tystnad. Vi ha sedan länge redan haft en gäst i huset som heter sjukdom, och dess beteenden äro föga roliga och roande att tala om. Men nu, Gudskelåf, håller den på att packa sig bort med hela dess ledsamma följe, och hälsa kommer åter med aptit och glada miner och alla dess upplifvande känslor. Charlotte är ännu sängliggande (sen tre veckor) men den skratt-källa som finnes i hennes mark börjar åter springa opp och leka duetter med Agathes som alltid är villig. Mamma som så mycket tycker om detta är alltid färdig att ackompanjera, och jag, som icke är så fallen för denna munterhet måste följa med min slägt, det kan icke hjälpas. Så att det är väl svårt finna ett ställe der, när hälsan är rådande, det skratas så mycket, som här; åt hvad? vore svårt att säga, åt barnsligheter, tokerier, ingenting! Sådan munterhet hör till familje-mysterierna och icke till de sämsta. Den uppkommer ofta af mängd små egenheter hos medlemmarne som skulle ha blifvit kantigheter och svårigheter om de icke dels afslipats af kärleken, dels doppades i godt lynne. Du och dina landsmän förstå bättre än några andra det der. I detta förhållande är tror jag källan till hvad ni kalla »humor», och som ni ha så mycket af.

Medan vi innom hus söka komma oss opp igen, har hösten aflöfvat träden, och nordanvinden sopar dem erbarmligt omkring. Men skördarne ha varit goda, äro lyckligt bergade, alla backstugu-barn bli tjocka af potatis och små fåglarne hålla dageliga gästbud i Rönn och Sol-ros och andra jordens plantor, hvilket är helt roligt att se. Vi kasta då och då blickar på staden och vintern. Quidings tänka på huru de skola läsa på matlistan från »hotèl de Suède» och begära

kuriösa och delikata rätter derefter, samt njuta af deras »ungkarls-lif». Vi på Norrlandsgatan som nu flytta till Enkhusgränd ha mindre utsigter för lifvets njutning, och jag säger — — — — men det kan vara lika mycket. Jag tänker min lilla Frances att vi neml. Du och de Dina och vi Bremrar väl skola ha mången god och glad stund tillsammans, och ett och annat upptåg äfven, med charader och Sibyllor och sådant der. Fahlkrans kommer vid Jultiden till Stockholm och vi måste då låta honom ställa till något. Sådant är hans lust och glädje. Och sådant hör till lifvets små förfriskningar som man får taga sig, under det man vandrar på vägarne uppåt, bland hvilka ingen är roligare och ingen svårare än den — att bli bättre.

Jag läser kyrkohistorien (när jag läser) som är af alla historier den interessantaste, samt Geijers sednaste filosofi. Den gläder mig i många härliga strålar. Det återstår mig att söka fatta den i dess egentliga focus. Få se om jag kan det. Mannen sjelf längtar jag att återse. Det var så längesedan jag såg honom.

And you and Nils! J long att taga hvar och en af er i handen. Vi möttes så ofullkomligt sist på gatan. Vi måste ha det bättre. Äro ni ännu på landet? Be a good, dear girl and tell me about you and yours, it is such a blanc not to now of it for such a time! Helsingar till, och helsingar från, af hjertligaste sort! May ye be well and happy! Adieu dearest!

Din
F. B.

441. Till Tegnér.

Tack för ditt bref, tack för dina skaldestycken min goda, onda, älskade Tegner! Poemerna skall jag läsa och begrunda, och skrifva till dig om, såsom du tillåtit mig det. I brefvet ser jag — att du ej förstår mig. Lika mycket! Du skall göra det en gång. Det är så vackert i dag min älskade skald. Det är morgon, och Solen varm och klar kysser frost och natt från jordens panna. Så gör det himmelska. Det stormar och straffar ej. I ljus och kärlek nalkas det, värmer, lyser, genomtränger, — då blir allt godt, godt och ljuf- ligt. Jag undrar om Solen har själ, om den känner om den för- står? Hvad den då måste vara lycklig. Att evigt sprida ljus och värme, evigt öfvervinna natt och köld genom kärlekskraft — hvilken

lott! Solen kunde jag afvundas, om jag ej måste älska den. Men jag kan gråta öfver att vara så litet sol.

Ibland ändå har jag solkraft. Då är jag lycklig och rik. Ack! när Gud kallar oss till en allt besegrande ren kärlek då kallar han oss blott till egen sällhet till »det eviga lifvet» ty detta är fullhet och kraft. Jag hoppas att Biskopen ingenting har häremot.

Min egen goda Tegnér! Jag ville så gerna gerna vara med dig, så gerna se i ditt öga att du är god på mig, att du måste vara det, när du ser mig in i hjertat, — men jag kommer ej. Ser du! Det är också en orsak till min afvund på Solen, att den kan vara hvar den vill, och att den är hos dig alla dagar någon stund. Hur roligt att vara som den! Men jag, arma varelse af jord, är hindrad af hundra omständigheter, och icke minst af den att jag är — fruntimmer. Det säges väl på fransyska: »ce que femme veut, Dieu le veut» men jag har ännu alldrig funnit att så förhåller sig, (och inte vet jag heller om det vore så hälsosamt för verdens gång); jag har deremot funnit att likasom kjortlar flor och schawlar äro särdeles hinderliga vid gärdesgårdars öfverstigande, då de fästa här och der vid störrarne, så äro de förhållanden i hvilka ett fruntimmer lefver hinderliga för hennes rörelser när resor på egen hand och sådana saker komma i fråga. Det hakar fast öfverallt. Då jag hoppades få hälsa på dig denna höst, så var det i tron att min syster och svåger (ett hyggligt folk) skulle efter deras besök här uppe återresa till Skåne. Nu resa de icke, utan bli kvar i Stockholm öfver vintern, hvilket är mig ganska kärt, utom att det drar in min tillämnade lilla utflygt — åt Solen till, för hvilken jag nu mera ser ingen dager, helst som jag är kvarhållen i mitt hem, som sjuk-vakt för min syster, som ännu är sängliggande af följderna af en svår rheumatisk feber. Nu får jag trösta mig med att läsa dig och skriva till dig.

Det är nu ett år sedan jag såg dig för första gången hos mig. Det var ljusa, roliga dagar; Sol inne, sol ute. Jag var — som de säga i Norge — så glad i dig. Skola sådana dagar återkomma? Hvarför icke? Solen återkommer ju och våren och allt skönt sålänge jordens kärna är varm. Och när Menskans hjerta behåller sig varmt skjuta äfven lifvets blommor å nyo och å nyo upp i dagen och blomstra och dofta, och så i evighet. Ty allt skönt och godt är evigt, som du sjelf har sagt det.

Snart skriver jag mera. Emedlertid och alltid

Din

tacksamma och tillgifna

Fredrika.

Årsta d. 4 Okt. —42.

442. Till Chr. Er. Fahlcrantz.

[1842.]

Tack, bästa professor Fahlcrantz, innerlig tacksägelse för den kyrkliga skatten! Tro mig likväl icke så hedning att jag skulle vara alldeles obekant med den. 1839 års årgång af Eccl. Tidsskrift, och talet vid Jubelfesten 1841, äro längesedan i mina händer; och åtskilliga utdrag och anteckn. kunna vittna om den uppmärksamhet med hvilken jag studerat dessa skrifter. En särskilt tacksägelse längtade jag ren 1839, äfvensom nu, att få framföra till förf. af de förträffliga styckena: »Afhandl. i anledn. af d. s. k. Mythiska förklaringsättet», L. A. Anjou. De mig icke bekanta af de sända skrifterna, skola icke länge förblifva så. De skola bli följeslagare till Neanders kyrkohistoria, som jag nu läser med stor njutning. Tack äfven för denna! Hvad aningar, känslor och tankar härunder arbeta innom mig kan jag icke nu uttala. Skall jag någonsin kunna det rätt?! Ack! Bed åter och åter den en gång så skönt uttalade välsignelsen öfver mig och mitt arbete! Vi behöfva det väl.

Var innerligen välkommen till Stockholm och till oss i vinter! Så mycket blir då att tala om, äfven om resan till Dalarne, som allt mera tyckes — vilja sig. Nu är det icke blott vi som resa till Dalarna, nu komma Dalarne sjelfva emot oss; så att det lättar sig på allt sätt och vis. Det måtte vara någon god och kraftig ande från det landet, som har sin hand med i spelet. Men mera i vinter om dessa och andra vår-tankar!

Med hjertlig tacksamhet
och tillgifvenhet —
Fredrika Bremer.

Arsta d. 5 Okt.

443. Till Böklin.

Du är min goda, min trofasta vän, Böklin, och låter mig likväl på öfver tre månader icke se ett tecken af att du tänker på mig, att du har en känsla, ett ord för mina känslor och mina ord?! Hvarför det min goda vän? Hvarför dödar du sålunda det lif som du kort förut uppkallat att lefva, att meddela sig? Ty det måste dö, detta lif af meddelande, inför en sådan tystnads isiga anda. Ack! så mången liflig känsla, så mången glad tanke som lef-

ver upp [i] min själ och ville flyga till dig fäller domnande vingarne vid den tanken: »Jag får ej på flera månader ja, kanske alldrig veta om han hör om han förstår mig.» — Jag klagar och knotar ej, — jag har gjort af med den rörelsen i anseende till dig, men jag blir — stum; stum för den inför [hvilken] jag helst talar ur hjertats innersta djup. Och detta vill du dock ej, du kärleksrike och gode!

Hvad bor då i din ande nu? Rycker verld, eller ledsnad den bort ifrån sina ljusa höjder? Eller rör sig i dess djup tankar ej nog ljusa, ej nog saliga att du skulle vilja visa dem för din lärjunge!

Vare hur det vill — så låt henne andas i kärlek deröfver! Du uppkallade till medvetande hennes goda genius, — — vill du ej ha någon tro, något förtroende till denne då din egen kanske är hämmad under kampen med makter dem hon i sin svaghet går fri för?

Alltid och evigt —
Din.

Årsta d. 7de Okt. —42.

444. Till Ebba Svanberg.

[Okt. ? 1842.]

Min goda lilla Ebba! Om icke sjukvård sedan en tid så träget hållit mig fången så hade jag långt för detta svarat på ditt bref af d. 12 Sept. Jag ser af detta att jag bedröfvat dig och det är mig nog för att hjerteligen bedja dig förlåta mig. Af de förra bref du har från mig måste säkert synas huru fullkomligt lika med dig jag tänker öfver ditt behof att reda din tanke och derigenom komma till klarare begripande af dig sjelf och den verld som omger dig. Det är verkeligen så att det rediga tänkandet, den klara, förnuftiga blicken öfver (eller innuti) lifvet och tingen, ger en känsla af oändligt välbefinnande, af lugn och glädje; man liksom andas och rör sig i en lätt och ren luft, som ger hälsa åt både kropp och själ.

Det ges meniskor som ha en naturligen klar blick hvarmed de lätt uppfatta de viktigaste punkter af tillvarelsen. Dessa, då härtill kommer en för dem afpassad krets af verksamhet, gå lätt igenom lifvet, njuta det friskt och använda det väl.

Hos andra afspeglar sig lifvet mera chaotiskt. Det är som alla förteelser och alla tillstånd i tillvarelsen trängde sig på själen i regellösa massor, ryckte den hit och dit under påtryckande af jemt

vexlande intryck. En sådan själ, särdeles om den är stängd från lif och utveckling i yttre verksamhet kan ej annat än vara olycklig — till dess den förmår ordna och beherrska den verld, som nu våldför och förmörkar den. Det kan blott ske genom tankens, genom begreppets utveckling. Men detta får icke inskränka sig till någon ytlig och död Lexiconskunskap der tingen uppradas och etiketteras som torra örter, det måste vara en lefvande kunskap i hvilken man skådar alla ting i ljuset af en ordnande och allt förklarande sol.*) Man måste lära sig skåda det oändliga i det skenbart ändliga, och det himmelskas lif i de jordiska tingen. Då först kommer man (då hjertat är godt och kärleksfullt) till detta himmelska lif som är fullhet och frid, och som låter själen gästa vid en evig kärleksmåltid till hvilken alla lifvets sferer skatta. Att äfven en yttre verksamhet måste härmed förenas; ja att utan en sådan, utan eget arbete man icke kommer till någon inre klarhet det vet jag äfven af egen erfarenhet. Den venstra handens lamhet kan icke stänga härifrån när den högra är frisk. Jag vet en målare som mistade högra handen och genast öfvade sig att måla med den vänstra. Jag vill blott härmed säga att för en kraftig själ icke lätt några hinder få göra sig gällande.

Och nu min söta Ebba tycker jag att vi förstå hvarandra. Jag förstår väl hvad du behöfver; tror fullt och fast att du kan vinna det, och gläder mig åt att dina år äro så unga och ingen tid förlorad derför. Men huru? Men sättet och vägen? Se det är hvad jag icke vet och förstår för dig. Någon slags praktisk förberedelse, sådan den kan ernås i goda pensioner är väl till börja med nödvändig. . . . — Men jag kan här icke råda. Kan min lilla Ebba anvisa mig något sätt på hvilket jag kunde tjena henne, så vore det mig ett sannt nöje. Blott detta emedlertid till en hugsvalande tanke i lidandets dagar. Jag var trettio år innan inre klarhet och yttre verksamhet uppgingo för mig. Mitt lif dertill hade varit en lång qvalfull natt. Men när dagen grydde blef jag varse att den natten, som jag tyckte så odräglig och ändamåslös, den natten hade varit mig god, hade varit min sanna fostrarinna till ett bättre lif. Den djupa känslan af lidande neml. föder sympathie med liknande qual, — meniskan förenar sig i den, djupare med sitt slägte, och lär att känna lifvets innersta mysterier. I dessa inviges hon till högre vishet och högre lif. På nedstigandet till Hellvetet följer förr eller sednare ett uppstigande till himlen; d. ä. till ljus och salighet. Hvila

*) Ty en sådan Sol finnes, och blott i dess ljus kunna vi se ljust.

vid denna tanke söta Ebba och tro mig att hur det än må kännas: lidandet är ej ett ondt; det är ett förborgat godt. Ty den evigt gode lefver och »låter mycket bröd växa under Vinternatt».

Din vän
F. Bremer.

445. Till Fahlcrantz.

Årsta d. 26 Okt. —42.

Goda Professor Fahlkrantz!

Man har stor tröst och »resource» med personer, som äro särdeles qvicka och kloka. Man kan så utan allraminsta oro lemna dem till sig sjelfva i en och annan liten nöd, säker om att de skola veta hjälpa sig ur densamma, just på det sätt som är det allrabästa och behändigaste och med hvilket man blir bäst belåten. Och åt denna tillförsigt lemna man sig med desto större nöje, ju mer man i den nödställda, qvicka personen högaktar en god och ädel vän.

Detta i afseende på »parenthesen». Och meddetsamma må jag ju aflägga ännu en bit af min trosbekännelse. Jag tror neml. på St. Erik och på hans kraft; och älskar den som en djup och skön uppenbarelse af det heliga på jorden. Jag tror att St. Erik är en annan person än Christiern men att den förre står närmast Fahlkrantz eller utgör just medelpunkten och hjertat i hans manifestation. För St. Erik har jag både kärlek och respekt, lyssnar gerna till hans ord, och följer gerna hans lära.

Detta om St. Erik. Men nu vill jag också tala ett ord med den andre. Och till honom säger jag: lemna mig min Geijer i fred. »Flaxar» han än stundom med vingarne, sväfvar han stundom ut i en och annan oregelbunden lof, så — hvem stiger högt mot solen som han? Hvem slår med djerfvare fart ned på sitt mål och träffar det? Lemna den gode och starke i fred; och äfvenså de som följa honom. Sannerligen: jag tränges icke gerna med folk, men jag kunde trängas för att få vara bland dessa, äfven med fara att af Professor Fahlkrantz kallas en åhörarinna, likasom jag med fara att kallas så af andra, ville trängas för att höra »Ansgarius», och åtskiligt annat af samma Auktor, föreläsa. Jag vet väl med mig, och Författaren vet äfven, att jag dervid kan göra mig väl förtjent af denna benämning.

Medan jag är rustad till fejd ville jag gerna stå upp och strida äfven för en annan person. Jag är icke härvid fullt så modig, men detta låt mig dock säga:

Det finnes ju hos henne en verklig och varm välvilja! Och viljan är ju det väsentliga i meniskan! Dessutom — hon är icke lycklig. Hon lider af deras kallsinnighet, som hon håller af.

Och nu — Nåd, Nåd för mig, Nåd för det jag begynt med strid och disputering der jag bordt begynna med tacksägelse! Jag anbefaller mig till St. Erik och hans förbön. Och nu låt mig tacka, så hjertligt tacka för brefvet af d. 16de Okt. och allt vänligt och roligt deri! Lyckönska får jag äfven till den glada förlåfningen, och innerligen önska att den stackars sjuka måtte förskonas från Heddas bittra lidande. Gud bevara henne, och de som omgifva henne därför!

Vår Charlotte börjar nu figurera här som en helt vanlig meniska. Det var icke längesedan hon, i en slags vidunderlig kostym, vankade omkring stödd med båda händer på en käpp, och höll på att komma ur balancen och falla omkull då hon af mig i en Serenad hälsades som: »Gubben Noach!» Under tre veckor före den dagen låg hon som en stackars miserabel men älskad sjukling, och sköttes derefter. Derförinnan hyllades hon och uppvacktades som Gudinnan Isis, hvilken jemte sin make i mystisk tysthet och dunkelhet inneslöt sig i en afskild del af huset der de underhöll ett Egyptiskt klimat. Det var en högtidlig och rörande stund, den, då vår hederliga Svåger, i tofflor och röd rökmössa, under offer och oration underättades om att han var — Guden Osiris. För närvarande sköter han sin tjänst och Gymnasticerar i Stockholm, medan hans öma maka här sakteliga återhemtar sina krafter. I slutet af denna vecka hoppas vi se dem återförenade i fröjd och fromma efter lyckligt öfverståndna pröfningar.

I Stockholm har jag nyss tillbringat ett par dagar, och njutit af att se några goda vänner, af att finna några drakar som jag gjort mig och trott vara verkliga väsen, icke vara annat än fabelaktiga kreatur, utan all sanning och verklighet, njutit af att se några moln genombrytas af den sköna, allt förklarande solen — kärlek.*) Ack! hvad sådant kännes godt och välgörande! Hvad det stärker tron och förtröstan på nåden eller på den der himmelska kraften, som strömmar genom lifvet, försonar, förklarar, förljufvar, och som

*) Gif mig, gif Svenska språket och folket ett annat och bättre ord för den andeliga Sol som upplyser och värmer lifvet i alla rena förhållanden emellan ande och ande!

hjelper oss igenom med oss sjelfva och med andra, hjälper oss till fröjd och fromma utan all vår förskyllan och värdighet.

Till Tholuck har jag skrivit ett litet bref. Jag kunde ej berga mig med mindre jag fick tacka honom. Hans utläggning af Romare-brevet tog jag med från Stockholm, som min marknadsgåfva.

»Römische Briefe» läsas nu som bäst af tacksamma läsarinor.

»Vore de tre systrarne så visst tre vise män» så skulle de kunna säga den vise medbrodern Fahlkrantz rätt uppbyggliga ting; men som det nu är, så kunna de blott önska den lärde mannen att läsa rent innantill i deras hjertan hvad der står skrivet om honom. En af dem önskar det särskilt för sig, ty hon känner huru fattig tolk det skrifna ordet är.

Tacksamt och tillgifvet.

Fredrika Bremer.

Vår »allas moderliga Moder», som så väl förtjenar denna vackra benämning och som vid den fick en solskens-dager öfver sitt anlete, ber så hjertligen hälsa.

446. Till Malla Silfverstolpe. Stockholm d. 10 Nov. —42.

Jag tackar Dig hjertligen godaste Malla, för den så vänliga påminnelsen — icke om dig, ty den är i sanning öfverflödig, men af dig, och för det glada som ditt bref meddelar. Ava Wrangel har väl burit fram till dig min hälsning angående den stora affären emellan Öfverstinnan Silfverstolpe och F. Bremer. Jag hoppas vi under personligt sammanträffande få uppgöra den en dag. Det var roligt att se Ava hos v. Kocks och roligt att höra henne sjunga. Hennes så naivt föredragna folkvisor förtjuste alla, och hennes villighet att sjunga oaktadt hennes heshet gjorde stort nöje åt mången »kännare» och älskare icke blott af den sköna konsten utan af den sköna naturen.

Hvad du skref om Almqvist, bästa Malla, gjorde mig ett verkligt nöje. Det bekräftar den tro jag alltid haft och har på att denna ande ingalunda är förhärdad. Hans goda Genius lefver ehuru bakom mörka moln. Kanske behöfves stränghet men ganska vist äfven mildhet för att kalla den fram ur sina nattliga höljen.

Det vore roligt att tala med Atterbom om »the dweller of the

Threshold». Efter min tanke har Bulwer sjelf förlorat spåret af den phantom han jagat fram; han har ej mäktat göra sig herre öfver den mörka ande han besvurit upp ur det underjordiska riket. Att kalla spöket »the spirit of Fear», såsom han slutligen gör det, har icke, tycker jag, »sens commun». Och kan man väl gifva det ett bestämt namn? förändrar .det ej namn för olika individer?*) Jag vädjar till Atterbom, som säkerligen känt och kämpat med detta spöke, denna mörka jord-ande, — såsom hvar och en som allvarligt sökt tränga genom tillvarelsens och tingens yta till deras innersta lif, till lifvets verkstad, till »Die Mütter» som de kallas i Faust, och hvarföre äfven Faust bäfvar. Ack! på tröskeln till allt djupare vetande**) vakar denna onda makt, och har förmåga att under olika gestalter och namn afficiera Meniskan till både själ och kropp, — och då kunna sinneslidanden och sjukdomar uppstå hvarom de meniskor, som mera handla än tänka i lifvet, icke ha begrepp; ja, lika litet som om de njutningar som förestå den, som besegrar vidundret och intränger i templet. Ty kan han en gång i sin djupaste natt säga med Faust, då »Sorgens» Dämon gjort hans ögon blinda:

»Die Nacht scheint tief und tiefer einzudringen
dock in dem innern strahlt ein helles Licht,
Was ich gedacht das eil' ich zu vollbringen,» —

då har han äfven segrat och den strålande Adonai nalkas honom på harmoniernas vingar — — —

Göthe har fattat denna mörka Dämon vida bättre än Bulwer; se slutet af Faust, andra delen, scenen emellan denne och »Sorge». Men säkert har den ännu flera skepnader. Därhusen gömma många som ej förmått besegra den förfärlige, och som kunde berätta om denne.

Äfven jag kunde tala om hans välde och tala om de strålar af ljus och nåd, som åfvanifrån kommande, hjälpa Meniskan till seger, men . . . men — — — — —

Och apropos om ljusstråle, så var det mig en sådan att se Geijer. Det gör mig alltid ljusst och varmt i hjertat att se honom. Jag är nu i staden sen halfannan vecka och lefver här litet som ungar, hvilket roar mig. Jenny Lind har jag sett osminkad och i rum och fann henne innerligen hyggelig och behaglig; jag beundrade henne i går i Norma. Hon är vist född en skön midsommarnatt af en Huldra under elfvornas dans och Neckens harpo-spel. En vacker dag ta de henne ifrån oss till sina förtrollade trädgårdar.

*) men Fear kan det väl alldrig blifva!

**) kanske borde egentl. sägas: till allt djupare lif.

Det fögnar mig mycket att det går framåt med Dina Minnen. För att det arbetet skall kunna lemna några resultat måste det föras till slut. Likväl har mången episod och mången karakter värde och interesse för sig sjelf, utom sammanhanget med det hela.

Om några dagar återreser jag till landet, till min Mor och yngsta syster. Gudskelåf! de äro friska och jag lycklig med dem.

Lindblads båda har jag sett ett par gånger. Sophie ser lycklig ut; hennes man alltid intressant, och gladare än förr. Frances är mycket med dem och deras lilla flicka Lind.

Min söta Malla, jag måste sluta. Hälsa hjertligen de dina från

Din
tillgifna
Fredrika.

Der äro i ditt bref några ord som röra mitt hjerta nära, — de som tala om saknad och tomhet. Men ack! Goda Malla! Här, som i så mycket af lifvets onda, är det lättare att se dess grund och rot än botemedlet. De jordiska läkarena äro oftast blott arma, vanmäktiga meniskor. Gudskelåf att öfver dem och alla sjuka finnes en Allsmäktig läkare, som har både vilja och kraft, och ett outömligt apothek!

447. Till Frances v. Koch. Lördag morgon [12 nov. 1842].

Here's a great revolution, my dear Frances!! Jag hade ämnat i dag göra en stark attack på din och din Mans frid och hade med mig en mächtig allierad i ett bref på 15 (femton) qvart-sidor af Geijer, hade äfven i kikarn en stark Artilleri-betäckning medelst en viss Befälhafvare, när »lo!» de styrande på Årsta skicka kurir efter mig och jag får låf att göra »höger om» och bums begifva mig ut till Årsta. Jag reser i dag på f. m. Men jag kommer väl åter, och då — äro ni icke säkra för mig. Adieu Dearest! love to you and to Nils and thanks for many gladdening hours this time given to your — nott Attachée, but very sincere and loving Friend

Fr. Bremer.

448. Till Ebba Svanberg.

Årsta d. 16 Nov. —42.

Det må då bli såsom du önskar det min goda Ebba, och jag vill med några frågor begynna vårt samtal. Gud gifve oss båda det rätta sinnet att det fortsätta, och vi skola nog få godt och glädje deraf. Mina frågor i dag skola bli dessa:

1ta: Hvad betyder lagen (sede- eller morallagen) och hvarföre bör meniskan lyda den?

2ra: I hvad förhållande står moralen till religionen?

Var fullkomligt trygg för dina bref. Intet öga utom mitt skall läsa dem. Då du kommer att stadigare vistas på landet så får du rika tillfällen att blicka in i naturens helgedomar, och der lära och lifva. Botaniken är en vettenskap som ligger meniskan och i synnerhet qvinnan så nära, att det är förunderligt att den för de flesta är så främmande. Först sedan ett par år har jag blifvit bekant med den, och jag kan ej säga huru mycken glädje, huru mycket interesse den skänkt och skänker mitt lif. I denna stund då vintern börjar breda sina svepdukar öfver jorden har jag i mitt fönster en liten trädgård af Moss och Laf-arter; jag kallar dessa besynnerliga individer vid namn, talar till dem, och de svara mig och berätta mig om deras lif och egenskaper. Midt i trädgården är en grotta skuggad af ett grönt mossigt berg omgifven af Ren-laf och röd-mossa; der ligger en puppa i sitt torra löf och såfver tills våren — —

Se Ebba! Sådant är leksaker som vår Herre gjort åt oss för att vi må roa oss med dem. Och vi kunna det, sedan vår själ fått full frid i honom. Dit måste vi först komma. Och med hans hjälp komma vi dit.

Guds fred! min lilla Ebba!

Fredr.

449. Till Tegnér.

Arsta d. 17 Nov. —42.

I det jag nu tacksamt återsänder*) de skaldestycken, som du, bästa Tegnér, haft godheten lemna mig till genomläsning, skulle jag,

*) Med paketposten! —

enligt ditt eget medgifvande eller rättare uppmaning få anmäla mig, som deras — — recensent! Men, — jag har ej lust att för dig visa mina svaga sidor, och recensentskapet är väsentligen bland dem; dessutom — jag fruktar att i åtskilligt hafva en alltför stridig smak med Din, och derföre — vill jag ej säga något i ämnen, som kunna leda till strid, utan blott tacka Dig, innerligt tacka Dig nu och alltid för din godhet för mig, för all den glädje du skänkt mig.

Du är lycklig Tegnér, ty näst våra stora Konungar Gustaf Adolf d. 2ra och Carl d. 12te har du varit den som i Europa gifvit klang åt Sverges namn, och din sång har hunnit till länder dit vårt jern alldrig trängt, der Svears namn varit obekannt eller ansedt för barbarers. Din herrliga Lyra uppenbarade allt hvad Norden har af stort poetiskt lif; — det var som om dess natur på en gång hade fått en lefvande röst; — som en frisk vind gick den ut öfver världen, och världen andades upp i friskhet dervid och fröjdade sig i känslan af ett förhöjt lif. O ja, du är lycklig Tegner, ty du har fullbordadt ett skönt dagsverke; du kan hvila trygg i skuggan af dina lagrar, och lyssna till de echon som återgifva dina toner. Huru få, min älskade Tegner, kunna som du, möta aftonens skymning lysta af den gloria som deras verk frambringat. Huru sällan framställer lifvet efter bilden af den kämpande Herkules, bilden af den hvilande. Ingen bild kan dock vara skönare än den, af den, efter fullbordadt verk, hvilande kraften.

Jag talar så gerna om hvila i dag just emedan jag sjelf känner oro, känner denna lifvets oro, som manar att arbeta och verka, och som kämpar med svårigheter — ofta öofvervinneliga. Då tycker jag om tankar och bilder, som göra att man blir stilla. Naturen är i denna stund en sådan. Den är snöbetäckt, stilla; den såfver. Jag var i skogen i dag, i vilda furuskogen. Der var så tyst, så tyst. Jungmark och berg allt låg under snötäcke. Endast små lafvarne på träden lefde, ett trögt krypande lif i den snöfugtiga luften. Och jag sade till mitt hjerta: »hvarföre oroar du dig så mycket, för denna verden? Snart blir du stilla, och snö-täcket ligger ock öfver dig.»

För någon tid sedan besökte jag med några vänner Kapten Kronstrand (Afrikanus) och såg hans ritningar och hörde hans berättelser öfver Egyptens monumenter. Dessa praktfulla städer förgångna för många tusen år sedan, dessa gigantiska monumenter som än i dag vittna om dessa städers härlighet, denna otroliga flit och konst af millioner längesen förmultnade händer, — — se der, af dessa tankar och bilder som göra mig stilla. Jag får då en viss lust att liksom puppan, som nu såfver på mitt fönster i sin grotta af Mossor och lafvar, svepa mig in i tystnad, och stilla vänta på äfven min

förvandlings-dag. Jag vet att det hvilat dock öfver mig, det gudomliga ljus, som skall utveckla i sinom tid mina vingar. Ack! Innerlig förtröstan till denna makt af ljus och nåd, den skulle göra oss stilla och nöjda! Lef väl för denna gång, min goda, älskade Tegner! Håll litet af mig för den innerliga tillgifvenhet jag bär till dig!

Fredrika.

Det är nu så länge sedan jag hörde något ifrån dig!!!

450. Till Böttiger.

Årsta d. 28 Nov. —42.

Ni tror ju icke på spöken, bästa Herr Böttiger?! Åh nej! Icke möjligt för en ung man, i vår upplysta tid! Men hur är det då möjligt att fruktan för ett spöke kan skrämman Er från ett hem, der ni alltid mött och alltid skall möta vänskap?! Och en phantom, utan verklighet är det spöke, som ni talar om, och tyckes ha föresatt Er att anse som en realitet. Tro mig: det är en dunstbild, som blott den oklara blicken ser bland nattens skuggor. När ljuset kommer skall Ni i dess ställe se en glad gestalt, klart och vänligt blickande på Er. Och vill Ni icke tro mig, så måste [jag] kalla på vittnen, ojäfbara som t. ex. Fabian Wrede.

Men kan man icke hos Meniskor erkänna hvad som är godt, trefligt, älskansvärdt, ja äfven beundransvärdt och likväl finna hos dem saker och sidor, dem man ej så rätt kan med? Och måste icke de flesta meniskor hos hvarandra stöta på sådana sidor?

Jag t. ex. har den vissa öfvertygelsen att Herr Böttiger icke kan rätt med mig. Och jag finner det så oändeligen naturligt, och det afskräcker mig ändå icke från att när helst jag möter Er, i förtroende och vänlighet räcka Er min hand. Det kommer af orsaker som ligga högt öfver det gebiet på hvilket man icke »kan med hvarandra», glada orsaker, som befria själarne i förhållande till hvarandra, och som skulle kanske kunna befria dem i sig sjelfva, om — — — ja om... f. e. a. g.

Emedlertid; om Ni tror på mig, bästa Herr Böttiger, såsom jag på Er, om Ni vill öfvertyga mig att Ni »kan med mig» fast jag är öfvertygad att ni ej rätt kan med mig, så kom, och var välkommen till vårt hem i Stockholm, hvilket för denna vinter är i huset

N° 12. i Enkhusgränd, en trappa upp; ingången åt gården. I det huset spökar icke.

Jag gläder mig åt Er öfversättning af »Gerusalem liberata», såsom åt allt befriande och förkofrande, och att i den Svenska öfversättningen få göra närmare bekantskap med Originalen.

I dessa dagar har jag läst, och hjerteligen glädit mig åt Professor Hvassers skrift: om vår tids ungdom. Det lefver deri en anda så djupt allvarlig, ett hjerta så varmt och så ädelt, att den läsandes själ ovillkorligt lifvas, värmes och upplyftes deraf. Ack! om alla de som tadla tiden i många dess rigtningar, skulle med ett sådant sinelag, en sådan kärlek vända sig till och omfatta hvad de i den erkänna bäst och mest hoppgifvande! De kunde då vara vissa på att befordra det, och att värma en ädel framtid vid sitt bröst.

Äfven då gamla förbundets män läto ljunga straffprofetior öfver sitt folk, var det alltid i kraft af ett kärleksfullt upprättande: »Israel! Stat upp, var ljus, ty ditt ljus kommer och Herrans härlighet går upp öfver dig!»

Lef väl och lyckligt, bästa Herr Böttiger, och låt oss snart få se Er i Stockholm, dit vi om fjorton dagar inflytta. Tro icke på spöken, utan på uppriktiga och goda vänner i så väl Agathe som

Fredrika Bremer.

Tusen tack för lilla epistelns afsändning och för svaret!

451. Till Fahlcrantz.

Årsta d. 4 Dec. —42.

Min goda, bästa Professor Fahlkrantz, min goda Fahlkrantz — låt mig få säga så! så lefver han dock alltid i mitt hjerta — tack hjertlig tack för det »slarfvisa» brefvet! Slarfvisa bref äro min passion, N. B. när slarfvet är af denna art och anda. Det framkallar då ovillkorligt en känsla sådan »den lilla» erfor den då jag läste för henne brefvet, vid vår eftermiddagsbrasa, och hon så hjertligt belåten yttrade: »Fahlkrantz skrifver bra, tycker jag.»

Han skrifver också snällt i det att han är så god mot den djerfva »stucktomästarinnan», hvars stucktomästare han i alla fall är, och gerna må vara. Han skrifver vidare förträffligt då han talar om att komma och Jula med oss. Det skall lysa opp december för mig,

goda Fahlkranz, som eljest i Stockholm torde blifvit mig lite mörk. Vi flytta in i slutet af nästa vecka, d. v. s. Agathe och jag, ty Mamma kommer litet sednare och först då vi litet ställt i ordning vår nya bostad. Vi ha neml. flyttat, och bo för vintern i huset N° 12 i Enkhusgränd, en trappa upp. Der tänka vi äta vår Jul-gröt och der — der skall det bli hjertligt roligt att få se och rå litet om — jag vet väl hvem.

Skall jag hafva något färdigt, värdigt att läggas för hans ögon? Ack! jag frucktar — Nej. Jag har begynt, men när det kommit ett litet stycke fram, stadnar jag och — — sammanknäpper mina händer, och dervid, frucktar jag, stadnar det. Ack ord, ord, ord! Hvar finna dem för det utsägliga?

I dag har varit en dag af förhöjt kärlekslif på Årsta. Vi ha firat i kyrkan en helig, herrlig åminnelse och älskat hvarandra i dess ljus.

Naturen också har i dag haft en beau jour. Vår-luft, sol, dansande myggor, bara och ännu gröna marker och i trädgården Adonis Autumnalis i friskaste blomning, penséer blygt blickande upp mot solen, Senecio och Tlaspi blomstrande, som om icke nyss halfallns hög snö legat öfver dem! I mitt fönster har jag parterrer och grottor af mossor och underliga lafvar. Jag har stort nöje af att göra bekantskap med dessa sednare, och för detta nöje, detta dagliga interesse tackar jag ofta så hjertligt vår tålmodiga, vänliga lärare i botaniken.

Till Stockholm välkomnas han varmt af Mamma, Agathe och

Fredrika Bremer.

För Quidings del i detta svarar jag. Svåger är kry och frisk och kapabel, så att det är briljant. Men nog skall han ändå slippa besvara mina bref, särdeles mina kära bref.

Till professor Hvassers vän får jag ju säga huru hjertligen skriften: »öfver vår tids ungdom» glädit mig. Hvilket varmt och ädelt hjerta lefver icke i den och gör den lefvande, välsignande! Jag har utgjutit mig mera häröfver till Böttiger, och gör det derföre icke här, då jag blott kunde upprepa hvad jag sagt till honom.

452. Till Böklin.

Öch kan du, B. tro mig vara en sådan Jude att jag icke skulle nalkas mitt goda träd utan för att söka frukt derpå?! Då vore det icke underligt om det alldrig ville skänka mig någon sådan mer. Men du kan ej tro det; du måste känna att äfven andra känslor, helt andra behof leda mina steg. Visst är att jag af något vänligt sus i den friska kronan, någon rörelse i löfven behöfver märka lif, förnimelse, deltagande för mina känslor och ord; och det är väl icke så underligt. Visst är äfven att om jag oftare skall finna det stelt och liflöst för mig, så — skall jag upphöra att gå till det, om ock jag alldrig skall upphöra att från mitt fönster sända det välsignande och tack-samma blickar.

Du gläder dig åt ditt Köpinge. Äfven jag gläder mig deråt och åt det friska liffulla lugn, som der skall utbreda öfver dig sina vingar; — Ack! hur skönt, efter den tröttsamma arbetsdagen, att så få andas upp i frihet och frid och samla sin ande till allt djupare skådning till allt djerfvare flygt! Hvad jag ville kunna gifva en duktig puff åt detta år, så att det skulle rulla hastigare framåt och du vara framme vid det önskade målet!

Quidings båda ha varit ganska sjuka hvar sin tur; men de ha blifvit väl skötta och äro nu, Quiding åtminståne, friskare och lifligare än han på långa tider varit det. Det lifliga i Stockholmslifvet, både i embetsverk och nöjen, umgänge, o. s. v. roar min goda, ungdomliga svåger, och Gymnastiken sätter ny spänstighet och kraft i de kroppsliga ledamöterna.

Charlotte är mindre rask men trifves väl i sin nya bostad, och då vi i nästa vecka inflytta i vår stads-våning för vinter-campagnen, blir Stockholm för henne väl äfven lifligare än hittills.

Sommaren har gifvit mig några sköna blommor, och hösten några ljufliga frukter. Jag har träffat och lefvat med några älskvärda meniskor friskt, innerligt. I kunskap har jag gjort föga framsteg, men i kärlek tror jag att jag blifvit — — — snällare*). Det lever så out-sägligt varmt i mitt hjerta känslor och tankar för — — den uppenbarade; och denna kärlek, tillika så ljuf och lycksaliggörande, sprider sin glans, sin värma till alla förhållanden, till alla varelser. Ack! blott en sådan kärlek ger sällheten, blott en sådan är ej underkastad vexling eller försvagande. Det andeliga lifvets utveckling och lif,

*) icke så att jag blifvit af mig sjelf skickligare, utan så att Guds godhet verkat värmande i mig.

bönen, umgänget med den eviga, få för mig ett allt starkare ett allt innerligare lif. Gud vare prisad och låfvad!

Min Agathe är frisk, och gör mig lycklig, så äfven min goda ungdomslifliga Mor.

Till Naturen sluter jag mig med allt större nöje. Mossor och Lafvar bilda grottor i mitt fönster, och jag talar till de underbara bildningarne och de svara och säga mig sitt lif, sina egenskaper.

Bland böcker har jag äfven gjort några nya bekantskaper. Jag har Fahlkrans att tacka för bekantskapen med Neanders kyrkohistoria och har haft stor glädje af den, och ordentligt saknar att ej förr ha känt denna förträffliga bok. Den hade hjälpt mig öfver mycket.

Bekantskapen med Æschylos var mig äfven af märkvärdighet och stort nöje. Han är en hedning efter mitt sinne och hans hjeltar äro så äfven. Det der folket förstår jag. Annorlunda är med Sofokles' figurer. Dem förliker jag mig alldrig med. Prometheus är en härlig dikt, hvars hedniska storhet just kan låta hjertat slå af fröjd. Och den af vansinne jagade Io som vid Nilflodens källor helas af en Gud! — — Ijufligare bild har alldrig blifvit huggen ur ett Marmorblock.

Öfversättningen, af Voss, förefaller mig att vara förträfflig. Den knudrade tyskan bär innom sig liksom ett inre språk, af underbar kraft och saftighet.

Märkvärdiga ha följande rader förefallit mig; det är Hermes som talar till den fångslade Prometheus:

»So harter Drangsal Ende nicht erwarte du
 Bevor ein Gott alls Stellvertreter deiner Qual
 Erscheint, und kühn in Hades unbesontes Reich
 Eingeht, und zur nachtfinstern Kluft der Tartaros.»

Låter detta icke som en profetisk aning om Christi frälsande lidande och nedstigande till hellvetet?!

Jag förstår väl af hvilken stor vigt rätta bestämmandet af personlighets begreppet måste vara i filosofien. Men huru vissa filosofier vid försöket att fastställa det, kunna låta sjelfva lifvet slippa sig ur händerna, kunna abstrahera personligheten från personen, det begriper jag icke.

Känner du Geijers försök att bestämma detta begrepp (i »tillägget» i första delen af hans nu utgifna samlade skrifter)? Det är ett sammandrag af hans sednast hållna filosofiska föreläsningar. Om du ej sett det och har lust att se det — får jag sända dig boken? Jag har läst det om och om och glädit mig åt mången stråle men — har jag orätt då jag tycker att han låtit förkomma eller förflygtiga sig det djupa begrepp som han närmat sig pag. 458; att han för relativa

bestämningar glömt att inom dess sjelf utveckla personligheten till en enig, evig Genius*)? Kanske har jag orätt och att felet blott ligger i hans korta behandling af ämnet, eller ock i min kortsynthet.

Jag hade nyss ett bref (på femton kvartsidor) från den förträffliga mannen. Du vet förmodl. att han denna höst hållit extemporerade föreläsningar öfver Religionernas historia. Jag frågade honom om hans åsigt af det första Gudsmedvetande hos Mniskan, det som vi se morna sig i historiens morgonskymning, och om han ansåg det ha utveckladt sig utan att ha blifvit väckt af objektif upp[en]barelse.

Härpå svarar Geijer med ett försök att bestämma begreppen under och Uppenbarelse, som han anser nära sammanfalla med hvarandra. Hans tankegång är ungefärligen följande:

»Om begreppet under icke kan få rum i vettenskapen, så måste det förr eller sednare ur religionen utgå och förklaras för en illusion. Men det förhåller sig icke så. Hvarje högre sfer eller lifsgrad är för den lägre ett under emedan den ej ur denna kan förklaras, utan endast ur sig sjelf, är sjelf sin egen orsak, hvarföre emellan denna lifsgrad och föregående icke är någon länk utan — ett hopp. Detta gör undret. Så det organiska lifvet i förhållande till det oorganiska, så det intelligenta lifvet (förnuftet) i förhållande till det fysiska; så ändtligen det högsta lifvet, det Gudomliga, som tillika är kärlekslifvet, för det blott förnuftiga. Att dyrka Gud som det högsta lif och det högsta förnuft är den s. k. naturliga religionens högsta ståndpunkt. Och högre hade menskligheten icke kommit, så vida ej Gud det högsta undret i kärleken nedlåt sig till henne och uppenbarat sitt innersta väsen.»

Svar på min fråga ser jag icke egentligen här. Icke heller tillfredställer mig detta begrepp om hopp ell. språng emellan lifvets Sferer och jag undrar om de finnas i denna skarphet. Jag har likväl hört detta lika ofta som Buffons: »il n'y a pas de saut dans la Nature.»

Jag hade den glädjen att se Geijer i höst. Han grufvar sig litet för och känner tunga sina sextio år, men hans själ är ungdomsvarm och lifvig.

Lef väl Böklin! Må det sjunkande årets sol gå i välsignelse ned och det kommande årets i välsignelse upp öfver dig och ditt hem!

Årsta d. 6te Dec. —42.

Fredrika.

*) Genierna, som det evigt harmoniska Väsendets skapelser, sätta sjelfva sin grund och gräns i lagarne. De sednare äro de förras inre mått och proportioner uttalade i regel och bud. Säger jag det rätt?

453. Till Frances v. Koch.

I mitt eget nya skrifrum
i Stockholm d. 15 Dec. —42.

Tack för den välkomna välkomningen min söta, lilla Frances. Den är en af de goda andar som inviga åt mig min nya bostad här, till ett hem för lif och frid. Och har jag i någon mån hjälpt att göra det ljusare, fridfullare i din själ, så — Gud vare låfvad därför! Och vill han (och han vill det) så skola vi ännu tala månget ord om de sanningar, som närma till hvarandra himmel och jord, och göra hjertat varmt i solen af det evigt varma, evigt gifvande hjertat — verdens hjerta. O Frances! Mitt hjerta är mer än någonsin fullt deraf, men orden felas ofta. Ju djupare känslan blir, ju oändligare, desto tystare blir munnen.

I ditt hjertas ransakning med sig sjelf känner jag igen ett af de djupaste dragen i Christendomen, — den stränga frågan efter hjertats, viljans renhet, ty — »blott de renhjertade skola se Gud». Här är lifvets allraheligaste, det tempel dit blott den eviges öga tränger, tränger frågande och — dömande. Hvem har gått ned i sin egen själs djup och har ej i tvekan och fruktan, med David vändt sin blick till Herren och känt behöfvat att bedja: »ransaka mig min Gud och se om jag på en orätt väg är och led mig på den rätta vägen!» Ty — »blott i dino ljuse se vi ljus»!

Och endast i detta ljus, i denna blick kunna vi dömma oss sjelfva.

Och månget tröstande vittnesbörd kan man äfven vid denna pröfning gifva sig sjelf med rätta, och jag tror fullt och fast min söta Frances att du kan göra så. There is much and pure Benevolence in you!

Att känna varmt för de som bevisat oss kärlek, är väl en af vår naturs innersta lagar. Vi skulle ej kunna älska Gud om ej vi kände och visste att han älskade oss. Jag tror icke detta kan kallas Selfish. Selfish vore att mottaga välgerningen och icke känna tacksamhet, icke behof att återgälda.

Hvilken ljuf och stor tanka är det icke, då vi känna oss genomträngda af Guds godhet, att vi kunna göra honom godt igen! Detta låter som den oförvägnaste djerfhet, och är dock blott enkel sanning, blott naturnödvändighet. Då den uppenbarade säger: »hvad i hafven gjort den minsta af mina bröder det hafven J gjordt mig» — så uttalar han denna glädjefulla sanning. Jag ringa svaga meniska kan göra Gud allsmäktig min skapare — godt!!! Ja, ty genom att verka det goda befordrar jag hans verldsplan, hans rikets tillkomst — som är — alla väsens fulländning och verdens lycksalighet.

Min söta Frances, jag ville sända dig några ord med min Agathe och i dessa ord omfamnar jag dig!

Din
Fredr.

Felet med oss nu för tiden är icke (tycker jag) att vi äro utan Christna dygder men att vi i dem sakna helhet. Vi gå framåt men haltande, vi gifva ljus men i spridda blixtrar. Ack! Helhet helighet!

454. Till Malla Silfverstolpe. Stockholm d. 23 Dec. —42.

Huru godt, huru varmt och vänligt lefver det icke i ditt bref af d. 4de Dec. goda Malla! Inga vårvindar äro mig så ljufva, som de som andas ur hugsvalade meniskohjertan, ur lyckliga hem. Ser du! Der ha vi det der gudomliga kittet vi en gång talade om, som botar och förenar och försonar. Lifvets egen läkedomskraft — hvad jag tror på den och gläder mig åt den! Jag har känt den så ljuf och mäktig. Må Menskorna blott låta den inströmma i sina hjertan från det eviga hjertat, lifvets och verldens medelpunkt, — då blir allt godt både lidande och lycka, både väl och ve!

Atterbom! Huru god och ädel är han! Jag tycker mig förstå hans känslor och vördar dem, äfvensom detta ärliga, enkla uttalande af dem. Huru roligt att en gång få höra honom tala och sjelf tala till honom ur hjertats djup!

Men om A. har rätt att anse sig till en del misskännd af sin tid, månne det ej är emedan han sjelf misskännt den i några af dess vigtigaste och ädlaste sträfvanden?! A. så ädel meniska, så sannt Christen, hvarför skall han icke se Christendom i den frihets eller befrielse-princip, som arbetar i det constitu[tion]ella statslifvet, i industriens utveckling och ordnande under Naturenliga och Natur-fria lagar, — — hvarför ser han ej äfven här den Sabbath, som nalkas efter den långa arbets-veckan? Ja, äfven här jäser den himmelska surdeg, som den eviga kärleken lade i Verlds-tråget för att en gång genomsyra hela degen.

Jag vet ej söta Malla om du bör visa detta åt A. Jag tror det icke. Männer tycka icke mycket om att Qvinnor predika, och A. kan med skäl finna detta af mig till Honom djerft. Muntligen vill jag dock en gång tala med honom derom. Och det emedan jag tror på hans eviga ungdom, på hans — vingar. A. är icke vacker, och likväl ser jag under eller uti hans gestalt alltid den af en Engel.

A . . s bok om Göthe har jag ännu endast blickat uti, men ämnar på Nyåret läsa.

Sen fjorton dagar är jag i staden — — Nå, det är också ett ställe der man kan lefva. Stockholm är så vackert, och goda Menskor och god musik finnes der; men — jag saknar mina furuskogar, mina urberg, der jag i höst samlat så vackra lafvar, och — — en vinter så skön, så rik som den förra får jag väl alldrig mer. Jag har här en liten kammare, en riktig Jungfrubur, stilla, afskiljd, treflig, der morgonsolen blickar in, och dit ingen kommer som jag ej der önskar se. Geijer var den första fremling som trädde in der. Huru kärt var det mig ej att se honom. Han bjöd Agathe och mig på Hugenotterna samma dag, men blef desperat på musiken och jag blef det också emedan den gjorde honom så verkligt ondt. Men Jag kommer dock åter till denna opera hvars Musik kanske ej är Musikalisk (om jag får säga så), men för mig i hög grad dramatisk. Och den ton af kraft och kärlek, som i den Gamle Marcel går igenom stycket, alltid fast alltid segrande, genom lättsinnets fester, genom nöd och död, detta: »Vår Gud är oss en väldig borg!» — så förträffligt inflåtat i handling och musik, det försonar mig med allt hvad operan i öfrigt har ohyggligt och sönderslitande.

På Svenska Ackademien, ett par dagar sednare, fick jag höra några goda och kraftiga ord af Geijer.

Bland poemerna, som belönades anslog mig: »fosterländska sånger» och i dem särskilt teckningen af Jonas Ahlströmer och af hans välgörande verksamhet, — — idoghetens verkan på bygd och meniskor, — de uppresta hyddorna, de odlade fälten, — tiggaren som kastar bort sin staf — modlösheten, som lyfter sina händer i hopp och arbete — — — huru skönt! Och denna tafla kröntes af kärnspråk brukade af Ahlströmer och i hvilka han kunde anses ha tecknat sig sjelf. Ordspråk och kärnspråk äro dråpliga ting. De äro Granitblocken i språkets land. Författarn till Poemet »Thorstenson», en ung man af utmärkt utseende och ädel hållning, var närvarande och mottog sitt pris.

Prins Carl, som jag såg här, äfvensom på harmoniska sällskapet, i förra veckan, har mycket vuxit till sig sedan vi sist sågo honom (vid Sylfiden!). Han har fått ett betydande och manligt tycke, och lär äfven af de unga prinsarne vara bästa Kunga-ämnet. »En galant och bra gosse!» säger varmt om honom en man, som väl känner honom och icke ofta berömmar någon.

Jag ville väl veta om din mig okända corespondent kunde möjligen sammanträffa med mig i en önskan, en bön, som jag en gång vill lägga fram för Malla och som jag tror att Malla skall höra!

Nu är det Jul och ljus i Nordens hyddor, höga och låga. Gud låte Jul-ljusen brinna för glada hjertan!

Det är också min hälsning till den älskvärda meniskokrets, som omger dig och till hvilken jag ber dig framföra mina tacksamma hälsningar. Äfven vi skola här församla en liten vän och slägtkrets i morgon afton.

Min Mor och syster önska dig all frid och fröjd för det kommande årskiftet; och med dem förenar sig af hjertat din

sannt tillgifna
Fredrika Bremer.

455. Till Tegnér.

Stockholm d. 4de Jan. 1843.

Hur god du är för mig, Tegner, hur älskansvärd! först gåfvan af dina härliga Tal och sedan — ett bref, så vänligt, så godt, mig så glädjande! Hur innerligt tackar jag dig icke! Kunde jag dock skicka mina ögon per posto, skulle de säga dig bättre än mina fattiga ord huru glad jag är i dig.

Lemna mig blott skalden Tegnér i fred! Jag tål icke att du förtalar honom och kallar honom »rimsmidare», ty sannerligen ingen skald är det mindre än han. »De eviga Ideerna» tala ur hans dikter och gifva dem deras oförgängliga värde. Genom dem har du kallat ditt folk till djupare medvetande af sitt lif, sitt sträfvande, sitt mål, genom dem har du väckt dessa ljud, som en gång väckta fortlefva evigt på jorden och lösa i rena harmonier lifvets missljud. En man, som i denna stund kanhända är Sverges djupaste tänkare, talade en gång med mig om den verkan som ett af dina promotions-tal gjorde på honom. (Han sjelf var då en af de unga lagerbeksansade) »Du kan ej sade han, föreställa dig min belägenhet der på parnassen under afhörandet af hans (Tegnér's) ord!» Lifvet i hela dess allvar och härlighet hade då strålat in i hans själ — hans högre lif, hans högre medvetande fick lif i denna stund och du var Solstrålen som tände det. Och så har du varit för tusentals meniskor, så äfven för mig. Juvelen kallas i orienten »ljus-samlaren, jordens öga» emedan han samlar och återger i de skäraste strålar all den färgprakt som Solen utgjuter i naturen, men som dess dunklare gestalter liksom drömmande mottaga. Den sanna skalden är ett lifvets öga och som diamanten fattar han ljuset och återger det i strålar glödande och rena åt sin omgifvande verld. Och den tjasas och förädlas deraf. Diamantens strålar ha alltid haft på mig en stark och ljuf verkan. Jag tycker

mig i dem se det godas, det skönas innersta lif, — känslor och tankar förädlas i dessa rena klarheter. Dina skaldestycken likna diamanter mer än några jag känner.

Derföre, min älskade Tegnér, lef för Filologi så mycket dig lyster, och ett ädelt lif är det, men var ej orättvis mot poesien, och mot den poesi full af djupsinne, som du skänkt din samtid. När jag hör dig tala med kärlek om Svenska språket gläder jag mig och känner i det samma sorg, ja, och må väl känna sorg öfver att så litet förstå det egendomliga i det språk jag öfver allt annat älskar, och för hvars skönhet jag ej saknar öra och sinne; och denna brist i kunskap och begrepp sätter jag opp på den synda-räkning, den stora, som bär till öfverskrift: fruntimmers-uppfostran. Men jag skall en gång lära mig mitt modersmål af dig Tegnér.

Du är sträng mot Grefvinnan Hahn-Hahn! När hon kom till Sverge och besökte mig visste jag ingenting om henne utom att hon varit olyckligt gift och blifvit skiljd från sin man. Sedan har jag väl hört flera mindre fördelaktiga rykten, hvilkas sanning jag dock icke känner. Med hvad grund man kan säga »att hon nu slår sig på Gudsfruktan och Platonism för att öfverskyla gamla synder» förstår jag icke. I sina skrifter visar hon sig som eldig men felande natur, söndersliten i sig sjelf, full af oro och lemnande sig till sina intryck goda och onda, men full äfven af kärlek till allt stort, helt och harmoniskt i lif och konst, och hon har en helt egen, en verklig storartad blick för att finna och fatta det. Hon knäböjer tillbedjande för det heliga, men låter aldrig ett ögonblick tro att hon sjelf är helig. Tvertom, jag har aldrig sett en författare, som mera ger sig sådan hon är, äfven i det hon icke har älskansvärdt. Intrycket är för henne icke förmånligt. Men jag tycker om henne för hennes ärlighets skull och för hennes storsinnade kärlek till det stora och ädla.

Och hvarföre skulle jag ej kunna tycka om och hålla af en meniska, äfven då jag måste ogilla mycket i dess vandel.

Ack! Jag har älskat, oändeligen älskat varelser hvilkas böjelser och vandel jag i vissa delar måste fördöma. Tillgifvenheten, kärleken bryr sig icke mycket om sådant. Man måste älska som man måste andas; men i det fall jag omtalat är kärleken icke lycklig. Man kommer ofta i strid med sitt bättre sjelf. Något stort och försonande kan dock gå fram derur. Man trycker den älskade till sitt hjerta för att förädla henne (eller honom) eller dela det straff, det lidande som han ådragit eller skall ådraga sig. Man behöfver ej derföre ingå i dess synd. Gudskelåf! Meniskan kan häri likna den Gudomliga kärleken och nalkas den fallne genom att taga på sig hans börda utan att dela hans brott. Och det är ljuft att få göra så.

Det finnes på jorden intet rätt tungt att bära utom — ett hjerta utan kärlek, utom lifvets tomhet. Du säger till mig: »du stackare, som inga barn har!» O bästa Tegnér! »den ensama hafver flera barn än den som man hafver», och varelser som behöfva allt hvad man kan gifva i omsorg och vård felas icke på denna jord rik af elände. Men du har dock rätt; de barn som äro vårt eget kött och blod gifva en annan slags glädje än dessa främmande, merendels blott fordrande väsen, och visst måste det gifva en skön fyllnad, en ljuf upplifning åt lifvet att se sina älskvär[da] barn omkring sig. Och mången, mången stund i mitt lif och än i denna tid har jag längtat att trycka ett barn, mitt barn till mitt hjerta, men — sanningen är att jag känt lifvet för bittert att vilja gifva det åt ett barn. Sednare har jag känt mer af lifvets härlighet och varit glad att ofjettrad af jordiska band få dricka glädjekalken och medela den så långt jag kunde.

Och Gudskelåf! Har man än icke barn, så har man dock en fader i himmelen, uppenbarad på jorden, vid hvilken man kan hålla själen varm. Och sedan — kommer man nära älskvärda meniskor då och då, som låta hjertat slå i glada varma känslor. Så kom du till mig, min älskade Tegnér, och lärde mig i ett ögonblick att hålla af dig och gaf mitt hjerta sköna sommar dagar.

Du var inte mycke aimabel mot Fahlkranz i ditt sista bref. Så när hade han fått se något deraf. Ty han var hos oss då jag fick det, och jag bad honom hjälpa mig med ett ord i brefvet (på andra sidan) som jag ej kunde läsa. Emedlertid fick jag ögonen på »Ansgarii döpelse» och drog in seglen i tid. Du är ej snäll mot F. Han har mycket älskansvärdt och håller af dig. På Svenska Ackademiens högtidsdag sist, var jag närvarande och hörde der ditt älskade namn nämnas, så som det är mig kärt att höra det. Bland prisskrifterna ger jag högsta priset åt »Fosterländska sånger» af onämnd författare men, som det säges, af Böttiger.

Vi ha här i huset firat det gamla årets af och det nya årets inträde med hvarjehanda muntra opptåg. I afton stormar det vildt. Finge jag dock på stormens vinge fara en stund till dig! Hälsa hjertligen de Dina från Din

innerligt tillgifna

Fredrika.

456. Till Ebba Svanberg.

Jag har dröjt att skrifva till dig, min lilla Ebba, af en viss frucktande känsla att mitt bref icke skulle gifva dig glädje, den jag dock så gerna ville gifva dig. Nu skrifver jag dock, i tron, att det jag af uppriktigt och välviljande hjerta går att säga dig, skall på ett eller annat sätt vara för det bästa. Ditt bref, goda Ebba af d. 29 Nov. gjorde mig fullkomligt visst hvad jag redan anat, neml. att det är alldeles omöjligt att föra ett samtal, sådant du önskat det, under de förhållanden vi stå, och utan förutgången närmare bekantskap. Du gör mig orätt om du tror att jag ogillar någon Meniskas religiösa öfvertygelse om denna förer henne till hvad som är rätt och godt,*) äfven der jag skulle finna denna öfvertygelse eller tro otillräcklig att svara på lifvets djupare frågor; men jag kan icke heller, och bör icke hålla undan min egen tro och denna är icke en sak, som kan behandlas för sig och skiljas från lifvets förteelser, så stora som små. Den är den sol som för mig upplyser, lifvar och genomtränger allt, och ingen jordelivets gestalt kan jag fatta med klarhet, utan i och genom detta ljus; jag kan ej heller tala om någon sådan utan att söka framställa dess lif och ställning i det eviga lif ur hvilket allt lif utgått och utgår. Det förutan är den för mig utan hållning och innehåll. Vid början af vårt samtal, skjuter du ifrån dig det ämne, som är alla ämnens grundämne, emedan du tror dig i detta tänka olika med mig och emedan »ditt förnuft icke vill veta af någon annan öfvertygelse än den du har». Vid 20 års ålder är väl ingen meniskas förnuft så utvecklade att det (förnuftigtvis) kan anse sig färdigt med lifvets högsta fråga; allraminst kan det vara så hos en ung flicka, som, enligt eget erkännande, har ett ännu utbildadt och mycket oklart inre, — det skall säkert Ebba sjelf medgifva mig. Men den religiösa tro som är din har du visst fått af en ädel Fader, och därför är den dig helig och vördnadsvärd, och därför — är den så äfven för mig. Må den göra dig lycklig min Ebba, god och lycklig, och jag skall ej med ett ord söka störa den, och därför måste jag äfven afhålla mig från det slags kall af lärarinna du ville gifva mig.

Din vän skall jag icke därför vara mindre, och när helst Ebba påkallar mig skall jag efter bästa förmåga och efter min öfvertygelse svara.

*) jag vet då att den har sin grund i den eviga sanningen, som en gång skall förena och saliggöra oss alla.

Låt mig nu här med några ord säga dig huru jag ser din lefnadsställning och huru jag anar att din framtid kan blifva, huru ditt lif kan utveckla sig, dig och andra till Glädje.

Du har frid i lifvets högsta fråga, du är åtminstone nu tillfreds med det ljus du har deri; du lefver i en krets meniskor, som du sjelf beskrifvit för mig, som ovanligt älskvärda och kärleksfulla; detta är oändligt mycket, och hvad som felas dig och som du behöfver för att vara lycklig är då förnämligast en sysselsättning, som ger åt ditt lif interesse och mål, under det den utvecklar ö ordnar dina själskrafter. Jag tror, Ebba, att du skall finna den genom att sluta dig till naturen. Studera den i sina stora och sina små förteelser, med allfvar och uppmärksamhet, och du skall finna der ett förnuft, som skall utveckla ditt eget, en rikedom phenomener, som skall fylla förstånd och fantasie.*) Af åtskilliga uttryck, som jag hört dig fälla, skulle jag tro att du har en naturlig riktning åt detta håll, och du har den ovärderliga lyckan att här kunna få till lärare eller ledare en Fader, ädel som meniska och utmärkt som lärd. Botaniken ligger dig, som qvinna, nära, och är äfven, som vettenskap, lättare åtkomlig för dig än någon annan. Låt Flora blifva din ledarinna in i Naturens helgedomar! Hon är så skön, vänlig och hugsvalande, hon lifvar och lugnar på en gång. Äfven om Vintern kan hon sysselsätta dig och tala till dig i mossor och lafvar, och om våren skall hon göra dig jorden till ett paradiset der alla träd, alla blommor alla grässtrån tala vishet. Må Fauna sedan komma och göra dig hemma med djurens tungomål och lynnen, och Pluto föra dig in i metallernas underbara rike — — och din verld skall blifva rik och dina dagar fulla af interesse.

Blir du framdeles kallad (jag menar af inre drift) att försöka dig som skriftställarinna, så har du här genom Naturens kännedom ett fält som ännu är så godt som nytt, och som jag ofta undrar på ej blifvit bättre begagnat. Den mängd analogier med meniskolifvet så i dess allmänna riktningar som i enskilda lynnen, karakterer förteelser, som öfverallt förefinnas i naturen, gifva rika ämnen till sinnrika dikter. Jag kan icke begripa att man icke isynnerhet för barn, bättre bearbetat detta fält, och lusten kommer ofta på mig att försöka dels i saga, dels i historia låta naturens symboliska lif framträda, och i lefvande bilder för barnen afspegla lifvets sanningar. Andersens (Danskens) berättelser för barn, ha litet denna riktning, men utan djupare tanke och plan. De ha ändå vunnit, just för denna goda tendens, och deras naiva hållning, ett ofantligt bifall, så i Danmark

*) Och en krets för praktisk, nyttig verksamhet.

som i Tyskland, och äfven här, och gamla män gläda sig åt dem lika väl som små barn.

Men om det kan vara godt och roligt att se skriftställareverksamhet i bakgrunden af företaget af Naturens studium, så har detta studium dessutom sin positift välgörande kraft på den som idkar det. Hör Rousseau tala derom, när han förgrämd af lifvet och af sitt eget olyckliga lynne plågades af allt, — »tant que j'herborise (säger han) je ne suis pas malheureux!» Och Göthe finner i sin sena ålderdom nya lefnadskrafter under samtal (som han sjelf kallar det) med vinrankans grenar och löf och iakttagande af vexternas metamorfoser, som visa honom lagarne för många af de stora förvandlingarne i Menskoverlden. Sjelfva sysselsättningen med naturens alster på ängen, i skogen, på bergen, vid sjöstranden förfriskar själ och kropp, och mångfaldiga små tillfälligheter framstå som glädja sinnet.

Botaniska vettenskapen är ännu i ett jemt fortskridande, och hvart uppmärksamt öga och sinne kan hoppas göra sina upptäckter deri. Biskop Agahrds son, fann under sin botaniska resa, bidrag till sina kunskaper om Cryptogamerna hos tre Engelska fruntimmer, (en mor med tvenne döttrar) som voro alldeles utmärkta i denna gren af vettenskapen.

Men nog nu om botaniken och Naturens studium! Mätte något af hvad jag här sagt, slå an hos dig, söta Ebba, och mätte du nära dig finna en god och villig ledare för de första stegen — och jag hoppas ännu att se din väg blomsterströdd och ditt sinne ljusst och fridfullt. Kan jag på något sätt bidraga dertill så säg blott! — Men du har mästare nära dig, då jag blott är en stackars förtjust lärjunge i Naturens lärosalar.

Och nu, säg mig, om du tror att jag har rätt i mina tankar för dig, och att du förstår

Din vän
Fr. Bremer.

Stockh. d. 9 Jan. —43.

457. Till Ulrika v. Strussenfelt.

[Vintern? 1843.]

Goda fröken Strussenfelt!

Förlåt den skrifflata handen, som icke förr framfört den tack, som hjertat så uppriktigt känt och känner, för ett så vänligt och så godt bref! Hvar post-dag har jag tänkt svara derpå, men mycket annat

skrifveri har kommit emellan, och jag har tänkt: jag skall bli ledigare till nästa gång och då skriva bättre; och så har det gått till närvarande dag. Nu har ett besök afbrutit och uppehållit mig, så att jag fruktar att mitt bref får känning deraf. Men jag vill icke längre skjuta upp.

Det var mig hjertligen kärt att höra fröken Strussenfeltt vara lyckligare och lugnare nu än förr; och tillfreds med sin stilla och ädla verksamhet; och huru godt är det mig icke att få tro det jag på något vis bidragit härtill! Det var min allvarliga föresatts, när jag började skriva för en större allmänhet, att egenteligen skriva för dem, som behöfde tröst och kraft, de som vandra lifvets mödosamma stigar. Och hvem bland dödliga vandrar dem ej, förr eller sednare? Mycket få äro väl de, som icke ha sin tid af bitterhet och möda i lifvet, ehuru visserligen lotterna äro så vida olika, att denna tid är korrt för några meniskor, och lång, mycket lång för andra. Att vara en af dem, som »gå genom jemmerdalen och göra der källor» har synts mig det skönaste embete på jorden; jag har ej eftersträfvat ett annat. Men har jag fått någon kraft dertill, så är det blott genom att dricka ur den Ena, eviga, lefvande källan. Ja, goda Fröken Strussenfeltt, det är till denna vi alla få vända oss, och som räcker till för alla. Hvar och en får hemta der efter egen kraft och förmåga; är viljan redlig så verkas alltid en välgörande kraft till ett bättre och renare lif. Ty detta är det viktiga. Och det är en tröstfull och försonande tanke, den, att alla bekännelser och alla sekter inom Christenheten kunna härigenom förena sig och verka till den osynliga kyrkans utbredande och lif på jorden. De kunna liknas vid olika Chor i en och samma kyrka, men Guds ena eviga ljus kan stråla in genom dem alla. Intelligensernas olikhet inom menskligheten gör de olika bekännelserna. Allvaret, godheten i viljan gör det Christliga i dem alla. Och kan man ej förena sig med någon sekt, med någon gifven kyrklig Confession, så kan man i sitt eget hjerta bygga Gud ett tempel och der dyrka honom i anda och sanning. De medel hvarigenom Mskan träder i förening med det Gudomliga lifvet äro för alla Christna bekännare de samma: Neml. Bönen, Christi efterföljd i sinnelag och gerning, begrundande af Guds vilja, och vilja att framför allt följa dem. Dessa medel, troget använda, skola säkert sätta den enskilda meniskan i stånd att inom hvilken gren af Christenheten som helst uppnå den högsta Christliga dygd och skönhet. Isynnerhet tror jag den rätta bönen vara af stor vikt, och mäktigt att nedkalla Guds kraft och lif i det menskliga hjertat.

Lycklig är den, som genom det samhälles offentligt uttalade medvetande inom hvilket den lefver, finner sitt enskilda medvetande

upplyft och tillfredsställt, i de viktigaste af lifvets frågor! Derför ock tackar jag Gud att vara född inom den Evangeliskt-Lutherska Kyrkan.

Striderna och motsägelserna, som uppkomma under det att Religionen utvecklar sig allt djupare i Menskligheten och genomtränger alla Menskoandens riktningar, böra ej förskräcka eller förvilla oss. Det eviga världsträdet är stort och starkt nog för att erbjuda skydd åt alla fåglar under himmelen, och Tankens Örn skall i dess krona snart sjunga försoningslärans ära.

Ty det är tanken förnuftet som i våra dagar arbetar sig fram, för att med eller mot sin vilja blifva — Christi lärjunge.

Detta, goda fröken Strussenfelt är hvad jag tänker i ämnet, och i öfrigt intet annat än hvad, som ren är uttaladt i Mina M. V.

Fröken S. frågar mig om jag, som skriftställarinna tystnat för alltid? Nej, Nej goda Fröken! pennan, när man en gång börjat bruka den, är en annan tunga som väl ej stannar förr än den sannskyldiga tungan tystnar, neml. i döden. »Petreas första Roman» är mig helt och hållet obekannt. Men nog torde jag, (Fr. B.) inom detta årets lopp söka mig i en ny taleman (en bok) ny väg till hjertat af det folk, som ännu alldrig missförstått mig och som jag så af hjertat älskar och vördar. Ack! Hvad äger jag, som det icke gaf mig! Lära och ljus och lif — — dock min kärlek, den är min egen. Och det är i den jag vill tacka mitt fosterland.

Mottag, goda fröken Strussenfelt mina hjertliga önsknings för tilltagande lugn och trefnad. Lugn och trefnad äro sångfåglar, som sjunga helst i aftonens skuggor. Derför är aftonen ofta det skönaste af dagen, helst för dem, som hafva lidit af dagens oro. Lef väl! Och behåll i vänligt minne

Fredrika Bremer.

458. Till Malla Silfverstolpe.

Godaste Malla! I går erhöj jag ditt paket med tvenne afdeln. Manuskript och skyndar att tacka därför. Äfven får jag hjertligen tacka dig för tvenne vänliga bref och för många goda, mig kära ord och önsknings. Ditt första bref innehåller ämnen som skulle fordra mycken tid, om man rätt skulle ransaka och söka utreda dem. Jag kan blott helt lösligen lägga i din hand min ledande tråd i lifvets och historiens labyrinth. Men sannerligen: hade jag icke denna tråd,

så skulle jag länge sedan i mörkret och irrgångarne blifvit uppslukad af förtviflans Minotaurus.

Jag tror att Guds uppfostran af Menskoslägtet är att det föres till fullt sjelfmedvetande. När är Konstnärn fullt färdig? Är det icke när han med begreppets eller åtminståne med insigtens fulla klarhet vet hvad han vill, vet hvad han gör, och utför i objektiv gestalt det ideal den idé som fattat honom och som han fattat. Menskligheten skall bli denna konstnär. Hvert moment af lifvets utveckling är ett steg på denna bana mot ljuset. Formen, kroppen kan upplösa sig, försvinna i elementerna men dess inre lif dör icke, och har icke lefvat förgäfvets. Det har uttalat, uppenbarat någon sanning, något djup af tillvarelsen — och dessa ljud dö icke på jorden, de gå fram under alla öfvergående missljud och bilda dessa eviga harmonier i hvilka menskligheten slutligen, om än ej på jorden, skall finna sitt rätta lif, sin rätta frid.

»Guds rike är icke af denna världen», Nej! icke så vida som världen är blott verldslig, d. v. s. skiljd från Gud. Men Gud lever i den och genomtränger den i alla riktningar så att han gör den till sin, och hvar Mensklig individ har del i verkets framgång eller skuld i dess uppehållna gång i den mån han väl eller illa sköter sitt pund, sitt embete, sin särskilta gåfva. Derfor är »troheten i bemödande» af så stor och helig vikt för alla. Gud utför sin verldsplan på jorden genom meniskorna. De som äro hans lydiga verktyg äro de fria, de som äro olydiga måste tjena som slafvar; — de kunna uppehålla, ej hindra det stora verket.

Menskligheten skall utveckla sig till fullt medvetande af sitt lif i Gud, och af detta sitt lif i alla dess särskilta lemmar, och bestämma sig i frihet, i rent förnuft och ren kärlek att leva i honom. Så utvecklar sig den enskilta meniskan ur sitt omyndiga, barnsliga tillstånd, så enskilta folk ur deras första dunkla, ofria lif.

Alla franska revolutionens gräsligheter och hvälfningar ha ej hindrat den att frambringa sin frukt:*) staten skall grundas på de eviga lagarne af ett evigt förnuft. Napoleons krig, säga somliga var säningsmanens färd genom världen för att utså revolutionens mogna frön: de liberala institutionerna; Andra säga att hans kanoner och bajonetter hindrade, dessa fröns utspridande; jag är fallen för den förra meningen, och tror att han måste gå ut för att väcka upp folken och mana dem till att under strid och kamp djupare fatta sig sjelfva — sitt förnuftiga lif och att utbilda det i egna samhällen. Hvad som

*) det viktiga begreppet om Statens princip

är visst är att han icke hindrat Franska revolutionens stora resultat från att bli ett verldshistoriskt.

Och industrien! alla missbruk med menskoarbetet och Machinkraft skola ej hindra dess andeliga resultat National-Ekonomien, en helt ny vettenskap att blicka upp med sitt klarnade öga öfver verlden och i dess ljus ordning och frid att råda öfver förhållanden som länge kämpat chaotiskt. Äfven här skall det sanna förnuftet ordna lifvet efter evigt harmoniska och derfore sannt Naturliga lagar.

Du talar om den litterära revolutionen i Sverge. Förgudningen af den är förbi; dess fosforiska öfverdrifter skymma mångens blickar för dess äkta och odödliga eld. Men om ock dess form dör eller misskännes har dess ande ej frambragt sin oförstörliga och blifvande verkan. Den förde den Germaniska, poetiska lifs-skådningen till genombrätt i Sverge. Härmed höjde den Sverge till djupare medvetande och fattande af sitt sanna lif, sin National-genius. Och på de vågor af detta lif som alltsedan svallat genom folkets ådror stiga än i dag och skola fortleva odödliga gestalter sådana som Geijers Viking, Atterboms blommor, och hans präktiga »Vikingasäten åldriga lundar!»

Jag borde ej efter de Epoker och Namn jag nämt, nämna något så litet som — mig sjelf. Jag gör det dock, för att visa dig huru äfven det ringa får värde, ljus och liksom fast fot i denna lifs-ordning. Jag vet att det skall snart komma en dag, då de skrifter som nu gjort lycka skola bortkastas, eller ligga på hyllorna, som »hvardags-skräp». Det skall icke bekymra mig, ty jag vet att de i sin mån ha bidragit att låta uppgå den Sabbath på hvilken man skall lära sig se den himmelska ljuspunkten i hvar droppa af tillvarelsen, att se hela det verkliga lifvet — i Guds ljus. O min Gud! Mätte jag ej vara för djerf att sålunda anse mig som din tjenarinna!

För öfrigt: om hvart moment af Mensklighetens utveckling har sitt relativa värde i anseende till det stora helas utveckling, så har det äfven derfore sitt positiva värde i sig sjelf och sitt egna lif — så hvarje gestalt af skönhet och konst och ridderlighet och vettenskap som blommat på jorden, och förlyckligat och förädlat Meniskornas lif.

Att hvar gestalt af lifvet är åtföljd af sin dunkla skugga, bör ej låta oss för skuggan förbise den lefvande gestalten.*) Att »der vår

*) du talar om våra dagars politiska partistrider. Kunna de hindra, ja befordra de icke snarare evolutionen af en sjelfständig och klar ande, hvars namn ofta missbrukas, hvars väsen ofta missförstås men som dock är folkets, till medvetande komna sanna förnuft — Allmän

Herre bygger en kyrka, bygger hin onde ett kapell» är visst ledsamt, mycke ledsamt! Men — — må hvilka som vilja se blott kapellet, och hugga och hamra på det; jag håller mig till kyrkan och vet att jag då håller mig till det eviga och Gudomliga i tiden.

Hvad jag här nedskrifvit i hast, är visst mycket bristfälligt; men sådant det är bär det dock inom sig den lefnadsåsigt, som är mitt lif och min sällhet, mitt ljus och min glädje, som gör mig ung vid fyratio års ålder och försonar mig med lifvet och dess myckna bitterhet.

Jag vill tala lite annat. Hvad du säger om din glädje i Ava Wr. gör mig så hjerteligen godt att höra. Att kunna i glädje hålla af och tycka om någon i hemmet det skapar först hemmets glädje.

Hvarför säger du: »ledsna ej vid Lindblads ojemnheter! En gång skall äfven han blifva dig klar.»

Jag vet ingen som jag bättre begriper än Lindblad, och knappast någon som jag mer kunde hålla af, om han t. ex. vore min bror. I detta förhållande skulle jag äfven passa för honom, och han — tror jag — kunna hålla af mig. I blott sällskapliga förhållanden passar jag honom ej och om han, som jag tror känner detta och derföre liksom jag ej söker ett närmande som blott skulle blifva ett fjermande, så — tycker jag om honom derför. Dessutom vet jag ingen som jag önskar vara med — i sällskap. Jag känner mig alltid mer eller mindre fridlös der.

Hvassers bok har jag läst och innerligen glädit mig åt den sköna varma anda som genomtränger den. Om Alla de som klandra tiden i många dess riktningar så i kärlek ville omfatta hvad de i den erkänna godt så skulle de kunna vara säkra på att värma en ädel framtid vid sina bröst.

Dina minnen, goda Malla skall jag nu läsa högt om aftnarne för min Mor och syster då vi äro ensamma. De hålla af dem liksom jag. Du har ju intet emot att de få del af dem? De äro båda hvar

Opinion! Hämmande verka de blott genom den bitterhet och orättvisa som på båda sidor åtfölja striden.

Så skall denna tids religiösa strider som alltmera sammanträngt sig kring Christi person tjena till att låta denna allt klarare, allt härligare framstå för världens ögon. Förnuftet är i denna stund den tviflande, tvekande Thomas som vill sticka sitt finger i frälsarens sår för att kunna tro på hans sanning, och det skall efter profningen öfverbevisad utropa: »Min Herre och Min Gud!»

i sin sort meniskor för hvilka man i nöje och trygghet kan öppna sitt hjerta.

Post-timman har kommit öfver mig. Förlåt, goda Malla, detta kanske för ifrigt och säkert alltför slarfvigt och hastigt skrifna bref. Se mera till andan än till bokstafven.

Just på stunden erhåller jag bref från Biskopinnan Tegnér som säger att hennes Man fått en slagattack som verkat starkt på kroppen, i synnerhet på målföret. Men begrepp och känsla äro fullt rediga, och derpå har äfven jag nyss haft ett glädjande prof.

Adieu! Jag hinner ej mer Tänk i vänlighet och frid på

Din vän
Fredrika B.

Stockh. d. 20 Jan —43.

459. Till Böklin.

Du vet det väl, min egen goda B, du vet huru min vrede mot dig ser ut, eller rättare, hvad vändning den tar! Och huru skulle det kunna vara annorlunda, min bästa vän på jorden, än att hvar blick af vrede i mitt öga till dig genast måste förvandlas i en af kärlek. Det kan icke vara, det kan icke bli annorlunda, Gud vare lof!

Detta ville jag säga dig redan i Julas, genom en liten taleman, och att han nu kommer så sent är icke mitt fel. Min goda Böklin! tag emot den ringa gåfvan och bär den — för min skull. Den är obetydlig i allt värde utom — meningens.

Den lilla brillanten är ett arf från min farmor och min enda dyrbarhet i denna väg. Diamantens strålar ha alltid haft en egen och välgörande verkan på mig. I dessa strålar, så glödande och så rena i alla deras färgbrytningar ser jag bilder af ett fullkomligt tillstånd, i dem renar jag och lifvar mitt fördunklade sinne, min tro på jordens härlighet. Ljus-samlare, jordens ögon kallades ju ädelstenarne af österländska folk; och i denna mening äro de mig kära. Min goda vän! låt den lilla ljussamlaren, i det den leker för dig i ljuset tolka för dig de känslor och tankar som du väckt hos mig och som dageligen och stundeligen föra mig till dig i glädje, i tacksamhet; låt de klara strålarne vittna om det förklarade lif, som du gifvit och gifver mig och i hvilket jag lefver evigt din.

Jag hade åtskilligt att tala med dig om, men gömmer det till en annan gång; jag vill i dag blott känna mig lycklig i dig, blott känna mig glad som

Din
Fredrika.

Stockholm d. 30 Jan. —43.

460. Till Brinkman.

[31 jan. 1843.]

[— — —] Att fiendtligt uppträda emot en medmänniska, eller indirekte deltaga i ett sådant anfall, dertill är jag, i följd af grundsatser och lynne ur stånd. Almqvist är i detta afseende t. o. m. mera fridlyst för mig än någon annan, och det af tvenne skäl:

1:o emedan han mer än en gång fiendtligt uppträdt emot mig sjelf.

2:o emedan jag bland hans skrifter funnit mycket godt och skönt.

Aldrig skall jag således offentligen säga något emot Almqvist, om jag än till hans alltför partiska vänner med värme yttrar mig öfver hvad jag hos honom med sorg och smärta ogillar. Hans ovänner veta, huru jag det oaktadt vet att skatta förf. till Kapellet, Grimstahamns Nybygge, Arbetets ära, Menniskans stöd, m. fl. herrliga skapelser och att jag vid A:s bedömande ifrigt begär, att man bredvid hans oreña skapelser må ställa dessa rena och ädla och väga rättvist. — — —

Gråsparfvens sång återsändes tacksamt. Den bekräftar min tro att äfven gråsparfven var med i Paradiset (det förlorade) och får rum och qvist i det återvunna.

461. Till Malla Silfverstolpe.

Stockholm d. 3 Febr. —43.

God morgon söta Malla, på denna vackra vintermorgon, med sin klara sol, sin unga, friska snö, sitt lifvande intryck, det jag ville önska att du i denna stund kände i ditt vänliga hem, så väl som jag i mitt! Tack tusenfalt för ditt bref och varma, goda upptagande af mina »reflexions Chretiennes et morales». Atterboms gillande och godhet gläder mig äfvenså, och hans anmärkningar känner jag mig färdig att underskrifva. Jag vet väl huru halft och ofullkomligt jag yttrade mig i mycket.

Det kärleksfulla brevet från Tyskland läste jag med nöje, om än jag icke instämmer med den goda, renhjärtade skrifvarinnan i tanken att något godt kan vara »för godt för menskorna». Det finnes vis-

serligen meniskor för hvilka det icke är värdt att upplåta ett redligt hjertas lif. Men jag protesterar mot att dessa menskor äro mängden i menskligheten. Ja, jag påstår att de äro blott en rätt liten del deraf.

Jag ville gerna, goda Malla, att du sjelf vore verkl. tillfreds med min läsning af dina minnen för min Mor och syster. Jag skall se mig före i dem; om det kommer något, som jag kan tro att du önskar att de ej skulle se, och då behålla detta för mig. Men hitills se vi blott i Malla en väl uppfostrad ung flicka, med en större portion än vanligt af det sinne för rätt och godt, för pligt och sedlighet som är vårt samhälls och bättre sällskapslifs ofentliga anda, och som så lätt upptages i unga väldanade qvinnosjälar och utvecklar dem. Mallas svagheter äro alla unga flickors; vare sig att natur eller deras lefnadsställning som qvinnor ger dem dessa, säkert är att de äro allmän tillhörighet.

Hvad som mest fäster min Mors interesse i dina Minnen, är en epok som äfven var epoken för hennes ungdom och mest lifliga deltagande i verlden de många bekanta personerne och namnen, som väcka mångfaldiga minnen, och sjelfva det rörliga verldslifvet som skildras. Men du skulle ha riktigt roligt af min Agathes interesse för Malla, hennes begripande af Mallas känslor och deltagande i hela dess lif och omgifning, hennes uppmärksamhet på allt och öfverhufvud hennes allvarliga uppfattande af dessa Minnen. Det kommer af deras Allvar, af sanningen med hvilken de äro skrifna och af hennes ovanligt rena och starka sinne därför. Läsningen af Mallas Minnen om aftnarne, går framför alla romaner och andra böcker som kunna vara till hands. Att vi båda ofta känna behofvet af mera sammandrag af uteslutande af obetydligare saker samt upprependen, (neml. då vi betrackta verket som ett fullkomnadt) vågar jag knappt upprepa. Dock synes mig, som jag framskrider i Manuskriftet att det vinner i sammanträngt lif och frisk rörelse.

Du stötte dig, goda Malla, på uttrycket »Allmän opinion», och det är verkligen så okänt och missbrukadt (såsom jag äfven anmärkte) att det kommit i misskredit. Vi vilja taga ett annat för hvad jag menade, vi vilja tala om: Ofentligt lif, Offentlig anda! De sanningar, det medvetande af lifvet som lagar och institutioner i samhället uttala, bilda denna anda eller rättare utvecklar den innom folket — och det andas och lefver deri långt innan det fattat dess innehåll i lefvande begrepp. Men detta sker småningom under sjelfva den offentliga diskussionen om dessa lagar, dessa institutioner, under det att lifvets och statens vigtigaste frågor bli bragta för hvar mans dörr, och folkets klarnade medvetande allt mera genomtränger och

upplyser dess dunkla och bundna. Så mognar och tilltager småningom det Eviga folket innom folket, och hvad det gör och dömer skall (tror jag) befästas på den yttersta domens dag. Jag kan ej säga dig med hvilken kärlek jag hänger vid detta begrepp om det Eviga folket (som äfven i sig, en gång, bortom tiden skall upptaga och förklara den del som här synes som skummet på strömmen) hur jag i glädje af detta vill mottaga bestraffning och i dess rena spegel skåda fläckarne i min själ och rena mig för att bli en värdig medlem — för att äfven jag bli en lem af detta eviga folk, hvars genius är en tanke ett verk af Gud, och evinnerliga lever inför honom.

När de begrepp af sedlighet af rätt och godt, som blifvit ett folks ofentliga lif och anda (och om hvilka du icke får höra mer än en röst då folket är kommet till en viss grad af utveckling) apliceras för att bedömma enskilda personer och deras verk kan denna irra. 1mo genom inflytande af ögonblicklig passion, hänförelse m. m. Men om allmänhet[en] har saken klar framför sig (Om den neml. är i allt offentlig) så kan man tryggt afbida tiden och från Philip den berusade vädja till Philip den sarsade. Hans Majestät allmänheten är sannerligen en rättvisare monarch än hans Majestät den Macedoniske Kejsarn, och blir det än mer i samma mån som den förnuftiga Meniskan allt mer inbildas och utbildas i menskligheten. Att olika opinionsyttringar höras på många håll visar blott att man uppfattat saken på olika sidor; många så yttre som inre omständigheter kunna verka härtill. Mycket häraf är nödvändig och god sak — då utan sådana olikheter, diskussionen ej skulle kunna fortgå och ämnet ej i sin fullhet utvecklas; mycket hör väl äfven till det sorgeliga töcken som jordiska lifvet måste dragas med, ty — 2° kunna Individier visserligen på jorden bli oriktigt bedömda då mycket af deras lif kan vara dolt för samhällets öga och här — Gudskelåf för den sista instancen åfvan molnen, för en domstol öfver jordens domstolar!! Men då »lifsens bok upplåtes» och man läser hvad der står skrifvet om »både stora och små», då skola folken känna igen de sina som de misskände här, och bära dem på sina armar i de boningar der det är godt att vara, och der de eviga folksgenieerne stå förklarade inför Guds ansigte. Allt på jorden är ofullkomligt, det veta vi nog. Ingenting mer är fullt godt. Men alla lifvets gestalter närma sig dock de eviga begrepp (idéer) i hvilka de skapades, hvars beläten de äro, och skola en dag förklaras i dem, när arbets och skoltiden är fullbordad — Och ett sannare och skönare begrepp än det af ett offentlig lif en offentlig anda, i hvilken den enskilda meniskan har sin rot och sin krona, som bildar henne och som hon åter skall bilda och i högre mått förklara — en skönare, sannare tanke finnes ej i lifvet.

Söta Malla! Jag fruktar att jag talat för långt, och ändå icke fullt klart i detta ämne hvori så mycket är att säga, och som på så många sidor kan beskådas. Vi komma väl öfverens här i det vesentliga då vi erkänna att ett begrepp en sanning kan vara lika sannt och glädjande ehuru det ej fullt kan realisera sig i det jordiska samhället. I det himmelska skola vi finna dem så fullkomliga som vi här ana och älska dem.

Stockholm bereder sig med ifver att fira Kungens Jubileum. Böt-tiger har skrivit vackra och mycket lyckade versar, som Operan öfvar in; man fikar efter och får (efter heder och värdighet) biljetter till Börs och Theater, man reser upp Mareschallpålar utanför husen, och tänker på hur man skall få ljusstakar till alla fönster. Allt sammet i staden säges vara uppköpt.

Från Car. Rosen skall jag hälsa dig. Hon var här i går aftons frisk och glädttig. Min Agathe har förkylt sig och varit rätt sjuk nu i otta dagar, men går oppe nu, och skämtar och skrattar åter. Hennes och min Mors hjertliga hälsningar till dig får jag framföra. Goda Malla! kom i håg mig hos de dina!

Fredrika.

462. Till Franzén.

Året, (det nya) har redan skridit en månad fram på sin bana och jag har ännu ej burit fram till Dig min goda, vördade vän och välgörare hvad som lefver i mitt hjerta för dig och som så naturligt lifvas vid tidsskiften, som låta tänka på förflutna och på tillkommande dagar! De komma dock lika varma ehuru de komma sent, mina innerliga önsknings för Ditt väl, mina tacksägelsor för din godhet och kärlek af hvilka du skänkt mig ett nytt prof genom gåfvan af den lilla sköna skriften »Frågor» etc. Det arbete som föranledt den, har jag icke läst, och visserligen läser jag det icke nu sedan jag läst Dina frågor. I de förvillelser, som de utpeka känner jag igen några af de mäst gängse och mest farliga inom den s. k. rationalismen.

Jag kan icke säga dig, huru djupt jag känner med Dig orimligheten af den lära, som tillskrifver Gud uppkomsten af det onda »som folie till allt godt». Och jag kan icke begripa huru de menskor som bekänna sig till den, kunna göra sig något klart begrepp om Gud, som en god och fullkomlig ande, och hur de kunna älska honom,

huru de kunna ha frid i honom. Ack! blott om jag i allt godt, allt skönt och heligt ser strålar af hans lif, blott då (tycker jag) kan jag begripa och älska honom. Och synden! hvilken underlig obekantskap med menskonaturen och eget inre att icke se den i sjelfva viljans svaghet eller ondska, som kan bestå med äfven den högsta intellektuella upplysning! Och försonaren — — O! är han icke Gud af evighet, så kan [han] ej heller frälsa ej pånyttföda och i sig försona det fallna slägte i hvars lott han ingår.

»Visa oss Fadren så hafva vi nog!» sade Philippus. Och hur djupt och sannt är ej detta ord! Fadren uppenbar vorden i sonen, till sitt hjerta, sin vilja, sitt eviga väsen, är jordens evinnerliga ljus, frid och frälsning.

Också i afseende på Bibel-ordet i nya Testamentet erkänner jag huru rätt du har: »Christi ord behöfva ej förändras blott förstås»; och der ej tydliga och ofta förekommande varianter förefinnas och göra nödvändigt antagandet af menskliga brister vid skrifternas författande, så böra vi hålla oss till Evangeliernas bokstaf såsom till Gudomligt ord, äfven der det tyckes motsäga våra begrepp om rätt och förnuft. Och om jag någon tid sett saken annorlunda, så vill jag gerna erkänna att jag deri haft orätt. Jag har så ofta erfarit huru en djupare blick i skriften, ett skarpare och klarare betraktande af ordet kan låta det skönaste ljus uppgå ur det man förut såg som idel mörker. Dessutom måste det menskliga godtycket (och hur blindt far detta ej vill, i sina hugskått!) hafva en gräns i erkännandet af ett fast ord besegladt af Guds heliga anda genom dess egen kraft och genom den kyrka som erkänner det som sådant på ojäfbara grunder.

Gud vare låfvad för detta fasta ord, för det ljus och det lif och den lära, som är »dess stjärna och kärna!» Det är detta, som låter mig hvar morgon vakna i fröjd, hvar afton somna i frid med de orden på låfsägande läppar:

»Jesu du min fröjd och fromma,
All min glädje och min tröst!»

Sedan jag sist skref till dig, min goda Farbror har jag fått hem min Mor och syster från Italien, och lefvat fridfulla och lyckliga dagar med dem. Agathes hälsa har betydligt blifvit förbättrad, ehuru vår vinter har alltid och äfven nu sätter ner den. Vi tillbringa denna vinter i Stockholm, lefva stilla och se blott en liten krets af goda vänner. Jag skrifver på en ny romantisk teckning, och går och drar ihop till den ur verkliga lifvet, såsom myran till sin stack, och är road deraf. Men förr än till hösten torde jag ej ha fått alla strån sammanplockade.

Skola vi ej få se dig här ibland oss, under loppet af detta år, min älskade, goda Farbror i Stockholm eller på Årsta der vi ibland våra blommor och furuskogar finna oss allt lyckligare? Huru kärt och roligt att åter få se dig lifslevande! Ditt porträtt ser jag allt emellanåt hos Sandberg hos Mr Röhl och på andra ställen; det är obeskrifligt likt, men det säger ingenting, och den milda, Johanneiska rösten den ville jag dock så gerna, gerna åter höra.

Min Mor och syster sända hjertlig vördnad och hälsning.

Jag vågar ej bedja om några få ord af din hand i hvilka jag kunde läsa att du är mig god så som förr! Men om du skänkte mig dem — huru skulle du ej glädja

Din
innerligt tillgifna
Fredrika B.

Stockh. d. 3 Febr. —43.

463. Till Brinkman.

[6 febr. 1843.]

Innan jag ännu fått tacka er för er epistel af den 1 Februari öfverraskar ni mig med en ny, som skänker mig stor glädje. Ty visst är det glädje, en stor och djup glädje, för hvilken jag innerligen tackar Gifvaren af allt godt, att från fjerran land höra Sveriges lif, sådant det återspeglas i dess litterära alster, vara ett föremål för intresse och gillande, och att få tänka: »Jag har del deri».

Detta kan låta stolt för den, som ej ser de tacksamhetens glädjetårar, som härvid fylla mitt öga. — — När jag i min ungdom gret af brinnande längtan att »blifva någonting för Sverige», (ty Sverige var min första, liksom det väl blir min sista kärlek) då anade jag föga, att dessa den smärtfulla längtans tårar skulle en dag följas af den glada uppfyllelsens — ja, att väl de förra voro mödrar till de senare. »Att bli någonting för Sverige», derom bad jag med brinnande böner i mitt 13:de år. Nu är jag 40 och har väl blifvit något; men kan jag ej bli mer än jag hitintills varit, så är det sannerligen allt för litet för mitt samvetes tillfredsställande och för allt det goda jag rönt. [— — —]

Mot ert omdöme om F:s skärpa känner jag behofvet att reservera mig. Jag tror, att den kommer från sinnet för det fullkomliga, och tycker därför om den, äfven då jag sjelf är föremål derfor. För öfrigt är F. en redlig fiende, likasom en redlig vän, och på hjertats djup ligger en verklig skatt af rikedom och godhet.

[— — —] Så stor vän jag är af offentligheten, så ber jag dock himlen bevara oss från att den kommer så långt. Men ni har rätt, innerligheten af lifvet är bruten för det närvarande — bruten af det offentliga lifvet, som från alla håll strömmar in på det enskilda. Men detta skall nog veta att återtaga sin rätt och uppressa hemmets heliga penater på djupare och fastare grund än hittills.

464. Till Fahlcrantz.

Stockh. d. 10 Febr. —43.

Huru gerna, huru hjertligt gerna, bästa Fahlkrantz, taga vi ej här emot löftet att i Maj månad åter få rå om vår goda vän, och med hans sällskap välgöra oss sjelfva. Då är väl äfven det der »embetsmolnet» genombrutet, och Du i stånd att i frihet njuta den värme, som klar vår-sol och tillgifna hjertan gifva. Måtte några rätt vänliga och vackra vårblommor dofta för dig här, goda Fahlkrantz! Det önskar jag af hela mitt hjerta, om än jag har föga tro på att sjelf kunna räcka Dig någon sådan.

Du var snäll som skref till mig, och som vänligt minnes dagar hvars ljus du sjelf bestod. Du gjorde oss glada med din godhet. Det är äfven på denna jag litat, då jag för dig erkänner att det var mig okänt att i tidningarne se ofentliggjordt vårt lilla Nyårsupptåg, isynnerhet att se det der framställt så som det icke framställdes i vårt hem, och så, som jag vore bra ledsen att man skulle tro det blifvit uppfördt der. Du vet, bästa Fahlkrantz, hur allvarligt jag motsatte mig uttalandet här, af det Nya årets bittra ironi, så om tidens tendens, som mot Almqvists skrift, och hur du i följd af min bön tillät oss utesluta detta. Och nu, — det jag icke ville skulle uttalas i min enskilda krets — icke kunde det vara mig angenämt att se det kundgjort inför Allmänheten såsom der uttaladt!! Men du har väl ej förstätt mina känslor och det är väl mitt fel att ej ha klarare yttrat dem i denna sak. Bästa Fahlkrantz! Icke har jag hunnit till fyratio års ålder och under vägen haft mången skarp konflikt, så med det offentliga som enskilda lifvet, utan att göra bekantskap med mången mörk dämon. Bitterheten, den frätande, skarpa, har varit min farligaste fiende, ty den har mer än en gång velat sätta bo i mitt bröst och förgifta hela dess verld; men jag har mycket kämpat och mycket bedit och redligt bjudit till — och med Guds nåd har det lyckats mig att öfvervinna den lede. Kommer han nu, så är det på korta besök, och de frestelser den väcker förbrännas, som halmstrå, i glöden af Försonarens kärlek. Men du kan knapt tro hur rädd jag är att låta honom få någon rot, någon luft! Jag vet hur lätt han deraf växer, och hur den uttränger all sinnets friskhet och frid. I hvad som rör Almqvist, är jag särskilt mån om hålla mig fri för all fientlighet, då han så oädel mer än en gång anfallit mig; jag skulle känna mig förnedrad genom att deltaga i ett anfall mot honom. Det orena i hans läror och inflytande vill jag motarbeta på mitt sätt och från min ståndpunkt — — du vet, bästa

Fahlkrantz hur jag dermed menar, — och grundsats och lynne och Qvinnlighet förbjuda mig att gå annorlunda till väga. Och nu inser du visst hvarföre det var mig verkligen plågsamt att kunna anses såsom delaktig i det Nya årets yttringar (då de skulle vara utsagda i mitt hem!). Och hvarföre öfverhufvud skall hemmets nöjen dragas fram inför allmänheten?

Min tröst är emedlertid att väl mycket få personer känna till att detta lilla upptåg blifvit uppfördt här. Blif nu ej ledsen min goda Fahlkrantz jag är det icke mer, men ville dock säga dig huru jag, huru vi här känt saken. Vi hålla för mycket af dig för att låta något litet grums mot dig stanna på hjertbottnet; men det gör det gerna om man ej — kastar ut det. Och det har jag nu gjort. Och nu till något annat.

Vi ha här firat vår konungs Jubileum med Te Deum, och illumination och bal och spektakel. Allt ihop har varit vackert och lyckats förträffligt, allt nästan lika bra som Böttigers Versar för högtidligheten, hvilket vill säga mycket. Med ett ord: kungens undersåtare i Stockholm ha burit sig bra åt, och Kungen är mycke nöjd.

Min lilla Agathe har varit sjuk af förkylning i fjorton dagar, och har ännu ej varit ute efter den betan. Det har gjort att vi alla hållit oss inne och låtit världen gå som den kunnat på egen hand. Jag är eljest för närvarande stadd på jagt efter Svenska — dumheter och löjligheter. Jag vill nödvändigt ha några sådana för att emellanåt qvicka upp sällskapslifvet i min bok. C. Rosen går omkring som ett stort öra för att uppfånga sådant villebråd, af vänskap för mig. Men olyckan vill att folket här, äro så vettiga och qvicka att man intet kan fånga som är värdt tala om. Ändå vet jag för visso att den stora och fina världen har sina många små dåraktigheter, och att hvar nation måste ha dessa på ett eget, karakteriserande sätt, det tror jag fullt och fast, ehuru jag ännu ej rätt kommit underfund med hur den svenska ridikylen ser ut; och jag skulle just vara mycket tacksam att få en vink derom, af en fin kännare. Då kunde jag också få något roligt att skrifva. För öfrigt skrifer jag nu bara om kärleksflammar midt under en himmel hvars dimmor och tyngd kunde låta alla sådana slockna; — icke heller ser jag sådana brinna någonstans omkring mig,*) men går ändå på och eldar i digtens spis, och tänker hemligen på att sluta opp med romanskrifvande. Det är ändå bränvinsbränneri, ehuru i andelifvet, och berusar ungdomen och låter dem se världen i falsk dager. Verkligheten är så rik och så full af ämnen för förnuftig sällhet. Men just de skymmas bort af de

*) och själf är sval som snö.

granna, ofta så hastigt slocknande, kärleksflammorna, hvarmed böcker tända på de så lätt antändbara ungdomssinnena. Men ingen roman vill lyckas utan dessa flammor, derföre är det strunt med dem!

Adieu goda Fahlkrantz! Min Mor och syster hälsa hjertligen och jag ber dig icke vara ledsen utan god på den som så uppriktigt är dig tillgifven som —

Fredrika Bremer.

Efter genomläsandet af mitt bref känner jag behof af att ännu tillägga några ord. Bästa Fahlkrantz! Du förstår ju att det icke är mot din satyr jag drar i fejd; endast mot dess utseende att vara utgången ur ett hem hvars anda är af annan anda. Männer kunna utan skada nyttja hvarjehanda vapen, och jag vet att äfven satyren kan vara en tjenare i vår Herres hus.

Men icke tränger han dit Ansgarius tränger! — denne går in i det allraheligaste. Den förre är bara portvakt i förgården.

465. Till Brinkman.

[11 febr. 1843.]

Det vackra stycket af Göthe, och edra egna vackra ord i det sista brefvet låta mig tänka om igen en af mina, i skrift ofta uttalade favorit-tankar, den att verkan af ett lif, en handling icke ligger i bullret som den gör, i ryktet som den får. Man kan qualitativt ha verkat lika mycket för sitt fosterland, för menskligheten, om ock ingen ryktets vind för ut ljudet derom öfver jordens yta, ja, om det namn man bär ej kännes och ihågkommes af mer än några få vänner. Den, som tänkt ädelt och handlat godt har inbildat i lifvet något odödligt och helgande, har praktiskt verkat för fosterland och mensklighet.

Men hvarför skall jag orda härom, då re'n för 2000 år sedan menniskoslägtets genius, Jesus Christus, uttalade den herrliga trosfulla sanningen: hvad I hafven gjort en af dessa minsta mina bröder, det hafven I gjort mig!

Dessa gudomliga ord, som kastat ett så stort ljus öfver menniskoslägtets inre samband och det enskildas förhållande till det hela, det allmänna, tillintetgöra med ens all skenbar ojemnhet och orättvisa i fördelningen af lyckans lotter på jorden. Öde och tillfällighet ha icke någon absolut makt; den sanna, den goda viljan är det väsendtliga och verkar det väsendtliga på jorden, om ock den får sin lön, sin krona, först i himmelen! — — Det lyckliga snillet är i sjelfva verket blott samlare. Såsom diamanten i sig samlar ljusets strålar och återkastar dem i tusen skift-

ningar, så samlar snillet, skalden, uppenbarelserna af stort och skönt i människolifvet; dessa äro de som inspirera honom. Den ädla gerningen är fader till den ädla sången.

466. Till Fahlcrantz.

Du vet, Fahlcrantz, att ädla blommor ha nektarier, honungsgömmen i hvilka blommans ädlaste saft förvaras; men för att komma åt dessa, måste man stundom, då man ej har geni af bi eller broms, utan blott klumpiga menskofingrar, såra blomman. Detta tänkte jag på, när jag hade läst ditt bref och var så nöjd, så glad deråt, och höll af dig i din godhet, i ditt allfvar, i sjelfva din förtrytelse. Öfver det som föranledde de första sidorna af detta bref — icke ett ord mer! Det är alldeles som du säger, och jag har heller icke känt det annorlunda, med afseende på dig. Ond på dig har jag ej varit, och tror ej heller att jag någonsin kan vara det.

Med somliga menskor vill detta alls icke gå, för mig, ehuru det går rätt galant för sig med andra. Och detta kommer nära ämnet för sednare delen af ditt bref, om hvilket jag ber att få säga några ord, mera för att försöka att reda mig i saken än att försvara mig eller mitt kön. Jag fruktar nog att det är sannt, att en stor del af detta hvarken förstår att sannt högakta eller sannt missakta; — men är det så lätt att på jorden finna något, som förtjenar att fullt högaktas eller missaktas? Jag vet icke om meniskorna och deras verk äro nu af mera obestämd, mera blandad beskaffenhet än i förra tider, eller om vår kritiska, reflekterande blick nu hindrar att bestämdare fatta total-intryck, men visst är, att jag ej nu finner menskor som det är värdt att fullt hata eller att fullt älska. Detta sednare känner jag med smärta, ty det har varit mig ljuft att med hängifvenhet älska menniskor, och tungt och kylande att aflägsnas genom deras fel. Men vore icke den, som för tvåtusen år sedan vandrade på jorden och helade menskornas eländen och dog för deras lif, den hvars hjerta än i dag slår lika varmt och stort för menskligheten, som i de dagar han i palestinas dalar kallade de fallna och förkrossade till sig och bestraffade de högfärdiga, vore icke han, så visste jag ej hvar jag skulle göra af den källa af kärlek, beundran, hängifvenhet, glädje i det fullkomliga, det stora, som är mitt lifs lif och sällhet. Men nu är han och i honom kan jag då älska dem, som ha del i hans lif; — utan honom kunde jag ej älska mig sjelf. Vid be-

tracktandet af mina likar ser jag ofta ett heligt »Kapell» ett ädelt »Nybygge» ett skönt »Helsans Evangelium» stå bredvid ett orent och afskyvärdt »det går an» eller andra Orm-hviskningar, och icke blott Christlig kärlek, utan mensklig rättvisa och billighet fordra att man vid bedömandet af meniskan gör lika mycket afseende på hans goda som på hans onda verk, om äfven man starkt och skarpt uttalar ogillande öfver de sednare. En ren stränghet älskar jag, som en af lifvets skönaste uppenbarelser, och du vet, bästa Fahlkrantz att jag i kärlek böjer mig för den, äfven der jag känner den riktad mot mig; men bestraffning genom satyr och ironi, der denna icke är verkl. godmodig, älskar jag ej, då den användes mot personer, och vet ej om den då gör något godt. Möjligen har jag dock orätt deri; — jag kan ej komma öfverens med mig sjelf derom. Jag vet att den i ett ädelt bröst kan vara »ett brutet sken af den låga, som brinner i kärlek för det heliga» men Goda Fahlkrantz! Jag stadnar i dag vid men, och bryter af hvad som skulle följa, och som jag nu icke skulle kunna utföra dig eller mig till nöjes, då jag ännu med tanken famlar efter ljus, der hittills den omedelbara känslan mera varit min vägledare. Om du tillåter det skall jag någon gång muntligen söka klarera mig, med — din tillhjälp.

Men att jag icke misskänner Grunden ur hvilken dina satyriska utfall framgå, det måste jag bevisa dig genom anförande af några ord, som jag häromdagen skref till en viss man (icke G. . r):

»F. . s skärpa kommer icke af »l'envie de se moquer pour se »moquer» utan efter min fulla öfvertygelse af sinnet för det fullkomliga. Och derföre tycker jag om den, äfven der jag skulle finna den riktad mot mig sjelf. F. är för öfrigt en ärlig ovän likasom »en ärlig vän, och på djupet af hans hjerta finnes en verklig skatt »af kärlek och godhet.»

Det var äfven denna skatt, som kom i dagen i ditt bref, goda Fahlkrantz. Tack! innerligen tack för detta kära, älskliga bref! Jag har nu blott att bedja dig förlåta att jag midt under alla dina verldliga och andliga omsorger gaf dig, i stället för vederqvickelse, en droppa bitterhet!! Förlåt mig äfven att jag icke kan vara fullt ledsen deröfver; ty derigenom har kommit fram hvad som lär mig och oss alla att bättre känna och hålla af dig. Kom till oss i vår och se det med ögonen!

Ännu en gång tack, vördnad och tillgifvenhet från de mina, och innerligast från mig

Din
tacksamt tillgifna
Fredrika.

Du har gifvit mig courage för mitt andliga bränneri. Tack äfven derför! Du har rätt. Denna spiritus kommer nog alltid att bli begärlig, och man måste söka göra den mera oskadlig genom att förädla den.

Stockholm d. 14 Febr. —43.

467. Till Böklin.

Stockholm d. 21 Febr. —43.

Det är en af dina Julpredikningar, min goda Böklin, som jag framför de andra gerna ville studera; det är den som afhandl. Ett hjertas lif som söker Herran, sökandet finnandet ägandet ell. lifvet. För en tid sedan läste jag Thomanders verkligen präktiga och sköna profpredikan: »hur det tillgår när ett folk skall för-gås», och så kom jag i tankar om ett folks lif och död på jorden. Hegel säger: »När ett folk nått sin utveckling, när det kommit till fullt medvetet lif i sin ande, sin Genius, då är dets dödsstund inne; då måste det dricka upplösningens bittra kalk och lemna rum åt en ny ande, en ny princip i verldshistorien.»

Detta kan jag icke rätt smälta, ty då kunde ju hvar ande, som arbetade på sin nations utveckling och ändliga fullkomning sägas äfven arbeta på dess undergång som nation. Detta sade jag härom afton, åt den lärde och interessanta, men alldrig på djupet tillräckliga Bergfalk, och frågade: hvarföre icke ett folk, så väl som en meniska, kunde lefva på jorden i egandet af sitt fulla lif i Gud, lefva under glad njutning af sitt lufs fullhet och meddelande af detsamma till en omgifvande verld.

B. hade intet annat svar än historiens, och pekade på alla åldrars erfarenhet, att folk mogna åldras, förfalla och dö liksom individer. Och jag — söker min frälsning från denna bittra tanka, i lifvet bortom detta timliga, och ser folken i förklarade gestalter stå omkring Guds thron, i full besittning af deras Gudomliga lif. Den dygdige medborgaren, som befordrar sin nations mognad, har då, i det han fört den närmare sin jordiska upplösning, fört den närmare sin himmelska förklaring.

En fråga, som ofta tränger sig på mig, måste jag säga dig. Den rör Judiska folkets historia. Detta folk uppmanas från dess begyn-nelse till att erkänna och mottaga den frälsare, den Messias, som skulle sändas detsamma till dess och verldens frälsning, Hade det

nu följt uppmaningen, hade det mottagit, erkännt och dyrkat Kristus, — — huru hade då hans lidande och död ägt rum i deras märkvärdiga gestalter? Och likväl är »Christi död verdens lif» och hans lidande lifvets tröst! Huru förklara denna skenbara motsägelse, emellan Guds kallelse och eviga rådslut? Kan man tänka sig Christi lidande och död kunna vållas af t. ex. romerska Folket, om Judarne hade uppfyllt sin sanna kallelse? Detta synes mig åtminstone antagligt.

Lif i Gud! O min goda vän; detta begrepp dagas dock allt klarare i mig, och fyller min själ med låfsång. Ja, om jag skulle säga dig hufvudinhållet af mitt dagliga lif, så är det ett låfsjungande öfver Guds godhet och rikedom, från morgonen då jag vaknar med dessa ord på mina läppar:

»Jesu du min fröjd och fromma,
All min glädje och min tröst»,

och till aftonen då jag stilla somnar med ett:

»blif oss när o herre Jesu!»

Känslan att i hans uppenbarelse af Fadern, i honom ha fått detta nog som Philippus begärde, uttalande dermed hela verdens tysta trängtan, ger mig en fröjd och fullhet, som utgör hjertslaget i mitt lif och lyfter det ur de lägre regioner, dit det ibland vill sjunka. Mins du sägnen om ön, som om nätterna sjönk ned under vattnet, så att man icke såg till den? Det räckte till dess man en dag bar eld till ön; sedan sjönk den ej mera.

Men när menskoanden en dag fått fullt nog när hon äger hela den ursprungliga härlighet till hvilken hon blef skapad, när hon ej mer söker, ej mer sträfvar, ej mer finner, ej mer kan stiga — — hur skall det då bli? tänker jag ibland. Detta sträfvande, detta eviga framåt tyckes så vara pulsen i menskolifvet, att det tyckes som måste det sednare stanna då den förra ej mera slår. I stunder af djup andakt tycker man sig likväl kunna begripa motsatsen, och att tillbedjandet, skådandet i Gud, just är lifvets fullhet. Men kan detta slags skådande tänkas, som ett ständigt fortvarande, ett ständigt uppfyllande af detta väsen, så mångsidigt i sina krafter och behof?

I öfrigt blir mitt lif allt mera stilla, kanske allt mera vanligt. Yttre lugn och behaglighet gynnar sinnets ro och fjärlslika tillstånd. Hälsningar från Tyskland, Holland, England visa mig att teckningarne ur det enskilda lifvet i Sverge upptagas på ett sätt, som ger mig

en tillfredställelse, som icke blott är författarens. Ack! när jag i min entusiastiska ungdom grät tårar af brinnande längtan att »bli något för Sverige» då anade jag ej att dessa längtans barn skulle föda glädjens, tacksamhetens. Med verklig förundran hör jag från flera håll det mottagande som Teckningarne erhålla i det för sin romanlitteratur så rika England. Tvenne Exempl. af *The Neighbours* i det präktiga Engelska trycket och papperet (men mycket medelmåttig öfversättning) ligga nu på mitt bord och dofta delikat Stenkål.

Under den der hvardagsatmosfären kännes det allt, som mycket af det fordna starka lifvet somnade in. Blott på Theatern får jag se det stora, och då, vid Hugenotterna, eller vid Borgarn i Gent vakna de fordna, de mäktiga känslorna och hjertat sväller af längtan till kamp och död för tro eller fosterland, till något större och bättre än ett lif af andlig eller lekamlig stilla njutning. Men efter Spektakel-aftonen kommer den stilla natten, så fruckosten med sitt solsken i de varma, vänliga rummen, och dagen med vänligt prat, och lugna sysselsättningar och — så går det.

Ett talämne, som ofta förekommer, är de småländska flickornas profetior och extaser samt om magnetiskt lif m. m. Men ett tillfredsställande och förnuftigt förklarande ord i ämnet har jag ej ännu hört. Ett annat fenomen, som jag ofta tvingas att tala om är Almqvist. Jag gör det ogera då denna ande icke egentl. intresserar mig, emedan jag ej tror på hans ärlighet och emedan han ej är djup och ädel nog. Hans svar till domkapitlet, osmakligt i dess skryt och högmod gjorde mig i en artikel (om vår Kyrkas bekännelses förhållande till skriften) stort nöje. I boken »tre Fruar i Småland» läser (säger Geijer) hans slutliga trosbekännelse framträda. A. är färdig med sin verldsåsig och i den finnes friheten (fri vilja) icke till; icke heller (och naturligtvis) absolut ondt och absolut godt. Han har, sade G. icke gått djupt nog, ej en gång med tviflet.

Geijer såg jag nyligen. En mig kär syn! Så mycken innerlig godhet lefver eller hvilar i hans uppsyn och i hans ögon brinna ofta så vackra stjernor. Jag älskar denna meniska ehuru han sällan tillfredsställer det till botten törstande sinnet. Hans optimism får också, tycker jag, alltför stark öfvervigt i hans verldsåsig och går ända derhän att påstå att Gud ej med absolut obehag ser på Satan, emedan han genom Satan först kan uppenbara fullheten af sin barmhertighet och nåd.

Jag stred emot detta yttrande när det utsades, och likväl känner jag som om det hade någon sanning uti sig.

Nya bekantskaper af interesse har jag ej gjort, söker ej heller. Min stackars, lilla Agathens jemna sjuklighetstillstånd denna vinter stänger oss mycket från världen. Jag fruktar att hon aldrig kommer att fördraga Sverges klimat.

Med min nya bok är jag snart färdig, men tänker ej förrän till hösten sända den ut i världen.

Vi ha ju firat vår Konungs Jubileum vackert och väl! Och Echon deraf fortfara att ännu alla aftnar med fröjd hälsas af Stockholmspubliken i de vackra Böttigerska kupletterna med nationalmelodier, som sjungas på Operan och der M^{ll} Lind visar sig som den snällaste, naivaste Vingåkerstös, för hvars fötter blommor kastas och af henne upptagas så enkelt och behändigt som vore hon ett barn af byn och skogen. Hon är för präktig, och är Svenska till själ och kropp, från topp och till tå.

O! du måste se henne en gång och se Stockholm! Och jag — när skall jag en gång få se dig?!

Fredrika.

Hvad jag är glad åt din befrielse B. och följer dig i dina känslor.

468. Till Malla Silfverstolpe. Stockholm d. 24 Febr. —43.

Hade jag i tisdags [ej] haft ett par påbörjade och angelägna bref att färdigskrifva, som upptogo mig ända till posttiden, så hade jag redan då tackat för brevet af d. 16, goda Malla, och besvaradt frågan på dess sista sidor, så vidt som jag kan göra det. Och det är blott i afseende på Btr.

Jag är nästan säker på att han nu är fästad vid D . . a T . . r och hon vid honom. Om detta gått ända till att bli fästman och fästmö vet jag icke, men tror icke. Det tyckes mig se ut, som om större attachementet vore på hennes sida och Han oroad deraf. Emedlertid talade han sist med mig om henne med en värma och på ett sätt, som uppvärmdde och förskönade hela hans väsen. Äfven gladdde han sig med vacker och sann känsla att nu vara nära Tegnér, då den öfriga världen vände sig bort från honom och lemnade honom allena med sin olycka. Böttiger syntes mig denna gång i en älskvärdare dager än jag ännu fått se honom.

Hans divertissement har jag äfven i dessa dagar sett och hört på Operan. Det är en vacker och frisk blomma sådan friden och ren

och hjertlig anda föder den. Jenny Lind är blommans blomma och lyckligare och friskare kunna ej Böttigers lyckliga och friska ord återgifvas. Före detta glada barn af friden gafs »Borgaren i Gent», ett foster af splitets och tyranniets tider, en tragisk, blodig tafla, men, jag kunde ej hjälpa det, jag grät i glädje och hänryckning åt den. Dygden der är ett onaturligt och vanställt foster, men stora känslor, en stor vilja klappar dock under förirrelsen och — Dahlqvist är sannerligen en stor konstnär!

Men nu vill jag tala litet om Malla. Vi slutade i förrgår aftons 1803 års afdelning af hennes minnen med riktig saknad, ty hela denna sednare del var oss interessant och underhållande i flera afseenden. I går aftons togo vi till en bok af Alexandre Dumas och — somnade vid den alla tre.

Du har emedlertid mycket rätt: Malla är icke en väl uppfostrad flicka i ordets egentliga mening; men hon är det sannerligen mer än mängden unga flickor, och bland 100 sådana skall man knappt finna någon med ett mera djupt och rent sinne för det rätta, stora och goda än hon. Felen i hennes uppfostran komma förnämligast genom hennes sociala position som qvinna, och du kan ej tro hur mycket Mallas Minnen, sig ovetande, predika just den qvinnans emancipation, som jag någongång talat om. Detta i synnerhet i hennes sinnesstämning och reflexioner före och under Mörners frieri, då hon från alla håll får höra önsknningar för hennes giftermål m. m. såsom för hennes enda lefnadsmål. Hade Malla haft alla talanger och all kunskap i världen, så hade dock hennes öde deri förblifvit det samma, neml. att se en Man såsom sitt högsta ja enda mål i lifvet; och detta är det ynkliga det förnedrande i Qvinnans ännu varande ställning. Den så beprisade G^{nan} Cronstedt gaf ej heller sina döttrar ett annat mål i lifvet, och sökte nå det för dem på ett sätt som den ädla Fru Rudbeck hade med ovilja vändt sig bort ifrån, det har jag sett svart på hvitt i Henning Wrangels Dagbok. Malla står dock genom inflytande af ädla exempel och genom naturlig själsrenhet i sjelfva verket så högt öfver den atmosfere af lätt-sinne och coquetteri som hon till hälften lefver uti, att man har lust anklaga hennes öde, som icke förde till henne ett föremål fullt värdigt hennes ädlare jag. Man ser mycket väl att inga lägre och blott verldsliga motiver verka på hennes val. Men hon behöfde fullt hög-akta för att fullt älska, fullt hängifva sig och af de vi hittills sett söka vinna den unga flickans hjerta och hand är ingen som man tycker verkl. förtjenade dem. Mörner var tydligen icke den man som passade för henne. L. Silfverstolpe tyckes i det hela passa henne bättre, men Lasse är oss, liksom för Malla en oförklarlig figur. Min mor

står starkt på hans sida och är mycket intrigerad af honom. Jag är isynnerhet nöjd med det dugtiga vatten till min emancipationsqvam som Mallas Minnen består mig. Och nu — tack åter och hjertligen, söta Malla, från mig och de mina, för det nöje och sanna interesse, som dina minnen skänkt och skänka. Vi motse begärligt fortsättningen. Hur skall jag göra med paketerne jag nu har? Skall jag försegla dem och lemna dem till Sophie K. eller behålla dem till dess jag får lemna dem i dina händer i Stockholm?

Kommer jag åter en gång till Upsala så skall jag be någon af de ädla fruarne der, föra mig till Augusta Claeson, att jag må få se henne, kyssa hennes hand och omfamna henne, om hon det tillåter. Ja, du talade om henne och hennes vackra beslutsamma gerning, då du var hos mig, på Årsta, och glädde mig dermed innerligen. Se der en bit Qvinno-emancipation, som är af äkta art. Min mor gick, som ung flicka, ut på perlfiske i Katua strömar, i Finland, och hennes dotter, som alltsen hon i sin barndom hörde berättelsen derom, fick en passion för perlfiske, har äfven fiskat och fiskar än i dag perlor, men i — lifsströmmen! Hvilken glädje då hon finner någon så hel, så skön som denna! I hennes perlband heter den Augusta. Jag skall visa dig en dag huru den der ser ut. Tack och kyss och tillgifvenhet söta Malla från

Fredrika B.

Geijer skänkte oss här ett flygtigt besök nyss, alltid en fest för de som hålla af honom som jag. Men jag är blott en af hans 12 tusen tecknade och det — borde jag vara glad åt men — har ännu ej hjertat stort nog dertill.

469. Till Brinkman.

[3 mars 1843.]

[— — —] Genom dess grenar och blad får man en glad utsigt in i ålderdomen, sådan den borde vara, sådan den blott sällan är. Vore den ofta sådan, så skulle den upphöra att vara en skräckbild på jorden och i stället framstå under en skön gestalt. Och har man för sin afton vunnit ett fredadt hem, en trofast vän, böcker fullt upp och sinnets frid, samt dertill förmågan att tåligt bära lifvets bördor under varmt erkännande af dess goda gåfvor — då kan man i sanning glädja sig åt att ha lifvet till vän. Och huru mycket oftare skulle ej detta goda förhållande inträffa,

om man gjorde sjelf första stegen och räckte lifvet vänskapligt handen. Det är dermed som det i Böttigers kuplett heter om folket:

Och går man det till mötes, så kommer det emot, och man har så vunnit mer än halfva vägen.

470. Till Frances v. Koch.

[8 mars 1843.]

From my heart I thank You my dear friend for giving me an opportunity J have long wished for, neml. att uttala de känslor jag som Svensk medborgarinna och som vän hyser för N. v. Koch. Jag har mer än en gång tänkt på att göra det i något af de offentliga bladen, men då dessa alltid höra till partier, har min yttring svårligen kunnat få den karakter af opartiskhet jag ville gifva den. Nu kan jag göra mig luft på ett sätt som ej kan stöta någon och äfven derföre torde vara honom mest angenämt. Måtte jag blott lyckas! Du har gifvit mig alltför knapp tid. Men kan du komma hit på afton, så skola vi tillsammans se om jag lyckats frambringa något som duger!

Liquid för min spektakel-biljett medföljer. Thank You dearest and your good husband för the musical parti of Sunday and the little conversational one of yesterday!

Yours
Fredrika.

Onsdag f. m.

471. Till Tegnér.

Just ämnade jag skrifva och fråga om du alldeles hade glömt bort mig, min goda, älskade Tegnér, då jag erhöll ditt kära bref af d. 8 Mars. Så hjertlig tack derför, för de goda, vänliga orden, ljufligare för mig än solens strålar, för det du önskar se mig åter! Och tror Du ej att denna önskan mötes? Åh jo, du tror det nog, men vet ändå ej huru hjertligt den mötes af min önskan, min längtan att se och höra dig åter, du goda och rika ande! Och jag närar en tyst förhoppning att under sommarens lopp kunna följa mitt hjertas önskan, och komma till dig på några dagar, och få i ditt hem vara

som en af de dina. Jag har mina planer för en sommar-resa men törs ej ännu låta dem få luft i ord.

Med bedröfvelse har jag hört om ditt sjukdoms-anfall, och med glädje om ditt tillfrisknande. Ditt bref bekräftar äfven den mig så ljufliga tidningen att du, efter detta sjukdoms-besök, är bättre än du förut varit det på länge. Sinnets hälsa går dock öfver all annan hälsa på jorden. Gud vare låf att denna nu är din!

Du har gjort Brinkman bra lycklig genom ditt varma bifall till hans musas prestationer. Han behöfde just denna upplifning och upplyftning efter sitt fall, som jag skulle varit bra hjertligt ledsen öfver, om han icke gått på visit till Gr^{nan} DeGeer straxt han stigit upp från det samma, för att omtala detsamma, och sen haft i detsamma ett, nära på, outtömligt ämne för corespondans, och i öfrigt alldrig haft något verkligt men deraf. Och detta är verkligen märkvärdigt

Brinkmans dikter! — Du har berömt dem, bästa Tegnér. Vare detta nog sagt för deras ära! Men jag vill nu tala med dig om ett poem jag nyss läst med största nöje, till en del för dess egen skuld, men till stor del för den jemförelse det lät mig göra, de tankar det väckte. Poemet var Helge af Öehlschläger. Man hade sagt mig att denna Helge var fader åt din Frithiof, att dessa båda voro samma andas barn. Hvad menskor dock äro fåkunniga — ibland! Jag läste Helge och förtjustes af lifvet, rörelsen, af den målande kraften i denna poesi; men ju längre jag kom, ju mer frågade jag: »hvar är tanken, hvar det djupare sinnet, enheten i denna tafla af skiftande lifs-momenter?» Ju längre jag kom dess mindre fann jag den; Hafsfruns härligt-hemska gestalt blef allt mer otydlig, och meningslös, och af den vilda, praktfulla stormen återstod till slut blott ett flygtigt skum, vaggande på matta vågor. Nu vände jag mig till Frithiof och såg på en gång att den stod öfver Helge, och Tegnér öfver Öehlschläger på samma sätt som Sverges folk-Genius står öfver Danmarks. Det är djupsinnet för lifvet, som gör den stora, den väsentliga skiljnaden. Det är min glädje att detta djupsinne verkligen är utmärkande drag i Svenska folkets sinne, det är mig en glädje att igenkänna detta i alla djupare uppenbarelser af folkets lif; det ger något helt och stort åt dess existens, som gör glad att tillhöra detta folk och sluta sig till dess lif. Hur egen och stor framstår ej, ur den urgråa forntiden, den skandinaviska lifsskådningen, i Eddorna, i Odens och i Walas sånger?! Huru vilda och huru ljufliga på en gång äro mytherna, som befolka Naturen med guda-väsen! Och sednare, då Christendomen bryter den hedna världens tempel, låter dess makter kännas vanmäktiga och en djupare lifsskådning komma till genombrätt på jorden, hur märkvärdig är ej

den karakter, som utmärker förvandlingen i den Svenska Mythverlden i jmförelse med den i dess syskon länder! Huru rörande och sköna äro ej dessa suckar och bönesånger om förlossning, som uppsändas från alla naturens lägre gudomligheter, af Necken på vågorna i den månljusa natten, af högfolket under jorden, af skogens och källornas barn, af hela den naturverld, som känner sig bunden i sin jordiska tillvarelse. Och dessa toner af bäfvande fröjd som svara på löftet af menskoläppar om förlossning en dag i Jesu namn — — o Tegnér! Man kan gråta af förtjusning öfver ett folk hvars anda födt sådana dikter — fulla af lifvets skönaste sanning, gråta af glädje at tillhöra det... O! att man kunde tacka därför på ett värdigt sätt. Då skulle man i denna tid bringa till förnuftets medvetande den djupa sanningen i denna folkets poesi. Gifve Gud att jag kunde det en gång, så som jag önskar det! Naturens djupa samband med meniskan, hennes fall och försoning är en åskådning som måste träda i dagen om lifvet och verlden skola fattas i deras helhet.

»Småland, sade Geijer, då jag sist såg honom, är en af de provinser der det poetiska, det svärmande lifvet har hem.» Skulle stiftets hufvud der icke ha förnummit några sköna yttringar deraf i sägner och sånger? Hvad det vore roligt att någongång höra derom!

Ha vi icke firat vår Konungs Jubileum med heder och ära, bästa Tegnér! Mig har innerligen glädt det sätt på hvilket det allmänligt firats i Stockholm. Det är icke enthusiasm för Konungen men folk-pietet som uppenbarat sig härvid, och som tackat den gamle Konungen för 25 års frid och med Böttiger sjungit:

Den Kungen han är tapper
den Kungen han är god!

Emedan den erkände de ordens sanning.

Böttigers verser för detta tillfälle ha gjort honom heder och väckt allmänt nöje och bifall. Ännu dageligen gifves för fulla hus hans Nationaldivertissement och applåderas stormande; men visst gör polskdansarne sitt till, att väcka denna förtjusning.

Nu kommer skymning och post-tid och manar mig att sluta. Från Åkerhjelm skall på ett eller annat vis få Din hälsning, bästa Tegnér, det är säkert. Brinkman har fått sin, och tillskrifvit mig Jublande bref deröfver. Han är nu eljest mycket skral, trol. af det ruskiga vädrets inverkan. Hans tålmod, hans kraft att sällan eller alldrig klaga är det hos honom, som jag finner mest beundransvärdt.

Mätte ditt sinne få behålla sitt sköna lugn, min älskade, goda Tegnér! och din fysiska helsa tilltaga med vårsolen! Hälsa hjertligen din hustru och dotter från

Din
innerligt tillgifna
Fredrika.

Stockh. d. 13 Mars —43.

472. Till Sophie Lindblad f. Kernell.

[Våren 1843.]

Nu få ni väl en nöd till, ni goda, galna Meniskor der vid Rosenbad, ty jag kommer väl alldrig härefter att lemna er i fred! Nu kan jag ej berga mig längre utan ett ord, ett litet ord, som säger mig huru det är, hur det är med A. Denna sak har gjort mig vekare, ömsintare tror jag än jag på många år känt mig sjelf. Gud välsigna Er, gif ett litet ord åt

Fredrika.

Thorsdag afton.

473. Till Böklin.

Stockh. d. 24 Mars —43.

Två bref har jag att tacka dig för, min goda, älskade B.! Och hvilka bref! Huru rika för både hjerta och hufvud. Tack, innerlig tack! Ett par ämnen, behandlade i ditt sednare bref, vill jag gerna återkomma till, vid ledigare sinne och lägligare tillfälle än jag nu har. I dag vill jag blott besvara din fråga: »hvad jag har för händer?» Först och främst — icke en theaterpies! Alldrig var jag längre borta från scenens förtrollande lif, neml. med afseende att skapa något i denna riktning, än nu. Jag har hela vintern lefvat i min Dag-bok,*) som jag nu renskrifver, men som väl ej förrän i höst kommer för dagen. Jag har skrivit till dig ett och annat om dess innehåll. Detta har dock sedan fått en bestämdare och, för mig, mera betydande

*) små religiösa uppsattser skrifver jag äfven ibland, men tänker ej ge ut tills vidare. Anden vill icke och jag då icke heller.

riktning, äfvensom hela boken har blifvit både längre och af mera betydelse än jag trodde och tänkte. Hufvudämnet, som genomträngt den, är — qvinnans befrielse, icke från några enskilda band och förhållanden, utan i afseende på hennes inre riktning, hennes medvetande, ställning och sträfvan i lifvet. Härvid stöter jag dock på svårigheter dem jag ej kan lösa, och om hvilka jag flera gånger talat med dig. Ty med dig tror jag fullkomligt att qvinnans natur gör henne otjenlig för manlig verksamhet, för skötande af statens embeten med ett ord för lifvet på forum, och hon behöfves icke der, hon behöfves der hon är. Men huru är hon der? Och hvad är det hon vanligen i följd af uppfostran, af opinionen, af hela hennes sociala ställning sträfvar för? Jo, att behaga i allmänhet, och isynnerhet att bli väl gift. Mannen är i allmänhet hennes mål, äfven der hennes hjerta, hennes förnuft hemligen uppreser sig mot den förödmjukelsen att så skall vara, då hon icke är hans mål utom i andra rummet, då fädernesland och mensklighet, då konst, vettenskap och religion — finnas i verlden och kalla på meniskans vilja och verksamhet. Ändå blir hon tvungen att inskränka sig, att förödmjuka sig, att låta gå i fåfångans tjänst de krafter, som icke finna större och ädlare mål, ja, som hon nekas att se upp till.

Men förlorar icke samhället oändligt, just på detta nedhållande af Qvinnans lif och krafter? Jag har läst att namnet Eva betydde lif, passion ell. vilja. Är det så, så uttalar ordet en vesentlig karakter af Qvinnligheten. Ty ingen kan neka att kärleken, lifvet, entusiasmen brinner varmast på jorden i Qvinnans hjerta. Om nu denna heliga låga vårdades rätt, om den riktades att brinna för stora och ädla mål — hvilken impuls skulle ej gifvas åt samhällets hela lif! och huru välgörande och ädel blefve ej hennes verksamhet som vän, som maka moder, eller helt enkelt och stort som — medborgarinna! O B! från det jag kände mitt hjerta, slog det af medborgerligt lif och af en stor kärlek; men hur tvingades det ej ner, hvilka usla mål drefs det ej att klappa för! Och huru bittert, hur förfärligt att så drifvas under sig sjelf, i uppror mot det högsta och bästa i lifvet. Men Gud har förlossat mig. Kunde jag dock bli ett redskap att förlossa andra! Mina skrifter sträfva dertill, och jag känner att de måste få en allt mera bestämd riktning på Qvinnans emancipation. Jag ville neml. söka uppkalla innom det allmänna medvetandet, just insigten af det missförhållande jag omtalat, och vigten af den fria evolutionen innom — lifvets hjerta. Så ville jag kalla Qvinnan. (Jag tror att oändligt mycket i denna stund af verlden beror derpå!) Och jag ville bringa henne till medvetande af sitt värde, sin vigt som meniska, som medborgarinna, och rikta mot ett enda stort mål

den flamma som nu brinner än för Gudar än för Afgudar. Den individuella kärleken måste stå i närmaste sammanhang med kärleken till Gud och hans skapelse. Men här är svårigheten och frågan: Kan Qvinnan emanciperas ur sitt bundna, sitt splittrade tillstånd, kan hon bevara enthusiasm för stora mål, t. ex. för samhällets väl och de inrättningar som befordra det, så vida icke hennes egen position i samhället kan bli af mera betydelse?! Det offentliga erkännandet af hennes värde, genom offentliga lagar, som t. ex. i lagen om lika Arfsrätt, i rättighet för henne att (på sätt du en gång så förträffligt uttaladt det) ha sin röst med (om ock medelbart genom väljande af representant) i sitt lands och sitt folks styrelse, — detta är redan mycket? Är det nog för att lyfta opinionen? Och om icke, (hvilket är troligt) hvad kan göras? Familjelifvets bana är den enda, ännu fullt öppna för hennes lif, Konstens kommer hon blott in på genom kamp med stora svårigheter i samhällsställningen. De öfriga vägarne äro henne så godt som stängda. Frågan är då: kan hon i subjektift afseende utvecklas och förädlas då hon saknar objektiva mål?

Vi ha i Morgon Maria bebådelsedag och jag är säker att i alla kyrkor predikas ifrigt den gamla litanian om Qvinnans pligter som maka och moder, ty annat har jag ej hört ännu på den dagen. Och detta göres visst äfven behof, men mera göres dock behof att nu uppfatta Qvinnans hela lif och ställning ur litet större synpunkt, och visa hennes värde i alla samhällsförhållanden som Herrens tjenarinna!

Onekligen riktas många rörelser i lifvet och litteraturen mot en befrielse af det Qvinliga elementet — — men jag ser deri så många missriktningar, och ännu ingen rätt klar och viss ståndpunkt.

Min bok ger heller ingen sådan, den pekar på missförhållandet och på förlossningen, den är en bok af aning och framtidshopp, som jag väntar att min sista större roman: *Aurora* skall komplettera. Jag tror mig ha behandlat saken, som konstnär och låtit handling och lif uttala reflexionens allster; dock hade det väl kunnat vara bättre! X Boken är ett stycke sjelfbekännelse: »Dichtung und Wahrheit.» Den har roat och interesserat mig mycket, men jag har ofta ej haft godt samvete vid den, och vid de lågor jag der tändt och blåst på. Jag tycker detta är andlig brännvinsbränning, och att bättre och renare vore att söka väcka intresse för andra kärlekar än den mellan olika kön, och för andra interessen än denna kärleks lycka. Men det har sig så svårt i romanen! Också tänker jag ej skriva någon roman mer, utom en (åfvanför nämnd) utan skall återgå till mindre berättelser der man lättare kan umbära »les grandes passions». Verlden behöfver kunna roa sig och lefva utan dem. Ack! de ge ofta blott olycka. Och så rika njutningskällor finnas i lifvet utom dem.

Min goda B! Jag minnes din dröm så väl, som du äfven talade om den en gång för 10 år sedan. Den är skön och betydelsefull! O ja! Den säger det djupaste af all livvets roman. Ett mörker som förklarar sig i sköna, lefvande skuggor, och på denna grund ett ansigte, som från ett förvirradt och otydligt förklarar sig till det af en skön Genius — se der, den innersta historien af all utveckling, af allt fullbordadt Menskolif. Kunde jag dock få se den i en tafla, som i dessa dagar har kommit för mina ögon, och der allt nu är mörker, förvirring, förfärligt lidande! O! denna underliga passion »högsta fröjd och högsta smärta!» Hvilket förfärligt välde kan den ej få öfver ädla och äfven starka naturer. Underligt att några skola plågas så, och andra vara så stilla, så svala, som hvita snön på marken.

Jag måste sluta för i dag. Men kommer snart åter till dig min vän.

Din
Fredrika B.

474. Till Hierta.

D. 3^{dje} April [1843]

Rätt hjertligen får jag tacka Herr Hjerta för brefvet jag på morgonen fått emottaga! Dess innehåll, så väl det skrifna, som det tryckta gaf mig sann glädje. Orsaken till den skenbara obilligheten mot »Leijonhuden» hade jag på förhand förklarat mig, just så, som Herr Hjerta nu sjelf gör det, och får blott tillägga att jag finner mycket naturligt att så måste tillgå, helst då ett Manuskript har ett så afskräckande utseende, som första sidan af detta. Grunden härtill (och som jag hade bordt förr omnämna) är väl att Öfversättaren icke skref de första sidorna med någon annan afsigt än att förströ sinnet, under de långa timmarne af ett plågsamt sjukdomstillstånd; först sednare, vaknade tanken att arbetet kunde blifva till någon nytta, och meddetsamma väcktes någon större uppmärksamhet derpå, ehuru visserligen ännu mycket felas innan han blir en skicklig Öfversättare. Men han är nu väckt på svårigheterna af företaget, lefver i förhållanden, som göra honom alla bildningsmedel tillgängliga, och har en god och allfvarlig vilja. Han är ibland de många för hvilka det lif i bokhandel och litteratur, som i sednare tider blifvit rådande i Sverge, och för hvilket vi ha så vesentligt att tacka Herr Hjerta, öppnar nya vägar, väcker nytt hopp, nytt lif, då hårda skickelser stängt de, som först omfattades i kärlek.

Det vore mig ett verkligt nöje att få samtala med Herr Hjerta i de ämnen Herr Hjerta nämner, ämnen, som måste vara af högsta intresse för hvar tänkande meniska, och i hvilka jag äfven efter förmåga sökt reda och ljus. I mycket är jag ännu blott en frågande och sökande och omfattar med glädje tillfället att genom diskussion söka blifva klarare, och det så mycket hellre, som jag i detta ögonblick står i begrepp att i skrift, bestämdare uttala, åtskilligt af det, som jag i mina förra skrifter blott vidrört eller lemnat på halfva vägen. Ja, låt oss samtala i dessa ämnen, som, om de än kunna klädas i romantikens lekande former dock ha sina rötter i det, som skapar fosterlandets och mensklighetens väl; låt oss samtala i vänlighet och allvar; — och om än vi torde skilja oss i åtskilligt, så skola vi dock säkert komma öfverens i mycket. Att vi kunde göra så allt mera är min önskan och förhoppning. Herr Hjertas goda och vänliga bref i dag ger mig en glad aning derom. Ännu en gång, innerligen tack derför!

Ödmjukl.

Fredrika Bremer

När Herr Hjerta vill besöka mig så var god låt mig på förhand veta det och jag som bör ha lättare att disponera min tid skall då se till att vara hemma. Låt mig då äfven få se Herr Hjerta på mitt rum der jag får mottaga dem, som vilja tala enskilt med mig! Uppgången är längst in på gården, till venster.

475. Till Wendela Hebbe.

[Apr. 1843.]

Goda Wendla! Jag tror verkl. att det är något förhexat med de visit-korten som icke vilja följa med! Bed de små ursäkta, och nu hålla till godo tre bruna visit-kort Hvardera i stället för ett. De må väl nu i alla tider komma riktigt fram! Det gläder mig mycket att Hr Hjerta behåller Leijonhuden, och vill ge ett så godt honorar. Att Manuskriptet skall bli korekt och riktigt i språk, piktur och mening så vidt min förmåga går, derpå ger jag min »parole d'honneur».

Lycka, lycka till allt godt i det nya boet bästa Wendla!

Fr.

476. Till Lindblad.

[Våren 1843.]

Om jag förtjenar namnet af din vän, Adolph, så är det äfven derföre att jag så innerligen förstår dig, så väl kan följa dig i alla din känslas djup. Men du förstår mig icke, om du tror att det i denna stund finnes hos mig, för ditt lidande, dina känslor annat än det varmaste deltagande, det djupaste interesse. Du är »som en Ängel» med de dina, skrifver Sophie, och jag kan då blott kalla goda Englar att vaka öfver Adolph, att hugsvala honom, att fläckta frid i det sårade hjertat. Sorgen är ju också en Engel, der den framsväfvar i skönhet, och har blickar och toner och ord mot hvilka all verldens glädje och lust är armod och tomhet.

Ser jag Adolph i den Engelsns armar, så kan jag väl gråta, men en underlig glädje, ett stort och stilla ljus är ändå i hjertat, ty jag känner att något Gudomligt är der. Huru jag förstår dig, huru jag känner med dig vill jag bättre säga muntligt. Tack för ditt bref, tack för att jag så kan hålla af dig!

Fredrika.

477. Till Malla Silfverstolpe.

Min goda söta Malla! Två ord i största hast, med dina Minnen som i Morgon resa till Upsala.*) Tack ännu en gång för dem! Vi välkomna följden. Mamma längtar veta mer om Lasse S. hennes afgjorda favorit.

Skulle ha mycke att tala om goda Malla men har ej tid. Fruntimmersemancipation hu hvilket ämne! Men om den skola vi nog komma öfverens när vi blott först förstå hvarandra hvilket ej nu är fallet.

Nu resa hvarjehanda notabla Stockholmsboar till höga Upsala. Kommer ej några Upsalaboar sedan till romantiska Stockholm? Vi ha löfte på Malla, på Geijer på Fahlkrantz längre fram. Jag hoppas de bevisa sig trofasta. Böttiger lär vara här. Har ej sett honom än.

*) Din unga budbärare ser så god och hederlig ut att jag skulle känna förtroende för honom äfven om han ej kom från dig. Mig tror han helt säkert vara litet tokig ty jag tog miste på hans Mor och skickade henne hälsningar som han såg litet förundrad åt. Jag trodde neml. hon var f. d. fröken Nordin, men blef sen upplyst af min Mor, som fick skratta åt mig.

C. Rosen är som bäst hos oss, hälsar dig hjertligen äfvensom Mamma och Agathe.

Goda Malla, ursäkta detta hastverk och säg ett hjertligt ord till de dina från

Fredrika B.

Stockholm d. 10 April —43.

Mätte stilla veckan finna eller lysa frid och gladt mod i Mallas hem!

478. Till Fahlcrantz.

Du är, goda Fahlkrantz, en af de få meniskor, som visst skulle ha både nytta och nöje af att vistas en tid i det »Palais de la verité», som Mme de Genlis beskriver som så farligt, så förstörande för alla sköna förbindelser meniskor emellan. Jag är säker på att om du der träffade dina bekanta och vänner, så skulle mången dimma, som nu står emellan dem och dig försvinna, och du skulle få höra ord och se känslor, som skulle låta klarna i ditt öga en viss skön, strålande blick, en riktig solblick, som jag någongång sett der och alldrig glömer. Du skulle äfven på det stället ha sett huru föga, till din lilla vän Fredrika, (jag får ju kalla mig så!) alla de der ursäkterna behöfdes, som nu röfva bort för mig och uppsluka en hel sida af ditt bref. Du skulle sett hvilket dumdrigt förtroende jag har till vissa meniskor, huru tryggt jag hvilar vid deras godhet, deras öfverseende, och kan alls icke låta bli att ha frid i dem, antingen de ge mig låf att ha det heller icke. Jag vet icke huru det der är så, men så är det. Tack emedlertid, hjertligen för det lilla brefvet, goda Fahlkrantz, som var mig och oss alla kärt. Hade det ej kommit, så hade jag i alla fall snart hemsökt dig med bref. Jag har dock ej mycket att säga utom: kom hit till oss! Kom och se dina vänner här; kom och se vårt romantiska Stockholm i sitt Maj-lyne! Vi ha projekter för många utfarter till lands och vatten för att göra bekantskap med vår stads sköna omgifningar; kom och var med om dem och gör dem så af större interesse för oss! Quidings äro duktigt folk nu båda två, och Agathen blir mera fågelfri med hvar dag, oaktadt den envisa snön ej vill lemna marken. I Maj ha vi också löfte på ditt inträdestal i Svenska Ackademien (Gör det vackert populärt och inte för spränglärddt!) — du ser af allt detta, att vi ha satt våra förhoppningar på Maj. I den månaden får du äfven här se Jenny Lind i

Hugenotterna och de sköna konsterna i Prins Carl palats och .. och .. oräkneliga andra ting.

Mycket kunde jag ha att tala om, och jag vågar knappt tala om att äfven jag har göromål, som taga upp tiden för mig. Likväl är det så i dessa dagar, och i hopp att snart få muntligen tala med dig, bästa Fahlkrantz lemnar jag till dess, vidare meddelanden, anbefaller mig till din nåd, hälsar dig mycket och hjertligen från de mina och förblir Din

innerligt tillgifna
Fredrika.

Stockh. d. 14 April —43.

Vi ha posk, den skönaste af Christna högtider. Bästa Fahlkrantz, i dina böner — tänk äfven på mig!

479. Till Malla Silfverstolpe.

Kunde jag, min söta Malla få några riktiga ord för att svara dig på ditt bref af d. 9de, men sådana ord kan jag ej finna, ville också allra hellst bara tåga och omfamna dig och gråta med dig en stund tills — det ljusnade igen. Jo några ord måste jag dock säga i afseende på ett ord i ditt bref, ett ord som börjas på N — söta Malla hvilket ord från dig till mig! Nyttja aldrig mer något sådant, det är så orimligt! Men Malla din värme, ditt ödmjuka sinne rör mig, intager mig, böjer mig och gör mig ödmjuk. Söta Malla, jag behöfde i mycket gå i lära hos dig.

Ja, nog ha L. . . s fått en liten systervän i huset men — hvad kan hon göra? Deltaga varmt och innerligt, gråta öfver dem, skratta åt dem ibland, bygga planer som jemna vindkast låta förflyga, och i öfrigt afbida tiden gifva akt på tillfället då man kunde säga eller göra något klokt, se der allt! Så ondt denna sak gjort och gör mig, så ville jag dock ej för mycket godt ej ha fått förtroende af dessa förhållanden. De ha värmt mitt hjerta, de ha låtit mig lifvas och lida, så som jag ej på länge gjort det, och så mycken skönhet och renhet lefver uti sjelfva deras qval att man icke kan se dem annorlunda än som skuggor kastade in i lifvet för att förhöja för att förklara ljuset. Så hoppas, så tror jag och tycker mig skönja det redan i de kämpandes tillstånd.

Du kommer ju till Stockholm i vår, söta Malla, och vi få då muntligen tala mera härom. Jag hinner i dag icke skriva längre,

men ville nödvändigt åtminståne med några ord svara på ditt bref. Ava har väl längesedan sjungit bort en stor del af de der melan-
koliska fantasierna om Malla. De borde ej få hysas i tu minuter å
rad hos den, som är värd och kär för så många. Men det der fulla,
det der uppfyllande, som låter våren komma i själen och lifvet blom-
ma, o! ja, goda Malla det torde väl de flesta meniskor fåfångt ut-
rätta sina armar efter på jorden, derföre ock — — du vet hvad jag
ville säga.

Jag har först blifvit lycklig sen jag sökte kärleken och sällheten
ej mer i någon menskas bröst utan vid — förbarmarens fötter. Sedan
har det blifvit lugnt och fullt. Och nu ser jag, så lugn, ja, ibland
ej utan en viss glädje skrynklorna lägra sig kring mina ögon och
kinderna förlora sin rundning och — åldern nalkas med synbara steg.
Men förlåt Malla att jag så der likasom skryter! Ack! fast jag har
större lugn, kanske är du den vida rikare af oss. Ty du har det
ungdomsvarma hjertat och sinnet, de lifliga känslorna, ja, så mycket
som väl gör ondt, men som dock ger anden vingar, som hindrar lif-
vet att stelna. Kärlek, lidande! — det finnas stunder då de synas
mig lifvets ädlaste gåfvor.

Men jag får ej nu skrifva längre. Brinkman har varit här till
middagen i dag och pratat, pratat så att det surrar ännu i mina öron.
Vagnen är kommen för att föra oss på Conserten. Jag måste lemna
dig i hast men omfamnar dig derförinnan hjertligen och är

Din
innerligt tillgifna
Fredrika.

Stockh. d. 14de April. —43.

480. Till Böklin.

Stockh. d. 29 April —43.

Veckor, ja, jag tror månader ha gått om, sedan jag sist skref till
dig, min goda, älskade B. Jag ämnade likväl då snart återkomma
till dig; sedan har jag äfven haft glädjen af ett litet bref från dig
och nu — nu vill jag skrifva ehuru sinnet vill ryckas hit och dit af
hvarjehanda tankar. Du har allt ännu ett bra arbetsamt lif min egen
goda B. Med ena handen kör du plogen med den andra sår du ut
såden, såden den goda, välsignade till »den mat, som icke förgås».

Så har vår Herre hittills ställt dig i lifvet. Annorlunda lefver din
lilla vän, väl icke i maklighet, men som fågel flyger hon från qvist
till qvist, hvilar hvar henne lyster och betracktar verlden och lefver-

net från mångahanda sidor, och qvittrar derom på sitt vis. Detta år, och i synnerhet denna vår har jag lefvat i en slags mångsidig beröring med den mig omgifvande världen, som hittills har varit mig främmande och äfven oangenäm. Nu roar den mig (för en tid). Aplomb i mitt eget sinne och sträfvande beröres jag af mycket utan att störas deraf; tvertom... — Lätt som en fjäder i Guds Godhets vingar tycker jag mig ibland sväfva öfver världen, och känner mig buren af lifsströmmen friskt fritt framåt det eviga. Då minnes jag ibland en känsla jag ofta erfor i min första ungdom; då jag Neml. ibland stängde mig in i en mörk skrubb eller vrå för att vara ensam kände jag mig underligt och underbart lyftad såsom af vingar; — denna känsla var då liksom kroppslig. I drömmen bibehöll jag under hela min ungdom medvetandet, när hälst jag var stadd i nöd, att med några få rörelser lätt kunna höja mig från jorden, och sedan flyga omkring efter behag. Sednare har jag glömt den konsten i drömmen men i verkligheten har jag fått vingar; — jag vet väl hvem som utvecklade dem.

Men jag skulle väl här gifva dig annat än liknelser. Jag vill gifva dig teckningen af en förmiddag.

Den började jag i Judiska Synagogan der jag bivistade Gudstjensten. Det var vår posk-afton och Judarnas stora högtidsdag. Rabinnen, en äkta och vackert österländsk figur predikade om »Die befreiung aus Egypten» som han visade i dess andliga betydelse och sade en hop goda moraliska läror — men jag hade dagen förut (Långfredagen) bevistat en Christen Gudstjenst och kände skarpt den omätliga skiljnaden emellan Gudsmedvetandet och lifvet på Gamla testamentets ståndpunkt*) och de i det Nya testamentets innerlighet. Lika stor var äfven skiljnaden i de två olika församlingarnes andakt och uppmärksamhet. Sedan jag efter Gudstjensten i Synagogan hade besett det Allraheligaste, Thorah m. m. gick jag under samtal med några Judar öfver deras gudstjenst och särdeles med en Israelitisk Magister nedåt bron, gick in i en boklåda, träffade der Bibliothekarien Arvidson, kom i samtal med honom om »Kalevala» och om finska Mythologien och fick mig der en liten utsigt; gick så hemåt, såg apelsiner och blommor på Jakobstorg; lastade på mig allt hvad jag kunde och kom dermed hem till de mina; — kände mig lefva.

Och i den der genren, min goda B. ehuru med betydliga variationer, gå mina dagar. Ett par intressanta Meniskor hvilka jag kommit andeligen närmare upptaga mången timma; många besök borttaga tiden utan att just upptaga den.

*) särdeles i dess nuvarande andelösa stagnation.

I går var jag på Museum och blef förtjust af en Judith, på alldeles originellt sätt uppfattad. O! du skulle se den sköna, lifsvarma handen, som hon lägger på Holofernes kalla bleknade hufvud, med en innerlighet, som, jemte hennes förgråtna ögon vittnar att han — icke var henne likgiltig, att hon kände tacksamt, ömt, för honom, och offrade qvinnan för Hjeltinnan, sitt folks befriarinna. En stund sednare hörde jag vid Odens fötter en tysk deklamator. På nya expositionen har jag varit några gånger, har också skrivit om den en liten artikel. En och annan Concert, ett och annat spektakel äro våra afton-nöjen ute. Oftast ha vi hemma några gäster och ibland rätt roliga, såsom Bergfalk, Fabian W., det qvicka och interessanta krushufvudet Lindblad, Gr^{nan} C. Rosen m. fl. Med all den der förströelsen lider det just icke särdeles med min Dagbok, och jag tycker just att det skall bli skönt komma ut till Årsta för att skriva och hvila. Men dit komma vi väl ej förrän i slutet af Maj.

Till Bergman skref jag för omkring 6 veckor sedan. Jag var glad att få öfverensstämma med Dig i omdömet om hans lära. Den är i grunden pantheism och till begreppet om en personlig Gud kommer han blott genom ett skutt ur sin bana och ett verkligt Salto Mortale på logikens väg. Men hans begrepp om en naturordning i det andliga lifvet, motsvarande ordningen i Naturens lif har gladt mig såsom ett fullkomligt sannt ehuru — — — dock nog om hvad du ren känner.

Jag ville min goda B. säga något om den lära af en andarnes eviga progression, som jag finner i ditt bref af Mars månad, och som jag gerna ville tro på. Men derföre behöfde jag bättre förstå dess grund.

»Ingenting varder utan hvad som är» har du förut skrivit till mig, och som jag fattat din Genius-lära, tycker jag att äfven den förbjuder begreppet om oändlig progression; ty är hvar ande en bestämd tanke af Gud, så tyckes att denna i sin födelse måste vara en färdig tanke, och innehålla fullt allt det lif, som sedan af denna ande i tiden succesift utvecklas, under det han tar besittning af sig sjelf. Nu kommer väl i grunden allt an på hvad denna ande, detta är i grunden är, och om något oändligt utvecklingsämne kan vara constitutift element af dess väsen. Är det så, så måste detta äfven ligga hos den eviga Skaparen sjelf, och äfven Gud måste ju då hafva en historia! Men då — tycker jag äfven att en evig frestelse, en evig affalls möjlighet måste kvarblifva, och Gud sjelf — är han en »Gott im werden», eller som ännu kan blifva något mer än han är, hvar är borgen för, eller huru kunna vi veta att han alltid blir densamme till vilja, till vishet o kärlek m. m. Ack! Hvad jag känner det dåraktigt eller

orimligt af mig att söka frågande gå in i denna existens, som bär alla andra, och som i sitt djup är för mig så outransaklig. Men kan du, min B. visa mig att en evig frid (eller visshet) och en evig progression kunna förena sig så — vore det mig en stor glädje. Du säger att »personliga andar äro hvar för sig originella verldar och outtömliga källor till nya skapelser, nytt lif». Och likväl min B. tycker jag mig ha i flera märkliga exempel sett att de blott äro det till dess de utvecklats hvarandra, hvar till sitt begrepp till sitt väsens fullhet. Har en menska uppnått sin utveckling, så afficieras hon röres, lifvas eller störes väl af andra andars beröring, men förblir dock i grunden densamme, och ryckes hon för en tid af någon mächtig dragning ur sin egenhet (jag menar här ej en ond sådan, utan blott egenhet i karakter, lynne, smak sätt att känna, lida och njuta) så återgår hon snart dit igen och är så att säga stationär inom sin lifsgrad, som i öfrigt kan vara en ganska hög.

Har du min goda B. läst Herr Ignells Grunddrag af Christliga Sedoläran, eller tagit kännedom af hans arbete och sträfvande? Om så är så önskar jag mig ett råd af dig i ett förevarande fall, som jag ber dig, må förblifva alldeles oss emellan. Mannen var uppe hos mig härom dagen (jag har aldrig sett honom förr) och när man sätter afsides åtskilligt vackert tal om gemensamt sträfvande för Guds rike m. m. så var ärendet att säga det han nu ämnade gifva ut andra delen af sin sedolära och i skarp polemisk riktning mot hvad han kallade »de föråldrade tros-lärorna» och deras försvarare i våra dagar; han väntade sig deraf stort rop och olåt, ansåg då att ett ord af mig (som borde ha sinne för andan i hans skrift) skulle lugna sinnena, och — kom att anhålla om detta. Naturligtvis kunde jag ingenting låfva, då jag mycket litet tagit reda på Ignells skrifter, men dock af åtskilligt sett att han i flera vesentliga punkter var af en annan öfvertygelse än den jag lefver uti. Dessa differenser kommo under vårt samtal ännu bestämdare i dagen. I. tycktes likväl anse att jag måste inse det goda i hans riktning och anda, och jag låfvade att göra mig mera bekant med hans redan utgifna bok och sedan — skulle vi vidare samtala. Jag har sen i går tittat här och der i denna bok, och tycker af den att han står på samma punkt som Rückert (den ädle rationalisten, hvars verk du lät mig studera*) och denna stånd-

*) Christus är blott urbild, urmeniska, icke Gudomsväsen icke Gud i Gud. Men detta begrepp om Christus som urbild och hans förhållande till Menskligheten, och Mensklighetens till honom tyckes här vara mer än vanligt rent och fullt uppfattadt.

punkt är för mig blott mörker och otillräcklighet jemförd med den jag fått genom dig. Men det synes mig, som om mycket i afseende på historiens och sedolärans ordnande och grupperande omkring Christus och med afseende på Christus, vore godt, nyttigt och redande för begreppen.

Jag erkänner att det retar litet mitt högmod (men jag hoppas att detta är af Christlig art) att uppträda som försvararinna för en motståndare och att erkänna hvad han har sannt och godt äfven under det man måste reservera sig mot vissa hans grundläror. Jag ville göra, min goda B. hvad man icke gjort mot mig i den religiösa fejden; och kunde kanske äfven ge ett godt exempel i sättet att behandla personer af olika parti och åsichter — sätt som nu i allmänhet är ett nedrigt inom de båda partier som kämpa i brochyren och allmänna blad. Emedlertid, då Herr I. sjelf tänker uppträda i skarp polemik (hvilket jag tycker på hans väg är ett föga lämpligt sätt) så är det heller icke så underligt om han får svar på tal, och andan i hans bok torde ej förtjena ett försvar. Boken är under tryck och kommer i Maj månad ut.

För att söka reda mig i den meningsstrid, som nu delar en så stor del af den religiösa världen har jag öfver de två hufvudriktningarne derinnom uppsatt en liten jemförelse, som jag ber att få ställa för din domstol. Och ber dig att sedan återfå det lilla papperet hvaraf jag ej har någon afskrift.

Det här blef en lång historia, min goda B. och du har väl så liten tid att egna åt sådana historier, nu, då du är stadd i grundandet af nytt hus och hem. Och är det förbi »med min gamla Rektor»? Ack! han lefver dock evigt för mig, lefver evigt så i mitt hjerta, i mitt minne, hvad titel än jag må skrifva utanpå mina bref.

Gud låte det gå väl för din hustru! Och ny glädje i ett litet snällt barn lätta mödorna som dess ankomst förorsaka. Jag begriper nog att ni önska en son. Så gjorde ock mina föräldrar då tredje dottern föddes dem. Och denna dotter (min syster Hedda) blef den bästa, den älskvärdaste af alla deras barn.

Mamma och Agathe äro litet skrala nu till helsorna, men lynnena äro syperba; vi äro gudskelåf lyckliga tillsammans. Quidings be hjertligen hälsa. De äro här i dag. Quiding mår briljant och har processer så dryga, att papperen öfver dem måste af två karlar bäras i säckar upp i högsta Domstoln. Charlotte är ej rätt frisk. Under-tecknad mår som fisk i vatten och är

Din
Fredrika.

[Bilaga.]

Årsta d. 27 Okt. —42.

Rationalism och Supranaturalism.

Den förra säger: Allt hvad meniskan i historien utvecklar i lif och läror det ligger som frö i hennes medvetande, i hennes förnuft. I den mån detta utvecklar sig, och menskoanden kommer till besittning af sig sjelf, utveckla sig äfven alla sanningar hvaröfver jorden gläder sig, och slutligen lifvets högsta och innersta sanning den om meniskans gudomliga natur och förening i den med Gud som skapat den till sitt beläte. Dessa begrepp och sanningar som efter hand under sek-lernas lopp dyka opp innom menskligheten, kläder den i mythiska gestalter, (som kunna kallas andens hjeroglyfer och symboliska skrift) och tros vara verkliga ända till dess menskoanden under högre mog-nad förmår lösa sig från bokstafven och fatta begreppen i deras and-liga renhet. Så har menskoanden allt ifrån historiens början uttalat sina åskådningar om Gud och hans förhållande till verlden och meni-skan uti mythologiska religionsbildningar der det historiska är bisak och icke äger sanning utom såsom symbol af förnuftbilder. Det högsta och djupaste foster af detta menskliga förnufts-arbete är — Christendomen eller den lära som symboliseras i Jesu historia, hvars historiska verklighet för öfrigt är indifferent. Med ett ord: det be-höfves ingen objektiv Gudomlig uppenbarelse för att lyfta meniskan till högsta punkt af medvetande och utveckling. Denna Mensklig-hetens blomma framtränger ur menskoförnuftet af sig sjelf, enligt en inre naturlag, i den yttre verlden, så fort blomningstiden är inne. Gud uppenbarar sig blott i hela Mensklighetens utveckling till högre förnufts-lif. Så rationalismen i sin yngsta närvarande utbildning.

Supranaturalismen säger:

Meniskan förmår icke med sitt förnuft uppfatta lifvets högsta san-ningar. Läran om Gud som en allgod makt och om hans förhållande till meniskan skulle evigt blifvit meniskan förborgad om icke Gud sjelf uppenbarat den för verlden genom antagandet af meniskonatur i Jesu Christi person. Menskoförnuftet är af sig sjelf vanmäktigt att komma till de högsta sanningar; hvilket nogsamnt kan ses af striden mellan filosofiska skolor och olikheten i symboliska religioner ifrån verldens början. Och derföre har äfven Gud i objektiv omedel-bar uppenbarelse gifvit menskligheten de läror den i sin subjektivitet

ej kunde ernå, och bekräftat denna sin uppenbarelse med undervärk, som förnuftet ej kan begripa, men för hvilkas historiska verklighet det bör och måste böja sig, och erkännande Christi Gudom i dess verklighet och obegriplighet gifva sig till fånga under trons lydnad. Så supranaturalismen i sin skarpa opposition mot rationalismen.

En tredje röst, röst af ett högre, ett af Guds anda invigt förnuft tyckes mig böra tala ungefärligen så:

Både Rationalism och Supranaturalism ha orätt så till vida som de ställa sig mot hvarandra i ensidig uppfattning af lifvets två hufvudmoment. Båda ha rätt i det, att de hvar för sig uppfatta ett af dessa.

I all upptäckt, all uppenbarelse af någon stor lifvets verklighet förekommer ett subjektift och ett objektift moment. Så anar Columbus Amerikas tillvarelse och far ut att söka det, — men alldrig skulle han finna det om icke Amerika ren vore der. Stunden då det står fram för honom ur Verldshafvets vågor är den historiska verklighetens stund då den nya världen blir uppenbar. Så utforskar Franklin elektricitetens och magnetismens krafter och frågande uppreser han mot himlen åskledaren. Detta är hans förnufts-aning om sanningen af fenomenet. Men detta blir verkligt och uppenbart först i den stund som blixten af himmelen svarar honom och Jordens eld förenas med himmelens på Åskledarens spets.

Så har från världens början Menskoförnuftet och känslan i sina renaste strålar anat och trott världens skapare vara en god och ädel personlighet. Det är Guds subjektiva uppenbarelse i menskligheten. Men först när han objektift i Jesus Christus framträder på jorden, blir det klart och säkert att så är; och på samma sätt bekräftas menskoförnuftets högsta aningar om menskans väsen om lifvet efter döden med flera stora sanningar. Guds uppenbarelse bekräftar och fullkomnar meniskans förnuft, besvarande dess högsta aningar ja öfverstigande dem. Ty fast förnuftet anat såsom många forntida religioner och många visa hedningars ord visa det, att Gud skulle personligen uppenbara sig på jorden, så mäktade dock ingen fatta det djup af kärlek, som Christi förnedringstillstånd, lidande och död uppenbarat för menskorna.

När Rationalismen erkänner det Gudomliga förnuftets svar på Menskoförnuftets aning, när Supranaturalismen erkänner menskliga förnuftets sanning och nödvändighet för att kunna fatta det Gudomliga svaret — skola bådas strid upphöra och båda finna lif och försoning i Jesus Christus enheten af den Gudomliga och Menskliga naturen.

481. Till Fahlcrantz.

[Våren 1843.]

Så hjertelig tack, goda Fahlkrantz, för tvenne små bref och den vänliga frågan innehållen i dessa. Jag hade längesedan svarat på den om jag blott vetat hvad jag skulle svara. Jag kunde blott upprepa dina frågor angående resan »när?» och »huru?» och vänta på ett svar, som — ännu låter vänta på sig. Hvad jag nu temligen klart inser är endast när icke resan kan ske och huru icke den kan bli af, och sådana »icke» äro icke roliga, på något vis. Till midsommar kan ej resan gå för sig, af flera skäl, som bli lättare att säga muntligen än skriftligen; och med Mamma och Agathe är alls icke tänkbart att resa, ty båda äro till helsorna klena, denna vår, och måste oupphörligt akta sig; Agathen är i synnerhet lidande af en kramp i halsen, som gör att hon, sen några dagar, icke får och ej heller kan tala, och endast med försigtighet andas. Återstår för campagnen således blott »regementet Fredrika», visserligen blott en obetydlig corps, men som marcherande så der på egen hand, har en hemsk förskräckelse för att komma att vara folk till last, och har mot en sådan fara en högst obetydlig tapperhet. Löftet om en beskyddare i Fahlkrantz kan visst sätta mod i bröstet på äfven räddare folk, men — — — kort sagt, bästa Fahlkrantz, jag ser ej rätt hur resan kan ställas; rädd är jag också om hederliga Ekenstams hästar, sen jag vet att han sjelf är rädd om dem, och jag har i allmänhet en afsky för att göra folk besvär, som gör att jag hellre blir hemma än drager ut på färder der sådant kan komma i fråga.

Dessutom — så mycket folk behöfver pengar för nöds skull; har jag då rätt att depensera dem för nöje? Men se! Säger du mig, goda Fahlkrantz: »den resan kan gifva äfven nytta»; och ser du dager för hur resan kan ställas utan att jag faller folk till besvär, då tillstår jag att jag med glädje skulle göra den litet längre fram på sommaren. Vi få väl tala vidare härom när du kommer till Stockholm eller till — Årsta! Vi flytta väl ut dit kort före tiden då du kommer till Stockholm. Vill du ej der med oss tillbringa midsommarn? Jag frågar å Moders och sisters vägnar så väl som å egna. Vill du ej der göra botaniska excursioner med oss, och der vara min stränga, goda recensent för Dagboken, som jag väl först då vid laget får färdigskrifven? Många förströende tankar och sysselsättningar ha hindrat mig hittills att bli färdig med det lilla arbetet.

De der trefliga hemmen, du talar om, i din fosterbygd, o! de gifva mig mera håg att besöka den än sjelfva naturen och de stora

minnen som ha vuxit opp i dessa dalar. Det enskilda lifvet i Sverge, i dess samband med natur, samhälle, med folkets poetiska och historiska och framför allt religiösa lif, det är ju mitt gebiet, det jag åtagit mig att studera och skildra! Jag har hittills talat derom mera ur aning än ur erfarenhet. Huru skönt vore det ej att få betrackta det i en skön och lefvande verklighet. Finnes den i Dalarne så måste jag dit.*) Och Fahlkrantz skall lära mig att rätt förstå den.

Ditt vittnesbörd om Bovallius är oss alla en fägnad. Han har varit här en afton, men jag hade då migraine och såg honom ej. De mina tyckte mycket om honom. De mina alla bedja mycket och hjertligt hälsa dig.

Din tacksamt
tillgifna
Fredrika.

482. Till August v. Hartmansdorff.

I det jag härmed får återlemna den mig tillsända tyska tidningen, får jag mycket tacka för Herr Presidenten v. Hartmansdorfs godhet, att i denna låta mig se ett nytt bevis på de hederliga Tyskarnes bevågenhet. Äfven för den förra sändningen får jag nu hjertligen tacka! Jag hade önskat att få personligen aflemna denna tacksägelse men var icke lycklig i mitt första försök dertill. Kanske lyckas jag bättre en annan gång!

Ödmjukl.
Fredrika Bremer.

Stockh. d. 8 Maj 1843.

483. Till Tegnér.

Stockh. d. 16 Maj —43.

Jag har ännu icke tackat dig för Din Poskilja, min älskade Tegnér, ditt goda, vänliga bref af d. 8de April! Tro mig, det är ej fel af hjertat, men af den skriftröga handen, som är så sen att bära fram det förras lif och ord. Du var ej rätt kroppsligt frisk då du sist

*) Och nog har jag tid att ge dertill ända till en månad; men huru länge kunde andra ha tid med mig? That is the question?

skref. Huru är det väl nu, nu under den här ohyggliga våren, som i stället för blommor och gräs har bara kall blåst och snöflockar?! Ack! Hade man icke några varma hjertan omkring sig, och inom sig några stora tankar, som låta »Sferernas harmoni» genomljuda för vårt öra alla lifvets dissonanser, så kunde man sannerligen icke lefva i Sverge. Och du Tegnér, du har de varma hjertan, du har de sköna stora tankarne, — och »Sferernas harmoni» genomljuder alla missljuden i ditt eget lif liksom i det stora hela.

Hur vackert och djupt talar du ej om »Kreaturens Suckan», om den förklaring deraf i Dikt, i hvilken den Nordiska poesien skulle finna sin förklaring, sin blomma! Jag känner att du har så rätt. I Norden måste denna tanke uttalas. I södern är det ej möjligt. Der är Naturens lif så yppigt att den i sinligt rus måste glömma sitt fall, förgäta sin egentliga Härlighet. Men här är den bunden och förtryckt, här känner den sitt lidande, och här är ock så tyst, så stilla att dess suckan kan höras, af menskoandar, höras, förnimmas och besvaras.

Heiberg har i sitt poem »Protestantismen i Naturen» försökt att i reflexion uttala denna »Kreaturens suckan», men jag tycker att han har gjort det på ett tort sätt; det lyser väl tanke, men det klappar intet hjerta i hans poem, det suckar ej, det längtar, hoppas, sjunger ej; det bara docerar. Säg mig om jag talar dumt och gör mannen orätt.

Du vill veta hvad jag har för mig. Du frågar så vänligt och godt och allt hvad du frågar det vill jag så gerna svara på.

Jag ideligen romantiserar, skrifver en Dagbok med kärleksflammor och passioner, och är dervid sjelf så sval som — väderleken nu, neml. för then passionen som kallas kärlek. Men nog är det varmt i hjertat ändå. Till hösten tänker jag kunna skicka dig min »dagbok». Jag tror att åtskilligt der icke skall behaga dig illa. Det är mera poesi och känsla i denna bok än i mina andra.

Men innan min bok kommer till dig hoppas jag få komma sjelf och se dig, åtminståne på några dagar; och kunde ögons kraft och vilja gifva hälsa åter, så skulle jag kunna göra dig frisk, ty jag vet huru jag med själ och hjerta kommer att se på dig.

Litet längre fram hoppas jag kunna se bestämdare om och hur och när jag kan resa, och skall då skrifva bestämdare derom. Böt-tiger gläder oss här i Stockholm med sina väl lyckade theater-compositioner.*) Ryktet säger honom vara förlåfvad med din dotter

*) Vid uppförandet af den sista d. 11 Maj fick man äfven höra några versar ur Din Härliga Svea, hvilket var skönt.

Disa. Är det sannt? Måtte dina husliga bekymmer snart ljusna och Du blifva lugn för de Dina! Gud gifve Allas vår älskade Skald hälsa och glädje! Vill min egen goda Tegner hjertligen hälsa sin hustru från sin

innerligt tillgifna

Fredrika.

484. Till Franzén.

Tack! o så innerlig tack för din posk-lilja min älskade Farbror, goda, milda Franzen! Du kan ej tro hur efterlängtd den kom, hur kär den är mig. Din egen själ doftar emot mig ur den. Men att höra det du ej till kroppen är rätt rask gör mig hjerteligen ondt. Ty vi behöfva dig här, fastän du icke behöfver oss, utan kanske hellre vill gå till en bättre vän. O den vännen! Gud skelåf för honom! Det säger jag alla dar, och varmare än någonsin när jag ser en Christen i frid och glädje vandra den väg som på jorden kallas mörk; eller när jag ser skrynklorne lägga sig kring mina ögon och vet att det är ålderdomens förposter och tänker att min afskedsstund nalkas, och då gläder mig i tanken på den till hvilken jag går. Att säga så, »jag vet till hvilken jag går», är ju ej förmätet, då man endast förtror sig till sin kärlek, och tror att man måste gå dit den drager?!

Jag har ungefär tagit reda på ditt sista bref, men kan ej upp-täcka der att du säger något om och när du kommer opp till Stockholm. Blir det ej i sommar? Det vore så roligt att få se dig. Jag tycker att det vore mig nu mer än någonsin godt och välgörande. Min själ är lugnare nu än den varit det på många år, och — — med ett ord, jag tycker det vore innerligt ljuft att nu få se och höra dig, tala litet sjelf för dig också!

Ja de Tyskarne! De äro alldeles för hederliga mot mig, och tro mig om alltför mycket godt. Jag tycker verkligen jag borde resa ut för att taga dem ur deras illusioner. Emedlertid må de ha dem ännu så länge. Mig skämma de likväl icke bort. Ty jag känner allt mer mina brister och ofullkomligheter såsom meniska och skrifvarinna. Men ack! De sednare äro tror jag ännu svårare att rätta än de förra. Och det vill mycket säga.

Jag kunde ha så mycket att säga Dig, men det vill icke låta packa in sig i ett litet bref. Vi ha alle man, Stockholmsboar, i denna tid

gått på Expositionen och der fallit i förtjusning och beundran öfver din sköna dotter-dotter, Fru Lavonius, hvars portraitt är ett af Södermarks vackraste arbeten. Man kan ej jemföra henne med något, utom med Din Sångmö, hvars Incarnation man är frestad att tro henne vara.

Vi ha nu äfven här mycket att orda om de små Nationella operadivertissementer der Böttiger uppträdt som dramatisk förf. och som lyckats och lyckas så väl. Jag hoppas att dessa stycken skola bereda rum för ett uppträdande af det nationella af djupare art. Att uppkalla innom Menskligheten medvetandet af dess högsta och innerligaste lif är ju uppgiften af all ädel konst! Och om Scenen framställde i lefvande taflor det nationella i ett folks lif, — den tro, de sägner, de seder, de tilldragelser som af detta folk ha gjort en ande och ett stort helt, skulle icke då denna ande bli klarare, kraftigare, skulle ej det usla, det lilla, som parasitiskt suger dess lif, falla bort från dess hjerta, vissnadt, föraktadt?!

Jag har i dessa dagar läst Gräfin Ida Hahn-Hahns intryck af Sverge och dess folk, under ett besök hon gjorde här förliden sommar. Hon såg dem under flera missgynnande inflytelser, och likväl har hon med sanning och kärlek uppfattat åtskilligt karakteristiskt i dess lif, såsom allfva, det stilla, kraftiga lifvet, frihetssinnet, förnöjsamheten i det inskränkta och fattiga. Folkets högre poetiska karakter har undgått henne, och kunde ej annat då hon ej känner landets poetiska lif och litteratur, då hon ej hört den sång, som Walan sjöng vid Sveas vagga, då hon ej lyssnat till de legender, som folket diktade, särdeles under dess öfvergång från hedendom till Christendom, dessa sägner så ljufviga och så djupsinniga om Necken, om högarnes och källornas folk, som sucka efter förlossning, denna dikt om »Kreaturens suckan», i sitt djup, så full af sanning, då hon ej känner de skalde-toner som i sednare tider ha väckt och uttalat Sverges poesi, då hon intet läst Franzén, Stagnelius, Runeberg —

Men hvad hon uppfattat är rent och ädelt. Hennes reseminnen äro improvisationer af en eldig och storsinnad ehuru »innerlich zerrissener» natur. Hon reser för att lefva, enl. sina egna ord.

Denna vinter, som jag med de mina tillbringat i Stockholm, har varit mig rolig och lifvande, och jag skulle ha varit lycklig med de älskade mina om jag ej ofta måst vara litet olycklig för dem. Min Mor har lidit af ett nästan oafbrutet Catharr-tillstånd, och min lilla Agathe har hela vintern varit, som en förfrusen och vissnad blomma. Hon tyckes icke kunna komma derhän att fördraga sin fosterlands höstar, vintrar och vårar. Detta sednare är icke så underligt denna vår, ty den kan väl ingen rätt fördraga.

Mätte du min älskade Farbror i ditt nordliga hem ha det bättre än vi här, och måtte sommarsolen föra helsa och bättre krafter till Dig, till glädje för alla de Dina, bland hvilka jag ju får räkna

Din
tacksamt och vördnadsfullt
tillgifna
Fredrika.

Stockholm d. 19 Maj 1843.

Min Mor och min syster bedja om innerliga hälsningar till Dig.

485. Till Frances v. Koch.

[25 maj 1843.]

Dear, lilla Frances! Agathe har varit kurir för min begäran och bön till dig om hjälp att göra mig begriplig för din Landsmannina, Miss Edgworth, och nu söta Frances kommer jag sjelf med hela equipaget af dokumenter och ber att du räcker mig en hjälpsam hand! Jag tycker att mitt bref till Miss E. är bra långt, och att du får bra mycket besvär med mig men jag kan ej göra det annorlunda och hoppas på din godhet. Söta Frances! Öfversätt mitt bref på Engelska och skrif det så att mina svenska ögon kunna läsa ord och bokstäfver och du är då så snäll, så snäll!!!!

Det är torrt, så torrt här i staden! Man kan gå torrskodd i Norrström. Carin (vår för detta piga) säger att Solen dansar på Christi himmelfärdsdag, men jag tror att den förtär oss, så hett bränner den och suger. Om den ändå drog oss upp till himmelen på det viset. Men på det sättet går det ej ändå.

Söta Frances vi ha spekulation på att bedja dig och Nils hjälpa oss att kriga igenom en afton här hemma med några goda bekanta, men vi ha ej ännu rätt fast i dagen, för vissa ovisseters skull. Ser du, åter en anläggning på Er hjälpsamhet! Men denna börda skola vi söka göra lätt.

Gick i slottskyrkan i förmiddags något slokande af värme och vissa sorgsna tankar, men hörde en mycket god predikan, som räta-
de upp mig igen och gjorde att jag just tyckte att solen dansade. Hade middag för les Quidings, Fabian de-Rong och Reuterborg, vid hvilken vi åto, sade små qvickheter och skrattade. För närvarande kl. 8 på aftonen ser husets ställning så här ut: Mama in close

conversation with La Baronne (c'est à dire, gumman Manderström) assisterad af Charlotte, som är skral, och af en liten kadett-kusin som är o i denna situation. Agathe pladask på sin soffa med bok i hand och sömn i ögonen och hosta i magen; jag här skrivande och nu — afskedstagande, ty jag måste gå in och visa mig för vederbörande.

Södermark är förtjusande att sitta för. Först och främst gör han en så hygglig och vacker med sin pensel, och så är han sjelf hygglig och trefflig att vara och tala med.

Good bye dearest! Var ej ledsen på mig och mitt långa Engelska bref och hälsa hjertl. Nils från Din

Fredrika.

Agathe säger att små gossarne bli så vackra, och se så duk-tiga ut.

486. Till Malla Silfverstolpe.

[Slutet av maj 1843.]

Detta är blott att anse som ett litet visitkort till vår Fru af de goda ögonen, en liten vänlig fråga: hur står det till? som har en hjertlig mening uti sig. Kapten J. Geijerstam, som förer detta till dig säger dig väl allt om L. . . s och om huru det tyckes närma sig en kris i deras tillstånd och huru vi hoppas kunna vända den till godt. Gud hjelpe oss dervid! Jag vet att Malla så ber med sin tillgifna

Fredrika

P. S. Söta Malla, tag med dig då du kommer hit Gr^{nan} Idas spanska Reisebriefe, som Geijers säga nu befinna sig hos dig! En liten bok som C. Rosen lånade af mig torde få följa med dessa. Förlåt! och var hjertligen välkommen!

487. Till Lindblad.

[Juni? 1843.]

Adolph! Gå icke ner i dag! Det kan endast skada den lidande lemman.

Fr.

Mirakel-plåster medföljer.

Vill Sophie vara söt fråga Frances om jag är välkommen ut till parken i morgon eller i öfvermorgon om vädret tillåter mig komma och de äro ensamma!

Tusen hjertliga känslor och tankar till älskade, goda vänner!

488. Till Nils v. Koch.

Stockh. d. 6te Juni —43.

Min goda Nils! Först en hjertlig tack för sist! och sedan — en liten begäran att till en dag sednare i veckan få uppskjuta besöket till »Parken», som jag är ledsen att ej få tid till, hvarken i dag eller i morgon. Allrasist får jag å Moders, systers och egna vägnar framföra till dig och Frances den anhållan att Ni ville vara goda tillbringa hos oss nästkommande Thorsdags afton! Vi tänka då församla här fyra nationer (men utan att få trångt i våra två rum) och Ni vore bra snälla och goda om Ni ville komma och hjälpa oss med dem på några timmar. Vi välkomna Er hjertligen på förhand.

tillgifnast
Fredr. Bremer.

489. Till Böklin.

Stockh. d. 15 Juni —43.

Hur är det i ditt hus och hem min vän? hur är det i ditt hjerta? Är det glädje, är det sorg, o! så låt din Fredrika vara med derom, och en liten stund för att säga det finner man alltid äfven medan man bygger hus och bär på hulda faders-armor nya medborgare in i verlden. Jag har icke hört ifrån dig sedan April, och i Maj skulle mycket ske af inflytelse på din och din familjs lycka!!!

Om ett par dagar lemna jag Stockholm, glad att få andas min fria friska Årsta-luft, och komma i lugn för några oroande inflytelser. Jag har på några månader genomlevvat ett stormigt drama, men Gud vare låf! upplösningen nalkas, och nalkas med helande, åter-upprättande krafter, och visar bortom de vågor, som ännu svalla

och fräsa, en strand, som låfvar att kunna bjuda de stormdrifne, skeppsbrutne, en räddande hamn. Mitt deltagande och min verksamhet i denna sak har ofta varit af en blind natur, men Guds hand har ändå ledit det till godt.

Denna vinter har kanske varit den roligaste, den mest lifliga jag ännu genomlevvat. I inre fullhet och rikedom kan den ej jemföras med den förra, då ensamheten med sol och stjernor voro mitt enda sällskap. O! min vän, hvilket poem var ej denna ensliga vinter, hvad genomlefde jag ej under den innom mitt bröst! Och jag tyckte att jag hade kunnat fortfara att lefva så i oändlighet.

Sedan jag skref sist till dig har jag mycket trasslat med England och Amerika. Mina böcker göra der en lycka som jag tycker är en galenskap, och följderna deraf äro bref och inbjudningar, som icke kunna annat än kännas angenäma. Men jag lemnar ej mitt fädernesland. Der bor den Vala hvars sång gaf mig ingivelse, der bor den vän hvars vishet och kärlek gjorde mig verlden ljus, der äro mina sympathier rotade der är min kärlek, der vill jag blifva och endast lysna uppmärksammare till folk-andens lif och söka att bättre återgifva det. Det är min väg och min uppgift.

En resa har jag ämnat göra i sommar, neml. till Dalarne för att uppfatta en lefvande bild af denna sverges kärnprovins ur hvilken dess frihets lif mer än en gång framgått. Men få se om den resan blir af? Kanske stannar jag på mina urberg, i mina furuskogar på Årsta.

Min bok har jag snart färdig. Få se hvad jag sedan tar mig för. Det får jag väl ej veta förrän i höst när dimmorna och andarne komma. Lef väl, lef lycklig min vän, och säg ett litet ord derom åt

Din

Fr.

490. Till Nils Ignell.

Stockh. d. 17 Juni —43.

Förlåter Herr Ignell mig att jag ännu ej läst den mig skänkte boken nog för att med någorlunda reda kunna tänka och tala deröfver?! Orsaken dertill är dels en nu mycket upptagen tid, dels mina ögon, som endast få minuter i sönder kunna fästa sig vid tryckta rader utan plåga

Jag reser nu till landet och får der bättre tillfälle och mera lugn att sysselsätta mig med de allfvarsamma ämnen, som ha för mig så stort interesse. Om Förf. till »Grunddrag» etc. och till »Granskning af vår kyrkas trosartiklar» i vissa för mig högst vesentliga stycken står på en annan ståndpunkt än jag, så är jag glad att känna mig öfverensstämma med honom i värma för Guds rikets tillväxt, i kärlek till menskoslägtets frälsare, i begäret att följa honom allena, att allenast lyssna till hans ord. Och här måste jag upprepa hvad jag äfven muntligen yttrat, neml. min öfvertygelse att då Gud skapat intelligenserna af mångfaldig och olika art, så har det äfven varit hans vilja att blifva på olika och mångfaldigt sätt uppfattad, dock så att i denna mångfald den högsta enheten innerst bibehålles. Och det gör den, när vi alla i kärlek och allfvar vända oss till Guds högsta uppenbarelse på jorden, Christus, så som jordens örter alla vända sig mot samma sol och låta sig af den utvecklas. Det verk som utgår af en sådan allfvarlig och innerlig vilja måste alltid bära god frukt.

Derföre gläder jag mig ock uppriktigt åt Herr Ignells verk, om ock jag ej kan öfverensstämma med flera af dess hufvudsatser.

Högaktningsfullt
Fredrika Bremer.

491. Till Malla Silfverstolpe.

Stockh. d. 19 Juni —43.

Förlåt goda, söta Malla, förlåt den slarfviga Fredrika, som så illa svarade på din önskan angående Hahn-Hahns bok! Orsaken var dels att jag trodde att du sagt något om boken åt Ava, och att hon skulle taga den med sig till Upsala, dels att jag icke fick tid att, som jag ämnat och önskat, besöka den älskvärda flickan innan hon reste, och fick således ej tillfälle tala med henne om saken. Då den återkom till mig, ett par dagar efter hennes afresa, såg jag att det var på tok. Men nu, söta Malla, då jag har boken i mina händer åter, kan jag ej motstå begäret att sjelf läsa igenom den, (ty det har jag ej ännu fått göra,) och tar den derföre med mig i dag till Årsta. Men i de första dagarne af Juli månad skall jag sända den till dig. Förlåt ännu detta dröjsmål.

Det drama i hvilket du tagit så mycken del, och som vållat så mycken fröjd och så utsägligt mycken smärta, närmar sig sin lösning. Dennas riktning tyckes vara gifven, och, Gud vare läf, så att

goda Englar kunna glädja sig deråt, om än mycket lidande och mången kamp ännu torde kvarstå. Och blir utgången god, såsom jag innerligen hoppas det, så är mycket deraf Sophies verk, mycket äfven kommer af A. . . s upphöjda och älskvärda natur. Gud signe och styrke båda! Min innerliga vänskap tillhör dem för lifvet. Och då förblir jag ju äfven deri Mallas vän!

Fredrika.

492. Till Lindblad.

Ingen den allraljufligaste musik har varit mig så ljuflig, så fröjderik, som några af de ord du sist skänkte mig, Adolph! Ty har himmelen en gång öpnat sig öfver en meniskas hufvud, eller har hennes bön öpnat den, och det har blifvit en ljus väg, på hvilken himmelska sändebud stiga upp och ned, då föregår med den meniskan något så stort och djupt att de omgifvande vännerna blott kunna bida, blott lyssna i stilla förtröstan och vördnad. Den meniskan måste man lemna allena, allena med den Evige.

O Adolph! Detta är det sista och högsta stadium i all men-skouppfostran, i all högre utveckling. Dit arbetar samhället med sina visaste läror och inrättningar att lyfta meniskan. Utom dessa, eller i strid med dem kommer hon alldrig dit. Och tror hon det, så är det en sjelfförvillelse. Men buren och helgad af dem, kan den enskilte uppstiga öfver dem. Icke så att han blir emot dem. Men han kan komma dit de ej nå. Och detta vet samhället. Derföre lägrar det sig, som fordom Judiska folket, vid foten af det Sinai dit Moses uppstiger, eller dröjer det i förgården af Arken der han ingår i det tysta, i det allraheligaste för att tala med Gud; och det afvacktar i vördnad de bud, de uppenbarelser, som meddelas denne, under blix och åska, eller i tystnadens famn.

Och så sker det än i dag inom de större och mindre kretsarne på jorden.

Och härom äro vi ju ej af stridande tankar, bästa Adolph! Trodde jag annat, så skulle jag ej ha skrivit så, ty jag vill nu ej strida med dig, endast tacka, endast välsigna!

Huru hjertligen är du ej välkommen hit! Geijerstam med dig. Men Årsta är kallt och kalt i år; frosten hämmar löf och blommor. Jag är halft rädd att du finner det o-hyggligt. Min smak för Lafkrönta urberg och furuskogar ville jag väl meddela dig, men för-

tviflar. Kanske blir här vackrare i slutet af denna vecka. Min mor återkommer då från en liten Stockholmsresa, som företages i veckan, och skulle med glädje här välkomna Dig och G. Längre fram i nästa vecka kommer Agathe Wachtmeister med de sina hit. Der, bästa Adolph har du »la carte du payés», och kan bestämma dig efter behag. O att jag finge välkomna Adolph convalessent! Men huru han är, så är han så innerligt välkommen till sin

vän
Fredrika.

Helsning, hjertlig och varm hälsning och tack till Sophie!

Årsta d. 25 Juni —43.

493. Till Frances v. Koch.

[Juli 1843.]

Dear lilla Frances! Din Far är död säger oss svåger Quiding, och som hans själ långt före detta förlorat sitt medvetande af lifvet så var kroppens död ett godt som man blott kan önska lycka till. Är det ej så söta Frances. Nu ville vi här så gerna veta litet om våra goda vänner på Parken hur de må? Hur de tänka och ämna med afseende på framtiden. Vi förmoda att de icke bums ge sig af till England, ty i annat fall är här folk, som bums skulle ge sig af till Stockholm för att derförinnan få se och omfamna dem. Bäst resa sednare på sommaren. »Chi va piano va sano, chi va sano va lontano.» Jag hoppas att om ni ej resa alltför snart, få snart träffa er i staden och samspråka om åtskilligt.

Här äro nu Agathe Wrede med sin son, och hederliga Reuterborg med sin växande döfhet men sin alltid friska själ. Gudomligt vackert är här nu och Agathina njuter och vill kyssa och omfamna vädret; vet sig ingen annan råd i sin förtjusning. Charlotte nystar trassliga garnhärfvor, och jag skrifver romaner och diktar kärleksflammor, så att jag sjelf blir lite antänd af dem och måste emellanåt kasta mig i sjön och muntra mig med ett friskt bad, N. B. icke, som salig Sapho!

Söta snälla Frances! hälsa dig sjelf och hälsa Nils så hjertinnerligt från oss alla, och skrif några ord till

Din
Fredrika.

494. Till Sophie Lindblad.

Årsta d. 6 Juli —43.

Hvar äro nu mina goda, mina älskade vänner? I Upsala? I Stockholm? Hvad tänka de? Hvad ämna de?

Skall Adolph resa ut till Musikfesten i Rostock? Skall jag ej få se honom derförinnan? När och hvar? Ack! så mycke frågor och som längta efter goda och kloka svar. Här är icke bra för Adolph nu, ty gäster äro här flera, och de få gästrummen fulla. Men i slutet af nästa vecka blir det väl klart. Långt till dit! och kanske Adolph då långt borta! Vet inte hur det skall ställa sig, men vet att jag håller af er och vill er så hiskeligt väl, och tänker jemt på er och ber er tänka snällt på mig med några ord.

Fredrika.

Frances v. Kocks far är död, och förmodligen reser hon med sin man till England, nu eller något längre fram

495. Till Lindblad.

Årsta d. 18de Juli —43.

Mitt sista, lilla bref till Sophie har gått dina ögon förbi, bästa Adolph, som jag kan förmoda af det jag fick från henne i lördags, och jag upprepar derfore nu för Dig dess innehåll. Här är nu fritt och lugnt, min vän! Vill du komma till oss? Vill Geijerstam komma med dig för att hjälpa oss att ge dig trefnad här? Min goda Adolph! Det är litet jag här har att bjuda dig på, men frihet, frisk luft, gröna träd det skall du finna här och i trädens skuggor ibland en vän med hjerta och begrepp öppna för dig; och vänliga meniskor uppe i de stora salarne. — Vi ha ock ett stort bad-kar, som heter — Östersjön, och det smakar skönt att svalka bröstet i dess friska våg, att leka med dess böljor under den blå himlen i alarnas skuggor. Vi roa oss dermed alla dagar. Dina fredade rum skall du ha, böcker mer än du vill ha! Här finns också en helt ny bok utkläckt i Manuskript färdig att läsas, men, som du låfvat författarinnan att en dag visa henne den stora vänskapstjensten att bevisa henne att allt som hon skrivit hittills — icke duger, så får du icke ännu läsa detta. För den vänskapstjensten har hon en stor respekt. Och vet du — jag tror att den icke hjälper stort. »En-

dast bevisa — galenskap! säger Thorild, gif känsla af det sanna och sköna.» Du måste sjelf skrifva något hejdundrande syperbt och dermed ge mig nya, högre krafter. Det här menar jag helt allvarsamt. Jag har alldrig slutat något arbete utan att känna behofvet att göra något bättre, utan att sträcka armarne mot lifvet i behof att fatta det djupare, innerligare, och då välkomnar jag hvarje skakning vore den äfven en orkan, hvarje ljusstråle om jag äfven i dess klarhet upptäckte mitt eget mörker, min egen fattigdom; — jag vet ändå att det är blott så man stiger, blott så man tränger djupare in i helgedomen.

Begreppet kan vara mycket klart, stå mycket högt och ändå kan oändligt mycket brista i det högsta, i det egentliga, i sjelfva lefvandet, i lifvet. (Det tro ej Rationalisterne och derföre äro de blott halft förnuftiga väsen.) Lifvet, lifvet i dess ovanskliga rikedom fullhet och skönhet det törstar jag efter, skymtar ibland och — fruktar stundom att somna ifrån! Ja, det stilla behagliga soliga hvardagslifvet är en vagga, som lullar till sömns mycket ondt men ock mycket stort innom meniskan. Jag har alldrig estimerat det mycket fast jag nog känner dess behag, och vet att poesiens blommor växa äfven på dess stilla vägar. För vissa sinnen äro likväl dessa otillräckliga och derföre, Adolph, har vår Herre gifvit oss dikten att lefva uti, att i toner eller i ord skapa oss och andra en stor verklighet, ett skönare lif, dock ej skönare än lifvet äger den i sina blomningsstunder eller i sitt förklarade tillstånd. O! Gudomligt att veta att den härligaste digt är blott sken af den verklighet som är eller som blir en gång när allt nått sin fullbordan!

Jag har för mig en underlig dikt, som — jag skall tala mer om när du kommer hit. I höst när dimmorna komma med mina goda andar, skall den få kropp, om anden vill. Hvar skall Adolph då vara och hur skall han vara. [— — —] Om du tror att Årsta kan gifva dig något godt, så kom, bästa Adolph! kom med din vän, och var innerligt välkommen

till din
Fredrika.

Vill du vara god låta inneliggande lilla bref komma till Sophie, hvars adresse jag ej vet!

496. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 22 Juli —43.

I går aftons satte jag punkt till min sist förfärdigade romantiska teckning, som hållit mig varm nu en tid; och jag kan nu med friare sinne komma till dig goda, söta Malla. Hjertligen får jag tacka dig för ditt midsommarbref, der det gjorde mig ondt att känna den vemodiga höstliga anda, som drog igenom din själ. Och visst, goda Malla är det mycket (såsom du säger) i hvilket jag ej kan förstå dig fullt, men mycket förstår jag ändå och sympathiserar med, vida bättre nu än förr emedan jag sjelf försökt och lefvat mer, emedan jag lärt att känna dig bättre, kommit dig närmare. Du och dina Minnen bilda sig småningom till en hel tafla för mitt öga, som det kan fatta, och som det hvilar [på] med allvar och interesse och — en vemods-tår. Denna sednare skall du icke missförstå, min söta Malla. Den är blott ett uttryck af djup sympathie med Qvinnan som med alla sina varma känslor, sitt offrande hjerta, sin uppåt sträf-vande vilja, lemnas så redlös på lifvets haf, utan kompass, utan redig kännedom om väg och mål, utan fast och klar vilja, som styre. Och det är Qvinnan i närvarande tid, med sin splittrade uppfostran, sin halfva bildning som så halft eller ofullkomligt utvecklar hennes medvetande af sig sjelf och lifvet.

I den bok jag nyss slutat, har jag framställt några drag af denna bild. Men kanske lemnar boken i annat afseende sitt bidrag till en riktning, som jag tadlar och sörjer öfver, emedan den är oriktig och gör menskorna olyckliga. Men hvad skall man göra? Antingen icke skriva romaner eller ock låta kärleken taga i dem ut sin rätt, som det enskilda lifvets prakt-blomma! Jag har i denna bok gjort det sednare, men har ej godt samvete dervid. Jag kan ej skilja mig från öfvertygelsen att man öfvervärderar lifvets passions-blomma, och att hyllningen man egnar den, tänder sinnena för en falsk riktning och låter dem söka i denna låga ett lif och en sällhet, som den alldrig ger, utom på korta stunder; och blicken förbländad af dennas glans blir slö för lifvets dag med den rika verld den belyser. Äck! det vore tid att öppna ögat för den, och föra menskan in i en högre kärlek, i ett större medvetande. Men tror du att någon läser romaner der Man och Qvinna ej sucka och tråna för hvarandra? Det skall vara andligt, bevars! Men jag känner att der målningen är gripande, blåser en sinlig Sirocco derunder och den lifvar och den tjusar och den lockar och den — duger ej!

När jag ser djur njuta det sinliga kärlekslifvet, är jag glad deråt

och tackar skaparen, och tänker på Schillers ord i sången: an die Freude:

»Wollust ward der Wurm gegeben
Und der Cherub steht vor Gott!«

Det är till denna Cherubsglädje man på alla vägar borde visa meniskan. Och den som jemfört den glädje, som kärleken till Gud skänker (sådan man känner den i andaktens stunder) och den som menskelig kärlek ger vet bäst hvarför.

Under det jag skrifvit vissa stycken i denna sednare bok har jag tändt på mig sjelf med den passion jag målat, och erfarit deraf väl ett förhöjdt lif men bestämt obehag och oro.

I dag på morgonen gick jag ut på bergen i parken, gick en liten gångstig öfver dem, som dagsverksfolket trampat upp åt sig, besvärlig, nyckfull och bugtig, men som har en folklig stämpel, och är som folksagan och sången vild, pitoresk och full af friskt behag. Den går öfver en sträcka af Urberg som bär endast furu-skog, lafvar och litet mossor; (der är också, på ett ställe en gammal, murken stubbe, som Linnæan kransar med sina fina doftande rankor; der berättade Geijer en gång hur han friade till sin hustru) — Det hade nu regnat om natten, och lafvarne, utbredde på bergen de mjukaste, ofta de vackraste mattor, solen lyste, det doftade härligt i skogen, jag kände mig sten-get, och klättrade som en sådan upp och ned bland bergen; jag fann ett par vackra mig okända mossarter, skördade dem, såg mig om på träd och lafvar kallade dem vid namn glädde mig att känna deras egenskaper, att känna fåglarne som flögo omkring mig, såg på bergen och de olika stenarterne med känslan att jag kunde om jag ville, bli mera bekant med dem — och i den starka känslan af lifvet kunde jag ej låta bli att känna: »Se der Menskans rätta lif! Så skall hon se på tingen, lära känna dem, lifvas af deras lif, se skaparens hand i solens ljus och mossans fina bildning, upptaga allt i sin själ för att upplyfta sig och allt till Gud, i tillbedjande, i glädje, vetande att Naturens och skönhhetens Gud är äfven kärlekens är — Jesus.»

Malla! Kunde jag meddela andra det lif och den sällhet jag känner i sådana stunder, då tycker jag att jag gjorde något för menskorna.

Men hvarför kan jag så njuta? Emedan mitt hjerta är fritt; emedan ingen menskelig kärlek mera fångslar det. Detta vet jag och ändå skrifver jag romaner och målar den kärleken — som högsta fröjd. Det är ju synd mot den heliga anda!

Jag skulle bli helt rädd, och säkert alldrig skrifva en roman mer, om jag ej i djupet af min själ hörde en ursäktande röst som säger: Gud har gifvit åt jorden köns kärleken; Ingen menska kan utrota den. Återstår att förädla den att sätta den i samma kategori med solen och mossan och upptaga äfven den i den heliga elden på hvars flammor meniskosjälen uppstiger till Gud.

Men se der — knuten, och nära nog den gordiska knuten; ty all passion och särdeles köns kärleken är en absorberande makt, den har svårt att icke förskjunka i det enskilda föremål som tändt den.

Jag tror min söta Malla att mitt bref börjar att likna min gångstig deruti att det är bugtigt och besvärligt; jag tar därför ett skutt in på en annan väg.

Det lidande, som ofta trycker dig, goda Malla, oro för dem man älskar, är visserligen ett af de svåraste, men det är ock ett af de ädlaste, och, som jag säkert tror, ett förädlande. Det är af dessa, som äro bättre än mången fröjd; — de fräta bort från själen egoismens mögel, de rena, och befria. Mot sådana lidande vet jag ingen besvärningssång; ville ej sjunga den heller. Men äfven döds-Sfinxens larf bräcker sin stumma, fångslande puppa och får vingar och flyger i natten, och låter med dess tårar bestänka sig, låter sig lysas af dess stjernor, suger lif af de blommor, som slå ut om natten — så skall meniskans lidande göra. Då löses dess bitterhet; då tar det in sin plats i det godas, i det skönas verld.

Din älskvärda Ava! Hvad jag väl förstår dina känslor för henne! Hvad det vore skönt att se de ögon stråla i glädje, som jag sist såg dränkta i tårar, under det de röjde ett djup af skön känsla, som jag alldrig förr sett der och egentligen icke trodde tillhöra detta lugna väsen.

Adolph L. Ack! jag undrar om något i verlden hade kunnat skydda denna ande från ett skeppsbrott på lifvets haf. Han synes just organiserad för att uppföra en sådan scen; lycka ändå, om han, såsom det synes mig säkert nu, ur skeppsbrottet räddar sitt bättre jag, och kan på en ny strand uppbygga åt sig nya hyddor, och begynna ett nytt, och jag hoppas klarare, bättre lif. Tid, sjelfpröfning, vänners ömhet, Guds nåd skola hjälpa detta älskvärda men bortskämnda barn, och hans goda maka skall genom honom få sin välförtjenta lön. Så hoppas och tror jag.

Jag hade från honom bref i går. Jag hade skrifvit och bjudit honom hit, sedan här nu var fritt från andra gäster. Men han kommer först i början af Augusti, och reser nu med Geijerstam och Falkenholm till Westergylln. Men om detta samt om Sophies resa vet du väl redan. De bära sig snällt och klokt åt.

För Jenny L. fruktar jag med dig. Det ser farligt ut och är det säkert äfven. Men — — Men Guds vägar till Meniskorna äro mångahanda. J. L. får väl genomgå sin stormiga krisis. Bortom den skola kanske A. och S. ännu bli hennes goda Englar.

Jag ger dig idel prof på min optimism, goda Malla. Men utan den (och jag har den i stor Scala, och låter ej genera den af några gränsor) så kunde jag ej lefva en dag lycklig.

Nu är jag här, så godt som allena, (allena! hvad det ordet har för en musik, för en poesi uti sig! Ingen älskad meniskas namn har haft det så för mitt sinne.) ty här är nu blott min syster Charlotte, som bor i nedra våningen och vi se hvarandra blott vid måltiderna. Min mor och Agathe äro i staden med Agathe Wachtmeister, som varit här en tid och nu skall bestämma sig för Vinterbostad emellan Upsala och Stockholm. I morgon komma de åter ut.

Snart far jag in till staden och skall då sända dig två böcker af Gräfin Ida. Det är en rik och storsint natur, men för mycket förfallen till »Kultus des Genius», och som bygger sina sköna Semiramidiska lustgårdar på Vulkanisk grund.

Adieu min söta Fru Malla. Hälsa hjertligen från

Din
Fredrika.

497. Till Böklin.

Årsta d. 23 Juli —43.

Du var god, min älskade B., som lät mig blicka in i ditt hem, i ditt arbetsamma, oroliga lif, i ditt lugna och starka hjerta. O! lät mig alltid, alltid min B. få följa dig så. Låt mig läsa i boken om ditt lif; den är och blir mig förklaringen och beseglingen af din lära, och därför mig af oändlig vigt och värde.

Lilla David har jag välkomnat med glädje och vänskap. Men alla dina göromål, dina mångahanda åligganden Hu! de ligga mig riktigt tungt på sinnet; och den gamla frågaren reser sig dervid i själen och undrar och ville väl veta huru man skall anse detta, huru du anser det sjelf.

Icke kan det vara vår Herre, som lägger allt detta på dig, ty då han gaf dig den djupa och fromma tanken, så kan det ej vara hans vilja att detta härliga ljus skall gömmas under skeppan af verldsliga bestyr; han måste vilja att det skall lysa för meniskorna på jorden, till hans rikes befordran och då — — — Men i afseende på dig, min

goda B., är väl frågan lätt nog besvarad och svårigheten löst, ty det synes mig att vår Herre kan säga: »jag har ej ställt till bråket och bestyren på jorden; men sedan de en gång äro der har jag ej kunnat hindra B. att få sin del deraf; men jag följer med min trogna tjenare vid hans arbete och ställer det så att han skall uppstå derifrån som från ett stärkande bad, och när det drygaste arbetet är fullbordat med nya krafter och dessto större fröjd fira den Sabbatts frid, som jag berett honom, och ingå till mig i mitt heliga tempel, der jag vill tala med honom, och ur hvilket han skall förkunna menskorna mina ord.»

Vår Herre har gjort dig till en Grundare min goda vän, och därför har du sjelf allena grundat din lycka, din inre och yttre värld, skolan i hvilken du blef lärare och nu ditt hus och hem, och dessa sednare bli dig väl derigenom dessto kärare en gång när mödans dagar äro öfver.

Dina böcker i lärar året om!!! Men en bok måste du ändå läsa i år neml. den som jag skall sända dig i höst. Den är nu slutad, och recenserad och rättad, och färdig till trycket; och nu står jag åter der, med armarne uträckta mot lifvet begärande att fatta det djupare, innerligare. Två ämnen stå mig nu nära och blifva väl dem jag först utför. Det ena är en dikt, en slags poem på prosa, som heter: »Fru-holmen» och har sin grund i en tradition från 1300talet om en Dansk fru, som för något statsbrott blef landsförvist från Danmark och bodde på ett skär nära Ingön, utanför Nordkap, som än i dag kallas Fru-holmen. Präktiga bygningar uppfördes då der, och berättelser om denna frus rikedomar och skönhet skola ännu i dag vara gängse bland Finnmarkens innebyggare. Finnmarken hade på denna tid en blomstrings-tid; ryssarne kommo dit i stor mängd för jagtens och fiskets skull; de byggde på Ingön stad och kyrka, de reste kors på klipporna och sökte införa Christendomen bland landets vilda innevånare. Missionären (en Svensk) blir den manliga hufvudfiguren i denna digt, der jag vill låta storsinnad, nästan fanatisk Ascetism drabba tillsammans med det naturligt och dämoniskt tjusande. Den danska Frun (berättar traditionen) fann sin graf i vågorna en Jul-natt, då hon skulle i kyrkan. Jag skall låta henne och Missionären (de båda älskande) drunkna tillsammans, och stormfågeln sväfva fram öfver vågorna som uppslukat dem, och kyrkosången uppstämma:

»Requiem Æternam dona eis!»

Jag förutser åtskilliga svårigheter vid att kunna sätta mig in i den tidens bildning och medvetande, samt i de lokala omständigheterna, men denna digt har legat för mig i flera år, och nu behöfver jag i

den göra mig af med ett visst surplus af känslor och fantasi som icke så lätt får rum i hvardagshistorier och som jag länge hållit på.

Mitt andra, viktigare ämne är, ett — dagblad, en slags »Spectator» som jag ämnar gifva ut för att deri kunna tala till de fattigare klasserna, och narra dem att småningom lägga sig till en bok, i hvilken, under de skiftande uppträderna af ett hvardagslif inom folklivet, en bestämd lifs och verldsåsigt skall göra sig gällande, med så populär fysionomi att hvar dräng och hvar piga skall känna den igen och med det samma sitt bättre sjelf. Jag vet att här en viktig svårighet kommer emot mig, och den är, min obekantskap med det praktiska lifvet och i synnerhet de arbetande klassernas praktiska lif; men jag tänker att det allmännt menskliga, och deri det tragiska och framför allt det komiska skall hjälpa mig igenom, och jag kunna skrifva en bok, nyttig för folket i vidsträcktare bemärkelse. Jag är trött åt att skrifva romaner och predika moral för de rika, som ha romaner och moraler nog ändå, och jag har alldrig rätt godt samvete vid de kärlekslägor jag diktat och som göra romanen på en gång så intressant och så skadlig. Bladet skall, så har jag tänkt, komma ut hvar lördagsafton, ifrån November månads början och till d. 1 Maj. Med detta blads utgifvande vill jag förena ett för mig sjelf mera rörligt och praktiskt lif i vandringar inom hufvudstaden (i hvilka jag i sednare tider funnit stort nöje) och beseende och betractelse af hvad derinnoth förekommer. Jag känner att min tid för allfvarligare bokstudier är förbi (förlåt, du ordinarie och extraordinarie student, att jag vågar tala om studier!) mina ögon och mitt lynne fordra befallande, ett mera praktiskt tänkande,*) och från den ståndpunkt jag vunnit och med den kunskap jag har måste jag hädanefter allt fullare vända mig till det lefvande lifvet, och lära och verka deri, efter min kraft.

Mitt yttre lif fortfar att vara stilla och sol-lyst, men mitt inre måste vara ett sträfvande, ett framåtskridande om jag skall kunna lefva, om jag skall ha frid med mig sjelf.

Sen en månad lefver jag nu på Årsta med de mina, som bli allt raskare i den goda och friska luften. Jag är alltid frisk, klättrar ibland omkring bland urbergen i furuskogarna och samlar mossor, och badar med de andra i friska mildt-salta östersjön. Quiding är road af sin tjenst och har mycket att göra, är nu i staden. Vi ha haft här en tid Agathe Wachtmester med sin mycket låfvande unga son. Hon

*) Neml. då jag måste, såsom nu, vara i daglig beröring med meniskor, och ej får lefva ensam med böckerna. Böckernas sällskap göra mig oduglig för meniskornas.

flyttar i höst till Upsala och får der en mycket låfordad Magister Brovallius till lärare åt sin gosse. Fabian embarkerade sistledne lördag om natten med Kronprinsens för att vara dem följaktig på deras resa och släktmöte i tyskland. Kanske följer jag min Mor, i Augusti på ett litet besök till Finland, der allt, som vi ha qvar af egendom är — en Graf; neml. mina Farföräldrars, och som behöfver ses om och repareras. Sedan blir jag väl stilla i mitt Sverge; en och annan färd till en och annan af dess provinser vill jag väl göra — och längre fram mot min afton, ville jag fara ner till Skåne, och der taga en vän vid handen och flyga öfver sundet för att tillbedja i »Vår Frue Kirken» inför Thorvaldsens Apostlar, och sen vända om med den vännen, till hans hem, se hans hustru i det klara ögat, trycka hans barn till mitt bröst, se solen sjunka och vid dess nedgång tillbedja med honom, tacka Gud med honom och för honom — för Dig.

Fredrika.

498. Till Malla Silfverstolpe. Stockh. d. 3 Sept. [aug.] —43.

Förlåt, förlåt min goda, söta Malla att jag vållat dig någon ledsnad! Söta Malla, det var illa, det var dumt och obetänksamt af mig; men man dömmar så gerna efter sig sjelf, och ser du — jag har aldrig bref-oro! Dessutom arbetade jag verkligen denna tid, som på dagsverke med min penna, och . . . men i alla fall förlåt mig! Ty nog kunde jag alltid ha fått tid att säga hur ömt det lilla Midsommarbrevet rörde mig, och hur ömt jag kände för Malla. Men jag kände som om du skulle förstå det ändå. Söta Malla lär att läsa i mitt hjerta äfven då det ej sätter sina känslor på papperet; lär att läsa i det tysta! Och du skall ej mer i afseende på mig ha oro så som sist. Innerlig tack nu för det lilla och det stora brevet. Jag skall denna gång vara egoist, och först ensam inhemta dess innehåll, och sedan meddela till min mor och syster hvad jag tycker att du ej skulle säga nej till, om jag bad dig att få meddela det.

Sophie och A. äro nu båda åter här. Han kom i går, uppfriskad som jag tyckte och stärkt af resan. Så var Sophie å sin sida. Båda voro så snälla och goda då jag såg dem. L. kommer väl litet till Årsta snart, och jag får då lära mera om honom. En ledsam sak var att J. L. just nu återkom från Finland och det blir honom svårt att undvika henne. Stackars goda meniskor!

Med morgondagens ångbåt till Upsala sänder jag dig Gr^{nan} Idas Reise-versuch, som jag nyss fått från henne sjelf. Låna ej ut boken Söta Malla, ty jag är rädd om dess handterande, just för det den är gåfva af hennes hand.*) Hennes vänlighet mot mig, rör mig, ty jag tycker ej att jag förtjenat den. Hvad jag innerligen värderar hos henne är hennes vilja att göra rättvisa åt en natur, som är hennes Natur emot, att erkänna ett godt, som för henne är utan behag, att gifva Erkännandets blommor åt ett land som ej gifvit henne en enda glad dag! Detta utvisar en storsint och ädel ande. Sköna saker har hon dessutom sagt många, i denna bok. Den andra boken jag ämnade sända, blef jag sjelf narrad på, men kanske kan den vara dig till mötes i Stockholm i höst. Mätte landluften göra dig godt min söta Malla, och jag i Stockholm få se dig vid friskare och gladare mod än nu!

Hjertligen
Din
Fredrika.

499. Till Tegnér.

Årsta d. 12 Aug. —43.

Det var längesedan jag skref till dig, älskade, goda Tegnér! Det kommer sig af att jag tänkte sjelf komma till dig i stället för bref; men de gudar, som råda för resor ha bestämt det annorlunda, och i stället att låta mig fara till Wexiö, dit jag så gerna hade kommit, skicka de mig till Finland, dit jag alldrig ämnat resa, men dit jag nu på några dagar skall följa min mor.

Jag får således icke ännu se Dig, och det gör mig ondt; men då jag icke kan trotsa ödet, så vill jag åtminståne träta på det; och träta på det vill jag för det att det kring fruntimmerna rest upp fästningsmurar af tusen omständigheter och svårigheter, som hindra alla hjertats utfall och infall, så fredliga och litet vådliga de än må vara. Från Dig, bästa Tegnér har jag hört genom din Sångmö, som från Gymnasiums lärosalar gladt oss med några härliga toner. Det var skönt och ljuft och höra dig åter, du älskade Skald, att höra den starka malmens klang i de etheriska ljuden. Det gick alltid en Jernhaltig åder genom din poesi, och dess skönaste blommor buro vittne om att den vattnat och närt deras rötter. Derföre blef du väl framför alla Sverges skald, en son af dess jerndigra mark, af dess kraftiga och allfvarliga anda. Jag älskar denna anda ju mer jag lefver

*) Det andra ex. af boken är min Mors.

mig in deri, ju mer jag betracktar våra myther, och vår historia i deras allvarliga men strålande anleten, ju mer jag jemför dem med andra folks uppenbarelser af sitt lif.

Jag gör i denna stund bekantskap med Ossian; och han förtjuser mig i sin molniga skönhet; jag gör mig ock närmare bekant med Grekerna i Sophokles, Æschylos och Homer; — från allt detta vänder jag mig dock med kärlek till Eddorna, till Svenska Natur-mytherna, till våra stora män. — Men öfver alla dessa bildningar af mensklighetens medvetande reser sig allt Jettelikare Bibeln, med sin till himlen sträfvande heliga ande, sin i Gud skådande blick, sitt högsta medvetande om meniskans högsta mål — helgelse i Gud! O bästa Tegnér! Jag är blott en ringa sökande på jorden, men anar ofta de odödligas salighet, i det jag känner anden med outsäglich sällhet slå ut sina vingar och lyfta sig att skåda en förklarad verld, en i Gud förklarad verld. Och den ser jag, när sittande vid Jesu fötter jag öppnar mensklighetens häfder och låter hans finger leda min blick, från den ena väckten till den andra. Hvad det då är godt, hvad allt är skönt och stort i lifvet! Kunde man alltid lefva i ett sådant tillstånd af upplyftning och ljus på jorden, så skulle man hafva himmelen der. Men ack! de ljusa stunderna öfverhöljas snart af moln, och verlden är och man är sjelf helt vanlig och hvardaglig åter. Men om man kan hålla sin själ i ett jemt framåtsträfvande, så bryter man åter och åter genom molnen, och en gång — — — hvarföre se de flesta meniskor på döden som på en mörk port in i »ett mörkrets och töcknones land?» För mig har lifvet ingen ljusare punkt; emedan den är porten till den fullkomliga befrielsen. Kunde man blott gå rätta vägen dit; — men jag vet och känner väl huru svårt detta är.

»Upstå i sin del när dagarne hafva en ända!» Hvad jag tycker om detta uttryck af Daniel, och...

Men min söta Tegnér, jag får ej längre hålla på med ett Capitel, som för mig kunde räcka evigheten igenom. Mitt papper är också slut och flera andra bref ropa mig att börja dem. Jag säger dig derföre, för denna gång, lef-väl! Längre fram på hösten kommer jag till dig i skapnad af en liten bok. Få se om du känner igen mig! Hälsa så hjertligen din hustru och dotter och håll alltid litet af

Din
innerligt tillgifna
Fredrika.

500. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 19 Aug. —43.

Jag har dröjt någon tid innan jag företog läsningen af detta häfte af Mallas minnen, emedan jag dertill ville hafva några fullt lediga och lugna dagar. Det har jag nu haft och har genomläst hela paketet på mindre än tre dagar, så lifligt intresserade det mig.

Söta Malla! Du är nu långt ifrån denna tid af strid och qual, du har genomlevvat beslutet och dess följder; de äro döda nu, de män mellan hvilka din lyckas vågskålar svigtade; du sjelf har ingått i din lefnadsafton, och kan från dess skyddande skuggor med klarhet blicka öfver den tillryggalagda dagen, med lugn betrackta dess skiften och skickelser — — jag kan då utan fruktan att göra dig ondt säga dig mina intryck, min tanke; och du kan pröfva deras riktighet. Vet du! Jag riktigt häpnade och häpnar öfver att Malla emellan Sköldebrand och Silfverstolpe kunde tveka. Jag kan knappt begripa att Malla ej måste bli hänförd af den förre, ej känna i honom den rätte för henne, den främste och förnämste bland alla dem som gjort anspråk på hennes hjerta. Det ligger en så stor öfverlägsenhet i hela Sköldebrands personlighet, sådan han här framträder; hans bref andas den färdiga, kraftiga mannen, en djup men bunden värma, en innerlig storsinnighet, en manlig skönhet, som synes mig nästan oemotståndliga — med ett ord jag tycker att han borde ha eröfrat Mallas hjerta. Hans ord och sätt äro verkligen passionens, och, jag bedrar mig ej, — passionen, »den omtöcknade, underfulla elden», brann äfven för honom i Mallas hjerta, ehuru ej uppenbar för henne sjelf. Hela hennes väsen lyfter sig vid hans elektriska beröring, hennes styl får ett lif och en skönhet. (i brefven till honom) som den förr ej haft; — hon för hans hand till sina läppar! O Malla! Malla! Malla! Utropade jag ovillkorligt här, att du ej här kunde lära känna dig sjelf! Att du ej hade någon som rätt lärde dig att läsa i ditt eget inre, att rätt förstå dig sjelf. Hela förhållandet med Sköldebrand har varit mig i högsta grad interessant; vid vissa ställen deraf har jag haft ordentlig hjertklappning och en ångest som om ännu något vore att göra och hjälpa vid dessa längst utspelade scener. Jag kan väl begripa huru pligtkänsla och många considerationer måste försvåra saken för Malla, men ändå, ändå, ändå!

Och nu Malla! Ville jag väl veta hur du ser saken sjelf. Var din decision för D. G. S. ett misstag foster af den brist af klarhet och helhet, som rådde i ditt väsen, af din brist på insigt att se ditt lif och väsen i förhållande till lifvets och samhällets högre interessen, eller, var det pligtens och omständigheternas nödvändiga seger i ett

redligt och klokt sinne öfver den enskilda böjelsen? var du deras rena, oskyldiga offer? Ty offer måste du bli, då du med minnet af en Sköldebrand i din själ förenar ditt lif med en D. G. S.

Sköldebrand framträder som en repres[ent]ant af den verld, som Mallas djupaste sympathier äro fästade vid . . . kärlek och ära, skön konst, stora intressen och tankar, allt är med honom; han skulle hafva infört henne i denna verld, han hade, som öfversteprest invigt den unga prestinnan till tempeltjensten der, och elden i hennes hjerta, och ljuset i hennes hufvud hade fått luft och näring! O Malla! detta syntes mig så visst, att jag nästan grät att det ej blef så.

Men kanske har jag orätt. Kanske hade här mött faror för hvilka Malla fullkomligt gått förlorad till både sällhet och samvetsfrid. Sk. b. s kärlek till konst och vettenskap hade (såsom man här ser af ett och annat) fordrat att Malla kunde älska honom med en uppoffrande kärlek, att hon hade kunnat anse sig som bihang i hans lif. Kunde hon det? Och var han värd det?! Som konstnär var han ej stor, och som meniska — — jag har hört talas, om denna mans sinlighet, något, som går till det hellvetiska! Kanske hade Malla när hon fått se honom på närmare håll förlorat vördnad och fått afsmak för honom. Detta vet du kanske bättre nu. Hans bref ge en hög tanke om honom. De andas en stor natur. Och han hörde till de Herkuleiska Naturer, som icke stort veta af ålderdom. Vi sågo honom i sednare tider på Harmoniska sällskapet och han hade alltid en stunds samtal med oss. Hans fulhet var af de som ge en slags karakteristisk skönhet, och den höga gestalten samt uttrycket af ett stort inre medvetande gjorde honom imponerande.

Den stackars, stackars Malla! Jag har ordentligt pinats och sört med henne. Epoken som nu kommer, den af hennes giftermålstid, blir för mig af stort interesse, om neml. M. har mod och vilja att äfven derinno framställa allt, med den rena och naiva sanning, som är en af hennes Minnens förnämsta tjusningar.

Romanen i lifvet hinner ej sin kulmination förr än dess scen flyttas in i hemmet, i sängkammaren. Men hvem skall våga detta?!

Min söta Malla! Blott så mycket kan jag säga i dag. Vi ha haft sjukdom bland vårt folk här, hvilket förhindrat åtskilliga resprojekter. I afton vänta vi Kocks ut. I början af nästa vecka ämnar jag mig till staden och får då se Lindblads. Ack jag undrar när deras revolutioner skola sluta. Säg mig ett ord om din hälsa, samt om du riktigt fått Gr^{nan} Hahn-Hahns bok. Det är underligt att så många tycka att hon sett Sverge skeft, orättvist, och harnas öfver henne. Jag förstår ej detta. Jag tycker att hennes yttranden om Sverge (på klimatet när) och Svenskarne äro alldeles till deras fördel,

och utomordentligt så om man jemför hennes intryck af Danskar, Tyskar och isynnerhet af Fransoserna och Frankrike. Farväl, och innerlig tack för stort nöje och interesse!

Hjertligen
Fredrika.

501. Till Wilhelmina Hierta f. Fröding.

Med många varma tacksägelsor får jag härmed återlemna de mig sända brefven! Och jag får ju taga Fru Hiertas godhet i anspråk och bedja om framförandet af närlagda lilla biljet till den älskvärda skrifvarinnan! »with my own hand and seal».

Jag kunde ej låta bli att tacka henne för det nöje hon skänkt mig. Min stackars blindas explosioner måste jag också försvara, eller åtminståne söka visa i deras verkliga dager.

Det utgör alltjemnt min förundran att mina skrifter, med deras många brister, bli så väl mottagna i främmande länder, sjelfva rika på en utbildad romanlitteratur; och det rör mig till innerlig glädje och tacksamhet då man säger att de kasta ljus öfver mitt fosterland och låta det bli bättre känt och värderadt. Ty Sverge var min första kärlek, och skall väl äfven bli min sista. Det måste också vara för denna min kärleks skull, som någon fläkt af dess (Sverges) egna lif har andats på mina blad, och låter dem väcka interesse hos andra folk.

Det är i öfrigt en glädje att se huru i våra tider folk kunna tala till folk, ande till ande trots alla haf och hinder. Det är märkvärdigt att se, i synnerhet i Amerika, huru genom den hastiga och allmänna spridningen allt är för alla, huru hvar tanke kan blifva i ett nu allas egendom likasom den, med skäl, anses för allas rättighet. Detta är ett af de tecken som förvissa om att Principen för vårt släktes yngsta och högsta formation, den Nordamerikanska republiken, måste bli segrare öfver de brister och missbruk som framstå under dess ofullständiga tillämpning, eller innan denna Jäst genomgäst hela degen. Men när den insigt af lifvet och dess mål, af sammanhanget emellan alla dess sferer, som nu blott är någras egendom, blir allas, då måste ju folket -- — Men, goda Fru Hierta! Jag vill lemna åt Statsbildarne att tala härom. Det är roligt i alla fall att inse det, och att i sin krets och med sitt pund verka för utvecklingen af kärlekens och frihetens rike på jorden. Mycket, mycket beror i

våra dagar på familjen, på hemmet, på Qvinnan. I hemmet gro förnyande och förädlande krafter.*) Ur friden och klarheten der, skola utgå frid och fröjd på jorden! Ännu en gång hälsning och tack!

Ödmjukt.

Fredrika Bremer.

Årsta d. 30 Aug. —43.

502. Till Hierta.

Årsta d. 8 Sept. —43.

I det jag härmed får aflemna de tvenne första häftena af Manuskriptet En Dagbok får jag nöjet uttrycka min tillfredsställelse och tacksägelse för Herr Hiertas anbud och den med Assessor Reuterborg uppgjorda affären. Måtte blott min gamla, goda vän i sitt nit för mig icke förefallit alltför fordrande, alltför oförnöjd!

Det öfriga af Manuskriptet skall följa i veckan, sedan jag gjort några små tillägg samt ändringar, bland hvilka de af Hr Hierta önskade.

Om onsdag, d. 13, kommer jag till staden, så att om något ark af boken tryckes i den veckan, efter Onsdagen, så skulle jag önska der sjelf besörja sista korektursläsningen, och anhåller att det må blifva mig tillsändt. Om korektursläsningen framdeles torde vi då få närmare afgöra.

Ödmjukt.

Fredrika Bremer.

503. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 8 Sept. —43.

Gr^{nan} Idas bok och det lilla bref som åtföljde den samt ditt bref af d. 24 Augusti, goda Malla, har jag bekommit och tackar dig hjerteligen för dem. Men hvarföre skall det, som borde vara dig en lättnad, en lindring, blifva dig ett ondt, söta Malla?! Det gör mig nästan fruktande för fortsättningen af ditt arbete och för mitt eget ifriga deltagande deri. Ty jag kan hafva orätt i mitt sätt att se sakerna, och

*) Men hemmet, familjen måste bli mera verldsborgare än det hittills varit.

mina yttranden böra icke så störa dig. I ditt sista bref, som var mig af stort interesse, förekomma saker som låta mig tro att jag misstagit mig i sättet att se Mallas beslut. Jag ser klarare här, hvad jag icke såg så i Manuskriptet, att sinligheten, den friska, naturrena hos Malla, talade för S...pe och var mot S...ds, ren föråldrade och förskämda sinlighet. Mallas starka och rena pligt-känsla (ett af de vackraste och mest bestämda drag i hennes karakter) måste bestämma henne för S-t-pe, och det är mycket fråga, om hon äfven med full insigt af hvad S...d kunnat vara för hennes intellektuella lif, icke ändå skulle ha gifvit sin hand åt S-t-pe, emedan hon deri känt sig göra det rätta och bästa för alla. Ingen och intet talar nog helt och nog högt för S...d, för att hon kunde trotsa omständigheterna för hans skull, icke en gång han sjelf, ty ett par af hans bref äro onkeligen kalla och vittna ej om den uteslutande känsla, som kan fordra och förtjena offer. Malla är isynnerhet att beklaga för den brist af helhet, af bestämda och afgörande motiver i hennes lif som gör att hennes vilja och rigtning icke kan få aplomb, och hon i sitt inre fullhet och frid. Dock, — nu talar jag åter efter som det ser ut för mig! Det är mycket svårt för oss här, söta Malla, att se hvad som är förfelat eller misslyckadt i ett Menskolif. Vi äro sjelfva så ofta, som arbetarne vid Haute lisse (Gobelinstapeterne) som icke veta hvad de göra under det de på väfvens avvig-sida knyta tråd vid tråd efter ett gifvet mönster; och först då väfven är färdig få på dess upprullade räta sida se taflan som de utfört. Så förefaller det mig att det kan vara med Mallas lif, och att af de halfheter, som der förekomma kan slutligen framstå ett helt och i sin sort fulländat och förträffligt. Hvad som är visst är det stigande interesstet af taflan, känslan af hållning och säkerhet under alla detaljerna; och jag önskade uppriktigt att detta arbete, sådant det är, eller efter en blott obetydlig redigering kunde en gång blifva tillgängligt för alla. Jag läser nu om för andra gången detta häfte, för att bli mera förtrolig dermed.

Ack! Malla hvarför har du och andra som jag vet, så häftiga, sönderslitande känslor? Och jag, hvarföre är jag så lugn, och låter på det hela nu mera så litet störa mig af menskor? Jag vet icke hvad som är det bästa; det förekommer mig ibland att det är det första. Bäst vore att vi kunde göra en liten byteshandel, och jag kunde gifva dig en portion snö emot en af smält lava.*) I alla fall, och under all snö slår ett för Malla varmt hjerta hos hennes tillgifna

Fredrika.

*) Äfven jag har haft en Lavaflod i själen, men den kännes förkolnad —

Ja, min söta Malla visst tror jag att äfven den tåligt burna ledsnaden i sällskap har sin lön att vänta; den lägger allt sin skärf i tålmodspåsen utan hvilken vi säkert ej komma i himmelriket. Allfvarsamt, jag tror det hjälper att utveckla det ödmjuka, för andra öppna sinnet, som oftare än man tror är älskvärda verldsameniskor eget.

504. Till Böttiger.

Stockh. d. 11 Okt. —43.

»Böttiger verkligen förlåfvad med Disa Tegnér!» var den första nyhet jag hörde vid min ankomst till staden; och en vänligare, mera poetisk nyhet tyckte jag mig icke ha hört på länge.

Lycka, innerligt lycka till! Hvad skall jag säga mer? Alla de bästa känslor och önskingar ligga i de orden.

Hjertlig tack för det ni med några ord till mig, för mig bekräftat den glada nyheten. När skall brölloppet stå? I andanom får jag låf att vara med der eller vid hemkomme-ölet.

Ett kärleksfullt hemlif, en schön och verksam medborgerlig bana — det som menskor mest söka och önska på jorden, det öppnar sig nu för Er. Ännu en gång innerligt och glädjefullt lycka till! Mätte blott hälsa och krafter stå bi vid de fördubblade göromålen, de dubbla professurerne!!!

Framför en hjertlig hälsning till den älskvärda Disa från hennes blifvande Makes uppriktiga och

tacksamma vän
Fredrika Bremer.

P. S.

De vänliga brefven från de unga tyskorna får jag äfven hjertligen tacka för. Marie Forsters skall jag isynnerhet med riktig glädje besvara.*) Är ni, bästa Herr Böttiger, i corespondans med dessa unga

*) der förekommer en målning af hennes far och af hans inflytande på familjekretsen som är alldeles förtjusande. Mannen i sin egenskap af Make och familjefar har alltid varit för mig en inspirerande gestalt. Man förebrår vanligen fruntimmer att de i sina böcker icke kunna skildra manliga karakterer. Jag undrar om man någonsin skall göra mig rättvisan att jag kan skildra dem, neml. som männer och fäder.

För mina egentliga romanhjeltar vill jag icke säga ett ord i försvar. Det är de andra som ha mitt hjerta.

fruntimmer eller med deras familjer så torde jag få bedja att i Era bref smyga in några rader!

I annat fall skall jag skrifva på Dresden, men måste bedja om närmare uppgift huru brefven skola adresseras.

505. Till Hierta.

[1843.]

Härmed tar jag mig friheten bedja Herr Hierta vara af den godheten att sända mig det ifrågavarande ex. af min Dagbok ohäftadt; ty det skall sändas med Cabinettposten i små afdelningar och så småningom. Men kunde jag erhålla det till i morgon tisdag eller sednast om tisdag morgon, så vore det mycket väl.

Ödmjukl.

F. Bremer.

Mondag morgon d. 30 Okt.

506. Till Hierta.

[30 okt. 1843.]

Herr Kongl. S. Hierta!

Det går mycket väl an att något dröja med de sednare arken; dock ej alltför länge! Boken skulle delas i fem paketer, som postdagligen skulle afsändas, begynnande med morgondagen. Skulle, vid den sednaste afsändningen, dröjas öfver en postdag, så är det väl ej heller så farligt. Men längre skulle blifva en ledsamhet för de flitiga och ifriga öfversättarna Herr och fru Howitt samt för mig som läfvat sända dem boken så snart som möjligt, på det de måtte hinna ungefär lika fort med den tyska Öf. Var så god låt tillstålla Assessor Reuterborg de sednare arken; ty jag reser om ett par dagar och han är god ombesörjer deras afsändande.

Ödmjukl.

Fredr. Bremer.

Mondag middag.

Tusen tack för det sända!

507. Till Hierta.

Mondag d. 30de Okt. [1843]

I det jag läser om Herr Hiertas skrifvelse, som jag nyss erhöll, och i hast läste och besvarade, ser jag onödigheten af mina förskräckelser för det långa dröjsmålet som — alls icke är i fråga. Förlåt mig detta förhastande och emottag min hjertliga tacksägelse för tillbudet af ett påskyndande som skulle vålla så mycket besvär. Jag är bra nöjd att icke behöfva förorsaka det.

Boken ser bra ut i tryck med det vackra papperet.

Hälsning och tack!

Fredr. Bremer.

508. Till Andersen.

Årsta d. 8 Nov. —43.

Det var vid Caffefrukost-bordet i mitt soliga skrifrum i Stockholm, som Jenny Lind och jag för några dagar sedan samtalande om vår vän Andersen, och — förtalade honom gemensamt på bästa vis. Ja, bästa Andersen, visserligen har ni en vän i mig, och i Mlle Lind också, och i oss båda sanna beundrarinnor af Ert sköna och välgörande skaldskap, ni må för öfrigt tala på prosa eller vers. Men jag ser af det lilla bref Mlle Lind lemnade mig från Er, att det nu ej lär löna mödan tala med Er om något annat än henne. Och jag skall också göra det straxt, men först vill jag tacka Er för detta lilla vänliga bref och för ett annat D^o D^o från Paris, med Er landsman Herr Krüger, den vi alla tyckte mycket om. Och nu fort till — Jenny Lind! Ja, Ni må icke tro att ni i Köpenhamn ha först upptäckt hennes värde, hennes förtjunsingskraft. Hon är allt ifrån sitt första uppträdande på lyriska scenen den svenska publikens älskling. Blommor regna för hennes fötter, verser äfvenså, Friare äfvenså (ehuru icke så tätt) och i öfrigt intager hon lika mycket fruntimmer som männer genom sitt blygsamma, naturfriska behagliga väsen. Det är en mångfaldigt rikt begåfvad natur — Gud bevarer henne! Jag har alltid varit svag för hennes person, och lika som alla här förtjust i hennes underbara gåfva som sångerska och skådespelerska. Vill ni se Jenny Linds öga blixtra, och hela hennes anlete och väsen genomstrålas af glädjens och ingifvelsens skönhet, så tala med henne om hennes konst, om det sköna och oskyldiga i den, om dess välgörande verkan på menskosjälär. Men vill Ni se det djupaste och vackraste,

så tala med henne om religionens djupaste läror, om Guds nåd och vilja om allas lika värde och rätt inför honom, om hans uppenbarelse i Ch^o om alla menskers bestämmelse, — se då tårar af glädje och rörelse skölja öfver det unga ansigtet med dess barnsliga uttryck och blicken stråla så fromt och stort, då — då är hon vacker!

Den allmänna rösten säger henne förlåfvad med H^r Günther, en ung skådespelare och sångare vid vår Opera. Han har en vacker, melodisk röst, sjunger väl, ser hygglig ut, utan att vara vacker, har lefvat ett temmeligen lättsinnigt lif, men tyckes stadgad och förädlad genom denna sin sista, och vackraste kärlek. Mlle Lind erkänner tillgifvenhet för honom, men är rädd för giftermålet, och skulle helst lefva ogift. Men, stackars barn, hon står bra ensam i verlden med ett par ohyggliga föräldrar som hon underhåller men måste fly, och för öfrigt — ingen. Hon behöfver ett stöd och en pålitlig vän. Mätte Herr G. blifva för henne hvad hon behöfver!

Får jag nu tala om något annat än Jenny L.? (Men gerna talar jag om henne!) Då vill jag tala om — t. ex. om Ahasverus. Jag har stor vördnad för honom och — någon rädsla! Icke underligt! Sjelfva drottning Esther dånade ju inför hans fruktansvärda majestät, och jag stackars Hvardagsbarn! — Men allfvarsamt: jag är kär i era beskrifningar af den Danska Naturen och i era danska bilder och är intolerant mot hvem och hvad som går i vägen för min kärlek och drar Er från det som — ingen gör så väl som Ni. Ack! Att vara en andlig representant af sitt fosterland att tolka dess lif och egna skönhet för andra folk och derigenom göra dess värde känt och erkänt — hvad högre och ädlare värf kan väl finnas?! Förlåt o Ahasverus, att jag ville draga bort din skald från dig till sina hem-Gudar! Och straffa mig, om du behagar, med att låta mig knäböja i beundran för dig, ja äfven dåna som sal. Esther; men det vore dock starkt!

Och nu till slutet ett litet ord om mig sjelf. Jag lefver lycklig och tacksam i min stilla krets; och förtretar mig blott öfver att jag ej gör mer än jag gör. Ty det är alltför litet. En bok har jag dock nu skrivit färdig och skall sända er i slutet af denna månad. Skall jag sända den den vanliga bokhandelsvägen och till den Reitzelska bokhandeln? Eller vet Ni någon bättre väg?

Rykten äro här gängse som säga att Ni nästa sommar kommer till Sverge. Är det sannt? Om så, så glöm icke Årsta och att Ni der har sanna vänner och framför allt en sann

Veninde i
Fredrika Bremer.

509. Till Böklin.

Årsta d. 9de Nov. —43.

Det var längesedan jag skref till Dig, min goda B., ändå längre sedan du skref till mig. Det var midsommar då; nu är det sen-höst och molnen draga som dunkla bedokade gråterskor öfver jorden och svepa allt i sorgflor. Draga de så också öfver Skånes slätter? Min vän, min lärare! draga de så öfver ditt hem och skymma din himmel. Ack! det vill ana mig så. Det vill ana mig att tröttande mödor ha samlat sig öfver dig och fördunkla ditt sinnes himmel, och låta dig känna dagen tung. Måtte jag bedraga mig! I alla fall bedrar jag mig nog icke på hoppet att du skall genomtränga det höstliga töcknet, och med klar blick upplysa och ordna allt. Jag vet din kraft; jag har lärt känna den. Och Carolina — har hon uppställt penaternas på deras helgade platser i det nya hemmet, — och brinner lågan klar på dess härd? Se! allt det der borde jag veta. Jag har oroat mig öfver att du med de dina skulle till hösten flytta in i en nybyggd boning och lida deraf. Men Quiding tröstar mig med att korsverks-hus icke medföra samma olägenheter som andra hus och kunna utan fara genast bebos. Måtte det förhålla sig så!

Från mitt två cekler gamla hus på Årsta skrifver jag till dig nu som sist. Jag har dock lefvat mycket sedan, känt och tänkt. Jag har också varit en månad i staden för att låta trycka min Dagbok och läsa korektur. Boken skall jag sända dig i slutet af denna månad. Nu begynner jag att röra mig fullt i dess efterkommande. Men hvad jag lefver ännu fullare uti är Toquevilles Amerika, en bok som gör epok i mitt lif genom de utsigter den öppnar, de tankar den låter mig tänka, de resultater den hjälper mig att komma till. Den har låtit mig mycket lefva. Så ha äfven Eddorna och Ossian, dock på annat sätt. På mitt skrifbord har jag församlade vittnena om folkens älsta medvetande, älsta minnen. Bibeln ligger i midten, och vid dess sidor Edda, Homerus och Ossian. Att vara omgifven af dessa andar lyfter och lifvar mig.

Några resande ha besökt mig i sommar men ha icke lemnat spår. En stor professor Mügge, anhängare af Bruno Baur, har talat för mig om sin sorgliga lära såsom högsta vishet. Alldrig har jag mera insett det inskränkta och fattiga, ja, dumma af denna skarpsinnighet, som för att få harmoni och logik i verldsordningen funnit på den sublimes utvägen »Gott ganz wegzustreichen!»

Denna man som fann det så stort och förnuft-enligt att finna sig uti läran om förintelse i döden om personlighetens upplösning efter

dess momentella lif på jorden, hade nyligen misstat en hustru som han ömt älskat och sett dö bort under de största lidanden, och han reste nu för att försörjning sin sorg. Han talade om sina förfärliga lidanden genom denna förlust och misströstan om den älskades fortvarande lif bortom det jordiska. — — Men Mannens frodiga och känslolösa utseende gjorde det mig svårt att tro på ett tillstånd som synes mig det förfärligaste på jorden.

Min mor och min Agathe äro friska. Vi flytta till staden i slutet af denna månad, jag alltid med en liten farhåga för vintern och dess stadslif. Quiding är rask och munter, men Charlottes hälsotillstånd är icke godt.

Åtskilliga mina planer för litterär verksamhet för vintern ha — somnat af. Ack! litet mera lif och kraft vore godt att ha. Då skulle man komma längre med sin goda vilja, som ändå blott drar halfva lasset. Jag står dessutom så oändligen ensam i litterärt afseende. Beröringar med andra litteratörer och deras företag har jag blott då de skriva och begära af mig små bidrag till deras tidsskrifter och Kalendrar. Min lefnadsställning vållar väl denna isolering. Kanske har den sitt goda med sig; men ganska visst äfven sitt onda i synnerhet då åren komma och lägga sin vikt på det passiva lif som från tvång slutligen blifvit vana. Men om uppmuntrande rop och beröm från både öster och vester kunde lifva till verksamhet så skulle den ej felas mig.

Huru gerna ville jag nu få kasta en blick på Köpinge och se dess Sjåla-herde bygga sitt hem och ordna sin församling! Huru gerna i synnerhet se hans blick klar och hoppfull under den dryga arbetsdagen! Ack! att den skulle bli så dryg och besvärlig! Jag undrar om lilla Fredrika gör sin pappa glädje, och Siri, om hon låfvar godt, och om liten David börjar sjunga vackra visor; — och öfverallting undrar jag om hans Far ibland tänker på sin vän i Norden, och skickar någon vänlig andens blick till

Fredrika B.

510. Till Hierta.

Ett bref från Bokhandlaren Herr R. Kittler i Hamburg nödgar mig att besvara Herr Hjerta med ett D°. Men för att bespara mig sjelf omskrifvandet af det ämne Herr Kittlers bref afhandlar, tar jag mig friheten här bifoga det, samt anhåller att få det tillbaka med

första, jemte några ord till svar på de der gjorda önskningarne. Jag förmodar dock att de komma för sent, då min bok nu sen fjorton dagar är färdigtryckt här, och förmodeligen då ren i Herr Brockhaus' hand. Men huru har detta kunnat ske? Herr Brockhaus visste genom mig att jag för denna bok gjort upp ackord med Kittler, att jag såldt till honom en afskrift af Manuskriftet, så att han skulle kunna ge ut boken i Tyskland på samma gång som den gafs ut här. Härom har jag äfven underättat B — — s öfversättare Herr Gans, samt i följd häraf afslagit dessa herrars proposition om medelande af mitt Manuskrift. Äfven Herr Hjerta känner mitt Ackord med Herr Kittler, och Herr B — — s måste då ha på något — icke öppet och redligt sätt anskaffat sig boken under det den trycktes här. Att någon dubbel afskrift af Manuskriftet blifvit tagen bedrägligt, har jag svårt att förmoda. Skulle, emot min förmodan, några ark af boken ännu icke vara utlemnade, och det stod i Herr Hiertas makt att utransaka det, samt förhindra deras utlemnande, så anhåller jag på det högsta att detta må ske. Herr Kittler har vid Hamburgs brand förlorat nästan allt hvad han ägde; det vore hårdt om nu denna fattiga men redliga och flitiga man skulle genom en rik och mäktig rivals intriger förlora en vinst hvartill han köpt sig rättighet!

Skulle Herr Hierta vilja uppskjuta med Dagbokens utgifvande och annonserande, åtminstone till de första dagarne af Decem., så vore det äfven mig mycket kärt, ty jag kunde då få tillfälle att i staden (dit jag kommer i de sista dagarne af November) besörja afsändningen till öster och vester af mina present-exempl. Dock är detta en obetydlig sak och får ej gälla om detta uppskåf förorsakar Herr Hierta någon olägenhet. Om någon dag är utsatt eller kan nu ut sättas då boken utkommer så anhåller jag att få veta den.

Ödmjukt.

Fredr. Bremer.

Årsta d. 14 Nov. —43.

511. Till Hierta.

Årsta d. 17 Nov. —43.

Mycket får jag tacka Herr Hierta för brefvet, och för tålmodet att så i grund behandla saken! Var öfvertygad om att detta rättfärdigande icke behöfdes för mig. Men för herr Kittlers skull är jag glad att kunna anföra några ord deraf, äfvensom det intyg som tyst lemnas af Herr Brockhaus' bref. Saken synes mig nu klar och

måste förhålla sig så som Herr Hierta säger. Annoncen af Brockhaus är blott »en puff» för att afskräcka medtäflare, och detta synes mig än troligare deraf att, om han haft boken i händer, då han annonserade om dess öfversättning, hade han trol. icke kallat den Das Tagebuch utan Ein Tagebuch. Förmodl. har han genom någon tidning fått en litet vriden uppgift om titeln.

Om en hjertlig hälsning till Fru Hierta får jag anhålla!
Ännu en gång: så mycken tack!

Ödmjukl.

F. Bremer.

512. Till C. J. Sundevall.

På det angenämaste öfveraskad af Herr Professor Sundevalls gåfva, vet jag knappast hur jag rätt skall kunna tacka för godheten att med den ihågkomma mig ovärdiga! . . . ovärdig, ja, i allt hvad kunskap vidkommer, och endast värdig någon uppmuntran genom varm håg att vinna någon insigt i Naturens riken, genom förmågan att värdera och vara tacksam för det som hjälper mig och andra stackars okunniga, kunskapstörstiga meniskor dertill.

Och det är väl detta, som Herr Professor Sundevall anat, och som låtit honom i godhet räcka mig en ledande hand, i den lilla, mycket omfattande boken, med dess klara text och förträffliga teckningar! Med hjertlig glädje har jag emottagit den, så i känsla af dess värde och nytta, som af den välvilja som räcker mig den. Med ifver skall jag studera den, och anhåller att från denna dag få bland Professor Sundevalls tacksammaste lärjungar

ödmjukl. teckna

Fredrika Bremer.

Årsta d. 17 Nov. —43.

513. Till Brinkman.

[23 nov. 1843.]

[— — —] Jag har med skrifvarinnan i Dagboken den likhet, att jag gerna fiskar upp »perlor i lifsströmmen». Jag har en särskild bok, som under denna titel förvarar allt hvad godt och glädjande lifvet skänker mig i erfarenhet af människorna och deras gerningar. Berättelserna, som

der intagas, äro anförda utan alla namn, ty blott det rent menskliga är här det intressanta. — — Många af dessa större och mindre berättelser skola aldrig se ljuset; många skola och böra tillhöra offentligheten. Under det jag skref »Dagboken» föll den lilla berättelsen, jag efter er upptecknat, likasom under min penna. Jag tog den ur min perlsamling och glömde alldeles i detta ögonblick, att den icke fullt var min och att, ehuru inga namn voro utsatta, personer dock kunde med skäl reklamera den och bli missnöjda med dess framdragande ur det enskilda i det offentliga lifvet. Sjelfva perlans äkta skönhet gjorde, att jag ej kom att tänka på möjligheten af ett sådant missnöje. Jag hoppas, min bästa B., att ni tror och förstår! Så obegriplig en sådan glömska och ovarsamhet än må synas, så har den dock sin bättre grund i min totala brist på afsigt eller beräkning att begagna något menskligt förtroende till prunk eller egennytt. Vore jag öfvad i den konsten, eller hade sinnet riktadt härpå, skulle jag väl burit mig litet mera varsamt, mera diplomatiskt åt. Nu var jag icke varskodd mot mig sjelf; jag öste med hjertat ur lifvets ström, för att glädja andra med hvad som gladt mig.

Jag nämnde nyss, att en del af de berättelser ur det verkliga lifvet, som jag samlar och upptecknar, skola och böra gifvas åt offentligheten. Ja, min bästa B., jag stödjer mig härvid på det bekanta uttrycket: »Gifver kejsarenom hvad kejsarenom tillhör och Gudi hvad Gudi tillhör», och jag tillägger: »folket hvad folket tillhör». Folket i dess vidsträcktaste och bästa mening är menskligheten. Men menskligheten tillhör allt hvad den frambringat, och jag har gjort till min käraste uppgift att på min smala väg plocka hvar ädel blomma, som den gudomlige anden i menskligheten frambragt och offra den på dess altare, eller, med andra ord, att inför det allmänna medvetandet uppenbara det lif, den skönhet, som uppspirar inom det enskilda lifvet och som är på en gång detta allmännas frukt och bär inom sig utsädet till nya och större skördar. Ett par små korn, som kastas i jorden, frambära ju stora och många ax. Tryckpressen är mig helig såsom den stora såningsmaskinen, icke allenast i människans utan i vår Herres hand, och ju mer man använder den till spridandet af det goda, ju mer verkar man väl enligt Hans afsigt. För egen del vet jag ingen gömma af mitt lif, som jag ej ville blotta, äfven mig sjelf till skada och skam, och lägga i trycksvärtan, om jag derigenom kunde låta något ljus, någon glädje, någon djup lifvets sanning utgå i verlden och bli mera allmän der.

Men när jag så kan behandla mig sjelf, och tjena det allmänna äfven med det mörkaste i mitt enskilda lif, så torde det synas förlåtligt, om jag icke alltid är så noga, då det gäller att uppenbara det ljusa och sköna hos andra, för att dermed glädja och förädla verlden, helst då jag undviker alla namn för att icke såra en ren finkänslighet.

Jag älskar djupt mitt slägte! detta ord skulle vara ett fåfängligt, om det icke vore så sannt, om jag icke vore vigd vid denna kärlek genom det kraftigaste dop människan kan genomgå, så i smärta som glädje; mitt lif och allt hvad jag eger skall helgas till dess tienst.

514. Till Tegnér.

[Nov. 1843.]

Goda Tegner! (Och du är god Tegnér, därför får du denna titulatur på fullt allvar och med godt samvete. Det är eljest ett elände att man ofta brukar den för nöds skuld, i brist af ett passande hjertligt ord på vårt förträffliga, sköna, men ibland rätt tafatta svenska språk. Bästa är för kallt, älskade är för varmt, söta är för sött, kära liknar tjära och brukas dessutom lika litet som Ni och Er. Hvad skall man då säga och sätta, som är lagom och hjertligt på en gång, likasom »Lieber» »Dear», »Cher», »Caro»? Vanligen passar och menar man allraminst hvad man allrämest använder i skrift, neml. »goda». Men lyckligtvis passar det bra här.) Och nu min allragodaste Tegnér, förlåt den långa parenthesen; jag kommer nu till det egentliga.

För en tid sedan låfvade jag att komma till dig i form af en liten bok. Och — här är nu boken! Få se om du känner igen mig i den. Hur det är, håll den till godo! En god och mild domare var du alltid för mig, kunde jag därför tacka dig med att — roa dig en stund! Min bok får försöka.

Det var så länge sedan jag hörde ifrån dig! Gif mig till Julgåfva några ord, som säga mig hur det är med dig och de dina (att Disa är en lycklig brud, det vet jag och önskar hjertligen lycka till)! Säg mig också (om) (att!) du i godhet minnes

Din
innerligt tillgifna
Fredrika.

P. S. Till de olyckliga vid Vexjö brand ville jag också gerna lemna min lilla Skärf. Får jag förtro den till din gifmilda hand, och bedja dig lemna den, såsom från en okänd till någon af de arbetssamma och goda som lidit vid denna brand.

På så sätt (d. ä. genom dig) får den lilla gåfvan mera värde, och gläder mig mer.

Det var lugnande och godt för mig att veta dig bo utom den olyckliga staden!

Från Fru Wendela Hebbe får jag frambära en innerlig hälsning.

515. Till Marie v. Hartmansdorff f. Ehrencrona. [1843.]

Goda, nådiga fru Hartmansdorff! ursäkta den, som här skriver, att hon — icke håller sitt löfte för i afton. Det bär emot att gå ut i sällskap, när det kommer dertill, och de goda som bjudit mig ville dock ej att jag skulle komma med denna känsla. Jag vet att Presidenten är en man, fast vid sin föresatts och sitt ord äfven i småsaker. Han har rätt, och jag kan blott kasta mig på hans nåd, i det jag förnyar min hjertliga tacksägelse för hans och hans frus godhet!

Ödmjukl.

Fredrika Bremer.

D. 7 Dec.

516. Till Franzén.

Stockholm d. 10 December 1843.

Det var Söndag, då din bok, min älskvärda farbror, det tredje häftet af dina predikningar, kom att öfverraska och glädja mig; det var Söndags förmiddag; och jag satte mig genast att läsa predikan om Kristi underverk och hade min stora glädje af denna sköna och innehållsrika afhandling. Tack för den; tack för din gåfva, som är mig dubbelt kär, emedan så många jemte mig få smaka dess välgörande kraft. Allt stort, allt godt är och bör vara kommunion, och kännes först rätt gudomligt, när det så njutes. Solen och Guds ord, Hans vishet och kärlek, lifvets bröd och vin, ack! hur skönt att veta, att de äro samfalta, att man delar dem med alla. Så vid läsningen af din bok gladde jag mig, att de tankar och känslor, som den ingaf mig, skulle den äfven ingifva tusentals af mina landsmän.

Lef väl, min älskade, vördade vän! Tack för den känsla, den glädje, med hvilka jag tänker på dig och är och förblifver

din

tacksamma, innerligt tillgifna

Fredrika.

517. Till Fahlcrantz.

Stockh. d. 11 Dec. —43.

Du tror icke, bästa Fahlkranz, huru Din uppmaning till mig, att skrifva, kom väl till pass för min stora håg att göra det! Ja, mer än en gång i höst har jag varit färdig dertill, drifven allenast af de

tysta vindar, som i själens land röra känslor och tankar. När Fru Silfverstolpe var här i Oktober månad, och hon en dag omtalade med tårfulla ögon den första gång hon hörde dig uppläsa din Ansgarius, halft upprest på din sjuksäng och med en ännu af svaghet darrande röst, då grep mig en grufflig lust att skrifva till dig och tala om Ansgarius och om mycket annat. Men se — det blef icke af, och sednare ej heller, och nu då jag verkligen håller pennan i handen och skrifer till dig, nu förefaller det mig, som om jag egentligen ingenting hade att skrifva om, sedan jag — rätt hjertligen tackat för ditt lilla vänliga, kärkomna bref.

Du var snäll mot Dagboken och snäll mot mig. Hoppet att snart få se dig här är en riktigt god och treflig utsigt, som vi allt länge haft i kikarn. Du måste ju dessutom snart hålla tal för oss i Svenska Ackademien! Och jag vet väl hvem som låfvat lära Latin åt tvenne de lärgirigaste disciplar i verlden! Visste Du hur en af dem långtat efter en sådan undervisning, och hur roligt båda tycka att det skulle bli, så hade du ej hjerta att dispensera dig derifrån. Och hvad du här skulle begynna, det skulle nog förkofra sig sednare på egen hand, såsom din lärdom af botaniken. Äpropos om att begynna, — har du alldrig försökt att begynna ett arbete med — slutet? Så gör jag vanligen med mina böcker, så att de äro slutade meddetsamma som började. Det är en bra konst; men kanske lättare att utföra vid lätta arbeten än vid svårare och djuptäntare. I alla fall ligger väl icke så mycket i den yttre färdigheten. Nog att vara en säningsman för mångahanda slags god och mogen säd! Men Ansgarius! Han får dock ej stanna på vägen. Han måste gå fram till sitt mål!

Min goda Fahlkrantz, saken är att jag hade en hel mängd saker att säga dig, och att de stocka sig i pennans trånga kanal och komma ej ut. När du kommer hit, så går det väl bättre. De måste vänta på friare passage. Men derföre får du nu ett bref som ingenting innehåller.

Jag är ensam i Stockholm sen en fjorton dagar, men väntar min Mor och min Agathen in i denna vecka, och roar mig i dessa dagar med att ställa i ordning för dem, och bereda dem hvar sin lilla välkomna syrpris. Sådant är så gudomligt roligt. När Hedda lefde Ack! hvilka ljufliga, tysta familjefröjder hade vi ej af denna art, ja, så tysta så klara och varma som solstrålarne, som i denna stund tränga in i mitt vänliga skrifrum och upplysa det. Med henne har mycket af hemmets innersta lif gått bort. Men Gudskelåf för att det varit, för att ha känt och lefvat det! Gudskelåf för hvad som ännu är kvar! Kunde alla ha det så, så vore dem lifvet icke svårt. Jag

har i spekulatioen att åter framställa i skrift det inre af ett hem, men detta af djupare art, att fatta det i livvets hjert-punkt, i förhållandet två makar emellan, som — — — f. e. a. g.

Tycker du ej om min Viking, Fahlkrantz? Han är min bästa karl-figur, och den enda som man i Dagboken kan hålla af — efter min egen känsla. Han och Styfmodern äro riktigt folk, tycker jag. Och du får låf att tycka så med.

Dina kyrkliga och Theologiska uppsatser vore bra roligt att få titta in uti. Jag har på länge ej läst någonting djupare roligt.

Quidings äro snälla, Charlotte hjälpligt frisk. Svåger tillfredsställer sin hemliga passion för dans med att gå opp och se på en och annan bal. Kom snart och se på oss alla min goda Fahlkrantz, och du skall se hur afhållen du är!

Fredrika.

518. Till Hjerta.

Stockh. d. 14 Dec. —43.

Säkert är Herr Hjerta denna tid upptagen af mångahanda göromål, och jag är därför riktigt rädd att besvara med en — om än i sig själf ej besvärlig sak. Litet uppmärksamhet och därför litet tid begär den likväl. Tillgif mig för sakens allmänna interesses skull, och var god vid tillfälle genomögna medföljande skrift, och gif mig ett råd angående dess utgifvande! Skriften, med ett par små tillkommande berättelser kommer väl att utgöra litet mer än ett halft ark, och jag ämnade låta trycka det, som en liten brochyr. Se här nu de frågor jag ber få framställa:

1mo Vore det ej bäst låta sprida den på så sätt att om neml. 1000 ex. tryckes, man af dessa skulle utgifva omkr. 500 i Stockholm, och af de öfriga sända 10 à 15 ell. mindre ex. till hvar stad i sverge?

2. Ville Herr Hjerta vara god i sin tidning anmäla denna skrift vid dess utkomst, och måhända anföra några stycken derur för att fästa uppmärksamheten?

3. Hvad kan tryckningen af denna lilla skrift kosta, och om man skulle sälja den, hvad är det minsta man kan taga för hvart ex. då man vill hafva kostnaden betäckt utan att önska någon vinst?

4. Har Herr Hjerta tid och vill trycka den? och kan den i så fall bli färdig till d. 18 eller 19 Decem?

5. Huru skall den komma ut i landsorterne? Kan den sändas med posten och portofritt?

Förlåt mig, Herr Hjerta, för alla dessa frågor och det besvär jag gör! Och för sakens skull — var god, om möjligt, gif mig svar innan Lördagen i denna vecka! Manuskriptet äfven-som Åkarhästens skrifvelse torde jag då återfå.

Ödmjukl.

F. Bremer.

519. Till Hierta.

Den 14 Dec. [1843]

Tusen tack för det hastiga svaret, äfvensom för det vänliga tillbudet att intaga art. i Aftonbladet! Då ej dess längd afskräcker Herr Hierta (ty angeläget är att den må komma hel in i ett blad) så gläder mig detta, och jag är uppriktigt tacksam öfver denna publicering, som utan fråga är den ändamålsenligaste. Endast önskar jag att Art. då äfven må publiceras i ett blad af motsatt parti t. ex. i Sv. Biet, eller ock Statstidningen, och hoppas Herr Hierta icke har något deremot, då Art. gäller ett föremål, som ej tillhör något parti utom — mensklighetens, och i detta förena sig de välsinnade af alla. Jag önskar detta blott för att få Art. så spridd, som möjligt, och skulle då, (med Herr Hiertas samtycke!) sända en afskrift af Art. till den andra tidningsredaktionen, på det den må (om den samtycker dertill) upptaga den vid samma tid som Aftonbladet. Detta kunde ske t. ex. om *Måndag d. 18 dennes.**) Säg mig ett ord om huru Herr Hierta önskar härmed. Då Art. kommer in i tidning blir väl nödvändigt utesluta de omnämnda små berättelserne, som mycket skulle förlänga stycket och som i sjelfva verket icke mycket bevisa. Några ord önskar jag blott tillägga i anledn. af besöket jag i dag gjort i räddningshuset här i staden; samt vidare genomse Art. hvarföre jag ber att med budet (eller ock i morgon bittida) kunna återfå den. Har Herr Hjerta vid den några Anm. att göra, vore jag glad att få del af dem.

*) Neml. meddelandet af Art. dess offentliggörande kan gerna dröja till ett par dagar sednare.

Jag hoppas Herr Hierta varit god och icke sagt mitt namn för Åkarena! Eljest köra de säkert öfver mig med det första.

Förlåt den slarfviga skrifvelsen, och ännu en gång — hjertlig tack!

F. B.

520. Till Malla Silfverstolpe. Stockh. d. 15 Decem. —43.

Tack min söta Malla, för det goda, hjertliga brevet, som nu kom att glädja mig, och tack äfvenså för det 7de paketet! Du vet hur vi läsa och fatta upp dessa dina minnen, och för min känsla är nu deras hjertpunkt inne, äktenskaps-tiden. En Jul-läsning af högre interesse kunde icke skänkas mig och de mina.

Goda Malla! hvarföre far man utrikes för att se märkvärdigheter och saker af interesse, medan man försummar lära känna dem, som man har nära sig hemma? Det vet jag icke, men nog märker jag att det måste höra till menskonaturen, och jag tror du bör häruti söka en förklaring för den brist af interesse som gör dig ondt. Man förstår sällan värdet af hvad man har nära till hands. Jag är säker på att jag för mina minnen icke funnit mera interesse i min familj, och har märkt det på åtskilligt.

Lindblads komma snart till Dig. Sophie behöfver så väl en liten upplyftning, icke för sin själ, utan för sin kropp, eller rättare sin nerflekamen, som tyckes vilja digna, efter den starka öfverspänningen. Ack! Nu kunde hon vara så lycklig. Nu är allt bättre för henne än någonsin. Stridens, smärtans udd är bruten; — skall hon nu sjunka ner kraftlös? Länges saknad ömhet bjuder henne sin fyllda bägare. Har hon satt sina läppar till dess bräddar för att — — — Men jag vill ej göra mörka frågor, utan vill allt ännu hoppas det bästa. Jag tycker som du, hvad den vidkommer som förr hade deras dyrkan, nu nära nog motsatsen. Hon har mycket att säga för sig, som torde alldrig af dem erkännas. Men, nog ligger väl mycket lättsinne, och mycken kall egoism i detta hjerta. Jag har i sednare tid haft prof härpå. Kanske talar Sophie om för dig den efterpies i hvilken jag nödgats spela en skenbart så dubbel rol. Nu, sen alla dess scener äro utspelade, är jag nästan glad åt den, då den bestämdare afgjort alla förhållanden, och då jag genom den fått se hos Sophie och isynnerhet hos A. hvad som innerligen glädit mig, och fäster mig vid dem mer än någonsin. Ack! Du glada, friska tro på en meniska! Hvad det är skönt att man kan ha dig, fastän utseendet är vilseledande.

Ni ha läst Torparen högt, i sällskap! Det var modigt, och — märkvärdigt! Ack! Torparen är en bok att läsa sakta, för att kunna med förlåtande blickar halka öfver månet uttryck, som stöter då det accentueras, för att kunna alldeles förbise, eller lemna å sido en hop reflexioner som alls icke höra dit och höra ingenstädes, för att med hela sin samlade själ, med sitt hjertas innersta känslor lefva sig in i historien och följa dess meniskor i deras sorger och fröjder, deras syslor och företag, följa dem med allt högre stigande intresse i den tragiska invecklingen af deras öde, i den mästerliga utvecklingen deraf, följa dem med tårar till det sista, till det stumma afskedet, den tysta döden, och sen lägga tyst bort boken, med känslan af att något i sin sort förträffligare framställt än denna historia ej finnes på vårt språk, att man har med dessa meniskor upplefvat hvad man alldrig skall glömma och för hvilket man är skyldig författarinnan en uppriktig gärd af tacksamhet och beundran. Så är min känsla af denna bok.

Söta Malla! Till Atterbom ber jag dig frambära min hjertliga och varma tacksägelse för gåfvan af hans andra del af »Svenska siare och skalder», och isynnerhet för boken sjelf. Hvilken stor tjenst gör han icke åt sina landsmän genom denna sin framställning af deras vittra snillen! Hur ädelt och stort är ej hans sätt att behandla dem! och huru roligt och välgörande att på detta sätt få göra bekantskap med hvad man eljest blott ofullkomligt eller ock alls icke skulle ha lärt känna. Jag läser och läser om Freeses verser. På länge ha ej några verser så verkat på mig, så låtit mig känna flägten af Poesiens heliga anda. Och Fru Nordenflyckt! Hur väl och vackert har ej A. framställt henne. Hon blef mig, nu, äfven genom sin poesi, en oväntadt interessant bekantskap. Jag läser nu Stjernhjem, och frambär här, ännu en gång till hans tecknare min innerliga tacksägelse.

Mycket hade jag ännu att säga dig, goda Malla, men tiden skyn-
dar och jag måste hasta. Geijer har varit litet sträng mot slutet af min Dagbok och jag är — icke undergifven. Han kommer snart hit. Hvad det skall bli roligt att se honom! Se der resultatet af all min upproriskhet mot honom.

Jag lefver ännu på Ungkarlsfot i Stockholm; de mina äro ännu på Årsta, och bli der kanske öfver Jul medan jag kanske blir kvar här, i anseende till ett företag, som du i nästa vecka skall se och höra mera om.

Ack! Malla! det äro de, som mycket älska, som mycket och varmt känna, det äro de som stå högt, icke de som äro lugna och svala, om ock en stråle af klarhet hvilat öfver deras själ, deras

sinne. Jag skulle kunna sörja öfver min likgiltighet min lugna lycka, om icke jag visste och kände att min själ jemt ligger på knä för någon hvars fötter det vore min lycksalighet att få kyssa, få bada med tårar. Men de beträda ej mera jorden, och det vållar en längtan, en hemlig otillfredställd trånad — den är kanske det bästa af mitt lif.

Lindblads, Geijerstam! och äfven Mlle Hammar, se der nu en krets af meniskor som jag är bra tacksam för att ha lärt känna, att ha fått dela deras lidande och deras glädje. Se! på sådana känslor känner jag att det ännu finnes något som duger i mig. Adiö min söta Malla! Var alltid som nu, god och vänlig för

Fredrika.

521. Till Sophie Lindblad.

Juldagen kl. 1 [1843]

Ingenting kunde vara mig kärare, min lilla Sophie, än att vid min hemkomst få ditt bref och din gåfva. Tack så hjerteligen för båda delarne! Och ditt besök — det skulle så mycket glädja mig om jag kunde anse det som ett tecken att du åter var rask. Men nu fruktar jag att det måste ha varit dig skadligt. Den långa vägen, de långa trapporna, det långa vistandet ute i luften! — Gud låte dig blott ha kommit väl hem! Det måste jag veta ett ord om med budet. Min söta Sophie, det var ett experiment som du ej får göra om på länge. I dag är jag borta, men en dag, f. m. eller afton, innan Ni fara till Upsala kommer jag och sätter mig hos Er.

Jag kommer nu från en predikan under hvilken jag jemt måste tänka: Det här skulle vara för Sophie! Det skulle hon tycka om. Alltid och hjertligen din vän

Fredrika.

522. Till Böttiger.

D. 13 Jan. —44.

Det är med hjertligaste ledsnad, bästa Herr Böttiger som jag hör huru plågad ni är, isynnerhet om nätterna. Ack! sömnlösa plågfulla nätter är en förfärlig sak. Man säger att Lingonens saft har förmåga att lugna och söfva. Vill ni ej försöka det och därför hålla till godo medföljande lilla burk Lingon dem jag sjelf syltat? Kunde jag

dock läsa öfver dem några trollrunor, som gifve dem rätt hälsokraft! Men den konsten är utdöd liksom mången annan. Nu följa blott mina hjertliga välönskningar för Ert snara tillfrisknande. Tålmodet och Er SångGudinna skola förljufva profningens tid bättre än alla vänners deltagande. Tänk dock i vänlighet på dessas goda vilja.

En tacksam vännina
Fredrika.

523. Till Fahlcrantz.

Onsdag morgon [jan. 1844?]

Caro Maestro! Af fruktan att gifva dig indigestion med min latin tar jag till min goda, gamla Svenska för att säga dig, bästa Fahlcrantz, huru hjertligen ledsen jag är öfver din »krankdom», för att fråga dig om du skulle önska något, t. ex. af syltade eller friska frukter, som jag möjligen kunde ha i mitt ringa visthus. Det vore mig en glädje att få sända det. Prof. Sandberg var hos mig i går och sade att Du skulle bli bra i dag. Är det så väl, och om du i alla fall ämnar gå ut, så — får jag ej bjuda dig en liten middag enkom passande för en convalescent?! Färsk fisk från Årsta, äppelkaka, skall dukas opp på mitt lilla middagsbord om jag får nöjet se dig vid detta. Om du vill komma så gif blott med budet ett muntligt ja-ord åt

Fredrika.

524. Till P. A. Wallmark.

Att Red. af Statstidningen ville benäget intaga i tidningen medföljande redogörelse för medel influtna i följd af en Artikel införd i bladet af d. 20 Decem. —43 får jag härmed anhålla

ödmjukl.
F. Bremer.

D. 22 Jan. — 43 [44].

525. Till Hierta.

Jag fruktar mycket att Herr Hjerta, vid vårt sednaste samtal, fann skäl att anklaga mig för en brist af billighet och rättvisa, som jag då klagade öfver, (neml. i den liberala pressens förhållande till regeringen och dess organer). Kanske har Herr Hjerta ren förgätit hvad som då yttrades, men för mig är det ett behof att tillägga, hvad jag då bordt säga, neml. att den mera moderata ton, som så fördelaktigt utmärker Af. Bl. under sednare år, varit mig en hugnad och glädje, liksom säkert för de många, som varmt interessera sig för flera de stora tids ideer hvilkas talan Af. Bl. förer, och som äro öfvertygade om att en god sak blott vinner genom att föras på ett godt sätt. Den rätta andan är ju äfven här, liksom i alla verk det enda som gör lefvande, som verkar, det rätta, det goda lifvet.

Att alltid bibehålla den under en daglig kamp på publicitetens fält inser jag väl vara (som Herr Hjerta sjelf mer än en gång syftat på) en stor svårighet, kanske en omöjlighet. Visst är att det är en den högsta uppgift man som Meniska och rikt begåfvad intelligens kan föresätta sig.

Förlåt denna opåkallade opinionsyttring, och se deruti endast: kärlek till mitt fosterland, tro på en lika kärlek hos den jag skrifer till, och känslan af vigten af hans verksamhet för detta älskade land, samt — önskan att icke ha orätt mot den, som i sednare tid visat mig mer än ett prof af välvilja och godhet.

Högaktningsfullt
Fr. Bremer.

D. 29 Jan. —44.

526. Till Malla Silfverstolpe. Stockholm d. 29 Jan. —44.

God dag, söta Fru Malla! Och hjertlig tacksägelse för tvenne bref! I det första står något, som vill försvara »Malla» för skenbar »köld eller liknöjdhet». Goda Malla! Den skall känna dig litet eller intet, som kan tänka på dessa Nordpolsandar och på dig i en ande-drägt. Och ehuru visserligen den närmaste afsigten med uppmaningen i tidningarne var att verka för en insamling till de ren anlagda räddningshusen (enl. den uppmaning jag fått dertill) så var dock den egentliga och vesentliga att väcka det moderliga i samhället till att fatta sig sjelf och sin kallelse i dess vidsträcktaste

mening. Och så har ju äfven du och många goda med dig förstätt det och så — är det godt, och jag är nöjd och tacksam.

Min insamling här, stiger, som du kanske sett af tidningarne, icke högt, men detta barmhertighetens duggregn fortfar ännu alltjemnt, och för den ren erhållna summan äro nu fyra eländiga arma barn i Stockholm upptagna i Räddningshuset, två på afdeln. för vanartade och två på den för vanvårdade barn. Fyra små meniskoväsen räddade ur yttersta själs och kropps förstörelse, det är ju mycket!

Och nu söta Malla, skulle vi ha mycket att tala om, men, emellan alla enskilda ämnen står nu det stora allmänna — vår konung och hans tillstånd. Vi kunna här knappt tala om annat, helst som detta tillstånd förändras flera gånger om dagen allt som det tyckes mer närma sig eller mer aflägsna sig från döden. Till lifvet, neml. det timliga, tror man dock icke att det mer kan vända sig. Men kampen, afskedsstriden kan blifva längre eller kortare. Vi önska honom ej att lefva. Det synes som om det kunde vara i flera afseenden det bästa att han fick gå till ro. Men en sådan Mans bortgång från ett rike som han styrt i öfver ett fjerndelsårhundrade har sin stora märkvärdighet och intrycket är derefter.

Ditt paket N° 8 läste jag ut på en dag. Förhållandet mellan makarne tillbjöd ett mig oväntadt interesse. Sillverstolpen vinner mycket, tycker jag, i sitt förhållande som gift man; hans bref och hela hållning blir manligare ehuru alltid af lika mild ton. Jag bekänner att jag står mer på hans sida än på Mallas i deras inbördes förhållande. Mallas på allt vis haltande, ovissa belägenhet är en verklig olycka och kännes plågsam. Det förefaller mig likväl att som Geijer äfven nyligen sade Mallas förnämsta olycka låg uti att hon icke fick barn och uti eget barn ett föremål som kunde upptaga hennes känslor, tankar och tid. Barn hade varit mellan henne och hennes man en förenande länk hvilken derförutan emellan dem måste saknas. Allt detta oaktadt är det dock möjligt, och mycket troligt, att Malla i lifvet uppfyllt sin bestämmelse genom det tysta arbetet med sig sjelf. Geijer, då han förra gången var i Stockholm sade om Malla: »Fruentimmer af hennes lynne och hennes lifserfarenheter bli vanligen vid äldre år mycket hårda, men hon blir allt mildare och mildare!» Och om Mallas uppgift som meniska var att rena, att förädla elden som nedlades i hennes själ, att mildra dess lågor till dess de blifva skära och milda som det eviga ljusets mot hvars källa hon går — — se då har hon ju väl fullbordat sitt lopp i det hon med hvar dag blir »mildare och mildare». Om kampen med lifvets oroliga, onda makter föregår allenast inom eget bröst,

eller på världstheatern saken är i grunden densamma. Och när vi genomgått kampen och kunna som Frese prisa Gud

»med ljusets, mörkrets munnar»

och tacka honom för både lidande och lycka för allt som bidragit att utveckla att förädla oss då är verket i oss fullbordat och allt är godt.

D. 30 om afton.

Kungen är bättre; har i dag »låt it raka och frisera sig». Det ser ut som om han skulle bli bra denna gång. Med denna nyhet tar jag afsked goda Malla, men förblir din

tillgifna
Fredrika.

527. Till Atterbom.

[Poststämpel: 9. 2. 1844.]

En hjertlig tacksägelse åtminståne, måste jag framföra till Professor Atterbom för det så vänliga och så välkomna brefvet af d. 24 Januari! Och i denna tacksägelse ligger mitt egentliga svar derpå. En tvist-punkt må jag dock genast nämna och den rör skrivaren sjelf och det förhållande i hvilket han som författare anser sig stå till den läsande allmänheten i Sverige. Det finnes ett högljudt och mycket genljudande pris; det finnes ock ett tyst men som kan vara lika innerligt, och jag vet att många äro de som med mig hembära Felicias skald sin varma tacksamhets-gärd för en genom honom förskönad och upplyst inre verld. Det kommer icke mig till att nämna de medel hvarigenom dessa många kunde blifva ännu fler, hvarigenom den tysta röst kunde få större yttre makt och värde. Allt nog: kunde källan som i sitt krystallklara djup afspeglar himmelens skönhet, se de blommor af sedlig adel, af poetisk lifskådning, som uppkallas till lif af dess strömar, så skulle den ej klaga utan sorla fröjdefullt i medvetande af att med gåfvan den af himlen fick ha välsignat och fortfarande välsigna jorden.

Arbetet »Svenska Siiare och skalder» har för mig särskilt så stort värde emedan det är så fosterländskt. Allt som gör mig mer bekant med Sverges lif, som förer mig djupare in i dess andliga djup, låter mitt hjerta spritta af fröjd och min ande liksom känna sig större, mäktigare. Derföre ock läser jag åter och åter inledningen

till verket. Känslor, tankar aningar som fröjdat min själ under dess vaknande till medvetande af sin verld återfinner jag här i klara, bestämda gestalter. Derföre ligger boken uppslagen på mitt bord. Hvar morgon blickar jag in i denna »blick på Sverges vitterhet», och lifvad af denna styrkedryck, tänker jag sedan på egen hand vidare och har godt och roligt deraf och tackar den som sålunda lifvat och styrkt mig.

Professor Atterboms yttrande om Dagboken var mig kärt och glädjande. De få anmärkningarne känner jag mig beredd att underskrifva. Egentligen borde jag själf icke vidare skrifva något utom de tvenne större arbeten till hvilka jag ren sen längre tid gjort utkast, emedan de innehålla allt det vesentliga jag ännu vill säga mina medmeniskor; — men det väckande, lifvande lifvet, god tid och ett välvilligt läsande publicum lockar mig nog till att frambringa ett och annat innan jag kommer fram med mina yngsta och käraste barn, som dessutom behöfva tid på sig för att rätt mogna. Svårigheten för mig, under frambringandet af flera skrifter är, att icke blifva entonig; ty min lefnadsställning tillåter mig icke att se lifvet i många och skiftande gestalter, och alla dem jag ser kan jag och vill blott betrackta i ljuset af samma ena, eviga sol.

Solen! Gudskelåf för den, för den inre och för den yttre! Denna sednare stiger nu på morgonstunden i prakt öfver Stockholm och kysser natt och frost från jordens panna. Sjelfva de hårda ispiggarne måste smälta och upplösa sig i glänsande tårar. I mitt fönster lysa solstrålarne på gula jonquiller, som sakta öppna sig för deras himmelska verkan och sända ut de ljufvaste dofter. Denna sol-verksamhet är den enda som är rätt glädjande och gudomlig. Solen kunde jag afvundas om jag ej måste älska den.

Lyckligt det jordiska hem i hvilket solen lyser in som nu i min blomma! Lifvets djupaste och ljusaste mysterier uppenbara sig der, osynligt för verdens blickar, och kanske otolkbara ofattbara för dem. Se! detta är på en gång min förtjusning och min förtviflan! förtjusning emedan lifvets verklighet här på jorden kan vara så skön, så rik att ingen tunga mäktar den uttala. Förtviflan emedan jag ville gifva åt meniskorna det bästa det ljufvaste som lifvet har, ville gifva känslan, begreppet af lifvets fullhet i dess naturligaste, hvardagligaste förhållanden och känner mig dock så litet mäktig att gifva detta — just i dess allraheligaste. Både min förtjusning och min förtviflan lägger jag emedlertid vid dörren af professor Atterboms hem. Jag vet att man der skall förstå dem och den som här ber att i detta hem få anses som en vän.

Ödmjukl.

Fredrika Bremer.

528. Till Marie v. Hartmansdorff.

[1844.]

Goda, nådiga fru Hartmansdorff!

Mor och döttrar af detta hus önska så hjertligen få se Presidenten och Presidentskan på The här i morgon afton med några få bekanta, och fråga härmed om detta kan gå för sig? Ett ja-ord vore särdeles välkommet!

Ödmjukl.

Fredrika Bremer.

Lördag, d. 17 Febr.

529. Till Andersen.

O! dessa barn, dessa småbarn på diktens område äro hänryckande sköna; de förtjena väl en plats i diktens himmelrike.

Det är mycket orätt af mig att icke förr än nu hafva egnat Er min tacksägelse för skänken af edra »Nya Barnsagor». Men om Ni viste, hur ofta jag tackat Er i mitt hjerta, och hur ofta jag med hög röst föreläst dessa berättelser af Er för unga och gamla, lärda och olärda!

Ack! att Ni då kunnat se hur unga och gamla, lärda och olärda lyssnat till dessa dikter med lika glädje och lika varmt intresse, huru de med glädt leende och rörda hjertan uttalat Ert beröm! —

Bland dessa berättelser är det synnerligast en, som jag alldrig kan tröttna att föreläsa; det är »den fula Ankungen». Den är tjusande och förtäfflig. Mer än ett dussin gånger har jag föreläst denna berättelse för olika personer och alltid fått erfara samma glädje. Deri förekomma ett par ställen, vid hvilka jag blott med möda förmått undvika en darnning på rösten, t. ex. det, då ankungen första gången får se svanorna och af en dunkel aning känner sig dragen till dem och utstöter ett anskri, hvori hans egen verkliga natur ger sig tillkänna. Det påminner om Correggio's: Anch' io son pittore. Men det har en friskhet, en färg, som icke låter sig jemnföras med någonting. En glädjerysning, en innerlig, utsäglig rörelse genomblixtrar mig, så ofta jag läser detta, och likaså i det sista uppträdet, då ankungen blir upptagen till härligheten och fullkomligt klart fattar sitt eget väsen i samma ögonblick, han flyger döden till möte. Hvilket lif, hvilket lefvande uttryck i hela denna skildring, djup i sin betydelse och så äkta satirisk i utförandet (men tillika så harmlös), lika så lätt och så intagande som blomman, som solstrålarne, som vårens foglar! O, Diktare Andersen, dikta sådana barnsagor! Hos barnen väcka de den tänkande menniskan, och oss gamla menniskor göra de åter till glada och goda barn. Ingen förmår på detta sätt skriva såsom Ni, och under lek

inlägga ett stort i det lilla, en oändlig betydelse i det begränsade och hvardagliga.

En lång tid har redan förflutit, utan att jag hört någonting från Er. Skrif nu snart, hur det står till med Er och hvad edra lärda och litterära vänner i Köpenhamn hafva för sig! Lef glad, lef lycklig, bästa Andersen, och glöm icke att meddela underrättelser om er lefnad och lycka åt

Er tacksamma vänninna

F. B.

Stockholm den 19 Febr. 1844.

530. Till Hartmansdorff.

[1844.]

Af hela mitt hjerta får jag tacka Presidenten Hartmannsdorf, icke blott för läsningen af artikeln öfver Berzelius, utan framförallt för artikeln sjelf, som icke kunde så länge ha undsluppit mig om jag icke vore en så klen tidningsläserska! Sammanställningen emellan Carl d. 12te Linné och Berzelius är ny, slående och för mig aldeles förtjusande. Ty hvad kan man ej hoppas af ett folk, som nästan dignande på slagfältet, under blodiga lagrar kan samla sig i det stilla, det djupa och uppstiga för att räcka verlden frukten af nya, fredliga eröfringar, i vettenskapens palmer, som öfverger krigets spira blott för att fatta fridens och genom den fortsätta den andliga befrielsens gudomliga verk?!

Att tillhöra ett sådant folk är en stor välsignelse och en stor kallelse; — så har jag känt det alltifrån min barndom. Lycklig den, som kan tjena det med kraft, och i dess tjänst väl använda sitt gifna pund! Mycket är i detta ämne hvarom det vore mig en glädje att få samtala med Presidenten Hartmannsdorf. Tillfälle dertill hoppas jag skall — falla till, om vår Herre får styra.

Jag får nu äfven hjertl. tacka för sednaste sändningen, hvars innehåll jag redan inhemtat. Fröken Rudenskölds egenhändiga lefnadsteckning erhöj jag redan under förra vintern och fick äfven taga en afskrift deraf. Biet skall jag återsända så snart jag fått afskrifva åtskilligt derur.

Ännu en gång, innerlig tack!

Ödmjukast

Fr. Bremer.

Stockh. d. 21 Febr.

531. Till Hartmansdorff.

Härmed får jag nöjet sända den begärta lefnadsteckningen. Den har, med flit, blifvit så troget kopierad, efter original-handskriften, att alla fel i skrifning, stafning m. m. äro bibehållna.

Jag anhåller om min hälsning till Fr^{nan} Wedel, hos hvilken jag skall afägga besök, så fort jag vågar mig åter ut på gatan.

Ödmjukl.

Fr. Bremer.

Stockh. d. 22 Febr. —44.

532. Till Törner.

[1844.]

Herr Revisor Törner!

Som vän och samlare af vår Svenska litteraturs goda allster, förmodar jag att Herr Revisorn äger en bok, som jag förgäfves sökt i vår stads boklådor, neml: »Promenader innom fäderneslandet af Unge.» Skulle så vara, anhåller jag att Herr Revisorn ville ha den godheten låna mig denna bok, på två a tre dagar! Jag blefve därför hjertligen förbunden.

Ödmjukl.

F. Bremer.

Tisdag d. 5 Mars.

533. Till Fahlcrantz.

Stockh. d. 8 Mars —44.

En liten kärleksfull förfrågan, till vår förträffliga »Maestro», var just på väg, då hans välkomna bref anlände och sade oss att allt stod väl till med honom. Tack bästa Fahlcrantz för det du skref! Brölloppet lät både ståtligt och trefligt. Man kände just håg att vara med. Vi ha här rätt mycket saknat vår goda »maestro», och Latinet har gått — som det kunnat, så der på egen hand. Agathe, som, i vissa uttryck af ditt bref, tyckte sig se en kastad stridshandske, har upptagit uppmaningen på sätt, som medföljande gesäll-prof ut-

visar. Jag är med i detta ungefär, som pojken på kälken, som en annan styr. Och bästa Fahlkrantz! Om jag icke kan lära latin på allvar, så får du till en del skylla dig sjelf; ty dina stötta och tröstlösa miner vid mina olatinska impromptus, i förening med den godhet och det tålmod som lyser genom dessa miner äro för mig så uppfriskande och roande, att jag visst alldrig kan motstå frestelsen att på detta vis begagna dina lärdomar. Blif icke ledsen deröfver. Saken och sättet äro mig nyttigare än du kan tro, och min vördnad för läraren och lärdomen -- -- --

Kungen är död! Är den nyhet, som i denna stund afbryter alla andra tankar. Kungen är död kl. omkr. 4 på ef. m! Ända sen i går har man hvar timma väntat hans utslocknande. Nu är den öfver, den långa döds kampen (ty hans sjukdom var ju ej annat); det är godt tycker jag.

Under dessa sista veckor har det varit i Stockholm, så tyst och tungt som kring en sjuksäng; nu blir väl rörelse och romor öfverallt och förhoppningar i grönt och rosenrött komma att under sorgflore springa gatorne omkring. Också jag har mina förhoppningar på den nya konungen, i afseende på landets inre styrelse, men hvem vill ej gerna hoppas!

Det mörknar, posttimman nalkas, — goda Fahlkrantz, brevet blir hastverk. Förlåt!

Om de strider och kritiker öfver mina skrivelser, som du omnämner lefver jag i djup okunnighet. Sjelf har jag alldrig, sen jag blef författare, frågat efter hvad som sades eller skrefs om mig och detta dels af föresatts dock mest af verklig — — dock detta låter kanske ej bra och kunde missförstås. Jag vet att värdera så väl uppmuntringen, som korektivet i en ren kritik, men det ligger icke uti mig att mycket bry mig derom. Icke är det här, som ingifvelsens källor uppspringa, och till dessa tyr jag. Hvad af kritiker som kommit mig för ögonen har jag läst (ibland också icke läst) men icke frågat efter de, som icke gjort det. Och sen min goda Reuterborg är borta, är äfven all relation med denna sida af verlden borta. Nu leker mig i hågen vår Dala-resa och hvad jag med hjälp af den vill skapa. En annan gång — ty nu hinner jag ej, vill jag tala om för dig hur jag planerat för den. Ack! om det kunde gå!

Vi ha varit förkylda tur-vis alla här i huset men äro bra igen. Vi vänta dig till oss till posk och skola välkomna dig med posk-ägg poskliljor och varma hjertan.

tacksamt och hjertligen
Fredrika

534. Till Hierta.

Välborne Herr I. L. Hjerta!

Efter ett uppehåll af omkr. 6 veckor, kommer jag åter med an-hållan om rum i Aftonbladet för en redogörelse af mitt fögderi i följd af artikeln af d. 20 Dec! Kunde denna redogörelse intagas i Fredags eller Lördagsbladet denna vecka, så blefve jag därför mycket för-bunden.

Jag låter här medfölja en liten uppsatts öfver afledne Kammar-junkaren Lagerstråle, i den förmodan att Herr Hierta icke ogera skall lemna den en plats i sitt blad, då den framställer en af de bilder, som är godt att fästa blicken på, och har dessutom interesse för allmänheten genom den händelse, som den har gemenskap med och som väckt så mycket uppeende. »Eld tänder eld» säger någon af Eddans sånger och det godas låga är häri lik det ondas.

Derföre ock ha lagstiftare i sednare tider, påstått att den peri-odiska pressen skulle kunna öfva stor verksamhet på dygdens och sedlighetens utbredande genom offentliggörande af det godas verk (äfven enskiltas gerningar) i samhället. Jag vore rädd för detta offent-liggörande då det gäller lefvande personer, ty dygdens naivetet bör bevaras framför allt. Blir hon offentlig upphör hon snart att bli helig i sig sjelf. Men öfver de döda kan man höja låfsången utan fara, — på grafvarne kan man lägga kransar utan men — och derföre har jag gerna gjort närliggande minnesteckning, och önskar den offent-liggjord (med L. . s släktingars samtycke) i tro att den äfven kan verka godt, genom den goda meniskas bild som den framställer.

Skulle ej vara tillfälle att nu intaga denna uppsatts i Af. Bl. så — säg mig det. Kan den åter der intagas, så var god låt den ej tryckas med alltför fina stylar! och låt mig sedan återfå det lilla Manuskriptet!

Ödmjukl.

Fr. Bremer.

Stockh. d. 14 Mars — 44.

535. Till Wallmark.

Att Red. af Statstidningen ville ha godheten, i tidningen (med första möjliga) intaga medföljande redogörelse för medel influtna i följd af den i tidningen intagna artikeln »till Sverges Qvinnor» vågar jag härmed anhålla!

Ödmjukl.

Fr. Bremer.

Stockh. d. 14 Mars —44.

536. Till Malla Silfverstolpe.

Stockh. d. 19 Mars —44.

För tvenne bref (det af d. 13 dennes, samt det med de varma vänliga orden öfver skrifvelsen till Brockhaus) och ett paket, får jag hjertligen tacka dig, goda Malla! Sednare delen af ditt bref af d. 13de läste jag upp för Fabian Wrede i förrgår, han afbröt mig derunder och sade lifligt: »så fort jag kommer på Vakt, skall jag framställa denna förfrågan till konungen, förr är det mig ej möjligt. Men så snart jag blir tjenstgörande» (kammarherre) »skall jag göra det, blott jag får åberopa den hvarifrån uppdraget är gifvet neml. Fru Silfverstolpe. Påminn mig endast om saken, och jag skall föra den fram.» Sednare sade F. »Att Konungen icke, som kung, indrager de pensioner han gifvit som Kronprins, därför anser jag mig kunna gå i borgen, men huruvida han kan fortfara med det som hans fader gifvit, vet jag icke; i alla fall skall jag framföra Fru Silfverstolpes anhållan härom.» Är du nöjd med detta, bästa Malla? D. 1 April begynner Fabian W. sin vakt, som KabinettsKammarherre, och han får då snart tillfälle till den förfrågan, om hvilken jag, i öfrigt, icke skall glömma att påminna honom.

Paketet N° 7 af dina Minnen har jag så länge behållit, emedan jag gerna ville läsa en del af dess innehåll för min Mor och syster, som alltid af denna läsning ha stort interesse och nöje. Detta skulle nu ske om aftnarne, men som vi då, mycket sällan äro alldeles ensamma, så har det dragit långt ut på tiden. Först i går aftons slutade vi denna afdelning, och dagen förut hade jag fått den ottonde, som således kom väl tillpass och var hjertligen välkommen. Vi tycka alla att det är bra synd om Malla, som tydligen uti ett för henne

icke passande gifte har en vesentlig källa till sitt inre lidande, sin missbelåtenhet. Man måste dock merendels hålla med hennes man och mot henne. Omständigheterna voro äfven emot lyckan i detta äktenskap. Jag kan ordentligt sörja öfver att Malla icke fick barn! Fäderneslandets olyckor, kännas, men blott som en åsktung luft. De äro ett »ack!» till i Mallas lif, men kännas ej ingripande i hennes historia, der de enskilda känslorna, samt förhållanderna, tydligen äro de, som göra »la pluie et le beau temps», som verka livvets ve eller väl.

Detta åskmoln låg äfven öfver min barndom. Min Far, som förut såg nederbörden öster-ifrån, flydde i god tid med de sina, undan det samma, men han var en varm patriot, och krigets öden, landtvärnets olycka, m. m. voro de dagliga samtalsämnen i mitt hem. Sveaborgs öfvergång, Finlands förlust, revolutionen m. m. allt detta gjorde intryck af åsk-knallar på det barnsliga sinnet, som dock gladdes underligt vid vissa blixtrars sken och längtade — vara med, der de lyste.

Sköldebrands bref göra alltid nöje genom en frisk och manlig anda. Det är en karl att tycka om och — ha respekt för. Gustava Rudbecks ge intrycket af en nära fullkomlig qvinna. Der äro dagar af himmelsk renhet, der röjer sig en kraft och klokhet döpta i religionens Guda-källa, och ett sätt så fint och ädelt som blott den högsta bildning ger. Dertill har hennes förträfflighet en äkta svensk natur. Man tycker sig i en furuskog der Linnean doftar. Ch. Posses bref utmärka sig alltid genom något eget bra, godt och klokt. Så skrifer hon i ungdomens dagar, så återfinner jag henne på ålderdomen, uti det bref till dig, du varit god nu meddelat mig.

Hennes tanka i afseende på den stora moraliska orättvisan man är i fara att begå, genom upptagande af usla föräldrars barn och beredande för dem af bättre utsigter till bergning än fattiga men redliga menskors barn kunna äga, är all aktning värd. Den är mig heller icke ny; vi ha talat mycket derom här hemma, F. Wrede och jag, och jag har längesen tagit mig friheten till Direktionen för räddningshuset i Stockholm, samt till Biskop Faxe i Lund framställa samma åsigt Gr^{nan} Claesson yttrar, samt proposition om barnens utplanterande på landet, och sättande i samma vilkor, samma förhållanden och utsigter för framtiden, som större delen fattiga barn i Sverge, d. v. s. som icke äro rent af i nöd utan blott i knappa, arbets och hårdningsfordrande vilkor. På min sida har jag fått den gamla, hederliga Major Venus, föreståndarn för räddningshuset här, och några försök till utplantering torde i följd häraf göras. Detta gäller dock endast om de icke vanartade barnen. Dessa sednare befinnas så

förderfvade att de, utplanterade på landsbyggden, snart skulle tända eld på både stugor och gummor. För dem är en fängelse, en korektionsanstalt nödvändig, i hvilken de, under sträng hållning, uppfostras till förbättring, genom en religionslärare på en gång sträng och god, som lag och Evangelium. Först när Gr^{nan} C. . n noga tagit kännedom om de vanartade barnens skola här, och lärt känna den man, som leder den, hans nit, hans method, och de resultater den redan lemnat, först då — — ja, då skall den goda och kloka frun tala annorlunda om saken än hon nu gör. För öfrigt ville jag till alla dem, som äro rädda att här göra godt af fruktan att göra ondt framställa följande:

Ett faktum är förhanden, neml: att det finnes ett sjunket slägte hvars talrika afkomma växer upp till att bli ett moras i samhället. Skall man låta det så uppvexa? Nej menar jag! Utan man skall i stället för det förderfvade slägtet söka uppfostra ett bättre och kraftigare. Visa mig ett annat medel att ta saken vid roten och jag skall gripa det. Detta upptagande af de värnlösa barnen hindrar ju icke att man genom lättade närings-medel, och enskilt understöd söker bereda för goda men fattiga föräldrar lättnad att försörja sina ungar. Om orsakerna till sedeförderfvet och eländet kan sägas mycket, men säkert är att de ha sin rot något djupare ned än Fr^{nan} K. . g söker den. Sätt den gerna i Lyxen men gif då åt lyxen dess rätta mening och begrepp. För min del ser jag i Lyx, då man dermed vill beteckna ett ondt, i grunden ingenting annat än det naturliga njutningsbegärets öfverdrifna vändande till det timliga, förflygande, till skenet, till det köttsliga, eller hur man vill kalla det. Det ligger således ytterst (som äfven Fru Claesson riktigt anmärker) i sinnes stämningen. Är flärd der, så uppstår flärd eller lyx i det yttre, dess mångfaldiga yttringar af sinlighetens och fåfängans phenom[en]er. Att njuta allt det goda, som jorden bär, som samhällslifvet och samhällsfliten alstrar, har hvar menska rätt till, så visst som hvar menska är ett barn af Gud. Himlens ljus, Champagnens skummande bläddra, det eviga brödet liksom det timliga, alla, alla paradisetts frukter ha alla lika rätt till; af »allahanda träd i lustgårdenom» gaf Gud Meniskan att äta», men förbjöd blott ett träd eller en frukt, — jag vill ej fördjupa mig i Ur-mythens betydelse, men vill, för att återkomma till mitt ämne, endast säga att i fråga om det goda, det berättigade af njutningen beror enligt min tanke ingenting af sak eller sort, utan af måttet och sättet och sinnet m. ett ord af rätta proportionen. Att angifva denna åter, kan ingen yttre lag eller regel. Det kan blott det religiösa och medborgerligt utbildade sinnet. Att upplifva, rena, uppfrika dessa ur-källor är alltså det viktigaste i all reform.

Min uppmaning »till Sverges qvinnor» är i grunden endast en apell till det religiösa och medborgerliga sinnet i denna sfer, att vakna och verka; — vägarne, sätten kunna vara mångahanda. Min innerliga öfvertygelse är att här den frälsande kraften är i denna stund nedlagd, och att den borde mer än så sker, här begripas af herrar lagstiftare och genom borgerlig och politisk befrielse, befrias, göras kraftig i samhället. Det »köttens Evangelium» som predikas här och der i verlden har få anhängare bland vårt kön,*) dessto mer bland männen. När starkare (moraliskt och intellektuellt starkare) mödrar skola trycka barnen till sina bröst så skola männen bli bättre. Sallig Lykurgos hade härom några goda ideer. Och om någon Lykurgos i vår tid utförde på andens väg hvad denne stiftade på kroppens, så skulle ett starkare och större Sparta ännu uppstå på jorden än den gamla tidens, och skulle ej förgå som detta, ty dess rike vore ett andligt och ett fredens rike.

För öfrigt tror jag att den der riktiga proportionen jag talte om dageligen får flera anhängare på jorden, och utbreder sig allt mer innom den Medelklass, om hvilken Geijer talat, och talat så bra, och hvilken beständigt växer till på de öfriga klassernas bekostnad. Utbytet af ideer och varor, länderna emellan, alla kunskapers och alla varors spridning till alla folk-klasser verka härtill och hjälpa att uppfylla profetens ord: »Alla dalar skola upphöjde varda, alla högar skola förnedrade varda, och hvad oslätt är skall jemnas och allt folk skall se att Herrans Mun talar.» Ty den alla Menskors likhet inför Gud, detta himmelska brödraskap, som Christendomen proklamerat, måste göra sig gällande på alla punkter af lifvet, ända ut i dess yttersta spetsar och gränсор, imateriella och materiella. Detta är en evig nödvändig natur-ordning, och som vi äfven kunna se i hvar liten plantas lif. Derföre ha philantroperna rätt; och ingen har rätt som säger att den rike bör njuta och den fattiga umbära. Nej, meddela, gifva skall den rike, på förnuftigt vis, så långt han kan. Han är vår herres skattmästare och skall dela ut dennes gåfvor, och blott söka göra det i hans mening. Han skall verka för att jorden må bli lik himmelen genom rättvis jemnlighet menskorna emellan, och upphäfvande af de ödets nycker, som dömmar den ena meniskan till torf-

*) den djupa känslan och dess samband med Gudomligheten räddar dem. Qvinnan står med sitt hjerta nära det eviga lifvets Urkälla. Gif henne, som samhällsmedlem, och i medvetande af sitt medborgerliga värde en ny kraft att dricka derur, och hon skall vid sitt bröst uppamma ett nytt, förädladt slägte. Härpå syftar mycket i min Dagbok.

tighet den andra till vällefnad, så väl i materielt som andligt afseende.

När Geijers Litteraturblad kom ut hälsade jag det med så stor glädje emedan jag der kände igen eviga sanningar, som sen min barndom hade klingat i min själ, och såg utvecklas i klart ljus hvad, som äfven min själ anat, min liksom oändligt mångas, såsom tidens bästa, innersta mening.

Nu skulle vi väl litet tala om den nya kungen! Jag var med bland folket som hyllade och hälsade honom dagen efter hans faders död. Scenen var vacker och stor. Hos honom var ingenting egentligen stort, men i hans blick låg något fast, ädelt och rent, som ingaf förtroende, och vänliga känslor. I vänlighet hälsade han folket, och hälsades äfvenså af detta. Vädret var mildt, solen kastade några klarnande blickar öfver taflan, som den likväl ej fullt belyste. Alltihop hade en viss karakter af lugn och treflighet, men inte var det så fasligt roligt. Adieu min söta Malla! Paket och bref skall jag återsända så fort tillfälle blir. Alltid Din

tillgifna

Fredrika.

Boken: »Mysteres de Paris» har jag med glädje helsat som den första ljusstråle i den nyfranska litteraturen, den jag länge anat och väntat på: begynnelsen till himlafärden efter nedstigandet till hellvetet.

537. Till Tegnér.

Stockholm d. 26 Mars —44.

O nej, min bästa Tegnér! Icke kunde jag taga illa, eller, som du säger, bli »stött» öfver din kritik öfver Flora i min Dagbok. Och huru kan du väl tro det?! Tvertom, din anmärkning gjorde mig nöje, ty den var gjord på allvar, och den var fullkomligt grundad; den var en af de bästa af dem jag sett öfver denna karakter, och jag erkänner af hjertat gerna det begåna »Esthetiska» felet, som jag icke heller behöft begå om jag rätt behandlat saken. Men det är med denna sak, som med så mycket annat i mina skrifter, jag ser först efteråt huru jag kunnat, och bordt göra det bättre.

Mången brist har jag helt och hållet att tillskrifva mitt eget bristfulla inre, men mången kommer äfven deraf att jag, som skriftstäl-lare, står så ensam, och att de rena moraliska karakterer, som äro

mig närmast, och till hvilka jag meddelar mina skrifter innan de tryckas, icke kunna i esthetiskt afseende bidra att lyfta mig och dem. Mycken beröring med den litterära världen är ett ondt för skriftställaren, men för litet, eller ingen, är ett ondt också.

Men huru kunde Du tro att jag kunde bli stött öfver en anmärkning från dig?! Det finnes icke inom mig hvad som kan stöta sig på en tadlande anmärkning, från hvem det vara må, då den är riktig, och framförd i rätt anda; och det finnes i världen två personer hvilkas kritik jag, äfven der jag ej erkännde att den hade fullt rätt, alltid skulle mottaga med en känsla af kärlek och tacksamhet. Dessa två äro: Erik Gustaf Geijer och Du. Visserligen ha ni af snillet och världen och Svenska Ackademien officiell rättighet att vara domare öfver oss andra små arbetare i vingården, men det är icke detta, som böjer mig för Er, utan något alldeles apart, något gifvet af Guds nåde, som är Er båda eget, i sinnelag och uttryck och som har öfver mitt hjerta en alldeles oemotståndlig makt.

Tack nu, af hjertats grund, för din lilla vänliga, mig så kärkomna skrifvelse, som manar mig att skriva! Du har varit frisk i vinter, har man sagt mig, och glädit mig med, men ditt Biskopliga kall, som hjälpare och »gästgifvare», har varit strängt anlitat. En fru af mina bekanta brukade säga då hennes mor gaf bort af sitt linne och sina kläder: »Mamma bereder sin himla-paryr!» Och jag ville säga att du dukar ditt himmelska bord i det du så gästfritt vid ditt jordiska mottager dina brandskadade, hemlösa församlingsboer.

I Stockholm har det denna vinter varit tyst och tungt, som omkring en sjuksäng, och den store sjuke, som länge legat i kampen emellan lif och död, och intrycket häraf har väl verkat härtill. Ingenting har rört sig utom nöden och döden; lifvet har andats blott i suckar och klagan. Ack! Man kan då icke annat än bli nedstämd och sörja öfver att man kan så litet hjälpa, har så litet att gifva, äfven då man ger allt hvad man kan. Och blotta gifvandet hjälper icke. Det behöfves ordnande, stadgande åtgärder från de styrandes sida, ty stor är slappheten och oordningen så i seder, som ekonomi här i staden. Vi se upp med förhoppning till den nya Kungen, till Oscar den första, och förtrösta oss på att han skall bli en Man för fridens värf och tider, såsom hans fader var det egentl. för krigets, oaktadt sin fredliga regering; och hans allvarliga, enkla och kloka sätt att gå till väga vid begynnelsen af sin regering styrker detta hopp. Men när var ej nya kungars Thronuppstigning en sol-uppgång af förhoppningar och löften? Mätte Oscar ej tröttna, mätte han ha mod nog att vara lugn, kraft nog att ha tålmod, och genom moralisk storhet och rättsinnes bli sitt folks ledare och föresyn!

Det var en vacker syn, då han, dagen efter sin Faders död mottog hyllningsleden af garnisons-trupperna, att se honom rida ur slottsporten med sin stab ut bland den vimlande folkmängden, som hälsade honom under hurrarop och med verklig vänlighet och välvilja. Sjelf såg han glad och blid ut, under det han hälsade folket, och hans blick hade något ädelt och fast, som ingaf förtroende. Solen gjorde sig nästan i det samma väg genom molntäckelset och kastade några ljusnande, ehuru icke fullt klara, blickar öfver den brokiga scenen, som sorgmusikens dystert sköna massor och de med krusflor behängda, svajande fanorna och folkmängden som omgaf de uppställda regementerna nedanför slottet, längs åt hela skeppsbron, bidrog att göra högtidlig. Jag var med, jag ensam bland folket och hade roligt af hvad jag såg och hörde.

Härom dagen hade jag roligt af annan orsak. Jag hörde talas om Dig, Tegnér. Hos mig var en äldre, mig fremmande herre, som nyligen hade rest utrikes. »Hvad Tyskarne afguda Tegnér!» sade han; »öfverallt får man höra huru högt de skatta honom. På Rhen gjorde jag bekantskap med ett utmärkt fruntimmer, som sade: jag gläder mig att se en landsman till Gustaf Adolph, Linné och Tegnér!» Min bästa Tegnér, du bör verkligen taga Tyskarne till nåder igen, ty inga kunna ändå, såsom de, förstå och med entusiasm omfatta andra nationers storhet. De ha ingen, åtminståne ingen inskränkt national-egenkärlek. Om Sverge skulle ha mera af en sådan, så vore det förlåtligt. Ty ett litet folk så stort i krigets och i fredens bragder är icke lätt att finna, — ett folk, som blödande under sina lagrar på valplatsen, reser sig upp för att gifva verlden vettenskapens och skaldekonstens frids-palmer, det duger!

Till fru Hebbe förde jag sjelf ditt bref men träffade henne icke hemma. Dina ord för henne äro lag för mig.

Och Disa är brud, Böttigers brud!

Gif henne min innerliga hälsning och lyckönskan. Må hon bli så lycklig, som hon är älskansvärd! Framför äfven till din hustru en hjertlig hälsning från Din

alltid tacksamt tillgifna

Fredrika.

538. Till Georg Ameen.

Uppriktigt tackar jag Herr Georg Ameen för det tillfälle Ert bref, af d. 23 dennes, ger mig att grundeligen samtala öfver ett ämne, så värdt begrundande, som det Ni afhandlar, och som särskilt ligger mig om hjertat! Det på en gång välvilliga och allvarliga sätt på hvilket Ni behandlar saken, gör det mig till en angenäm skyldighet att söka besvara Era inkast, och der jag ej kan tillfredsställande lösa förekommande betänkligheter söka beträda den väg der vi, kanske under samfäldt sökande, kunde finna en utgång ur labyrinthen, en hvilopunkt för den frågande, tvekande tanken.

Att Ni, uti min uppmaning »till sverges Qvinnor», sett något mer än en uppmaning till en insamling, till verksamhet för ett speciellt ändamål, därför är mig Ert sätt att se och uppfatta i allmänhet, och särskilt Ert bref en borgen. Jag har, mig närmast, haft för afsigt att uppkalla eller lifva medvetandet om medborgerligt lif och värde i Qvinnans lif och verksamhet, beträckt ur Christlig samhällsståndpunkt; jag ville väcka till fullare lif samfundsandans i denna sfer, och göra det med vind af Christendomens heliga anda. Uppmaningen, från mig okända fruntimmer att tala för räddningshusens sak till »Sverges Qvinnor», blef mig en välkommen anledning att uttala några tankar hvilkas innersta afsigt sträcker sig utöfver det närvarande synliga eller föregifna ändamålet, och hvilkas utsäde, jag hoppas, skall gro, som den i mullen förborgade säden. Dessa aflägsnare afsigter höra ej hit att tala om. Jag har uppkallat det moderliga i samhället att känna, tänka, verka mera i stort och i främsta rummet att se till de vanlottade barnen och rädda dem, och meddetsamma fosterlandets framtid, i hvad på dessa ankommer. Det är detta närmast angifna, praktiska ändamål, som här och der uppkallat rörelser och echon som — äfven jag skulle ha önskat hade på annat sätt manifesterat sig.*) Det är detta ändamål, som af många omfattadt med värma, likväl hos flera tänkande personer, af båda könen, väckt betänkligheter hvilka jag äfven i Ert bref återfinner. Vi vilja då tala om de vanlottade barnens räddning och om Räddningshuset, såsom ett medel dertill. Några af Era inkast emot detta, och särskilt i hvad som rör de vanartade barnen och deras afskiljande i en

*) Dock torde de utan men kunna klinga, och efter deras kraft anslå eller förklinga. Det öfverflödiga skall korrigeras sig sjelf, och under de förgängliga blomstren kan dock en verklig frisk och lifvande källåder gå fram.

särskilt anstalt, torde bäst mötas genom en liten historisk tafla af Rättningshusets uppkomst i Stockholm.

År 1813, då Major Venus var föreståndare för korektionsinrättningen här i staden, sattes der in flera gossar emellan 12 16 års ålder, som blifvit afstraffade för begåagna brott och dem man ej viste hvar man skulle göra af, då de ansågos farliga att med sina elaka böjelser släppa lösa i en verld der de ej hade mera skydd och ledning än fåglarne i luften. Under umgänge med dessa gossar, föll föreståndaren för korektionshuset på tanken att deras olycka hade kunnat förekommas om dessa barn, för det mesta utkastade ur familjens sköte genom föräldrarnes laster eller olycka, hade af samhällets barmhertighet blifvit tidigt upptagna och vårdade; samt att deras totala förstörelse ännu kunde förekommas, om de kunde komma in i en speciel anstalt under faderlig vård och der liksom göras om på nytt. Då utkom i Dagligt Allahanda en uppmaning till en sådan anstalt, som jag tar mig friheten här medsända emedan den, oaktadt några fel i tankegången, dem utgifvaren (Major Venus) nu är den första att inse, innehåller de goda och hufvudsakliga skäl på hvilka Rättningshuset sednare blef grundadt. Wallin och Wanqvist sågo och gillade planen då. Men det var först många år sednare, neml. vid Prins Carls födelse, år 1826, som dessa båda män framträdde och satte sig i spetsen för företaget och med den framgång att rättningshuset inom kort upprestes och öppnades för en mängd olyckliga barn, hvilkas antal med hvart år hade tillväxt inom hufvudstaden. Till börja med, voro vanvårdade och vanartade (eller för vanart offentligt kända och straffade barn) förenade i en inrättning. Men snart bestämde sig afskiljandet, såsom en nödvändighet. De jemförelsevis få, vanartade barnen, stodo bland de endast vanvårdade, såsom brännmärkta, och fingo beständigt höra eller känna förebråelsen: »detta hafver du gjort!» af sina oförståndiga små kamrater. Dessutom var »Cains-märket» vanligen alltför tydligt intryckt på deras panna. De befunnos, då de af polisen efter bestraffningen till Rättningshuset öfverlemnades, redan så förderfvade att de, icke blott be-smittade de oskyldiga små, men äfven voro högst farliga för rättningshuset, som, i det det satte bom för deras dagdrifveri och oseder uppretade deras hämsinne samt begär att kosta hvad det ville befria sig från inrättningens band och återtaga deras förra tygellösa lefnad. Det befanns alldeles nödvändigt att för dessa gossar bilda en särskilt inrättning, som till det yttre blef ett slags fängelse, men till det inre gaf dem alla fördelarne af ett hem, samt af en religiös och moralisk uppfostran. Det skedde; och öfver denna afdelning af rättningshuset sattes en man, i hög grad kvalificerad genom natur-

liga gåfvor och viljans allvar och nit att förestå densamma. Den olyckliga gosse, som lemnas dit in (ur polisens förvaringskamrar) kommer der i ett samhälle der ingen har rätt att förebrå honom något; äfven förtiges hans brott för de andra gossarna, hvilka i denna deras afskiljda belägenhet lätt blifva i fullkomlig okunnighet härom, hvilket är omöjligt vid den större afdelningen, der barnen gå i den allmänna skolan, och stå i gemenskap med föräldrar och annat folk utifrån. Med samma samvetsgranna försigtighet behandlas gossen vid sin utgång ur inrättningen; hans brott förblir okänt på det ställe dit han af direktionen sättes i tjänst; han kan börja lefva på nytt. Innom inrättningen sluta gossarne sig med förtroende till hvarandra, oenighet dem emellan är sällsynt, vänskapsförbindelser deremot icke så. Deras naturliga geni för det onda motverkas genom sträng uppsigt, och för öfrigt alla goda medels användande, arbete, sång, religionsundervisning. I afseende på methoden med dessa gossars moraliska uppfostran, är deras nuvarande lärare och ledare, Magister O. Löwenmark, enligt hans eget yttrande, ännu en försökande. Olika karakterer fordra mycket olika behandling; man får beständigt, vid bestraffning och belöning, afse gossarnes olika individualitet, och bibehålla likhet endast i allvaret, i den kärleksfulla viljan för alla. Af 10 gossar, som utgått ur denna afdelning, sedan den stiftades, ha nio hittills förblifvit på goda vägar; flera af dem äro i brefvexling med deras förra lärare och vän. En enda har återfallit i det onda.

I Stockholm, liksom i andra större städer, är det väl behofvet, som befallande uppreser räddningshuset. Ett oafvisligt faktum är här förhanden: det finnes ett sjunket slägte, hvars talrika afkomma växer upp att blifva ett samhällets moras. Skall man låta det så uppvexa? Nej, menar jag. Utan man skall i stället för det sjunkna slägtet uppföda ett bättre och kraftigare. Eller huru skall man på annat sätt angripa det onda vid dess rot? Till lastfulla meniskors olyckliga afkomma, kommer vidare de barn, som bli för många i redliga men fattiga föräldrars hem och de, som genom döden bli beröfvade sina naturliga stöd och kastas handlost ut i världen. Det finnes således, och skall troligen, under den stigande folkökningen alltid finnas vanlottade barn nog, för att göra Räddningshuset nödvändigt i dess första skepnad. Möjligen skall dess sednare afdelning kunna upphöra genom den förstas verksamhet. Barn ha blifvit upptagna der, som redan vid sju års ålder kunde tala tjufspråket och voro inlärd i mängd skålmstycken. Men vid denna späda ålder är det så lätt att verka på barnet, att inom ett par år kan en total omvändelse vara skedd, och barnet från en af inrättningens värsta sjugetter vara en af dess bästa, mest hoppgifvande.

Jag öfvergår till den andra punkten i Ert bref:

»Låt oss antaga behofvet och nyttan af särskilda Räddningsinstitut; — måste man icke lätt kan få för många? Måste man rätt »genomtänkt hvad ett sådant Institut är och hvilka barn, som böra »vara föremål derför? Gör man sig riktigt begrepp om skiljnaden »emellan räddnings-institut och Uppfostrings-institut?»

Säkerligen behöfva dessa frågor blifva föremål för närmare begrundande och bestämmande, och de skola säkert äfven blifva det, sedan uppmärksamheten är riktad på hufvudämnet och sinnet för saken lefvande.

Räddningshusets outhärlighet synes vara en gifven sak. Antalet af dessa anstalter, hvar och huru de böra inrättas är en fråga, som troligen ingen kan besvara, ty detta måste bero af behofvet och af lokala omständigheter, som för hvar provins kunna vara olika. Kännedom af dessa, och klart begrepp om räddnings-anstaltens mening och syftemål, bör bestämma häröfver. Man kan ock tänka sig denna anstalt förhanden och verksam, der intet egentligt räddningshus finnes. Den är då en del af den osynliga kyrkan, och kan, liksom den synliga kyrkan, finnas i hvar församling.

Der Räddningshuset framträder, som sjelfständigt, med egen styrelse försedt Institut, så blir dess närmare förhållande till samhället samt till öfriga hjälp- och uppfostrings anstalter inom detsamma, en sak af vigt att bestämma, och frågan härom vänder sig då, i första rummet, till inrättningens egen inre beskaffenhet, dess verksamhet och syftemål.

I afseende på äldre Vanartade barn tyckes mig att ingen tvekan kan uppstå. Räddningshuset för dem måste framför allt vara ett moraliskt. Det måste då vara ett Uppfostrings-Institut. Det blir för den unga meniskan allt eller — intet. Staten måste för sitt eget väls, sin egen trygghets skuld här gå emot den förlorade sonen, som Fadren i Evangelium. Nåd måste gå för rätt.

Med räddningshuset för blott vanvårdade eller ock mindre barn är förhållandet annorlunda. Statens trygghet och barnens väl fordrar icke ovilkorligt att de i räddningshuset skola undfå en fullständig moralisk och fysisk uppfostran, ty de kunna räddas och bli goda och gagneliga medborgare ändå. Derför är här stället att i första rummet afse den viktiga frågan om den moraliska orätt, som i samhället uppstår om dåliga föräldrars barn skola bättre försörjas och få bättre utsigter för sin framtid (genom deras upptagande i Räddningshuset) än redliga men fattiga föräldrars barn. Frågan är af största och högsta vigt, och jag ber Er att tänka med mig öfver den, och söka utfinna den punkt der

räddningshusets verksamhet kunde förlikas med den moraliska rättvisa, som är sedlighetens och samhällets grund, och som fodrar att meniskan skall ansvara för sina gerningar, att: »som hon sår, så skall hon skörda.»

Räddningshuset i Stockholm för vanvårdade barn är tillika uppfostrings-institut. Öfver 100 barn försörjas och uppfostras för närvarande der, från det ottonde året och till det, då, efter begående af deras första nattvard, de inträda i tjenster, som Direktionen för institutet förskaffar dem. Goda tjenster finna de mycket lätt; ty man tar begärligt i sin tjenst dessa ovanligt väl lärda och skickliga barn. Detta är godt. Men dessa barn äro till större delen upptagna ur lastens eller ur vårdslöshetens boningar. Här uppstår den moraliska orätten, och denna har synts mig, för sina följder i stort, så farlig att jag*) till Direktörerne för Anstalten tagit mig friheten hemställa huruvida icke Räddningshuset, för dessa mindre barn, egentl. borde anses, som en Centraldepot, der de olyckliga små upptogos och vårdades i deras första stadium af elände (som ibland är så stort att de blott med möda kunna fördraga föda; så utsvultna äro de!) men sedan, så fort ske kunde, planterades ut på landsbygden hos bönder och torpare mot billig afgift, hvarigenom barnet kom att kosta minst hälften mindre än hvad det i Institutet för närvarande kostar, och Institutet derigenom kunde bli i stånd att upptaga en vida större mängd, och den ännu viktigare fördelen vunnes att barnen, genom denna ordning, komme i samma vilkor, finge samma härdande mödor, samma utsigter, som fattig-mans barn mest i Sverge, och den Moraliska orätten blefve då, till stor del upphäfvden. Derjemte undgick man faran att, såsom nu, få här en öfverbefolkning af handverkare, och landtfolkets, jordbrukarnes friska och nyttiga klass blefve tillökt, hvilket bör i vårt land vara behöfligt.

Man har svarat mig: »detta är riktigt; men då upphör Räddningshuset att vara ett moraliskt räddningshus; det kommer på samma trappsteg, som barnhuset och blir endast en utvidgning af detta. Och se, huru det går med de barn, som utsättas derifrån! Förgås icke en stor mängd af vanvård, hos deras penningesnikna och för dem liknöjda fosterföräldrar? Icke heller vet man hur de moraliskt vårdas. Att så upptaga och sedan sätta bort barnen är icke att rädda dem.»

Dessa inkast oaktadt, kan jag ej annat än tro att denna method vore den rättaste och bästa, när man ser saken i stort. De vådliga

*) af tänkande personer sjelf väckt att närmare tänka häröfver

följderne, för barnen, kunde dessutom till större delen aflägsnas genom en noggrannare efter-syn. Denna skulle mycket bero på pres-terne i församlingarne, men denna åter på en förbättring af prester-skapet, som åter torde bero på — hvad icke här är stället att tala om. Saken har alltså sina svårigheter.

En del af den Moraliska orättvisa vi talat om, kan äfven undvikas genom principen som följes vid valet af de barn, som Räddningshuset upptager. Och i Stockholm är detta verkligen gjordt derigenom att Direktionen i första rummet upptager fader och moderlösa barn, som äro utblottade på hjälp och hjälpare, samt dernäst barn af redliga och stråfsamma föräldrar då dessa kommit i för stor nöd, eller af sjukdom äro urståndsatta att försörja alla de sina. Vanligen är det med största möda, som dessa goda föräldrar lemna sina barn ifrån sig. Hellre hungra de och lida mycket.

Emedlertid är det utan all fråga att större delen af Räddningshusets barn komma ur lastens och lättsinnets hemvist. Den farliga frågan återstår således alltid till Räddningshuset (det må hur som helst besörja öfver barnen och deras framtid): »Ger det icke en skadlig uppmuntran åt lättsinnet och håglösheten?» Härpå kunde man fråga tillbaka: »skulle lättsinnet och håglösheten vara mindre om icke räddningshus funnes?» Jag tror det ej. Hade de förre ej ren varit så väldiga i samhället, så hade det sednare ej behöfts och ej uppstått.

Men frågan har djupare rötter. Ty hvad är Räddningshuset annat än en gren i det barmhertighetens världsträd, som vuxit upp ur — Christendomen? Vid hvarje ny inrättning till medmeniskors hjälp eller frälsning ha vi hört varningen: »ju mer vi hjälpa, ju mer locka vi nöden fram, ju ifrigare vi visa oss att frälsa, ju mer uppmuntra vi tanklösheten, och försvaga kraften och hågen att: hjälpa sig sjelf. Hvarföre skall syndaren omhuldas mer än den rättfärdiga? Genom denna slappa kärlek locka vi ju synden att öfverflöda.»

Allt detta synes riktigt sagt; de utpekade farorna äro naturliga. De varnare, som så klaga finne vi i Evangelium representerade i brodern till den förlorade sonen vid hvars återkomst fadern bereder gästabad, samt i första timmans arbetare i Vingården, som klaga att den elfte timmans arbetare få lika stor dagspenning som de, som »burit dagens tunga och heta». Jag bekänner för Er att denna klagan alltid gått mig till hjertat, emedan den synes mig så billig; och svaret som de få vill synas mindre så.

Antingen har nu Christus orätt, och alla de ha orätt, som, inspirerade af hans anda, predikat med ord och gerning hans hjälpsam-

hets och räddnings-evangelium genom världen, eller ock — har saken en ännu djupare grund och den skenbara orätten döljer ett djupare rätt.

Är det så, så måste detta rätt äfven utveckla sig till ett högre godt, en fullkomligare, i den högsta rättvisan grundad ordning. Och hvad vi se nu, är att likna vid afvikelsen, som Newton med bekymmer iakttog i solsystemet men som blott var en öfvergång till den ordning der allt återställde sig på sin rätta bana och plats.

Se vi på arten af den verldsevolution, som Christendomen åstadkommit, så se vi att den består i en, det högres nedsänkande till det lägre, som det upplyfter till sig efter att ha genomträngt det med sin kraft, sitt lif.*) Så visar sig fenomenet af världens på-nyfödelse i dess första historiska moment, i palestinas dalar, så visar det sig än i dag, i statslifvets rörelser, hos de fria, lefvande folk, till hvilka vi kunna med glädje räkna vårt eget.

Här är fråga om en innerligare rättvisa än den yttre och vanliga, här är fråga om en rättvisa grundad i en stor kärlek. Denna kärlek vill framför allt upphäfva alla ödets orättvisor, alla tillfällighetens oförrätter och ojämnheter, upphäfva allt, som hindrar att menkoslägtet kan en dag stå inför sin skapare lik en fullkomlig meniska skapad efter hans beläte, i hvilken alla särskilda individer äro, som bröder och systrar, såsom barn af samma Fader.

Denna af en stor ide inspirerade menskokärlek går derföre fram i sin gudomliga mission, ofta åsidosättande de vanliga rättsfrågorna, och obekymrad om de tillfälliga oordningar dess verksamhet synes ha till följd, ty den känner och vet innom sig att den allena under sin banas fulländning kan ställa allt tillrätta i en högre ordning, att den allena omsider kan »stilla förderfvet på jorden».

Kärlekens verksamhet visar sig härunder i tvenne riktningar. Den ena går ut på att lätta mödorna, försona felen, utplåna följderna eller hjälpa att bära dem, den andra verkar genom att upplysa förståndet, stärka medvetandet, upplifva genom delaktiggörande i ädla rättigheter och skyldigheter; båda förena sig i att genom verksamt deltagande förädla och lyckliggöra.

När de bättre lottade på jorden, sålunda nedstiga till de vanlottade eller de sjunkna, så måste de slutligen meddela dem det sinne och den kraft de sjelfva äga; i det de så böja sig ned kunna de upplyfta sina sjunkna bröder till det trappsteg af moraliskt värde der

*) Och i utvidgandet af gemensamhet för alla meniskor i alla himmelens och jordens gåfvor, delaktiggörande af samma bröd och samma vin för alla.

de sjelfva stå, och bli sålunda deras, äfven som samhällets räddare. Botemedlet för den momentella oordningen ligger då i evolutionens fullbordande, icke i dess återhållande.

Förhåller det sig så, och min tro är att så förhåller sig, så, låt oss icke fruckta de rörelser, äfven obesinnade, som ha sitt ursprung i den varma känslan, den fromma tron. I alla tider voro de lifvets profeter; de ha i sina händer slagrutan, som angifver lifvets fördolda källor. Låt dem vara fria, men låt den ordnande tanken följa dem troget, upplysa deras väg, och gifva dem ordet till deras aningar. Låt visheten leda den kärleksfulla viljan, och anvisa sättet att klokt utföra den goda saken.

Mitt bref har oförtänt vuxit till en afhandling. Jag skulle förskräckas derfor, om jag ej hoppades, att min välvillige läsare skall, äfven deraf, se min allvarliga vilja att, efter bästa förmåga, svara på hans frågor och tvifvelsmål.

Innan jag slutar brefvet har jag några ord att säga Herr Georg Ameen enskilt. Min Kusin, Kasper Wrede, sände mig, förleden sommar, genom sin syster A. Wachtmeister, en helsning från Najadens utgifvare, samt önskan af ett skriftligt bidrag från mig till en »Sjökalendar», som han ämnade utgifva. Jag förklarade mig beredvillig, och bad endast att få veta af hvilket slag eller i hvilken genre bidraget önskades vara. Jag vet icke om mina goda kusiner ha framfört min förfrågan, men säkert är att jag på den alldrig erhöi något svar. Båda äro litet förströdda till lynnet, och de torde ha glömt mitt ärende. Skulle Herr Ameen emedlertid framdeles ha samma önskan, så låt oss gå förbi kusinerna, och gör mig nöjet att sjelf säga mig hvad Herr Ameen i denna väg helst åstundar. Det skulle vara mig ett nöje och en tillfredsställelse att härvid kunna göra Er ett nöje. Se äfven häruti ett uttryck af min tacksamhet och högaktning!

Fredrika Bremer.

Stockh. d. 29 Mars 1844.

539. Till Malla Silfverstolpe.

Hade jag än så mycket att göra, som Kung Oscar nu måtte ha, och hade jag blott en dag att lefva, så skulle jag ändå finna en stund att tacka dig för ditt sköna bref! Det har aflockat mig tårar

af ljuf rörelse, af förtjusning, och om jag ej talar mer om dess skönhet, så är det för det denna synes mig för helig att berömma, eller vidröra med granskande ord. Se blott dess intryck på mitt sinne, söta Malla, och tack för detta!! Detta bref hör till slut-ackorderna i Mallas minnen, och mera djupt harmoniskt kunde de ej ljuda.

Edsberg! Visst skola vi fara dit! Hvilken dag du vill det, i Juni månad, skall vagn, hästar, kör-sven och Fredrika stå dig till buds. Och vi skola fara och vara der en, två, tre dagar, så länge du vill på det du utan att trötta dig kan besöka alla gamla kära ställen, som äfven nu äro mig så bekanta, ehuru de väl för mitt lokalsinne ligga litet huller om buller. Låt mig hafva den lilla kostnaden af färden och gif mig du den bättre delen glädjen att med dig besöka ditt sköna barndomshem! Det skall hjertligen roa mig.

Hade äfven icke ditt bref med så magisk kraft i dag fört mig att skrifva, så hade jag väl ändå skrifvit i behof att rätt hjertligen tacka dig för det nöje och interesse dina minnen några aftnar skänkt mig och de mina, ja, så att eljest välkomna besök icke varit det emedan de afbrutit läsningen. Vi ha ej ännu slutat detta paket, men tänka att kunna göra det i afton och ana ett stigande interesse. Skänk oss snart mera!

Hälsning från dina barn! Med dem är det bra, bättre än någonsin. Det skenbara närmandet med den tredje har i sjelfva verket gjort ett djupare aflägsnande på makarnes sida.*) Jag var hos Sophie i dag, och aldrig ännu har jag sett henne så glad, så innerligen tillfredsställd och dertill så frisk. A. är hos mig ibland och ljusnar tydligt så till sinnet som till tankarne. Det försiggår hos honom en stor men god förändring.***) I ett förändrar han sig icke, det är i tillgifvenheten för trogna vänner, och bland dessa står Malla främst. Så varmt var häromdagen uttrycket af hans tillgifvenhet för henne att jag ej kunde låta bli tänka: »Ack! detta borde Malla höra, det skulle göra henne godt.»

Nu kommer mörkret och posttimman. Var så mycket god låt C. Rosen få inneliggande! Hälsa hjerteligen till de dina från

Din
tillgifna
Fredrika.

Stockh. d. 29 Mars —44.

*) d. v. s. köld har trädt i den förra bitterhetens ställe.

**) Det myckna goda hos honom tyckes allt mer fatta rot i bestämd insigt och öfvertygelse, det mindre goda vika undan, falla bort.

540. Till Böklin.

Stockholm d. 2 April —44.

Dina oförklarligt långa tystnader, min bästa Böklin,*) ha nästan tagit bort från mig både mod och håg att skriva dig till! Som emedlertid ditt sista bref antydde interesse för hvad, som här föregår på högre ort, vill jag säga dig hvad jag förnimmer derom. En stund att höra mig skall du lätt finna om ock ingen att svara, eller säga att du hör mig (men mer än detta sednare begär jag icke nu!)

Stilla, sakta, som en bortdöende vindfläckt, afsomnade vår åldriga hjelte-Kung Carl Johan. En half timma derefter mottog Oscar d. 1ta trohets-eden af sin älsta son och derefter af statens högsta, i staden närvarande, tjenstemän, samt af dem, som tillhörde hofvet. Uppträdet hade varit högtidligt sade Fabian W. som kom hem till oss, om afton, efter att, med de andra, ha aflaggt eden.

Dagen derefter d. 8 Mars, skulle garnisons-trupperna här, svärja den nya Konungen trohet. Kl. $\frac{1}{2}$ 2, begaf jag mig ut, jag allena, för att vara med bland folket och se och höra hvad som föregick. Nedanför Logården och utåt hela Skeppsbron voro regementerna uppställda i fyrkanter och omkring dessa och uppåt slottsbacken vimlade det af folk. Trapporna kring Gustaf den tredjes staty samt Logårdstrapporna voro betäckta med klasor af meniskor. Ned emot strömmen var det friare och här tog jag mig för, att ströfva, bland andra ströfvande grupper, samt bland vedforor, åkareslädar, dal-folk pojkar och Madammer, kappor och hattar af alla slag, kände mig särdeles munter och medborgerlig till mods och tilltalades blott då och då af en och annan Madam, som suckande bad »Gud välsigna Kungen och bevara honom från allt ondt!» Folket var lungt och glädtigt. Det tycktes vänta blott på ett angenämt skådespel. Vi hade icke väntat länge, då, uppifrån slottsbacken, hördes hurrarop, sorgmusikens massor tonade, och utifrån norra slottsporten kom Kung Oscar ridande med sin stab, och red långsamt nedför slottsbacken vackert hälsande på den vimlande, hviftande och hurrande mängden. Han vände sedan af åt logården der Lifgardet till häst stod anfördt af sin vålnadsbleka Chef Excellensen Brahe, som, sedan han, utan att en enda natt vara arklädd, vakat i sex veckors tid vid den aflidne Kungens sjuksäng, nu icke lät afhålla sig från att i spetsen för sitt regemente offentligen gifva hans son sin trohets-ed. Kung Oscar såg blid och glad ut der han red, med sin bleka, sköna son prins Gustaf vid sin sida (prins Carl var efter sin sjukdom ännu ej nog

*) t. ex. den sista af hela otta månader!

återställd att våga sig ut i den kalla luften). Så snart han rörde sig uppstämde sorgmusiken, och man såg svänga i vinden fanorna behängda med svarta flor. Scenen var högtidlig och stor. Hos honom var det något icke stort ehuru godt, och i hans blick låg något fast och rent, som ingaf tillförsigt. I vänlighet hälsade han folket och hälsades af detta äfvenså, under det han red från regemente till regemente och mottog eden. Vädret var mildare än på länge och i vinden var ett vår-bud. Just som kungen kom ut, skedde en klar-ning, solen sökte göra sig väg genom det grå moln-täckelset, och kasta- de några bleka, fast klarnande blickar på det brokiga skådespelet. Några fantastiska stormskyar flögo fram öfver solen och försvunno. Den bröt dock ej igenom, utan efter ett ytterligare klarningsförsök drog den sig åter in inom molntäckelset, och dagen återtog sin första grå, entoniga färg. Stilla aftågade trupperna, och med dem folket, till sina hem.

Sedan detta uppträde, har det varit i Stockholm mycket tyst, så tyst att det goda Stockholmsfolket börjar finna det alltför tyst, och tycka att en ny Kung icke bör stiga så aldeles inkognito upp på thronen, att man bör ha dervid ha åtminstone något buller och romor. Ur den tysthetsslöja, som betäcker den nya thronen hör man dock ett och annat, som för mig låter bättre än Åsk-knallar och trumpeta-dån. Deribland är den nya Kungens arbetsamhet, hans tillgänglighet, hans uppmärksamma sätt att höra på allas anliggan- den, hans enkelhet, allvar och godhet, som tyckas låfva att han skall handla enligt sitt valspråk: »rätt och sanning». Geijer, som nyss gick ifrån mig, sade: »jag har alltid sett och tyckt om hos honom något enkelt och flärdfritt, men det har aldrig så frapperadt mig, som nu efter hans faders död. Han föreföll mig i hög grad allvar- lig och god, och fast i sin vilja att gå redeligen och rätt fram sin bana, och tyckes ha karakter att kunna hålla ut dermed. Han är en meniska, en Meniska i ordets bästa bemärkelse, utan all flärd och utan alla anspråk, som blott söker det rätta och goda.»

Förhållandet mellan honom och den unga Kronprinsen är vack- rare än någonsin. Alltsedan sin sjukdom ligger den unga prinsen i sin faders rum, och får deltaga i alla dennes känslor och tankar, samt i alla viktiga angelägenheter, som föregå.*) Detta är skönt. Om den nya Drottningen vill man tycka att hon allt mera tager en något stolt och frånhållande position. Hon säger vanligen Nej till hvad man begär af henne, och handlar helst, såsom af egen im-

*) och stor glädje skall fadern hafva af den unga, lefnadsfriska och i botten allvarliga sonen.

puls och vilja. Detta har jag dock ej af hof-folk utan af andra, men tror det vara sannt. Af de två kungliga makarne lärer hon, utan fråga, ha den kraftfullare karakteren. Den verkliga och stora vänskap, som lärer råda emellan de två, gör dock detta till ett godt, jemte den sedliga skönheten af Drottningens sinnelag.

Nu tänker man på den stora begrafningen och sedan Kröningen. Ex. Brahe, som tyckes haft för den afidne Kungen en ovanlig grad af tillgifvenhet fortfar att ännu två à tre gånger om dagen besöka — hans lik, der det ligger i spiritus vini. Sorg och sjuklighet ge det ädla ansigtet ett hemskt uttryck. I Juli blir riksdag, emedan Kungen vill på vintern resa till Norge och der öppna Storthinget.

Nu är det vår och säkert sjunger lärkan fröjd öfver Skånes slätter. Må den sjunga fram sorgfriare dagar öfver ditt hus och hem! Mig vet du alltid hvar du har, samt att det icke är långa och lärda bref jag nu hoppats af dig, endast, emellanåt, ett litet ord, som säger mig att jag ej talar med en döfstum person eller med — en likgiltig. Dock var och gör som du vill. Jag förblir densamma

Fredrika.

541. Till Fahlcrantz.

Stockholm d. 2 April —44.

Hönsen värpa allt flitigare, Lackfiolerne slå ut, Nesselfjäriln fladdrar i solskenet, och solen sjelf, himlens härliga äggegula, växer för hvar dag i kraft och makt, — allt bådard den stundande Posken! Hur gör, hur tänker vår älskade Maestro? Tänker han på sina vänner i Stockholm, och vill han göra dem den Poskfröjden att komma till dem, manne? Vi undra och hela världen undrar, men vi undra allramest. Om han är så hederlig skall han ha heder och tack därför, både på Svenska och Latin. Bästa Fahlcrantz, som jag har en liten förhoppning att du kommer, och jag i så fall får munteligen språka med dig, så säger jag nu ingenting om Dalaresan och utsigterna för denna, som i år se rätt förmånliga ut, utom deruti att Agathen icke reser med. Hon näns icke lemna Mamma ensam och derom säger jag ingenting, annat än att det är rätt och snällt. Men jag har fått till res-sällskap, en liten fru, som jag tror skall bli ett dråpligt res-sällskap, en liten glad, allvarlig, qvick och bra meniska, som heter Limnell, som innan sitt giftermål hette Lövenstedt och var mycket i Franzenska huset der hon var allmänt älskad. Hon

är mycket begifven på resa i allmänhet och på denna resa isynnerhet. Litet svårigheter återstå med afseende på tiden, och huruvida — — men det der allt få vi tala om längre fram, som jag hoppas, muntligen, i fall Din tid och håg komma öfverens med Dala-färden och de resande fruntimren våga påräkna en så magnifik ledsagare eller anförare, som »Rector Magnificus!»

Agathe helsar hjertligen och tackar för brevet äfvenså, men Latinet, säger hon, vill icke frodas inom detta hus innan Magistern kommer. Min Mors allrävänligaste hälsning får jag äfven framföra, och sist nejar*) jag sjelf för Dig i vördnad och hjertlighet och säger: Välkommen bästa Fahlkrantz!

Fredrika.

542. Till Hartmansdorffs.

[Apr.? 1844.]

Det är bra förmätet att så här objuden komma till Presidenten och Presidentskan, och dertill i afsigt att få stadna kvar! Jag erkänner det, men kommer ändå, i hopp att de skola se till driffjädern, och den är ingen annan än: mitt hjertas önskan att ha i deras hus en representant, som ibland må påminna dem om den tack samma känsla, som åtankan af deras godhet väcker hos mig. Må de derfore hålla till godo kopian af det tacksamt tillgifna

Originalet.

Thorsdag.

543. Till Böklin.

Stockholm d. 19 Maj —44.

Jag vill i dag fira min söndag med att skriva till dig, min goda Pastor, till dig, som gaf mitt lif dess helgdag, min spridda församling dess kyrka och tempelsång, gaf mig »Frid på jorden!» Och för dig, när skall den jordiska friden, när skall helgdagen komma?

*) Norska!

Men redan står ditt nybyggda hus färdigt, och bestyren reda sig i vår-solens ljus. Din organiserande ande skall icke förneka sig, utan stilla verka, till dess den sväfvat fri öfver en ordnad verld.

I en af småbarnskolorne här i staden frågades en gång barnen: »hvad gjorde vår Herre på den sjunde skapelse-dagen?» Några af barnen svarade: »han hvilade sig!» Och en liten flicka tillade med stor liflighet: »men han var icke trött, utan han gick i kyrkan!» Och så blir väl din hvilodag min goda B. ett ingående i andaktens och tankens heliga tempel för att derifrån tala till den efter ljus och värma törstande menigheten. Men lång synes mig din arbetsvecka.

Tack för det du midt ur den ändå sänder mig en och annan stråle af ditt ljus. Din »andliga Erotik» har födt af sig »en Äktenskaps-historia». Kanske skall jag i den bättre uppfatta din mening än jag gjorde det i mitt bref. Jag anar deri ett djup och en sanning, som gläder mig. Men jag kan icke säga att jag begripit den. Djerfheten af min historia förskräcker mig litet sjelf. Icke heller skall den i brådast sändas ut i verlden, om så någonsin skall ske. Ett annat ämne sysselsätter mig nu af själ och hjerta. Jag bär en tanke innom mig som lifvar mig innerligen. Den är en framställning af Natur-lifvet i Sverge i dess hela omfång, ifrån dess dunkla nattsida sådan den visar sig i Trollväsendet och Hexprocesserna t. ex. i Dalarne, i dess alldagsväsen, både det vackra friska, och dess krassa och materiella, och upp till den höjd der det, såsom i våra medeltids sagor, uttalar medvetandet om sitt innersta väsen, om sin förlossning genom meniskan, om sin förnyelse och förklaring.

Kanske har jag uttryckt illa hvad jag menar. Min romantiska tafala skall, hoppas jag, göra det bättre. Men säg åt ingen hvad jag här hvissar i ditt öra. Jag är rädd derom, som om en hemlighet. I Juni månad reser jag till Dalarne för att utse åt mig en lokal för de scener jag vill utföra. Dalarne skall för många afseenden passa mig förträffligt, äfven såsom Natur. Ty Svenska naturens både nattsida och dagsida skola der, i kraftiga kontraster ligga bredvid hvarandra.

Vi ha nu här åtskilliga riksnyheter att orda om. Mycket nöjda äro vi med Kung Oscars svar på Prinsen af Wasas förklaring. Det andas något ädelt och friskt, som ovillkorligen vinner hjertat och tycket. De nya Statsrådena ha vi heller ingenting emot, särdeles som vi känna huru, vid dessa och andra utnämningar, Kungen allvarligen och redeligen endast och allenast frågat efter förmåga och förtjänst hos personerna. Men just på kapaciteter lärar i denna stund vara en förfärlig brist. Mindre nöjda ha vi, likasom du, varit med de officiella klagovisorna öfver den hädangångne. Men det tycktes, som Kung Oscar velat, låta sin fader, äfven på hans mull, få det

rökoffer, som, man vet, alltid var honom en alltför söt lukt, och först med sin regering velat införa den nya och flärdfria tonen. Så har han äfven utlätit sig att han ville hafva begrafningen, så praktfull, som möjligt, och sin kröning deremot, så enkel, som möjligt. Begravnings processionen var äfven verkligen något ovanligt vackert och betydelsefullt. Solen, som likt den världsliga lyckan alltid var Carl-Johan så blid, och gerna belyste alla hans högtidsdagar, lyste äfven i herrlighet på denna hans sista praktfärd. Hans hvita häst som under det svarta bårtäcket tycktes vilja rusa till striden, var den första vackert sorgliga gestalten af detta tåg. Excellencen Brahes sköna, djupt tragiska gestalt, der han gick, nästan vacklande vid prestafven, gaf det sin stämpel af ett sorge-tåg. Det öfriga deraf, (särdeles de kungliga, samt Håffruntimmerna i deras fladdrande sorgdrägter) var präktigt, vackert, äfven poetiskt, men hade intet uttryck af dagens betydelse. Det behöfde icke spelas sorg-marsch därför. Men Brahe! Jag har haft glädje i honom, blott för den sköna syn han nu gifvit världen, af en kärlek, som ingen möda, ingen fara kunde trötta, af en sorg, som ingen etiquette, intet ceremoniell mäktade matta eller förströ. Det brustna hjertat var der, och sågs tydligt under Guldkedjorna, under det den, som bar dem, punktligt och troget uppfyllde alla ceremoniella fordringar. Ack! Ingen glans och ingen prakt var för sal. kungen en låfsång, så som denna lefvande bild af den största sorg. Jag kunde skrifva ett långt bref om Brahes förhållande till den hädangångne, särdeles under denna sista tid, men det skulle dock matt beskrifva hvad som varit. Han lär vara en man af naturligt starka affektioner, och var af ren beundran och personligt tycke fästad vid sal. Kungen, som älskade honom långt mer än han älskade sin enda son, i hvilken han alltid såg en rival. Sanningen och det sällsynta djupet i denna känsla låter nästan vörda den romantiska ytterlighet till hvilken den å Brahes sida visat sig gå. Och mig var det kärt och skönt att veta att äfven sedan den gamle Kungen blifvit nedsänkt i den kalla konungagrafven gick ett varmt hjerta, under flera aftnar dit ner, för att klappa vid hans kista. Under hela Kungens sista sjukdom vek ej Brahe en enda natt från hans säng. En gång såf kungen i 7 timmar på Brahes arm. Under sådana ansträngningar angreps hans icke starka hälsa, hans förfärliga kramphosta återkom, han förlorade förmågan att äta och att såfva, men skonade sig aldrig ett ögonblick. Sedan kungen var död döljde Brahe hans lik. Hvar gång läkarne sysselsatte sig med dess balsamering var Brahe inne. Om afton sent, då den kungliga familjen gått till hvila, gick Brahe in i rummet der liket låg i Spiritus Vini, lät taga lakanet af karet och blef der allena med den döde.

Några hafva ansett allt detta för parad. Men en enda blick i Brahes af sorg och kroppsplågor hemskt förtärda ansigte låter hvar sådan tanke ångerfull slockna. Ett under är att han ännu lefver.

Men jag ville tala om Kung Oscar. Vi ha heller icke varit nöjda med hans förbud till studenterna att resa till Köpenhamn i sommar, och ändå mindre med det svepskäl han anfört till grund därför. Vi tycka att deri är hvarken rätt eller sanning, och att saken bort verkställas på annat sätt. Afsedt från detta, äro vi hjerteligen belåtna med vårt kungahus, hvars allvarliga och vackra stämning sednast visat sig vid prins Oscars första Nattvardgång.

Kung och Drottning ha deltagit med djup rörelse och uppmärksamhet, i de högtidliga handlingarne af sonens examen, Confirmation och Nattvardsgång. Drottningen grät vid confirmationen mycket, Kungen ville ej visa sin rörelse, torkade flitigt sina mustascher och lät blott liksom händelsevis näsduken snudda upp mot ögonen. Den unga prinsens utmärkt goda hufvud lärer ha gjort hans examen till en uppbyggelse för alla åhörande. Glädjande är det allvar med hvilket de kungliga barnens religiösa undervisning blifvit vårdad och detta hedrar de kungliga föräldrarne, liksom den förträffliga lärare de valt, Biskop Butsch.

Kronprinsen, Hertig Karl, lär i sin sinnesstämning ha mycket religiöst allvar. Det är en glädje att se honom, så för hans höga, ungdomskraftiga gestalt som för den eld och det allvar, som uttryckas i hans uppsyn och väsen. Han ser ut att bli en duktig karl. Hans yngre bildsköna broder, Gustaf, är man glad att icke få till regent,*) han står bredvid den förre, som en Adonis bredvid en ung Herkules. Prins Oscar är kanske, den rikast begåfvade af bröderna i intellektuellt afseende; derjemte eldig och något öfversittare. Prins August utmärker sig blott genom veksinnad godhet. Den unga prinsessan hotar att vexas om sin Mor, till dennas förskräckelse, men är genom sitt behag och sin ungdomliga skönhet allas förtjusning. Karl synes vara ett godt kungaämne, arbetar med kraft och glädje och lifvas dertill af sin far som håller honom troget vid sig. Hvar morgon kl. 6. sitter Kungen vid sitt Arbetsbord och Prins Karl vid hans sida.

Jag har talat så mycket om denna familj, i dag, att jag ej hinner tala om något annat. Men detta hus synes mig af stort interesse emedan det, thronande på toppen af samhällspyramiden, och genom

*) emedan han oakadt sin älskvärdhet har något karaktärlöst och fladdrigt. Som enskilt person kan han nog bli bra och lycklig.

det betydande i dess personligheter,*) troligen kommer att taga initiativet i mången viktig tidsfråga inom landet, och att mycket inverka genom efterdöme och moralisk impuls. Och att detta Initiativ synes blifva ett ord i förnuft och sanning, det sprider värma ända till mitt hjertas rötter. Att Kungahuset ämnar gifva exemplet af stor tarflighet, enkelhet och ordning i lefnadssättet, äfven hvad mat och dryck angår, förtjuser mig, emedan jag hoppas på dess verkan genom alla klasser, och ser i en sådan reform, snar sagt, det enda medel att rädda Sverige från obestånd med dess olycksaliga följder. Under det andra folk skapa sig rikedomskällor genom Industri och handelsverksamhet, och Svenskarne allt mer stanna efter dessa i en utveckling för hvilken naturen tyckes nekat dem förmågan, och den de troligen alldrig skulle kunna tillkämpa sig utan att förlora sin nationella Individualitet, (Gref Frölich må säga hvad han vill deremot!), då i följd deraf Sverges produkter af Jern, m. m. då de ej förädlas, såsom andra länders, allt mer falla i värde, tyckes ingen hjälp finnas mot en fullkomlig ruin, utom i inskränkandet af våra behofver, i litet Spartansk kraft och sjelfständighet. Se, detta kunna vi åstadkomma, och skola det gerna om vår Kung föregår oss med exemplet. Kanske bedömmar jag ej rätt Sverges ekonomiska ställning, men jag säger som det tyckes mig, och har ej heller hittills hört motsägelse deri af någon förnuftig.

Fabian är glad och tillfreds i tillfredsställelsen med dem som han nu personligen tjenar samt dagl. umgås med. Vi hade länge betracktat en solnedgång på thronen. Nu känner man sig helt kry vid åsynen af en soluppgång. Guds gode ande vare med på dess bana!

Jag studerar fjärlar på Zoologiska Museum, läser Carus »über das Erdleben», som anslår mig mycket; och söker mig in i naturen, liksom jag sednare vill göra det i vårt stats-leben.

Våren har gifvit mig nytt lif. I Vintras dolde livvets Herre sitt strålande ansigte bakom de tunga snömoln, som betäckte himmelen och gjorde den så sträng för jorden. Jag har blifvit gammal på denna vinter. Men Guds barmhertighet är evigt ung och skall förnygra äfven mig.

Lycka, lycka till, min älskade vän och lärare till din nya boning, och till de lugnare, skönare dagar dem ditt arbete förbereder. Hälsa hjertligen din Carolina från

Din
Fredrika.

*) Drottningen står kanske främst bland dessa för karakterskraft och allvar. Sina söner styr hon genom sin blick, dock utan stränghet.

544. Till Eva Hammarén f. Lilliehöök.

Jag har alltför länge dröjt att svara de vänliga skrifvarinnorna, som vände sig till mig, i bref af d. 14 April, och i det viktiga ämnet »om unga flickors räddning». Dröjsmålet kommer deraf att ämnet är viktigt, tål att mycket besinnas och afhandlas, och att det kännes svårt, ja, i detta fall, nästan omöjligt att göra det tillfredsställande i bref. Kanske skall tillfället framdeles medgifva mig att närmare få tala i saken med dem, som här upptagit den. Hvad jag nu, i möjligaste sammanfattning och korthet kan säga, är endast följande:

Att saken (neml. flickors räddning undan sedeförderfvet) är af vigt och nödvändighet, det är längesedan erkänndt af det allmänna samvetet. Sättet är en svårare fråga, då man här, liksom vid vanvårdade och vanartade barns räddning i allmänhet, lätt löper fara att stöta på en farlig klippa, Den neml: att medan man räddar några tusen olyckliga barn, man begår den stora, moraliska orättvisa att låta lastens och lättsinnets afkomma få bättre vård, bättre utsigt för sin framtid på jorden, än den dygdiga fattigdomens, och att härigenom undergräfvat sjelfva samhällets grundval, som vill att: som Menskan sår, så skall hon skörda

Att faran låter öfvervinna sig, och att barmhertighetens verk skall lå sin krona det tror jag, så visst som jag tror på J. Ch. Evangelium. Men utan stor klokhet och omtänka får man ej här gå tillväga. Klokheten är oljan i barmhertighetens lampa utan hvilken dess veke skall snart förtäras utan gagn. I flera länder äro räddningshus inrättade ensamt för qvinnor, dels för deras barndom, dels för uppväxta, redan fallna qvinnor. Innan jag utgaf uppmaningen till räddningshusens förmån, hade jag till några tänkande personer hemställt: huruvida icke ett sådant borde inrättas för vanartade unga flickor?, men det afstyrktes på grund dels att ett sådant, i Sverge, ännu icke vore af behovet påkalladt, dels att de unga flickorna blefve, genom intagande i detta hus, genast brännmärkta inför opinionen och liksom stängda från samhället. För vanvårdade flickor var här sörjt lika mycket, som för gossar, då de, lika med dem, upptagas och vårdas i Prins Carls Skola. För dem finnes dessutom äfven i Stockholm den s. k. Murbeckska inrättningen, fl. andra skolor att förtiga. Jag skref i följd deraf min uppmaning till förmån för de olyckliga barnen i allmänhet, och kan icke vidare skriva en annan. Det står ju hvar och en fritt att verka för hvilket kön, som den anser af mästa vigt; och jag har äfven hört att man i vissa provinser vänder sig med särdeles allvar till de vanvårdade flickebarnens räddning. Om detta bör ske ge-

nom räddningshus eller genom barnens upptagande och instickande här och der i goda familjer, helst på landet, är en annan fråga. Jag tror det sednare vara bäst, när det är görligt, och inom provinserna bör det kunna vara så.*) En väl ordnad och verksam kommunalvård, i hvilken fruntimren äfven få sin stadgade verksamhet, skall säkert, mer än någonting annat, tjena att iverksätta det goda vi alla önska, så i sedernas rening, som i barnens vård och uppfostran.

Att det Almäna samvetet, och det allmänna vettet må komma dertill, att anse renlefnad hos Mannen, af samma vigt och värde, som hos Qvinnan, är en sak icke blott att önska men äfven att hoppas, ty flera förteelser i vissa trakter, dels af Amerika, dels af Schweiz och Tyskland visa att en sådan opinion är i dagningen. Att opinionen strängare bestraffar brott mot sedelagen hos henne än hos honom tror jag vara i allmänhet rätt, samt hedrande för henne, ehuru det i enskilda fall kan vara högst orättvist. Men hvilken lag och hvilken opinion räcker väl till i fråga om enskilda fall? De stå klara för öfverdomaren allena. Väl att han finns, och att bland alla böcker i världen det finnes en bok sådan som: Lifsens bok!

Och nu! Förlåt om mitt svar ej är så bra det borde vara, så bra jag önskade. Fortfar ändå att tänka välvilligt för den derfor tacksamma

Fredrika Bremer.

D. 30 Maj —44.

545. Till Fahlcrantz.

Årsta d. 3 Juni —44

Caro Maestro! Jag har endast väntat på signal från fru Bibelskaps-Sekretererskan (lefve titlarne!) för att tillskrifva hans magnificens, Rektor Magnificus och aflägga underdånig rapport om sakernas tillstånd. I går fick jag den, men ingen större visshet än förut, ty den stackars lilla Sekretererskans tid beror icke af henne sjelf, utan af nådiga fruar Patronessor och af deras utsättande af en sammankomst, hvilken åter skall bestämman tiden då hon kan blifva ledig. »Emellan den 15 och 20 hoppas jag vara färdig» skrifver hon, samt låfvar skrifva vidare, så snart hon kan bestämdt säga dagen. Och jag skall då anmäla det på högre ort d. v. s. i Uppsala. Som jag förmodar, komma vi väl (min lilla reskamrat och jag), att vara en natt öfver

*) I stora städer är det annorlunda. Der kunna Räddningshusen icke undvaras.

i Upsala, och hoppas af din godhet anvisning på rum till detta ändamål. I afseende på res-vägar och vändningar, så följer jag blindt med dig, bästa Fahlkrantz och är hjertans glad att få göra det med det allra fullkomligaste förtroende. Men i afseende på Dal-resan i allmänhet gör jag det förbehåll att då du åtager dig den vackra och stora rolen af vår andeliga Wohlthäter jag får behålla den af den materiella, och bestå hvad vi något prosaiskt kalla »vagns-smörjan» samt hvad till vår lekamens vederqvickelse hörer. Det är icke mer än billigt, och har alltid varit min önskan och afsigt. Ack! måtte vi blott få litet hyggligt väder (nu ha vi haft ohyggligt en lång tid) och den resan skall bli så rolig, så rolig! Sedan jag sist var på resande fot i verlden har jag fått nya ögon för naturens lif, och så oändligt mycket i detta har blifvit mig af interesse. Och blommor, fjärlar, fåglar, land och vatten, jordbildning i Dalarne, äro mig nu af högre interesse än någorannorstädes på Jorden. Folket äfvenså, så i nedre, som i öfre våning af det stora Bildningsinstitutet. Det skall bli roligt märka på hur meniskan använder de lifs och njutningskällor, som en stor natur och det ensliga lifvet i denna erbjuda. Om hon stannar vid Tenier eller här och der stigit upp till Raphael! — Jag törs icke mycket tänka på resan och allt hvad som den tyckes vilja bjuda mig, jag är rädd att trollen då frestas blanda sig i leken och förstöra den.

Sen i lördags d. 25 Maj, har jag varit ute på Årsta och hållit gästabad med — ensamheten. Ack, så det smakar! Dagen före jag reste, var jag hos din vän, Fru Fahnhjelm. Tack, bästa Fahlkrantz för det besöket och för den njutning, den glada uppbyggelse det skänkte mig! Alldrig såg jag en ädlare, en vackrare sorg, alldrig en natt så full af ljus. Ingen fara med henne! Hennes öga strålar så stilla, klart och visst, och den svaga qvinnan upplyftes af ett stort medvetande, af ett stort lefnadsmål. Det var en skön syn. Jag bad om tillstånd att få återkomma. Jag skall snart åter gå dit, icke för hennes (ty hon behöfver det ej), men för min egen skull.

Att den profetiesande, som talte för Nyström och mig varit sannspådd ger mig en glad känsla, ty jag känner på mig att denna förändring är dig god. Möjligen kunde den leda till en annan, som alls icke förr var påtänkt. Men härom kan jag tala först längre fram. Den saken är icke kokt ännu. C. Rosen var redan rest från Stockholm när Ditt bref kom till mig. Men kanske träffar jag henne skriftligen. Om Tisdag, d. 11 Juni ämnar jag återresa till Stockholm. Jag har här samspråkadt, förnämligast med blommor, samt med Ed-dorna. Hvad jag gläder mig åt dem och åt förfädrens djupa sinne! Alltid åt djupet med frågorna! Alltid åt det ursprungliga! Och blott så får man svar, sådana, som Nordiska Mytherna. Hvad de

blicka underligt på oss dessa Jettegestalter från fordom! Skönt och roligt ändå att icke behöfva för dem slå ned ögat utan kunna se dem förtroligt i den stora blicken, i kraft af ett högre medvetande. Men detta är Guds nåd, icke vår ära.

Lefväl! snart hoppas jag få säga: god dag älskade Maestro!

Fredrika.

Jag måste berätta dig att Mr Newton (af lustig åminnelse) som var här förliden somras har fått rätt i sin spådom, och att »the blessed spirits of the holy Steamboats» verkligen spridit vissa teckningar till Indien, till Cap i Afrika samt till Australien, ja äfven till Chinas kuster. Lefve Mr Newtons spådomsanda. Den åtminståne var icke falsk.

546. Till Fahlcrantz.

Det här börjar ordentligt bli märkvärdigt! När jag tog afsked af fru Fahnhjelm sade jag henne: »nästa gång, neml. i Juni, hoppas jag få komma hit med Fahlkrantz!» Nere på gatan begynte jag undra öfver hvad jag yttrat, då jag alls ingen anledning hade till min förhoppning. Nu ser jag att det var en profetisk ande som talade ur mig, ty, goda Fahlkrantz, den afsigt du nämner om i ditt sednaste bref, (som jag fick vid min hitkomst i går aftons) neml. att komma sjelf hit och härifrån med oss anträda resan, synes mig förträfflig, och är, under närvarande omständigheter, visserligen det allra bästa. Den Adertonde, d. ä. nästa tisdag, kan fru Linnell resa, men omöjligt förr. Om Du då skulle komma hit d. 15de ell. 16de så kunde vi göra tillsammans besöket hos Fru Fahnhjelm, samt taga våra slutliga bestämmelser för resans begynnelse i allsköns lugn.

Goda, bästa Fahlkrantz! Här är mycket romor i huset i dag, och jag nyligen uppkommen från en migraine, så att jag nu blott hinner hjertligen tacka för tvenne goda bref, hälsa dig från alla här, Agathe W. inbegripen, och bedja dig vara hjertligen välkommen!

Fredrika.

Stockh. d. 11 Juni —44.

547. Till Fahlcrantz.

[Poststämpel: 14. 6. 44.]

Ännu ett ord, Excellentissime!

Här är åtskilliga färder och complotter i fråga, som vålla att jag icke förrän om Mondag morgon (d. 17de) kan egna mig till hvad nu min håg helst vänder sig till: Dal-resan, och Dalstjernan, som skall leda mig på denna. Derföre, om du icke kommer hit förr än till den 17de är äfven detta bra passande för min ledighetstid. Fru Linnell tror att hon skall bli färdig till d. 18de men är ej säker derpå. Den 19de är hon säker att vara i ordning. Alla Bibel-Gummorna exemplariska! Vilja alla hjälpa henne att försegla paketerna, på det vi må få resa af. Mycket bra att Du kommer hit! Goda Fahlcrantz jag är så förnöjd och tacksam!

Fredrika.

548. Till Brockhaus och Avenarius.

H^{rar} Brockhaus et Avenarius!

Alltför länge har jag dröjt att tacka för de genom Herrarnes godhetsfulla försorg mig tillsända Engelska öfversättningarne af Grannarna, Hemmet, samt Presidentens döttrar. I det jag beder om ursäkt för min försummelse får jag äran att för nämnda sändning och en, denna åtföljande välvillig skrifvelse, härmed aflemna min hjertliga tacksägelse.

Så fort min nästkommande romantiska teckning blir färdig skall jag hafva nöjet sända ett ex. till den, af Herr Brockhaus använda, aktningsvärda öfversättaren Herr Gans.

Ödmjukl.

Fredrika Bremer.

Stockholm d. 30 Juli 1844.

549. Till Fahlcrantz.

Årsta d. 6 Aug. —44.

Detta, bästa Fahlcrantz, vill blott bära till Dig en hälsning från mitt hem och ännu en gång hjertligen tacka Dig för sist!

Resan från Upsala och till Stockholm gick i dusk och stillhet lyckligen för sig. Min snälla Fru Ulla aflemnade jag i hennes hem,

der hon genast i förstugan välkomnades af en god vän; så vände jag af till mitt eget hem, der jag mottogs af min Mor, Agathe och Fabian, och nu blef det glam och berättelser, och sednare på afton, gåtor, i hvilkas gissande Fabian isynnerhet visade stor ifver och D^o förmåga. Alldrig har man hastigare kommit fram till Arbåga och Köping och alldrig betygat mera förnjöjelse öfver väg och marschroute dit. Och nu lefde jag i Stockholm en tid, såg bekanta, hörde och talade om riksdagen och representation m. m. och tyckte allt var — som väderleken, och den var inte rolig. Men Kungens kungliga handling med afseende på Cabinettskassans skuld och hans sinnesstämning dervid och vis à vis stånden var mig som en soluppgång i själen. Jag tror att den verkade också på atmosfären och har jagat bort de eviga grå molnen, som förföljt oss så länge. Att dygderna ramla ned från Riddarhusets tak är väl litet hemskt, men — man är ej spökrädd i solskenet. Och vi ha nu fått sol igen. Emedlertid se dygderna på taket alldeles ut som spöken i de stora segeldukskåpor de fått omkring sig medan de repareras.

Fru Linnell, i förtviflan öfver regnet, första dagarne efter vår ankomst till Stockholm, ville flygta in i Arken. Och så fick hon den med sig ut till Kaggeholm, dit hon reste, en dag innan jag reste till Årsta.

Och der är jag nu, i det goda hemmet, och hur det är med hemmet — — —

»Mer blå är himlen der, och rosorna mer röda!»

Och här är nu så mycket rosor och en så skön himmel, och Mor och syster så älskvärda och allt så godt. Bären kännas icke ännu »som om Fahlkrantz skulle komma» men får solen verka, så bli de väl spåmän snart och sanna spåmän vilja vi här hoppas.

Resan till Finland kryper in, och nöjd är jag dermed. I medlet af Augusti får jag glädjen mottaga i Stockholm och sedan föra hit ut min goda vän från Norge. Quidings kommo från Söderköping i Fredags och välkomnades och gratulerades af oss. De ha beslutit att med deras Hofrättsrådsskap resa ned till Christianstad och der förblifva tills vidare. Tills Oktober månad bli de ännu i Stockholm.

Jag gläder mig åt hösten och lugnet på Årsta och känner att Dalresan då kommer att belysas af en klarare sol än som skänktes oss under densamma och att den resan gifvit mig hvad jag af hjertat är tacksam för.

De minas hjertliga hälsningar får jag framföra*) och ber om mina till din goda, vänliga Syster.

*) Äfven Fru Linnells hvilket hon ålade mig då vi skiljdes.

För Lowisas tandverk rekommenderar jag högeligen Myrrhatinktur,*) och om den ej hjälper, dekokt på Ek-bark. Detta sednare är ett säkert medel då det är tandköttet, som är sjukt.

Lef väl bästa Fahlkrantz och må magnifikt, såsom det anstår Din värdighet! Tänk på Årstavännerna i godhet, ber i allas namn

Fredrika.

Fru Limnells afskrift af lilla Dalvisan lär blifvit glömd i Ditt hem. På hennes och å egna vägnar får jag bedja om att den vid tillfälle må återfås.

550. Till Axel Adlersparre.

Årsta d. 11 Augusti 1844.

Återkommen från min utflygt Norrut, skyndar jag att rätt hjerteligen tacka Löjtnant Adlersparre för hans bref af den 10 Juni, samt för de Amerikanska tidningarna!

Hvad Ni i Ert bref säger om Amerikanska fruntimmernas verksamhet har högeligen intresserat mig, och icke mindre viktigt och intressant är det mig att se denna verksamhet på detta vis erkänd af männer.

Någon af våra stora statsmän och författare har, menar jag, sagt att man kunde mäta ett folks kultur och moraliska ståndpunkt efter dess aktning för Qvinnan. Vördnad för Religionen och aktning för Qvinnan (i detta ords djupaste bemärkelse) ha synts mig vara de stora utmärkande dragen af den Nord Amerikanska Samhällsbildningen, och de lefvande källor ur hvilka den skall hemta lif och krafter att bekämpa sina naturliga hinder, och att fullborda det sköna verk den sett sig anvist af försynens hand.

Pris vare de Qvinnor som i innerlighet och tålmod utföra sin kallelse, att verka i det allmänna, och från medborgerlig ståndpunkt, såsom moder, syster eller dotter! Och pris vare de män som stödjade dem härutinnan, som öppna för dem portar till en friare, vidsträcktare verksamhet, och glädja sig att äfven här, i mensklighetens stora åliggande finna i Qvinnan en hjälp såsom hon finner det och behöfver finna det hos Mannen.

Aktning för Qvinnan och känsla för hennes egna värde och förmåga var alltid, för mig, kännemärket på en ädel och sannt manlig natur. Och i den mån han moraliskt upplyfter henne, blir han sjelf upplyft och förädlad. Det finnes en lag af motsvarighet i dessa förhållanden, som aldrig kan nog erkännas.

Det gläder mig hjerteligen att höra att det välgörande fruntimmerssällskapet i Carlskrona tillväxer i styrka och stadga. Äfven Herr G. Améen, som till börja med tyckes ha varit emot detta företag, erkänner nu fullt dess värde och välgörande verksamhet. Det fordras mycken kraft i vilja

*) N. B. att blanda i vatten och hålla i munnen.

och mycket tålmod i utförande om sådana associationer skola verka hvad de böra. Men med tid och tålmod kunna de bli allsmäktiga. Det är icke jag som försäkrar detta; det är tidens finger som tydligt utpekar det.

Professor Geijer, som så uppmärksamt ger akt på tidens rörelser och söker förstå hvad den vill och sträfvar till i djupet af sitt sinne (emedan tänkaren vill och kan hjälpa tiden till ordet, som den arbetar att uttala) utropade en dag (hos mig) i anledning af vissa rörelser inom Demokratien: »Det slår icke felt att ännu kloster åter uppkomma, och det för både män och fruntimmer! Jag menar icke kloster af den gamla arten, utan religiösa associationer, i hvilka man i frihet förenar sig för verkställande af vissa ändamål, såsom vi se det redan i Amerika.»

Och på detta tror jag, som på — Guds nåd och hans rikets tillväxt på jorden. Carlskrona Fruntimmer ha den ädla förmånsrätt att ha gifvit ett exempel inom Sverige, att ha varit de första der att beträda en bana, som skall ja, som måste följas på många håll. Deras kraft, klokhet och ihärdighet blir en predikan och en tyst uppmaning, värtaligare, kraftigare än någon skriftlig sådan kunde vara. Uttrycket af min vördnad och glada beundran ville jag frambära till dessa ädla!

Snart far jag på ett par dagar till Stockholm och skall då söka upp fröken Adlersparre och fråga om hon har tid med mig. Det är mig en glädje att härigenom kunna gifva hennes bror ett litet bevis på min hjertliga högaktning

Fredrika Bremer.

551. Till Böklin.

Om jag suckar, min goda Böklin, öfver den öfversvämning af jordiska omsorger och bestyr, som fångslar dig och hindrar din ande att bestiga dess älskade höjder, så är det visst något för min skull, men förnämligast för din, ty fri och lycklig under en sådan arbetsvecka kan du icke känna dig. Men ditt hus är byggt, dina skolor resa sig, dina många arbeten ordna sig, och du motser en lugnare framtid, och med dig vill jag hoppas på den, och mitt hopp och min glädje stå allena dertill att du måtte känna dig tillfreds och lycklig. Af ^{Gr^{nan}} Ulla Barnekow har jag nyligen fått höra om dig och ditt hem, om din rådiga, kloka och lefnadsfriska hustru, om din präktiga lilla Fredrika med de qvicka stora, bruna ögonen. Om Siri och lilla David hade hon mindre att förtälja ty hon hade knappast sett dem. Det hela var en vänlig tafla, som gjorde mitt hjerta godt.

Af min Dal-resa hade jag några sköna intryck dem jag vill teckna för dig i min nästa bok. Jag reste till Dalarne med afsigt att finna en lokal för några scener, några förhållanden jag tänkt mig och under

• hvilka åtskilligt om naturens lif och meniskans förhållande till detta skall framställas. Det var mig då skönt och bemerkelserikt att vid inträdet i Dalarne, i Tuna kyrka mitt öra möttes af det betydelsefulla, mig så viktiga och kära Evangelium: »kreaturens skola och warda fria af förgänglighetens träldom», etc Ja, mången skön andaktens stund firade jag i Dalarne så i Naturens, som i kyrkans tempel, men brist på sol, och brist på frihet och enslighet, sänkte ofta ett grått flor öfver denna resa, som jag så länge hoppats på. Dock är jag tacksam och glad för hvad den gaf. Och till Dalarne bör man resa om man vill se Naturen i dess oskuld, ett folk ännu i detta patriarchaltillstånd, som allt mer försvinner från jorden och som har drag af så stor och rörande skönhet. Århundraden ha gått öfver detta folk utan att kvarlemna någon rost. Det är ännu detsamma, som i Gustaf Wasas tid. Arbete och bön hafva bevarat dess lif i ungdomsfriskhet. Dalelven går genom Dalarna såsom en ljus och stor tanka genom ett allvarligt och mödofullt lif. Så går Gudsfruktans lefvande åder genom folkets arbetsamma lif. Stora historiska tilldragelser ha vigt in denna jord och du ser dock inga skrytsamma monumenter. Man visar dig en källare, en lada, en grönskande, gro-pig backe vid Elvens brädd och man säger dig: »här dolde sig, här tröskade, här talade till Mora folk Gustaf Wasa!» Och för din tanke framstår den härligaste hjeltedigt, som historien äger; och de rika minnena, som inga marmorstoder inga låfvädande Ciceroner utropa, hviska till dig ur skogen, ur bergen, ur Elfven, som sjelf, under sitt lopp mot hafvet med sina praktfulla forsar och sköna lugnvatten, är en lefvande bild af detta Epos. Ja, Dalarna är ett land skönt för ögat, rikt för känsla och tanke.

Och nu hoppar jag tvärt in i ett annat rike och sänder dig härmad Min goda B. ett litet representationsförslag af — — mig! Men nej! Min goda vän, jag vill hvarken förskräcka eller narra dig på längden. Denna brochyr är icke af mig utan af en genialisk fantast, som heter A. Lindblad och som är egentligen Musikus men gör utvikningar i alla lifvets gebiet, ibland absurda, ibland sannt snillrika och af dessa sednare tycker jag att detta förslag är. Ja, det är det enda jag hört om eller sett, som på ett consequent och, som jag tycker, utförbart sätt tillämpat personlighetsprincipen på representationen. Det »hvilande» och nu dödade Representationsförslaget har jag ej hört någon af något parti gilla ehuru vissa radikala velat antaga det i brist af bättre. Mig synes det bra ofullkomligt och konfyst, och högst misslyckat i dess försök att bygga sig på personlighetsprincipen som den dock beständigt syndar emot. Lindblads försök är ännu föga känt. Man rycker på axlarne då man får höra

att det är af en musikus. Geijer har dock uttalat ett varmt gillande.

Konungens tanka i nämnda fråga tror jag verkligen att ingen är slug på. Vi ha här hemma gjort oss till lag att aldrig fråga Fabian om något som hans enskilda förhållande till Konungen kan låta honom känna; men i denna sak tror jag verkl. att han ej vet mer än vi. Kungen är i många ting sluten och tyckes hvila på sin egen klokhet, på hvilken han lär ha stor tro; och många andra börja få det äfven. Sjelfständigt, klokt och vackert har han uppfört sig i allt, sen han blef Kung, och synes vara lugnast af alla på häfvet. Fabian sjelf håller sig fri för politiken och blir lätt vid dåligt humör när denna kommer i fråga; synes dock böja sig till conservativa mesyrer dock med reform. En liten bok med titel: »Några ord öfver det nu hvilande representationsförslaget» är af de unga prinsarnas lärare Magister Carlson och föråder, som jag tycker, Konungens inverkan. Den håller sig vid att visa det hvilande förslagets oduglighet, är derutinnan talangfullt; mindre så i det något matta försöket att gifva något positift eget, hvilket består deri att till de fyra stånden lägges ett femte. Tonen ö stylen i boken är den ädlaste.

Hit och ej längre går mitt deltagande i Riksdagsförhandlingarne. Äfven tyckas de drifvas teml. matt och håglöst. Jag var på Riddarhuset dagen då representationsfrågan afgjordes och satt der från $\frac{1}{2}$ 9 om morgon till 7 om afton, var mycket road, men mindre uppbygd, tyckte att diskussionen saknade både höjd och djup. Nu längtar jag att kasta mig i romantikens verld från hvilken jag länge varit afhållen genom gäster och främmande, som upptagit min tid. Bland dessa har min Fru Stina från Norge varit hvilken tillbringat hos mig en månad och i dag åter afrest till sitt egentliga hem. Hon var alltid den goda, och kloka, men den glada var af långvarig sjuklighet mycket nedstämd. Jag hade dock hugnaden att se äfven denna lefva opp sedan klok medecinsk behandling uppfriskat kroppen. För några dagar sedan hade jag till gäster Tholuck och hans unga behagliga fru.

Tholucks yttre personlighet är ej märkvärdig. Anletsdragen ha något mycket vanligt men uttrycket är lifligt, fint, och vittnar om en ädelt bitter ande. Han är i hög grad enkel, meddelsam och utan en fläckt af högmod i sitt väsen. Hans tal är redigt och intressant rikt på anekdoter med hvilka han illustrerar hvad han vill bevisa.*)

*) En af de satser han dref var att die Gesinnung hos en tänkare bestämde arten af hans philosophie. Det fanns ingen nödvändig logik, så neml. att den ej böjde sig efter die Gesinnung. De olika

Hans hy och magerhet tala om sjuklighet, men röst och gest ha mycken frisk kraft. Både han och hans hustru undrade på att här i Sverge ingen afskiljnad tycktes vara emellan de stilla mer gudliga och de mer verldsligt sinnade meniskorna. Båda syntes mig luta till en mot stora världen och dess nöjen alltför sträng sinnesstämning. Dock kunde jag ej ge dem orätt i hvad de anförde mot dessa.

I mitt hem är allt godt. Min Agathe blir mig allt mera kär och värd. Vintern i Stockholm motser jag nu, som nästan alltid, med någon fruktan. På vår-sidan ämnar jag tillbringa några veckor i Upsala.

För nästa vinter kastar jag mina blickar söder ut öfver sundet, men till denna är långt och mycket kan inträffa som hindrar mina utkast att fullbordas. Men skulle de gå i fullbordan så — — finge jag nästa år se dig och de dina.

Lef väl min goda, min bästa vän hälsa din hustru, och behåll i troget minne

Din
Fredrika.

Stockholm d. 18 Sept. 1844.

552. Till Frances v. Koch.

[Sept. 1844?]

Min lilla Frances! Du läste mitt bref till Miss Martineau. Det torde då roa dig att se hennes svar, som gjort mig stort nöje för dess öppna hjertliga ton, och för de underättelser hon ger om sig

grenarne*) innom philosophin eller om jag så får säga Sekterna derin-
nom (såsom rationalism m. fl.) ha ingen nödvändighet eller grund i
menschliga förnuftet eller som utvecklingsstadier för sanningen. Man
skulle i annat fall nödgas medgifva att synden vore nödvändig för
det godas utveckling. Allt detta yttrade Tholuck dock utan myn-
dighet, utan mera som en sökande och eftersinnande.

*) Falska riktningar kallade han dem och tycktes ej vilja med-
gifva hos dem någon del eller förtjenst af sanning. Falska kallar
du väl äfven dem men blott till en viss grad. Deras nödvändig-
het är ju grundad i Meniskornas olika organisation och tanke-
krafter. Och sin sanning ha de genom dessas sanning eller såsom
delar af en stor organism. Detta säger jag ej bra, men du förstår
nog min mening.

sjelf. Vill du, sedan du läst brevet, lemna det åt Agathe att gömma åt mig, och säg mig om adressen är som jag tror: »Ambleside och Westmoreland.» Jag är ej säker om det första namnet.

Will du skriva till mig och säga mig om dig och de dina? Och om Eduard och Jean Kocks, om stackars Fru Lindblad är hemma och frisk? Jag längtar höra ifrån Dig. Hjertliga hälsningar till dig och Nils får jag framföra från Gr^{nan} S...m. Hälsa honom också hjertligen från mig, Din alltid tillgifna

Fredrika.

553. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 1 Okt. —44.

Åter, goda Malla, har jag att hjertligen tacka dig för nöjet som genomläsandet af det Manuskript gifvit mig, som härmed återsändes. Den naiva sanningen af dessa minnen ger dem ett städse friskt behag, och jag följer dem med ett interesse, som skulle tillfredsställa Malla om hon såge det. Dessutom börjar skildringen redan att gifva resultat, och som äro rena och lärorika. Det är en märklig sak att se dessa båda unga flickor, Malla och Charlotte, sätta ut i lifvet med de bästa utsigter, det friskaste mod, de mångfaldigaste medel till njutande af lifvet, och se dem sedan under ganska vanliga jordiska öden, skakas, nedslås, sjunka från lifvet med afsmak, se mot framtiden med förskräckelse, och i det de se sig om efter något obäfvande stöd på denna bäfvande jord utropa —: »Religion är dock en god sak!» Malla var väl alldrig utan, men hennes Religion var länge blott en klocksträng till himmelen på hvilken hon ringde i nödens eller i behofvets stund, intet lefvande samband med den Evige. Det var icke hennes fel och det är djupt synd om henne; det är synd om hvarje ung flicka, som man ger allt, utom »det ena nödvändiga» som kan bära henne upp genom lifvet.

Det är ett ord i detta häfte, som har djup betydelse. Malla säger om sitt tillstånd efter en svår sjukdom: »hon kunde ej sysselsätta sig, ej förströ sina tankar; hon tvingades derföre att gå på djupet med dem och — hon stadnade vid bönen.» Och här har Malla visst kommit till det djupaste, det innerligaste af lifvet, till communicationen emellan det himmelska och det jordiska. Men på det den må öppnas, och de eviga krafterna inströmma i det ändligas bröst, måste detta öppna sig, sätta sig i tillstånd att emottaga dem, och här, här är en svårighet, som mången har att kämpa med så länge den lefver, och

som man ofta blott delvis, blott stundtals lyckas att besegra. Kunde bönen alltid vara full och riktig, vore man alltid öppen för det lif, som alltid vill gifva sig, så vore man också ständigt god, och ständigt salig. Så mycket kan man veta af lyckliga andaktstunder.

En person i Mallas minnen, som, näst Charlotte P., intresserar mig, är, Charlotte Cronhjelm. Hennes bref uttala en lefvande och älskvärd ande. Min Gouvernante, Mlle Frumerie, kom till vårt hus ifrån Gr^{nan} Cronhjelm, der hon varit gouvernant för hennes döttrar. Den unga Gr^{nan} Posse besökte henne ibland i Stockholm. På ett af dessa besök såg jag henne och har aldrig glömt hennes intagande bild. Det var en nyårsdag och hon skulle på boursen och kom opp klädd dertill. Jag minnes ännu så väl den fina gestalten i den svarta sammetsklädningen och perlorna i det svarta håret, och den hvita hyn och de sköna, mörka, leende ögonen! Hon syntes mig förtjusande. Hennes död, hörde jag sedan, var sorglig. Hon fick samma sjukdom som hennes gamla f. d. Man dog utaf. Besynnerligt var det öde, som lät denne sjelf bjuda in i sitt hus den man, som skulle krossa hans husliga lycka. Lilla vackra gossen, Axel, minnes jag äfven mycket väl. Jag undrar hvad det blef af honom.

Nu ser jag med nöje på den historiska horisonten af Mallas minnen Upsala-stjernorna framskynta. Det gläder mig, ty jag vet att med dem uppgår för henne ett nytt skifte af lif och interesse, och det behöfver hon väl. Thorestatiden var en svår tid. Men vackert är att se hur Malla bar den och slutligen förstod att använda den.

Lef väl, lef lycklig bästa Malla. Mätte du haft nöje af kröningshögtidligheterna! Du är snäll mot mig om du säger mig något om Sophie L. och hur det är med henne. Ade!

Fredrika.

P. S. Just nu fick jag några ord från Agathe som säga mig att Sophie är mycket bättre; sitter oppe vid bordet etc. Gudskelåf! Det gläder mig innerligen!

554. Till Fahlcrantz.

Årsta d. 6 Okt. —44.

Tack hjertligen, bästa Fahlcrantz för det välkomna brefvet med alla dess vänligheter och roligheter, och uppmaningen att skriva, som kommer min egen håg särdeles väl till pass.

Om Tholucks skulle jag säga något. Sällan »drabbar man tillsammans» med utmärktare meniskonaturer utan att någon gnista väc-

kes utan att något sken blir kvar efter mötet. Och utan detta var det ej heller nu för mig. Men den korta tiden, sällskapet, som verkade förströende, min egen sinnesstämning, som aldrig är bra vid sådana möten — hvarföre ock jag snarare flyr än söker dem — allt detta kastade ett visst töcken öfver dessa stunders lif.

Jag tyckte om honom för det enkla, fullkomligt högmodsfria väsendet, det förnimmande och meddelande lynnet, det färdiga, rediga yttrandet, det ädelt-bittra uttrycket, som trifdes jemte det goda och glädtigt frimodiga i hans anlete, jag tyckte om hans anda, hans kraft. I åtskilligt af det han yttrade kunde jag icke hålla med honom. Men — man yttrar sig ofta och man förstår ännu oftare bra halft och ofullkomligt under sådana korta sammanträffningar. Jag tyckte om henne mycket för den så allvarliga och dock så barnsligt glada anden, för kärleken till mannen, som gjorde att hon så gerna, så rikt talade om honom, och sade derunder saker — som jag aldrig skall glömma. Men sådana sade ock han, och hufvudintrycket jag haft af deras besök är sådant att jag önskade det vore mig möjligt att vara med dem en längre tid. Det förefaller mig att jag skulle lära lika så mycket af henne som af honom. I kärlekens mysterier ligga dock Guds djupaste uppenbarelser.

Tholucks båda, och Herr Arentz voro till middag hos mig om Fredagen, och till sällskap åt dem hade jag utom Gr^{nan} Sommerhielm (som bodde hos mig) Caroline rosen och Fabian. Och tyskan flöt som bara vatten. Min lilla Porfyr-urna fick resa med Tholuck. Jag var helt glad åt att hafva en sådan nytta af den, och tyckte mig ha fått den för godt köp. Lilla Frun önskade sig något damaskeradt stål till minne af Sverge och frågade efter en Eskilstuna-bod, hvarpå Gr^{nan} Sommerhielm gick hastigt ut och kom hastigt in igen med en liten damaskerad Eskilstuna-sax och bad lilla frun hålla till godo; och hennes mörka, vackra ögon blefvo helt strålande dervid. Hon var (och är) en liten söt fru!

Öfver otta dagar har jag nu varit här helt allena, medan Mamma och Agathe, i Stockholm, varit med om Krönings-festerne. Jag ville ej vara med der, ty jag hade här så mycket att sköta — vid mitt skrifbord neml. Och hvad skulle jag väl der gästa med om icke med — Dalarne?! Ack Fahlkrantz! Dalarne är ett ämne sådant det icke gifves ett till i verlden, isynnerhet för mig. Och ändå vill det en verklig dumdristighet till, att gifva sig i-hop dermed, då man vet så litet derom då man sett så litet deraf, som jag. Men jag är dumdristig emellanåt, och om ett ämne riktigt griper mig så flyger jag det i famnen och trycker det till mitt hjerta, och ser ej och hör ej och frågar ej efter om himmel och jord ropa: låt bli! Emedlertid

lefver jag nu så lycklig i denna min verld, och vet föga af hur det omkring mig stormar och regnar, och skulle ej bry mig om det alls om icke melankoliska sädesskyldar stodo ute på åkrarne och tvingade att sucka för dem och det stackars folket, som af denna förfärliga väderlek prövas så hårdt. Min lilla Agathe har förkyllt sig i Stockholm, och jag kommer väl att resa in till henne.

Nog blir hon, en dag, en liten snäll latinska, det är mig lika visst, som att jag — icke blir det. Kärlek till språket är nog lefvande men viljan att lära det, duger ej. Den dukar under för arbetet, och känslan att jag gör mera gagn med att egna den arbetstiden åt Svenskan. Men jag har en liten snål fundering att liksom få åka bakpå när Du och Agathe köra på latin, och tänker passa på att komma ett stycke väg med samma. Hur det skall gå dermed kommer väl vintern att utvisa. Att den ofta kommer att föra dig, bästa Fahlkrantz till vårt hem vår »Coin du feu» önskar och hoppas

Din tillgifna
Fredrika.

Af Dal-vännerna har jag träffat Claessons och Lorichs, de goda, vänliga meniskorna! Öfverste Örn med dotter har sökt mig i Stockholm, och träffat Mamma och Agathe. Om du skriver till gemensamma bekanta i Dalarne, så var god framför mina hjertliga och tacksamma hälsningar.

Men du gissar nog att jag icke bryter halsen af mig med att göra en beskrifning öfver Dalarne! Jag endast begagnar dess natur, dess minnen och folk till folium och försköning af scener, som tillhöra dikten, och som för det mesta voro färdiga, i mig, innan jag reste.

Härom afton hade jag oppe i salen en blind kringvandrande spelman, som jag hade önskat dig att höra. Ty mannen var rätt särdeles. Musiken var hans minsta talang, men som berättare lyste han, och som tänkande Christen var han verkl. uppbyggelig. En lång historia berättade han mig om en bondflicka i Drotthems socken nära Söderköping, som blifvit bergtagen i Ramshälls berg och der vistades i ett och tjugu dygn hvarunder hon dansade med »en mängd troll-prinsar af båda könen» så att fötterna blefvo helt förderfvade, och låg på en bädd af Ormbunkar och åt stekta ormar. En visa hade han om sitt eget tillstånd af honom sjelf diktad och full af Christligt ljus, men i hvilken jag anmärkte följande vågade uttryck:

»Men I som hörsel fått och syn
förnuft och andra lemmar»

Mannen var något öfver 50 år, hade varit blind sen första barndomen och hade mycket vandrat omkring i Sverge ledd af en gosse, hade en mycket talande tunga och godt förstånd, och var förnöjd med sin verld och med meniskorna som allestädes bemötte honom vänligt. Femtio predikningar sade han sig kunna utantill. Jag pröfvade icke sanningen af denna utsago.

Agathe skrifver att det vackraste vid kröningen varit då de unga Hertigarne aflade Hyllningseden. Under processionen har det hurrats med verklig fanatism. Vi illuminerade också, bevars, om afton, såsom troskyldiga undersåtare. Charlottes piga sade att »ett verldshaf af meniskor» var i rörelse. Roligt var att väderleken tillät folket att se och hälsa sin ny-krönte kung.

Följande frågor ber jag få framställa och hoppas af din godhet upplysningar i dem.

1mo

Huru tillgår vid släckningen af Valborgsmässelden? Dybäck anför i sin tidsskrift, Runa, att den släckes mycket hastigt vid en viss tid. Är detta så i Dalarne, och är härvid något särdeles att märka?

2°.

I hvilken ordning går brudskaran då den begifver sig till Kyrkan, t. ex. i Mora? Och om flera brudpar vigas på en gång, huru tillgår vid deras vigsel? Jag vill minnas att jag hört att välsignelsen läses öfver alla på en gång. Ha brudarne vanligen kronor, eller har någon af dem en krona när flera brudar på en gång följas i kyrkan?

Frågorne äro litet oredigt uppställda; måtte svaren vara goda och ej lotsa derom!

555. Till Malla Silfverstolpe.

Stockh. d. 14 Okt. —44.

Goda, söta Malla! Tack af hjertat för ditt bref, och förlåt om jag denna gång endast besvarar det genom att påkalla din vänliga

uppmärksamhet för en af de många, som behöfva att andra tänka och handla för dem. Du känner fru Kinblad, L...ds halvesyster. Efter att ha haft ett halft års condition hos Hjertas (Aft. Bl.) är hon nu utan, och har lemnat sig så utan all utsigt för sin närmaste framtid att då hon i slutet af denna månad flyttar från Hjertas är helt och hållet på bara backen (som man säger) eller ock kastad på sina släktingars hjälpsamhet. Denna, det vet du, vill hon sist af allt anlita, af skäl för henne hedrande och för dem icke klandervärda. I sin nöd har hon vändt sig till mig, och jag ville oändeligt gerna kunna hjälpa henne, så för hennes egen skull, som för att hindra stackars Sophie L. att tyngas af en börda och ett bekymmer, som hon nu säkert skulle känna bra tungt. Och om någon behöfver skonas och lindras, så är det väl hon! Det är derföre utan L...ds vettskap som jag önskar handla i hvad jag kan för Fru K. Någon plats för henne i andras hus, af hvad slag som helst — vet jag icke, men jag har tänkt att om hon kunde få ett möblerat rum med säng och sängkläder (ty äfven detta sednare är hon utan) så kunde hon försörja sig genom att för godt pris ge lektioner i fortepianospelning, åt barn, såsom hon förr gjort. Och jag har hört efter ett sådant rum på flera håll, men hittills fruktlöst. Personer som jag visste förut hyrde ut sådana ensamma rum, ha flyttat eller dragit sig sjelfva in i ensamt rum. Ack Malla! Verlden är stor, men sannerligen är icke der bra trångt om rum för de fattiga, som inga utmärkta gåfvor ha i praktisk duglighet eller annat som verlden behöfver.

Och nu min fråga till dig, godaste Malla! Vet du i Upsala någon som kunde behöfva någon person af fru K...s beskaffenhet, eller vet du någon, som der, åt henne, mot säker och billig betalning kunde hyra ut ett rum med sängkläder och eldning? Och tror du att hon i Upsala kunde få några elever för 12 eller 8 sk. i timman? Jag vet hur svårt det är att så här sent på tiden finna någon passande bostad. Men saken är nu en gång så ställd, och den arma meniskan måste hjälpas. Goda Malla jag litar på ditt rådiga deltagande och din fullkomliga tystlåtenhet. Låt oss handla som Sophies vänner, henne ovetande! Hos Hjertas ha de varit nöjda med fru K. och hon mycket nöjd med dem. Men återkomsten af fru Hjertas syster i huset gör fru K. der öfverflödig. Hennes styf-mor lär nu omöjligt kunna hysa henne. Jag skall emedlertid fortfarande på mitt håll höra mig om. Men Agathes sjukdom håller mig för det mästa inne. Hon är nu mycket på bättringsvägen men kan ej ännu, troligen på några dagar, lemna sängen. Jag fick på en gång höra om Geijers sjukdom och hans tillfrisknande. Gudskelåf för detta sednare! Från fru Lindblad har jag haft några rader, som

visa henne vid godt och friskt mod, och hennes man är opp uti den hymn, som, efter hans musik, i afton skall mottaga de kungliga på Ridderskapets och Adelns stora fest. Fabian är varm för denna musik, som han säger vara af en ren och ädel styl, och mycket bra. Den repeteras, som bäst, och min k. kusin sjunger bland basarne.

För Mallas bekymmer har jag — intet tröstande ord, men hon behöfver det ej heller. I den vexling af ljus och skuggor, af dag och natt hvaraf hennes lif mer än de flesta meniskors består har hon lärt att förtrösta och — vänta. Och bättre lära, då den är byggd på rätta grunder kan icke lifvet, kan ingen meniska ge. »Man får vänta äfven på sig sjelf», brukade min engalika Hedda säga, och detta ord har varit mig ofta till tröst. Förlåt min söta Malla hastverket af detta bref. Och — gif mig ett svar så snart du kan!

Din tillgifna
Fredrika.

556. Till Wallmark.

Hos Redakt. af Statstidningen får jag anhålla att den godhetsfullt ville införa i Tidningen hossföljande redogörelse i följd af den i samma Tidn. införda Art. vid Jultiden förlidet år.

Ödmjukl.
F. Bremer.

Stockh. d. 22 Oct. —44.

557. Till Malla Silfverstolpe.

Stockh. d. 24 Oct. —44.

Af hjertat tackar jag Dig goda Malla för din vilja att bistå mig i den sak jag lade på ditt hjerta. Jag hade då blott talat vid fru K. Sedan har jag talat vid Hjertas (Aft. B^{ts}) och saken är nu förändrad. De ha, ty verr, alls icke varit nöjda med fru K. och hon tyckes icke vara en person, som man kan rekomendera att vara i andras hus. Bäst är att hon är för sig sjelf och söker försörja sig med sitt arbete. Hennes tarflighet och styrka att umbära, kunna i denna ställning göra henne aktningvärd och möjligen oberoende med

tiden. I denna ställning har nu lyckats mig att sätta henne på ett för henne treffligt sätt. Hon är bergad åtminståne för vintern, och får under den besinna om hon kan så fort fara, eller bör söka tjänst af den sort du nämde, och hvarom jag talat med henne.

L. . s ha ej fått veta det minsta om det här, och jag är så glad att ha kunnat föra förbi dem detta moln utan att de ens blifvit det varse. De behöfva så väl litet god och ostörd glädje, och den ha de nu båda, han genom sina produktioner, så skriftliga som musikaliska, och det uprymdare lif dessa tillskyndat honom, hon genom hans ljusnade lynne, och genom känslan af egen hälsa. Att tjusarinnan och plågarinnan J. L. är borta, är en välsignad sak, för dem.

Här talas om baler och representationsförslag, här dansas och disputeras. Skada att det sednare ej kan ske i politik utan att Herrarne genast se ut, som om de ville duellera och som fråga vore om personliga förolämpningar. Då är det roligare och lugnare i botten på Fahlu KopparGrufva, och der vistas jag mycket i andanom för närvarande.

Min Agathe är rask nu; Agathe W. är kommen med sin präktiga, liffulla gosse, och sen jag lefvat och språkät med dem ett par dagar, far jag af till Årsta, till bergen med Furuskog, med mossor och Lafvar och till friden med mina stilla tankar.

Jag såg fru S. Geijer häromdagen och hennes vackra stilla tårar öfver lilla gossens död lockade fram mina. Fru Hartmansdorf sitter hes så att hon bara hväser, men vill nu tala hellre än någonsin (säger hon) och talar bra. Båda Fruarne talade om Geijer, att han är så god och älskvärd att man blir både rörd och glad deråt. Gud välsigne och bevarare honom.

C. Rosen lefver, rör sig, talar, äter men har så tråkigt. Och blir fet deraf! och citerar sin Moders sägen: »l'ennui n'engraisse que les sots.» Men, ingen regel utan undantag.

En ståtlig Lifländsk fru, af den Spartanska arten, som häromdagen besökte mig och som jag hade roligt af, måste jag någongång tala muntligen om för dig.

Ännu en gång, tack goda Malla och — förlåt. De vänligaste hälsningar till de dina och Fru Alida från

Din tillgifna
Fredrika.

558. Till Sara Wacklin.

Min bästa M^l Wacklin!

Jag kan icke motstå min önskan att på det hjertligaste tacka min landsmannina för det stora nöje jag haft och har af hennes »hundra Minnen från Österbotten!» Den naiva sanningen i dessa, det förträffliga, både enkla och humoristiska framställnings-sättet, det originella i sjelfva taflorne, allt förenar sig för att göra denna läsning underhållande och upplifvande i ordens bästa mening. Ofrivilligt ler man och ofrivilligt tåras ögat ofta under läsningen af dessa ömsom komiska, ömsom djupt rörande uppträden. De äro en aquisition för Svenska litteraturen och kunna ej fela att få ett stort och tacksamt publikum. Om M^l W. icke ännu gjort upp ackord med sin förläggare så gör det med första. Hans heder och hans interesse böra lika förena sig att göra detta förmånligt för författarinnan. Ty om denna hennes bok, icke blir allmänt läst och omtyckt och får mer än en upplaga, så vill jag ej heta —

Fredrika Bremer.

Med sann tacksamhet och högaktning!

Årsta d. 5 Nov. —44.

559. Till Anders Lindeberg.

Herr Kapten Lindebergs bref af d. 14de dennes har skänkt mig en angenäm öfverraskning. Emottag min tacksägelse för detta och för denna! Frestande är det visserligen för mig att innan den nya pje-sen uppföres få göra dens bekantskap och öfver den samtala med författaren, men jag kvarhålles på landet 1/mo af min älskade ens-lighet, och 2° af öfvertygelsen att förf. till det nya stycket icke kunde ha någon särdeles nytta af min närvaro i Stockholm. Den kändedom af Scenen, af dess medel och fordringar, som han eger, har icke jag, och jag är då nöjdare att förtro mig till hans omdöme vid behandlingen för scenen af Grannarne än att försöka pröfva den med mitt eget, hvarvid dessutom någon partiskhet för mitt barn ro-

manen torde hindra min billighet mot dess förvandling i Theaterstycke.

Dessutom är det stor skiljnad emellan theaterpjesen läst och densamma spelad af goda skådespelare. Och hvem kan tänka på Herr och Fru Torslow utan att glädja sig att få se dem uppträda i roller dem man skapat med varmaste interesse! Det vore mig derföre kärast att först på Theatern lära känna den nya pjesen. Skulle då något slå mig, såsom börande vara annorlunda, så kan jag ju få tala med förf. derom, och om han skulle godkänna mina anmärkningar, så kan ju ändring äfven sednare ske.

Jag bekänner att när jag af enskilda bref från Tyskland sett hvilken lycka Grannarne på theatern, der gjorde, så har ibland en önskan uppstigit hos mig att få se dem på vår Scen, och då har alltid Fru Torslow framstått för mig, som en alldeles makalös Generalska. Björn (Werner) är en person som jag hållit och håller af hjertat af, men om hans figur på theatern kan jag icke göra mig någon den ringaste föreställning. Att här kunna gifva honom interesse, dertill fordras minst en så ovanlig och mångsidig talang som Herr Torslows. En hufvudsvårighet för pjesens lycka är dess Bruno. Bruno bör vara en stor karl och sin mor fullt vuxen, och jag tviflar på att någon talang och konst här kan ersätta bristen af en half aln i längd. Men kan detta ske, så är talangen så mycket mer beundransvärd.

I medlet af Dec. kommer jag väl till Stockholm, och gläder mig åt att der få se det nya stycket på den nya theatern.

Får Herr Kapten Lindeberg, så som jag hoppas, skörda nöje af sitt verk, skall ingen mera fågna sig deråt än den för Herr Kaptenens ofta bevisade godhet och välvilja

tacksamma förf.
Fredrika Bremer.

Årsta d. 20 Nov. —44.

560. Till Böklin.

Årsta d. 23 Nov. —44.

Ju längre jag lefver, ju mera jag lär, ju mer blir du, Böklin, min käraste tanke, mitt skönaste, bästa minne. Ack! Det ser snart ut, som om du blott ville vara tanke och minne hos mig. Men dermed må vara, må blifva hur som helst — välsignad, välsignad vare du!

Fast du tyckes tystna allt mer för mig, och ehuru den tyckes vara oförsvarligt talträngd, som kan hålla på att tala till någon, som

icke svarar, det oaktadt, min goda B., är icke den gamla, kära vanan att komma till dig med de djupare tankar och frågor, som uppkomma i min själ, den vanan är icke så lätt aflaggd, och du ser äfven i detta bref ett prof derpå.

Sen jag skref sist har den stora Rikangelägenheten, riksdagen, skridit betydligt närmare sitt — slut; sitt mål lärer man icke kunna säga. Hvad representationsförändringen beträffar lärer den stå som i Marvatten. Sedan det s. k. »stora nederlaget» på det förra »hvilande» förslaget, bildade sig, som du väl känner, trenne olika kotterier för att öfverenskomma om och bilda ett nytt och på alla håll mera antagligt förslag. Dessa Cotterier kallades: de hvita, de grå, och de svarta. Det första ansågs bestå af radikala och hade Hjerta och D. Frölich i spetsen; det andra af mera modererade anfördes af Hamilton och E. Troil; och för det tredje stod Hartmansdorf som President och regent, och församlade på sina rum de sina. De två första sällskaperne sammansmälte småningom till ett och frambringade något, som icke lärer vara märkvärdigt, det tredje lärer blifvit sprängt och består nu af Herr H. ensam. Så säga hans icke-vänner. Af honom sjelf hörde jag att han ansåg intet hopp vara om ett representationsförslag denna riksdag som skulle förena alla stånden, så motsatta och envisa stodo de till hvarandra. Sjelf torde han icke litet ha bidragit dertill. Ty denna ensidige, men karaktersfaste och enwise man har, denna riksdag, fått ett ej obetydligt anhang af de många, som känna behovet att sluta sig till ett fast stöd, och icke äga detta i någon egen öfvertygelse. Sjelf vill han dock förändring i representationen så att ett femte stånd må tillkomma, som allt mer kan vidga sig. Adelsns sjelfskrifvenhet skulle upphöra. Detta stånd liksom de andra väljer innom sig representanter, och öfverläggningarne ske på två kamrar med lika rättigheter, men hvaraf den öfre alltid är sammansatt af de rikare, de äldre, erfarnare, men som oaktadt deras högre kvalifikationer dock ej få öfva större rättigheter.

Detta är hvad jag hört af Hartmansdorf sjelf. För öfrigt har jag mycket ytligt följt hvad som försiggått vid riksmötet, och mina besök i stånden ha blott varit för roskull, men jag har ock haft riktigt roligt af dem. Andra tankar ha upptagit mig. Jag har skrivit en ny bok som gått som en dans att skriva, och som jag är glad i, fast den är betydligt tragisk, och som är utan kärlek (af vanliga arten) och ändå mera romanesk än någon jag förut skrivit, och som kommer att vrida hufvudet på unga flickor i fall ej slutet vrider det rätt igen. Boken tror jag att du skall bli nöjd med. Ha-

de jag den så visst nu renskrifven! Förr än på Nyåret kommer den ej ut.

Jag har läst Plutarch i sommar! Min goda B. han är en präktig karl den Plutarch, och de män han berättar om äro präktiga också. Få böcker har jag läst med en renare njutning. De personer som sätta Christendomens hela företräde blott i en renare moral böra känna sig litet ur concepterna, tycker jag, inför de dygder, den anda, som möta dem i dessa lefvernesbeskrifningar. Mig förundrar det nästan att så mycket af det högsta och herrligaste kan finnas till före Christendomen, utan dess medvetande, och midt ibland stora förvillelser. En fråga, måste jag säga dig, som under denna läsning starkare trängt sig fram hos mig för att begära ett bestämdare besvarande än den dunkla aningens, som hos mig hittills lugnat den.

Vi erkänna Christus såsom verdens frälsare, såsom menskoslägsets enda försonare — och vi se menskoslägtet i honom rättfärdiggjordt. Och ingen känsla är hos mig så stark, som den, att han icke är min frälsare om han icke är alla mina bröders, hela mitt släktes. Men på hvad sätt kan den forn-Christna (eller äfven i dag den ochristna verden) anses ha del i hans lif? Plutarch t. ex. på hvad sätt är han förlossad genom Christus? ty förlossad och frälsad är en så ädel ande just genom det goda han älskar och lefver i, men på hvad sätt är Christus som återlösare, i detta och genom detta i honom? Ju mer man öfvertänker jordens historia och Guds lifs utveckling i Menskligheten ju mer drifves man att söka försonningsmomentet och försoningsakten bortom ö före den jordiska tiden, och ser det djupa Mysteriet af Guds Menskoblivande, som en i Guds eget bröst försiggången handling, i sjelfva Menskosyndafallets stund, och meddetsamma i menskoslägtet verkställd. Ty antingen kan meniskan bli god och salig utan Christus, eller äro Moses, Zeno, Sokrates, Plutarch och alla ädla hedningar blott i honom och genom honom rättfärdiggjorda och helgade. Christi blods (eller lifs) utgjutelse i menskoslägtet måste då ha skett före all tid (och deraf kommit dess i frö liggande generationer till godo) och hans uppenbarelse i köttet, hans lif och död på jorden äro blott de synliga momenterna, det på och för jorden uppenbarade factum af hans eviga lif, lidande, död och uppståndelse i och för menskligheten. Så tycker jag det måste vara, men jag känner mig kämpa med oklarhet då jag söker förklara mig sättet af Christi frälsande verksamhet hos dem, som icke vetat eller veta af honom. Denna andliga naturprocess torde dock vara lika enkel (och lika djup) som den hvarigenom Christus är t. ex. min frälsare. Ty att han det är, derpå

tror jag fast och säkert. Och likväl — hur lågt står jag icke, bredvid otaliga ädla Hedningar!

O min goda vän! Om du ser mig här stapla vid frågor, som du kanske tycker borde längesen ha varit mig klara, så blif ej missmodig, och se blott i dem arbetet att från mina obestämda aningar komma till alt bestämdare insigt.

Hur underligt olika är ej i detta afseende, meniskornas behovver! Jag läste härom dagen i en ryktbar och snillrik författares verk: »det är otroligt hvad Theologien skadat religionen! ... Hvad, t. ex., i allverlden gör det till tron, till Christendomens verksamhet, om Christus är född före verdens skapelse eller först i det eller det timliga momentet?!» Och för mig hänger hela Christendomens kraft på sådana frågor. Ty utan tankens tillfredsställelse hade aldrig kärleken i mig fått lif och ingen tro uppkommit i hjertat; och jag tror mig deri vara ett barn af min tid. Tanken vill nu bli Christen, och om ej den religiösa Philosophin (eller Theologien) förer den fram till den heliga Jordanen, så förblir han hedning och menskligheten blott till hälften Christen.

Jag fruktar att i mitt sista bref, till dig, ha gjort Tholuck orätt. Hans nekande till att det fanns någon nödvändig Logik, måste endast vara så menadt, att Logiken kunde, i sin nödvändighet, icke göra sig genom egen kraft gällande hos ett enskilt subjekt, då hos detta tillfälliga omständigheter samt i synnerhet die Gesinnung omedvetet inverkade på förnuftets slutsatser.

Jag har nu några veckors fullkomlig enslighet för mig på Årsta, d. v. s. en tid af lif och lifsfröjd. Jag skall under denna läsa Gr^{nan} Hahn Hahns »Orientaliska bref» dem hon skickat mig. Hon är en originell och begåfvad natur, af — komet-släktet. Hennes devis är: »Tout ou rien» och hennes lif att söka starka emotioner. Herrliga ljusstrålar har hon — men af den klarhet som utgår från korset, — deraf har hon ej mycket och vet ej mycket, ehuru hon knäböjer därför. Hvad jag älskar bäst hos henne är hennes modiga uppriktighet, som låter henne slunga sina stenar och strålar ut i verlden utan att bry sig om om den stenar henne därför.

Min Mor, min Agathe äro i Stockholm (den sednare har varit mycket illa sjuk för en tid sen, men är alldeles återställd sen redan en månad) äro goda och nöjda.

Lef väl, lef lycklig! Och glöm icke aldeles bort

Din
Fredrika.

P. S.

Jag ser att det omarbetade representations förslaget nu står i Aft. Bl.

Från Upsala berättas att Geijer i en föreläsning der Prinsarne varit närvarande slutat en vacker framställning af personlighetsprincipen med utlåtelsen »att personlighetsprincipen måste i Ståndsprincipen söka ett skydd mot sig sjelf». Och häröfver jubilera åtskilliga, som anse utlåtelsen riktad mot Allmänna valen. Men hur Geijer menadt härmed känner jag icke vidare.

En Upsalabo som nästan dagligen är med prinsarne skrifer om dem: »De höge Ynglingarne intaga isynnerhet genom sin renhet och hjertlighet. Några särdeles utmärkta pund hafva de just icke, och kanske Kronprinsen minst. Men värme och allvar vill han tydligen visa och denna vilja är i sig ett tecken att han ock i icke obetydlig grad äger dem. Umgängelsen hos och med Prinsarne är ganska trefflig.» — —

561. Till Fahlcrantz.

Var det så längesedan jag sist skref?! Min bästa Fahlcrantz, det hade jag icke reda på, och det är väl emedan jag så oupphörligt skrifer, neml. förnämligast på min nya bok, som jag gerna vill ha färdig till Jul, ehuru den väl icke kommer ut i verlden förrän längre fram på vintern. Men det är snällt af Dig att du tyckte att jag dröjt, och jag skyndar genast att med pennan säga Dig min tacksägelse, så för det förra brevet, som för den sednaste sändningen! Utom den uppriktiga tack, som ett så vänligt och så uppriktigt bref bör hafva, visste jag egentligen icke något att svara derpå, ty på de två direkta frågorna om den Danska eller Skandinaviska kalendern, och om min bok, hade jag, som äfven nu, intet att svara utom: jag vet icke!

Och den der personen, ja, om honom och om hans tendenser vore nog mycket att säga, men mycket af det jag skulle säga här om skulle Du ej gilla, och det skulle ej tjena till något. Hvarföre skulle jag då tala? Der jag icke kan fullt hålla med, der — tiger jag helst, då ingen pligt befäller motsatsen. Ack! Det strides ju

och säges mer än tillräckligt emot, här i världen. Dessutom, då man haft den lyckan att lära känna ädla och goda meniskor af flera, ganska olika, så väl kyrkliga, som politiska åsigter — och denna lycka har varit och är min — så kommer man — jag åtminstone har kommit — till den öfvertygelse att dessa skiljaktigheter ha sin ordning och bestämmelse i den högste Ordnares verldsplan, som genom dem vill låta sanningens hela innehåll och mångfald utveckla sig, och under de olika riktningarnes och detaljernes utarbetande leder menskoslägtet till insigt och ägande af hela sanningens rike, så i dess enhet, som mångfald. I följd af olika förmögenheter, och omständigheter kunna icke meniskor annat än stanna i olika tankekretsar och fatta olika stånd och synpunkter. Men att hvar och en har sin sanning,*) sin eviga betydelse i större eller mindre grad, det tror jag fullt och fast. Och om hvar meniska söker ärligt fatta och uttala sin synpunkt, så skall hon i samma mån verka till utvecklande af det goda i sin krets, sin riktning, och derigenom äfven i det stora hela.

Och detta kan man tro, och i denna tro hafva frid med många skiljaktigheter, om man ock, i följd af sin individualitet och af omständigheter, uteslutande fäster sig vid en åsigt, en riktning, såsom den man anser den rätta, eller närmast den evigt, den absolut rätta.

Men — hvarföre skall man söka klena eller dåliga motiver, såsom grund för tänkesätt och riktningar, som icke äro våra? Det — Fahlkrantz, tycker jag icke är rätt,**) och aldrig kan det, i något afseende, verka godt!

Se i detta sednare blott en *parenthes*, och i det förra ett »Guds frid!» öfver skiljaktigheter, som äfven emellan Dig och mig finnas i vissa ämnen.

Andra finnas i hvilka det är mig kärt att få tro att jag tänker lika med Dig.

Hvad det vore roligt om min nya bok kunde bli ibland dessa! Jag är glad i den, bästa Fahlkrantz, och skulle gerna vilja att annat folk, i synnerhet Dal-folk, kunde vara det också! Ännu är jag ute på Årsta, och helt ensam, som jag så gerna är det, ty ensamheten stegrar mitt lif, men till Jul flyttar jag väl in till de mina. Agathe är syperb, i Stockholm, äter, såfver, skämtar, sjunger, öfversätter Latin och känner sig högst belåten med lifvet.

*) liksom sin skuggsida sin lögn att bestrida.

***) isynnerhet då man har gifvet välsinnade och ädla meniskor till motståndare

Skulle Ansgarius infinna sig i Svenska Ackademin, på högtidsdagen i år, vore det för mig mycket frestande att infinna mig bland åhörarne. Dock hör jag väl honom hellre, hemma, af förf. egen mun. Ack! Låt detta ske en gång. I de heliga djup der han lefver och rör sig, följer jag så gerna, och får blott njuta, bifalla, beundra! Vår unga Kronprins lär äfven förstå och älska detta epos. Det gläder mig för hans skull; och hvad Du säger om honom gläder mig också. Det är i hans utseende hvad som stämmer öfverens med dina ord om honom.

Lef väl! Lef lycklig! Och haf frid med Din stundom stridiga men ändå tillgifna

Fredrika.

Årsta d. 6 Dec —44.

562. Till Lindblad.

[1844.]

Tack, bästa Adolph, för gåfvan, som var bland det goda och kära, som i dag välkomnade mig till mitt hem!

Var god äfven framför min tacksägelse till Atterbom och säg honom från mig att han vore rätt god om han tillät mig att fram-bära den sjelf till honom, derigenom att — han kom hit! — Om han har någon stund ledig dertill af sitt förmodl. korta vistande här.

Jag hade i alla händelser ämnat mig denna tredje del af hans Siiare och skalder till Julklapp, nu får den bli för en annan, sedan Atterboms godhet begåfvat mig.

»Fiende»?!! Nej!!!!

Vän? O ja! I den eviga solens, i den eviga, kärleksfulla, förnyarens namn ja, vän, om du vill det, eller ock, derföretan!

Och kommer du ej till mig, så kommer jag till dig och Sophie och hör på nära håll hur det är med Er.

Fredrika.

Stockholm d. 20 Dec.

563. Till Hierta.

[Jan. 1845?]

Herr L. J. Hierta!

Då jag nu går att bjuda ut ett nytt arbete af min penna känner jag åter smärtsamt förlusten af den goda, förträffliga vän, som från mig tog allt besväret af den ekonomiska förhandlingen vid sådana tillfällen och lemnade mig allt nöjet och vinsten, och som stod på mitt bästa mera än jag kan göra det sjelf. Dock, — hvad som gjorde förhandlingen så lätt och nöjsam för mig kom icke ensamt från honom utan äfven från den med hvilken affairen uppgjordes och till hvilken jag härmed vänder mig. Hans mig visade billighet och grannlagenhet gör det för mig mindre svårt att nu handla i egen sak.

Skulle Herr Hjerta, efter genomgående af medföljande lilla arbete: »I Dalarna», finna det, såsom jag hoppas, icke under de bättre af dess föregångare af samma hand, vågar jag äfven hoppas att förf. arvodet derföre icke skall bli mindre — större vågar jag icke vänta — än det för de sednare af mina skrifter. I öfrigt, om Herr Hierta vill blifva förläggare till denna bok, torde närmare öfverenskommelse kunna ske muntligen.

Om snart svar å detta får jag anhålla samt om min vänliga hälsning till Fru Hierta!

högaktningsfullt
Fredrika Bremer.

564. Till Svenska Akademien.

Till Svenska Akademiens Sekreterare.

Svenska Akademien har gifvit mig en förnyad anledning till glädje och tacksamhet, genom den medalj och den skrifvelse, hvarmed Hon behagat hedra mig. Och till Hennes Sekreterare vänder jag mig härmed, för att bedja honom till Akademiens medlemmar framföra, samt äfven sjelf mottaga, uttrycket af min varma erkänsla.

Det kunde synas mindre nödigt och mindre passande, att inför en så vördnadsvärd församling tala om — — min första kärlek. Dock torde Den ursäktas det för föremålets och sammanhangets skull. Ty min första kärlek var mitt Fädernesland, mitt lifs starkaste längtan, att på något sätt kunna tjena det.

Huru dyrbart måste då för mig vara ett vedermäle af detta Fäderneslands vittra Domstol, som säger mig: Din kärlek var icke fäfang; din längtan icke utan all frukt!

Detta är uppmuntran och belöning på en gång, långt öfver hvad jag någonsin vågat hoppas.

Skulle jag framdeles, genom nya och mindre ofullkomliga arbeten, kunna visa mig bättre förtjent deraf, än hittills, — — då skall Svenska Akademien för den godhet och uppmärksamhet, Hon visat mig, i dessa läsa en bättre tacksägelse, än den, som nu i dessa ord nedlägges inför Hennes

vörtnadsfullt
af
Fredrika Bremer

Stockholm d. 8 jan. 1845.

565. Till Franzén.

Stockholm d. 15 Jan. 1845.

Min goda, vördade Farbror!

I Sverge håller man på att banlysa nyårsbesöken, men bland dem finnas de som icke låta bannlysa sig; det är sådana som hjertat gör. Och det är ett sådant som nu för mig till Dig, min älskade Farbror och vän! Men på det gamla året liksom på det nya huru ofta har jag ej i tysta känslor och tankar varit hos Dig, för att hembära dig uttrycken af min tillgifvenhet och vörtnad, för att bedja om Din välsignelse. Skall jag icke få en gång göra det i lefvande verkligheten? få känna Din älskade hand på mitt hufvud?!

I somras när jag med Fru Linnell reste i Dalarna, och så mången gång Ditt namn och Dina verser med, voro på våra läppar då gjorde vi opp glada planer om en pilgrimsfärd för den kommande sommarn till tvenne nordens solar: till Middnattssolen och Dig. Och ännu i dag ha vi talat derom, som om det verkligen kunde bli af. Det är en liten för snäll, präktig och rolig fru, denna fru Ulla Linnell, och den allra förträffligaste reskamrat på denna gröna jord. Vi träta ibland litet, men komma oftast öfverens, och isynnerhet när Vi tala om Dig. Men, min älskade Farbror alla komma öfverens när de tala om dig, och dina ord väcka samma toner i alla själar. »Den Franzén har ett oförvissneligt behag!» sade Geijer varmt, för någon tid sedan i anledning af Ditt sista äreminne i Svenska Ackademin och alla instämde varmt med honom. Härom afton sjöng en ung Officer en vaggvisa med ord af Dig och musik af Lindblad. Vi tårades af förtjusning. Vi tyckte oss se och höra de Englar som lefva i Din poesi, och som fläckta lif och frid på jorden. Visan sjöngs också på ett förtjusande sätt. Tyskarne öfversätta Dig, och söka tillegna sig din sångmö. Men jag tror aldrig den himmelska kan rätt andas i den tunga tys-

kan. Bättre bör det lyckas i Engelskan. Franska öfversättningar af några stycken har jag hört, som föreföllo mig högst behagliga. När jag tänker på och gläder mig öfver allt hvad Du varit och är och alltid måste förblifva för Sverge, rör det mig djupare att Du för mig särskilt varit så god. Som en god och varm Sol har du lyst öfver mig, uppmuntrat och lifvat mig så som ingen annan!! Äfven nyligen har jag haft en ny anledning till tacksamhet mot Dig, såsom medlem af Svenska akademien. Det stora priset var mig en öfverraskande gåfva. Det var rågan på den godhet man visat mig. När jag i mina unga år grät af brinnande längtan att blifva något för mitt fädernesland, då anade jag föga att en dag mitt fäderneslands vittra domstol skulle säga mig: »din längtan dina tårar ha icke varit förgäfves.» Gud är nådig, och Meniskor goda!

Man säger mig att Dina krafter äro i aftagande. Det kostar på mig och dock säger jag mig: »den lycklige! Han får snart komma till den ende älskansvärde, som han öfver alla älskat. Lycklig han!» Och jag känner det tungt att lefva. Det är också här nu så oroliga dystra tider att man icke kan lefva med glädje, och man känner det som en förebråelse att icke kunna hjälpa den nöd och den brottslighet som tyckes allt mer växa utomkring. Hemma har jag frid och trefnad med de älskvärda mina. En bok har jag också skrivit som jag hoppas få sända Dig fram på vintern. Den innehåller mina minnen från Dalarna och den åsigt öfver naturlifvet och dess förhållande till menniskolifvet, som lefver i våra legender och folksägnar, och som har sin grund i Uppenbarelsens läror.

Haf tusenfallt tack för det fjerde häftet af dina predikningar min älskade farbror! Jag var på landet då Professor Grafström hade den godheten att komma hem till oss med detta. När jag kom till Stockholm var han rest till Norrland, men då han återkommer till riksdagen hoppas jag få se honom och då äfven höra något närmare om Dig. Och sedan i vår, eller längre fram, mot Midsommar!... få se! Jag vill nu så länge sola mig i hoppet att då kunna få se dig. Min Mor och mina syskon förena sig med mig i de varmaste välönskningar för Dig. I dina förböner tänk äfven på

Din
innerligt tillgifna och tacksamma
Fredrika.

566. Till Fahlcrantz.

Så hjertlig tack, bästa Fahlcrantz, för brevet från Upsala och brevet från Mora! Jag hinner i detta ögonblick icke skriva till den hederliga Prosten, men var Du så god och framför till honom min hjertliga tacksägelse! När jag sänder honom min bok skall jag skriva sjelf. Hvad Du nämde om Major Starenflycht framkallade genast en liten epistel till honom, som jag här innesluter och ber Dig genomögn. Och om Du ej har något vesentligt emot innehållet, så var god sätt ett munlack på brevet och låt det komma till sin egare. Det vore orätt att låta mannen plåga sig onödigtvis i kanske sex veckor eller två månader till, då jag med några ord kan hindra det.

Min bok är allt ännu under partiella omarbetningar så i följd af egna som af andras anmärkningar. Brigittas latin har blifvit satt på stark indragningsstat. Tre a fyra ord får du väl svälja. För öfrigt talar hon Babelska, men äfven det med sparsamhet.

Från Amerika har jag i dessa dagar kommit anbud på boken som de der vilja hederligt betala om de kunna få ett ex. på samma gång som Öfv. i England. Hederligt, hederligt!

Det är bra godt att veta Dig, bästa Fahlcrantz, frisk i ditt Upsala-hem. Det var så svårt att veta dig sjuk här, i en främmande otreflig boning, och att ingenting kunna göra för att hjälpa opp sakerna. Tomt har det varit, för oss, efter dig, och säkert äfven för flera.

Vi fortsätta här med en underlig rörelse. På gatorna röfvas och mördas. I salongerna dansas Polka och Mazurka med raseri. Hvad är det för ett slägte?! Väl att den starke och barmhertige åfvanefter står der och ropar: »kommer till mig!» Man visste eljest icke hvem man skulle hålla sig till.

Mor och syster äro snälla och friska, bedja så vänligen hälsa. Jag hinner ej mer i dag för åtskilliga brefs skull. Lef väl bästa Fahlcrantz! Och, ännu en gång, hjertlig tack från —

Din
tillgifna
Fredrika.

Stockh. d. 23 Jan. —45.

P. S. En migraine hindrade mig att med sista posten tacka.

567. Till Theodor Mügge?

[Jan. 1845?]

Jag fruktar att under vårt sista samtal hafva i ett par viktiga punkter uttryckt mig ofullständigt eller på ett sätt, som lätt kunde missförstås. Misstyck derföre icke att jag med några ord närmare förklarar min mening. Jag talade om »att gå blott destruerande till väga». Jag ville dock här ej tala om religionen eller dess innehåll. Detta tror jag icke kunna destrueras eller åtkommas, lika litet som hjertat kan tagas ur människans bröst, så vida hon skall existera. Nej, jag tror att så länge ett menniskoöga hvälfves på jorden för att uppfatta himmelens och jordens under, så länge skola de religionssanningar, som i alla tider varit anade och i kristendomen kommit till fullt medvetande, äfven lefva och verka i menskligheten. Men formerna, i hvilka den menskliga föreställningen fattat dem, kunna med denna undergå förvandling. Derföre talade jag om att skilja emellan religionen och dogmerna, eller lärorna, i hvilka dess sanningar fixerat sig, tagit kropp. Icke så att det inre och det yttre, sanningen och formen äro i grunden skilda. Kyrkans dogmer kunna innehålla den renaste, fullaste sanning, om än många af dem fixerat sig på ett sätt och i ordalag, som ej mera passa för mensklighetens utvidgade medvetande. Det hör till skalets natur, och att vilja med detta kasta bort innehållet, det vore att kasta ut barnet med badvattnet. Inom skalet fostrades frukten för en viss period, och när det skall sprängas, bör det ske på det att frukten må framträda i fullare, renare gestalt och skapa sig en för dess lif, dess sanning mer adæqvaf form. De mest kristlige och lärdate prester inom evangeliska kyrkan — bland dem den ädle Neander i Berlin — erkänna öppet behovet af en sådan kyrkans pånyttfödelse. Men med rätta fordra de, att man dervid ej skall misskänna och låta förflygtigas det gedigna innehållet af lärorna, och att, innan man skapar nya, man må rätt fördjupa sig in i den kristna uppenbarelsens förnuft och egentliga väsende. Huru verlden skulle se ut om en och annan dogm, en och annan trosartikel toges bort — det experimentet är icke nytt på jorden. Under fransyska revolutionen gjordes det rätt grundligen, i det att alla de kristliga trosförklarares ogiltiga, och den jord, på hvilken detta skedde, badades snart i blod. Den ädle Condorcet, som af alla de fransyska naturalisterna varmast dref läran och sökte göra gällande hoppet om mensklighetens perfektibilitet på jorden genom konst, vetenskap m. m., slutade sin bana medelst sjelfmord. Men denna anarki inom förnuftet kunde ej räcka länge. Vid inträdet af första sansade stund dekreterade Robespierre att det finnes en Gud. Och snart framstodo såsom oförstörliga grunder för mensklighetens väsen, för samhällets bestånd, å nyo de gamla lärorna, renade i mycket från det gamla slagget, men i mycket ännu orena och mörka. Hvarföre? Månne icke emedan reningsprocessen hade i så mycket tagit karakteren af destruktion i stället för evolution? Att orsaken härtill låg i felaktig uppfattning lika mycket hos det gamlas försvarare, som hos det nyas sakkörare, det är väl temmeligen allmänt erkändt.

Men nu — månne nu mera detta experiment behöfver göras omigen? Säkerligen tror ni det lika litet som jag. Hvad då gjordes är undangjordt. En ny tid och nya medel hafva kommit i verlden. Den förnyelse, som för tillvägabragtes på våldsam väg, kan nu, bör nu kunna ske på en fred-

lig genom ljusets och öfvertygelsens makt, genom sanningens egen kraft. Ty för dem äro dock sinnena vakna och pressen utgör ett mäktigt organ att verka på både hjertan och hjernor. Men allt dess arbete för människans rättigheter, för samhällets förnyelse i den kristliga mening, som jemnar alla människolotter och gör människorna till bröder och systrar, blir ofullkomligt och haltande, så vida det lösslites från de eviga grundsatser, på hvilka kristendomen sjelf baserade sin frihets- och kärlekslära, och det emedan dessa allena taga saken i dess botten samt innehålla och uttömma hela sanningen, eftersom de innebära »det eviga lifvets lagar och ord». Hvilken förnuftig vill plantera qvistar i lösa sanden i stället för att inympa dem i ett lefvande träd, der de kunna tillväxa och blifva vid lif, eller vill uppföra en byggnad utan att gifva den en fast grund? Och de synas mig likväl så göra, som predika kristendomens moraliska och politiska läror på samma gång som de motsäga de grundförhållanden, ur hvilka dessa framgå.

Men att i de sednares namn föra de förres talan, det vore en uppgift, värdig en stor reformator, och vår tid behöfver få se en sådan uppträda. Sinne för mensklighetens högsta behof, granskning af dess innersta historia och af den kristliga uppenbarelsens förhållande till henne — de komma väl att utgöra de vigtigaste vilkoren för framgången af hans mission. Men välsignad vare hvar och en, som i denna anda bereder honom väg. Och hvilket ämne kan väl vara mera värdt en skarpsinnig tänkares uppmärksamhet. På hvarje socialt fenomen, som intar en någorlunda bred historisk basis, skyndar man nu för tiden att rikta kikaren: så på journalismens, på kommunismens med fleres rörelser. Och ett fenomen (jag talar om de religiösa troslärorerna), som framstår hvarhelst samhälle framstår, öfverallt på jorden, hos alla folk, i alla tider — hvilket ämne för tanken, för begrundningen!

568. Till Malla Silfverstolpe.

[Jan. 1845.]

Om äfven icke Du, söta Malla, nu hade väckt på mig med ditt vänliga »god morgon», så hade jag väl ändå kommit snart till dig för att fråga: »hur står det till!» Tack hjertligen nu för det Du sjelfmant sade mig det! Du gaf mig i taflan af ditt lif, en liten tafla af stilla lif sådan man vanligen gerna vill ha jordelifvet, då man uppgifvit anspråken på dess fest och högtidslif. Skulle jag visa dig det väsentliga af mitt lif i denna tid eller stund så skulle du se en kamp, men en tyst, en som kämpas i det stilla, synlig blott för det öga som kan upplysa, kan förklara den. Det är tider då människans ande våldsamt tränger till en metamorphos, då den vill uppstiga öfver sin förra ståndpunkt och förverkliga sitt väsen, sitt jag, i ett friare, högre lif. Den vill liksom taga sig sjelf (sitt eviga jag) i besittning, den vill uppstiga till blomning. Den behöfver välsignas och välsigna. Denna

tid är en tid af kamp, ofta af lidande men äfven af hopp och ljus eller rättare dagning.

Gr^{nan} Ida H.-Hahn talar, i sina Orientaliska bref, om att folktron i Egypten tillskrifver Nilens stigande en droppa, som en Juninatt faller ned från himlen med befruktande krafter. Denna natt, som Egyptiska astrologerna noga räkna ut och bestämma kallas droppans natt. Vid tiden då den nalkas anställas allmänna böner af alla Egyptens folk på det droppan må falla med rik välsignelse. O! denna droppa! Efter långa tider af kamp och arbete känner menniskan törhända att hvad hon oundgängligen behöfver för sitt stigande är just denna droppa. Då samlar hon sig och — — beder. Så gör jag.

Mitt yttre lif är fridfullt. Gud vare låf för oändligt mycket godt! Mitt hufvudsakliga interesse nu tillhör tidens stora sociala rörelse. Bref från Tyskland, meddelanden från Amerika lifva tankarne deröfver. Malla! det är roligt att med fullt interesse och deltagande kunna lefva i sin tid, att kunna älska dess sträfvande, att kunna stafva några bokstäfver, lägga ihop och förstå några grund-ord af den stora meningen.

En viss Dr: Mügge hvars lösning på verdens gåta är: »Gott ganz wegzustreichen», och som låts arbeta för folkets frihet under de han hemligen påstår: »dass Volk ist die todte Masse, die grossen Männer sind ihre Vormünder und Führer» (och som ljugit åtskilligt på mig i sin nyligen utkomna resa i Sverge) skref mig till för en tid sen om de politiska rörelserna i Tyskland, och försäkrade att alla frihetens och framåtgåendets vänner (det liberala och republikanska partiet) voro der »sämmtlich gegen dass Christenthum». Regeringarne höllo väl emot de nya liberala bildningarnes vågor, men en vacker dag skulle de dock bryta igenom »und dann: wehe dir Israel!» Herr Mügge säger väl äfven här duktigt osannt med sitt »sämmtlich». Dock har han ett stort parti med sig, som planterar frihetens qvistar och skott i lösa sanden. Och om man måste ömka sig öfver dessas trubbighet i förnuft och känsla, så måste man skjuta en stor del af skulden för detta bakvända framgångs-sätt på de ledare, som i religionens namn sätta sig emot tidens mäktiga tendenser och göra dem derigenom Gudlösa; jag menar, att de då gå fram utan medvetande af en gudomlig sanction, och derföre ofta bli gudförnekande. Vid detta tillfälle (Mügges bref) kom det öfver mig en glädje öfver dem, som i Sverge fört den nya tidens talan och i religionens, i Christi namn rest befrielsens, framåtgåendets fana. De ha frälsat Sverge från ytlighet och fritänkeri och dess frihet från förfall, de ha ympat frihetens friska skott i det eviga Vinträdet, och vigt på nytt jorden vid himlen. Det är en invigning som vid hvart tidsskifte behöfver förnyas, en helig

döpelse af det nya lifvet. På Rickert och i synnerhet på Geijer, på hans litteraturblad, måste jag åter tänka med glädjetårar. Thomander vet jag är äfven en af de Christna frihetskämpanne, men — — —

Amerika hade jag stor lust att sjelf resa och se på, en vacker dag. Kan de förenta Staternas republik icke realisera det stora idealet af en fri stat grundad på alla individers frihet och lika rättigheter, så kan icke jorden göra det. Men så visst som jag tror på Christi historias sanning så tror jag att den lära om meniskan han gaf, skall kunna realisera sig i det allmänna lifvet liksom i det enskilda. Och NordAmerikanska republiken som grundat sin stat på Christi läras grund bör vara främst att uppnå målet.

Tack för löftet om nya paketer! Roligare läsning vet jag ej. Och du goda Malla! Du är ju en af de ganska få vid hvilkas dörr jag skulle kunna tigga mitt bröd (om jag blefve så arm) en af dem till hvilka jag känner mig kunna säga hela sanningen, och i dess namn äfven fordra ett offer, viss att det äfven då för dess skuld skulle bli offradt. Huru skulle jag icke då vara och alltid förblifva

Din
tillgifna
Fredrika.

569. Till Hierta.

Herr L. I. Hierta!

Härmed får jag äran återsända de två första häftena af manuskriptet: I Dalarna.

För den sända p:summan får jag aflägga min tacksägelse. Dess utbetalning har jag antecknat på baksidan af den skriftliga förbindelsen.

Tacksaml. får jag äfven återsända tidningarne. Utopisten rör sig i ämnen som för mig äro Hebræiska och väl förblifva det. Rec. öfver Gr^{nan} Hahn Hahns orientaliska resa var af intresse att få se, ty jag har just nyss slutat hennes resa. Trösta mig för sådan recensent (hon tröstar sig nog)! Svagare vet jag mig ej ha sett. Han kan als icke fatta eller förstå hennes ståndpunkt hvarföre han roar sig att bitvis sönderplocka och förkasta hennes bok. Han är af de der som visa en tegelsten, som prof på ett hus. Nej, annorlunda förtjenar denna fru med sin improviserande förmåga, sin djerfva natur att bedömmas, annorlunda att berömmas och att tadlas. Och till

tyska kritikens heder hoppas jag att det skall ske. Det är kritici sådana som denna, som göra författare likgiltiga för kritiken. Den som läst dessa orientaliska bref skall af Constantinopel, af Jerusalem, af Öknen, af Cairo, af Nilen, af den fornEgyptiska arkitekturen mottaga bilder och intryck så bestämda, så lefvande som troligen inga tjocka och lärda böcker gifva; så äfven af orientaliska bildningen öfverhufvud, af Turkiska väldets anda m. m.

För Gr^{nans} förnäma öfvermod vill jag ej tala ett ord om ej för att söka dess förklaring hos domare af den art som nyssnämnda rec.

Hennes skefva bannstrålar öfver vissa tidsriktningar och nyare utvecklingar, öfver vettenskap m. m. äro icke att försvara. Hon är enögd, det kan icke hjälpas. Men ett klart, herrligt strålande öga har hon. Det bör icke misskännas. Den som det gör är andligen blind. Det är hennes rec. i Allg. Zeitung. Engelska och skottska critici ha bättre gjort sin sak med afseende på hennes verk.

Jag får bedja Herr Hierta ha den godheten att så fort tillfälle der-till gifves låta i Aft. Bl. inkomma följande lilla redogörelse, troligen den sista från mig i denna sak.

Ännu en gång tusen tack!

Högaktningsfullt
Fr. Bremer.

Stockh. d. 2 Febr.

1845.

570. Till Andersen.

Tack älskelige sångare, för det ni lefver, för det ni skrifer för det ni ännu minnes mig! Jag trodde nästan att Ni digtade nya Eventyr i någon aflägsen strålande stjerna. Men Gud ske låf! ännu äga vi Er på jorden, och Ni fortfar att framtrolla blommor och frukter ur sjelfva snön. Det är herrligt. Nu blott dessa hastiga rader, men snart mera från Er vän

Fredrika Bremer.

Stockh. d. 3 Febr. 1845.

571. Till Fahlcrantz.

Tack för din vänliga efterfrågan bästa Fahlcrantz! Som Du ser låter ej svaret vänta på sig. Gudskelåf! hos oss står det väl till. Dagarne glida af såsom på godt slädföre, lätt och mjukt, lemna just inga djupa spår i ondt eller godt, men glädja genom vackra utsigter vänliga skådespel som de skänka under färden. Och när bland dessa äro menskoanleten som blicka med förklaradt hopp ur långa lidanden, när de tala om uppfyllda böner när de visa oss menskokärleken verksam och outtröttlig — — skogarnes friskhet, och solens prakt, och all markens herrlighet, är icke så upplifvande som detta!

Tider äro som visa oss syner af aldeles motsatt art, som ge oss den ena smärtsamma stöten efter den andra, men när de sköna, de goda intrycken komma då faller glömskan öfver de bittra minnena som snön nu faller öfver jordens vissnade gräs — de begravas derunder och vi hvila och glömma. Och det är godt. Så beredas vi för en ny vår, för att kunna blomma å nyo.

Jag måste nu tala om Starenflycht. Hans tillstånd är ett det förfärligaste man kan tänka sig och värddt det djupaste medlidande. Du har sagt mig att hans misstankar angående mina forskningar i Dalarne och min utkommande bok vore till stor del orsaken till hans närvarande plåga. Och då du funnit mitt bref otjenligt att motverka eller borttaga den, så har du förmodeligen träffat någon annan anstalt för att häfva hans förvillelse i hvad som beträffar min bok. Och har du det icke så ber och besvär jag dig, bästa Fahlcrantz, att icke dröja en dag med att göra det. Det kan för dig icke vara det ringaste svårt. Du behöfver ju blott komma öfverens med någon af hans närmare vänner eller bekanta att denne säger åt Starenflycht att han händelsevis frågat dig om i min bok något om den Herzenhjemska saken förekom, och att du svarat att du läst Manuskriftet och att du kan intyga att der icke finnes ett ord rörande den. Goda Fahlcrantz! om du ej redan gjort detta så skynda att göra det. Men förlåt mig! Du har visst redan försökt denna utväg. Men finnes då ingen annan för att rädda denne olycklige? Det är en samvetssak att icke försumma något medel som man kunde använda.

Åt Ansgarius' fort och framgång, åt Bibelns tolkning genom ordet och andan är jag af hjertat glad. Vore jag lärd och Theolog, så skulle jag enkom slå mig på att söka tolka de svåra och mörka ställena i Bibeln. Man har afrådt bibelläsare från att uppehålla sig vid dem under anmärkning: att det icke är skuggorna som visa vägen till ljuset. Nej de visa den visst icke, men verre är att de

ofta skymma så ljuset att de hindra det sökande kärleksfulla ögat att se det. Derfor är så viktigt att få dem bort eller upplysta, och i hopp och tro derpå är jag så glad åt den öfversättning som nu pågår.

Mor och syster bedja om de vänligaste hälsningar; båda äro friska och glada, men röra sig nästan icke utom hus. Jag är den som får representera familjen ute i staden och det blir derefter. Hemma se vi folk vid en och annan liten middag. Förliden Söndag hade vi Fru Ulla Linnell, med Professorerne Grafström och Reuter Dahl. Det var en liten munter middag, särdeles eftermiddag, och då vankades en hel hop gåtor*), Dina naturligtvis bland dessa. Jag kan dem och Fabian är alltid den första att mana fram dem. Reuter Dahl fick nu öfva sin gissningskraft på dem och det lyckades. Grafström kände dem redan genom vår lilla reskamrat, och hade äfven sändt dem till Norrland der de roat Franzen. Fru Linnell var innerligt snäll och rolig, men bekänner sig vara något stött och grå på Dig, som aldrig hälsat på henne. Jag sade henne att Du en gång gick öfver hötorget i denna låfliga afsigt.

Min bok kommer väl ut i medlet eller slutet af Mars. För de vänliga hälsningarne från Dal-sällskapet är jag uppriktigt tacksam, och hälsar af allt hjerta igen. Charlotte Didron är just en af de vackraste Dal-perlorna. Posttimman jagar mig och tvingar mig att sluta förrän jag ville det. Men nödvändigheten har ingen lag. Lef väl bästa Fahlkrantz tänk på Starenflycht i barmhertighet, och i godhet på

Fredrika.

Stockh. d. 21 Febr. 1845.

572. Till Malla Silfverstolpe.

[Mars 1845.]

Tack du goda bästa Fru Malla, för paket och bref! Det förras innehåll skall snart uppslukas, och på det sednare måste jag genast svara några ord. Jag tror verkligen, goda Malla, att du gör rätt och väl i att öfverlemna till mig dina minnen och att jag (om jag får lefva) skall kunna uppfylla hvad detta öfverlemnande förbinder mig till, enligt min egen känsla. Ty att något bör blifva af detta arbete

*) Grafström gaf oss ett par färska och rätt roliga; så äfven Fru L...l.

det är mig visst och klart. Men hvad och hur? Jag^r skall säga dig hur saken förefaller mig. Den tid kan icke vara så långt borta då den egna produktiviteten hos mig upphör, och då, sedan jag gjort färdiga ett par arbeten, som nu ligga mig, sedan lång tid, på hjertat, jag kommer att stanna med egna skrifter. Denna tid skall blifva en för redigerandet af Mallas Minnen. Der äro många blad som måste sammansmältas i få rader, ja, hela tidskiften som med ett par sådana kunna karakteriseras, men der är ock mycket, som bör lemnas orubbat och der Mallas ord måste återgifvas precist som de nu stå på papperet; hela episoder m. m. som icke böra förkortas eller förändras. Detta tror jag mig om att kunna göra — om neml. Malla ger mig fullmakt att ställa och styra häruti efter vilja och förmåga. Bli sedan genom detta arbete en bok (eller flera) och kommer deraf att blifva p^{ge}-inkomst, så skall denna lemnas till hvem som Malla vill bestämma. Det skulle vara mig en verklig glädje att kunna verka till en sak, som skulle göra Malla nöje och för mångas nöje bevara frukterna af hvad hon lefvat, lidit och njutit och så troget samlat. Malla och Charlotte Posse bli — — — Men söta Malla, om detta allt och mycket dertill blir bäst att munteligen orda. Och det kan ske icke långt härefter, ty i slutet af April eller början af Maj kommer jag väl till Upsala på några veckor. Jag kommer att bo hos Agathe W. och gläder mig riktigt åt ett vistande i den gamla staden med dess stora minnen. Dessa ämnar jag riktigt studera och derföre flitigt vandra omkring så i staden som i dess omgifvande nejder och deremellan gå till de goda vänner och bekanta, som kunna vilja se mig, och med dem hafva mången god pratstund. Jag tycker det skall bli helt roligt; jag skall just slå mig lös. Bara inte regnet slår sig löst också, som det gjorde förliden sommar. Men nej! Det vore alltför obeskedligt. »Det finns ett mål för allt hvad menskan lider» och jag hade verkligen förra sommarn tillräckligt ondt af regn och dusk.

Således i Maj, goda Malla får jag språka med dig om tusen saker, förflutna, närvarande, tillkommande, om egna vidt utsväfvande planer m. m.

Vi lefva här i lugn och trefnad och dagarne glida af, som på godt slädföre och våren kommer alt närmare. Den sköna goda våren! Jag gläder mig åt att till posk få se här Geijers älskade anlete.

Bland åtskilligt läsande har jag nu för mig Consuelo af George Sand. Denna förf. bär sig åt på ett onaturligt sätt med karakterer och händelser men har något stort i själen, något poetiskt och artistiskt skönt och ädelt, som jag tycker om, och som verkar upplifvande. En liten svensk nyhet: Får gå! af Onkel Adäm har glädit mig

genom naturfriskhet och — svenskhet. Målningarne ur folklivet äro mäterliga tycker jag. Denne förf. kunde ha en viktig kallelse inom litteraturen och för Sverige i följd af denna sin talang men — nu har han blifvit borgmästare i Östersund! Antingen får nu »Får Gå'et» eller borgmästarskapet och Östersund gå åt — t. ex. åt Hel-singland!*) Jag talar förblommeradt.

Min söta Malla förlåt mitt prat! Hälsa alla goda vänner. Jag har ett dumdrigtigt förtroende till deras godhet mot mig när jag kommer att snart sätta den på prof i Upsala, och främst på Din mot

Din
tillgifna
Fredrika

573. Till Hartmansdorff.

[Mars 1845.]

Hjertligen får jag tacka min goda President för visan och för bjudningen! Den förra skall snart vara afskrifven och återlemnad; den sednare — får jag dröja ett par dagar med svar derpå? Jag fruktar ett sorgebud, som skulle taga allt nöje ifrån mig, och kommer det, så kan jag ej komma. Men ett skönt poskägge har Presidenten ändå trackterat mig med genom sin vänliga godhet! Den är mig dyrbar.

Tacksamt och högaktningsfullt
Fredrika Bremer.

574. Till Hartmansdorff.

Bästa Herr President!

Jag kan icke hafva äran komma i afton, emedan jag nödgats neka flera bjudningar för dessa dagar och får då, för consequensens och artighetens skull, icke begagna mig af någon. Ty att vara ute flere aftnar å rad är mer än min sinnesstyrka tål. Men hjertligen tackar jag för den mig bevisade godheten.

*) Jag voterar för Östersund! Får gå!

Bröllops-visan får jag härmed återsända. Den låter mig alt tydligare inse hvilket originellt stoff i Sverge finnes för den historiska novellen, och hvilka storartade och der bredvid humoristiska tafloer dess släkter seder, och egna bildningar erbjuda.

Ack! den som hade materialer och — kunskaper!
tacksamt och högaktningfullt
Fredrika Bremer.

Lördag d. 22 Mars.

575. Till Malla Silfverstolpe. Annandag påsk [24 mars 1845].

Din glädje gjorde mig glad söta Malla och jag måste säga dig det och tacka dig för det sätt det hjerta med hvilket du välkomnar mig till Upsala! Men du får icke tro att jag tänker slå ner på er som en korp. Det är snarare för att få sparfrättigheter som jag hoppas på er gästfrihet, och denna frihet är för mig att få komma på korta stunder under mina vandringar för eller eftermiddag, sitta en stund på grön qvist hos dig och några andra och flyga bort (på mina 40 års ben!) när jag vill.

Hälsa hjertligen Lindblads båda från mig, om de ännu äro hos dig när detta kommer.

Du säger någonstädes i dina minnen: »Malla erfor att ingenting var så slut som hon hade föreställt sig det.»

Malla har rätt, och detta gäller i synnerhet i förbindelser mellan meniskor. I Guds hand kunna återknytas alla brustna band.

O Malla! Vi måste lära att glömma, vi måste fälla våra bittra minnen, som trädet faller sina gulnade löf och tar icke mera upp dem, utan låter vinterns snö begrafva dem, och räcker sina grenar mot en ny vårsol och betäcker dem med nya friska löf.

Det är ett evangelium som naturen nu predikar i sina förnyelse-dagar vid vårens ankomst, och som jag behöfver mera taga åt mig än Du. Ty om Malla minns med hufvudet så glömmar hon med hjertat alla bittra erfarenheter, och behåller der blott de goda. Derföre ock skall hennes lifsträd altid löfvas å nyo. Den vackra solen gör mig poetisk i dag. Lef väl min söta Malla!

tacksamt Din
Fredrika.

576. Till Fahlcrantz.

Stockholm d. 25 Mars 1845.

Du borde ofta skriva bref, Fahlcrantz, (neml. af det slaget som tillhör den sköna litteraturen) ty ingen skrifver sådana bättre och behagligare, och som denna talang är sällsynt hos herrar, så — torde berömmet mig förlåtas! Men att du åter varit sjuk, det var icke bra, det var rätt ledsamt, och jag undrar om icke de ofta återkommande små sjukdomarne antyda nödvändigheten af bad- och brunnskur för dig i sommar? Tänk derpå bästa Fahlcrantz! Mig synes saken viss och klar. Och för meniskor som älska sina medmeniskors sällskap och äro roliga och älskade der, finnes väl ingen behagligare kur än brunnskuren. Jag tycker att vattnet är det interessantaste vid brunnar och bad. Men detta är mitt, ej andras fel.

Vi här, ha smått undrat och funderat om vi skulle få se dig här till Påsk. Men nu se vi klarligen att det blir långt derefter.

Hade du varit med oss i går, så hade du, tror jag, haft roligt med oss. Vi hade här ett halft dussin unga flickor, täcka blommor just utspruckna ur barn-knoppen, och så friska och daggiga som man bör vara, det vid morgonen af lifvet; (Gref Rudenskölds tre döttrar räknar jag isynnerhet till dessa, den yngsta är barn ännu men med en Engels drag och uttryck), ett halft dussin Cadetter och andra ynglingar, goda och lifliga gossar, och för dessa hade vi dans och lekar. Jag kände saken högst arbetsam och tung i åskådningen, kände pligten att roa ungdomen, som en tunns-säck på ryggen. Men ack den ungdomen! Knappt började den hoppa och skratta af hjertans lust förrän hjertat hoppade i mig af medförnöjelse, och jag fann saken var som enkom tillställd för mitt nöje. Äldre herrar (bland dem svåger Quiding som under sin håfrättsrådsfrack gömmer en hemlig dans-passion) störtade sig af oemotståndlig dragning med i vals och hambopolska; och polska och Polka och Keraus, Galopp och wals gick oafbrutet hela afton efter min och Gr^{nan} Rudenskölds musik. Mäst Furore gjorde dock Nerikes-polskan: Sålingen som Gref rudensköld anförde. Alla ville vara med i den, och i vår lilla sal var som en myrstack. Fabian gaf representation af en dvärg (han sjelf) och en jette som väckte stora ögon. Lekar lektes äfven. Ack de unga! de unga! Det är en glädje att roa dem.

Nu får jag låf att tala litet om min bok. Den är icke ännu här utkommen och jag har ännu icke fått mina fri-exemplar. (trögt före i portgängen!) Men om lyckan gynnar mig får jag i morgon bittida hem några, och sänder Dig då ett ex. med Cand. Feilitzen som re-

ser i öfvermorgon. Hur skall jag göra med exemplaren till vännerna i Dalarna? Får jag sända dig dem »en bloc» sedan jag först lagt in och adresserat hvart och ett särskilt?

Boken har undergått några förändringar sen du såg den. Jag ville gerna tro att de äro förbättringar. Skönt att du icke recenserar den annorlunda än muntligen! Jag vill icke gerna läsa recensioner, och har alltid helst icke läst de som angått mina skrifter de må ha varit berömmande eller klandrande. Icke därför att jag ringaktar den offentliga kritiken, men därför att jag sett författare som mycket sysselsatt sig med den i afseende på sina verk bli på ett bedröfligt sätt absorberade i dessa, i sitt Auktorliga jag, och i publikens ömdömen. Och för en sådan fångenskap är jag mera rädd än för någon. Det är svårt nog ändå att hålla sig någorlunda fri från sitt sjelf. Och håller man jemt på med att spegla sig i tidningsblad och tidskrifter m. m. s. farväl då med den friska blicken för det objektiva lifvet, för den verld som omger oss! Det vesentliga af recensionerna, kritikens qvint-essenz filtrerar sig alltid ändå in i författarne genom vänner och ovänner, genom atmosfären, så att de kunna veta »hvad folket säger» och hvad de sjelfva ha att göra eller låta, de må nu rätta sig eller icke efter en rådande opinion.

Ett inkast mot min bok ville jag här på förhand möta. Det torde förefalla dig underligt och onaturligt att jag låtit bokens djupaste tanke den om naturens förhållande till Menniskan, och hennes kallelse att verka till dennas befriande och förherligande genom äfven tankens och fantasiens rening — att jag har förlagt uttalandet af denna tanke i munnen af en ärelös, brottslig man. Det hade varit riktigare och naturligare tycker Du kanhända, att denna helgande och upplyftande sanning blifvit den unga flickan bibringad af hennes ädle lärare och fosterfader — kyrkans och helgedomens vårdare.

På detta inkast har jag intet att svara utom att genom denna slags onaturlighet (som dock icke egentligen är någon) får jag den viktiga läran jag vill föra, vida starkare framförd eller rättare slungad in i läsarnes medvetande än i annat fall kunde bli. Hade den blifvit framställd af presten så hade den framkommit som en kyrkans lära öfver hvars ursprung och värde man af motsägelseande och lust till kritik mot den gamla, stränga herrskarinnan skulle upprest sig som mot en föråldrad tradition född under oupplysta tidevarf. Mera sympathie får denna åsigt när den kommer, som explosion, ur en fallen men genialisk natur, som brutit med kyrka och samhälle men som i sina ljusa stunder ser in i tingens hjerta och finner der på sin väg just de ord, den lösen, den lära, som den Gudomliga uppenbarelsen uttalat och kyrkan bevarat, och utspridd i menckliga medve-

tandet. Man ser här att det fantastiska snillet i sina djupaste skådningar*) är ett med uppenbarelsens tolk på jorden (kyrkan.) Hvad läran sjelf angår (den om naturens pånyfödelse genom människans) så är af hög vigt att den rätt fattas. Den leder meniskan till ett begrepp om vigten af renhet och helighet, som hon utan denna icke kan komma till. Jag har i min bok blott gjort ett utkast till detta förhållande (och som bort vara fullkomligare) men skall framdeles utföra det mer. Ty djupt har det gripit in i mitt själalif och verkat der en stor förvandling.

Till ett par af våra prostrar i Dalarna ämnar jag skrifva med det samma jag sänder dem boken.

Vår dal-resa har haft med sig en vigtig följd för vår glädtiga reskamrat. Hon reser snart till Hedemora för att bli Husfru hos lagman Callerholm, som derom fört hela vintern en liflig och artig underhandling genom sin dotter fru Schöne. Fru Linnell har tvekat i tre månader. Nu har hon beslutit sig att antaga platsen.

D. 28. Hvarken bref eller bok blefvo i ordning till dess ämnadt var. Men nu är dock boken redan i Upsala och brefvet kommer efter, med denna dagens post. Boken är äfven nu utkommen i boklådor som jag ser af tidn. I går var jag med ett ex. hos unga Claessons som redan hade köpt ett. Exempl. till Landshöfding Lorchs åtaga de sig att afsända.

Från fru Linnell skall jag hälsa mycket. Hon bjuder Dig att hälsa på henne i Hedemora.

Det gläder mig att Du kommer och hälsar på oss i April, (Jag hoppas att det ej blir narrverk!) då vi väl få språka om hvarjehanda. Men inte lär det bli på Latin! Åh hå! Men vi skola trösta oss med en svensk nässelsoppa från Årsta.

Välkommen då bästa Fahlcrantz med vårens vindar, med lärkorna och apelsinerna och fjärlarna och blåsipporna! Kungl. hofrättsrådsskapet, Moder, och syster Agathina hälsa och välkomna Dig tillika med

Din
tillgifna
Fredrika Br.

*) och som det kommit till genom uppenbarelsens ljus

577. Till Carl August Adlersparre.

[7 apr.? 1845.]

Hvar gång jag skrifvit till Gref Adlersparre så har jag haft något att tacka för! Så är det äfven nu, och jag är endast ledsen att icke förr ha uppfyllt skyldigheten att tacka för nöjet som Era res-skizzer skänkt mig. Några rese-intryck har jag äfven nu att medela. Säg mig: hur skall min bok I Dalarna komma till Christinehamn? Eller kommer Gref Adlersparre till Stockholm och vill göra mig nöjet sjelf der afhemta den?

578. Till Fahlerantz.

Stockh. d. 18 Apr. 1845.

Tack goda Fahlerantz för det mycket roliga, och det så hjertligt älskvärda i sist erhållna bref! Skrattorganer och hjerta hade sitt goda deraf. Och den älskvärda Gubben Lunvall! Hans oförtjenta godhet rörer mig, ehuru den icke skall bringa mig in i den förmätenhet som hans plan för mig skulle innebära. Min nya bok har han fått. Bättre nöje ville jag kunna göra honom! Dumt att jag ej kom mig för, be om att få afteckna hans fina, spirituella hufvud. Jag minnes det än väl, men ville ha det minnet bokfört, och det är nu för sent. Westerås consistorium är bra svårt att tillfredsställa! Har jag icke enkom för dess pretentioners skuld (hvarom du sist i Stockholm gaf en vink) gjort min Godelius till en Skol-lärare (Sid 47, ned. r.) och låtit honom drifva Adjunktskapet i Mora bara som som-marnöje! Hvad vill det mer? Det är verkligen icke förnuftigt om det nu icke låter nöja sig.

Jag skrifver i hast, men är glad att innan jag slutar få säga ett hjertligt: Välkommen hit om några dagar! Våren begynner våras och luften är herrlig! Välkommen bästa Fahlerantz till dina vänner här, bland hvilka du ju vill räkna

Fredrika B.

579. Till Malla Silfverstolpe.

[1845.]

Goda Malla! Genom Fru Ehrnborg har jag hört att du ämnat sända mig ett parti lotter till försäljning och att hon afböjt det på grund af mitt afslag till henne vid en dylik sändning. Söta Malla, jag har svarat Fru E. något kärft; — jag kan ej hjälpa att jag är kärf för henne; — och om detta svar visats dig, så vill jag säga att dig hade jag svarat annorlunda (liksom du säkert hade gått olika till väga med mig) om jag än icke hade kunnat göra annorlunda i sak än med Fru E...s lotter, neml. taga en för egen räkning och återsända de andra; ty jag känner ingen här som icke skulle gifva mig ett afböjande svar vid anmodan att köpa af dem, och visa på våra egna olyckliga fattiga.

Emedlertid, att jag icke genom liknöjdhet är ovärdig den plats Upsala fruntimmersförening behagat tilldela mig hoppas jag visa framdeles äfven genom handling.

Du söta Malla bör ej missförstå mig, och derföre har jag skrivit detta.

Tack för ett litet bref, och för goda vackra ord der om min bok som gjorde mig glädje!

Snart får jag väl se dig åter men icke förr än efter första Maj. Allt väl med vännerna här, Geijers och Lindblads. Sophie är lycklig och djupt tacksam för sin lott. Allt är der i huset så förändrat, men nu på stadig fot. Lef väl min goda söta Malla!

Fredr.

Stockh. d. 24 April.

580. Till Theodor v. Wedderkop. Stockholm d. 6te Maj. 1845.

Lieber Wedderkop!

Tack! Den hjertligaste tack för det vänliga bref och den sköna gåfva, som kom till mig för få dagar sedan. Huru kärt det måste vara mig, och hvarje svenskt hjerta att se Sverge uppfattadt med kärlek och djupsinne i hvad det har djupast och bäst skall Ert hjerta lätt fatta, och äfven deraf känna en belöning bättre än den som lofordande recensenter skola gifva Ert Arbete. Det skall emedlertid

blifva mig en verklig tillfredsställelse att ställa mig bland dessa sednare, uti en artikel jag nu håller på att skrifva öfver sednare Tyska resande i Sverge. Särskilt måste jag tacka Er för Er öfversättning af Svenska folkvisor, som förekommer mig alldeles förträfflig, återgifvande originalernas enkelhet och egenhet med en sanning, som i Ert språk gör dem till tyska originaler. Af Neckens polska tror jag flera stropher vara utelemnade, men kan ej säga med visshet, ty jag har den icke nu till hands. Men Ni kommer ju snart till Sverge, och der skall jag hafva Neck-sången Er till mötes. Det skall bli mig och de mina en glädje att få emottaga Er och Er fru på vårt Årsta, och der skall jag föreställa Er en Iduna, som säkert skall göra Er nöje som konstkännare, och tillfredställa Er fordran som kännande meniska på uttrycket hos den ungdomsgifvande »sorggläkande» Gudin»an». Af Herr Wanqvist har jag hört att han tillrådit Er att resa hit redan i början af Juni månad. Denna månad är den ljusaste af sommarens men är ofta regnig i Sverge; Juli och isynnerhet Augusti äro merendels de vackraste liksom de varmaste. Emedlertid kan detta byta om, och besluter Ni Er för en hitresa i Juni, så vill jag hoppas att väderleken skall bli lika gynsam som vårt välkomnande blir hjertligt. Om Ni på förhand, eller ock vid Er ankomst hit, säger mig hvilka provinser af Sverge Ni denna gång ämnar besöka, så hoppas jag genom bref till bekanta kunna tillfredställa den önskan Ni yttrar. Men jag är nästan viss på att Ert eget utseende och väsen är den bästa »Schein» för att låta Svenska hemmens portar öppnas i välvilja för Er, emedan Schein och Sein här äro i harmoni. På Djupadal, på Johannishus kan ni vara viss på att finna hem der Ni skall känna Er hemma. War då välkommen åter till det stilla sagorika landet och till gamla vänner der, bland hvilka det gläder mig att Ni vill räkna

Fredrika Bremer.

Moder och syster bedja om de vänligaste helsningar, och hoppas få se Er och Er fru på Årsta. Då måste vi tillsammans besöka våra öar i Sota skär. Ännu en gång hjertelig tack!

För någon tid sedan afsände jag ett paket med Er adress till Bokhandlaren Robert Kittler i Hamburg. Det innehåller en skogsblomma prunklös men vänlig som blommorna i våra barrskogar. Låt den påminna Er om dem och om

Er vän.

581. Till Malla Silfverstolpe.

När man narrats bör man ju be om förlåtelse! Det är mitt ärende till Dig i dag, goda Malla och om deruti ligger någon likhet med anspråk eller inbillskhet så — är det litet din skuld och — — du förstår mig väl! Min Upsala-resa anser jag emedlertid endast uppskjuten, och hoppas att under sommarens lopp få hälsa på mina vänner der.

Dina tvenne paket »minnen» har jag längesedan genomläst med det vanliga eller snarare ovanliga intresset dessa minnen ingifva mig. Jag tänkte att sjelf få återlemna dessa paket till dig i Maj månad; men det torde nu ej kunna ske förrän i Juni eller Juli. Jag skall emedlertid lemna dem i Sophie Kernells vård. När du vill öfverlemna dina Minnen i helhet till mig kunna [de] tills vidare bevaras i ett eldfast hvalf på Årsta.

Vill du frambära till Geijer min hälsning och tacksägelse för några hjertliga ord? Skulle han vilja höra Jenny Lind en Onsdag (Abbonnementsdag) har jag en plats att tillbjuda honom i vår loge. Det vore mig en glädje om han ville begagna den. J. L. är verkligen mera fulländad konstnär nu än då vi sist sågo henne. Hvar rörelse är skönhet. Om det stora dramatiska gräl vi (publik) haft med henne får du väl höra mer än mycket. Jag skrifver derföre ej derom, hinner ej heller nu.

Om Thorsdag gör jag med fröken Adlersparre en liten resa till Calmar och Öland. Om fjorton dagar är jag väl här åter. Och då, goda Malla, mer från Din

tillgifna
Fredrika.

Stockholm d. 27 Maj 1845.

582. Till Hartmansdorff.

[1845.]

Tack, tusen tack för Presidentens omtänksamma, oförtjenta godhet!

Den är mig som sol i hjertat, en verklig himla-mat, och förbinder mig mer än jag kan det uttrycka.

ödmjukt.
Fredrika Br.

D. 29 Maj.

583. Till Olof af Wannqvist.

Bästa Herr Wanquist!

Enligt Er vänliga tillstödelse tar jag mig härmed friheten sända Er min rec. eller rättare anmälan af Er vän Wedderkops bok. Aftonbladet har alltid gerna emottagit hvad jag en eller annan gång önskat der infört, men om närlagde stycke kommer in der eller i Dagl. All. är mig det samma. Endast önskade jag att det med det första kunde blifva synligt, på det Wedderkop icke måtte bli bedragen i sin väntan att se sin bok förmånligt omordad i Sverige. För Er väns skull förlåt mig det besvär jag härmed försakar Er!

Wederkop kommer jag förmodligen att råka på Djupa-Dal dit jag ämnar resa i morgon och der jag förmodeligen dröjer öfver midsommar. Jag tänker att vi der skola tillsammans förtjusa oss öfver det södra Sverge och dess midsommarsol. Jag är hjertligen förnöjd med hvad jag under dessa veckor erfarit af dess skönhet, och beklagar Er stackars nordbor på Stockholmstrackten, som icke veta af Accazier och Nektergalar m. m. kosteligt som vi här se och höra.

Lef väl bästa Herr Wanquist! Jag hoppas att om ett par veckor sammanträffa med Er på Årsta.

Med utmärkt högaktning
Fredrika Bremer.

Wärnanäs d. 18 Juni 1845.

584. Till Hartmansdorff.

Presidenten har varit starkt hotad i tvenne dagar af ett — fruntimmersbesök! Men fruktan att komma olägligt, nu i synnerhet då Presidenten icke är frisk — fast åkomman är af de som anses hälsosamma — har afhållit fruntimret, d. v. s. mig från att personligen frambära den tacksägelse, som så ligger mig på hjertat (utan att tynga ändå!). Skriftligen får jag derföre nu säga: tack bästa goda President för vänliga ord, för böcker, för Chartor,*) innerlig tack! I morgon reser jag till Årsta, men d. 14 eller 15de dennes kommer

*) de skola ordentligen återlemnas.

jag åter till staden för att d. 17de afresa till Norrge. Kanske får jag då träffa Presidenten, hälsa från den ort der Presidenten och fru Hartmansdorf ännu allmänt saknas, och framställa fru Herkepées sista, tragiskt stora utrop: »jag är deras i lif och död!»

Till Gottland kom jag, ty verr, icke. Bref från Norrge tvingade mig påskynda min hemresa. Men för Öland kan jag göra besked; och är förtjust af dess ruiner, lundar, blommor och Nektergalar. Från Småland medför jag en hel skeppslast hälsningar till Presidentens. Jag längtar aförda mig den och att få se dem som den tillhör. Jag ville så gerna innan jag reser få trycka den goda trofasta handen. Jag gör det nu i tanken, och är för alltid Presidentens

tacksamma
Fredrika Bremer.

Stockholm d. 7 Juli —45.

585. Till Hartmansdorff.

Stockh. d. 16 Juli 1845.

Omöjligt att komma i går och i dag — fåfängt försök att finna! Bästa, goda Herr President! jag får då blott skrifteligen säga farväl och förnya min tacksägelse för mig bevisad godhet. Minnet deraf för jag med mig, som ett vänligt solsken i hjertat.

Och nu — förlåt en bön, som jag ej skulle våga mig fram med om ej några ord af Presidenten hade uppmuntrat mig att nämna derom. Goda President! Gif, vid tillfälle, ett godt råd åt min Mor för vår beskedliga och dugliga betjent, Hagberg, om hvart han kan hafva att vända sig för sin framtid! Han har allt sen förliden höst varit exemplarisk i Nykterhetsväg. Men kunde han få inträda i Nykterhetsföreningen så vore det godt, och han tror det äfven.

Förlåt, förlåt att jag besvärar härmed, den som har så mycket viktigt att tänka på. Men jag vet en Man som sedan han kämpat i Statens angelägenheter älskade att gå och se på små blomsteren på fältet; och denne skall ej heller akta ringa en liten Meniskas väl fast den är för honom främmande och obetydlig.

Jag ber om min hjertliga hälsning till Fru Hartmannsdorff och — om ett litet rum i Hennes och Presidentens minne — bredvid fru Herkepé — för deras, i lif och död

tillgifna och tacksamma
Fredrika Bremer.

586. Till Sundevall.

Bästa Professor Sundevall! Härmed får jag återsända Okens Rösels och Dahlbergs böcker. Blott Dalboms bok och den lilla tyska fjärilsboken har jag vågat taga med mig. Så vidt jag lefver skola de återlemnas oskadda. Innerlig tack för all godhet och alla böcker. De bestås ej på en otacksam

Fredrika Bremer.

Stockholm d. 16 Juli 1845.

587. Till Amelie Lewenhaupt f. Ramel. Tomb d. 26 Juli 1845.

Nu, goda Amelie, kan jag hälsa Dig från Stina och säga dig huru jag finner henne! Till själ och sinne, Gudskelåf, så frisk som någonsin, men till kroppen — äfven värre än jag väntade mig. På hennes fulla tillfrisknande kan jag nu icke tro, men icke heller på en snar död. Hennes aptit är nu god, hennes lifskraft tydligen stark; kanske kan hon ännu länge lefva. Och finge hon blott vara i fred för alltför stora plågor, så kunde hon ännu ha mången god och glad stund hvar dag i lifvet. Att söka bereda dessa, att göra de bittra mindre bittra är här min kära uppgift, den jag efter bästa förmåga vill söka uppfylla så länge Gud behagar. Om någon meniska kan göra denna pligt till en glädje, ett hjertats behof, så är det visst Stina, och jag är tacksam för den partiskhet hos henne, som gör denna pligt för mig bra lätt.

Jag hade mycket önskat få tala vid Fossum (Stinas läkare) innan jag skref till dig, goda Amelie; men ännu har han ej kommit och jag ville ej skjuta upp en postdag att säga dig hvad jag är viss på du önskar veta om. När jag fått tala vid Fossum kan jag bättre tala om Stinas tillstånd och säga om en resa in till Rikshospitalet i Christiania bör och kan företagas, eller om man under nogrann skötsel här på Tomb skall afbida hvad naturen vill göra. Oförmelig svullnad i de undre kroppsdelarne, allt ifrån och med magen, göra henne all rörelse omöjlig, många små bölder här och der på kroppen göra henne sittning och liggning äfven till en plåga och mycken skötsel af kroppen till en stundlig nödvändig sysselsättning. Hennes tålighet och godhet under dessa plågor är beundransvärd; hennes omsorg och

omtanka för dem som omgifva henne densamma som i hennes friska dagar. Ännu en gång, hennes själskrafter och lynne äro förunderligt friska och lifliga. Goda tecken för hennes kroppsliga tillstånd äro urinens starka afgång och den nu goda matlusten. Stina tar ingen annan medicin än Enebärs-Kaffe, fyra koppar om dagen, hvilket synes passa henne mycket väl. Så fort väderleken är varm och vacker skall vi söka att få Stina ut, neml. så att hon lyftes ut i bärstol på ett soligt och varmt ställe der hon kan andas den friska, goda sommarluften. En förträfflig sköterska har Stina i sin piga Hanna och är i öfrigt så väl omgifven man kan önska det.

Vill du goda Amelie framföra min hjertliga hälsning och meddela mitt bref till din syster Fr^{nan} Silfversköld, som liksom du håller af Stina och vill veta om henne. När jag fått tala vid Fossum och i fall någon förändring blir i Stinas belägenhet skall jag åter skrifva. Min tystnad betyder blott att allt är sig likt. Du kan då vara trygg, goda Amelie, och lita på att intet viktigt som angår Stina skall bli okänt af dig, din man och syster. Stina skrifer sjelf sin hälsning till Dig. Var du så söt för fram en hjertlig till Man och dotter från

Din
tillgifna
Fredrika.

588. Till Frances v. Koch

Tomb d. Augusti 1845.

God dag min söta Frances!

Sist i Stockholm fick jag omöjligt tid att säga dig och din man farväl, och — på det hela äro afskedstagningar ledsamma och onödiga ting, onödiga isynnerhet när man ändå alldrig åtskiljs i tankar, i känslor, i lefnadsvägar, om än dessa sednare icke gå just på jordens backar eller floder. Så är jag nu i Norrge och ändå nu hos Dig i Sverge, tyst och hjertligt frågande hur du känner lifvet hur jord och himmel se ut för dig ur den stilla hamn från hvilken Du skådar dem. Ack! så stilla är den väl ej ehuru säker; och vinden brusar i träden vid parken likasom öfver det vida hafvet. Men annorlunda kännes den ändå der; annorlunda ser också horisonten ut när man ser den skymta fram emellan blommande rosenbuskar oss nära, eller från en fri och enslig strand der man blott har framför sig haf och himmel, djup och höjd.

Jag säger detta emedan jag känner mig stå på den stranden. Ack! Jag är nöjd deråt. De känslor af vemod det inger ha sin storhet och sin utvecklande kraft. Död — odödlighet! Se der tankar som hvar dag här sysselsätta mig framför allt annat. Dödsberedelse = odödlighetsberedelse är mina dagliga betraktelser. O Frances! Gud vare låf för ett ljus en lära, som göra dessa så rika, så fulla af tröst, af ljus och glädje, som ger svar på alla frågor hvilka mer än någonsin tränga sig på sinnet under denna sista färd emellan tvenne världar. Ofta när min vän och jag ha begynnt med att gråta i smärta öfver hennes lidande, det nuvarande och förestående, sluta vi med att gråta i glädje. Under det att hennes kropp förtynges och sjunker mot grafven lever hennes själ och sinne friskt och i full klarhet. Hjertat slår lika varmt, det af naturen rediga begreppet är lika öppet och lifligt som någonsin, och det är för henne sjelf och för dem som äro nära henne af oändligt värde. Hvar förmiddag läser jag ur Evangelium högt för henne, och detta och de samtal, som ofta komma deraf, gifva oss mången herrlig, upplyftande stund. Om eftermiddagen läser jag något ur verldsliga böcker. Ofta språka och skämta vi såsom förr och skratta ofta så godt som om skilsmässa och död icke vore oss nära. Tör hända är den icke heller så nära. Gr^{nan} S. har sedan en tid bättre matlust, förträfflig matsmältning och på det hela bättre sömn. Hon slumrar ofta om dagarne långa stunder helt godt, hvilket hon alldrig kunde göra förut; och jag kan ej skilja mig från den tron att hennes verk-plågor äro mycket drägligare än förr. Endast kroppens svullnad är hotande, ty den tilltager beständigt och tyckes stiga högre. Märkvärdigt är under detta tillstånd hennes själs lif och rörlighet. Från den sofa der hon beständigt sitter eller ligger styr hon sin gård och sitt hus likasom i friska dagar och intresserar sig som förr för allting, och förifrar sig eller gläder sig, allt efter som hon tycker om eller icke tycker om saker, de må angå riket eller köket. [— — —]

589. Till Malla Silfverstolpe.

Icke så, icke så goda Malla får du taga mitt oskyldiga och tillfälliga löftesbrott! Och att jag icke längesedan skrifvit och närmare förklarar mig deröfver kommer blott af min inrotade tro att man aldrig kan tro sig vara nog oviktig för andra, och hvilken tro jag

äfven nu tillämpade på mitt Upsalabesök i anseende till Dig. Jag trodde äfven att du af Lindblads eller andra kunde hafva hört orsaken till min hastiga resa vesterut, och deraf förstätt att icke min fria vilja utan en mäktigare var vällande till uppskåfvet af mitt Upsala-besök. Ty blott uppskjutet är det, icke uppgifvet. Ack, det är mig så kärt få hoppas på någon tids samvaro der med dem, som äro mig kära och värda, och jag ser ej hvarföre den förhoppningen skulle bli ouppfylld. Du vet ju hvad som i våras lockade mig söderut? Fröken Adlersparre talade så lockande om de vilda svanornas, om Hafsfåglarnes sång på Ölands kustèr i månklara nätter, om de fria fälten, om hafvet; hon bjöd mig följa sig till sitt födelse-land, och jag — som likt hvar Nordbo har något af Wikingen uti mig

»tyckte så ljuflig böljornas sång
der de gå i det skummande haf,»

och drog ut på fredlig vikingafärd, gästade hos främlingar och dock vänner,*) eröfrade en mängd nya blommor och de skönaste Minnen af midsommarens lif i södra Sverge, och af medmeniskors hjertliga gästfrihet. Vänliga bjudningar lockade mig från det ena stället till det andra. Så kom jag till Blekinge, till Djupadal, med den goda vännen och värden, den vackra värdinnan, Djupaforsen, Silfverforsen, Bergssalarne! Nu ville Jag derifrån till Gottland, till Wisby och dess minnen,**) då ett bref träffade mig från min fru Stina (Gr^{nan} Sommerhielm) som kallade mig till sig, till sitt sjukläger, med dessa ord som ge hjertat vingar, och kroppen med — fast de flaxa så tungt. Jag skyndade tillbaka till Stockholm, tog en Styrmanshytt på första Kanalfartyg och var snart på vägen till Norrge. En underlig färd med nätter passande för hellvetet***) och dagar med himmelska stunder skänkta af Naturens herrlighet och sammanträffandet med älskvärda meniskor. Dagen då jag reste utför Götha Elf glömmar jag aldrig; och bekantskapen med Anjou är af dem som ha ett evighetsfrö uti sig. Och jag kom till Tomb, beredd att der snart se en graf öppna sig för mina fötter, en tomhet för mitt hjerta. Och vid den står jag nu. Hon, den goda, kraftiga Qvinnan det friska lef-

*) vann i mitt ressällskap en vän som jag alltid skall tänka på med nöje. Fröken A—p—e är bättre än en talang, hon är en karakter, och af ingen vanlig art.

***) och sedan hem och till Upsala!

***) för det oväsen och den sömnlöshet jag i den hyttan måste utstå.

vande sinnet ligger nu der djupt djupt nedtryckt, — jag lyssnar till hennes andedrägt, jag ser på hennes anletsdrag och — förundrar mig att hon ännu lefver. Men om få dagar är det troligen förbi. Det är kallbrand, det är dödens hand på de verkfulla benen. Hvilken historia af plågor elände och outhärlig ångest innehåller icke dessa sednaste fjorton dygnen! Nu är det stilla; en djup allt djupare dvala har sänkt sig öfver den trötta kroppen, den af plågor förtviflade själen. Gud vare låf hon hvilar. Ack! hvad det kännes godt! Och emellanåt ett leende af kärlek för hennes vän, en blick af tårfull längtan till de älskade förutgångna, till landet bortom grafven der de vänta — det är godt, mycket godt! Gud vare tack att så kan vara!

De finnas, som förvisa från sig alla bilder af sjukdom nöd och död, och vilja blott höra om helsa och fröjd i lifvet. Detta tro de är friskt lif i sinne och verldsåsigt. Sjuklighet, svaghet är det, rädsla för lifvets natt för spökerna der! Ack! de måste ses, fattas begripas och — öfvervinnas, icke genom feg flygt utan genom kamp och seger. Förr har man ej fattat lifvet i sin helhet. Och utan att nedstiga i lifvets hellvete skall man alldrig förstå dess himmel.

En månad af glädje och frid hade jag här. Min vän blef för hvar dag friskare, gladare. Ren trodde vi på ett fullkomligt tillfrisknande. Då, med ett, slog det om, och nu — nu kunna vi blott hoppas på en snar och plågfri död. Sedan — reser jag, jag vet ej ännu hvart. Kanske till Köpenhamn för vintern. Jag behöfver resa upp mitt sinne. Ett bref från dig hinner mig dock säkert ännu här. Skrif min söta Malla om dig och dem du håller af, om Lindblads, Geijers! Dock vill du dröja tills efter Avas bröllop så gör det. Mina hjertliga lyckönskningar till henne och hennes Man! Att hon som nyfödd satte sig sjelf upp i badet fattande med handen badkarets kant är en profetia om att hon skall präktigt hjälpa sig fram i lifvet.

Med saknad tänker jag på dina Minnen — men jag får ju fortsätta deras läsning när jag åter är närmare dig! Just nu skulle en period börjas som måste blifva af stort interesse. Goda Malla den får ej undgå mig! Kanske får jag i Upsala bli bekant med den. Avas giftermål synes mig vesentligen höra till Mallas historia och blir nog en af solblickarne på dess sednare del.

Lef väl min söta Malla!

Hälsa alla som kunna ha ett nöje deraf, och bibehåll Din godhet för din hjertligt tillgifna

Tomb d. 10 Sept. 1845.

Fredrika.

590. Till v. Hadeln.

Bäste Herr Pastor!

Jag känner det som en pligt att meddela Dem den sorgliga och dock glada tidningen att Deras vän, min älskade Grefvinna Sommerhjelm gått bort ifrån oss till ett bättre hem. För den, som varit vittne till hennes förfärliga plågor under de tre veckor, som föregingo hennes död, är ingen större hugsvalelse än den, att tänka henne flyttad i det land »der ingen verk och intet ve skall vara». Hoppet på detta goda land, hoppet om återförening der med de älskade, som gått dit före henne, var det ljus, som sken vid hennes dödssäng, som upplyste de få stunder, som plågorna tilläto henne att känna och tänka redigt. Deras bref kom till henne få dagar innan hennes död. Jag läste det högt för henne. Hennes svaghet tillät henne blott att styckvis följa med. Dock fägnade henne detta bevis af Deras vänskap. De sista otta dagarne af hennes lif aftogo plågorna, och hon sjönk i en allt djupare sömn. Kl. 12, natten mellan den 13de och 14de Sptbr. afsomnade hon i döden. Några dagar före den sista häftiga sjukdommen hade Mannen, som köpt Wester-Kiil infunnit sig med de utfästade 1000 Spd D^r och denna affair blef uppgjord enligt Deras föranstaltande och till hennes tillfredsställelse.

Gr^{ne} Rammel och St Cyr, som båda voro närvarande vid systemens dödsbädd (och den sednare under hela hennes sista sjukdom) bedja vänligen och hjertligen hälsa Dem.

Snart lemnar jag Norrge och troligen för att alldrig återse det; men alldrig glömmar jag det goda, jag rönte här. Emottag, min bästa Herr Pastor jemte mina välönskningar för Deras hälsa och trefnad i Deras nya bostad, mina hjertliga tacksägelser för den godhet och vänlighet, De bevisat mig, och alldrig öppnar jag deras Ohlshausen — min käraste bok näst Bibeln utan att lifligt påminnas derom.

Deras tillgifna och tacksamma

Fredrika Bremer

Tomb d. 21 Sptbr 1845.

P. S. D. 19de dennes var Grefvinnans begrafningsdag. Hon hvilar i den kyrka, der De så ofta talat Guds ord. Pastor Bassö höll vid likkistan ett kort, men christeligt vackert tal. Denna allvarliga och hjertliga prestman tyckes vara en verklig Guds Man.

591. Till Böklin.

Tomb d. 22 Sept. 1845.

Mitt värf är slutadt här; min vän är död. Jag har följt henne till sin graf och allt är slut emellan oss på jorden. Förbi är ock ett af de uppträden, som det blifvit min del att så ofta se, då under öfvermågtiga plågor själ och ande ligga under, och endast på få ögonblick kunna andas upp i en blick, ett ord af kärlek till omgifvande vänner, en suck af längtan och hopp till det bättre hemmet, till de älskade som gått dit förut. Men Gudskelåf, att äfven nu ha sett dessa, att ha fått gifva stunder af andlig hugsvalelse, att ha fått bereda de sista lindrande medlen för svåra plågor! — — Men dessa plågor, detta kropsliga elände, som kastar en stark och god själ ned i jemmer och djurisk vända denna tår af förtviflan på den vissnade kinden, denna blick som så utsägligt ber om hjälp, om lindring och — får ingen. O Böklin, mitt hjerta är ännu upproriskt dervid — och känner sig färdigt att storma himmelen. Men det är öfver nu. De verkfulla lemmane hvila, och öfver grafven står himmelen med sina ljusa löften sin tillsägelse att den älskade lidande är der, »der ingen verk och intet ve skall vara». Och i dem hvilar min själ men frågar dock åter och åter med sorglig undran: »hvarföre är det på en gång så stumt emellan mig och en vän som i öfver tio år haft det innerligaste, det bästa af mitt lif?!»

Vid den afidnas död var mycket af det jordiskt hemska; det långa, stumma dödsarbetet, rosslandets pinsamma men slutliga upphörande just på tofslaget i den mörka höstnatten, lik-ugglans skrik och skrän utanför fönstret; men en väns hand strök sakta öfver den döendes grånade hår till orden: »Jesu hjälp!» Och dess varma hufvud hvilade på den dödas örngått och det tog bort det hemska.

Vid begrafningen var mycket af det tragiskt sköna, och derföre upplifvande, som ofta åtföljer utmärkta personers hädanfärd. Den sköna dagen, de festliga ehuru prunklösa anstalterne, minnet af den dödas personlighet, som varit betydande och af naturlig kraft herrskande öfver all dess omgifning. Hon var en fru i sitt hus så som få äro det, med gammaldags kraft och gammaldagsgästfrihet, och ansågs af alla der som en försyn. Af godsets underhafvande kallades hon: »herr-Grefvinna!» Och hon var så. För grannar och bekanta var hon en kostelig fru, och hennes skämt och hennes allvarliga ord citerades med samma nöje. Men hvad rikedom hon hade i sitt hjerta, i sitt goda, rediga hufvud det vet allena, kanske, den vän, som hon uteslutande kallade sin. Och nu voro de der, grannarne,

de underhafvande, som alldrig sett gårdens ägarinna utan full af lif och kraft, alltid medelpunkten i sin krets, alltid originell och alltid så passande — och nu bars hon ut ur sitt hus, stum, i den svarta kistan, genom alléen af dunkla granar, under dödspsalmers sång. Kring likvagnen, dragen af hennes fyra hvita vagnshästar, flockade en brokig mängd. Allt talade om henne, och hon den liffulla kraftiga, goda glada talade ej mer. Men hon led ej mer! Det var min förnämsta tanke.

Sitt testamente hade hon längesedan uppsatt, och ordnat allt skrytlost och kärleksfullt.

Mitt bref har gjort dig ledsen, B! Men är du väl fullt billig mot mig då du vill att jag i dina bref skall läsa ord, som ej stå der (så i ditt föregående bref ett enda ord om min Siri eller som visar att du märkt henne!) och märka synnerliga vänskapsprof i ett under många månader fortsatt tigande? Om du vill att lampan skall brinna måste du ej nära den med några droppar olja? Och jag hade begärt så litet! blott en vink att mina ord voro hörda om än tid ej gafs att besvara dem, blott ett tecken att du gerna förnam hvad jag kunde meddela och hvaribland icke allt hade varit obetydligt. Men intet sådant kom. Fråga dig sjelf hvarföre jag upphörde att känna och tänka: »detta skall jag tala om för B!» och hvarföre jag hellre vände mig till dem som hade öra och sinne för mina ord.

Klagat har jag ej öfver dig. För dig har jag evinnerligen blott tacksägelse, blott välsignelser, om än din tystnad vänjer mig att i det direkta umgänget — tiga. Det indirekta, det innersta, det eviga — kan du väl ett ögonblick tänka att jag deri kan skilja mig från dig?! Min egen B! Det är ju i din blick jag skådar lifvets mörker och lifvets ljus; det är ju i din tanke som min utvecklar sig till att allt klarare fatta tillvarelsens phenomener och förklara dem så att hjertat jublar dervid; det är ju till dig jag måste hembära tacksägelse för allt framsteg i insigt, i den frid som kommer af en i Gud befriad tanke! I all evighet måste jag vara din, vid sidan af din Carolina. Men det jordiska umgänget beror ej af mig allena; det måste bestämmas till stor del af Dig sjelf.

Du har rätt, du har mer än rätt i dina anmärkningar öfver min bok: »I Dalarne»; och om jag på något ställe i mitt bref upphäft mig deremot så måste du taga detta endast som ett naturligt: Aj! vid den smärftfulla känslan att hafva felat, att hafva haft guld och äkta perlor i mina händer och — låtit dem falla igenom. Ja, så var,

och så blef allt mera intrycket som dina anmärkningar lemnade. Först dina ord läto mig sentera hela riktigheten af de anmärkningar jag hört allt sedan min boks utkomst, och de läto mig ock känna hvad jag kunnat göra och huru oändligt lätt jag kunnat förvandla den misslyckade bilden i en lyckad och för ort och tid passande, jag menar egentl. här, fru Ingeborg. Det är en olycka för mig, min goda B. att jag icke nära mig har en granskare som du. Dem jag har kunna väl säga: »detta är icke bra!» Men kunna ej gifva iden till det bättre, och den negativa rättelsen är för mig alltid ofruktbar. Att ha låtit en karakter sådan Stormors i Dalom bort vara, gå mig ur händerna, att finna mig, som artist, så blind och ofullkomlig efter mer än femton års författarelif är mig en svår sak att trösta mig öfver. Men Gud är nådig, och midt i skeppsrottet af kära förhoppningar låter han mig bygga nya, och hans milda vindar spänna åter de förslappade seglen. Jag reser nu hem att hvila ut i moderhemmets vänliga skugga, och der, under stilla besinning, vill jag skrifva: »Syskon-lif», som i anda skall sluta sig till Hemmet och fortsätta hvad detta lemnat ofullbordat.

»Min höst» är redan inne; det är September i mig. Om jag skall få se dig innan den gått öfver i October beror af Dig och af omständigheter, som jag dock hoppas skola vara mig vänliga. Visst är att en flygtig påhälsning i ditt hem är mig otänkbar, och därför måste jag dröja tills jag kan längre dröja der. Vissast af allt är att ingen tid och intet rum och ingen sorg och ingen glädje och ingen tystnad eller skenbar köld på din eller på min sida kan skilja mig från Dig.

Fredrika.

592. Till Charlotte Quiding.

Stockholm d. 12 October 1845.

Af ditt bref, min goda Charlotte, till Agathe ser jag, att du önskar veta något närmare om grefvinnan S:s sista sjukdom och död; och då jag nu är hemma från min sorgliga vakt vid hennes sida, vill jag lemna de upplysningar du begärt. Jag hade i allt fall ämnat skrifva till dig om henne. Du vet redan att efter badkuren följde en förvånande förbättring. Både hon och jag, som begge straxt efter min ankomst hade dagligen tänkt på och talat om döden samt beredt allt för att emottaga denna gäst, alltid väntad med högtidlighet, om än utan fruktan, begynte nu, med verklig öfverraskning, tro, att den ej skulle komma, men att i stället skulle komma lif och helsa. Hon yttrade flera gånger: nu tror jag sjelf

att jag skall lefva, och hon var glad deråt; ty själen var frisk och kraftig och lefde med deltagande intresse i allt, liksom i förra friskare dagar. Så var ännu förhållandet när hennes anhöriga kommo till Tomb. Mötet med dem var såsom en glad fest. Fru Stina hade varit mycket verksam vid beredelserna för deras mottagande, och hon var hjertligen glad. I tre dagar räckte den glädjen. På den fjerde blef det slut dermed. Då fick grefvinnan S. efter middagen ett häftigt sjukdomsanfall, och snart begynte plågor, som försatte henne i häftig yrsel och mig nära nog i förtviflan. Hennes sista var likväl plågfritt och hon insomnade stilla. Under denna sjukdom läste vi ofta psalmer för henne, och hennes käraste tankar voro de på återföreningen med förutgångna älskade. Kärlek och hopp lemna- de aldrig hennes hjerta. Jag tackar Gud att jag fick komma och vara nära henne denna sista tid. Dess bitterhet ville jag ej bortbyta mot någon ljufhet. Öfver hennes graf hvälfver sig himlen med sina ljusa löften, sina klara ljus. Begravningsdagen var fridfull, allt gick vackert och väl till. Hon skulle sjelf varit nöjd dermed. Jag afreste från Tomb några dagar derefter och hemma på Årsta hade jag glädjen att finna mamma och Agathe friska och lefnadsglada samt hemmet fridfullt och godt som vanligt.

593. Till Böklin.

[Okt. 1845.]

Det är ifrån mitt Årsta-hem, som jag får tacka dig, min goda B. för ditt bref af d. 9de Sept. Stormen som sveper omkring de sekelsgamla murarne, nästan lika beständig som den djupa, gläd- tiga friden derinno, gör sinnet godt och skall väl hjälpa det att lyfta sig ur den nedtryckning som sednare tilldragelser efterlemnad. Sedan många år redan var mig mitt hem som en vagg. Jag er- känner, jag prisar dess ljuflighet men — trifves dock ej länge der. Allt bjuder mig att hvila, att i maklighet njuta lifvets behag, men vikingasinnet i mig föraktar dessa, fordrar kamp och bedrift, känsla af lif och förmåga, eröfringar, segrar, och kan det ej i sin inre verld finna dem söker det dem utomkring. Du har anat rätt, min goda B., om min afsigt med en resa till nya verlden. Det är dess Penater jag ville se, det är dess Qvinnor jag ville lära känna. Jag ville ur den nya verldens hem hemta en ljusblick öfver den nya verldbildningens öde jemväl i den gamla verlden, d. ä. i vår.

Ty jag har ock mitt Utopia för statslifvet och det är hufvud- sakligen byggt på Qvinnans befrielse, och upphøjelse genom lag och samhällsanda till sin rätta menckliga ståndpunkt. Hon är ju modern i meniskolifvet; hon ammar menckligheten vid sitt bröst. O! fyll detta bröst med ett stort medvetande, med ädla syften och interessen och

de skola med kärleken och modersmjölken ingjutas i det unga släktets lif. Upplyft Qvinnan och hon skall upplyfta menskligheten. O min goda B. det är icke för en manlig blick sådan som din, som jag fruktar att blotta min tro på qvinnans makt. Hon är ju lifvets hjerta, elden, kärleken! Låt då den eld som hon fick af himmelen brinna på rena och höga jordiska altaren, på fäderneslandets, de medborgerliga interessenas — icke blott för familjen — gif den ädla näringsämnen och den skall värma och upplifva menskligheten i stället att såsom merendels nu fladdra bort i egoistiska riktningar, eller dö bort i brist på näring. Men — jag har visst redan förut utgjutit mig härom till dig.

I norra Amerikas fristat intresserar det religiösa allvaret och lifvet, och akningen, ja, den ridderliga behandlingen af Qvinnan, såsom qvinna och moralisk personlighet. Den uppfostran som gifves henne synes i mycket bra olik den Europeiska puppbildningen, och hon njuter, i förhållande till familj och samhälle, en frihet som vi här ej ha begrepp om. Jag ville se hos dessa Qvinnor hvad som skall löna männerna för rättsinnet och ridderligheten mot dem; jag ville se i deras sinnen, i deras hem brodden af den skörd, som den förbättrade verldsordningen har att vänta af sitt utsäde i denna viktiga riktning. Och hvad jag såg det ville jag se för mitt eget fosterland; ty äfven här har denna befrielse begynnadt (och har nyligen gjort sig gällande i den nya arfslagen) ehuru den verkställes, man vet ej så noga hvarföre, och under mycken motsägelse. Hvad Toqueville säger om de Amerikanska fruntimren, och i synnerhet hvad landsmän, som tillbringat flera år i Amerika sagt mig om dem har låtit mig hoppas att hos dem kunna hemta mången ledande och glädjande utsigt för framtiden. Ty Amerika för den nya tidens talan. — Så synes mig amerikanskornas sätt att förena sig med Associationsrörelsen (så mäktig i Amerika) äkta qvinligt och medborgerligt på en gång. I kuststäderna f. ex. ha fruntimren förenat sig om att bilda klubbar eller sjömanshem för sjömän af alla Nationer. De sörja för deras trefnad och deras nöje, äfven religiösa utbildning och fordra blott af dem att ingå i Nykterhetsförening samt iakttaga godt uppförande under deras vistande i hamnen. En ung svensk sjöofficer (Löjtnant Adlersparre) som visstats fem år i Amerika, hörde jag mycket tala om detta samt tacka dessa nitiska, allvarliga och vänliga Qvinnor för hela sin religiösa och moraliska bildning.

Till observationsplats har jag ämnat välja Boston och der bosätta mig för någon tid. Der är Pilgrimernas jord, der har det oroliga, rastlösa Amerikanska lifvet satt sig, enligt hvad man sagt mig, och alstrar ädla frukter i politik och litteratur.

Resan till Amerika blefve mig lättare än mången annan resa på närmare håll och vänliga hem stå mig öppna mångenstädes der. Dock har denna färd nu dragit sig i det blå fjerran för min blick. Få se om den någonsin kommer närmare.

Och du ville österut min goda B! China! Ack! der tyckes det vara hjerteligen otäckt och otrefligt enligt hvad jag hört af en landsman, som nu i två år vistats i Canton och på Kinesiska kusten. Men din blick kunde väl upptäcka ett lif och ett värde som gömde sig för hans.

Och om någon kan umbära den sinliga skådningen så är det visst du, som kan i anden framkalla folkens och verldstilldragelsernas andar och samtala med dem och låta dem tolka sitt lif. Hvem ville ej mot en sådan trollmakt låta binda sig vid moderjorden för alltid? De millioner tourister som kringsvärma verlden äro mera bundna än du.

Men äfven Du vill lekamligen se något af utlandet. En glad och god vederqvickelse efter den långa arbetsveckan blir det dig visst. Men skall du ej först se ditt eget lands hufvudstad? Jag har ofta med glädje tänkt på att få vara din ledsagarinna till vissa trackter der, få visa dig Oden Thor och Balder, (och sedan, på Årsta Iduna, Qvarnströms vackra tanke, och få göra dig bekant med mitt ungdoms (kanske ock mitt ålderdoms) hem. Den fria och högsinnade karakteren af hufvudbyggnaden och rummen är det förnämsta der.). Inte kan du fara utrikes utan öfver Stockholm och få der en stolt jämförelsepunkt med andra verldsstäder! O kom dit först! och låt mig få veta derom innan du kommer.

Den stora religiösa rörelsen i Tyskland har äfven storligen interesserat mig, egentligen såsom rörelse och lif. Ty något positift stort i bekännelse, i medvetande tyckes den icke ännu alstrat. Allt i begreppen synes flytande och obestämt (såsom jag förstätt det) utom negationen mot den Katolska kyrkans missbruk, och bekännandet af Christus såsom ensam ledare, Gudomlig eller — Menskelig, här synes tanken sväfvä och snarare böja sig till den sednare åsigten af honom, eller till rationalism. Äfven i Sverge är en rörelse ditåt, som jag tror kommer allt mer att tilltaga — till en tid. Kungen är, enligt egen bekännelse rationalist (men en allvarlig Christen) och det ger äfven någon vind åt de läror som genom Ignell och andra begynt bli mycket spridda. Jag är glad åt dem, ty jag ser att på denna väg många (isynnerhet männer) komma till Christus som aldrig kunnat från hans Gudomliga sida nalkas honom med begreppet. Och

komma de blott till honom, så tar han nog med sig alla djupare naturer i djupare lifsnejder der en högre uppenbarelse kan ske. Och svenskarne äro ej ett folk att länge stadna på rationalismens ståndpunkt. Danskar och norrmän deremot!*)

Görres ord öfver trons kraft att förvandla ett jordiskt ting i ett gudomligt och gifva det undergörande kraft är i sin tillämpning på Nattvarden särdeles nedslående, så vida jag förstått hans mening rätt. Här vore då intet objectivt meddelande förhånden för den troende och törstande själen. Lifsförhöjningen är blott något subjektivt hos menniskan och kan då ej allstra någon högre frukt. Men vår tro och lära, min goda B. är ju att den bedjande älskande själen i nattvarden verkligen undfår ett Gudomligt lif, som hon aldrig kan gifva sig sjelf. Ack! detta tro vi, och likväl är det mångas erfarenhet lik som min att vi, som med själens hela trängtan och den innerligaste kärlek nedfalla vid Nattvardsbordet dock lemna det, såsom hade vi intet högre undfått, och märka, äfven derefter, intet hos oss, som vittnar om en djupare andelig förening med den Gudomlige. Med stundens varma rörelse är ock dess verkan för känslan förbi. Vi ha endast begått en åminnelsefest och — ändå ha vi undfått Christi andl. lekamen och blod! Få hafva väl med djupare känsla af andlig fattigdom och med mera ödmjuk och brinnande kärlek än jag begått den heliga nattvarden, och likväl har, (på en enda gång när) min inre erfarenhet varit den jag har beskrifvit. Är felet och bristen hos den mottagande? (Ack! huru skall hon då vara?) eller får jag tro att det himmelska lifsfrö som emottages verkar och utvecklar sig i det tysta ehuru ej genast förnimbart för medvetandet?!

D. 23.

O! tack min B! Tack för ditt lilla bref af d. 9 dennes och för det öra för mina frågor jag der förnimmer. Du har sagt mig hvad som kan sägas i detta ämne, och hvad som löser sinnet från in-skränkta föreställningar till högre och skönare. Men ack! min goda B. så stort är mitt behof af ett concret verkligt för att kunna tro på allmänna läror, att oaktadt uppenbarelsens ljus, oaktadt vittnesbördet som mensklighetens medvetande, uttaladt i alla religioner, bär för den personliga uppståndelsen och människans fortfarande, medvetna lif

*) Denna skiljaktighet emellan folken uttalar sig på ett frappant sätt i den allmänna Gudstjensten. I Norrska kyrkan (som är den Danska) ingen allmän bekännelse, intet uttalande af församlingens tro och hopp; endast psalmer och böner! Predikan är det vesentliga. I Svenska Gudstjensten behöfves ej ens den för att göra uppbyggelsen fullkomlig för tanke och känsla.

efter döden, så skulle jag säkert ändå tvifla derpå om alls intet tecken, intet förnimbart ljus eller ljud bortom den mörka gränsen trängde in i jordelifvet, som från den bortgångna vännen till de kvarblifna framförde budet: »jag lefver!»*) Men, Gud vare tack! sådana ljud tränga igenom i alla tider, i alla länder och mig är särskilt bekant flera andeuppenbarelser af olika grader ända ifrån bullerandarnes ytt-ringar och upp till den då en maka för att trösta en i vansinnig sorg försjunken make uppenbarade sig för honom i gestalt och i ord tröstande och upplyftande honom, med de herrligaste ord en meniskosjäl kan förnimma, men tilläggande: »jag har haft mycket svårt för att kunna säga dig detta.» De uppenbarelser jag här talar om äro sådana som jag ej kan betvifla, och att mig icke blifvit beskärd någon sådan af högre art finner jag naturligt när jag, på det hela, har föga behof af den sinnliga närvarelsen och vill helst efter min väns död förnimma hennes ande i andlig måtto. Det har varit mig derföre kärt att tillskrifva bortgångna älskade mången rörelse, mångt ljus i min själ, som öfverraskat mig, mången ljuflig inflytelse; men andra stunder har jag åter tviflat derom — kanske af blindhet. Men det är likväl denna andliga förnimmelse som jag tyckt borde vara klarare mellan varelser sådana som min syster Hedda, min fru Stina och en människa som älskat dem och som de älskat så i sanning och allvar som mig. Men jag tänker som du: det är min förnimmelses ofullkomlighet. I en stund af djup innerlighet emellan min nyss bortgångna vän och mig, under hennes sista sjukdom, sade jag henne: »om du går bort ifrån mig, så blif mig nära med din ande, ty jag får ännu en svår kamp i världen!» »Om jag kan det» — svarade hon — »om jag kan skall jag vara det!» Vi gräto båda och talade ej mer härom.

En underligt klar dröm (men som ej gjorde på mig verkan af en uppenbarelse) en kort tid efter hennes död — — dock hvarföre skall jag tala med dig om drömmar och sinliga uppenbarelser, du, som har högre borgensmän för din öfvertygelse. Jag vill tala något om lidandet. Ack! dess adel och höga värde i menskolifvets utveckling är en åsigt jag ej nog kan tacka dig för; den har blifvit min helsa och kraft. Och det var mig gifvit att äfven nu, för min lidande vän tala om lidandets adel ord, som förvandlade smärtans tårar i hoppets och glädjens. Men hvad som förefaller mig underligt är den olika karakteren och verkan af lidandet allt efter subjektet som lider. Hos

*) än Christus?! skall du säga. Ja, men han var af Gudomlig natur! Det är dock en alltförstor skiljnad emellan honom och oss arma att icke tveka vid tanken att vi skulle dela hans lott.

min syster Hedda drog det kroppsliga lidandet in själen till stundtals bitter förtviflan men ock till den gudomligaste sympathy med alla lidande, alla sjuka på jorden; så var ock hos min bror August. Hos min Fru Stina, ehuru det kroppsliga lidandet förde stundtals (på slutet) till sinnesförvirring och kändes så energiskt bittert som en energisk själ kan känna det, förblef dock själ och lynne fria och friska. Var plågan öfver så var ock nästan minnet af den borta, och jag kunde ej märka någon dess verkan på sinnesstämningen i det hela. Hennes kraftiga natur, dels bar dels brottades med plågan liksom djurets gör det och utan att upptaga den i det högre meniska medvetandet, utom för ögonblick. Kanske likväl misstar jag mig. Gerna ville jag se lidandet, der det djupt kännes som sådant, som ett ofelbart utvecklande medel, och tillämpa detta äfven på djurindividerne inom deras sfer. Endast så blir Evangelium ett Evangelium för »allom Kreaturom!»

Fru Stinas förmögenhet ärfves af hennes tre bröder och två systrar och deras barn. Enskilta dispositioner till sina syskons barn samt tjenare gjorde hon flera. Till mig testementerade hon sitt — Schackspel — detta spel som jag lärt henne spela och som hvar enda dag förskaffade henne några plågfria timmar, och orden som åtföljde gifvan voro mig dyrbarare än allt hennes gods och Guld.

Så långt bref jag skrivit till dig min goda B! Tack till dig för det jag åter haft mod eller håg att skriva ett sådant. I alla fall, modig heller omodig alltid

Din
Fredrika.

D. 26.

Sedan jag skref föregående, har jag i A. Bl. läst Magistratens i Berlin adress till Konungen i Preussen om den kyrkliga reformen och hans svar. Det uttalade religiösa behofvet är glädjande tycker jag, och hvad man begär rättvist. Men, min goda B. hvilken underlig blandning af rationalism och Methodism som ligga osmälta bredvid hvarandra i denna framställning af religiös tro och fordran!*) Jag undrar hur den kyrka skall se ut som motsvarar denna. Men man begär blott att i frihet få försöka att bygga den. Och om Konungen hade i sitt svar visat mindre qvickhet och mera förnuft så hade det varit klokt af honom så för honom som för hans landsmän.

*) Ömsom åberopas vettenskapen, ömsom andan löst från bokstaf och tradition och hvars omedelbara ingivelse församl. tyckes räkna på!

594. Till Franzén.

Min älskade Farbror!

Jag har så ofta under förliden sommar talat med dig i hjerta och tanka, att det är förunderligt att det icke äfven kommit i bref! Men pennan är en trång och besvärlig kanal, i synnerhet för hvad som kommer från hjertat. Och mitt, min goda farbror, ligger alltid för Dina fötter med ord af tacksägelse och tillgifvenhet.

Fabian Wrede hade glädjen att se Dig, på sin resa norrut denna sommar. Jag är ej afvundsjuk på honom, men gerna hade jag varit i hans ställe. Ack! jag var då i Norrge, vid en älskad väns sjuksäng sedan hennes dödsäng. Det var en sorglig tid, men mången ädel ros växte dock bland dess taggar. En och annan tanke lifvades äfven hos mig, som jag gerna hade velat lagt inför dig till bepröfvande. Så den om lidandet, såsom en adel. Olyckan kallades ju redan af Hedningarne »den Helige» för dess makt att förädla hjertat; och innom Christenheten har man ej sällan hört röster, som prisat Gud för lidandet, ja, röster som påkalladt det såsom en nådegåfva. Ansgarius sörjde öfver att han icke fick blifva Martyr. Ludvig d. 14de sade på sin dödsbädd: »jag ville lida mer!» (Dessa två falla mig nu i minnet bland många). I den heliga historien synes de lidande, (till kropp eller själ) alltid vara Frälsaren närmare än alla andra. Det är till dem han helst går, det är dem som han framför allt förkunnar Evangelium: »Saliga de bedröfvade» »salige de som gråta» o. s. v. Tycket ej detta utvisa att lidandet är en salighetsväg, en företrädesrättighet? Ack! Med rätt, tycker jag, ty det vore eljest bra bittert att lida oförtjent, och svårt vore att förlika tanken om Guds rättvisa och nåd, med de stora plågorna på jorden och som ofta drabba de bästa och oskyldigaste menniskor. Dessutom har lidandet en makt att skärpa själens lif, att af de öppna såren skapa liksom ögon för att skåda in i lifvets djupare mysterier; — det kan då ligga i sjelfva naturordningen, om jag så får säga, af Guds barmhertighet, att lidandet blir moder åt det högre lifvet och lycksaligheten, såsom kolet är det för diamanten. Kunde man utsträcka denna sats äfven på djuren, så att det mycket plågade djuret kunde deraf upphöjas, efter dess död, till något fridfullt paradis, så vore sannerligen Evangelium ett »Evangelium allom Kreaturom». O! min goda Farbror, detta är ett favoritämne för mina tankar och har varit det redan i många år, och för Dig, som med skaldens och prestens siareblick skådat in i lifvets djup kan det ej vara främmande.

Jag märker nu att jag icke ännu tackat Dig för de ord Du skänkte mig förliden vår, både de skrifna och de tryckta, de förra så vänliga, de sednare så rörande och stärkande på en gång! Skall jag någonsin få den glädjen att se och höra dig åter. Jag är ej utan hopp derom om vi lefva ännu en midsommar. Men min följeslagarinna på denna pilgrimsfärd, henne är jag ej mera säker på, ty hon har låtit enlevera sig och blifvit rotfast i Dalarna, så att jag fruktar att hon alldrig kommer derifrån. Jag har mina hemska aningar. En förtjusande reskamrat var hon, och alla Dina gåtor och Charader kunde hon, och roade både mig och andra med dem, under vår resa i Dalarne. De äro bra qvicka och »sinniga», om jag får försvenska ett tyskt, uttrycksfullt ord.

Jag skrifver till Dig i ett rum der, för femton år tillbaka, Du talade till tvenne förlåfvade, som Du sednare på dagen sammanvigde. O den dagen! En ljusdag var den i mitt lif och Du dess sol.

Tack och välsignelse till Dig älskade Franzén, för allt hvad du var, är och evigt blir mig som Sverges store Franzén och som min goda Genius. Det hem der Du en gång talade fridens ord har förblifvit ett fridens hem och är det i denna stund. Min goda ännu ungdomliga mor, min lilla glada syster Agathe hembära dig derifrån hjertliga och vördnadsfulla hälsningar. För oss alla vore det så kärt att få höra något närmare om ditt befinnande. Till Charlotte, din älskliga och trogna vårdarinna, ber jag om en hjertlig hälsning och förblifver

Din
innerligt tillgifna och tacksamma
Fredrika Bremer.

Årsta d. 24 Oct. 1845.

595. Till Fahlcrantz.

Årsta d. 6te Nov. 1845.

Tack till dig, goda Maestro, för Ditt bref, och till Dig och dina ung[a] landsmän för Edert sätt att upptaga min gåfva, eller rättare, mitt offer på Dalanationens altare, — jag menar det på hvilket den sjelf offerar åt sin Genius —! Det andas en så ädel godhet och välvilja att jag icke kan annat än känna mig tacksamt rörd deraf.

Utom sin inre gemenskap med Dalarna har Idunabilden äfven en yttre, ty när jag talade med Södermark om hur man skulle tänka

sig UngdomsGudinnans bild sade han att hon i väsen och drägt borde hafva något af Dalkullan. Detta meddelade han till Qvarnström med hvars uppfattande och utförande af denna tanke han var särdeles nöjd. Jag återbär således blott till Dalafolket den idé jag undfått, och min gård är en af erkänsla.

Till den goda Moraprosten, till den älskvärda gubben Lunvall ber jag dig, bästa Fahlkrantz, vid tillfälle, framföra min hjertliga hälsning och tacksägelse för vänliga skrivelser! Lunvalls funderingar på en Theologisk tidsskrift som på ett populärt sätt skulle framställa christendomens läror, så att dessas förnuft må få ingång hos folket är en äkta christligt liberal idé, som jag hjerteligen vördar och prisar honom för. Och efter förmåga vill, äfven jag, på min väg och på mitt vis söka verka enligt denna.

Få se om vi träffas på »Isola di san Blasio» förrän efter Jul. Min Mor tyckes önska tillbringa Julen på landet, och nog är den gladast der. Vi ha här på orten gjort några inrättningar för att möta och mota nöden*) för det fattiga arbetsfolket, som vid denna tid skola träda i verksamhet, och som det skall bli roligt att se till. Men det arma Upland! Det kostar på att höra en sådan nöd och ha så litet att hjälpa med utom en god vilja. Dock, måtte många hafva den! ty »flera bäckar små» etc.

Mor och syster hälsa så vänligen. I vårt nya solglada hem bedja vi dig alla vara hjertligen välkommen, så fort vi sjelfva komma dit. Och der skola vi språka och gissa — förunderliga ting! Men akta hälsan! Och derfore, om du ej brukar ylle närmast kroppen så — lägg dig ändteligen till det! Det är en sköld mot förkylningar. Tro en half doktorinna och hel god vänninna

Fredrika.

596. Till Hartmansdorffs.

[Nov.? 1845.]

Om Fru Herkepé hunnit före mig med sin lingonkruka, så är det mig en tröst att hon brukar sylta mera surt än sött, och att således mina söta lingon skola framför hennes få företräde hos Presidentens.

Men skulle fru Postmästarinnan äfven, af en olycklig ingifvelse, tagit försprång i sockerlagen, så — återstår mig blott att för mina skogsborn anhålla om upptagande, af gunst och godhet för

syltarinnan

F. B.

*) som dock här icke tyckes bli sträng.

597. Till Brockhaus.

Högtärade Herre!

Den tacksägelse, som jag härmed får aflägga för det bref och de böcker, som Ni hade den godheten att sända mig i början af förliden sommar, har dröjt alltför länge. Men mitt sorgfulla vistande utomlands vid en älskad väns sjuk och dödssång torde få tala till min ursäkt.

Af böckerna har *Der neue Pitaval* synnerligen intresserat mig, så genom berättelsernas halt, som genom det förträffliga sätt på hvilket de äro framställda, den ädla anda, den psykologiska skarpblick, den kärnfullhet och kraft i språket, som äro utgifvarne egna, och som ställer dem sjelfva på en hög ståndpunkt som tänkare och skriftställare. Skada att dessa herrar synas obekanta med Sverges kriminalhistoria! I denna förekommer fall, som i interesse och besynnerlighet kunna täfla med de märkvärdigaste af de Pitavalska, och som väl förtjenade att af sådana män betractas. För närvarande föregår här en ransakning öfver ett mål, mycket liknande det af Pitaval anförda under benämningen: »der Schwartzmüller», men vida mer invecklat. Man kallar det: »det Attarpska förgiftningsmålet». Ända sedan, i gryningen af Sveriges historia, kung Agne höll bröllop med sin röfvade Brud och hon under sjelfva bröllopsnatten dräpte sin brudgum med den guldkedja han bar om halsen, ända sedan dess går ett drag af dystert tragisk romantik genom det enskilda lifvet i Sverge, så i slott som i hydda. Passionerna, en gång väckta ur den vinterdvala (i hvilken de dock hälst, här, dväljas) stanna sällan vid småsaker utan gifva sig ej förr än de i blodshämnden svalkat sitt Berserkalynne. Island, — de nordiska skaldernas vagga, är ännu i dag en symbol på det nordiska folklynnnet, i synnerhet i Sverge; Volkaner brusa under islagren.

Hvad de mäktiga utbrotten innom samhälls och Statslifvet vidkommer, så se vi på Frankrike och Tyskland, och på det sednare landet isynnerhet för dem, som röra Menniskans högsta andeliga lifssfer. Måtte den stora rörelse som i denna krets, nu, der föregår blifva oss ingen förhärjande Lava-flod utan lik den stilla Eldstod, som genom öknen och natten fordom lyste Guds folk på vägen till det förlåfvade landet, till frihetens och fridens land.

Med denna önskan, i hvilken jag är viss att Ni instämmer, slutar jag min skrifvelse, och ber Er emottaga min hälsning och försäkran om min utmärkta högaktning

Fredrika Bremer.

Stockholm d. 13 Nov. 1845.

598. Till Fabian Wrede.

Nej, min goda Fabian, Dig missförstår jag visst icke, ej heller din nu uttalade önskan, som jag finner våra under närvarande förhållanden helt naturlig. (Och jag skall rätta mig efter den, så mycket det än kostar på mig). Men Frances! Frances! Hon är oefterrättlig, och det är hvarken förnuft eller förstånd med henne. De enklaste saker är hon i stånd att misstyda och förvränga. Knappt hade jag, då jag tog afsked af henne, nämnt om min afsigt att snart återkomma till staden, att få göra bekantskap med fr. de G. hos Frances, förrän hon tog illa vid sig, såg deruti en hemlig motverkan af hennes syftning, och såg och sade — orimligheter! Fåfängt föreställde jag henne allvarligen det orimliga af hennes förmodanden förgefves bad jag henne besinna att med det djupa, mångåriga interesse som fästade mig och de mina vid dig, det var naturligt och nödvändigt att jag, för egen tillfredsställeles skull, skulle vilja närmare se en person, som kunde bli af så mycken vigt för din framtid; förgefves bad jag henne att icke nu, med sin oro röra i sakerna, utan, som Hedda så ofta förmanade »låta dem vara» och »vara stilla»; — jag lemnade henne med den aning att hon skulle göra någonting galet. Och jag ser att hon gjort det. Hvad som härvid grämer mig är att det är jag, som, ehuru indirekte och sannerligen oskyldigt,*) varit skuld till det obehag du rönt, och kanske kommit dig att tänka med afseende på mig: »Gud bevara mig för mina vänner» o. s. v.

Till staden kommer jag, för en affairs skull, i morgon eller om Tisdag, men stadnar blott öfver en dag och reser så åter hit. Med Frances vill jag ej ha någon sorts beröring; men Dig — — att se och tala med dig några ögonblick — det måtte väl ej förvägras

Din

systerligt tillgifna vän

Fredrika.

Årsta d. 16 Nov. 1845.

*) Men med en så föga rimlig person, som Frances, borde jag ej en gång nämnt ett ord om min afsigt.

599. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 24 Nov. 1845.

Ännu har jag ej skrivit till Dig från mitt Årsta-hem, ej tackat Dig, godaste Malla, för ditt bref, för ett nytt, välkommet paket Minnen! Förlåt! Och öfverse med den skriflata. Ja, goda Malla, Tomb har nu för mig af interesse blott en Graf. Men der hvilar ej det lefvande som i Norrge en gång gick upp för mig. Ack! att ha älskat och blifvit älskad åter i fullhet och sanning, att ha druckit sig otörstig en gång, af lifsdrycken, ädel och ljuf, skummande af glädjepärlor — det är ett minne som aldrig dör, det är ett medvetande om lifvet, som är en skatt för hjertat, och helst då derunder knutits ett band, som döden ej kan bryta och som endast knyter ett nytt samband med lifvet bortom döden. Gudskelåf att jag fick lindra Stinas sista kamp, Gudskelåf för många herrliga stunder ännu på gränsen af detta lif, och för det hon fick somna så stilla, så vackert! Det var på midnattsslaget en mörk septemberratt. Lik-ugglan skrek och skrånade utanför fönstret. Men kring den döende stodo bedjande vänner och i hennes ansigte var djup frid.

Straxt efter begrafningen reste jag hit tillbaka. De mina önskade det och jag kände det vara det rättaste och bästa. Och bra nöjd har jag sedan varit att ha följt detta.

Och nu är det höst, och höst är det äfven i mig, icke precis November, men ett godt stycke in i September. Och jag är tacksam att till själ och hjerta icke vara yngre än mina år, att hvila i den svalkade luften, att kunna älska den nödvändiga afsägelse af mycket som tillhör en ljusare årstid, eller rättare, att förstå värdera och älska ersättningen. Ty nu, när markens blommor ha vissnat tända sig stjernorne allt herrligare i de mörknande aftnarna, och att läsa i den skriften gör mig stort nöje. Goda böcker att lära af, goda hjertan att älska har jag äfven, — och saknad och sorgemolnen, som ofta skymma solen förmörka då ej verlden. Dock vore allt godt kraftlöst om det ej bars af en tanke, som möter mig hvar morgon i dagningen, som följer mig till sängs om aftonen, och den — — gissar lätt Du!

Söta Malla, du skall ej tycka illa vara att jag talar om lycka då så mycken nöd och olycka är mig nära. Ack! tro mig, jag deltar deri af hjertat och icke blott med hjertat. Äfven här äro vi icke utan känning af nöden, dock endast som bristande tillgång. Bönderna ha, detta år, icke råd att leja ut arbete hvarföre en mängd folk bli

utan arbetsförtjenst och bröd under vintern. För att afhjelpa detta söka vi skapa arbetsförtjenst, köpa upp lin och lemna ut spånad åt alla som vilja hafva det, ämna sedan låta väfva o. s. v. Detta sätt att hjelpa är det enda goda (utom i särskilda fall af sjukdom, ålderdom olycka o. s. w.) ty det ger det materiella brödet utan att fråntaga det andliga som är: den sedliga kraften och viljan hos folket att hjelpa sig sjelfva. Litet mera besvär och omtanka har man på det sättet, men det lönar sig rikligt, med känslan att [man] verkligen gör något nyttigt. Blotta allmosor skada vida oftare än de gagna.

Nu är klockan snart sju. Vet du hvad jag på det klockslaget gör? Jag går in till Mamma och Agathe med ett paket af Mallas minnen under armen och läser högt för dem derur, halfannan timma. Jag får ju detta! Jag vill ej ensam, för mig, behålla nöjet af dina anteckningar. På det sättet går det långsammare men roar*) oss alla. Första paketet slutade jag i går. Tack goda Malla för det interesse vi njuta af dessa Biografier. Farväl! Jag lemna Malla för Malla; hon bör då ej vara missnöjd med

sin tillgifna

Fredrika.

Känner du en bokhandlare i Upsala vid namn P. Hanselli? Han har skrifvit till mig för att begära ett litterärt bidrag till någon Julkalender han ämnar gifva ut till förmån för de nödställda i Uppland. Jag har låfvat bidraget, men känner icke det allra ringaste till Mannen.

Din goda hyggeliga Ava, såg jag ett ögonblick, med Charlotte Wr. på en Suzors Soiree. M. de Suzor är rätt rolig att höra. En viss hederlighet och riktighet i hans moraliska omdöme, en stark känsla för det heliga och höga är som en gyllne fond på hvilken hans lätta skildringar och Arabesker taga sig väl ut. Och en uppfriskande säkerhet har han, och en flux de bouche! . . .

*) När jag säger »roar» så menar jag intresserar. Det är mycket i dessa minnen som blott inger ett sorgligt interesse, ett innerligt medlidande.

600. Till Malla Silfverstolpe.

Stockholm d. 18 Dec. 1845.

Jag kysser de goda händer som sammanknäppas i tacksägelse för mig eller mitt goda! Tack söta Malla för denna goda, varma och värmande känsla! Bättre ändå behöfde jag att de lyftes i förbön för mig — ty jag är af de andligt behöfvande och sökande på jorden ehuru detta sökande och arbetande är hos mig ett tyst och inre. Något — jag vet ej rätt hvad — har alltid förbjudit mig att på annat vis söka. Och likväl — det högsta och bästa jag fått fick jag ej af mig sjelf. Det fick jag af en annan och af Guds nåde. Kanske verkade några godas förböner. På dessa har jag en tro som jag ej mäktat ännu föra till klart begrepp. Men jag ville med Fr. Baader likna de godas förböner vid dessa ångor, som osynliga stiga upp af jorden och återvända dit i välgörande regn. I den andliga naturordningen förefaller mig detta såsom ganska rationellt och i sin ordning.

Dina två sednaste paketer ha vi slutat längesedan. Jag har dem nu med mig i staden. Det var riktigt bra roligt se Malla lefva opp igen, men . . . men! Det förefaller mig alltid som om trumpetaklangen som smattrade kring henne då hon ännu var i moderlifvet blifvit som ett farligt dallrande ljud qvar i hennes själ och gifvit henne detta behof af exitation eller upplifning som måste göra hvar qvinna olycklig i en verld, som hur jemt den än rullar, har en beständig tendens att förfalla i stilltje. Derföre ock kan man aldrig rätt bli till frids vid Mallas lycka, man anar ofriden, oron strax i kommande. Men troligen kunde det ej vara annorlunda för henne. Och vår Herre gör ju äfven stormen välgörande och låter på dess vingar kringbäras de ädlaste blomsters frön. Mallas kungliga beröringar skulle upplifva hvem som helst, och det behagliga, halft romantiska umgänget med prins Oscar är en liten vacker episod, som skulle pryda äfven det rikaste lif.

Consuelo har jag läst, och innerligen fröjdats mig öfver denna herrliga karakter och många scener i hvilka den utvecklar sig — så med Porpora, så i mötet med Haydn (en förtjusande episod!). Den går som en klar solstråle genom allt det nebulösa och all den smörja som finnes i boken särdeles i dess spekulativa sfer. Den Satansdyrkan som Georg Sand och Bettina Brentano förfallit uti är alldeles befängd och icke värd förnuftiga varelser. Thomas Thurnau har jag hört mycket berömmas men icke läst. St. Roche och Godwie Castle ha vi haft hemma men — — —

»Öfvergif ingen!» Nej min söta Malla, icke om någon behöfver mig och jag kan vara den till nytta. Men när jag icke ser detta och ser — åtskilligt som jag icke finner vackert då — går jag hem till mig sjelf eller min verld från hvilken egentl. jag aldrig för egen del har behof att gå ut. Jag förblir tyst och stilla. Det är allt. Men tro mig. Jag är motsatsen till nyssnämnda förf. hvad deras Sattansdyrkan beträffar och vill ej låta honom ha sista ordet i något. Och ser jag ett godt tillfälle att fatta uti en afbruten tråd och spinna den ut, och in i himmelen, så tro mig, jag nappar tag med begärlighet. Och kanske får du se ett eller annat prof härpå. Jag vill hellre låta Englarne le än hin onde skratta.

Fru-timmersföreningen i Upsala är — — en präktig förening, och det sätt på hvilket dylika föreningar på flera håll gå till väga gläder mig in i själen. Finnes det ideela räddningshuset så kan den materiella anstalten försvinna och så är det bäst. Räddningshuset som särskilt privilegierad anstalt är alltid en betänkelig sak. Räddningsanstalten verksam i att genom arbete m. m. upplyfta den fattiga familjen, att taga de rent af öfvergifna eller till förderfvet hemfallna barnen om hand, för att flytta dem i de vilkor som äro lika med andra, bättre lottade men alltid fattigmans barn, den anstalten är — en välsignelse och måste hembära välsignelser öfver deras hjertan som arbeta på den. Lef väl min söta Malla och måtte årets pröfning ej blifva dig för sträng. Lycka till en fridfull Jul och ett godt nytt år!

Din tillgifna

Fredrika.

Det der om räddningsanstalter är horribelt illa skrifvet! Men jag hoppas att du skall se mera till meningen än till ordalydelsen, och förstå i det dunkelt sagda det icke dunkelt tänkta. Ty sådant går och står ofta tillsammans.

Goda Malla! Jag måste ännu en gång besvära dig med P. Hanselli. Med tisdagsposten förliden vecka skickade jag honom till hans Uplandskalender ett litet prosa-opus med titel: Julen i Sverge. Han har sedan icke haft vettet att underätta mig om dess mottagande. Nu måste jag bedja att du genom någon af dina Upsalavänner ville vara god låta litet höra efter saken; och om Tit. Hanselli sköter den illa, så att jag kan få ledsamt deraf låta å mina vägnar återfordra Manuskriftet så vida ej det redan kommit i tryck, samt återsända det till mig. Jag har ofta, och icke alltid gerna, gifvit bidrag till

enskilta litterära företag; det föll mig icke in att nu afslå ett till ett almänt gagneligt. Söta Malla ursäkta detta!

Dina två paketer lemnar jag som vanligt hos Lindblads. Sophie L. åker ut alla dagar. Hennes man skall jag träffa i eftermiddag.

På Geijer har jag blifvit — lurad. Jag trodde mig så säkert få glädjen att se honom en stund under mitt stadsvistande dessa dagar omkring d. 20de Dec. och jag ämnade just bjuda honom på Anjovis från Årsta och Hummerpostej, och skickade bud till Jerncontoiret och fick veta att han — ej skulle komma hvarken på Svenska Ackademiens högtid eller på min Anjovis! Svårt att finna sig i! Hälsa honom emedlertid rätt hjertligen; hans hustru och dotter äfvenså. Agnes har jag ren lyckönskat, (men vill gerna göra det om igen) till att få en så bra och ädel man som man säger hennes Grefve Hamilton vara.

Fabian Wredes förlåfning med Aurora DeGeer gör jag mig ett nöje att berätta för dig ehuru det troligen icke mer är för dig en nyhet. Med en så god vacker och ädel flicka hoppas jag han får smaka en sällhet som han väl behöfver och som han förtjenar.

601. Till Frances v. Koch.

[1845.]

Min lilla Frances! Om du är hemma i dag kl. emellan 11 och 12 f. m. så skall jag komma till dig på ett ögonblick. Jag hinner icke eljest innan jag far ut till Årsta, i morgon. Tack för tillbudet i förrgår som jag var ledsn att ej kunna begagna

tillgifnast

Fredr B.

Lördag d. 20 Dec

602. Till Aurore De Geer.

Goda Aurore! Min broderliga vän Fabian Wredes fästmö! Ännu är jag väl för dig blott en aflägsen, nästan obekannt vän. Men en dag hoppas jag att komma dig närmare, och icke blott på yttre vis.

Och så aflägsen jag äfven nu må synas Dig, så är jag dig dock i denna stund ganska nära, och omfamnar dig i mitt hjerta, i mina tankar som Fabians brud, som hans hälft i lifvet, på första dagen af det år som, vill Gud, skall se din förening med honom.

Gud välsigne dig söta Aurora, och gifve dig förmåga att göra honom lycklig! jag vet att du då skall bli lycklig sjelf. Och alla de som länge — långt före dig — hållit af honom skola hålla af dig och tacka dig, ej minst bland dessa den som så gerna vill blifva och vara Din

vän och kusin
Fredrika Br.

Årsta. Nyårsdagen 1846.

603. Till Fabian Wrede.

Nyårsdagen 1846.

Jag börjar detta år med tanken på dig min goda Fabian och på den förändring det skall medföra i ditt lif inre och yttre.

Icke för det att det är så ovanligt och så märkvärdigt att folk gifter sig, och att det i allmänhet ligger någonting så märkvärdigt i giftermålet — det ligger ofta deruti litet nog! — men för vissa människor kan det vara mycket — det beror på deras innehåll, och för dig känner jag det vara så, äfven med afseende på den maka du valt. De sköna, rika outtömliga djup af kärlek och sällhet som lifvet äger, det anar mig att de i denna förening skola öppnas för dig, och du känna lifvet så som du ännu ej känt det.

Ack! jag är lycklig i denna tro, och har behof att säga dig det, och säga äfven några ord åt din Aurora, som står för mig så älsklig i sin egenhet, sitt allvar och sin innerlighet att jag känner mig hålla af henne och gläder mig att tänka henne bli din hustru. Gif henne medföljande lilla breflapp! Jag känner att ingenting stelt eller främmande är der, som kan verka mindre angenämt.

Du har väl nu goda och glada dagar på Stjernholm. Äfven här är godt mycket godt, allt för det bästa. Vi ha haft en treflig och genom barnagladje glad Jul. I slutet af denna månad kommer jag till Stockholm och hoppas då få träffa dig. Till dess lef väl goda, bästa Fabian!

Alltid
Din tillgifna
Fredrika.

604. Till Frances v. Koch.

Årsta d. 2 Jan. 1846.

My dear Frances!

Om det i de bref du har af mig finnes några ord, som kunna tjena dina arma lidande, så vet du väl att du är herre öfver dem och kan använda dem hur du vill. Gör också den arma själfplågerskan (Mrs Smith) uppmärksam på orden i 3^{dje} v. 9 Cap af Joh. Ev. och på utvecklingen af den pröfvades öde i samma Cap. Att den eviga kärleken så styrer eller ställer det enskilda onda att det blir ett medel till godt för de goda, är en äsigt som på detta ställe klart uttalas, och som i öfrigt hänger noga tillsammans med det begrepp om Guds väsen och verksamhet gifvet i Christendomen. Om jag det kunde, så ville jag göra alla lidande uppmärksamma på lidandets adel och på den lära derom som Ev. innehåller. Ty hvilka visas der såsom Gud närmast, närmast för hans tankar, hans interesse? är det ej de till själ eller kropp lidande? Till hvilka går Frälsaren helst, till hvilka ställas hans ömmaste ord: är det ej till de bedröfvade, de hårdt slagna och böjda. Och kunna vi icke alla vittna om sanningen af detta förhållande än i dag vi alla som förtviflat, som i dagar och månader af mörker och ångest känt lifvets gåfva såsom den största börda, kunna vi icke vittna att det var i vår bedröfvelses tid som Gud kom oss närmast, som han uppenbarade sig för oss i sitt väsens djup, som han talade till oss — ehuru vi ofta som den gråtande vid grafven (Maria!) icke igenkände honom och togo honom för en annan, till dess han plötsligen kallade oss vid namn.

Lidandet är äfven derföre en adel att det öppnar sinnet för lifvets djup — djup af andligt lif af ljus och skönhet som alldrig de få aning om som i lidande och fröjder stanna på ytan af lifvet. Ingen skall fatta den högsta himmel som icke förstått det djupaste hellvete.

Men ack! allt detta är lättare att uttala än att intala, lättare att säga än att känna.

Agathe skrifver icke i dag men trol. i nästa vecka. Vi tacka dig båda för meddelandet af breffen, som mycket intresserat oss. William är vår stora favorit, fast han är bra skral, stackars William, men så hjertlig så tänkande, epkel och treflig. Mr Tom också en särdeles menniska, rolig att tänka på. Och ni alla Lewiner, af det Hollieska huset, ha ett sätt att skrifva och uttrycka er, som inga andra menniskor ha.

Fryxells skrift har indignerat mig för den lågsinnta anda som drifvit honom att så anfalla Geijer och som röjer sig under alla bröstvärn af vackra ord och stora känslor han här och der söker gömma den

bakom. Mycket möjligt, i öfrigt, ja troligt, att han har rätt i flera facta, att Geijer varit orättvis mot aristokraterna vid åtskilliga tillfällen, och tagit misste i flera fall. Men hvad Geijer gjort rättvisa åt, hvad han befriat, hvad stort och godt som menniska och filosof han gjort genom den rörelse som ådrar honom denna förföljelse, det är Fr. ej mäktig att fatta. G. lär nu vara sysselsatt att besvara hans skrift. Jag gläder mig deråt och anar att vi få se något stort och herrligt så i anda som tanka.

Gud ske låf att Fru Lindblad är bättre! Hennes lilla bref glädde mig innerligen. Vi ha firat Julmorgonen på samma sätt, och i sina känslor beskref hon mina. Julafton ha vi äfven här haft glad genom små barns glädje. Gummorna ha också fått sin del. Jag rör mig med Caffé och socker, Agathe med snus, men törs ej röra dervid sjelf på alnslångt afstånd ty då nyser hon. I det nya året ha vi gått in med stilla tacksamma känslor, tacksamma för glädje liksom sorg och för det eviga hoppet öfver båda. Blifve det nya året ett godt och välsignelserikt för dig och de dina!

Fredr.

605. Till Böklin.

Tack min goda vän för uttrycket »ett djupare andedrag» om Nattvardens njutande, med mera som du säger derom. Det lät mig draga friare anden. Väl är det mycket i dessa ämnen, i förhållandet mellan det subjektiva och objektiva lifvet i bönen, i Nattvarden; i fråga om medlens förhållande till målet som de söka och åsyfta, som jag önskade ha klarare, — men de torde väl klarna under eget sökande och kämpande, och hvar menniska får väl här arbeta så godt den kan, med egna krafter och på egen väg till det för alla gällande och sanna. Detta är också i sin ordning; äfven här får lättjan icke skörda, äfven här måste människan äta sitt bröd i sitt anletes svett. Och för hvar och en torde här finnas något särskilt, enskilt i sätt att söka och finna. Djupt tacksam är jag dock för hvarje redligt, kraftigt handtag, sådana Du så ofta gifvit mig.

»Gud är den högste rationalist» — har jag längesedan skrivit i några anteckningar »men emellan honom och våra dagars s. k. rationalister — du lieber Gott! hvilken skiljnad!» Och du också min B! du är rationalist — som vår Herre är det, och hade du ej varit det så hade jag ej hos dig funnit den tillfredställelse, det nog som

jag behöfde, ej druckit ur din tankes källa med en lycksalighet som andra tro blott gifves af kärlekens; — likväl har du ganska ofta, i dina bref, gifvit »rationalisten» på pelsen, och måtte då dermed hafva menat ungefär det samma, som jag i mitt sista bref, och det samma man vanligen menar med det ordet, då man talar om en viss riktning i religiösa och filosofiska frågor, neml. en tanka som gör sitt inskränkta förnuft till det högsta och förkastar allt som detta ej begriper, eller som öfverstiger det förklarligas gebiet i andliga och lekamliga tilldragelser, således i religionen förkastar det underbara, Christi öfvernaturliga födelse och uppståndelse, alla hans under, och håller sig allena vid hans menskliga natur. Jag vet att rationalisterna häri variera mycket från hvarandra, men jag menar, att alla dem, man vanligen kallar så, förena sig i att förneka Frälsarens Gudom. Det är möjligt och troligt att Kungen ej gjort sig fullt reda för ordets och begreppets innehåll; emedlertid var det till en prest som en dag med värma inför honom predikat om vår trosläras innehåll som han efter predikan yttrade: »för min del erkänner jag mig vara rationalist.» Och åtskilliga tilldragelser synas mig röja att han har sympathie för denna riktning i dess ensidighet.

I fråga om den »extraordinarie beskattningen» du talar om, har min känsla varit snarlik din, och jag har ej tyckt om dessa nödrop, ej heller den riktning, så ofta framträdande i sednare tider, att vid nödens påstötur icke tänka på att bära och tåla, utan genast att kasta bördan på andra, ropa på hjälp o. s. v. Jag tycker detta är en farlig riktning särdeles der den gynnas i stort, undergräfvande ädel sjelfständighet och många dyrbara samhällsdygder. Jag talade sist med Prof. Bergfalk häröfver, men han sade mig att han trodde den extraordinarie beskattningen verkl. nu varit nödvändig och att utan den man ej kunnat rädda sig, så total har missväxten detta år varit i Uppland på de orter som redan i fem år förut varit hemsökta af dåliga skördar. Detta har jag äfven hört på andra håll, samt att Uppländningen icke är den som klagat utan i allra yttersta nöd. Han är snarare stolt och skrytsam. På andra orter torde det väl ha varit mera skrån än verklig nöd. Här på orten har man velat ha oss att gå in på kronolån, men vi ha skjutit det ifrån oss, Godsägarna i det de åtogo sig att svara för sina underhafvande och se de behöfvande till godo. Här har icke egentl. varit ett dåligt år; man har fått litet men utmärkt godt, detta särdeles på våra ägor, och bönderna der räkna i allmänhet detta årets växt för något bättre än det föregående. Emedlertid inskränka de sig, och leja ej ut arbete som de förra åren. Deraf har uppstått bekymmer och nöd i de små stugorna och torpen, och den ha vi mött genom fri utdelning af spånad och väfnad för

goda arbetslöner till dem som vilja och behöfva anlita denna utväg. Hvad det kommande årets förhoppningar angå, så äro de glädjande. Åkrarne här och äfvenså i hela Uppland stå herrliga och låfva rika skördar.

Vore jag viss på att en längre tid stadna stilla i Sverge, så skulle jag fråga dig om du, på några år, ville anförtro mig din lilla Fredrika, att i Stockholm låta uppfostra med hvad bäst man der har i bildningsmedel, men nu — reser jag troligen utrikes nästa sommar och öfver följande vintern, med min Mor och Agathe för att söka vid ett utrikes bad (Gräfenbergiskt) under längre tid arbeta för hennes svigtande hälsa (detta ännu emellan oss, min goda B!) Men ändå! — Jag tror mig veta en mindre pension der din dotter kunde få förträfflig modervård och undervisning samt få tillfälle att begagna Lindblads musikinstitut, der det musikaliska bibringas på ett verkligen musikaliskt sätt, och der högre anlag i musiken (om barnet har sådana) skulle kunna utvecklas. Vill du tänka på detta, och vill du tillåta mig att tänka för saken? Kanske reser du äfven utrikes under nästa sommar och skulle innan dess vilja föra din lilla flicka hit upp, och vi då tillsammans kunna ordna om hennes närmaste framtid. Det skulle vara mig kärt och glädjande om du ville tillåta mig att för någon tid sörja för denna. Du ger mig ju icke nej, om du, med godt samvete för barnet tror dig kunna säga ja!!

Min mor och hennes döttrar tillbringa denna vinter på Årsta och låta staden och dess nöjen vara och fara. Hjertl. nöjd är jag dermed. Här är, tror jag, mera tyst och stilla än på något annat ställe på jorden. Och under de långa aftnarna märker man blott på stjernornas skridande att verlden rör sig. Jag har i sednare tider rätt förlustat mig bland dem och blifvit helt du med en mängd individuella. Äfven i Astrologien har jag känt mig drifven att kasta en begripande blick. Min tro på djupet af menskliga medvetandet och på de stjernbilder som derur dyka upp, och att intet kan upptaga det under årtusen, som icke har någon grund i en evig, om än missförstådd verklighet, samt de poetiska uttrycken innom denna vettenskap, ha dragit mig, men jag har blifvit tillbakastött af det gamla pergament som skulle leda mig och som visade allt i så oredigt och orimligt ljus att jag ingen rätt dager kunde få i saken. Emedlertid skall jag söka tillfälle att forska vidare. Min goda B. den själ som dväljes här, i det stilla rummet, har ingen ro i det inskränkta, utan vill slå sina armar om hela verlden och allt omfatta och begripa, åtminståne i aning och

kärlek. Hon ville gerna göra rättvisa åt allt i dess ordning, inre mening och sammanhang.

Humbolts Kosmos har jag haft att tacka för stort nöje. Det är en tänkare som ser något bakom de berg han analyserar, som under det han på empirisk väg söker och på det vackraste vis ordnar och framställer världens sammanhang, i alla dess riken så långt som förståndets analys kan dem åtkomma, erkänner en högre tolkning, ett djupare sammanhang, en förnuftig förklaring af världen och lifvet såsom det högsta, den allena tillfredställande och den, som skall komma, då de andra vetenskapliga disciplinerna ha fullgjort sitt arbete — — idel förberedelser till detta högsta.

Det är skönt att se en forskare vid slutet af sin bana i denna anda gifva världen resultatet och summan af sitt arbete och sitt tänkande.

Men ingalunda skönt är det att se en vetenskapsman angripa polemiskt en annan för skiljaktiga meningar skoningslöst blottande och förstorande äfven små fel och slå sig till riddare på den ädle motståndarens bekostnad under uttryck af hyllning och tacksamhet(!). Fryxells skrift mot Geijer har riktigt indignerat mig för det låga sinne den röjer just i anfalliet på honom. Han kunde ju utan detta ha framställt sina åsigter och låtit dem tala för sig sjelf. Sin krokodillsmärta lurar han ingen på, åtminståne icke mig. Han hade gerna kunnat undvika den, och hade som Christen och prest icke bort tjena sin vetenskap på bekostnad af humanitet och kärlek, ja äfven på den högre rättvisans bekostnad då han ej har förmåga att fatta (eller ock vill blunda för) det stora och Goda i G...s verksamhet för den historiska vetenskapen men drar endast fram hans misstag verkliga och diktade. Fy! öfver sådant förfarande.

G. är nu sysselsatt att besvara hans skrift.

Fahlcrantz's mot Almqvist känner jag icke, men tycker att han kunde göra bättre. Detta nedrivande af andras hus är mig emot. Hvarför ej hellre bygga på sitt eget?

Julen har varit mig god i kyrkan, i hemmet. Der ha vi haft glädje af små barns glädje fast ej våra egna. En Julbulla har jag ock bakat för Upland hvaraf jag sänder dig här ett exempl. Den innehåller ock litet skämt, som kan vara farligt, dock endast för mig sjelf. Lef väl min älskade B. Gud välsigne dig och de dina med allt godt och glädjande på detta nya år! Litet fred och hvila från den långa arbetsdagen, Gud gifve dig dem! Jag längtar veta dina böcker ur lärarne och på sina hyllor och dig i ro att umgås med dem. Men... men när blir det?

Din
Fredr.

Fabian Wredes förlåfning med en god ädel och vacker flicka: Aurora de Geer, fägnar det mig att berätta för dig, ty det är en god och glädjande tilldragelse.

Årsta d. 3 Jan. 1846.

606. Till Geijer.

Det var nu så mycket, mycket länge sedan jag såg och hörde något af dig min goda Geijer! Och du är en af dem — kanske den enda — som jag tycker mig ha ett behof af att stundom se och höra, hvars goda anlete alltid var mig såsom en blick af solens, hvars röst som vårvindens i skogen, och som jag — oaktadt mycket (ack! öfver mig sjelf!) dock känner mig ha ett samband med, och känner mig tillhöra på ett sätt, som — hvarken yttersta domen eller alla jordelivets småsaker kunna röra eller störa. Min söta Geijer, du förstår mig ju? Det är blott att jag öfver alla lifvets ruiner liksom öfver alla himlens solar skall söka din blick och i den läsa din tydning af de eviga gåtorna!

Nu ville jag säga dig: godt nytt år! och hälsa dig från din födelsebyggd, din Klarelf! Jag hälsade den från dig då jag såg den vid Carlstad. Det var en tidig morgonstund; solen göt i floden sina lågor, och den flöt stilla och stor omdoftad af ljusa morgondimmor; det var herrligt! Och den talade till mig om dig, och du och den och minnen af Djupadalsforsen i Blekinge, ni väfde tillsammans innom mig en liten dikt, som jag här lägger för dina fötter, för den del du hade deri. Versarne skola föreställa Jamber; om de äro det vet jag icke. Ämnet förtjenade kanske att bearbetas af din hand.*)

Jag reste i slutet af september ifrån Norrge öfver Wärmland, med afsigt att få kasta en blick i din födelsebyggd. Djup blef den icke, men de sköna vattendragen gladdde mig, och öfverhufvud landets oodlade, vilda lynne. Detta är mig kärare än den skönaste park-natur. En sådan såg jag tidigare på sommaren i Ölands lunder, i Småland och Blekinge. Så mycket blommor, så mycket Nektergalar! Det var vackert men värmdde mig icke. Island skulle snarare göra det. Emedlertid lefver jag på Årsta med de mina, i en stillhet så stor och djup

*) det är icke nytt med afseende på flodens lopp mot hafvet, men jag menar att frågan: hvarför? och svaret äro det.

att jag tviflar det finnes en större. Under de långa aftnarne märker man blott af stjernornas skridande att verlden rör sig. Jag har rätt förlustat mig bland dessa, i höst, med Humbolts herrliga Kosmos i handen, och constellationerna öfver mig ha liksom kallat till lifligare lif de som hvälfva innom mig på tankens himmel eller i djupet af menskliga medvetandet, de som gått ned, de som nu uppgå, de eviga, om hvilka ingen skrifver, hvilka ingen tyder så som du; och jag har glädit mig i dig i din historia, så den äldre som den nyare och mest i denna sednare. För mig är du, om än i nya riken alltid densamme.

Gif en nyårshälsning till din hustru och dotter med tillönskan om allt godt och glädjande från den som i år och alla år, och bortom dem alla förblifver

Din
innerligt tillgifna
Fredrika.

Mig önskar jag att i år få någon stund se och höra dig!
Årsta d. 3^{dje} Januari 1846.

[Bilaga.]

Frågaren och forsén.

En främling tankfull stod vid Elfvéns bräddar
der den förvandlades i forséns Jette,
och såg dess tummel, såg dess vilda brottnings
med klipporna, med skogens brutna stammar,
ja med dess egna vågor, egna krafter,
såg skummet stänka upp i höga skyn
och under sina fötter chaos hvälfva,
han lyssnade till åskorna ur djupet, —
han såg, — och skakande sitt visa hufvud
ogillande han frågade: »hvarför,
hvertill det stormiga, det vilda spelet?
Hvad oro drifver dig att så dig kasta
i kamp på lif och död med allt omkring dig?
I kampens larm förlorar du dig sjelf,
ditt lugn, din klarhet, o! var det ej bättre
deruppe i den tysta, trånga dälén,
der lugn du framgick innom trygga bräddar,
att återspegla strandens träd och blomster
och klippans spets och himlafästets ljus?
Då var du lugn och skön, och Jungfruslåndan

med vingar af smaragd flög ned att gunga
 på vattenliljans blad, som på din bölja
 sig gungade som barn på modersarmar;
 då solen log mot dig och blida månen
 och vinden sjöng för dig i trädens kronor,
 och bygdens väna tärnor såg du komma
 att hemta upp af dina friska vågor
 och Arbetskarlen släckte der sin törst,
 och hembar dig sin tack, hvad vill du mera?
 Misskänn dig icke sjelf, ej dina vänner;
 gå stilla fram inom de vanda bräddar,
 var nöjd att der välsigna och välsignas
 och somna sen i ängens blomsterfamn;
 är det ej nog?» — så frågaren men forsen
 gaf intet svar uppå den vises frågor
 men följde rastlöst dundrande sitt lopp,
 och sprängde berget som dess bana stängde.
 Ett svar den gaf likväl, det var den dragning
 som starka makter öfva och som bjuda
 att följa dem att se hvarthän de lända,
 att skåda deras fortgång deras ända,
 och meningen af deras lif och strid.
 Och frågarn följde Elfven på dess bana;
 såg den än sakta sig som till besinning,
 och blicka stilla, klart mot blåa höjden
 och undfå himlens bild uti sitt sköte,
 så åter störta i förnyad kamp
 med uppenbara eller dolda hinder,
 och spränga öfver djup och öfver höjder,
 liksom med växande och klarnad vilja,
 med ständigt växande okuflig kraft;
 såg den så lugna sig i vidgad bana,
 och klarna i sig sjelf, — som hjertesinnet
 vid kampens vundna mål — och majestätlig,
 som herrlig flod emellan rika stränder
 framrulla lugn, och bärande mot hafvet
 ej sina vatten blott men uppå dessa
 en verld af menskoflit och menskohopp,
 befriade af den som sig befriat; —
 han såg de stora fartyg och de små
 från städer och från byar lika bäras
 på flodens armar i verldshandelns sköte; —

och vinden flög till spända seglens möte;
och jubelsång steg uti qvellen opp — —

Han frågade ej mer han var besvarad,
(det svaret blef en bild uti hans bröst bevarad)
och Elfvens svar det var dess lefnadslopp.

1845.

607. Till Malla Silfverstolpe. Årsta Trettondagen. 1846

Vill du, min goda Malla, åtaga Dig att till Direktionen för den förbättrade Barnvården, i Upsala, öfverlemna ineliggande 100 rdr B^o*), såsom en ringa gård från den, som samma Direktion kallade till hedersledamot och som gerna ville men icke för närvarande kan hembära en större.

Att De som så välvilligt och hederligt bemött mig, må se min erkännssamma känsla deraf, och att jag ej vill vara en alldeles onyttig ledamot i deras förening, är, tycker jag, billigt mot dem och mot mig. Men uttryckligen beder jag min goda Malla att det icke annorledes må blifva nämnt, och för ingen del komma i någon tidning. Alltför ringa är gåfvan emot behovet; men vore den tiodubbelt större så skulle jag ändå be om detsamma.

Jag tror icke att vi skulle ha så svårt att förena oss i våra tankar om Malla. Men Malla skulle då vilja lyssna till mig, vilja förstå mina ord såsom de äro menade; icke läsa »stygg» då jag skrifver »icke vackert» o. s. v. Jag vet att ett sådant förstående är i alla tider sällsynt, men på detta grundar sig likväl allt nöje i innerligare umgänge menniskor emellan. En god vän måste äfven hafva »die Wille der guten Beleuchtung». Och om någon har det i allmänhet så är det visst Malla. Och derföre äfven äger hon goda och trogna vänner såsom Bror Wilhelm m. fl.

Du tager ju icke illa, goda Malla, att jag här bifogar en representant för Kungsängsliljan, som jag ber dig förvandla i besagda lilja, hvilken jag, härifrån, ej annorlunda kan låta komma till dig. Håll till godo min lilla Julbulla för Uppland! Den är bakad under gladare förhållanden än dem som nu omgifva oss. Deraf en muntrare håll-

*) Vid närmare besinnande sänder jag dem särskilt i ett reckom-menderat bref under din adress med samma post, d. 9de Januari.

ning än den kanske fått om den för tillfället blifvit tillverkad. Jag hade ej någon bättre nu till hands. Tusen tack för fråga och svar angående Hanselli. Han har nu sjelf svarat, och artigt skickat exempl.

Geijer är god och prätigtig, sig lik. Gud välsigne honom. Fr—ls skrift röjer alltför mycket ett oädelc sinne i polemiken mot G. för att icke skada honom sjelf. Må G. än begått några stänk-orättvisor — hvilken historieskrifvare har icke det? — men hvad han gjort rättvisa åt, det stora och goda han befordrat genom sin uppfattning af Sverges och Mensklighetens historiska utveckling är icke F . . l mäktig af att fatta. Jag gläder mig åt Geijers svar. Vi få nog se något stort och herrligt i anda och tanke.

Att Böttiger vunnit Carl Johanspriset gläder mig riktigt. Det förekommer mig som en tacksamhetsgård af den hädangångne. Ty han hade dock Böttiger att tacka för mesta delen af det solsken som förskönade hans sista lefnadsår. Den talang och beundransvärda tackt med hvilka B. prisade honom, i de små nationella divertissementerna, som förtjuste alla, ryckte hela publiken med sig och värmdc den på nytt för »tappre Kungen, för gode Kungen!» Och vän och ovän till honom måste ovillkorligt stämma in i detta låf, som blef en ljuf rökelse för den gamle monarken så behöfvande af kärlek och pris, och som så väl förtjenade dem som hjelte och som Menniska.

Hade jag tid, så skulle jag för att göra dig till viljes, goda Malla, ordentligt läsa St. Roche och — den andra boken af Mme Palzow som du vill jag skall tycka om, och jag skulle säkert tycka om mycket i dem! Men de äro så tjocka och så »schwerfällig» att ta i hop med. Så låter hon Mme de Sevigné docera (!) och och — jag har så mycket annat angeläget att läsa. Adieu! Ett hjertligt godt nytt år! Jag omfamnar dig! (Med din tillåtelse!)

Fredrika.

Ännu ett ord: söta Malla, du förstår ju hvarföre och i hvad mening jag här ger mig tillkänna som gifvarinna! Du förstår ju att gåfvan är i ödmjukhet gifven! Låt den då äfven synas så, framkomma så, och välj ut sätt tid och tillfälle, som bäst må tjena dertill. Jag ber dig innerligen, aflägsna från mig allt sken af ett skryt, som här ej finnes spår af, och som här vore så oändligen opassande på allt vis!

608. Till Malla Silfverstolpe.

Tack, du vänliga goda Malla för ditt lilla nyårsbref! Ack! förblif mig vänlig och god, och förlåt mig som hittills mina brister! Du skall se att jag ej skall missbruka detta.

»Aprobatur» för Julbullan var mig ock glädjande från din krets.

Atterbom har alltid varit mot mig god och mild som en Engel. Säg honom att jag erkänner det tacksamt. Och känner det vida mera än jag säger det.

Blott dessa få ord i hast i dag från den som alltid förblir Din
hjärtligt tillgifna

Fredrika

Årsta d. 11 Jan. 1846.

609. Till Lindblad.

Bästa Lindblad!

Gör såsom det passar Dig bäst i närvarande omständigheter; antingen:

uppfyll det gifna löftet och låt deras majestäter se mitt stackars utkast eller:

bränn upp det och säg sedan åt Konungen att Du ej kunnat återfinna det; eller:

säg att det kostar på mig att deras Majestäter skola, af mig, se något så tillfuskat, och säg dem med Dina egna ord styckets tanke som ännu är det vesentligaste deri. Det bör ju ej vara svårt.

Väljer du det förstnämnda alternativet så — må gå! Jag vet att storheter i tänkesätt och sinnelag äro, liksom snillen, begripande naturer och kunna fatta en sak ur dess rätta synpunkt och förstå att: »detta är detta». Jag skulle dock önska att Du, i så fall, ville nämna (och äfven sjelf riktigt begripa) att utkastet i närvarande skick, är förnämligast att betrackta, som en uppsatts (anteckning) öfver styckets tanke och scenernas följd, gjord emellan en frukost och en qvellsvard och visad dig endast såsom fråga: »kan möjligtvis något göras af detta?» På svaret berodde om det skulle företagas till när-

mare besinnande eller som utkast utkastas. Ty äfven vid stommen (och blott vid denna tilltror jag mig här att kunna göra något), kan mycket blifva annorlunda, och ett och annat derom har sedan fallit mig in. Hvad innehållet beträffar af känslor, tankar uttryck o. s. v. så återstår det att tillkomma. Men om det der kan komma dit — åtminståne från mig — som du antyder, det vet jag icke.

Sophies upplifning på det nya året och hennes lilla biljett derom ha innerligen glädit mig. Hälsa henne äfvenså från mig. Ett hjertligt: godt nytt år till Er båda!

Fredrika.

Årsta d. 11 Jan. 1846.

Consuelo! O ja! Jag förstår väl med hvilka känslor, hvilka minnen du måste läsa denna bok, och se dess förtjusande ideala och dock så menskliga bild af en skön och god Artistisk qvinna. Något vackrare, ädlare, helgjutnare än denna gestalt, vet jag mig ej ha sett i bok. Och episoderna med Haydn med Porpora, huru intagande! Consuelo och dessa utgöra bokens ljussida.

Geijer har glädit mig med ett vänligt bref. Han säger deri bland annat: »för närvarande är jag sysselsatt med att skrifva ett svar på Fryxells anfall, och hoppas deri komplett kunna vederlägga alla mig af honom enfaldigt nog gjorda tillmälen»

Vare det så. Bravo!

Lef väl Adolph. Var ej ledsen öfver en småsak*) som ingenting gör mig. Och var ej heller ledsen på

Fredr.

610. Till Fahlcrantz.

Goda Maestro!

Similia similibus! Neml. med afseende på nyårsönskningar, hälsningar till dig från Årstaboerne. Men icke als för någon slags god gernings skull tackar jag nu för Ditt bref, utan blott för att göra mig sjelf ett litet nöje. Man måste också bestå sig litet sådant ibland. Men als icke nöjsamt var det att icke få se Dig, i staden, då jag

*) jag menar yppandet af mitt opus

några dagar före Julafton var der, och hoppades på ett litet samspråk, och därför skickade först till N° 9 på Smedjegatan, sedan till Baron Beskow för att fråga efter: »Professor Fahlcrantz», och fick till svar att han ej var kommen, och sednare, från annat håll, att han ej skulle komma. Snällt var det af Maestro att tänka på Årsta och sina disciplar der! De hade en liten half aning att ett sådant besök kunde vara dem tillämnadt, och hade verkligen åtskillig Julro att bjuda på; den landtliga, vackra Gudstjensten, Julbock och barnaglädje högt i taket, samt åtskillig kalas-fägnad, ej otreflig. Ja, nu är det der allt förbi, men besöket — — det kunde återstå, ty som det så underligt fallit sig att de tilltänkta Blasieholmsboarne stadnat qvar på Årsta, och ej se annat än att de komma att fortfara dermed, denna vinter, så är tillfället alltid öppet för detta besök, och en hjertlig välkomning väntar detsamma här. Måne det kommer? Det vore snällt och roligt!

Vi ha riktigt förälskat oss i vår enslighet, och vårt stilla landtlif, i år; och för min del är jag riktigt innerligt tacksam för den trefnad, det behag jag här njuter. Alt emellanåt säga vi till hvarandra: »hvad det är skönt att vara på landet!» Och likväl är här en tystnad utom hus, en stillhet inom hus, som jag tror knappast finnes större någorstades på jorden, och som nog ej så många skulle trifvas vid. Under de långa aftnarne, då jag sitter ensam i mitt skrifrum (på södra sidan af huset) märker jag blott på stjernornas sakta skridande att verlden rör sig. Men denna stillhet och dessa stjernor, ack! de locka fram stjernbilder på andens himmel, de väcka upp själens lif, och jag lefver här dubbelt, tredubbelt mer än under daglig beröring med verlden och människorna. Om deraf skall komma något godt för dessa, få vi längre fram se. Jag hoppas det och lefver deri.

Ett litet samspråk allt emellanåt med min lilla snälla Agathe, är också en daglig upplifning. Månget hjertligt skratt, mången god tanka, också, slår ut derunder. Detta är merendels under måltidsstunderna och straxt efter dem. För öfrigt tillbringa Årsta tre innevånarinor det mesta af dagen hvar för sig. Agathe intresserar sig mycket för ladugården, tycker om att samspråka med arbetsfolket, och tar del i deras interessen, som gör godt på båda sidor; hon är mycket ute i fria luften och fördrar den kalla luften nu bättre än någonsin förr. Ibland äfven spatsera vi tillsammans, på längre tåg, med äpplen och pepparkakor i ridikylerna och aflägga besök här och der i nejden. Naturen har sin egen art skönhet denna tid, de hvita snöfälten, de mörka barrskogarne, något melankoliskt men högsinnadt, deremellan så täcka infall i dagrar och skuggor, i skyar, i ljud och färger, och på hvad den har taga vi fasta.

Quid aliud est Natura, quam Deus et divina ratio, toti mundo et partibus ejus inserta? säger Seneca; och jag säger icke precist så, men ett litet stycke af den Gudomliga meningen af det eviga förnuftet skymta vi ändå i det stora naturspektaklet, och det utgör dess tjuskraft. Helst säger jag med vår Linné: »Guds skugga genomvandrar naturen.» (»Genomvandrar», dröjer, stadnar icke!) Det är bra väl och vackert sagt.

Jag måste le när jag tänker på dina stora ögon (som jag tycker mig se) öfver min latin; och du tror väl, goda Maestro, att jag blifvit — för att tala som Fr^{nan} Knorring — en riktig »öfverdängare» i språket. Men sanningen är, att de här par glosorne stå endast här för att litet förbluffa Dig, och att jag är lika ohjelpig som förr i Ciceros och Senecas tungomål. Men Agathe! Hon är litet oförlätlig om hon ej blir en snäll latinska, ty dertill har vår Herre utrustat henne med

»förstånd och andra lemmar».

Men hon är lat och behöfver duktig påstötning. Jag måste nu sluta vår Årsta-dag, och den slutas så att vi komma tillsammans litet före otta om afton, i blåa rummet der Mamma lägger »Maltheserkorset» eller »Blocade» eller »Postillion», Agathe handarbetar smått och jag läser högt — vanligen något lättsmält för begreppet — till klockan 10, då vi gå till hvila. Och så går den ena dagen efter den andra — alldeles för fort i massa om icke alltid in partibus.

Och se der, bästa Fahlcrantz har du en liten Skizz af vårt Årstalif. Och — apropos om Skizzer, så äro de sista af Fr^{nan} Kn... g rätt roliga och uppqvickande, åtminståne flera af dem, och skulle nog roa dig, tror jag.

Hvarföre skulle F. B. nödvändigt ha något färdig-fabricsradt till Jul? Hon har haft under sommaren och hösten annat att tänka på än skriva, och ger gerna ibland hela författarskapet på båten. En liten Julbulla har hon dock, på begäran bakat för Upland och kryddat med åtskilligt skämt. Lappri! Romaner och teckningar tillverkas friskt nog på andra håll. Äfven i Holland! Jag fick härom dagen en lång roman derifrån men som jag ty verr ej kan läsa. Det är ändå underligt att vi här så alldeles intet känna till Hollands litteratur. Denna lärer dock ej vara fattig.

Är Maestro hemma i Astrologien? Jag har fåfängt sökt — med hjälp af ett gammalt pergament — litet orientera mig i den vetenskapen, eller förstå huru de gamla förstodo den. Det har förblifvit mig oklart, och roligt vore dock att ha det litet klarare. Ty någon, om än missförstådd, verklighet måste ligga till grund för allt som

lifvligt sysselsatt menskligheten under årtusen, och som i dess medvetande gjort sig gällande som en sanning, som en länk af verldssammanhanget. Detta går icke utur mig; och rätt förnuftslenligt synes det mig äfven att antaga en stjernhimmels inverkan på vår planet. Men huru och på hvad sätt?!

Astrologiens konstellation har gått ned under vår horisont; men den torde väl komma upp igen i någon ny gestalt, och — jag ville gerna uppfatta och omfatta allt som rört och rör sig på mensklighetens himmel åtminståne i aning, i kärlek.

Det var ledsamt att Sv. Ackademiens prisbragd ej är rosvärd. Jag tyckte det var helt roligt att C. Johanspriset tillföll den som kastat solsken öfver den gamle Kungens sista dagar genom sina förträffliga små tillfällighetsstycken; känner i öfvrigt als icke till det nu belönade poemet.

Goda Fahlcrantz! Jag har blifvit helt sömnig, jag vet ej hvarföre; det måtte vara af Astrologien. Måtte jag ej lyckats att äfven söfva dig dermed. I alla fall nu godnatt, såf sött, och dröm — den drömmen blir visst sannspädd — att Du här hjertligen välkomnas af Dina vänner »Storan och lillan» och

Din
tillgifna
Fredrika.

Årsta d. 20 Jan. 1846.

Fabian W. är högst förnöjd och säll med sin goda och vackra fästmö. I nästa vecka skall jag fara till staden för att göra hennes närmare bekantskap.

611. Till Sophie Adlersparre.

Årsta d. 24 Januari 1846.

Goda Sophie!

Huru kärt var det mig icke att ändteligen erhålla underättelser från dig! Jag hade så länge längtat derefter, och undrat hur du hade det i Dresden. Ändteligen i slutet af December fick jag ditt bref af d. 27 November. Tusen hjertliga tacksägelser för hvad det innehöll, den kosteliga målningen af M^m Kessler och hennes interiör inberäknad. Balzac hade icke gjort den bättre. Jag ser Gumman K. ätande

sin Gurka vid sin Bier-mugg. Hon gör tablå. Konstnärssinnet finner dock öfverallt ämnen för pensel eller penna. Men stackars Sophie! Nog var det här så torftigt tillställt för dig som möjligt; — en riktig svältkur för skönhetssinnet. Att du skrattade åt den var bra snällt och klokt. Jag hade visst gråtit, åtminståne att börja med, fast jag väl sedan som du sökt hålla hufvudet oppe. Och nu låt mig ännu en gång, af hela mitt hjerta tacka dig för resan förliden sommar, för allt det sköna och behagliga jag under den fick se och erfara och som jag ej utan dig fått erfara och se. Denna resa förblir alltid ett midsommarminne i min själ, och jag har riktigt godt samvete af att nu veta hur Sverges södra lif ser ut i dess blomstringstid. Framför allt ändå tackar jag Dig för dig sjelf och din bekantskap. Det är så roligt att se qvinnor som med manlig kraft och kvinlig mildhet bära sig sjelfva stödda allena vid sin rena vilja, sin flit och sin Gudsfruktan. Det är så ofta man får se svaga och klagande qvinnor, så sällan starka och tåliga. I dig lärde jag känna en af dessa, och det stilla sjelfständiga, som jag fann hos dig tillika med det vänliga, milda, som jag alltid af dig erfor var mig innerligt uppfriskande, och du blef oförmärkt en lefvande gestalt i min fantasi; och för mitt hjerta, mitt förstånd en person hvars lif och utveckling jag alltid med det allrastörsta interesse måste följa, så för din egen som för en annan saks skull. Ty hvarje qvinna som lyckas i sin utveckling, som konstnär och som menniska, blir en befriare för sitt kön, och hjälper kraftigt att spränga de fördomar, som ännu regera verlden och som se i all qvinnans utveckling till sjelfständighet, inre och yttre, endast affall och olycka. Och en sådan befrielse är hvad som görs verlden behof. Huru hjertligen önskar jag dig icke derföre lycka 1mo som min goda, snälla vän och reskamrat Sophie; 2° som konstnärinnan fröken Adlersparre! Den der Professorn eller Artisten, som jag en gång profeterade skulle smälta isen kring ditt hjerta, må nu gerna blifva borta, så vida icke den meningen torde jag någongång få fullborda munteligen. —

Och du är då nu i Paris! Mätte du der finna dig väl och vinna hvad du önskar. Jag håller så med dig i hvad du säger om himlagåfvan, som gör den egentliga konstnärn, och hans förhållande andeligen till denna. Men visst måste, för den bildande konstnärn, mer än för någon annan, behövas äfven mycket eget arbete då så mycket i hans konst beror af teknisk färdighet. Tror du ej, goda Sophie, att äfven här det himmelska brödet måste förvärfvas i anlettets svett, och att det ej gifves på andra vilkor. Man vet huru träget de gamla, stora målarna arbetade och studerade innan de blefvo mästare. Och männe ej orsaken hvarföre fruntimmer sällan eller

aldrig hunnit mästerskap i bildande konster kommit deraf att de tagit det tekniska för lätt, och ej velat underkasta sig de mödor, det arbete, som dess inhemtande fordrar? Möjligen ligger detta äfven utom deras förmåga.*) Jag vet icke. Men nog vet jag, att jag, inom en gren af konsten, som rör sig vida friare, funnit det artistiska i form svårt att vinna, och finner huru ofta jag felar i detta, af brist på insigt, eller af brist på förmåga. Insigten derom föder smärta, denna sträfvandet, och detta borde föda det mer fulländade konstverket. I denna känsla och i denna förhoppning arbetar jag nu, sökande tillfredsställa mig sjelf i de högre fordringar jag lärt mig att hafva på mig sjelf. Och der, goda Sophie, har du det väsentliga af mitt lif om hvilket du ville veta något. För öfrigt lefver jag efter min återkomst från Norge (det var en sorglig tid jag hade der!) på Årsta med min Mor och syster i djupaste stillhet, och kommer att så fort fara hela vintern hvaråt jag är obeskrifligen nöjd. Med Fr^{nan} Berzelius har jag haft nöjet att tala om dig äfven med Fr^{nan} Caroline Ridderstolpe (hvars Album (!) jag meddetsamma fick förnya bekantskap med) och båda bådo mig på det hjertligaste hälsa dig. Innan jag slutar mitt bref skall jag tala med dig om Sandberg och Qvarnström som jag ämnar se i Stockholm, dit jag om ett par dagar ämnar mig för att göra bekantskap med min hederliga kusin Fabian Wredes nyssförvärfvade fästmö, den vackra och goda Aurora de Geer. Att Sandberg blifvit Direktör för MålarAkademien vet du kanske redan.

Stockholm den 31 Januari.

I begrepp att återresa till landet efter några dagars vistande i staden är jag helt ledsen att ej kunna föra till dig Sandbergs eller Qvarnströms hälsningar; jag har ej fått tid att besöka dem, vet dock genom Herr Bäckström att de blifvit underrättade om din resa till Paris. Om dina Ölandsvänner har jag hört litet af lilla Ebba Hildebrandson. Hos Marins är allt sig likt, dottern har varit för döden vid löffällningstiden men repat sig åter, och fortlefver sitt svaga, sorgliga lif. Här i stockholm grälar man i politiken, i esthetiken i historien; Fryxell anfaller Geijer och säger att han ej skrifver redligt historien; Cronstrand anfaller Nyström och Ankarsvärd (a propos om National-museum) och säger att de äro stackare i de sköna konsterna, allmänheten fägnar sig smått åt dessa torneringar, läser romaner, kallasar friskt och skjuter tillsammans för nödställda provinser. Häf-

*) Men hvilken yttre färdighet ligger väl utom förmågan af en stark vilja och allvarlig flit att ernå?!

kamrer Bäckström har varit god låfva besörja mitt bref till dig, och under hans Egid ämnar jag ännu en gång öfverfalla dig med bref och då visa mig litet värdigare att skriva till konstnärinnan medelst litet mera kännedom om konstnairernas bedrifter här. En ung målare var i går här för att rådgöra om uppfattningen af prisämnet i år: »Hejmdall som öfverlemnar åt Freija ett smycke!» Smycket skall vara månan som uppgår ur hafvet i det Loke nedsjuncker deri. Svår anstalt! Lef väl goda bästa Sophie! Alla goda Genier målarekonstens och dygdens och hälsans och lyckans åtfölje dig såsom mina innerliga och tacksamma önsknigar för dig göra det!

Din
tillgifnaste

Fredrika Bremer.

612. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 10 Febr. 1846.

Goda Malla!

Hjerteligen får jag tacka dig och borde längesedan ha tackat för utförandet af det uppdrag du hade godheten åtaga dig.

Af dina portraitter är mig fru Kræmers kärast; man just hvilat blick och sinne dervid. Ack! Den ursprungligt, naturligt goda är en gestalt lika tjusande och kanske lika sällsynt som det äkta snillet. Man kan vara Christlig, varmhjertad, kärleksfull, full af god vilja och af nit, men har man icke denna gåfva af Guds nåde, den ursprungliga godheten med dess följe af fin takt, grannlagenhet, behag (de Christliga graçerna kring den Christliga Venusgestalten) så är det bästa, skönaste borta; något onämnbart, oersättligt fattas — något af doft, dagg, morgonrodnad, o! jag vet det väl.

Jag tror jag måste till Upsala för att se på Fru Kræmer och hug-svala min själ vid henne. Han också är bra, en frisk och varm och värmande gestalt. Jag har tyckt honom vara så som du beskrifver honom.

Apropos om morgonrodnad såg jag nyss i staden och blef närmare bekant med Fabians Aurora. Jag tyckte om henne. Hon liknar en morgonfrisk nejd, ännu daggig, fridfull, med rosenskyar öfver. Och bortom den stillhet som hennes väsen uttrycker är ett varmt lif, vackert och kärleksfullt. Jag hoppas min hederliga, goda Fabian

skall bli lycklig med henne. Jag vore ej lycklig sjelf om jag ej trodde det.

Hur är med Geijer, söta Malla? Tidn. säga honom »opasslig». Är han bara litet skolsjuk, för att slippa Stockholm och håfvet? Eller är han illamående på allvare? Gud bevara honom!

Hans svar till Fryxell skall jag få hit ut i morgon.

Och hur är det med Malla och Mallas Minnen? Det var en evighet sedan jag såg något af dessa sednare.

Malla sjelf kan icke hafva roligt detta år, det känner jag på mig. Måtte hon få vara frisk, så går dock äfven det. Det är godt och lyckligt ibland att vara ensam. Man får lättare vingar att höja sig öfver jordens bekymmer. Dessa, och djupare känslor äfven, ha skrämt mig från att blifva två eller flera. Man har det lätt och lugnt när man är ensam. Barn, varelser att sörja för saknar man ej heller, att hålla af — det är en annan sak.

Din Ava och hennes man hade jag nöjet se hos mig en afton tillika med Fabian och hans Fästmö. De kommo litet före de andra, så goda glada, hederliga trefliga till kropp och själ, ett präktigt par! och som tyckes passa så väl. Äfven rösterna gå så förträffligt tillsammans. Det var riktigt roligt och godt att se dem.

Vi äro allt ännu på Årsta och — stanna troligen der öfver vintern. Vi trivas så väl! Det är också nödvändigt att se till sitt folk denna vinter. Det hederliga beskedliga folket! Vet du Malla, om jag satte af på en terass alla mina bekanta af den bildade och välmående klassen, de som lefva i stora hus, och på en annan alla af den obildade, fattigare, folket i de små grå stugorne som vi se rundt omkring oss, och sen frågade: hvar finns den mesta lyckan, det mesta nöjet af lifvet? Utan all fråga måste jag då visa på den sednare den lägre terrassen.*) Detta är en gammal historia. Underligt att den ändå tycks förbli ny. Adieu godaste, söta Malla! Jag omfamnar dig hjerteligen i andanom, och ville gerna göra det lekamligen. De mina hälsa hjertligen!

Din
Fredrika.

*) Detta tror jag får mycket tillskrifvas det jemna ej öfverdrifna arbetet och vinstandets i fria luften, den jemna och kloka fördelningen af arbetet emellan Man och qvinna, och de få behofven, friheten från krus och compliment, tolett m. m.

613. Till Sarah Corning Magnusson.

Stock. 25 Febr. 1846.

My dear Mrs Magnusen!

As it seems that I shall not this time have the pleasure of seeing you, let me thank you, my dear Madam, by these lines, very heartily for your kind and amiable letter and the sentiments there expressed, so gratifying to my heart! Let me also thank you for the charming and entertaining lecture your book »a new home» has afforded me and mine. It is a most original picture of most original Manners, and given with such a lovely and charming spirit, sprightly and benevolent at once that it is quite a refreshment to the mind. I think I have hardly read a more amusing book. As to the »new home in the West» I shall let it alone; I never saw any thing less attractive; but as to the lovely settler authoress I would be happy to have her for a friend and companion through life.

I hope my dear Madam that your indisposition is at this time over, and that I at another time shall have the pleasure to meet you either at your home or at mine. »The new home» returns to its possessor with a volume of thanks [from] the settlers at Årsta. Believe me dear Madam,

Yours affectionately

Fredrika Bremer.

614. Till Hierta.

På det uppriktigaste och hjertligaste får jag tacka Herr Hierta för den mig gifna vänliga och i allo tillfredställande förklaringen; och lika uppriktigt får jag bedja om ursäkt för det jag icke genast insåg och förstod den ganska giltiga orsaken till den tvekan jag märkte! Nu finner jag den helt naturlig, och är helt ledsen att icke ha förr insett det.

Till en annan förläggare önskar jag icke vända mig så länge vi äro ömsesidigt belåtna med hvarandra. Lynne och grundsats förbjuda mig att på detta vis handla med min vara, hvarföre jag ock, under sednare år, afböjt alla mig gjorda anbud af andra förläggare (äfvén med tillbud att gifva mer än min nuvarande) med den förklaring att jag var så fullkomligt tillfreds med min närvarande förläggare att jag icke önskade en annan. Emedlertid erkänner jag tacksamt grannlagenheten af den mig lemnade friheten. Men penningevinst ehuru visserligen af vikt, är icke för mig det viktigaste i mitt förhållande till en förläggare. Trygghet med afseende på ärlighet, pålitlighet, grannlagenhet i affärer är för mig det viktigaste.

Hvad närvarande affär vidkommer erkänner jag riktigheten af de gjorda anmärkningarne angående förhöjningen å arvodet m. m. och är nöjd att blifva vid det första förslaget. I alla fall får nu utgången af compromissen afvaktas. Vi torde framdeles på Årsta få vidare tala om saken.

Jag tackar Er*) emedlertid rätt uppriktigt för en god morgon, god icke genom utsigten på en möjligen god affär, ty den blir möjligen icke af, och är i alla fall »im lointinischen» men för det välgörande intryck som rättsinne och grannlagenhet i handlingsätt och uttryck alltid ingifva.

tacksamt och högaktningsfullt

Fredrika Bremer.

Stockh. d. 4 Mars 1846.

615. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 25 Mars 1846.

Goda Malla! Ditt paket N^o har jag läst, och tackar dig för nöjet det gifvit mig. Det skall bli roligt att se den period af Mallas lif, som nu begynt, vidare utveckla sig, i förhållande till de personer som der hafva roller och med afseende på hennes egen sinnesstämning. Vi äro väl nu vid middagshöjden af hennes lif, såsom jag förmodar; åtminståne hvad hennes jordiska bana beträffar. Men hennes klaraste sol blir nog en aftonsol.

Sedan vi sist taltes skriftligen vid ha två tragedier blifvit uppförda, den ena på den stora verldstheatern, — Ack! den var äfven snart utspelt och hjälten ligger nu blödande der; — hur länge skall han blöda innan han blir ett lik?! Och att falla så utan kamp! Det minskar sympathien men gör äfven därför ondt. Det kännes ynkligt. Stackars Pohlen!

Den andra tragedien uppförd på vår kungliga theater har likheter med den förra. Man ser en ädel men i sig sjelf splittrad och sönderfallen hjältenatur som i kampen med lifvet, med yttre och inre fiender slutligen faller, ligger under — en trasa för omständigheterna och öfvermakten. Detta tillhör Erik den fjortondes historia; — men Börjesons bearbetning deraf är en ädel, lefvande composition, som talar

*) låt oss antaga den i Aft. Bl. föreslagna rätt behändiga »Niskålen!»

till hjerta och tanka; tillfredställer ej — utom i vissa momenter — men intresserar lifligt så för situationerna, som för karaktersteckning och ett skönt, tankerikt språk. Så åtminståne var mitt intryck första gången jag såg piesen; men gerna ville jag se den en gång om. Den tål det väl. Författarens bekantskap var mig interessant. Han syntes mig en älskvärd, finkänslig menniska, som man skulle kunna hålla af utan att löpa fara att lida deraf. Det roar mig se i Mallas minnen huru flera af mina bekanta förut varit hennes.

Nu söta Malla ha vi snart full vår, och lärkorne drilla,

»och de lösta floder dansa sjungande mot hafvet ner»

Och föra med sig is och grums och skräp från berg och byar. Jag har sjelf sett det i dag. Måtte äfven vårfloden taga bort ur menniskohjertan allt grums vintern der afsatt! Det är bra roligt på landet, vårtiden, att helsa förstlingarne i mark och luft, och se de små, gröna budbäranne sticka upp ur jorden, först nässlan, så blåsippan, så bladen af Gullvivan, af vårlöken, af *Caltha palustris*, och i ränilarne af Veronika beccabunga m. fl., och se trädens små blomkottar svälla och öppna sig svängande i vinden. Hvar dag medföra någon ny liten vän; Agathe och jag göra dagl. upptäckter. — En stor lycka är denna tidiga, blida vår för allmogen och dess boskap.

Hur känner min goda Malla den vid Odins och Freyas högar? Måtte den vara dig uppfriskande! — Om ett par dagar far jag till Stockholm, och skall då hos Lindblads afemna ditt paket. Jag får ju snart vänta ett annat D°?!

Hjertliga och vänliga hälsningar och en god posk till dig goda Malla!

Fredrika.

616. Till Maria Charlotta Erikson?

[1846.]

Om Fru Erikson vill hafva godheten besöka mig i dag eller i morgon, så skall det vara mig ett nöje att vara hemma hvad tid och stund Fru Erikson behagar utfästa.

Fredrika Bremer

Tisdag d. 31 Mars.

617. Till Hartmansdorff.

[1846.]

Tusen tack! goda bästa Presidenten!

Ödmjukt.

Fredrika.

D. 3 Apr.

618. Till Malla Silfverstolpe.

Stockh. d. 3 April —46.

Och hvarföre skulle ej Malla följa sina vänner? Hvarföre skulle hon ej draga med flyttfåglarne åt söder, åt söder?! I Stockholm skulle du åter hafva din Ava och hennes man, Geijers, Lindblads, m. fl. Och dertill mången njutning af konstens lif och skapelser. Dyrare än i Upsala vore väl det ej heller att lefva här.

Men flyttningen . . . skiljsmässan från andra, kära vänner ja, ja, Goda Malla, det torde väl ock bli svårt; . . . åtminståne är det så för en som står utanför dig och din krets att råda, . . . men så gerna ville jag se dig litet mera tillfreds med ditt nu, litet gladare i din framtid. Och något deraf beror visserligen på yttre ställningar och förhållanden, — fast jag icke förstår att det egna i hemmet och bostaden eller dess belägenhet kan göra mycket dertill. Jag är för Hamlets »nötskal». Och tror äfven att hvarsomhelst der jag vore någorlunda fri från tvång af menniskor — jag skulle kunna leta opp smulorna af himlens hand strödda och vara tacksam åt dem, och nöjd, äfven om mycket i mitt lif vore ofullkomligt.

Dock Malla! Jag predikar här icke dig. Jag har druckit mig otörstig på lifvets rikedom i flera känslor, flera riktningar — — det, tror jag, har mer än mycket annat gifvit mig lugn. Och hvad jag unnade Malla en styrkedryck ur denna fullhetens bägare! — hon skulle då kanske äfven vara tillfreds. Och en gång blir hon det, det är säkert; ty törsten efter fullkomlighet är en profetia om källan, och sjelfva vår längtan en ledande Engel till den.

Emedlertid, i det tillstånd af halfhet i hvilket vi så ofta, och ofta å länge lefva eller vegetera, så måste vi, om vi möjligtvis kunna det, ställa så till att vi kunna bära lifvet någorlunda lätt, att dagen och timmarna ej äro oss en börda. I annat fall blir man det för sig sjelf, och man blir då aldrig bra för sin omgifning. Detta åtminståne

är min erfarenhet. »Bättre fly än illa fäckta» bättre bryta gamla band och vanor (när dermed intet brott sker) än låta dem småningom mala sönder, bryta ner sinne och spänstighet.

Söta Malla! det är en slags aning men intet vetande som låter mig skriva detta till dig. Men något säger mig att Stockholm skulle ge dig en bostad efter ditt sinne. Lindblad tror också att du skulle finna dig bra här, och han skulle glädja sig åt din flyttning hit. En stor angenämhet har Stockholm för sommaren genom sina många vatten och lättheten att på små båtar förflytta sig ut på landet och göra behagliga lustfärder till de många vackra trackter och ställen häromkring.

Men du känner väl, goda Malla, hvad Stockholm har att säga för sig. Sättet att rätt begagna hvad det erbjuder är också en konst, som man borde lära Stockholmsboarne. Jag har föga erfarenhet men väl en aning om denna, och har af en och annan hört hur lätt man här kan hafva roligt af både stadens och landets lif. Min söta Malla tänk litet härfpå och — tänk om jag här en gång finge höra dig säga: »Man kan ändå vara lycklig, nu känner jag det.» Hvad det hjertligen skall glädja mig.

Fredrika.

619. Till Fahlcrantz.

Hjertligen får jag tacka Dig, bästa Fahlcrantz, för ett litet bref, i hvilket var betydligt mera vår-väderlek än i det vår-väder, som var, då jag erhöll det. Ty det kom under de dagar då jag för visso tror att vi — jordklot et comp. voro insvepta i någon komet-svans som med sin våta Nimbus tillställde ett »ovanligt duskväder» och lät tänka på syndaflod m. m. otrefligt. I släptåg med detta duskväder kom svåra febrar bland vårt folk på landet och månget bekymmer för dem; min stackars Agathen blef också sjuk. Men nu har allt klarerat sig; sjukdomen har vikit bort och solen kommit fram, och Agathe sväfvar med fjärlarne ut i dess sken helt betagen och säll åt detta och åt vår-lifvet, som knoppas och sjunger och rör sig öfverallt.

Jag har emellanåt, denna vinter och vår, varit i Stockholm några dagar, och då tänkt: »tänk om Fahlcrantz skulle komma?!» Men han kom icke. Och nu tänker han fara till Engelland! . . . Alla menni-

skor tänka i år att fara utomlands. Och det är icke utan att »den aktningvärda fru Bremer» och hennes döttrar också ha sådana funderingar för sig, men först till hösten och för vintern ämna de att, som flyttfåglarne, draga mot söder. Det blir dock ej längre än till Rehnstranden, der vi ämna slå ned vid ett bad à la Gräfenberg och försöka att genom en vattenkur af flera månader renovera Agathens sedan ett par år altför svigtande hälsa. Bulwers »Water patient» har fört henne sjelf på denna tanke, och Mamma och jag följa henne. Med så mycken lefnadslust, och så mycket förmåga att njuta af lifvet som hon har det, vore det underligt om man ej kunde få hennes kropp att litet mer hålla skritt med själen och lynnet. För sommaren ämna vi lefva stilla på Årsta under fredliga vikingafärder till våra öar och holmar der vi ämna göra närmare bekantskap med meniskor och växter. Vi känna ännu alls icke till en stor del af våra skärgårds-ägor.

Dina skrifter mot Almqvist har jag längesedan gjort bekantskap med, och har för mitt eget nöje vikit af mångt blad i det sednare häftet, der innehållet ej var af polemisk syftning. Att en ledamot af Domkapitlet försvarar dess åtgärder och lägger klart i dagen förhandlingar dem man sökt förvränga, tycker jag är på allt vis rätt och bra, och det skall visst ej förfela sin goda verkan på mången som hittills torde sett saken i ett falskt ljus. Hvad mig beträffar har jag längesedan ej kunnat undgå att klart inse det orena, det sofistiska och det oredliga hos Almqvist, och jag bedrar mig mycket om det icke är känslan deraf som hos publiken*) låtit A. falla i inflytande och gjort honom hvad han verkl. längesedan är — populär. Det är det der »Kapellet» som vi veta att Hin-Onde bygger bredvid hvarje kyrka som vår Herre bygger, och som hos få författare framstått starkare än hos A. det är »styggelsen bredvid vingarne». Men Kyrkan, men Vingarne de finnas dock hos honom heliga och sköna, i hans själ, i hans skrifter. Det måste och vill jag erkänna af hela mitt hjerta. Jag kan icke annat när jag läser »Grimstahamns nybygge» Kapellet Menniskans stöd och så mångt annat herrligt stycke så mången vacker och ren tanke — och jag gör det dessto hellre som jag haft personligt att lida af honom, såsom Du väl vet. Och jag säger det här emedan jag vet att du förstår mig väl.

A . . s antireligiösa-och-sedliga produkter ha väl egentligast skadat hans anseende hos allmänheten; och för min del är jag

*) »son coeur lui découvre ce que son ignorance lui voile» säger om publiken förträffligt Mme Dudevant.

öfvertygad om att det understöd som härvid den liberala pressen lemnat honom har — skadat densamma, hvarföre den ock visligen hejdat sig; och att hvad som förskaffar densamma dess stora popularitet äro de sträfvanden som stå på rent christlig grund. Och på hvilken annan grund stå de väl dessa sträfvanden för de fattiga classernas upplyftande till bättre tillstånd så i andligt som i materiellt hänsende, för alla människors närmande i skyldigheter, i rättigheter, i insigter, njutningar; för strafflagens förvandlande till en bot och bättringslag, för borttagandet af godtycke och envælde i styrelsen, i befordringar m. m. för rättvisans och lagens allenastyrande makt öfver konung och folk — — ur hvilken rot, ur hvilken idé uppspira väl dessa grenar af den nya tidens lif om ej ur den i Christo klar vordna sanningen: »Meniskorna äro alla lika inför Gud, alla hans barn, alla bröder.»! — Visst är åtminståne att jag, i det hufvudsakliga (det positiva) af rörelsen som nu jäser i det stora världstråget, icke kan se annat än denna »surdeg» nedlagd af Guds hand och som »måste genomsyra hela degen», äfven i dess yttersta delar, ekonomi, politik, allt der meniskorätt och menniskovärde rör sig och lefver. Öfverallt bör (enl. himmelsk rätt) den fattiga fiskarens rätt behandlas såsom kungens, och anses helig som den.

Jag säger detta, goda Fahlkrantz, icke för att föra ordet mot dig, utan för mig, och för att göra tydligt hvad som sedan min första ungdom, ja, sedan min barndom dragit mig till den sidan som man kallar den liberala — (dess illiberala rörelser har jag ej kunnat blunda för men kan ej tillskrifva saken och iden individernas fel och brister). När jag var femton år gick jag ned i köket och predikade jemnligheten för kökspersonalen, försäkrade kokerska och kökspiga att de voro lika goda som sitt herrskap men — de ville icke tro mig. Kokerskan (född despot öfver kökspigan) blott log och menade att jag icke var rätt klok. Men i denna stund, vid några och fyratio år, är jag tokig på samma sätt, och gläder mig åt den förbrödning som jag ser försiggå på jorden i mångfaldiga former, och skönjer hvetekornet äfven der agnarne hölja det, (som i Socialisternas funderingar) och hälsar morgonrodnaden till gemensamhetens dag, en dag då livvets skönaste och bästa gåfvor skola bli gemensamma (kunna ägas och njutas af alla) lika väl som våren, som solens ljus, som regnet, som Evangelii tröst och glädje.*) Jag kan ej oroa mig när jag ser gamla former sprängas, ty jag känner att det

*) Communionen är ju mskliga livvets och utveckl^s modermåltid.

sker emedan de blifvit för trånga för idén som lefver i dem och för de menniskor som i den behöfva omfattas, och jag tror på dess förverkligande i en naturligare organisation, en naturlig gruppering af mensklighetens andliga familjer och släkten, som skall taga ut sin rätt när den nya (andliga) folkvandringen eller rörelsen satt sig.*) — —

Goda Fahlcrantz! Förlåt mig denna slags trosbekännelse, om du tycker den opåkallad, och som måste så i korthet sammanfattad synas bra ofullkomlig. Men jag har ofta känt ett behof och liksom en skyldighet att redogöra inför dig för mitt sätt att känna och se i dessa dagens frågor och det emedan — du ofta varit mycket god mot mig, och att jag är dig uppriktigt tillgifven. Och nu: Dixi et salvavi etc.

Tack för Ansgarii fortgående, tack! Jag önskar få upplefva den dag då detta storartade och heliga, Christliga och fosterländska poem blir fullbordadt. Sverges litterära skattkammare skall kalla det sin ädlaste skatt. Och en skatt och en välgörande lifsdryck skall det blifva, framför allt för alla unga hjertan, som af den Nya Ansgarius på nytt skola invigas i det Christliga lifvets herliga, heliga djup.

Ja, du har rätt! Jag är åter inne i ett diktens verk, och lefvande deri med själ och hjerta. Skall det lyckas mig att utföra hvad jag söker och vill? — skall jag någonsin lyckas att tillfredsställa mig sjelf? . . . Jag måste ofta tänka på de skenbilder, som för Ulysses, under nattens skymning, framställde hans älskade, sökta Ithaka och läto honom tro att han var den nära, — men om morgonen när solen gick opp såg han att det var en villa och att han var långt aflägsen från den ännu.

Vi glädja oss här åt våren och hälsa våra små vänner från förlidet år, som nu återkomma, alltid lika vänliga, älskliga och välkomna. Vi (Agathe och jag) hälsa dig mycket från alla sipporna, från Adoxa, från Gullpudra, från Corydalis bulbosa från Caltha palustris, och den blygsamma Draba verna m. fl. små skönheter. De tala alla om dig så snällt och gerna.

*) tror ej heller att den kan hindras † endast ledas, läras att rätt fatta rätt förstå sig sjelf sin grund och sitt mål, och jag tackar Geijer och Rickert för att de gjort detta.

† emedan de äro utvecklingsrörelser för Menskligheten lika nödvändiga och sjelfständiga, som vissa utvecklingsrörelser äro det i plantans, djurets och den enskilda Menniskans lif.

Två stora tragedier ha uppförts sedan jag sist skref till dig, den ena på verldstheatern — en stor misère, — den andra på vår Kungliga Svenska theater, — en ädel och interessant composition, som gifvit mig stort nöje, om än ej full tillfredställelse utom i några dess momenter. Jag menar Erik d. 14de af Börjeson. Författarn skänkte mig dessutom genom sin milda och älskvärda personlighet en angenäm afton.

Denna kommande månad får jag önska »lycklig resa» åt Hartmannsdorffs, åt Geijers, åt Fabian Wrede och hans unga fru, kanske åt dig. Jag gör det gerna emedan jag vet att folk gerna reser och att resa nästan alltid gör godt för själ och kropp. »Lycklig resa», därför, bästa Fahlerantz, och — lycklig återkomst! Kanske torde du efter denna, hälsa på*) — före deras utresa — Dina Årsta-vänner Fru Bremer, Agathe och

Fredrika.

Årsta d. 25 Apr. 1846.

620. Till Fabian Wrede.

Årsta d. 1 Maj 1846.

Min goda Fabian!

Du har till Mamma nämnt några ord om att du skulle vilja se mig vid ditt bröllop och jag tackar dig af hjertat för denna vänlighet; men jag kan ej lemna mina sjuka här, äfven för en högtid så kär och dyrbar för mitt hjerta. Men vid din återkomst till Stockholm, då hoppas jag att de — ja, då måste de — vara friska, och jag skall då komma till staden för att få träffa Dig och din Aurore, och äfven den hederliga, goda Casper, hans lilla hustru och Agathe. Vore min Agathe nu riktigt rask — (men hon har sin stygga kramp-hosta) så skulle hon följa in med Mamma nu för att få säga dig sin innerliga lyckönskan; men nu bjuder försigtigheten och nordanvinnden att hon håller sig stilla här. Hennes och mina tankar följa dig med önskningar så hjertliga och varma som någonsin tillgifna syster-hjertan egnat åt en broderlig vän. Och vi tro på din lycka och vi äro glada i den. Vi prisa våren icke blott i naturen (der den är nu

*) Du vet att det vore dem en glädje. — —

vinterlig nog) men den som himlens vindar skickar i människohjertan och menskolif på ett underbart vis, ty vi känna äfven den, och hoppas och tro att du skall erfara och känna denna välsignelse i än vida större och rikare mån. Och du kan ej tro hur gladt jag hvilat vid denna tanka, hur kär och nödvändig den är för

Din
innerligt tillgifna
Fredrika.

Min bästa, hjertligaste hälsning till Aurore!

621. Till Emil Key.

Ni har på det angenämaste öfverraskat mig! Haf hjerteligen tack för det ärliga och vänliga förtroendet! Och huru gerna ville jag ej kunna rätt motsvara det! Vänta emedlertid icke af mig ett bestämt omdöme. Ett sådant anser jag mig icke competent att gifva, och skulle i alla fall mycket frukta att lemna ett sådant vid en författares »förstegröde». Men att genom samtal öfver Ert arbete och de ledande dragen i detta, kunna i någon mån bidraga att hos Er sjelf utveckla kännedomen eller medvetandet om Er kallelse, se der hvad jag vågar önska och hoppas.

Jag är nödsakad att i morgon på f. m. resa tillbaka till landet, men jag återkommer hit i slutet af veckan, eller ock i första dagarne af den derpå följande, och får då muntligen tacka Er för den vackra gåfvan samt samtala med den unga författaren såsom en äldre syster i litteraturens hus och hem. Jag skall emedlertid, på Årsta studera er resa och resa med Er.

Var mig här, i mitt hem, så hjertligen välkommen!

Högaktningsfullt
Fredrika Bremer.

Stockh. d. 10 Maj 1846.

622. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d. 12 Maj 1846.

Goda Malla! Jag måste hälsa dig från dina vänner i Stockholm, söta Malla, med hvilka jag varit ett par dagar i sällskap och som alla talade hjertligt och ömt om dig. Stor glädje hade jag af Geijer och att finna honom så frisk, så ung och älskvärd till själen och sinnet. Kroppen — den har blifvit litet gammal herre, det kan ej hjälpas; men jag tror jag håller ännu litet mera af människan för det. Anna Lisa och Agnes fann jag sig lika, och höll af Agnes själ i hennes sång — det vackraste jag hittills sett och hört af henne. Och vacker var den, själfull, liffull och behaglig. Ett eget nöje hade jag af Hamilton, Agnes' fästman, som kom sent om afton (från Ångbåten) till Kamrer Geijers der hela familjen var församlad. Jag såg honom helt litet, hörde honom icke tala och likväl skall jag aldrig glömma honom. Han var mig vida mera betydande och behaglig än jag föreställt mig. Geijers syntes mig nöjda och glada så med utsigten för närmaste framtid som för den aflägsnare. Med Lindblads gick jag hem i ett vackert Maj-månsken. Sophie Lindblad är frisk, hennes man är nu på allvar opp uti tillverkningen af en Opera det är att säga att båda äro så lyckliga som de kunna det vara. Sophie L. vill ha dig med sig till Marstrand, ville så gärna sköta om dig der säger hon. Men du vill icke, utan tänker vara någonstades på landet; hvar — hörde jag icke. Utan att vilja göra intrång i denna landt-plan vill jag föreslå eller be om något som kunde kanske gå ihop dermed. Söta Malla! Vill du ej skänka oss, här på Årsta någon del af sommaren?! Gör det! Kom till oss, drick vår friska luft, vårt friska, litet Jernhaltiga källvatten, och dela med oss den frid och den stilla trefnad som vi här tycka oss njuta. Min mor och min syster bedja med mig: »kom!» Jag kan icke annat tro än att du skall finna dig bra här, ehuru stillsamt och ensligt vi lefva. Men landet, naturen är så mycket sällskap den vackra årstiden; och böcker skola vi ha fullt opp. Törhända kan du äfven begagna sjöbaden här, om det anses nyttigt för dig. För öfrigt känner du Årstalokaln innom hus. Det rummet du sist bebodde skall stå tillreds för dig, och din Anna (jag menar att din trotjenarinna heter så!) ligga i passagen bredvid. Troligen flytta vi i början af Juni ut på sommarsidan i huset, och när helst du då ville komma, så skulle hästar och vagn härifrån komma dig till mötes i Stockholm för att föra dig hit. Dock måste jag nämna att vi alldrig före midsommar ha det full-löfvat och vackert här.

Iduna få vi nu presentera för dig här. Hon står i Kabinetttet der vi sist läste Zanoni och som nu fått utgång till salongen, en förändring som vi tycka är mycket förmånlig. Se, goda Malla hur jag söker upp frestelsepunkter. Och jag vet i öfrigt att landtlif, frid och frihet, och ett vänligt umgänge är hvad som mest drager dig. Och här, söta Malla, — ty jag tar ej emot något nej på min bjudning — här skola vi äfven tala om din framtid, och törhända skall ett och annat deri synas klarare när man ser det på litet afstånd och med dubbla ögon. Låt oss fresta! Gif nu ett villigt och vänligt ja åt Årsta-trions bön, och var oss så hjerteligen välkommen!

Om några dagar far jag åter till Stockholm för att taga emot en skock kusiner. Det nygifta paret Fabian och Aurore, det yngre men i giftermål äldre paret Casper Wr. och hans hustru; deras syster Agathe W. och hennes son. Det skall bli ett familje-möte och som jag hoppas ett gladt och godt. Af dig tar jag nu afsked, men med hopp att snart få emottaga dig här. Ännu en gång var mig hjerteligen välkommen!

Din
tillgifna
Fredrika.

623. Till Johan Börjesson.

Sent, men icke derföre mindre varmt och hjertligt, kommer här min tacksägelse för det mig tillsända exempl. af Erik d. 14de, och de, i detta, tecknade vänliga raderne! Ja, tack innerligen för det herrliga stycket, för all njutning det gifvit, för all förhoppning det ger, förhoppning om efterföljare af samma hand och samma anda, till Svenska historiens förherrligande!

Att en så märklig tilldragelse som detta sorgespel skulle uppväcka, ibland en mängd anhängare, äfven några vedersakare, är naturligt, och bevisar just dess upphöjda ståndpunkt. Att åtskilliga »kännare» äfven skulle komma fram med deras: »här» eller »der kunde det . . . borde det . . . varit något annorlunda», hör ock till saken och utvisar blott att det mesta, det vesentliga är förträffligt. Äfven jag har ju varit bland dessa anmärkare, och dock vill jag tro att icke mången finnes som varmare känt, erkännt samt beundrar Er storartade uppfattning och framställning af Eriks tragiskt roman-

tiska historia. Det är så lätt att finna fel och brister Men detta skadar hvarken mästaren eller hans verk, och står ej i vägen för vår innerliga fröjd öfver detta. Vid genomläsandet af Ert Sorgspel har jag derur antecknat månet djupt och kraftigt uttryck, och min beundran öfver Eriks rol har ännu stigit. Öfver det kraftiga, det oemotståndligt med sig ryckande af så väl framställningen som språket är jag glad att hafva enahanda tankar med E. G. Geijer. Hans muntliga recension af Ert verk skulle ha gjort er nöje. Den kom ej ur en njugg pung, utan ur en full sådan så i hjertat som i hufvudet. Den tillfredsställde mig.

Ännu en gång, haf innerlig tack! Så äfven för Er godhet mot mig. Jag har ofta på min litterära väg känt mig vara alltför ensam, alltför lemnad ensamt åt mig sjelf — — och mången brist, mången halfhet har kommit deraf. När jag såg Er tänkte jag: »han kunde vara mig en vän! Han kunde förstå mig, jag honom!» För-låt djerfheten, kanhända fotad på en illusion. Ty vi Svenskar äro underligt enstaka människor, fallna för att isolera oss i tänkande, görande och låtande. Och der individualiteten är af bestämd art, står den som Toppön i trollhätta-fallet orörd och orubblig med sina klippor och kanter huru än strömmarne brusa omkring den, strafande eller smekande.

Hvad som icke är någon illusion det är min hjerteliga glädje öfver hvad ni skänkt den fosterländska scenen och litteraturen, det nya ljus ni der tändt, mitt varma deltagande icke blott i Era litterära företag utan i allt hädanefter som personligen rör Er.

Ni kan icke hindra mig att vara, och ni vill ju äfven tillåta mig att härefter och nu kalla mig

ödmjukeligen
Er vän
Fredrika Bremer.

Årsta d. 25 Maj 1846.

624. Till Malla Silfverstolpe.

Goda Malla!

Närmare Midsommar, omkr. d. 17, 18de Juni kommer jag att vara i Stockholm. Skulle det passa Dig goda Malla att då komma dit

så kunde vi fara ut hit tillsammans d. 19de eller 20de eller deromkring. Vi kunna då hoppas att ha vackert här att bjuda dig på, fullöfvade träd och blommande ängar, och nattvakan skall i den stora ängen nedanför dina fönster sjunga sin entoniga, men mig så behagliga vaggsång. Få se sedan huru länge Du trifves i vårt ensliga, för främmande litet monotona lefnadsvis. Under 14 dagar à tre veckor hoppas jag att du ej tänker på att lemna Årsta. Men söta Malla, detta skall bero helt på dig, och på hur det passar med dina öfriga sommar-planer. Måtte du nu blifva rätt frisk och kunna njuta af det goda och glada som sommaren bjuder. Min Agathe behöfver ock en fjorton dagars sommar på sig innan hon rätt hemtar sig från den stöt som hvarje vårbrytning bibringar henne. Det är så synd om den goda, lefnadsglada varelsen att så ofta nedtryckas af sjuklighet och svaghet. Men det är vackert att se hur under detta, ja genom detta själen utvecklar sina osynliga vingar och lyfter sig allt högre. Det kommer åt mig ibland en ångest att hon skall flyga från mig en vacker dag till ljusare rymder. Men Gudskelåf för hvar dag jag har henne kvar.

Goda Malla! Jag skall längre fram skrifva för att närmare bestämma dagen då vi kunna träffas i Stockholm och höra om den passar dig. Var oss hjertligen välkommen hit söta Malla och måtte vårt gamla Årsta blifva dig en »maison de santé» i ordets egentliga bemärkelse. Min Mor och syster hälsa dig hjertligen.

Din
tillgifna
Fredrika.

Årsta d. 26 Maj. 1846.

625. Till Malla Silfverstolpe.

Årsta d 9de Juni 1846.

Huru gerna, goda Malla, skulle vi ej se Årsta vara ditt hem en månad, och längre, allt efter som du sjelf det önskade, men något har nu inträffat, som knappat af vårt eget visstande här, på ett för oss oväntadt sätt. Och jag måste nu skrifva härom, i fall det skulle komma att verka på dina sommarplaner. Och så innerligen ledsen är jag, söta Malla, att nödgas rubba en uppgjord plan, som tyckts gjort dig nöje. Men jag kan icke hjälpa det; skickelsen befaller, och såsom jag känner dig så skall äfven du vilja att vi följa den, då

du får veta hvarom frågan är. Du vet att vi haft för afsigt att i höst resa ut, för att tillbringa vintern vid ett Gräfenbergiskt bad och söka der uppresa och stadga Agathes svigtande hälsa. Detta hade vi uppgjort på egen hand och efter läsandet af Bulwers »Water-patient» hvilken riktigt elektriserade Agathe.

I dessa dagar foro min Mor och syster in till staden för att ytterligare samråda öfver saken med Huss, begära uppgift om bad och läkare o. s. v. Han förkastade alldeles projektet med vinter-vattenkuren, och sade att Agathe ej skulle stå ut dermed. Deremot anbefalle han bestämt och strängeligen att företaga vattenkuren under sommarmånaderne, att med det första resa till Boppart och nyttja baden vid dervarande bad-inrättning under den förträfflige läkarens Hallmans tillsyn och vård. Han sade det vara af högsta vikt för Agathe att begynna med kuren i Juli och Augusti månader samt fortfara så länge på hösten man kunde. Vi veta af erfarenhet att när Huss är mycket bestämd i en sak så har han rätt, och att man bör, om möjligt, rätta sig derefter. Söta Malla, du ser hur det är! Sednare än den andra Juli böra vi icke resa om Agathe skall i Juli månad hafva godt af kuren, och resan har blifvit fastställd till den andra Juli. Men det svider i oss alla att vi sålunda svika den kära gäst som vi bjudit till oss.

En vecka, och några dagar ligga emellan den dag då jag med dig skulle kunna resa från Stockholm, och till den (d. 29 Juni) då vi måste resa dit in åter för att göra oss färdiga att gå om bord — skulle du vilja skänka oss ditt besök under denna vecka, dessa dagar — denna tid, Midsommarsveckan, är dock skön här ute, och de långa dagarne göra tiden liksom längre. Söta Malla, det blir bra kort det der besöket — men du gör ju det ändå? Gläd oss dermed, och du skall få se att några goda stunder skola komma deraf.

Jag skrifver detta bref på Upsala oviss dock om det der träffar dig der, men i så fall skall ett annat litet i Stockholm, bereda dig på den för oss icke roliga förändringen; som jag sedan skall närmare omtala. Den 15de eller 16de Juni reser jag jemte min Mor till Stockholm, och hoppas kunna d. 17 eller 18 få föra dig hit ut. Min mor dröjer något längre för affairers skull. Våra resbestyr bli lätt gjorda, så att ingenting skall hindra oss från att med dig i godan ro njuta den korta tid vi få rå om dig här. Att den ej såsom vi önskat nu kan bli längre därför råda Huss och Agathes hälsa. Ack! med denna står eller sjunker hela husets trefnad och väl, min Mors lynne och lugn. Söta Malla du ser hur det är med oss; jag fruktar

ej någon missnöjd blick af dig för denna saks skull men känner dock ett innerligt behof att säga till dig: söta Malla förlåt!

Om några dagar får jag ju se dig! Dina saker kunna komma ut så som du önskar det. Och ännu en gång: Välkommen!

626. Till Ulla Limnell f. Löwenstedt. Årsta d. 27 Juni 1846.

Min lilla snälla kamrat!

Min goda söta Ulla!

Hänger det ihop med någonting troligt, någonting försvarligt, någonting rimligt, någonting förnuftigt att jag, som så ofta tänker på dig, så gerna vill tala vid dig, höra om dig, som hela vintern ämnat skriva till dig, ännu icke skrivit till dig och ännu ingenting hört från dig utom genom andra, på lång omväg, och ingenting med besked?!!! Nej visst icke! Det kan hvarken förklaras eller försvaras. Nu skrifer jag, nu frågar jag, nu då jag — ej kan få svar förrän — i höst, om vi lefva. En orimlighet till! Söta Ulla jag kan dock icke hjälpa det. Jag måste ändå nu säga dig hur mina tankar besökt dig, och hur mitt minne omfamnar och tackar dig och hur gerna jag ville veta något närmare om dig och ditt befinnanda. Till min ursäkt för detta bråstörtade och om svar hopplösa bref måste jag dock anföra, att en utrikes resa ämnad att företagas först i höst nu kommit mig öfver hufvudet, och att i stället att ha hela sommaren att skriva bref på till Hedemora så finner jag mig, till min förskräckelse nu blott ha tre dagar för mig innan jag går om bord på Gauthiod för att med min Mor och syster afgå till tyskland och der vid Rhenstranden med Agathe begagna ett Gräfenbergiskt bad. Det är Huss, (näst vår Herre allsmächtig i Svea land) som beställt om detta. Som befallningen afser Agathes hälsa lyder jag utan att knyta så gerna jag än, för min del, stadnade här. Denna planförändring för vår resa försiggick för få dagar sedan och jag helt perplex grep mig an och började sätta i ordning mina angelägenheter i Sverige. Hjertats kommo i första rummet, och fastän jag nu ej hinna få svar från dig så ber jag så vackert: söta Ulla, i höst när jag kommer hem — i slutet af September — låt mig då i mitt hem, finna ett litet bref från dig som säger mig hvad jag gerna vill veta!

Mycket skulle jag ock ha att säga, att berätta dig, men — — det är svårt att komma sig före att börja, och börjar jag en gång så torde jag aldrig sluta! Kommer du till Stockholm något nästa vinter? Söta Ulla, hvad det skulle kännas roligt. Fast, Gud vet! Jag får väl kriga på lif och död med alla Westbergar et Co, om jag skall få rå om dig en stund. Gud signe min söta snälla kära Ulla och låte henne vara god på hennes

innerligt tillgifna
Fredrika.

Hälsa din präktiga Lagman Thorgny i vördnad från mig. De mina hälsa dig hjertligen så vi alla till unga Selma!

627. Till Hedvig de Révérony S:t Cyr f. Lewenhaupt.

Ett afskedsord min goda Hedvig i allra största hast! Tusen tack för ditt bref! Våra affärer lemna vi då tills i höst då jag på Guds makt åter är här i slutet af September månad. De båda beskrifna ytterligheterna af fullkomlig enslighet och öfversvämning af folk och tillfälligheter vill jag ej klaga öfver, ty egentligen äro just de min casus, men mellan-sorten, det der litet af hvarje och mycket af intet det förnollar och fördummar mig. Min söta Hedvig, jag sänder dig här en liten afhandling som jag lofvat att göra mitt till för att utsprida på vinst och förlust. Låt en och annan af dina grannfruar få del af den. Idéen den innehåller är god och förtjenar att bli känd. C. af Forsell är upphofsman till den liksom författare till skriften.

Far nu väl min goda Hedvig! Må det stå bra till för oss ihöst, då vi åter träffas, åtminstone per post. Många, många hjertliga hälsningar!

Tillgifnast
Din
Fredrika.

Stockholm den 1 Juli 1846.

P. S. I morgon kl. 1 skola vi gå ombord.

ANMÄRKNINGAR

Efterl. skr. = FREDRIKA BREMER. Sjelfbiografiska anteckningar, bref och efterlemnade skrifter; jemte en teckning af hennes lefnad och personlighet, utgifne af *Ch. B[reme]r*. I, II. Örebro 1868.
Ehnamarkska saml. = en *Kungl. Biblioteket* tillhörig samling anteckningar, utkast och excerpt av *Fredrika Bremer*.

291. Se 289 och anm. — Herders *Ideen* etc.: Fredrika rekommenderar här en intellektuell kur, som hon själv hade haft gott av ett årtionde förut (se I, sid. 185).

292. Din Hegel: »Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte», som Fredrika i ett par sommarbrev hade bett att få till låns. Boken utgör nionde bandet av Hegels efter hans död utgivna »Werke» och är hop-satt av Eduard Gans efter ofullständiga föreläsningsmanuskript och studentanteckningar från de olika årskurserna. — En tysk tidskrift utgiven av Fichte: Fichte junior, vid denna tid filosofiprofessor i Bonn, utgav från 1837 »Zeitschrift für Philosophie und spekulative Theologie». — Några teologiska tidskrifter: bland dessa torde ha varit den norske grundtvigianen Wexels' »Tids-Skrift for Kirke-Krønike og kristelig Theologi» (1834—39), och det är väl därifrån det norska Tholuckcitaten stammar. Redan i 237 nämndes denna tidskrift, med utgivarens namn förvrängt till Wessel. — Weisse: Leipzigs filosofen Chr. H. Weisse, som nyss hade publicerat »Die evangelische Geschichte, kritisch und philosophisch bearbeitet». Fredrika kände honom nog endast genom de nämnda tidskrifterna; bland hennes anteckningar (Ehnamarksa saml.) finnas några blad med referat och utdrag, de senare dels norska, dels tyska, ur ett par uppsatser av Weisse. — »Berthas bekännelser»: denna ur *Presidentens döttrar* uteslutna avhandling förföljde Fredrika hela livet, växte och förvandlades med henne, hägrade alltmer fjärran som hennes verksamhets slutmål och hennes »sista ord till mänskorna» men hann aldrig fullbordas. De hithörande manuskripten äro försvunna, med undantag av några små lappar och ett blad med titeln »Gången af den religiösa bekännelsen», som sannolikt är utkast till den »plan» hon sände Böklin. — Geijer och hans blad: Litteraturbladet nr 9 för 1838 innehåller tredje artikeln i serien »Läroverksfrågan». Definitionen av enheten i den mänskliga kunskapsvärlden läses sid. 172.

293. Adressaten, inflyttad fransman, brukspatron och bosatt på Uppered i Dalsland, var gift med grevinnan Sommerhielms syster Hedvig Le-wenhaupt. Han hade fått i uppdrag att värva Fredrika till medarbetare i en kvartalsskrift, »Läsning i blandade ämnen», som Carl August Adlersparre höll på att starta och med vilken han ämnade göra en märklig insats i samtiden, under det han upplivade minnet av sin fars berömda publikation med samma namn. Den kom visserligen till stånd och inleddes brakande programmatiskt med Tegnér's straffdikt »Georg Adlersparres skugga till svenska folket», men plockigt och karaktärlöst redigerad som den var, väckte den i fortsättningen föga intresse och upphörde med sin första årgång, som nödtorftigt avrundades med ett tilläggshäfte långt efteråt.

Fredrika lät verkligen övertala sig att lämna ett bidrag till första häftet, som utkom i början av april. Det var ett mystiskt-filosofiskt prosapoem, »Tänkarens hvila». — Ephemeriderna: i tidskriftens första häfte förekomma tre versstumpar av Adlersparre under rubriken »Ephémérider», varibland »Tviflaren» och »En tanka på hafvet». Han hade tydligen nu skickat dem i manuskript som lockelse och uppmuntran. — Nollhaga: nära Alingsås; där bodde grevinnan Sommerhielms bror överstlöjtnanten Patrik Lewenhaupt. Familjerna Lewenhaupt och S:t Cyr väntades på besök till Tomb i samband med de festligheter, varmed man i Kristiania skulle fira den för tillfället där residerande kungens födelsedag (26 jan.). — Charles S:t Cyr uppfostrades i Hillska skolan på Barnängen 1837—44.

294. Hemmet i Alunda: professor Jöns Svanberg var kyrkoherde i Alunda av ärkestiftet. — Skärselden på Skärgårdsgatan: där hade professor Nils Åkerman sitt Josephinska ortopediska institut, förknippat med ett slags sanatorium, där bot utlovades för alla kroppens och själens krämpor, ända till ålderdom och nedslaget lynne. Inrättningen tycks föregående sommar ha varit förlagd till Lilla Ersta.

295. Efterl. skr. I, 175.

296. Din lilla son: Richert Vogt von Koch, född 22 dec. 1838. — Ågren: professor Sven Peter Ågren vid Karlberg, troligen den »aktningsvärde familjefader», som nämnes i föregående brev. — Grevinnan Posse: kanske urbilden till ma chère mère (se anm. till 238).

297. De första tre häftena: hade utkommit 1835—37 och innehöllo Fyrtöiet, Lille Claus og store Claus, Prindsessen paa Ærten, Den lille Idas Blomster; Tommelise, Den uartige Dreng, Reisekammeraten; Den lille Havfrue, Keiserens nye Klæder. Hösten 1838 hade kommit första häftet av en ny samling, innehållande Gaaseurten, Den standhaftige Tinsoldat och De vilde Svaner. — »Sneedronningen»: en liten dikt från 1830; sagan med samma namn hör till en senare tid. — En friherrinna Knorring: med denna kollega, grevinnan Sommerhielms släkting, hade Fredrika gjort bekantskap på hemvägen från Norge sommaren 1837, då de båda vännerna besökte henne på Skålltorp i Västergötland. Hennes första romaner hade tidigare blivit med intresse lästa på Tomb och anonymiteten strax genomskådad av Stina Sommerhielm. Källan för kunskapen om de båda författarinnornas ställning till varandra är huvudsakligen Fredrikas meddelanden i Aftonbladets följetong 4, 5 och 7 jan. 1861, där hon kompletterar ett självbiografiskt fragment av den då längesedan döda Sophie von Knorring. Hon döljer icke, att vänskapen med svårighet kom i gång. Romanerna hade inte ingivit henne någon »egentlig sympati» och det hade väl knappast roat henne att i »Axel» (I, kap. 3) se sin Angelika från *Presidentens döttrar* uppträda på ett ganska fatalt sätt. Emellertid försäkras det, att med tiden »en verkligen öm och lefvande personlig tillgifvenhet» utvecklade sig mellan dessa väsensskilda andar. Av deras korrespondens återstår dessvärre ingenting mer än de fragment av några Knorringska brev, som finnas inströdda i Aftonbladsuppsatsen. Ty de bitar Emilie Flygare-Carlén anför i »Minnen af svenskt författarlif 1840—1860» I, 58 f. bära en påfallande apokryfisk prägel. Till svar på detta klumpiga yttrande om någon Fredrikas roman: »Min älskade Fredrika, du vet, till hvilken grad, jag värderar dig, din vänskap och dina utmärkta arbeten,

men du förlåter mig ju, om din nya bok icke rätt slog an på mig», skulle Fredrika ha skrivit:

»Min älskade Sofie, du vet huru varmt jag håller af dig. Men mellan vänner bör upprigtigheten råda, och din sista roman hade vissa egenskaper, som ej öfverensstämma med *mina* åsigter. Men det betyder ingenting. Vi störas ej i vår vänskap om vi ej uppfatta hvarandras arbeten.»

Med frånräkning av en smula maliciös överdrift närmar sig väl dock fru Carlén sanningen, när hon berättar, att friherrinnan Knorring själv sagt henne, »att hon ej uthärdade att läsa sin dyrbaraste väns arbeten», och att Fredrikas känslor för friherrinnans böcker voro »ännu mer utvecklade i antipati än vännens mot hennes egna».

»Mulatten»: ett versdrama, som Andersen höll på med. Det gjorde sedermera tämlig lycka på scenen och uppfördes även i Stockholm 1841—42.

298. Agardhs avhandling: »Samhällets Idealer» gick igenom första och andra häftena av »Läsning i blandade ämnen» men slutade ofullbordad. Dess första avdelning väckte mycket undran och bryderi. Aftonbladet kallade den »en *fin* politisk uppsats», oväntad från »en af historiskhetens koryféer och liberalismens strängaste motståndare», men anade snart oråd och uttalade avsky för dessa »idealer af den krassaste materialistiska statsåsiqt». Biskopen yttrade bl. a.:

»Alla dessa känslor, af hvilka menniskorne så ofta betagas under nationernas barndom, begäret efter ett odödligt namn, ridderlighet, stolheten öfver fordna onyttiga bragder, den retliga hederskänslan, som ofta är en falsk hederskänsla, lust efter utmärkelser, blind kärlek för ett fädernesland, som förskjuter sina flesta barn, antipathi emot andra länder, äro ingenting annat än förvillelser, som ledt menniskan, då ännu ej uplysningen, klokheten och förståndet kunde leda henne. Ingen af dessa känslor ligger hvarken i moralen eller Religionen; ty dessa känna endast ett människoslägte, men inga folkslag; de bjuda kärlek till medmenniskor, men icke till landsmän; de bjuda dygden, men icke begäret efter ett fåfångt namn, som en pligt.

Endast derigenom att man betraktar Staten såsom ett bolag, hvaruti medborgarne hafva sina andelar, hvarvid de äro fästade endast genom ett subjectift intresse, uti hvilket lika frihet för alla, lika säkerhet, lika rättighet till egendoms förvärfvande, och dermed lika bördor och lika förbindelser, korteligen den högsta frihet och den största jemnlighet äro gällande; endast genom en sådan åsiqt af Staten har man ett säkert mål för dess utveckling och dess förbättringar. Detta endast kan vara Statens ideal, och det är således dertill, som alla gamla Stater måste i uplysningens tidevarf söka att närma sig.»

Men i andra avdelningen återuppbyggde författaren metafysiskt vad han i den första logiskt hade nedrivit och utredde hurusom det gällande »Europeiska Stats-systemet» strävade »att vara en fostringsanstalt på jorden för det *sanna*, det *goda*, det *stora* (eller höga och ädla), och det *sköna*. Dessa äro således *Samhällets Idealer!*»

Den nya Ecklesiastiktidskriften: Uppsalaprofessorerna Fahlcrantz, A. E. Knös och C. J. Almquist började 1839 en »Ecclesiastik tidskrift» (en publikation med samma namn hade upphört 1831). I första och andra

häftena har Fahlcrantz »Försök att besvara några af tidens frågor till Kyrkan». — Grevinnan Sommerhielms släktingar: se anm. till 293. — En artikel över botanik av E. Fries: här menas väl »Utkast till ett nytt svar på frågan: Hvilka växter äro de fullkomligaste», som stod i den av Svenska Litteraturföreningen utgivna tidskriften *Skandia* 1835. — Norge komplimenterar sin konung: Karl Johan hade kommit till Kristiania strax före jul och stannade ända till slutet av maj i stor trevnad. Bland de uppvakande märktes rabulisten Henrik Wergeland, som frälste sig ur iråkad onåd med sköna verser: »Tör en banlyst Harpe lyde?»

299. Fredrikas upprepade tröstepredikningar över Frances' husmoderliga olust leda till den förmodan, att den senare i någon mån tjänstgjort som modell till fru Elisa Frank i *Hemmet*. Elisass självbiografiska brev i romanens första kapitel passar bitvis väl ihop med Frances' historia. Sina anhöriga i England syntes Frances rent av bisarrt familjepliktrogna, »sunk in the wife and mother», men själv biktade hon på äldre dagar: »The transformation of an ardent, obstinate and exclusive Englishwoman into the Swedish wife, mother, and house mistress, was an adventurous experiment, and might have exploded prematurely.» Det starka temperamentet och det exklusivt engelska hade hon icke meddelat åt Elisa, men väl kan hon likt denna ha haft en man som läste Jeremy Bentham på söndagsmorgonen.

300. Kjellstorp: Böklin sökte Kjellstorps pastorat. Brevet till excellensen Brahe har icke återfunnits. — Unga T.: Kristoffer Tegnér, Böklins medsökande, vilken i egenskap av sin fars son erhöi pastoratet.

301. Fru Hebbe var ännu okänd i litteraturen. Hennes första bok, »Arabella», kom ut 1841.

302. Adress: Till Bok-tryckaren Herr Magister L. Hjerta. Stockholm. — 15 okt. såg sig Aftonbladet i stånd att meddela »enligt tillförlitlig berättelse», att »från Demoiselle Brehmer, den genialiska författarinnan till Grannarna, lär en pendant till nyssnämnda arbete inom kort vara att vänta». — Julin-Fabricius: dansk, lärare i tyska vid Barnängsskolan 1837—41. I föregående del talas om hans danska översättningar av *Nina* och *Grannarne*.

303. Claeses sista sjukdom: i en tryckt notifikation i stort kvartformat ur generalkonsul C. F. Langs kvarlåtenskap »Tillkännagifves att Konungens Trotjenare Förste Secreteraren i Kongl. Cabinetet för Utrikes Brevväxlingen Högädle Herr *Claes Bremer* stilla afled å Waldemars Udde, nära Stockholm, d. 8 Julii 1839, kl. $\frac{3}{4}$ till 11 f: m: i en ålder af $35\frac{1}{2}$ år. S. B. U.»— Blomsholm: Nils von Kochs föräldrahem nära Strömstad. — Dina bröders ankomst: Edward Lewin hade varit hemma i England en tid och förde med sig tillbaka brodern Tom, som Fredrika likaledes kände från syskonens första Svergebesök 1830—31. — Mr Toms bok om reformation: se sid. 38. — Borgmästar Hegardt var Nils von Kochs sväger och Sophie en hans syster, sedermera gift med landshövding von Troil.

306. Kjellstorpssaken: se anm. till 300. — Mathilde Montgomery: den ryktbara Mathilde M:s dotter, f. 1822. Hon gifte sig 1841 med greve Otto Klingspor och levde ända till 1887. Modern, som 1834 hade kommit till Årsta i höstrusk för att ta lektioner i världsförsakelse, var nu nygift med kammarherren baron Carl Gyllenhaal och är den fru G., som omtalas längst ner på sidan. — Sorgbunden: se *Strid och Frid*, sid. 30.

— En lärdd som runkar på huvudet: möjligen professor Ågren, som var en grundlig världsförbättrare. — Ord-fynd: Fredrika hade ursprungligen skrivit »ord-hitt». — »Lettres Peruviennes»: »Lettres d'une Péruvienne», madame de Graffignys mycket omtyckta roman av 1747. — Sal. Exc. Stedingk: en grand-seigneur i bästa stil, som i sin ungdom hade varit överste vid Royal Suédois, umgåtts i Marie Antoinettes förtroliga krets och med Lafayette tagit del i amerikanska frihetskriget. — »Profvet»: av detta drama finns ingenting kvar. — Reuterborg: om assessorn och krigskassören Erik Reuterborg står att läsa en liten sällsam historia från den tid han var informator hos arkiater Hallman (innan han i samma egenskap kom till Bremers) i C. F. Ridderstads memoarsamling »Regnbågen», sid. 57. Där nämnes, att han på sin tid gällde som »Sverges Aristides».

307. »Lillfingret»: sannolikt hade Andersen som prov på »Mulatten» skickat en rafflande dikt om en negerkungs dotter, som förekommer i första aktens andra scen. Den hade han sänt till en vitter vän i Odense med anmärkningen: »I denne Maneer er hele Stykket» (»Breve fra Hans Christian Andersen» I, 465). — Figuren sid. 40: jfr I, sid. 491. — Statsrådet Collin: etatsrådet Jonas Collin, den förnämste av Andersens faderliga beskyddare. — En liten pjäs: *Trälinnan*. — Waldemar Klein: i sina »Minnen af svenskt författarlif» skildrar Emilie Flygare-Carlén ganska roligt den högtidliga stund då hon med sin första lilla roman under sjalen en somardag i Strömstad gick att vördsamt uppvakta Fredrika Bremer, som bodde i ett hus, där Karl XII hade brukat gästa. »Så fort emellertid hon sagt mig ett par snälla, behagligt uppmuntrande ord, om att hon hoppades det nog skulle gå bra för mig, började hon upplysningsvis berätta om den andeliga kamp, hvarigenom hon blifvit förd till sin närvarande ståndpunkt. Men hon gjorde ofta små uppehåll för att fråga: — 'Följer fru Flygare med?」 Fru Flygare följde naturligtvis inte med. — Ingemanns nya arbete: är väl dramat »Salomons Ring».

308. Bährs Symbolik: i Ehnemarkska saml. finnas omfångsrika anteckningar ur den till norska eller danska översatta »Symboliken i den Mo-saiske Cultus» av en badisk präst Karl Bähr. — Rust: se 190 och anm. — Agardhs Idealer: se anm. till 298. — »Hemmet» kommer rätt snart: romanen kom ut 17 dec. tillsammans med »Det går an» och de båda följdes sedan troget åt i spaciösa annonser.

309. Under julen hade den vittra Uppsalakretsen på vanligt maner högläst och diskuterat *Hemmet*, varom Malla i ett säkerligen mycket varmt brev av 7 jan. underrättat författarinnan. — Förr en gång så mycken glädje (sid. 46): se anm. till 243. — Atterboms Bibel-tal: »Tal hållet vid Svenska Bibelsällskapets allmänna sammankomst 1839.» — De två, som besöka Sara: *Hemmet* II, 147. — Coliander: Erland Colliander. — Caroline Rosen: se I, sid. 501 och anm. — Palmblads recension: i Upsala Tidningar 4 jan. 1840. »Ett sanskyldigt st. Loke», varmed menas *Trälinnan*, syftar på denna bit av recensionen: »Förf. har någongång förut försökt att icke blott måla paradiset, utan äfven ormen, som stör deras frid; i sistnämnde afseende har hon vanligen mer eller mindre misslyckats, emedan det onda är så helt och hållet främmande för hennes egen natur, och därför hafva dessa ormar antingen blifvit för menlösa, eller för mycket carrierade. I denna roman — i fall vi om den få nyttja detta uttryck — har hon helt och hållet derifrån anhållit sig.» Även i den lilla ano-

nyma skriften »Slängkyss åt Törnrosens Boks, och nu-tidens förnämsta svenska författarinnors snille» (Linköping 1841) har Palmblad bestått en sorts recension åt *Hemmet*.

310. Bettina Brentano: episoden återfinnes i Bettinas »Tagebuch» (komplement till »Goethes Briefwechsel mit einem Kinde»), sid. 59; äpplet var emellertid faktiskt moget. — De flesta karaktärer i boken ha sina förebilder: modellen till äldsta dottern i hemmet, den husliga Louise, hade Fredrika haft så livligt för sig, att hon flera gånger i stället för Louise råkade skriva »Charlotte», vilket ser ganska lustigt ut i första upplagans tryckfelsförteckning.

311. »Byron i Missolonghi»: Johan Nyboms dikt »Byron i Grekland» kom ut just i de dagar, då Bremers besökte Uppsala sommaren 1838. Om Mallas protektion av den svårskötta studentpoeten berättar C. R. Nyblom i uppsatsen »Johan Nyboms diktning» (»Estetiska studier.» Ny samling II). — Kometen »det går an» och dess svans: till denna svans hade Malla redan bidragit med den lilla novellen »Månne det går an?», publicerad i febr. Tydligt hade hon ännu inte yppat för Fredrika denna hemlighet, som inför allmänheten bevarades så väl, att Palmblad intill våra dagar gällt som den skyldige. I slutanmärkningarna till fjärde delen av sin Törnrosupplaga dekreterar Lysander med en sexualpsykologs myndighet, att författaren (Palmblad) »verkligen i åtskilligt lyckats tillägna sig ett fruntimmers uppfattningssätt, om än icke skrivsätt». — Ett litet hednatempel: dramat *Trälinnan* kom ut i mitten av april.

312. Franzéns dotter Rosina, gift med den finske läkaren C. D. von Haartmann, hade nyss avlidit. — Gåvan av Alvastra och verserna: Franzéns poem »Till Författarinnan af Teckningar ur hvardagslifvet med ett exemplar af Mötet vid Alvastra», som offentliggjordes i Heimdall 13 nov. 1830 (kort efter Quidingska bröllopet) och satte Fredrikas celebritet i gång.

313. Efter faksimile i Schück och Warburg, »Illustrerad svensk litteraturhistoria» (andra uppl.) IV; originalet tillhör professor Warburg. — En lycklig belägenhet: fru Flygare hade flyttat till Stockholm på inbjudan av sin förläggare, N. H. Thomson, och genast blivit väl upptagen i litteratörvärlden.

314. Den väntade beskyddaren: ärkebiskop Wingård.

315. En stor nationalekonom: Malthus, vars befolkningsteori omfattades med sympati av Carl af Forsell, i vars »Statistik öfver Sverige», som Fredrika hade studerat några år tidigare, det heter sid. 175 (kursiveringen är hans egen): »*Den dag är troligen icke långt aflägsen, då Styrelsen nödgas använda samma omtänka att tillbakahålla den hastiga folkökningen, som hon nu har använt att framkalla densamma.*» — Tillägget om psalmboken står på ett särskilt blad, som på grund av papperets format och bläckets färg tycks höra hit.

317. Mitt studium av hebräiskan: detta måste ha varit omtalat i ett tidigare, oss obekant brev. I »Historiska skizzer och silhouetter från Christianstad» (1882) av Larifari (Lars Feuk), där det meddelas några oordnade fragment ur Fredrikas och Böklins korrespondens. läses följande ur ett odaterat brev av den senare, säkerligen just det som här besvaras: »Du studerar Hebräiska. Språket är väl icke så svårt för ett godt minne, men fordrar dock för mycken tid att läras för ro skull. Jag säger för ro

skull, ty om du också derpå använder all din tid, skall du i bibeltolkning, som är detta språkstudiums egentliga föremål, svårligen kunna prestera något mer, än det som redan är tillgängligt på modersmålet och andra för dig tillgängliga språk. Som klassiskt bildande språk kan det ej anses. Jag förutser således, att Du snart kommer ifrån det tråket.» Av fortsättningen framgår, att Fredrika hade funderat på någon sorts »Mosaisk dram», vilket projekt Böklin avstyrker. — Mången röst ur hemmens djup (sid. 65): utom med privata tacksägelser uppvaktades *Hemmets* författarinna med poetiska hyllningar i Aftonbladet, 20 jan. menlösa svenska verser och 14 mars en högstämnd engelsk dikt, signerad G. S. (George Stephens?), vars tionde och sista strof lyder:

Then hail, dear Lady! — few have so begun,
 Few so continued Glory's path to run;
 Nor, though its accent strange, my homage shun, —
 The voice of God, of hearts, of nature is but one!

En inflytelserik medlem av konstitutionsutskottet: Geijer (ty det är inte troligt, att här menas utskottets sekreterare, professor Bergfalk). Att Geijer som många andra var djupt bekymrad över denna upprörda och långdragna riksdag, där han tankfullt satt och »fabricerade små ritningar» i utskottet, känner man genom hans i de samlade skrifterna tryckta brev.

318. Evelina: i *Hemmet*.

319. Avskrift av fröken Anna Lassen, Kristiania, efter original tillhörigt fröken Kristine Steen därstädes. Adressaten är den präst, vilken nämnes på ett par ställen i brev till Böklin som den där brukade låna Fredrika teologisk litteratur. Den kråsnål med diamanter, som biljetten beledsagade, förvaras som en familjeklenod av fröken Steen, vars far var Hadelns fosterson.

320. Generalmajor Hård: gemenligen benämnd Calle Hård, gammal ungarl och konstsammlare.

321. Adress: Academie-Adjuncten Herr C. W. Böttiger. Upsala. Taxnäs. — Landshövding Kræmer: Taxnäs var hans egendom.

322. »Brevtrasan» har gått förlorad. — Den stackars unga skalden: här behandlas Nybom för sista gången. Malla försökte ännu några år att tämja honom till salongssnille, men han var obrukbar i fint sällskap och Malla blev hopplös när hon mötte honom ute i stan halvraglande på ljusa förmiddagen: »Gå hem, herr Nybom, visa sig inte så, det är en skam och en sorg för era vänner.»

323. Mina norska fjällblommor: *Strid och Frid*. — Biskop Herlin: Heurlin, statssekreterare för ecklesiastikärenden. — Din Hegel: se anm. till 292.

324. Nerman: den impopuläre justitiekanslern, som gjorde sig särskilt bemärkt under Crusenstolpe-sommaren. — Den lilla medborgaren: Geijer Edvard von Koch föddes 4 aug. 1840.

325. Fru Widström, den erotiska sångerskan av gustavianska skolan, hyllad på 1780-talet av Leopold och Lidner, sedan prisad av fosforisterna, hade efter årtiondens glömska blivit upptäckt som pensionsföreståndarinna i Mariestad. Gynnare ombesörjde en upplaga av hennes »Samlade Witterhetsförsök», redigerad av estetikern C. J. Lénström och prydd med en levnadsteckning av Franzéns hand. Fredrikas tack för present-

exemplaret andas mera vänlig håg att fröjda den åldriga skaldinnan än förtjusning över hennes lättfotade poesi.

326. Den tillämnade artikeln: det kom ingen artikel om *Hemmet* i Adlersparres tidskrift.

329. Avskrift av fröken Anna Lassen ur den norska tidskriften *Skilling-Magazin* 1877, sid. 774. Originalen är förkommet, liksom Fredrikas övriga brev till Wergeland.

I »Breve fra Henrik Wergeland», utgivna av Hartvig Lassen (Kristiania 1867), finnas tre skrivelser från skalden till Fredrika delvis publicerade. Av den första, daterad 4/5 febr. 1840, framgår att Fredrika givit honom i uppdrag att skaffa henne litteratur för *Strid och Frid* från Kristiania-biblioteket, vilket han redligt fullgjorde. Här anspelas även på ett personligt sammanträffande, som väl hade ägt rum på försommaren 1837, då Fredrika var i Kristiania en liten tid för att »gräva i biblioteket» och ta lektioner i norsk litteraturhistoria av Welhaven. 27 april tackar Wergeland för den present, en silverskål, varmed Fredrika hade furstligt lönat hans besvär. En lång epistel av 6 aug. besvarar, tyvärr för sent, några frågor av Fredrika, som sålunda refereras: »De önskar at vide hvad jeg tænker om — 'Norges Tanker' : formodentlig, om jeg giengiver Deres foregaaende skjöne Udviklinger af denne Tankeconcentration rigtigt, om Norges moralske Individualitet og den Retning mod bestemte Idrætter, som denne har taget. De vil vide, om denne er mod de højere menneskelige Formaal, mod Filanthropiens idealske Meed, mod Menneskekjærlighedens Gjerninger, om dets Politik er af mere storhjertet Natur, end almindelig siges, om Nationen tæller flere Karakterer ovenfor Egoismens sædvanlige Niveau, og om disse ikke maa gaae tilgrunde formedelst Isoleren af Mangel paa Sympathier; navnlig om 'en ung flicka — i deres paatænkte Skildring — lefvande i en vanlig huslig krets, inom hvis bröst' De vilde lægge 'denna kärlek till ett friare och högre lif, kan undgå at bli martyr för den rigtning, som blott tänker på pynt og Smörrebröd?' Er det ikke saa?» Originalen till detta verkligen »sköna, interessanta» brev, fullt av Wergelandsk rytm och fantasi, skrivet en augustikväll i ett lusthus framför Fredrikas blomsterfyllda silverskål, såldes 1 mars 1916 på autografauktion i Stockholm, men varken den forne eller den nuvarande ägaren är oss bekant.

Den poetiska och poesirika blomsterbuketten: Wergelands underbara dikt »Jan van Huysums Blomstestykke. En Buket til Fredrika Bremer». Vi underskriva fullkomligt den spirituella Wergelandbiografen Hartvig Lassens uttalande om detta verk: »Den yppigste Fantasileg er her paa hvert Punkt styret af en ordnende Tanke, ligesom overblomstrende Arabesker, der med sikker Haand sammenslynges i regelmæssige Skjönheds-linjer. Det er et af de finest byggede Kunstverker, vort Sprog har frembragt, og kan trygt bære sit stolte Motto: *Anch' io sono pittore.*» Man måste undra, om det är av blyghet eller liknöjdhet Fredrika tackar så kort och intetsägande för den utsökta gåvan. — Den lilla roman, som ni blivit inspunnen i: en kärlekshistoria, i vilken W. spelade förmedlarroll och som dramatiskt berättas i augustibrevet. — Moersomt: sannolikt ett förtydligande av brevets utgivare, Lassen.

330. En sous-chefs maka: Nils von Koch hade detta år blivit expeditionschef vid justitiestatsexpeditionen.

331. Fredrika och Malla hade enligt dennas dagbok träffats i Stockholm 19 sept. — Boken: se anm. till 311. — Vår lilla blyga afrikanska: sannolikt Caroline Frumerie; se anm. till 38.

332. Fredrikas yttrande om »Männe det går an?» hade gett Malla mod att utföra en länge hemligt hyst plan: att anförtro Fredrika sitt livsverk, *memoarerna*. Redan i sept. 1838 (se anm. till 290) hade hon känt sig för: »Samtal med Fredrika, åt hvilken jag sade min önskan att lemna henne ämnen, som hon ej behöfver, men som behöfva henne. Et slags *Testamente*.»

333. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 264.

334. Grevinnan Wrangel: Mallas halvsyster Gustava.

335. Överste Montgomerys brev: härav framgår, att denna egendomliga friarepistel är ett diktverk av Malla. — De personers likgiltighet etc.: det var framför allt Charlotte Posse och systemen Gustava som Malla beständigt med upprorisk bitterhet anklagade för brist på intresse. — Charlotte Wrangel: Mallas systerdotter, änka efter läkaren J. N. Lindström (se I, 306).

339. Adressaten, gift med excellensen De Geer, »Sverges rikaste man», var den mest värdade av Brinkmans vinnor. Hennes salong, som varje afton stod öppen för den högsta societeten, skildras roligt av hennes frände Louis De Geer i hans »Minnen».

340. General Hård: se 320.

341. M:me Merlin: en numera förgäten memoarskribent (1788—1852), som 1836 utgav »Souvenirs et mémoires de la comtesse Merlin» och väl särskilt intresserade med skildringar från sin födelseort Habana. — Jag trodde mig vara (sid. 94, r. 2): efter dessa ord står överstruket: (näst Rousseau).

342. Sophia: Nils von Kochs syster. — Hela vårt prästhus: fru Bergfalk, Fredrikas moderliga vän, hade avlidit föregående år. Prosten och sonen professorn voro ensamma kvar av familjen, men vice pastorn och hans fru bodde i prästgården samt tydligen inackorderade ungdomar.

344. Avskrift av greve Birger Mörner, som ställts till vårt förfogande av Sigrid Leijonhufvud. Originalen, som inte längre finns i greve Mörners ägo, har ej kunnat uppsåras. — Adlersparre hade skickat det i anm. till 293 nämnda »Bihang till Läsning i blandade ämnen», som bl. a. innehöll ett poem av honom själv, »Psyche berättande sin stjernevandring», samt en längre polemisk avhandling »Vissa riktningar i Europas nyare Litteratur, med särskildt hänseende till familjen och staten», signerad —m. Det är om denna brevet rör sig. Den av Fredrika tillagda initialen låter förmoda, att författaren var Bernhard Cronholm (jfr 359). — Hegels förunderligt filosofiska bit: några i en not citerade rader ur »Philosophie des Rechts»: »Frauen können wohl gebildet seyn, aber für die höheren Wissenschaften, die Philosophie und für gewisse Produktionen der Kunst, die ein Allgemeines fordern, sind sie nicht gemacht. Frauen können Einfälle, Geschmack, Zierlichkeit haben, aber das Ideale haben sie nicht.» O. s. v.

345. Böklin hade blivit utnämnd till kyrkoherde i Köpinge nära Kristianstad.

346. De allierade makternas behandling av Frankrike: det skramlades lite med vapnen i Europa på grund av den oenighet om Mehemed Ali

och den egyptiska frågan, som hade uppstått mellan å ena sidan Frankrike, å den andra England, Ryssland, Preussen och Österrike, vilka bildat en tillfällig allians. — P. S. vittnar om att Böttiger hade fått nys om Mallas paketsändningar till Årsta.

347. Mallas ottryckta dagbok (tillhörig baron Gustaf Rudbeck, Uppsala) intygar upprepade gånger vid denna tid vilken styrka och eggelse hon hämtade av sin nya litterära rådgivare. 27 dec. 1840: »Fredrika Bremers bifall är mig en stor upmuntran, och uprättelse!!!» 17 febr. 1841: »Det genom Fredrika Bremer förnyade och återväckta intresset för mina ungdomsminnen har uplifvat mig.» Och Malla ertappar sig med »lust att skryta inför dem som förmått» hennes verk. — Professor T. . s bok: första delen av Törneros' »Bref och Dagboks-Anteckningar», med all diskretion redigerad av E. A. Schröder, hade utkommit hösten 1840. — Norska folksagor: Andreas Faye hade 1833 utgivit en stoffligt ganska rikhaltig samling »Norske Folkesagn», och det var ungefär allt vad man hade reda på av norsk folklore före 1842, då Asbjörnsen och Moe uppträdde. — En samling av norska folkvisor: Jörgen Moes i ett brev av Wergeland bebådade »Samling af Sange, Folkeviser og Stev i norske Almuedialekter» hade utkommit 1840; den var ganska obetydlig och till största delen oäkta, d. v. s. härrörande från kulturpoeter.

348. Den sista raden är skriven på brekets utansida.

349. Revisor Törner var känd som ivrig litteraturälskare och ägde en berömd bok- och autografsamling. Det var han som hade å nyo upptäckt fru Widström (se anm. till 325) och givit initiativet till hennes återuppträdande i vitterheten. Företaget hade lyckats så bra, att en andra upplaga kunde tryckas ett par månader efter den första. I den var tillagd en tackdikt till Svenska Akademien, som hade hugnat skaldinnan med sin jeton i guld. Hälsningen till fru Widström kunde aldrig framföras, ty hon dog just 19 febr.

350. Ulla Barnekow: dotter till H. G. Trolle-Wachtmeister, gift med rytmästaren greve Kjell Barnekow på Ugerup. — Litteraturbladet: i aug. och sept. 1840 utgav Geijer tre häften »Bihang till Litteratur-bladet», ägnade åt representationsfrågan. — Steffens: kanske menas »Christliche Religionsphilosophie» (1839).

351. Försöket med herrarnas ölsinne: se Mallas Memoarer I, 121. — Historien om Sass: Memoarer I, 119. — Ur Mallas dagbok 6 mars 1841: »Bref från Fredrika Bremer om mitt manuscript, godt och bra — ej så gillande som det förra. Origtigt förtröt det mig litet; men snart försvann aldeles detta intryck, och lemnade blott tacksamhet och beundran. Sedan feck jag ock läsa hennes förträffliga bref om Geijer till hans hustru, som ingaf mig odelad beundran för de båda uphöjda varelser som så väl förstå hvarann.» Brevet till fru Geijer är förkommet.

353. Ett Bi: 27 mars innehöll Svenska Biet en älskvärd recension på vers av Franzén över *Strid och Frid*, »Taflan från Norge». Den insattes sedan på en förnämlig plats i dialogen »Vitter strid emellan far och son» (samma år).

354. Lagerheims skryt: se Mallas Memoarer I, 111. — Matlagning är mig ett nöje: i Fredrikas engelska översättare mrs Howitts memoarer (»Mary Howitt. An autobiography», utgiven av Margaret Howitt, London 1889) läses (II, 24) ett dyrbart vittnesbörd om Fredrikas kulinariska anseende: »The far-famed citron-soufflé of the estimable Louise in Mdle.

Bremer's novel, 'The Home', also procured for me a most agreeable and lasting friendship with an estimable gentlewoman, Miss Eliza Acton. In perusing 'The Home', the *soufflé* had not escaped her observation, and she was anxious to obtain the exact receipt from Mdlle. Bremer for the second edition of 'Modern Cookery'. She was also desirous of information about 'sweet-groats' and other preparations of grain mentioned in 'The Neighbours' as forming part of the national food of Sweden; for she was much troubled by the culinary ineptitude of the English people.» Som vi inte lyckats uppspåra Fredrikas brev till mrs Howitt, förblir det ovisst i vilken mån hon försökt revolutionera den engelska dieten.

355. Sofokles' tragedier: Fredrika läste dem kanske i Palmblads översättning, som utkom 1838—41. — Baaders 10 Thesen: bokens fullständiga titel lyder: »Revision der Philosopheme der Hegel'schen Schule bezüglich auf das Christenthum. Nebst zehn Thesen aus einer religiösen Philosophie» (Stuttgart 1839). — Göschel: konservativ hegelian, som i det här nämnda arbetet bekämpade den radikale hegelianen Strauss.

356. Avskrift av fru Stina Berg f. Wittrock. På grund av nutidens osäkra kommunikationer har firman Brockhaus' chef artigt men ihärdigt vägrat att sända oss Fredrika Bremers i hans förlagsarkiv befintliga brev, om vilka vi i juli 1914 vid ett besök i Leipzig hade tilltvingat oss löfte. Lyckligtvis hade docenten Ruben G:son Berg några år tidigare fått tillträde till arkivet för att kopiera skrivelser från svenska författare, och de då gjorda avskrifterna ha överlätit åt oss.

F. A. Brockhaus är firmanamnet; förlaget innehades vid denna tid av grundläggarens två söner, Friedrich och Heinrich, av vilka troligen den senare var Fredrikas korrespondent. Brockhaus hade begärt en självbiografisk inledning till en ny upplaga av »Die Nachbarn», vilken han hade utgivit redan 1839. Han blev ingalunda ensam om äran och förtjänsten. I Berlin och i Bielefeld startades 1841 två översättningsserier, bägge under titeln »Skizzen aus dem Alltagsleben» och bägge begynnande med *Strid och Frid*, vilken särskilt slog an i Europa som avslöjare av ett okänt land. 1843 börjades en Stuttgartupplaga. Allgemeine Zeitung yttrade i en anmälan av den berlinska översättningen (enl. Svenska Biet 23 sept. 1841): »Sedan Walter Scotts uppträdande ha inga utländska romaner så hastigt och så fullständigt tillvunnit sig vår allmänhets ynnest som Fredrika Bremers.» Genom Brockhaus' tidskrift »Blätter für literarische Unterhaltung» hade tyska publiken i febr. 1840 blivit upplyst om att »denna högst utmärkta författarinna liv fullkomligt motsvarar den föreställning om henne, som hennes arbeten framkalla. Handlingar av äkta mänskocärlek äro hennes dagliga sysselsättning, och inkomsten av sin triumf har hon anslagit åt en uppfostringsanstalt, som hon förestår och åt vilken hon helt och hållet ägnat sig.» Uppsalatidningen Eos (4 mars 1840) återgav denna artikel utan korrigerig, och Böklin läste den med tillfredsställelse.

Den lilla självbiografien gjorde längre fram stort uppeende i Sverige. Den återvände hit i febr. 1844 på en besynnerlig omväg, genom en översättning från *ryska*, intagen i Borgå Tidning och avtryckt i flera svenska blad. Aftonbladet hade oturen att komma en dag efter Allehanda men trumfades över genom att skaffa sig författarinna's rättelser av de »väsentligaste» felen: naturligtvis hade brevets språkliga gestalt undergått fullkomlig förvandling. Emellertid hade det redan tidigare (1842) utdrags-

vis meddelats direkt från tyskan i åtminstone ett par tidningar, dock utan att väcka vidare sensation.

357. Adress: Mamsell Lotta Öberg. boende hos Fru Öfverstinnan Tigerstedt.

I Svenska Minerva 1834, nr 15, läses: »Ett af de ämnen, som för närvarande sysselsätta hufvudstadens sällskapskretsar, är uppstigandet af ett nytt fenomen på skaldekonstens himmel. En flicka, hittills bortgömd inom den obemärkta kretsen af sina anhöriga, omtalas nu öfverallt, såsom uppenbarande sällsynta anlag för poesi, och en lätthet att författa i bunden stil, som kommer nära improvisering.» Detta fenomen var Lotta Öberg. Genom sin mor, som gick och skurade i bättre hus, råkade hon en dag bli känd i den förnäma världen, som den tiden var vitt och som föll i extas över detta självbildade folkets barn, som med oövad hand ritade skir lyrik på makulatur från hökarboden. Några av hennes försök hopsattes till ett spensligt häfte »Lyriska bilder» (1834) och ett antal gynnare förenade sig om att under tre år bekosta hennes uppfostran i en pension. Som prov på sina framsteg utgav hon vid denna periods slut ett nytt litet häfte av sina bilder, varpå följde ett tredje 1841. Sedan hördes Lotta Öberg inte mera av i litteraturen. Hennes diktning, vanlig välskapad 30-talsromantik, var antagligen mest uttryck för en intellektuell hunger. Hon levde, sjuklig och betryckt, till 1856. En vidlyftig självbiografi, som övergick i Esseldes händer och som var ämnad att publiceras i Tidskrift för hemmet, har aldrig kommit till synes. Men ett par poem ur Lottas kvarlätenkap, meddelade i tidskriften (1864, sid. 148, och 1866, sid. 144), ha starkare klang än hennes ungdomsvers och ta sig rent av karaktärsfullt ut bland 60-talets vitterlek.

Fredrika Bremer hade 1836 från Tomb skickat en penningssumma som bidrag till Lotta Öbergs underhåll, och i senare år tycks hon ha regelbundet understött henne.

N:o 5 på Norrlandsgatan: här rättas en uppgift i anm. till 256. Det var Norrlandsgatan 48 Bremers och von Kochs bodde 1837—38. Förmodligen bodde de förra kvar till hösten 1840, eftersom det då talas om fru Bremers »flyttningsbråk» (sid. 82). — Trädgårdsgatan: nuvarande Kungsträdgårdsgatan.

358. Tacksägelse för Adlersparres »Smärre samlade Dikter».

359. Den vackra Hertha: en svensk-dansk poetisk kalender, allmänt beundrad för sin koketta utstyrelse, som utgavs 1840—42 av den driftige skånske litteratören Bernhard Cronholm, docent i Lund. — H. C. Andersen: våren 1840, då Andersen var i Lund, hade han firats med en studentuppvaktning, vid vilken Cronholm förde ordet och bad honom komma ihåg, när han blev europeiskt berömd, att Lundastudenterna voro de första som offentligt hade hyllat honom. Andersen befann sig just nu på väg upp för Donau från Konstantinopel till Wien. — Hans senaste tragedi: »Maurerpigen», som hade gjort fiasko hösten 1840.

360. Din välkomning till Uppsala: enligt en uppgift av Adlersparre i brev till Grafström (Anna Maria Roos, »Ett gammalt familjearkiv», sid. 308) var det tal om att Fredrika skulle bo hos Geijers vintern 1841—42, då hon blev ensam hemma.

361. Efterl. skr. I, 176. — Friherrinnan Knorring: Fredrika skriver om detta besök i den ovannämnda Aftonbladsuppsatsen (se anm. till 297):

»Då S. Z. år 1840[41] reste upp till Stockholm för att rådfråga professor Huss för sin sjukdom, blef hennes första besök utom hufvudstaden till mitt hem, mitt goda Årsta. Hon trufdes väl inom dess gammaldags, tjocka murar och höga salar, hvilka jemte dess torn, hvalf, slottlika trappor och förstugor återkallade för henne Gräfsnäs och dess minnen. Äfven här voro gamla familjetraditioner, porträtter och spökhistorier, minnen från riddaretiden m. m. som hon älskade. Pingstdagarne voro sköna; S. Z. mådde väl på Årsta och njöt af lifvet.»

Sophie von Knorring stannade i Stockholm över ett år, och Fredrika berättar, att de under vintern ofta råkades, vilket emellertid endast kan gälla för jan. 1842, ty Fredrika uppehöll sig annars på Årsta.

Måndagen efter pingstveckan: 7 juni. — R—g: Reuterborg. — De Franzenska verserna: se anm. till 353. — Första representationen av Norma: 19 maj. — L.: Lindblad.

362. Octogone: von Kochs bodde denna sommar på Djurgården, kanske i det delvis åttkantiga gamla hus, som man ännu kan beundra i Frisens park. — Frey: en av Uppsalaakademiker detta år påbörjad tidskrift. Första häftet inledes med en prolog på fulltonig blankvers av B. E. Malmström. Det andra stycket, som Fredrika finner något övermodigt, torde vara samme Malmströms recension av Emilie Flygares »Kyrkoinvingningen i Hammarby», som klingar tjockt hegeliansk (om Staten och familjen) och där det nog måttas opåkallade snärtar åt Fredrika.

363. Adress: Madame Frances v. Kock. Nee Lewin. Djurgården. Ottkanten. — I noten är ett ord bortrivet med sigillet.

364. Med detta brev följde första utkastet till *Axel och Anna* med påskrift:

Skänkt till Baron v. Brinkman, på hans anmodan, af den för hans godhet tacksamma

författarinnan.

Manuskriptet företer stora skiljaktigheter från den utvidgade tryckta versionen. Det förvaras, elegant bundet, i Brinkmanska samlingen på Uppsala Universitetsbibliotek.

365. Undine: av denna planerade operatext finns ingenting kvar.

366. Mamma och Agathe som resa i morgon: till Nizza. — Philosopen: så benämnes den lugubre betjänten i *En dagbok*, vars förebild alltså härmed avslöjas.

367. Enligt dagboken hade Malla 20 sept. besök av Fredrika och tillbragte samma dags afton hos henne under »förtroligt samtal, som upplöste mina hemliga sorger i tårar».

368. Se 359. — Denna ringa skärv: ett par versbitar, »Hvad gör det mig?» och »De trötts sång». Bägge äro tryckta i Efterl. skr. II, den förra under titeln »Jag känner dig». — Brevet till Andersen har förkommit. Själv berättar Andersen i brev till Henriette Hanck av 10 sept. 1841: »Fra Fröken Bremer har jeg faaet Brev; hun er glad ved sit Hjem i Norden og sin Erkjendelse paa Veien til Syden; i Grunden er hun nu den berömteste Digterinde for Tydskerne» (»Breve fra Hans Christian Andersen» II, 52).

369. Mlle Lind: Jenny studerade i Paris 1841—42.

370. Sid. 142 redogöres för bekantskapen med Tegnér. J. V. Snellman berättar i »Svenska silhouetter» (S:s »Samlade arbeten» II, 928), att han

träffade Tegnér hos Fredrika Bremer, då han gjorde visit för att avlämna det i 368 nämnda brevet från Andersen, vilket han fått med sig från Köpenhamn. »Den berömda författarinnan roade sig med att porträttera den berömda skaldekungen.» Tegnér föreföll inte rätt klar i huvudet och gav så starka uttryck åt sin politiska desperation, att Fredrika, som Snellman påstår, blev generad liksom han själv, tills situationen bättrades genom Brinkmans ankomst.

Taglioni: den världsberömda Marie Taglioni, Karstens dotterdotter, hedrade sin födelsestad med några gästuppträdanden i sept. 1841 och väckte en vansinnig hänförelse. 24 sept. bjöd Fredrika Malla på »Sylphiden», Taglionis glansnummer. Ännu i *Hertha* lever minnet av denna afton (sid. 265). — Kronbruden: offentliggjordes inte under Tegnérns livstid. — Dina utkommande dikter: Den nya samling av sina smärre dikter Tegnér planerade blev inte av. — Strauss' förbudna bok: »Strauss och Evangelierna», ett från tyskan översatt populärt sammandrag av »Das Leben Jesu», hade i aug. utkommit från Hiertas tryckeri och snart belagts med kvarstad, vilket inte hindrade, att den såldes i landsorterna. — Min Byron: förmodligen ett ungdomsarbete; se 15. — Linnea Borealis: poetisk kalender utgiven i Uppsala av B. E. Malmström och C. J. Bergman. De två »prosaiska miniatyrerna» återfinnas i Efterl. skr. II.

371. Strauss själv skulle kunna underskriva etc.: så förhöll det sig alls inte, vilket påvisades av Reuter Dahl redan 9 okt. i Lundatidskriften Studier, Kritiker och Notiser, där bearbetningens otillförlitlighet belades med åtskilliga exempel. Strauss fördömde den också. — Hegels Phä[no]menologie des Geistes: i motsats till »Philosophie der Geschichte» ett äkta Hegelverk, om än efter författarens död formellt reviderat. — Förberett denna bekantskap genom brev: i »Illustrerad svensk litteraturhistoria» IV, 329 meddelar Warburg utdrag ur ett brev från Tegnér till Fredrika av juli 1841, bra nog förtroligt i tonen för att vara ställt till en personligen obekant. — Gamla Törneblad: justitiestatsministern. Den verkliga åtalsanstiftaren var ärkebiskop Wingård, vilket Aftonbladet genast kom underfund med, såsom synes av dess tal om »erkehat mot tankefriheten».

372. Lilla Geijer von Koch avled 3 okt.

374. Geijers brev: detta engelska brev av 9 sept. 1841 meddelas av Anna Hamilton Geete, »I solnedgången» II, 390. — Ett försök av mig att reda förhållandet: bilagan är till innehållet identisk med den paraboliska framställning av försoningsläran, som läses i *Morgon-väckter*, sid. 70—72. — Gumman Manderström: se 254 och anm.

375. Ert intressanta brev: Andersen var en generös brevskrivare och hade nu givit Fredrika på förhand vad hon följande år kunde få läsa i hans resebok »En Digtars Bazar». — Utfallet i Heibergs poem: den apokalyptiska komedin »En Sjæl efter Döden», där Andersen hånas för sina tragedier, sin äretörst och sitt kringflackande. — En romantisk teckning: *En dagbok*.

376. Fjärde akten av Blenda: den finns bevarad bland Lindblads papper. — Plundrat Stagnelius: en del utkast till de övriga akterna, som lära finnas i behåll men som vi känna endast i en oordnad avskrift, uppenbara att operan från början var tänkt som en dramatisering av Stagnelius' burleska och frivola epos »Blenda»; de flesta verserna äro helt enkelt avskrivna därifrån.

377. Otilia: en liten sondotter till Mallas syster, grevinnan Wrangel.
378. Stockholms prästsällskap: hovpredikanten E. J. Nordenson hade där hållit ett tal i dagens fråga, vilket man beslöt att offentliggöra »såsom ådagaläggande de åsigter, till hvilka Sällskapet bestämmer sig». — Fieldings mr Adam: den ovärldslige lantprästen Abraham Adams i romanen »Joseph Andrews», som ämnade sig till London för att avyttra sina predikningar men uppehölls på vägen av allehanda äventyr. Fredrika läste Fielding under den första Kristianstadstiden (se I, sid. 150). I Tyskland hade hon själv blivit kallad »en kvinnlig Fielding». — Kalevala: första redaktionen, publicerad 1835.
379. Grev Spens: topografen major Carl Gustaf S. (1792—1844), en trofast riksdagsman. — Hans v. Koch: löjtnant, bror till Nils.
380. Clinking: Fredrika hade ursprungligen skrivit riktigt *clinging*. — En liten vers av en svensk skald: antagligen Vitalis' »Försakelse». — Slutet fattas.
381. Nunnornas första cantate: »Du härars Gud, Den makt förbjud, Som blott vill skada göra» etc. — Luckorna sid. 162 f.: ett hörn av bladet är avskuret. — G. O. H. C.: Hyltén-Cavallius. Uppsatsens titel är »Sägner om Wärends Härad och Anledningarne till dess Qvinnors särskilta Arfs-Rätt». Fredrika tycks ha läst den för hastigt; förf. refererar de tvivel, som framställts av bl. a. »våra skarpsinnigaste rättslärd», men själv är han böjd att anse sägnen i huvudsak återgivande en verklig händelse. — Variationerna sid. 237: »En annan sägen, som författaren hört af ortens allmog, berättar, att sedan Danskarne infallit i landet hade qvinnorna, på sätt ofvan är omförmäldt, inbjudit dem till ett gästabud, som var anrättadt vid Blädinge. Här undfägnade man dem så rikligen, att de blefvo rusiga. Då Danskarne derpå nedlade sig att sofva, lät hvarje qvinna en af dem hvila hufvudet mot hennes knä, under förevänning att löska honom.» Längre ner berättas, huru kvinnorna i Blädinge klockargård skulle ha kastat het grynvälling i ansiktet på danskarna. — Belleti: operasångaren Belletti. — Adolph: hos Stagnelius en småländsk prins, trolovad med Blenda.
382. Andra häftet av Frey: 63 sidor upptagas av Bergfalks ytterst grundliga recension över J. J. Nordströms »Bidrag till den Svenska Samhällsförfattningens historia». — Ågrens stora opus: den världsförbättrande »allmänna uppfostringslära», som professor Ågren i årtionden sysslade med men aldrig fick färdig (se 168 och anm.), hade verkligen börjat tryckas hos Norstedt, men tryckningen avbröts. Av de färdiga sju arken, utan titelblad, finns ett exemplar på K. B., och man anträffar där den terminologi Fredrika lämnar prov på. Ågren är otvetydigt släkt med den älskvärde professor Methodius, som håller aldrig blev färdig med sitt världsomdanande system (se *Hertha*, sid. 224).
383. De Ron: förmodligen Marianne von Imhoffs man, grosshandlaren. — Eriander: informator för Agathe Wachtmeisters son Hans.
384. Den frälsning Geijer talar om: se 374 och anm.
385. Prins Olof: den danske prinsen, Blendas öde.
386. Luckan i andra raden: bladets hörn är bortrivet. — Geijers ord: i brev av 15 dec., tryckt i hans samlade skrifter VIII (1875), sid. 692.
387. Ett sorgligt minne: vid jultiden 1836 hade Frances mist sin dotter Harriet. — Swedenborg: hans uttalanden har Fredrika hämtat ur första

bandet av Atterboms »Svenska Siare och Skalder», som utkommit i nov. detta år.

388. Detta brev ligger bland Malla Silfverstolpes papper och har väl sålunda aldrig tillsänts adressaten. Förmodligen anförtroddess det åt Malla för att uppläsas vid lägligt tillfälle.

389. Mariebergsfärder: Fabian var sedan 1836 chef för artilleriläroverket å Marieberg. — Tegnér's poem Resignationen: Svenska Biet meddelade 9 dec. 1841 detta ungdomspoem, som alligenom bär prägeln av akademiskt tävlingsprov från seklets begynnelse men sällsamt nog allmänt uppfattades som ett nytt opus av den gamle skalden. 21 dec. meddelade samma blad Fredrikas »Verser i anledning af Biskop Tegnér's poem: 'Resignationen'»:

Var tyst, du yra verld! Var tyst! *Han* talar,
han sjunger åter, Sveas skalde-kung.

Poemet finns tryckt i Efterl. skr. II, med några avvikelser och näst sista strofen utelämnad:

»Hvar finns det hem, der det är godt att vara,
bland jordens folk i frid för tidens svall.»
I folkets kärlek — skall dig Svea svara;
der lefver du, och evigt lefva skall.

390. Hedendomen: några små utkast till scener av den hedniska redaktionen finnas kvar. Frejamotivet härstammar från Hyllén-Cavallius.

391. Charlotte Bennet: friherrinnan Manderströms dotter, änka efter sin kusin Jacob Bennet. — Friherrinnan Ridderstolpe: f. Kolbe, tyska, gift med landshövdingen i Västerås Fredrik R. — Malmskilngatan: kanske gammalt Stockholmsuttal. Kochs bodde Malmskillnadsgatan 19. — Sista raden skriven i kanten.

392. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 265. Enligt Esseldes uppgift hade Brinkman nyårsafton 1841 fått från Fredrika poemet »Volkanen» (tryckt i Efterl. skr. II). Brinkman skakade ur ärmen en betydligt längre dikt med samma titel (tryckt i hans »Vitterhets-försök» I, 113), för vilken Fredrika här tackar. Han hade missuppfattat den Tegnérbefryndade tanken i hennes verser och tytt den som en välsignelse över tidens rabulism, den vulkan under vars lava »ett trefligt Fordom fann en neslig graf».

393. Har icke full grund: mildrat från »saknar grund». — Josephi vittnesbörd: Geijers yttrande därom står i hans ovannämnda brev (anm. till 386).

394. Almqvist förstår himmelen: se 390.

395. Den bästa av alla statsfruor: Caroline Rosen.

396. Fredrika hade fått sina presentexemplar i förskott; *Morgonväckter* annonserades först 10 febr. — samma dag som »Strauss och Evangelierna» befriades från kvarstaden. Kanske hade Hierta avsiktligt ordnat det så.

397. Moore: Thomas Moore hade skrivit Sheridan's biografi. Den sistnämnde var nog personligen känd av familjen Lewin. — Tocquevilles tal i deputeradekammaren: meddelades i Aftonbladet 2 febr. Det var ett straff- och varningstal om den politiska demoralisationen, åsikternas utbytande mot intressen och partiernas mot tillfälliga koalitioner samt det galna

befordringssystemet (som A. B. fann likt Karl Johans). Bland Fredrikas anteckningar i Ehnemarkska saml. finnas några utdrag med tillägg: »Ett bra tal, värdt att i Sverige besinnas.»

398. Schelling: den äldre filosofen hade nyss av Preussens nye, fromme kung kallats till Berlin för att docera en filosofi, som bättre stämde med uppenbarelsen än de kritiska hegelianernas. Detta betraktades som en världshändelse av första rang och följdes intresserat av de svenska bladen. — Geijers föreläsningar: om människans historia. En av de unga män, som upptecknade dem, var Sigurd Ribbing, som offentliggjorde dem 1856. — »Moralphilosophiens System» hade föregående höst utkommit på svenska. Brevet till Martensen avsändes icke.

399. Jeana Liljehök: felskrivning för Lilljebjörn.

400. Richerts ord: i Aftonbladet 17 febr. med anledning av Svenska Biets polemik mot ett hans utlåtande i hemmansklyvningsfrågan. Det var en religiöst-liberal trosbekännelse, alldeles som ur Fredrikas själ. Vi hänvisa till Warburgs biografi »Johan Gabriel Richert» II, kap. XII, där den meddelas in extenso. — O'Connell: en artikel om honom ur »Galerie des Contemporains Illustres» löpte genom flera nummer av Aftonbladet 11—22 febr. — Freja: denna pigga halvveckotidning, redigerad av August Blanche, var färdig med sin recension av *Morgonväckter* redan 11 febr. Den var författad av Snellman. — »Högre ädlare liv»: se sid. 188, r. 6. — Mrs Bibau: förmodligen maka till grosshandlar B., en av Barnängsskolans gynnare, och densamma som nämnes I, sid. 40.

402. Rec. i Freja: hegelianen Snellman betecknade Fredrika som »den afgjordaste rationalist» och »Straussian» utom i frågan om Kristi person. Franzén avskydde rationalism och sörjde över att inte Fredrika liksom han själv kunde nöja sig med barnatron. — Din kungliga vintervakt: Fabian var kammarherre hos kronprinsen.

403. Tron och förnuftet: ett dialogiserat bibelsällskapstal. — Begynt skriva ett brev: se 409. — Olshausen och Tholuck: dessa exegeter hade tillförts Fredrika under senaste vistelsen på Tomb genom pastor von Hadeln. I Ehnemarkska saml. finns ett häfte anteckningar ur den förstnämndes »Biblischer Kommentar über sämtliche Schriften des Neuen Testaments». — Rec. i Aft. Bl.: Almqvist (se anm. till 411). — Rab. och Landtpr.: versdialogen »Rabulisten och Landtpresten. Samtal i sakerstigan 1840». — Namnteckningen bortklippt.

405. En figur, som gäspande suckade: denna roliga figur, en ung man, återfinnes i ett album tillhörigt friherrinnan Agathe von Koch.

406. Parken: von Kochs sommarbostad nära Karlberg.

408. Unga De Geer: troligen Louis. Denne spirituella kåsör, som säkert var mera road av spex än av teologi, skulle följande år inlägga sitt muntra ord i Straussfrågan. I skissboken »S. H. T.» svarar en munvig löjtnant på en dams fråga vad han menade om »Morgonväckterna, som tankarne varit så delade om och om hela Strauss»: »Jo Strauss' valser tycker jag mycket om, men visst har det sig litet svårt med Morgonväckterna, när man har valsat hela qvällen förut.» — St.: Stackelberg. — Lucan sid. 209: ett ord bortrivet med sigillet.

409. Komministern Colliander: jfr. sid. 47. — Älskvärda utlänningar: syskonen Lewin.

411. Adressaten är identisk med den »mamsell Kilblad», vars rörande förlovningshistoria Fredrika en gång berättade för baron Leuhusen (se 45 och anm.). Hon hade således icke dött av sorg, som vi gissade i anm. till 248; tvärtom hade hon 1839 förenat sig med vice pastorn i Österhaninge Per Rolén och levde ända till 1891. — Tidskriften *Frey*: översikten av »Strauss-litteratur inom Sverige» står i häft. 3 för 1841, och häft. 1 för 1842. — Motparten: Almqvist, vars beryktade artikelserie »Strauss, evangelierna och mamsell Bremer» gick genom sex nummer av *Aftonbladet*: 28 febr., 1, 9, 10, 21 mars och 7 apr. Oärlig i den här antydda meningen, nämligen som trosbekännelse, var den knappast, och syftet att fullkomligt pulverisera Fredrika som författarinna framträdde, ehuru stundtals insvept i lena vändningar, långt öppendagligare än i det tidigare försöket (se anm. till 281). Vad boken i fråga beträffar, söker A. sinnrikt ådagalägga, att författarinnan, »för så vidt hon menar alls något egentligt, menar alldeles detsamma som Strauss». Det som Fredrika förnämligast tog anstöt av var den ackomodationsteori om »den Heliga Skrifts Theopnevsti», som Almqvist försvarade mot henne och Strauss och enligt vilken Gud själv skulle ha avpassat sina ingivelser efter sekreterarnas nivå. Härav hade visserligen blivit en grumlad uppenbarelse, som behövde rensas, men Gud kunde ju, ansåg A., »till följe af sin Providentia Divina och med sin Oeconomia Salutis, både förutse och föranstalta, att sådana nödiga förklaringar under tidernas lopp skedde genom män, kunnige häruti (exegeter), och hvilka Han för detta ändamål, när det behöfdes, ämnade uppväcka».

412. Professor Sefström: Nils Gabriel S., kemist, mineralog. — Mlle Ahlbom: den kända gravören. *Lifvet i gamla världen* I, 1, sid. 192 läses en liten kärleksfull skildring av Sophie Ahlbom som arbeterska. — Baron Oscar Alströmer: kopist i civildepartementet, sedermera landshövding i Halland och statsråd.

413. »Endast *Englar* kunna läsa hans handskrift»: Fredrika minns orätt eller modifierar sanningen av artighet (se I, sid. 506). — Joh. 40: kap. 12, vers 40. — Lammet Oscara: Svenska Biet innehöll 24 mars ett långt poem »En olärd qvinnas trosbekännelse», signerat Oscara. Det börjar:

Ur *vetandets* oändligt djupa schakt,
Hvars blotta åsyn kommer mig att hissna,
Jag hemtar icke religionens kunskap

och meddelar vidare i klangfulla jamber, att förf., »qvinnligt skygg», på avstånd skådar striden,

Den strid, som föres mellan starka örnar
På bergens spetsar, nära himlens skyar.

Här anvisas den attityd, som Fredrika hade bort inta. Hette den olärd kvinnan Frans Michael Franzén? En övad penna förde hon i varje fall. Franzén svarar i samma tidning 8 apr. med ett poem »Till Oscara»:

Var det ej du, som satt vid Jesu fötter
Och hörde ordet af hans egen mun
Och i ditt hjerta gömde det så klart,
Så rent, så obemängdt, som det ur källan,
Den himlaburna, kom?

Efter att ha prisat Oscaras olust för forskning inlägger biskopen, som den andans gentleman han var, ett gott ord även för Fredrika:

Men då ditt hjerta fattar, heligt rördt,
 Hvad en förmäten vishet stolt förskjuter;
 Misskänn dock ej en from och ädel själ,
 Som ärligt yppar sina tvifvelsmål,
 Sin svåra strid, men ock sin sköna seger!
 Om hon sig vågat på ett stormigt fält
 Förbi den gränssten, der du hvilar trygg;
 Om hon ock missförstår sig sjelf så väl
 Som Ordet, då hon tror dess ande kunna
 För oss bevaras, fast dess kropp upplöses,
 Den underbara, som är Herrans verk:
 Så räck dock henne handen med det hopp,
 Att hennes *Morgonväkter* skola följas
 Af solklar dag för henne sjelf och andra,
 Som, vaknande vid rop af tiden, fråga:
 Hvad skall jag tro, om ej den Högstes ord?

414. Tegnér hade, förmodligen upprörd över Almqvist, skickat Beskow en artikel om Fredrikas bok för Svenska Biet, vilken hans vänner icke funno tryckbar. — Reuter Dahl: i Studier, Kritiker och Notiser 2 apr. hade han i en artikel »Tro och vetande» med mycken aktning behandlat boken. Även han tyckte, att författarinnan inte stod mycket långt ifrån Strauss' ståndpunkt. — O. F.: Olof Fryxell, Wallinska flickskolans föreståndare. Vitsen förekommer i hans fantasifulle och bisarra romanfragment »Kärleken», utgivet 1840—41 i tre »skiften» med övertitel »Dag och natt».

416. [viss] sid. 228: överstruket i originalet men icke ersatt.

417. Dumheten med interpreten: se anm. till 411. — Ernst Kjellander: hans litterära kvarlätenskap, »Minnen af Ernst Kjellander», hade i febr. utgivits av F. F. Carlson. — *Aningar*: en liten uppsats »Det innersta i Christendomen», daterad »Årsta d. 7 Nov. 1843», som finns i Ehne-markska saml., hör kanske till denna serie. — Dübens Handbok: M. W. von Dübens »Handbok i Vextrikets Naturliga Familjer, deras förvandt-skaper, geografiska utbredning, egenskaper och vigtigaste användning i medicinskt, ekonomiskt och tekniskt afseende» (1841).

418. Lindblad hade i april anträtt en studieresa på några månader till Tyskland och Paris. Med »Blenda» var det lyckligen förbi.

419. Pantheismen: trycktes i Svenska Biet 1 nov. 1843. — Tegnér's dialog »Palmerna eller platonska kärleken» är kanske av tidigare datum; man kunde annars tro den inspirerad av detta brev (»ingen låga, ömhet blott»).

420. Bergman: se anm. till 370. B. och Malmström hörde till promovendi. — Kjellanders »minnen»: Fredrika betraktade senare boken mera svalt, vilket framgår av ett till Malla adresserat blad, som vi inte våga gissningsvis datera och som därför får sin plats i ett bihang till samlingens fjärde och sista del.

421. Porträttet kom icke till stånd förrän våren 1843.

422. Fröknar De Geer: Louis De Geers systrar Aurore och Louise, som vistades hos släktingar i Stockholm och genom sin moster Caroline Rosen hade införts hos von Kochs.

423. Hamburgs olycka: den väldiga brand som härjade staden i början av maj 1842. — Frösunda ladugård: vid dess brand 9 maj hade en massa kreatur blivit innebrända.

425. Se anm. till 356. Originalen har förrirat sig till Hamburgs Stadtbibliothek. — Min senaste lilla skrift: den hade utkommit hos Kittler under titeln »Morgenwachen» men även på annat håll som »Morgendämmerungen». — En äldre vän: Malla.

426. Tvänne tyska teologer: se sid. 244. — Om Mallas Årstabesök hämta vi några detaljer ur hennes dagbok:

30 maj. »Fredrika Bremer kom [till Lindblads] för att hämta mig till Årsta. Godt väder, godt sällskap, god vagn, gjorde den lilla resan angenäm. Jag var trött och domnad, fruktade att vara tröttsam och ledsam för Fredrika som talade om underliga *ljud* och sägner om detta gamla Årsta slott, som har förborgade hvalf och gångar. Årsta är ej vackert belägit — torrt och flackt — rummen stora ovanligt höga, fullt af *Syren*er och *Liljecovallier* årstidens bästa prydnad. Här är landet, grönt och löfrik. Oaktadt det hemska spöklika som stället och rummen ej motsäga, somnade jag utan fruktan och vaknade den

31. I et högt skönt luftigt rum med Alcov, där jag legat förträffligt. I fruktan att kunna vara besvärlig gäst för den goda alltid verksamt arbetande, skrifvande, läsande, Fredrika, har jag sagt henne att jag håller mig inne hos mig, eller ute i vackert väder, tills jag hör henne på Fortepiano i den stora höga genljudande salen spela *Vikingasäten* som blir min Apell. — Nu klockan nio på qvällen. Dagen har varit herrlig! i frid och frihet. Förmidagen såg vi på nya böcker som Fredrika fått och utvalde dem vi först ville läsa. Sedan var hon i sin kammare och jag satt i trädgården, sydde i tapisserie et par tofflor åt Thurina Gyllenhaal och började läsa Zanoni af Bulwer. Först till midagen råkades vi, läste sedan tillsammans och samtalade en stund. Kl: 6 gick jag ensam ut i Parken en rätt vacker promenad. Råkade åter Fredrika, skref slut på år 1800. Är nu ledig och ämnar läsa högt Zanoni för Fredrika.»

1 juni. »Ute på morgonen hörde fogelsång, njöt blomsterångor — läste uti *Jenseits die Berge* af Ida Hahn-Hahn. Samtal med Fredrika. arbetade och började skriva 1801. Efterm: promenad med Fredrika — roliga lifvande samtal, om Qvinnans émancipation. Läste Zanoni. Godt, ljuft, roligt.»

2 juni. »Fredrika har andra tankar om Qvinnans plats i samhället än jag kan förstå och gilla. Jag tror att vi hafva all den frihet vi behöfva, om vi blott har förmåga att begagna den, och att det egentliga tvånget, det så kallade Slafveriet ligger inom vårt eget älskande och beroende hjerta, och hör till den kvinliga naturens medfödda både skönhet och brist, både styrka och svaghet, hvarifrån ingen émancipation gifves från vaggan till grafven: och jag fruktar att den omtallda högre uppfattningen af Qvinnan som medborgarinna och deltagande i Statens värf, skulle gifva henne, utom sina egna frestelser, äfven nu okända nya fel, mera manliga, och kanske farligare genom ingripandet och rubbandet af hennes kvinliga egenskaper, och egentliga bestämmelse inom huslighetens och trefnadens trängre kretsar. Dagen god och skön. En stund i Fredrikas läs och skrifrum. Sluta tofflorna. Läste Zanoni högt — Många samtal. — Regnväder.»

3 juni. »Innerliga — förtroliga samtal — godt! Likväl ej med full abandon. Jag vill ej anticipera, och uttala mina tankar och åsikter sådana de *nu* på ålderdomen utvecklade sig, ty jag önskar att Fredrika Bremer steg för steg ville följa den oerfarna exaltéerade Malla, genom de förville-ser och sorger hon erfarit, till den punkt hvarthän de hafva ledt henne; det kan på en gång vara uttydning och ursäkt!»

4 juni. »Vackert väder; ute samtal om Lindström, Böttiger och Adolf! Ej heller om *dem* kunde jag rätt utsäga hvad jag *nu* tänker — min *historia* måste först vara utredd. Herligt! sällhet i naturen, med en vördad Vän! Godt — godt! Endast det tvång jag ålagt mig att ej anticipera störrer förtroligheten — men det är tror jag endast *så* jag kan blifva begriplig, och vinna en Vän för tid och evighet — skall jag vinna det i Fredrika Bremer? — jag misströstar — Hon har för mycket framför mig i hufvud och kunskaper — och kanske har ej nog qvinligt hjerta! — Eftermidagen voro vi i Wester Hanninge [Österhaninge?] Prästgård; Fru Rolén hyggelig trefflig människia. Samtal om Tegnér.»

5 juni (söndag). »Gudomligt väder. Läsa Tholuck med Fredrika. Ute hela förmidagen — *Samtal om 1823*. Börjat med tårar — slutat med löje. Lärorikt att tala med en varelse som så förstår och upfattar, och undervisar genom sitt tal och sitt exempel. Fredrika Bremer är så rikt begåfvad! — Eftermidagen sjöproménade till Kalfholmen — där jag satt ensam medan Fredrika besökte en sjuk, hörde fåglasång och såg Juny-dagen i sin prakt. — Vi läste Zanoni.»

6 juni. »Ute hela morgon, frukost i trädgården; sedan läste vi Zanoni. Fredrika afteknade min profil. Jag skref 1801. — Eftermidagen kom Fru Rolén, och Kyrkoherden Ährling med sin Fru från Huddunge för att lemna Fredrika Bremer en gård af Erkänsla för hennes Morgon-Väckter af fruntimren i nästgränsande socknar — en grann album, med rim och prosa. Hjertligt och välment.»

7 juni. »God skön dag. Läsa Zanoni, förtroliga samtal om 1824. Fredrika! — Det kan dock ej blifva begripligt förr än man läst det föregående. — Sista afton vid det fredliga Årsta! Tacksamhet!»

Bekymret över Fredrikas emancipationstendenser vaknade å nyo hos Malla 14 juli, då hon på genomresa i Stockholm avlade »Visit hos Fru Bremer som jag fann mycket hyggelig och förständig. Mån tro hennes dotter Fredrika har så rätt att villja skillja sitt hvardagslif från sin Mors? Mån tro ej de närmaste naturens band åligger de heligaste plikter? och öfning i tålmod, fördragsamhet, och sjelförsakelse, just vara ändamålet med de stundom skiärande och pröfvande olikheterna? — Mån tro ej den förbättring som *hvardagslifvet* sålunda utöfvar på oss sjelfva och andra, är verkligare, verksammare, och mera gällande än det osäkra, ovissa man i det allmänna kan uträtta?»

427. Reuterdahls avhandling: se anm. till 414. Fredrika fann inte sunt förnuft i hans något skruvade schleiermacherianska särskiljande av »den logiska tron» och »den religiösa tron». Men liksom hon behandlade han Strauss på ett utmärkt nobelt maner, som inte var gängse bland ortodoxa teologer. Hans artikel torde också ha väckt anstöt såsom slapp, ty i nästa nummer av tidskriften uppträdde H. M. Melin med en ny recension, där han skarpt tadlar författarinnan såväl för hennes koncessioner mot Strauss som för hennes aktningsfulla behandling av hans person.

Dock finner han, att hennes sköna apologetiska framställning försonar dessa förbrytelser. — D:r Hand: antagligen filologen F. G. Hand, professor i Jena. — Baumgarten-Crusius: Jenaprofessor, teolog av tämligen frisinnad riktning. — »Jenseits der Berge»: denna reseskildring från Italien var en av Brockhaus' presenter.

428. Fru Ehrenborg befann sig på återvägen från Uppsala, där hon varit för att ordna med sin ditflyttning till hösten.

429. »Hrane Skald»: obekant poem. — Tillägnet till Franzén: stod införd i Sv. Biet 9 juni.

430. Gräfin Ida: hennes ständige följeslagare, kurländaren von Bystram, ansågs av somliga vara hennes gemål, fastän äktenskapet av ekonomiska skäl måste hemlighållas. Den elake Gutzkow åter påstår, att Bystram, den där var »kunnig som en bok», medsläpades i egenskap av konversationslexikon. Årstabesöket 25 juni skildras sympatiskt av grevinnan i »Ein Reiseversuch im Norden» (1843). Hennes feodala natur bör ha känt sig hemma i Årsta monumentala trappgångar och salar, men det eleganta bohemi, som pikant blandade sig med hennes junkeraristokratism, ryggade för Fredrikas asketiska vanor.

»Ich bat Fräulein Frederike mir ihr Zimmer zu zeigen. Das war einfach . . . wie eine Zelle. Für mich würd' es im höchsten Grad unbehaglich sein, denn es ist ein Eckzimmer, hat auf zwei Seiten ein Fenster, folglich doppeltes Licht, und keine Vorhänge. Drei viereckige Tische stehen darin, ganz bedeckt mit Büchern, Papieren und Schreibgeräth, und ein blaues Meuble im strengen Styl; ich meine in solchem, der uns auffordert uns *tout bonnement*, wie es sich eigentlich gehört, auf Sopha und Stühle zu setzen, nicht aber zu strecken, zu legen, zu kauern — wie ich es doch sehr gern habe. — — — An den Wänden hängen einige Gemälde. 'Das ist ein kleiner ächter Teniers; aber ich weiss schon, das gefällt Ihnen nicht' — sagte sie lächelnd und zeigte auf ein Bildchen, wo ein Bauer seine Pfeife stopft. Ich sagte denn auch ehrlich Nein. Überhaupt sagte ich öfter Nein, wenn sie Ja sagte. — — — In ihrem Vorzimmer stehen zwei grosse Bücherschränke, mit Büchern in schwedischer, deutscher, französischer und englischer Sprache. Mir däucht sogar italienische. — — — Sie hat schöne, gedankenvolle Augen und eine klare, feste, ich mögte sagen solide Stirn, unter der sich die bestimmt gezeichneten Augenbrauen beim Sprechen bewegen — was ihr sehr gut steht, besonders wenn ein Gedanke sich in ihr heraufarbeitet und zum Wort werden will. Sie hat eine sehr kleine und behende Figur und war in schwarze Seide gekleidet.»

431. Naturforskarnas möte: de skandinaviska naturforskarna samlades till kongress första gången 1839 i Göteborg, nästa år i Köpenhamn och 1842 höllo de sitt tredje möte i Stockholm 13—19 juli. I sektionen för fysik och kemi var Fabian Wrede svensk sekreterare, och det var säkerligen han som hade anmodat Fredrika om en dikt. Sv. Biet meddelar 20 juli flera (anonyma) sånger, som sjöngos eller utdelades på avskedsfesten kvällen förut i »prins Carls palais», och däribland en som i tanke och uttryck synes oss förråda Fredrika. Att den metriskt är efterbildning av Schillers »An die Freude», hennes gamla favorit (se I, sid. 9), bidrar till sannolikheten.

Bröder! Ifrån skilda länder
trenne folk vi mötas här;

uppå Svithiods gröna stränder
 högtidsbordet dukadt är; —
 Meningen är lätt att finna,
 festen är oss alla klar,
 ty naturen, vår värdinna,
 vett och vin oss gifvit har.

Icke mer i misstro vandra
 Svensk och Dansk och Norrman nu;
 bröder! låt oss dricka *du*,
 med naturen och med hvarandra.

Ut ur lugna hyddors sköte
 förde oss en dunkel drift,
 att bland stränga mödors möte
 söka en förborgad skrift.
 I den höjd der stjernor brinna,
 i det djup der natten rår,
 anade vår själ att finna
 den fördolda andens spår.

Det är ett förnuft, som frågar
 blickande ur gruset här,
 ett förnuft som svarar der,
 der i klarhet solen lågar.

För den fromma forskarns öga
 klarnar himmel, klarnar jord,
 ur det låga, ur det höga
 hviska tingens ursprungs ord;
 Elementernas insegel
 lösas, och, välsignande,
 ur naturens dunkla spegel
 strålar Skaparns anlete.

Gudasynen frihet bringar,
Tanken kastar bojan af,
 och sin friska Arons-staf
 öfver lifvets klippor svingar.

Mörkrets makter, blinda, yra,
 bli det godas tjänare;
 till Apollos guda-lyra
 måste Python strängar ge,
 och hvar skön fast dunkel aning
 inom mensklighetens bröst
 går uti förklarad sanning
 fram vid *vetenskapens* röst.

Om än vildt på djupet svallar,
 vinkar fjerran än vår hamn,

bröder! framåt, i Hans namn,
som oss till fullbordan kallar.

Barn han var vid Ganges stränder,
Anden, som nu yngling-skön
står i Skandnaviens länder,
stark af åratuseusens rön;
Nordens genius han väckte
upp ur dvala-kalkens rus,
ty Guds bud till menskors slägte
är ett evigt: »varde ljus!»

Varde ljus i höga Norden!
Bröder upp! och glädjom oss,
att med vetenskapens bloss
lysa frid och fröjd på jorden.

Geijers samlade skrifter: »Smärre Valda Skrifter.» I brev av 22 maj (i Sv. Akademiens arkiv) avfordrar Geijer Fredrika sin »Thorildiska *Bekännelse*», som hon lånat, för det följande bandet. — Tyskland är propist för M. V.: bl. a. hade en recensent i Hamburgischer Correspondent förklarat sig böjd att anse »Morgenwachen» som det mest betydande av författarinnans verk, ehuru han hellre velat ha det i romanform.

432. S. k. Engelskan: den sid. 223 omtalade parken. — Lena: Bremers gamla finska barnjungfru. — Det andeliga kittet: här syftas på den sista av Baaders »Vierzig Sätze aus einer religiösen Erotik». — Orléanska familjens olycka: 13 juli hade franske tronföljaren omkommit genom skenande hästar. »OO-hjertan» syftar väl på Orvar Odd, som var beryktad för ett särdeles vårdslöst sätt att omtala kungliga personer. — Sophie Z.: friherrinnan Knorring hade bevisat årets promotion i Uppsala och trots sin ängsligt bevarade författaranonymitet uppvaktats med studentsång.

433. Skall ingenting störa mig i denna känsla: urspr. »bryr jag mig icke om hvad du säger eller skrif[ver]». — *Kronbruden*: de här citerade verserna återfinnas ej i den tryckta versionen, vilken redigerades med »en viss varsamhet». — Rysshaget: de verser, i vilka detta ursprungligen närmare utlades som en alls icke politisk men kulturell ovilja, läsas i Elof Tegnérns anmärkningar till jubelfestupplagan.

436. Ett visst »eldprov»: Böttiger hade på sommaren varit tillsammans med familjen Tegnér vid Gustavsberg.

437. Fahlcrantz' recension i *Ecclesiastik* tidskrift 1842, sid. 128—136, är en blandning av de hjärtligaste komplimanger till Fredrika, ärligt flammande hat till Strauss och »våra Straussadvokater», vilka betraktas som ett banditfölje, och milt behärskade varningar för den heterodoxa försöninglära *Morgon-väckter* förkunnar. H. M. Melin hade i den vädrat semipelagianism, till och med den slösaktigt berömmande Anjou i Frey hade lätt antytt, att »Christi försöning» hos Fredrika bortskymdes av »helgelsens verk», och Fahlcrantz, ännu mera bekymrad i denna punkt, fann »det naturliga förståndets anspråk» för mycket beaktade på det blodiga mysteriets bekostnad, ehuru han ville hoppas, att författarinnan vid djupare besinning icke skulle nöja sig med »en försöning, som, visserligen till stor-

heten, men ej till arten skiljer sig från de förädlande verkningarna af hvarje stor och vis mans läror, handlingar och offer». Han slutade med att lyckönska henne till det sköna privilegiet att få föra religionens talan för den bildade publiken ända långt utom Sverges gränser. »Och till denna Mission — hvilken hon gerna, och kanske verksammast, kan utföra i den sköna diktens pilgrimsdrägt — önske vi henne mod och lust och en beständigt djupare blick i Ordet. Välsignelsen skall icke uteblifva.» — Jag bryr mig om ingen etc.: översättning av ett par rader citerade i Lockharts »Life of Sir Walter Scott», kap. 68:

I care for nobody, no not I,
Since nobody cares for me.

439. Malla befann sig ännu i Stockholm. Enligt hennes dagbok åtföljdes brevet av en sändning syltade svarta vinbär. — »Vindkastan höra ock till Guds väderlek»: se anm. till 283. — En romanhjärte: Wilhelm Brenner, kallad »vikingen», i *En dagbok*. Om sjöofficern se 306 (sid. 37).

440. Enkhusgränd: nuvarande Hamngatan. — Geijers senaste filosofi: se sid. 253.

442. Jubelfesten 1841: svenska bibelns trehundraårsjubileum.

445. En annan person (sid. 277, r. 2): sannolikt Malla Silfverstolpe. Missämja mellan henne och F. hade uppstått ett par år tidigare av den lustiga anledningen, att Thekla Knös i herrkläder hade tillsammans med Wennerberg, Josephson och ett par andra unga män en afton infunnit sig hos Malla, när F. var på besök. »Fahlkrantz fann det så högst oskickligt att Thekla utklädd med Studenter gått på gatan, att han blef helt indignerad, och gick i vredesmode, sedan jag förgäfves sökt att blidka honom.» — Tholuck: denne på sin tid inflytelserike teolog, som var mycket översatt och populär i Sverge, recenserade *Morgon-väckter* i *Literarischer Anzeiger*, tämligen snävt och prelatensiskt, om än på sitt vis välment. Vi känna artikeln endast genom ett utdrag i Sv. Biet 29 dec. 1842, och dess datum är oss obekant, men sannolikt är det för den Fredrika tackar.

446. Vad du skrev om Almqvist: A:s märkliga besök hos Malla 2 nov. (se Mallas Memoarer IV, 216). — »Sorgens» Dämon: jfr 181 och anm. De verser, som där anföras i sin riktiga form, citeras här ur minnet med flera avvikelser.

447. Ett brev på 15 kvartsidor: detta brev av 9 nov. är tryckt i Geijers samlade skrifter, naturligtvis med små uteslutningar; originalet tillhör Svenska Akademien. — En stark artilleribetäckning: Fabian Wrede.

449. Kapten Cronstrand: Baltzar C., kapten i ingenjörkåren, hade året förut hemkommit från mångåriga studieresor i Europa, Asien och Afrika. Hans berömda avbildningar av egyptiska fornlämningar tillhöra numera Nationalmuseum.

450. Agathe var inte svag för Böttiger. Under Uppsalabesöket 1838 hade hon chockerat Malla med påståendet att av alla svenskar hon träffat i Rom föreföll han minst intressant. »Har jag misstagit mig på honom?» frågade sig förfärad den lättstörda Malla.

451. Vårluft etc.: året 1842 utmärkte sig, som Posthumus berättar (»Ur minnet och dagboken» I, 160), för »ovanliga företeelser i naturförhållandena».

452. Om Geijers brev se anm. till 447.

454. Det där gudomliga kittet: se 432 och anm. — Jag vet ej om du bör visa *detta* åt A.: en antydning att brevet om »Svenska siare och skalder» (388) hade blivit *visat* för Atterbom. — A:s bok om Goethe: »Plato och Goethe» av E. A. Schröder och Atterbom hade utkommit i juni detta år. — Desperat på musiken: därom vittnar ett brev till Fredrika av 13 jan. 1843 i Geijers samlade skrifter. — »Fosterländska sånger»: av Assar Lindeblad. — Författarn till poemet »Thorstenson»: amanuensen vid hovkonsistorium mag. G. Sanndahl. — Sylfiden: se anm. till 370.

455. En man, som i denna stund etc.: Böklin. Han var en av 1820 års promovendi i Lund. — Lev för filologi: Tegnér meddelade vid denna tid sina vänner, att han funderade på en ny och tillökad upplaga av *Ihres Glossarium Suiogothicum*, för vilket ändamål han till och med ämnade lära sig persiska (se hans brev till Franzén av 20 nov. 1842 och till Brinkman av 25 febr. 1843). — Gudsfruktan och platonism: grevinnan hade ännu ej hunnit dit, men längre fram blev hon ivrigt missionerande katolik och gick i kloster. — Känt livet för bittert att vilja giva det åt ett barn: jfr I, sid. 461. — På Svenska Akademiens högtidsdag upplästes ett poem av Oehlenschläger med anledning av den honom tilldelade stora medaljen, och i detta firades Sverges främsta skalder. — Böttiger: författare till andra »Fosterländska sånger», som hade utkommit anonymt 1841.

456. Till lärare eller ledare en Fader: Rudolf Hjärne (»Från det förflutna och det närvarande» I, 72 f.) berättar, att professor Svanberg hade lärt sina döttrar matematik och brukade kalla på dem, när det gällde att skämma ut en okunnig tentand.

457. Det förefaller nära nog visst, att adressaten är Ulrika och inte hennes syster Amelie. Den förra har dokumenterat sitt kristliga intresse genom en liten andaktsbok för nattvardsgäster, »Ett fromt hjertas utgjutelser» (1843). Hennes romanförfattarskap hade visserligen börjat men var inte vidare beaktat. Hennes »stilla och ädla verksamhet» bestod däri att hon höll skola i Grenna. — »Petreas första roman»: »Mathildas bekännelser, eller Petreas första roman», ett anonymt verk av Lovisa Mathilda Nettelblad, hade utkommit hösten 1842. Den långtrådiga brevromanen har inte, som man skulle kunna tro, något sammanhang med *Hemmets* författande Petrea; titeln är helt enkelt en fiffig reklam, beräknad att locka Fredrika Bremers läsare. Fröken Strussenfelt tycks ha låtit lura sig.

458. Den tvivlande, tvekande Thomas: här gömmer sig en polemik mot Franzén, som i »Tron och Förnuftet» hade låtit den förra så apostrofera det senare:

Lik Thomas, famlar du i tviflets natt,
Om du ej får din Gud med händern fatt,
Ack, mins du ej hvad honom Herren lärde,
Att den är salig, som ej ser, dock tror?

Hwassers bok: se sid. 284.

460. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 265. Början refereras av Esselde: »Brefvet af den 31 Januari börjar med några tacksägelse för lånet af Oehlenschlägers Helge. Derpå följa några uttryck af ledsnad öfver en uppgift i Svenska Biet, att ett der meddeladt satiriskt nyårspoem

af Fahlcrantz, hvori särskildt Almqvist och hans skrifter illa tilltygades, blifvit uppläst vid en nyårsfest hos Fredrika Bremer, då likväl, på den sistnämndas uttryckliga begäran, allt bittert i afseende på tidens riktning och företeelser blifvit ur poemet uteslutet, innan det upplästes. 'Jag bad derom', skrifer hon, 'emedan ironien häri sårade min känsla, och emedan jag ej vill och ej kan se det blott negativa i tidens tendenser.'»

I Sv. Biet meddelades 23 jan. 1843 ett litet nyårsspel, uppfört »i ett sällskap här i hufvudstaden». Säkert igenkändes genast Fahlcrantz som författaren, och säkert visste alla i Stockholm var han hade firat nyårsafton. Han upptog sedan stycket i sina samlade skrifter (VII, 89).

461. Det Eviga folket: denna Fredrikas älsklingstanke var hämtad ur Bulwers roman »Ernest Maltravers» (se 275), där det heter i sjunde boken, första kapitlet: »It was this mixture of deep love and profound respect for the eternal *People*, and of calm, passionless disdain for that capricious charlatan, the momentary *Public*, which made Ernest Maltravers an original and solitary thinker.» I poemet till Tegnér av 1841 (se anm. till 388) lyder sista strofen:

Ty gifves en publik lik strömmens fragga,
i tiden gifs *ett evigt folk* också:
uti dess sköte bäddades din vagga,
uti dess hjerta skall ditt minne slå.

Konungens jubileum: 6 febr. Det firades med »frispektakel» på kungl. teatern, varvid uppfördes »Ett national-divertissement» med text av Böttiger, samt med bal på Börsen för de kungliga, given av magistraten och borgerskapet.

462. »Frågor» etc.: versifierade »Frågor till Författaren af 'Grunddragen till den Christliga Sedoläran'. Det var mot kättaren Nils Ignell som den outröttlige biskopen nu försvarade den rätta läran, humant och älskvärdt vädjande som vanligt.

463. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 266. Här råder någon kronologisk oreda i Esseldes uppgifter och datering, men vi få anta, att det är fråga om något meddelande från Amerika, som Brinkman befordrat till Fredrika. — F.: Fahlcrantz. — Andra luckan utfylles av Esselde: »Slutet af Baronens bref, hvilket synes hafva innehållit några skämtsamma utfall mot offentlighetens inbrytande på det enskilda lifvets område, hade väckt en ohejdad munterhet inom familjen.»

464. Se anm. till 460. — Almqvists skrift: »Tre fruar i Småland.»

465. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 267. — Esselde refererar brevets slut: »En antydning följer om en i Baronens bref yttrad önskan att väninnan måtte äfven i muntligt samspråk kalla honom vid namn, såsom hon ofta gjort i bref. Hon lofvar att gå in på hans begäran, om han å sin sida ville gifva henne tvenne löften: nemligen *att aldrig tala illa om Geijer och att alltid tala väl om kvinnokönet*, d. v. s. med den aktning man är skyldig hälften af människoslägtet, som icke får bedömas efter några svaga och fåfängliga individer. 'Jag är ömtålig på mitt köns vägnar', tillägger hon, 'och den som ej skänker det en *sann* aktning, kan aldrig vara min vän. Förlåt — och förstå! — —'»

466. Ädla blommor ha nektarier etc.: Fredrika citerade kanske ur sitt under arbete varande manuskript; se *En dagbok*, sid. 63. — Mellan

»men» och »Goda Fahlkrantz» (sid. 314) stå i originalet tre överstrukna, oläsliga rader. — En viss man: Brinkman; jfr 463.

467. Hälsningar från Tyskland, Holland, England: om tyska översättningar se anm. till 356; Holland hade tillägnat sig nästan alla Teckningarna och därtill *Morgon-väckter*. I England och Amerika hade uppstått en översättar- och förläggartävlan, i vilken Mary Howitt, som nu hade skickat Fredrika sin i kompani med maken William verkställda översättning av *Grannarne*, ger en inblick i sina ovannämnda memoarer (se anm. till 354). Howitts översatte boken från tyskan 1842, därefter *Hemmet* o. s. v. De förlade böckerna själva och måste gå på natt och dag för att mota konkurrensen från en Londonförläggare, »a low fellow», som skyndade sig att publicera de Bremerska romanerna i en gottköpsupplaga. Inte nog därmed: Howitts' översättningar blevo, påstås det, stulna av en förläggare, en smula ändrade och utgivna som nya. Till råga på allt voro deras sättare mutade från Amerika, och korrekturen skickades över oceanen så flinkt, att böckerna kunde vara utkomna där innan de engelska upplagorna hunno anlända. Howitts började snart översätta direkt från svenskan, tvungna av konkurrenterna, om inte av sitt kväksamvete. Läsebibliotheket 1844, nr 1, meddelar att »*m:ll Bremers* skrifter nu sätta allt hvad romanläsarinna England har i förtjusning, sedan man nyligen fått en engelsk översättning af dem omedelbart ifrån Svenskan, och ej, som i de förr i England utgifna upplagorna, från originalet och stympade Tyska översättningar. De nu så mycket omtyckta översättningarna äro aftryck efter någon bland de många Nordamerikanska upplagorna, för hvilka de Svenska originalerna blifvit begagnade.» Den amerikanska hänförelsen registreras ofta av de svenska tidningarna från dessa år genom utdrag ur anmälningar och privatbrev. Det starkaste vittnesbördet avlägger dock mrs Howitt: »Cheap editions ran like wildfire through the United States, and the boys who hawked them in the streets might be seen deep in 'The Neighbours', 'The Home', and 'The H— Family'».

Ett brev av samma datum som det här kommenterade refereras av Mary Howitt (II, 23 f.): »The first of many letters which I received from Fredrika Bremer expresses her pleasure at the English publication of 'The Neighbours', and is dated Stockholm, February 21, 1843. She speaks modestly in it of her productions, and is surprised that her commonplace delineations of every-day life should suit the fastidious taste of England. Nevertheless, she hopes still to write more worthily of the life in her native land, saying in conclusion, 'Sweden is a poor but noble country, England is a rich and glorious one; in spirit they are sisters, and should know each other as such. Let us, dear Mrs Howitt, contribute to that end.'»

De småländska flickornas profetior: den s. k. predikosjukan, som livligt sysselsatte uppmärksamheten denna tid. — Hans svar till domkapitlet: meddelat av Aftonbladet 24, 25 jan. 1843. Av de 12 frågor, som Uppsala domkapitel förelagt Almqvist, lydde den sjunde: »Erkänner Tit. så väl den Hel. skrifts sanning, som vår bekännelses öfverensstämmelse dermed?» I det ganska vidlyftiga svaret utredde han progressivitetens berättigande i alla sfärer och påvisade den lutherskt-evangeliska bekännelsens progressiva karaktär. — I hans ögon brinna ofta så vackra stjärnor: jfr porträttet av Stjernhök i *Hemmet* I, 355 f.

468. Kvinnans emancipation: se anm. till 426. — Henning Wrangels dagbok: jfr Mallas Memoarer II, 179. — Augusta Claesson: Charlotte Posses dotter. Hon hade varit i tysthet förlovad med Hans Järtas son Thomas och efter dennes död bestämt sig för att ta vård om hans åldriga far och hans två späda söner, som fördenskull våren 1842 flyttade hem till Claessons. Denna barmhärtiga och resoluta handling ansågs inte av alla fullt korrekt. I Ehnemarkska saml. bevaras de blad, på vilka Fredrika upptecknade Augustas bragd. Under rubriken »Perlor ur Lifsströmmen» lämnade hon några andra små historier till Läsning för folket 1844, 46.

469. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 268. Esselde upplyser, att Fredrika här tackar för »Vinterträdgården» — »troligen någon ny dikt af den gamle poeten». Till Tegnér skrev Brinkman nyårsdagen 1843 vid översändandet av sina »Vitterhets-försök», tryckta för utdelning bland vänner: »Jag hade ganska väl kunnat kalla hela samlingen *Vinterblommor* eller *Gubvisor*» (Wrangel, »Brinkman och Tegnér», sid. 347). — Böttigers kuplett: i »Ett national-divertissement».

I sammanhang härmed anför Esselde ett par odaterade brevutdrag, kanske från 1844. Bägge äro tacksägelse för poetiska sändningar:

»Jag vet att hvad detta lilla stycke innehåller 'är ord och inga visor' som ordspråket säger. Konsten att lida är ännu ett ämne, som jag gerna ville se af er sångmö behandladt. Ni kunde tala derom både såsom *konstnär* och *kännare*, och lära andra stackars qvidande klåpare i konsten, huru man bör och kan bära sig åt för att bli mästare.»

En annan gång: »De friska gingo ut att söka vårblommor, men funno inga; de kommo hem, och se! då räcker dem den sjuke från sin plågebädd en den skönaste blomma, friskt vuxen upp ur hans egen själs vårvarma jord! Det är vår historia i dag.»

470. Fredrika skrev en sång till Nils von Kochs födelsedag, 10 mars.

471. Ditt brev av d. 8 mars: delvis tryckt i jubelfestupplagan av Tegnérskriften. — Brinkmans fall: i Fredrikas trappa. — Fredrikas hymn till den nordiska mytologins djupsinne kom till användning i det tal Tegnér skrev för Växjö gymnasiums jubelfest 12 juni 1843. Observera följande rader: »De gamla asamyterna, ehuru vidunderliga och rå, stå dock i djuptänkt allvar onekligen över de grekiska . . . Och sedermera, när asaläran föll och måste vika för kristendomen, huru poetiskt rörande är icke den längtan, som då gick igenom hela nordiska naturen, hur klagar ej näcken i vågorna och suckar efter förlösnings, och högfolket under jorden, och skogens och källornas barn! — — Den nordiske skald, som en gång rent utsjunger denna skapelsens mystär, — *den förbidas ännu.*» — Friherrinnan Åkerhjelm: Elise, f. Anker.

472. Jenny Lind hade sedan hösten 1839 haft sitt hem hos Lindblads i Bondeska palatset men flyttade våren 1843 i följd av någon katastrof, och Fredrika blev som förtrogen djupt inblandad i denna ledsamhet.

473. Små religiösa uppsatser: se anm. till 417. — Den gamla lituanian om kvinnans plikter: jfr 11 och anm. — *Aurora*: se 238 och anm.

474. »Lejonhuden»: en novell av Charles de Bernhard, som 19 juli

—18 aug. 1843 upptog Aftonbladets följetong. Översättaren är obekant. Han tycks ha varit beskyddad även av fru Hebbe, som väl redan hörde till tidningens redaktion.

475. Bruna visitkort: pepparkakor eller något dylikt.

477. Din unga budbärare: enl. Mallas dagbok Herman Gyllenhaal, son till justitiestatsministern, vilken Fredrika förväxlade med generaltulldirektören. — Fruntimmersemancipation: jfr sid. 319.

478. Fahlcrantz gjorde sitt inträde i Sv. Akademien först 1844.

479. Konserten: »Skapelsen» på Riddarhuset; 14 apr. var långfredag.

480. En Judith: en jämförelse med skildringen av samma tavla i *Syskonlif* I, 96 visar, att här menas den B. C. signerade målningen av okänd italienare från 1600-talet på Nationalmuseum. — En tysk deklamatör: hovintendenten von Röök gav förmodligen en av sina fashionabla soaréer vid fackelsken i Stenmuseum. Ett sådant tillfälle skildras i *En dagbok*, sid. 383 ff. — Nya expositionen: i Aftonbladet 6 maj stod infört ett soligt kåseri av Fredrika, »En utflykt i salarne för De fria konsternas exposition, år 1843». — Bergman: fem år senare uppdyker i korrespondensen med Böklin Carl Wilhelm Bergman (numera mest känd som utgivare av Schinkels Minnen) i sammanhang med hans skrift »Den religiösa frågan». 1843 var han helt ung Lundastudent (f. 1820) men hade kanske redan en »lära», som han skriftligt meddelade Böklin och Fredrika. Brev till någon Bergman ha inte anträffats. — Andra delen av Ignells kristliga sedelära publicerades först 1846. — Rückert: se anm. till 134. — Bilagan finns kvar bland Böklins papper.

481. Resan: till Dalarne. — Ekenstam: förmodligen prosten i Stora Tuna, som Fredrika kände från Medevi 1835. — Bowallius: historikern, docent i Uppsala; var utsedd att leda Hans Wachtmeisters studier.

483. »Kreaturens suckan»: jfr anm. till 471. — »Protestantismen i Naturen» stod översatt i Sv. Biet 9 dec. 1842. — 11 maj, årsdagen av Karl Johans kröning, uppfördes på kungl. teatern Böttigers »En Majdag i Wärend»; som prolog deklamerade Dahlqvist »synen» ur »Svea».

484. Ida Hahn-Hahns intryck av Sverige: se anm. till 430.

485. Miss Edgeworth: en av de författarinnor med gammalt stadgat rykte, som Fredrika Bremer ansågs efterträda i engelska publikens gunst. Våra förfrågningar i England ha ej lyckats tillrättaskaffa brevet. — En mycket god predikan: av hovpredikanten lektor Eurén. — De Ron: det finns flera att välja på (Fabian hör inte hit, fastän skiljetecken saknas).

489. Amerika: Sv. Biet meddelar 26 juli: »Nyligen har en Amerikansk målare blifvit för ett sällskaps räkning afsänd till Rom, för att måla nu regerande Påfvens porträtt; man har sedermera subskriberat till ett ytterligare honorarium åt artisten, för att låta honom taga hemvägen öfver Sverige, och der måla M:lle Bremers.» Härom veta vi ingenting vidare, men 16 sept. 1844 bevistade Malla Silfverstolpe i Sophie Adlersparres ateljé »första séancen af Fredrika Bremers porträtt som skall sändas till *América*». Även om detta porträtt saknas alltjämt upplysningar.

491. Hahn-Hahns bok: »Ein Reiseversuch im Norden.»

493. Mr Lewin dog 15 juni. Familjen von Koch reste till England i sept., vidare till Schweiz och Frankrike och stannade borta i nio månader.

495. En underlig dikt: se 497. — Luckan sid. 352: nio rader på lbeväran uteslutna.

496. Falkenholm: en tullämbetsman som var fin violinist och hörde till Lindblads intima musikkrets.

497. »Fru-holmen»: av denna planerade dikt finns ingenting kvar. — Dagbladet kom ej häller till stånd, men de små folkligt moraliserande anekdoter och berättelser, som under rubriken »Perlor ur Lifs-strömmen» lämnades till Läsning för folket 1844, 46, voro säkert ämnade för detta företag; i Ehnemarska saml. finns mer av samma sort. — Brovallius: offskrivning för Bowallius.

498. J. L.: Jenny Lind hade konserterat i Finland denna sommar.

499. Från gymnasiums lärosalar: verserna »Efter talets slut vid Wexiö gymnasii jubelfest», som hade publicerats i tidningarna. — Ossian: Nils Arfwidsson hade nyss utgivit »Oisians Sånger efter Gaeliska originalet».

500. Ur Mallas dagbok 23 aug. 1843: »Et herrligt godt bref från Fredrika Bremer af den 19. uprörde hela min själ, och satte mig ur jämnvigt — gammal ånger vaknade!»

501. Min stackars blinda: den demoniska Elisabeth i *Familjen H.* slog inte an på anglosaxisk publik; den föredrog Beata Hvardagslag.

504. De dubbla professurerna: Böttiger vikarierade för både Atterbom och lilla Schröder. — Marie Forster: Förster. I en ytterst obskyr bok, som vi en gång råkade på i ett Weimarantikvariat, »Biographische und literarische Skizzen aus dem Leben und der Zeit Karl Förster's» (Dresden 1846), förekomma några rader om Böttigers intima umgänge med Karl Förster, professor vid Kungliga kadetthuset, och hans familj i Dresden 1835. Marie var F:s äldsta dotter. Den skildring av fadern (död 1841), som hon lämnade Fredrika, tycks ha stämt överens med det intryck man får av de nämnda memoarerna, utgivna av hans hustru: den ömmaste och soligaste familjefader; att han var skriftställare och poet, konstälskare och livsnjutare är självklart, då det gäller en Dresdenbo från Biedermeiertiden. Även Marie sysslade med diktning. Att Fredrika stod i brevväxling med familjen Förster intygar ett brev till Geijer från Dresdenskriftställarinnan Elfriede von Mühlens 1847 (på Uppsala Universitetsbibliotek), men om mågot finns kvar därav har ej kunnat utrönas.

508. Jenny Lind hade i sept. gästspelat i Köpenhamn och därvid med hjärtligaste tjänstaktighet omhändertagits av Andersen. — Herr Krüger: säkerligen Andreas Frederik Krieger, juristen och sedermera ministern. Han hade varit samtidigt med Andersen i Paris våren 1843. — Ahasverus: Andersens planerade kulturfilosofiska epos (utgivet 1848) behandlade den evige juden och inte bibelns Ahasverus. Esthers dåning är kanske ett minne av den Rubens'ska skissen på Nationalmuseum. — Om detta brev skriver Andersen till Ingemann 20 nov. 1843: »I dette Öieblik fik jeg Brev fra Stockholm, en Skrivelse fra Frederikke Bremer; hun hilser Dem! Altid spørger hun til Deres Musa; selv har hun fuldendt en ny Bog, dier er udkommen i disse Dage! Hele hendes Væsen og Character synes mig i den senere Tid at have taget en dyb religieus Retning. Dette hendes sidste Brev handler imidlertid meest om Jenny Lind!» Andersen refererar egenmäktigt.

509. Tocquevilles Amerika: det är möjligt att Fredrika hade läst de två första banden av »De la démocratie en Amérique» under första Tomb-

vistelsen (se anm. till 249); de två senare banden, som behandla Förenta staternas intellektuella och moraliska kultur, utkommo 1840. — Professor Mügge: titeln hade Theodor Mügge, politisk litteratör och romanförfattare, väl tagit sig för att imponera i utlandet. — Bruno Baur: Bauer, bibelkritikern.

Mallas dagbok 14 okt. 1843: »i detsamma kom hon [Fredrika] och Geijer. Roligt och godt att afhöra deras samtal om Doctor Mygge — Geijer sade — 'Ja min söta Fredrika, om Du blott kunde skjutsa oss alla andra in i himmelriket, skulle Du gerna sjelf stadna utanför!!'» Under detta Mallas höstbesök umgingos hon och Fredrika livligt. Ett par aftonsamkväm hos Lindblads omtalas i dagboken, en stämningsfull kyrkogårdsutflykt och vidare en episod, som står i samband med Mallas ungdomsminnen. 1 okt.: »Fredrika Bremer kom [till Lindblads], men ville ej gå in där sällskapet var i förmaket, utan stannade i sallongen med Adolf och mig: Hon var obeskrifligt intressant. Det var ljust Månskien — Fredrika ihogkom Lasse 1804. och sade — Fröken är vacker i månskien!» (Se Mallas Memoarer II, 29.)

510. Kittler: se sid. 241. — Hamburgs brand: se anm. till 423. — *En dagbok* annonserades 17 nov.

512. Professor Sundevalles gåva: förmodligen hans detta år utkomna »Zoologisk handatlas för skolor» (planscher och text).

513. Tidskrift för hemmet 1867, sid. 269. Enligt Esselde är brevet »ett uttryck af väninnans hjertliga bedröfvelse öfver att ovetande hafva sårat sin ridderlige vän, då hon i sitt senaste verk ('Dagboken') anført en anekdot om en onämnd furstlig person, vittnande om hans älskvärda och ädla karakter. Brinkman, som berättat henne anekdoten, hvilken han hade i första hand från fursten sjelf, synes ha betraktat dess offentliggörande, såsom ett sviket förtroende, och yttrat sitt missnöje deröfver. Fredrika Bremer börjar sitt bref med ett öppet erkännande af, att hon gjort orätt och en ödmjuk bön, att vännen ville förlåta hennes obetänksamhet. Ett hårdare namn kan hon dock icke gifva sitt fel; hon skulle, det visste han, hellre hugga af sig handen än att för sin litterära framgångs befrämjande göra något menskligt orätt, m. m.

'Visste ni', tillägger hon, 'hur ledsen jag varit och är öfver denna sak — huru ert bref vållat mig, hvad ännu ingen offentlig, om än aldrig så skarp kritik kunnat vålla mig — en sömnlös, orolig natt, visste ni rätt hur *oskyldig* jag känner mig på samma gång som *skyldig*, så — skulle ni nog ej vägra mig er tillgift.'

En förklaring följer, egnad att, om Baronen så önskade, framläggas för den höge person, hvars ord hon utan tillåtelse anført och att sålunda fritaga hans korrespondent från all skuld. 'På mig allena', säger hon, 'bör falla skulden af ett missbrukadt förtroende.' Men äfven hennes andel i saken, menar hon, tål en belysning, som torde kunna förklara, om ock ej fullkomligt urskulda den.»

Här måste syftas på några rader i *En dagbok*, sid. 389, citerade ur ett »förtroligt bref» av »en konung, som än i dag bär på sin hjessa en af Europas ädlaste kronor». Antingen är det kronprins Oskar eller Friedrich Wilhelm IV av Preussen. Denne litteräre monark kunde mycket väl tänkas få »Ein Tagebuch» i handen.

514. *Kära* liknar tjära: en upptäckt av Olof Fryxell (se anm. till 414).
516. Efterl. skr. I, 246. Originalen har försvunnit.
518. Medföljande skrift: ett upprop »Till Sveriges Qvinnor» om att understödja räddningsverksamheten för vanvårdade och vanartiga barn. Det infördes i Aftonbladet 20 dec. och samtidigt i Sveriges Statstidning. — Åkarhästens skrivelse: »Underdånig supplik till polismästaren i Stockholm», undertecknad »Åkarehäst», som hade stått i A. B. 9 dec.
520. Torparen: »Torparen och hans omgifning» var den enda bok av Sophie von Knorring, som Fredrika läste »med odeladt intresse och nästan odelad njutning». Romanen var tillägnad Malla Silfverstolpe och grevinnan Sommerhielm. — Geijer har varit litet sträng: se brevet till Fredrika av 4 dec. 1843 i hans samlade skrifter. — Mlle Hammar: lärarinna i Lindblads musikinstitut.
523. Fahlcrantz höll inträdestal i Svenska Akademien 15 jan. 1844 (högtidsdagen hade uppskjutits till dess på grund av börssalens reparation), och som det framgår av biljetten, att Fredrika levde »på ungarlsfot», ha vi funnit den passa ungefär på denna plats. De i 517 påtingade latinlektionerna hade tydligen börjat.
524. Se anm. till 518.
526. Fredrikas upprop hade gjort effekt i Uppsala liksom på många andra håll. 17 jan. 1844 lästes i Uppsalatidningen Correspondenten ett upprop undertecknat av Malla Silfverstolpe, friherrinnan von Kræmer, fru Geijer och fru Wensjoe med bön om bidrag till inrättandet av en räddningsanstalt för vanvårdade och värlösa barn i Uppsala eller dess grannskap. — Ditt paket n:o 8: felskrivning för 7.
527. Inledningen till verket: till andra delen nämligen.
529. Stockholms Figaro 1845, nr 9 (23 febr.). Originalen saknas bland Andersens kvarlåtenskap. Hur brevet åtkommit av Figaro uppges inte. — Andersens lilla häfte »Nye Eventyr» innehöll Engelen, Nattergalen, Kjärestefolkene och Den grimme Ælling.
530. Artikeln över Berzelius: en ståtlig mångspaltig uppsats av Hartmansdorff i Sv. Biet 11 nov. 1843 med anledning av Berzelius' 25-årsjubileum som Vetenskapsakademins sekreterare. — Fröken Rudenschölds egenhändiga lefnadsteckning: i Nordiska Museets bibliotek förvaras ett manuskript med titeln »De märkvärdigaste åren af min lefnad», innehållande Magdalena Rudenschölds självbiografi. I marginalen har Fredrika skrivit: »Afskrift tillhörig F. Bremer.» Skriften publicerades 1851 av C. F. Ridderstad i »Gömdt är icke glömdt», häft. IX, där det uppges att originalen tillhörde Thorsten Rudenschöld på Leckö.
532. Se anm. till 349. — Ur O. S. von Unges »Promenader inom fäderneslandet» finnas några utdrag i Ehnemarkska saml., som vittna om att Fredrika fann behag i denne rättskaffens, buttert grymtande kritiker av allt mänskligt, synnerligen det svenska, och hans packat sententiösa och vitsigt metaforiska stil, som liknar en korsning av Ehrensvärd och Törneros.
533. Latinet har gått — som det kunnat: i sina samlade skrifter VII har Fahlcrantz upptagit ett litet spex »Hur går det med latinet? Prolog till en ännu opåtänkt Opera: *Omnia*». I den på gamla dagar skrivna inledningen redogör han på sitt vis för Fredrikas och Agathes latinstudium, vilket han emellertid antedaterar ett år. Lektionerna måste ha ägt rum

huvudsakligen i jan. och febr. 1844, och pjäsen härstammar till sin upp-
rättning från Böttigers prolog »Asarne i Delphi», som uppfördes på kungl.
teatern i början av sistnämnda månad. — Medföljande gesällprov: Agathes
lilla skrivelse finns bevarad och uppvisar ett hårresande kökslatin, som
röjer den klaraste avsikt att bringa adressaten till förtvivlan.

534. Kammarjunkaren Lagerstråle: Caroline Rosens bror. Han hade
en kväll i jan. 1844 fallit offer för ett band rånmördare på Kungsholms-
bron. Fredrikas skildring av den originelle mannen, hans uppfostran, vä-
sen och levnadssätt infördes i Aftonbladet 16 mars. Hans systerson Louis
De Geer har tecknat hans sympatiska och ganska egendomliga figur i sina
»Minnen».

536. Skrivelsen till Brockhaus: se anm. till 356. Malla hade läst den
i Correspondenten 3 febr. — Biskop Faxe: som beskyddare av Stora Råby
institut för vanartade barn, den enda inrättning av denna art i landsorten.
— Borgerlig och politisk befrielse: de starka och bestämda uttryck Fred-
rika nu brukar i detta ämne vittna om resultatet av de sista par årens
inre arbete med ett problem, som alltid hade levat i hennes känsla men
dittills aldrig riktigt gripit hennes tanke. Uppropet till Sverges kvinnor
var ett förstucket manifest. Men redan *En dagbok*, som i vidare och
trängre kretsar dansar kring frågan, blev trots sin fladdrande form på
några håll uppfattad som en programbok. Somliga recensenter upprördes
över den såsom innebärande ett attentat mot äktenskapet, men Almqvist
fattade den riktigare. I sin långa artikelserie i Aftonbladet dec. 1843—
jan. 1844, »De stora frågorna om paragraf-moral och själs-moral», hälsar
han Fredrika Bremer som kämpe för en högre borgerlig ställning åt kvinno-
könet, spår att hon på denna bana skulle kunna bli »en Aurore Dupin
ibland oss» och konstaterar ej alldeles utan maliciös triumf: »Hon gör väl
någon gång ett utfall till paragrafmoralens fördel, men till det inre lif, hen-
nes teckningar egentligen afspegla, står hon ganska nära törnosornas sida.»
— Begynnelsen till himmelsfärden: syftar på konversationen om modern fransk
litteratur i *En dagbok*, särskilt sid. 58. Eugène Sue ansågs den tiden
som en djupt moralisk samhällsavslöjare.

538. Adressaten redigerade Najaden, en för sin självständiga hållning
högt ansedd Karlskronatidning. — Wannqvist: underståthållare. — En
»Sjökalendar»: någon sådan hördes aldrig av.

540. 8 mars: skall vara 9.

541. En liten fru, som heter Linnell: blivande svärmor till den all-
bekanta fru Fredrika Linnell; se Lotten Dahlgrens »Lyran», sid. 15 f.

542. 17 apr. 1844 annonserades i Aftonbladet ett porträtt av Fred-
rika Bremer, efter Södermarks målning ritat av Troili och tryckt hos
Cardon.

543. »En Äktenskapshistoria»: av den finns ingenting bevarat, såvida
den inte på något sätt har influēt i *Hertha*. Vi våga en försiktig giss-
ning, att det brev, som nämnes i nästa rad, är identiskt med 473 och att
den Böklins dröm, som där antydes, har något samband med den som
förtäljes i *Hertha*, sid. 252 f. — Kung Oskars svar: upphävandet av för-
budet mot all beröring med den avsatta dynastin. — Carus: den roman-
tiske Dresdenläkarens »Zwölf Briefe über das Erdleben» (1841). Det som
såges om honom i kapitlet »Romantische Ärzte» av Ricarda Huchs »Aus-

breitung und Verfall der Romantik» förklarar tillräckligt varför han »mycket anslår» Fredrika.

544. Adress: Stockholm. Hagelstena. Fru Hammarén var gift med en kyrkoherde.

545. Fru Bibelsällskapssekretererskan: Ulla Linnell var sekreterare i Fruntimmersbibelsällskapet. — Fru Fahnhjelm: här menas troligen fru Eva Beata Fahnehjelm, vars man, kammarrättsrådet, hade avlidit våren 1844. — Den saken är icke kokt ännu: ett lån från madame de Sévigné. — Spridit vissa teckningar till Indien etc.: detta världsrykte pinade högligen den svenska avundsjukan. Under 40-talet fick Fredrika Bremer uppbara åtskilliga recensioner, som i otidighet ingalunda stodo efter 50-talets Herthaskall, och det hände, att belackarna naivt blottade en av grunderna till sitt miss-humör. Så J. P. Theorell i sin ondskefulla anmälan av *En dagbok* (Winter-Bladet 1844, 5 febr.), där han förklarar, att »det eviga basunandet har förargat många, och bland dem oss», samt att han ämnar förbli kät-tare, »äfvén om icke blott Europa och Amerika, utan ock Asien, Afrika och Polynesien böja knä».

548. Se anm. till 356. »Brockhaus und Avenarius» var firmanamnet på en med förlaget sammanhängande bokhandel.

550. Avskrift från greve Birger Mörner, som äger originalet. Adressaten, Esseldes blivande man, var löjtnant vid flottan men hade i flera år tjänstgjort på amerikanska örlogs- och handelsfartyg. — Någon av våra stora statsmän och författare: här citeras väl Aimé Martins av Franska Akademien prisbelönta »Familj-mödrars uppfostran eller människoslägtets förädling genom qvinnan», som hade utkommit på svenska 1841. Denna lyriskt eldiga bok av Bernardin de Saint-Pierres lärjunge (som visserligen icke just var statsman) var ägnad att göra intryck på Fredrika genom den grundtanke, som uttalas i titeln, ehuru dess utförande alls icke motsvarade hennes krav. Ett par utdrag i Ehnemarkska saml. datera vi vintern eller våren 1842. Sjätte kapitlet börjar: »Vill ni lära känna ett folks politiska och moraliska ställning, så fråga hvilket rum qvinnorna der intaga.» — Fröken Adlersparre: målarinnan, Axels syster. Att Fredrika satt för henne i sept. 1844 har nämnts i anm. till 489.

551. Ulla Barnekow: se anm. till 350. — Lindblad: hans representationsförslag, »Politisk dilettantism», har återupplivats av Anna Hamilton Geete genom vidlyftiga utdrag och referat, »I solnedgången» II, 62 ff.

552. Enligt upplysning av en systerdotter till Harriet Martineau har man icke i behåll något brev till denna från Fredrika Bremer. »It is on record that they never met.» — S...m: Sommerhielm.

553. Axel: Posse, Mallas fosterson, som hon enligt memoarerna inte hade synnerlig glädje av.

Ett par veckor före detta brevs datum hade den sedan våren (se sid. 409) planerade utflykten till Mallas barndomshem ägt rum (15 sept.). Adolf Lindblad följde med »i hopp», säger Malla, »att det trassliga förhållandet dem [Fredrika och honom] emellan skulle kunna redas». Malla förde de båda vännerna genom alla rummen, trädgården, Krögerhagen, till Malenelund och Ladugårdsberget — illustrationer till memoarerna. »Men idyllen blev störd när »Adolf började tala med Fredrika om sin sorg att hon ledsnat vid honom — jag tänkte genast att jag borde aflägsna mig, men tyckte åter att det såg så tillgiordt ut, satt kvar, hörde dem, och feck

ett nytt kärt och besynnerligt minne från Edsberg af den 15. September! — dessa två mig så kära Vänner, nu i missförstånd med hvarann» . . . På hemfärden var »Fredrika slutet och tyst, — tyckes blott hafva interesse för det stora hela — Mot den enskildta är hon blott *god och välgörande*».

554. Lorichs: förmodligen landshövdingen i Falun.

557. En ståtlig lifländsk fru: upphovet till Ida i *Midsommar-resan*.

558. Sara Wacklin, Fredrikas landsmaninna, hade hösten 1843 flyttat till Stockholm, där hon stannade till sin död 28 jan. 1846. Här profeteras sant om hennes bok; den blev mycket läst och citerad och upplades på nytt för några år sedan.

559. Den icke halshuggne kapten Lindeberg, som numera ägnade sitt liv åt den teaterpassion, för vilken han ett decennium tidigare hade trotsat döden, gjorde icke synnerlig lycka med sin dramatisering av *Grannarne*. Den uppfördes på hans Nya teater endast sju gånger mellan 29 nov. 1844 och 14 apr. 45. Man vet tyvärr inte, om Fredrika bevistade någon föreställning. Herrskapet Torsslow spelade ma chère mère och Björn, den kortväxte hr Stjernström Bruno. Aftonbladet, som bedömde premiären ganska välvilligt, gav Kungliga teatern en snärt för att den en längre tid haft Charlotte Birch-Pfeiffers bearbetning av romanen, »Mor och son» (översatt av F. N. Berg), i sin ägo utan att uppföra den. Pjäsen kom håller aldrig fram där utan på Mindre teatern (f. d. Lindebergs), 6 okt. 1846. Men i landsorten spelades den redan 1844 av Delands sällskap.

560. En ryktbar och snillrik författares verk: grevinnan Hahn-Hahns »Orientalische Briefe» (Berlin 1844), om vilket arbete Fredrika sid. 453 uttalar ett omdöme, som står sig. — Det omarbetade representationsförslaget: i Aftonbladet 22 nov. — En Uppsalabo: Fahlcrantz.

562. »Fiende»: jfr anm. till 553.

563. Den goda, förträffliga vän: Reuterborg.

564. Avskrift av Sv. Akademiens sekreterare E. A. Karlfeldt ur Akademiens protokoll för 13 jan. 1845. Originalt tycks eget nog ha försvunnit. De många w, som förekomma i protokollet och i vilka vi igenkänna en egenhet hos Beskow, ha förenklats.

566. Den hederliga prosten: teol. dr Per Gustaf Svedelius, kyrkoherde i Mora 1826—46. — Major Starenflycht: gift med dottern till överste Hertenhjelm (se anm. till 244). Han hade fått för sig, att Fredrika i Dalarne hade bedrivit förstudier till litterär behandling av svärföräldrarnas historia.

567. Efterl. skr. I, 254. Detta odaterade brevkoncept står där under rubriken »Till herr ***», åtföljt av ett annat brev eller utkast, som har visat sig vara ställt till Lars Hierta (1848). Flera omständigheter göra det osannolikt, att han skulle vara föreliggande brevs adressat, bl. a. den att det tyckes riktat till en utlänning: i annat fall hade nog Geijer och Richert blivit nämnda på tal om dem som föra reformernas talan i kristendomens namn. Vår gissning på Mügge har många skäl för sig (jfr 568, som daterats med hjälp av Mallas dagbok, enligt vilken det bör ha inträffat i Uppsala 29 jan.). Hans skarpt kritiserande bok »Schweden im Jahre 1843» hade utkommit hösten 1844, och den mycket oförstående karakteristiken av Fredrika Bremer är huvudsakligen byggd på intrycken av de samtal han fört med henne i teologiskt-filosofiska och sociala ämnen. — Jour-

nalismen: pressens hastigt växande makt och alltgripande populariseringsverksamhet kom den att betraktas som en rörelse för sig bredvid det övriga »muvemanget».

569. Manuskriptet hade återtagits från Hierta för att undergå »partiella omarbetningar» (se 566). — *Utopisten*: tidning utgiven under några månader 1845 av den rörlige politikern greve David Frölich enkom för att lancera hans åsikter i finansfrågor.

570. Biljetten var inlagd i ett brev från Beskow av 11 febr., tryckt i »Breve til Hans Christian Andersen» II. Förmodligen tack för det sago-häfte, som innehöll »Grantræet» och »Sneedronningen».

572. Enligt Mallas dagbok ankom brevet 15 mars. — Geijer: Han och Agnes kommo till Stockholm först efter påsk, i slutet av mars, och stannade en hel månad. »I solnedgången» II, 160 f. lämnas animerade skildringar ur Agnes' penna av ett par supéer hos Bremers, vilka ge en inblick i de mera lysande faserna av familjens umgängesliv, den man fåfängt söker i Fredrikas egna meddelanden. Det var henne djupt likgiltigt och snarast besvärligt, att »allt förnämt, charmant, litterärt, intressant och diplomatiskt som tänkas kan» församlades i hennes älskvärt mondäna mors salong. För landsortsbon Agnes var det som att komma till hovs.

Kort förut hade Fredrika bistått Frances vid en på Geijers bön verkställd översättning av hans artikel »Om Slafveriet» (se »I solnedgången» II, 80 f.), som det framgår av ett brev från Frances till Geijer (Uppsala Universitetsbibliotek): »As English composition it would read better if Fredrika B. had not advised me to keep as strictly as possible to the peculiarity and force of your style of writing, to which advice I was perfectly willing to conform.»

Borgmästare i Östersund: dr Wetterbergh hade verkligen av stadens borgerskap enhälligt utsetts till denna post, vilken dock lika litet som läkarpraktiken stäckte hans litterära bana.

574. Bröllopsvisan: sannolikt »Välborne Mathias Ulfs och jungfru Ade- löf Gets bröllopsskrift» (*Syskonlif* I, 298).

576. Grev Rudenschöld: kammarherre Thure Gabriel R., genom gifte besläktad med familjen von Koch. Hans yngsta dotter, Adèle Marina, blev sedermera hovfröken hos prinsessan Eugenie. — Kand. Feilitzen: Otto Teodor Fabian, som detta år promoverades; han hade redan 1840 tjugo-årig börjat uppträda som författare med berättelsen »Grannarna i skär- gården», som blev mycket läst. — Unga Claessons: en dotter till lands- hövding Lorichs var nygift med sin kusin brukspatron I. G. Claësson.

577. Av den suddiga poststämpeln urskiljes endast månadsdagens siffra. — Era resskisser: »Skizzer och reseminnen» (1844). — Namnteck- ningen bortklippt.

578. Gubben Lundvall: kyrkoherden i Munktorp, en lärd sjukling, som enligt herdaminnet var »nästan personligen okänd för sin församling».

579. »Fruntimmers-Föreningen i Upsala till befrämjande af en förbät- trad Barnavård» (frukt av det berömda uppropet) hade i mars konstituerat sig och korat Fredrika Bremer till hedersledamot. Föreningens första åt- gård var anordnandet av ett lotteri.

580. Adressaten, jurist och kammarherre, var bosatt i Oldenburg och tysk ända igenom, ehuru han tillhörde en svensk adelssläkt och var född i Malmö (1802). Hans far hade varit lantråd i hertigdömet Slesvig, och

modern (frånskild) hade sedan 1812 varit omgift med den bekante läkaren prof. P. G. Cederschiöld. Hans bror var officer i svensk tjänst och en syster gift med kapten Otto Ludvig Lewin på Ludvigsberg å Muskön. Efter skolgång i Helsingör och akademiska studier i Kiel och Göttingen inskrevs Theodor 1825 i Smålands nation, Uppsala, där han gjorde sig såpass bemärkt, att han förevigades bland »Zierbenglarne» (se anm. till 21) som »Fårhufvudet». Med Bremers gjorde han bekantskap redan 1826, vilket år han övergav Sverige. Sommaren 1841 återkom han som turist och utgav 1844—45 sina minnen från denna resa, två band »Bilder aus dem Norden». Wedderkop var musiker och lidelsefull älskare av all folklore; sägner och folkvisor, känsligt översatta och försedda med musikbilagor, utgöra huvudsaken i hans eljest trivialt humoristiska och salvelsefulla bok. Fredrika anmälde den med värme i Aftonbladet 7 juli. De övriga tyska resande hon hade tänkt behandla — naturligtvis främst grevinnan Hahn-Hahn och Theodor Mügge — utelämnades; i stället har hon inskjutit några rader med tydlig adress till den sistnämnde: »det vore oss lätt att anmärka misstag, uppkomna af en inskränkt blick, att göra kommentarier öfver vissa minnen af enskilda personer och samtal med dem tydligen förrådande en ovanlig brist på minne» (se 567 och anm.).

En Iduna: 16 sept. 1844 såg Malla Silfverstolpe i professor Qvarnströms ateljé »en Statue af Iduna som Fredrika beställt och som skall stå på Årsta. En dylik ämnar hon skiänka till Upsala Universitet» (nämligen Västmanlands-Dala nation). — Herr Wannqvist: Olof af W., son till underståthållaren; han sysslade med litteratur, särskilt som översättare från tyskan, och hade varit kamrat med Wedderkop i Uppsala.

581. Jenny Lind: hon hade i maj återkommit från sina tyska triumfer och denna europeiska gloria irriterade kanske en del av publiken. Det ansågs, att sångerskan blev »opasslig» på grund av otillräckliga bifallsyttringar, och entusiasmen var mot slutet av månaden, som Stockholms Figaro påstår, i ett märkbart avtagande; Jenny segrade dock snart igen.

583. Se anm. till 580. — Wärnanäs: på detta från Almqvists »Kapellet» bekanta ställe bodde majorskan Mannerskantz f. von Arbin.

584. Hartmansdorff hade 1838—41 varit landshövding i Kalmar.

586. Ur Okens »Allgemeine Naturgeschichte für alle Stände» (1833—45) finnas anteckningar i Ehnemarkska saml. Rösels bok torde vara kopparstickaren Aug. Joh. R:s vetenskapligt värdefulla planschverk »Insectenbelustigung» (1746—61) och den fjärde i ordningen professor A. G. Dahlboms lilla avhandling »Iakttagelser öfver Skandinaviens fjärlar». (Jfr sid. 417.)

587. Adressaten var grevinnan Sommerhielms svägerska; hennes man var sedan 1843 landshövding i Halland.

588. Slutet fattas.

589. Vikingafärd: i Ehnemarkska saml. förvaras ett häfte planer och utkast till en novellistisk skildring av resan, som skulle kallats »Wikingafärder». Något litet därav upptogs sedan i inledningen till *Midsommarresan*. — Den goda vännen och värden: kusinen Casper Wrede.

590. Avskrift i Sigrid Leijonhufvuds ägo. — Olshausen: se anm. till 403.

591. Detta brev måste ha föregåtts av ett som dessvärre tycks vara förstört. — Siri: Denna figur har Malla i sin dagbok riktigt uppfattat som en kombination av Jenny Lind och Fredrika.

592. Efterl. skr. I, 179.

593. Andeuppenbarelsen sid. 481 har Fredrika upptecknat under titeln »Besöket» (Ehnebrandska saml.). Berättaren kallas »en ädel man dyrbar för svenska hjertan» (Geijer?), och historien säges ha hänt en hans släkting herr L. Den återkommer i *Syskonlif* II, 191 f. — Magistratens i Berlin adress: i Aftonbladet 23 okt. Det var ett nödrop om skydd mot den intoleranta kyrkliga ortodoxi, som under professor Hengstenbergs ledning hade utbildat sig i Preussen, och begäran om tillsättande av en kommitté, bestående av präster och lekmän, för utarbetande av förslag till ny kyrkoförfattning. Denna skrivelse, som vid en audiens upplästes för kungen, besvarades med ett vasst och onådigt tal, i vilket magistraten fränkändes såväl moralisk som juridisk befogenhet att befatta sig med dylika frågor.

595. Se anm. till 580. — »Isola di San Blasio»: denna höst hade Bremers flyttat sitt stadshem till Blasieholmstorg 12.

597. Se anm. till 356. — *Der neue Pitaval*: denna samling kriminalhistorier, utgiven av Hitzig och Häring (Willibald Alexis), svälde till trettiosex band och avslutades först 1865. — Det Attarpska förgifningsmålet: en ohygglig småländsk familjetragedi, som visst aldrig blev riktigt uppredd. Om den högst invecklade rättegången utgavos i Jönköping 1846 två berättelser, bägge med titeln »Attarpska målet».

598. Fr. de G.: Aurore De Geer.

599. Någon julkalender: »Kungsängsliljan». — Suzor: en greve de Suzor gav denna höst ett par serier »séances littéraires», som gjorde mycken lycka.

600. Fr. Baader: i den tredje av hans »zehn Thesen aus einer religiösen Philosophie» (se anm. till 355). — Thomas Thurnau: Thyrnau, liksom de två följande romanerna av Henriette von Paalzow. Fredrika läste den längre fram, som utdrag i Ehnebrandska saml. röja. — Brevets sista avdelning ser ut som en särskild biljett men hör tydligen hit.

603. Stjernholm: Aurore De Geers hem.

604. William: en av Frances' sju bröder, artillerilöjtnant i Indien; han dog 1846. — Det Hollieska huset: The Hollies hette familjegodset i Kent. Omdömet om den Lewinska originaliteten i uttrycksätt kunna vi bekräfta. I London trycktes 1909 »for private circulation» två digra och eleganta volymer med titeln »The Lewin Letters. A selection from the correspondence & diaries of an English family 1756—1884», ett verk fullt av kostliga ting. Vi ha haft tillfälle att därur hämta ett och annat för detta arbete. — Fryxells skrift: »Om aristokratfördömandet i svenska historien.»

605. Astrologien: i Ehnebrandska saml. finns ett häfte »Astrologiska notiser» från denna tid. — Fahlcrantz mot Almqvist: »C. J. L. Almqvist såsom författare i allmänhet och såsom theolog isynnerhet skärskådad» utkom i två häften 1845—46.

606. »Frågaren och forsen» meddelas här i sin ursprungliga form. Den överarbetades sedan för tryck (i Aftonbladet 8 maj 1847; omtryckt i Efterl. skr. II). — Geijers svar, daterat 7 jan., förvaras i Svenska Akademiens arkiv. Här några satser därur: »Huru skönt är det ej att vara förstånd? Jag kan säga att jag mest haft denna erfarenhet med quinliga själar. Jag vet ej hvaraf det kommer. Men jag är glad deröfver som åt det vackraste betyg. — — — Tack för det du varit i Vermland. Ack de stora elfverna, och de skogiga höjderna! Efter dem har jag i Upsala

långtat nu i sex och fyrty år. De gå ej ur mig, såsom prosten i sin afskedspredikan sade om kyrkan.»

607. Böttiger: det var inte det egentliga Karl Johanspriset han hade vunnit utan en särskilt utfäst belöning av 100 dukater för en »Sång öfver konung Carl XIV Johan».

609. Lindblad tycks ha på nytt upptagit »Blenda» till betänkande, dock utan resultat.

610. »Förstånd och andra lemmar»: se sid. 433.

611. En levande gestalt i min fantasi: skulptrisen Lagertha Knutson i *Syskonlif*. — Caroline Ridderstolpe: se anm. till 391. Hennes ryktbara album beskrives omständligt i Arvid Ahnfelt, »Ur svenska hofvets och aristokratiens lif» VII. Det var en present av preussiska prinsessan Marianne, prytt utanpå med guld och ädla stenar och inuti med en massa av samtidens lysande namn. Bland dem nämnes Fredrika Bremer.

613. Avskrift af fru Vendela Dellgren, Chicigo. Adressaten, som 1912 avled i nämnda stad 93 år gammal, vistades några år av 40-talet i Sverge, där hennes man, en svenskamerikan, tycks ha varit anställd vid Förenta Staternas legation, ty så får man väl tyda ett Chicagoblads fantastiska uttryck »attaché at the Swedish court». Mrs Magnusson var poet och journalist; hon har översatt åtskilliga Tegnérdikter och medarbetade i Horace Greeleys berömda New York Tribune. Det föreliggande brevet hade hon med sig som en dyrbar relik i det »Home for Incurables», där hon tillbragte sina sista år. — »A new home in the West» är av mrs Caroline Kirkland.

614. Om underhandlingen rörde *Syskonlif*, som var under arbete men publicerades först 1848, eller något annat företag är obekant. — »Niskålen»: när den proponerades i Aftonbladet ha vi inte lyckats utröna. Men Fredrika själv hade gjort det med stort eftertryck i *En dagbok*, sid. 147 ff. Louis De Geer tog också därifrån ett motto till sin uppmärksammade artikel i *Intelligensblad* 2 apr. 1845 »Om andra Personen i Svenska Språket».

616. Den av oss förmodade adressaten var den ansedda skådespelerskan fru Erikson, Jenny Linds lärarinna och vän. Hon hade 1842 tagit avsked från den kungliga scenen men hade inte därmed mist lusten för sitt yrke. 18 maj 1846 berättar Stockholms *Figaro*: »Fru Erikssons länge omtalade dramatiska Soirée skall ändteligen äga rum nästa Lördag i de la Croix' salon. Madame Birch-Pfeiffers dramatiska bearbetning af Granarna med titel 'Mor och son' skall då för första gången uppföras.» Soarén blev emellertid på grund av sjukdom uppskjuten och kom aldrig till stånd. Vi anta, att skådespelerskan ville på det auktoritativaste håll hämta instruktioner för ma chère mères roll.

618. Följa sina vänner: Geijers i deras flyttning till Stockholm.

3 mars hade Geijer fått brev från Fredrika med anbud om 1000 rdr banko till en utländsk rekreationsresa. Detta brev är tyvärr bekant endast genom Anna-Lisas och Agnes' referat (»I solnedgången» II, 340 f.). Ur en brevlapp från Geijer av 8 mars: »Älskade Fredrika! Mitt största nöje är alltid att tänka på den sommarresa som du skänkt mig. — — — Min hälsa förbättras dageligen; och få vi en vacker vår så fattades intet i min glädje, mer än — *Du sjelf* — Vore det ej möjligt att du kunde göra oss

sällskap på denna utflykt?» 30 juni (enl. Mallas dagbok) fick Lindblad ett liknande anbud av Fredrika men var hindrad att begagna sig av det.

619. Dina skrifter mot Almqvist: se anm. till 605.

621. Den begåvade unge författaren hade lämnat sitt förstlingsverk »En resebeskrifning» till bedömande. Om hans sammanträffanden med Fredrika läses i Ellen Keys memoarbok »Minnen av och om Emil Key» I, 250, 262 ff.

625. Ur Mallas dagbok (19 juni): »Fredrika Bremer kom ej förrän klockan sex för att hämta mig till Årsta. Hon föreföll mig ej frisk, orolig och besvärad — steg ibland ur vagnen för att gå — hade förmodeligen tankeämnen som hon ej kunde eller ville meddela. Resan var tyst och tom.» 20 juni: »Stilla trefnad, landlig frid! Agatha mild och glad som en engel. Fredrika förefaller mig obelåten!» — 23 juni: »Proménade med den Goda och Vettiga Fru Bremer. Då Fredrika inkom om afton, såg hon ut som om hon mycket läst eller skrivit, upfylld och uptagen af de ämnen som sysselsatt henne — Sednare återlemnade hon mitt paquet för 1822, som hon då slutat, med stort interesse, deltagande och medlidande; talade godt och vackert om allt detta, om Kernell! Ömt deltagande, förståndigt och *förstående!*» Som lektyr nämnes bl. a. »Goethes Briefe an die Gräfin Auguste Stolberg» (1839). Malla lämnade Årsta 27 juni.

627. Avskrift av kammarherren greve Gustaf Trolle-Bonde, originalets ägare. Adressaten var grevinnan Sommerhielms syster. — En liten avhandling: en liten broschyr tryckt för utdelning bland »Jacobs och Johannis församlings respective ledamöter», i vilken överste af Forsell framlade sin idé om »skyddssyskon» (se Adlersparres »Anteckningar om bortgångne samtida» II, 154 ff.).

INNEHÅLL.

År.	Adressater.	Antal brev.
1838.	<i>Böklin, Per</i>	1.
	Sid. 4.	
	<i>Svanberg, Ebba</i>	1.
	Sid. 1.	
1839.	<i>Andersen, Hans Christian</i>	2.
	Sid. 17, 40.	
	<i>Böklin, Per</i>	4.
	Sid. 20, 25, 35, 42.	
	<i>Hebbe, Wendela</i>	1.
	Sid. 27.	
	<i>Hierta, Lars Johan</i>	1.
	Sid. 28.	
	<i>Koch, Frances von, f. Lewin</i>	4.
	Sid. 13, 22, 29, 33.	
	<i>Quiding, Charlotte, f. Bremer</i>	1.
	Sid. 12.	
	<i>S:t Cyr, Henry de Révérony</i>	1.
Sid. 8.		
<i>Svanberg, Ebba</i>	2.	
Sid. 11, 31.		
1840.	<i>Adlersparre, Carl August</i>	1.
	Sid. 77.	
	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	1.
	Sid. 86.	
	<i>Böklin, Per</i>	3.
	Sid. 63, 72, 91.	
	<i>Böttiger, Carl Wilhelm</i>	1.
	Sid. 70.	
	<i>De Geer, Ulla, f. Sprengtporten</i>	1.
	Sid. 92.	
<i>Flygare, Emilie</i>	1.	
Sid. 54.		
<i>Franzén, F. M.</i>	1.	
Sid. 52.		

År.	Adressater.	Antal brev.
1840.	<i>Hadeln, Johannes von</i>	1.
	Sid. 69.	
	<i>Koch, Frances von, f. Lewin</i>	4.
	Sid. 57, 75, 79, 82.	
	<i>Leuhusen, Wilhelm</i>	1.
	Sid. 92.	
	<i>Silfverstolpe, Malla, f. Montgomery</i>	12.
	Sid. 45, 49, 55, 67, 69, 71, 84, 86, 87, 89, 91, 93.	
	<i>Svanberg, Ebba</i>	3.
	Sid. 48, 60, 79.	
	<i>Wachtmeister, H. G. Trolle-</i>	1.
	Sid. 91.	
<i>Wergeland, Henrik</i>	1.	
Sid. 81.		
<i>Widström, Ulrika</i>	1.	
Sid. 76.		
1841.	<i>Adlersparre, Carl August</i>	2.
	Sid. 99, 124.	
	<i>Andersen, Hans Christian</i>	1.
	Sid. 146.	
	<i>Atterbom, P. D. A.</i>	1.
	Sid. 174.	
	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	1.
	Sid. 131.	
	<i>Brockhaus, F. A.</i>	1.
	Sid. 120.	
	<i>Böklin, Per</i>	6.
	Sid. 100, 107, 117, 140, 152, 171.	
	<i>Böttiger, Carl Wilhelm</i>	1.
	Sid. 101.	
	<i>Cronholm, Bernhard</i>	2.
	Sid. 125, 133.	
	<i>Franzén, F. M.</i>	1.
	Sid. 112.	
	<i>Koch, Frances von, f. Lewin</i>	12.
	Sid. 95, 105, 128, 131, 134, 143, 144, 156, 159, 164, 167, 172.	
<i>Lindblad, Adolf</i>	6.	
Sid. 132, 132, 149, 160, 170, 178.		
<i>Quiding, Charlotte, f. Bremer</i>	1.	
Sid. 127.		
<i>Silfverstolpe, Malla, f. Montgomery</i>	8.	
Sid. 97, 102, 110, 112, 113, 125, 133, 150.		
<i>Tegnér, Esaias</i>	1.	
Sid. 136.		
<i>Törner, J. M.</i>	1.	
Sid. 106.		

År.	Adressater.	Antal brev.
1841.	<i>Wrede, Fabian</i>	3.
	Sid. 144, 165, 176.	
	<i>Öberg, Lotta</i>	1.
	Sid. 123.	
1842.	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	1.
	Sid. 180.	
	<i>Brockhaus, F. A.</i>	1.
	Sid. 240.	
	<i>Böklin, Per</i>	7.
	Sid. 180, 189, 229, 243, 251, 273, 286.	
	<i>Böttiger, Carl Wilhelm</i>	3.
	Sid. 264, 268, 283.	
	<i>Ehrenborg, Fredrika</i>	1.
	Sid. 246.	
	<i>Fahlcrantz, Chr. Er.</i>	3.
	Sid. 273, 276, 284.	
	<i>Franzén, F. M.</i>	4.
	184, 199, 209, 217.	
	<i>Koch, Frances von, f. Lewin</i>	13.
	Sid. 179, 185, 194, 206, 208, 214, 225, 225, 237, 240, 270, 280, 289.	
	<i>Lindblad, Adolf</i>	2.
	Sid. 182, 232.	
	<i>Rolén, Mathilda, f. Kihlblad</i>	1.
	Sid. 215.	
<i>Silfverstolpe, Malla, f. Montgomery</i>	13.	
Sid. 182, 192, 195, 235, 238, 242, 249, 254, 260, 265, 268, 278, 290.		
<i>Svanberg, Ebba</i>	2.	
Sid. 274, 281.		
<i>Södermark, Olof</i>	1.	
Sid. 236.		
<i>Tegnér, Esaias</i>	8.	
Sid. 203, 221, 232, 247, 258, 261, 271, 281.		
<i>Wrede, Fabian</i>	4.	
Sid. 197, 203, 207, 216.		
1843.	<i>Andersen, Hans Christian</i>	1.
	Sid. 369.	
	<i>Brinkman, Carl Gustaf von</i>	5.
	Sid. 304, 309, 312, 320, 374.	
	<i>Böklin, Per</i>	7.
	Sid. 303, 315, 324, 332, 346, 356, 371.	
<i>Böttiger, Carl Wilhelm</i>	1.	
Sid. 367.		
<i>Fahlcrantz, Chr. Er.</i>	5.	
Sid. 310, 313, 330, 339, 377.		

År.	Adressater.	Antal brev
1843.	<i>Franzén, F. M.</i>	3.
	Sid. 307, 342, 377.	
	<i>Hartmansdorff, August von</i>	1.
	Sid. 340.	
	<i>Hartmansdorff, Marie von, f. Ehrencrona</i>	1.
	Sid. 377.	
	<i>Hebbe, Wendela</i>	1.
	Sid. 328.	
	<i>Hierta, Lars Johan</i>	9.
	Sid. 327, 365, 368, 368, 369, 372, 373, 379, 380.	
	<i>Hierta, Wilhelmina, f. Fröding</i>	1.
	Sid. 364.	
	<i>Ignell, Nils</i>	1.
	Sid. 347.	
	<i>Koch, Frances von, f. Lewin</i>	3.
	Sid. 321, 344, 350.	
	<i>Koch, Nils von</i>	1.
	Sid. 346.	
	<i>Lindblad, Adolf</i>	4.
	Sid. 329, 345, 349, 351.	
<i>Lindblad, Sophie, f. Kernell</i>	3.	
Sid. 324, 351, 383.		
<i>Silfverstolpe, Malla, f. Montgomery</i>	12.	
Sid. 299, 304, 318, 329, 331, 345, 348, 353, 359, 362, 365, 381.		
<i>Strussenfelt, Ulrika von</i>	1.	
Sid. 297.		
<i>Sundevall, C. J.</i>	1.	
Sid. 374.		
<i>Svanberg, Ebba</i>	1.	
Sid. 295.		
<i>Tegnér, Esaias</i>	5.	
Sid. 292, 321, 340, 360, 376.		
1844.	<i>Adlersparre, Axel</i>	1.
	Sid. 424.	
	<i>Ameen, Georg</i>	1.
	Sid. 401.	
	<i>Andersen, Hans Christian</i>	1.
	Sid. 389.	
	<i>Atterbom, P. D. A.</i>	1.
	Sid. 387.	
	<i>Brockhaus och Avenarius</i>	1.
	Sid. 422.	
<i>Böklin, Per</i>	4.	
Sid. 410, 413, 425, 438.		
<i>Böttiger, Carl Wilhelm</i>	1.	
Sid. 383.		

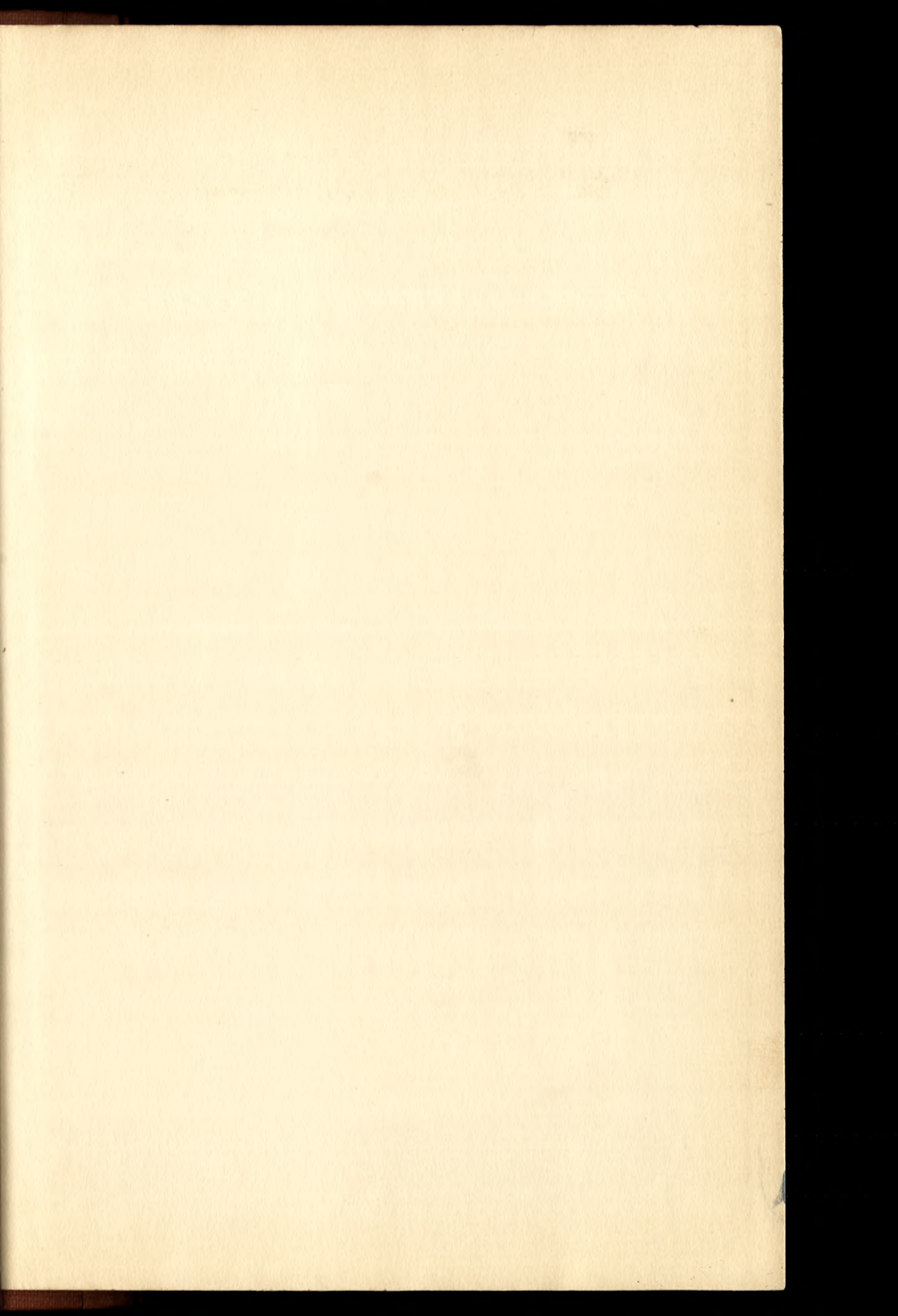
År.	Adressater.	Antal brev.
1844.	<i>Fahlcrantz, Chr. Er.</i>	9.
	Sid. 384, 391, 412, 419, 421, 422, 422, 430, 442.	
	<i>Hammarén, Eva, f. Lillichöök</i>	1.
	Sid. 418.	
	<i>Hartmansdorff, August von</i>	2.
	Sid. 390, 391.	
	<i>Hartmansdorff, Marie von, f. Ehrencrona</i>	1.
	Sid. 389.	
	<i>Hartmansdorff, August och Marie von</i>	1.
	Sid. 413.	
	<i>Hierta, Lars Johan</i>	2.
	Sid. 385, 393.	
	<i>Koch, Frances von, f. Lewin</i>	1.
	Sid. 428.	
	<i>Lindblad, Adolf</i>	1.
	Sid. 444.	
	<i>Lindeberg, Anders</i>	1.
Sid. 437.		
<i>Silfverstolpe, Malla, f. Montgomery</i>	6.	
Sid. 385, 394, 408, 429, 433, 435.		
<i>Tegnér, Esaias</i>	1.	
Sid. 398.		
<i>Törner, J. M.</i>	1.	
Sid. 391.		
<i>Wacklin, Sara</i>	1.	
Sid. 437.		
<i>Wallmark, P. A.</i>	3.	
Sid. 384, 394, 435.		
1845.	<i>Adlersparre, Carl August</i>	1.
	Sid. 462.	
	<i>Andersen, Hans Christian</i>	1.
	Sid. 453.	
	<i>Brockhaus, F. A.</i>	1.
	Sid. 486.	
	<i>Böklin, Per</i>	2.
	Sid. 474, 477.	
	<i>Fahlcrantz, Chr. Er.</i>	5.
	Sid. 448, 454, 459, 462, 484.	
	<i>Franzén, F. M.</i>	2.
	Sid. 446, 483.	
	<i>Hadeln, Johannes von</i>	1.
Sid. 473.		
<i>Hartmansdorff, August von</i>	5.	
Sid. 457, 457, 465, 466, 467.		
<i>Hartmansdorff, August och Marie von</i>	1.	
Sid. 485.		
<i>Hierta, Lars Johan</i>	2.	
Sid. 445, 452.		

År.	Adressater.	Antal brev.
1845.	<i>Koch, Frances von, f. Lewin</i>	2.
	Sid. 469, 492.	
	<i>Lewenhaupt, Amelie, f. Ramel</i>	1.
	Sid. 468.	
	<i>Mügge, Theodor(?)</i>	1.
	Sid. 449.	
	<i>Quiding, Charlotte, f. Bremer</i>	1.
	Sid. 476.	
	<i>Silfverstolpe, Malla, f. Montgomery</i>	8.
	Sid. 450, 455, 458, 463, 465, 470, 488, 490.	
	<i>Sundevall, C. J.</i>	1.
	Sid. 468.	
	<i>Svenska Akademien</i>	1.
Sid. 445.		
<i>Wannqvist, Olof af</i>	1.	
Sid. 466.		
<i>Wedderkop, Theodor von</i>	1.	
Sid. 463.		
<i>Wrede, Fabian</i>	1.	
Sid. 487.		
1846.	<i>Adlersparre, Sophie</i>	1.
	Sid. 508.	
	<i>Böklin, Per</i>	1.
	Sid. 495.	
	<i>Börjesson, Johan</i>	1.
	Sid. 524.	
	<i>De Geer, Aurore</i>	1.
	Sid. 492.	
	<i>Erikson, Maria Charlotta(?)</i>	1.
	Sid. 515.	
	<i>Fahlcrantz, Chr. Er.</i>	2.
	Sid. 505, 517.	
	<i>Geijer, Erik Gustaf</i>	1.
	Sid. 499.	
	<i>Hartmansdorff, August von</i>	1.
	Sid. 516.	
	<i>Hierta, Lars Johan</i>	1.
Sid. 513.		
<i>Key, Emil</i>	1.	
Sid. 522.		
<i>Koch, Frances von, f. Lewin</i>	1.	
Sid. 494.		
<i>Linnell, Ulla, f. Löwenstedt</i>	1.	
Sid. 528.		
<i>Lindblad, Adolf</i>	1.	
Sid. 504.		
<i>Magnusson, Sarah Corning</i>	1.	
Sid. 513.		

År.	Adressater.	Antal brev.
1846	<i>S:t Cyr, Hedvig de Révérony, f. Lewenhaupt</i> . . .	1.
	Sid. 529.	
	<i>Silfverstolpe, Malla, f. Montgomery</i>	8.
	Sid. 502, 504, 511, 514, 516, 523, 525, 526.	
	<i>Wrede, Fabian</i>	2.
	Sid. 493, 521.	

Anmärkingar sid. 531.

V-d. 900629

Hu.

